

בסיועה דשמייא

פרק א' אבות

עם ביאור

מAIRת עיניים שמחת הלב

מסדרת החברות "בהלכה ובאגדה"

חיברתיו וערכתיו בחסד ה' עלי

העיר באלפי ישראל

דוד שלום נקי ס"ט

שנתה: "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורך מומך כי אם עשות מושפע

ואהבת חסיד והганע לבת עם אליך" (Micah 6:8)

ניסן תשע"ט לפ"ק

החוברות שיעאו לאור בסיעתא דשמייא – בחלכה ובאנדרה:

השבת: הלוות שבת המעשית, בעורוף דברי אגדה להבנת יקרתת וחשיבותה של שבת קדשנו. הטהרה: הלוות בלשון ברורה, אף למתחלים. שאלות אקטואליות ועוד. פורמט עבעוני מרהייב עין. סדר היום: החסמת הבוקה, ציצית ותפילין, תפילה ועוד, בעורוף דברי אגדה געימיים ומוחזקים. להיות אלה: חוברת נרחבת לאשה בנושאים: עצמות נשים, עניות, האשה בענגי החיים ועוד. חובה לכל אשא! הנישואין: גיל הנישואין, שידוכים, אירוסין, חופה, כתובה, מהלך השמואה, שבע ברכות, הנגגות הבית ועוד. האבלות: דיני השבעה, הטלושים, השנה ועוד. וכן ענייני עילוי נשמה, דברי נהמה והזיז.

פרק אבות: עם פירוט מאירת עיניים להבנת פשט המשינה ופירוש שמחת הלב מדורשים, סיורים וחיזוקים מרתכים. כבוד אב ואם: ה haloות המעשית דבר ים ביום, עם מדרשי חז"ל וסיפורים מרתכים ומוחזקים. ראש חדש ברכבת הלבנה וברכת החמה: בעורוף הירושלים נפלאים על המאורות ופלאי הבראה.

הסעודה: נטילת ידיים, הפסק באכילה, הנגגות הסעודיה, מהא ברכות, זימון, ברכת המזון ועוד.

כשרות המטבח: בשדר בחלב, הקשתית כלם, תולעים, מליחה, צליה, פת גוים, טבילה כלם ועוד. ראש השנה ויום הביפורי: הלוות ודברי אגדה מוחזקים לימים אלו. כולל סדר הסליחות והתרת נדרים. חג הסופות: נסי ישראל במדבר, חג הסוכות בירושלים, שמחת בית השואבה, האושפיזין, ועוד.

ימי החנוכה: עם סיפורו נס חנוכה מדברי חז"ל וממקורות ההיסטוריים, מרטק במיויחד.

ימי הפסח: סיפורו המגילה בהרחה על פי מדרשי חז"ל, מרטק במיויחד: כולל מגילת אסתר. חג הפסח: סיפור יציאת מצרים וקורעת ים סוף, ועוד. כולל הגדה של פסח עם פירוט קדר ומתק.

ימי העומר: ספירת העומר, ל"ג בעומר, פסח שני ועוד. עם הרחבה מורתקת על מהות הימים בעבר ובווהו.

חג השבעות: סיפורו מרטק של מותן תורה. מגילת רות משולבת בטיפוריו המגילה. שובה לב. ארבעה התעניינות ובין המעדירות: טיפורי החורבן בהרחה, הגואלה, ביתא המשיח ועוד. נוגע לל'.

מצוות הארץ: שמיטה, חלה, כלאים, ערלה, תרומות ומעשרות, יישוב הארץ ישראל.

הרפואה: שמירת הגוף והנפש, סגולות לרפואה, מעות ביקור חולים, סייעוד הורים זקנים ועוד.

מן הרב עובדייה: הנגגות, מעשים, דרכי לימוד והתקפה על מրן מלכא זצוק"ל, מזויות אישית.

חדש!!! השבת מוחולק ללימוד יומי ג' חלקיים פורטט כייס. ב-3 דקוט ליום מסימיים הלוות שבת בשנה.

מחידי החוברות:

שבת, טהרה, סדר היום, להיות אלה, נישואין, אבלות, פרקי אבות - 5.5 ערך.

יתר החוברות - 3.5 ערך. מאדו השבת ללימוד יומי ג' חלקיים - 5.5 ערך.

מחיד כל הסדרה [22 חוברות] – 91 ערך.

טהרה המקוצה, שבת המקוצה, להיות את המקוצר – 3 ערך.

מחיד מיוחד ברכישת מעל 100 חוותות מקוצערות – 1 ערך לחוברת.

אפשרות להטבעה זהב על כל החוברות [עלות 70 אגורות לחוברת + מחזר המשלה, החל מ-100 חוותות והות] – 02-5802398.

רשימת נקודות המבירה בעיר הארץ – בסוף החוברת

© כל הוצאות שמורות

ניתן לצרכים קיטועים לצורך לימוד בבתי הספר, שיעורי תורה, עלונים וכיווץ. לא למטרות מסחר.

لتגובה: .6410995@okmail.co.il

ז תוכן העניינים

פרק א	9
פרק ב	39
פרק ג	81
פרק ד	124
פרק ה	181
פרק ו	231

ויחנו על אלו הפרקים, שני ביאורים מותקים:

מאירת עיניים

להאר העניינים בפשט המשנה, לבאר קושט דברי התנא,
מפירושו רבותינו היושבים ראשונה, עדות ה' נאמנה,
לפתוי מחייביה, למען ישכיל הלומד בה, ביושר ההבנה.

שמחה הלב

לשמח הלבבות, בדברי חן ואמרות חביבות,
סיפורים ומעשיות עיריבות, ומוסריו חז"ל חוצבי להבות,
ליישר אורחות ונתיבות, לכלת בדברי אבות.

ביאור המשניות "מאירת עיניים", על פי פירושו: רש"י, הרמב"ם, רבנו בחיי,
רבנו יונה, המאירי, הרשב"ץ, ברטנורא, ספרנו וועוד, וכן "משנת ראובן"
ו"משניות קהתני". מפרשים נוספים - נזכרו במקומות.
ביאור "שמחה הלב" מייסד ברובו על פי הספר "ענף עץ אבות".

בס"ד

י' ניסן ה'תשע"ט

הסכם

הובא לפני הקונטראס היקר "פרק אבות" מסדרת החוברות "בhalcha ובaggadah", עורך בטוב טעם ודעת ובסדר נכון, דבר דבר על אופניו, הפוחז והב במשמעות כספ', שאסף וקיבץ עמי רגונה, הרב היקר מאוד, שוקד באוהלה של תורה,ليلת כיים אייר כחשכה כארה, יראת ה' היא אוצרו, וועלוי יצין נורו, שמן תורה שלו, טומו ונימוקו עמו, אשרי يولדו, צינה וסורה אהמתו, מרכיז תורה ברבים ומורה הוראה, כבוד שם תפארתו, הרב הגאון רבי דוד שלום נקי שליט"א, מתלמידיו המובהקים של מון אמרו"ר פסק הדורו ובנו עובדיה יוסף זצוק"ל, והולך בדרכו ההלכתית, לא זו מפסקי ימין או שמאל, בין להקל ובין להחמיר.

ועתה רוחש ליבו טוב, ונפשו אiyothה ויעש, פירוש נחמד על "פרק אבות" בשם "מאירות עיניים", המיסוד מפירושיהם של רבו חתנו הרשונים והאחרונים, בשפה קלה ונעים השווה לכל נפש, ונלווה אליו ביאור המקיף "שמחה הלב", המיסוד בעיקר על הספר "ענף עץ אבות" למן אמרו"ר עטרת ראנשו רבנן של כל בני הgorla ריבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, ויע"א, ואין ספק כי הדבר הוא לתועלת הרובים, הן לאברכים, והן לבני הבתים, ולפעלא טבא אמינה, אישר חיליה לאורייתא.

זכורני כי עשרות בשנים היה מון אמרו"ר זצוק"ל לדוש בפרק אבות בין פשת לעצרת בכל ערב וערב בין מנוחה לערכיה לעמלה ממחזית שעה, והוא משלב בדבריו משלים ומעשיות כפנינים ומרגליות, והקהל היו שמחים על דבריו, מבחינת "SSH ANCII UL ALMORTCH CMOTZA SHL RAB". ומכאן לימדו האברכים היקרים הע"י, ושתדלوا אף הם לעשות כל מאמץ לזכות את הציבור, ובפרט ביוםים אלו שנפטרו בעונות עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא, ונוהגים בהם מנהגי אבלות, והלבבות פתוחים לקבל יותר מוסר ותוכחה, ואולי בזכות זה ימשכו בשיעור כל ימות השנה.

משנה שמחה יש בליבי בשומעי, כי אף אנשים ונשים הרוחקים מהתורה ומצוות, קבועים סדר לימוד בחוברות אלו הנכתבות בשפה קלה ונעים, ואת מתרקרים לצורך מחציבותם, וכן קבועים בהן שיעורים רכיבים לציבור הרחב, וחוכות הרובים גדורלה היא עד מאד. עצחי נאמנה, כי אף בחוכרת זו, כמה טוב ונכון למד בה בשיעורים לרביבים ולחילדי בית הספר, כי על ידי לימוד המוסר יקבלו חיזוק בתורה ויראת שמים, כמו שאמרו (אבות פ"ג מ"א) "כל שיירת חטא קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת".

ברכתו להרב המחבר שליט"א שיזכה לברך על המוגמר ולהזכיר עוד חיבורים יקרים טובים ומועילים, לזכות את הרובים בדבר ה' זו הלכה, ועוד יפוץו מעינותיו הוצה להגדיל תורה ולהדרה, ולהרבות חיללים לתורה ולתITUDEה. ויהי רצון שזכה זיכוי הרובים יגן בעדים ובعد בניהם אלף המגן, ולא חמוש התורה מפיהם ומפיז זרעם ועד עולם, לאורך ימים וشنנות חיים בטוב ובנעימים. "והיה עץ שתול על פלגי מים אשר פרינו יתן בעתו, ועליהם לא יבול וכל אשר יעשה יצליח". אמן.

ברכת התורה בהערכה ובאהבה רבה

יצחק יוסוף

הראשון לציכון והרב הראשי לישראל

๒๙ שעריו בתודה

הלהויה אורה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדת ה' ה' בכל לבבי אספירה כל נפלאותיך שם ט בט, אורה ה' בצדקו ואזמירה שם ה' עליון שם ז יח', מסדי ה' אזכיר תחלת ה', בעל כל אשר גמלנו ה' וישעה סג ז, האלים הרעה אתי מעודי עד הימים האה" ובראשית מה טו, אשר שם חלקי הדל והרש, מושבי בית המדרש, והטעמני צור דבר, הם הם דברי תורהנו הקדשה והנפה, מים קרים על נפש עיפה. פיקוד ה' ישראלים, מתקיים מדבר ונופת צופים. מזחוב ומפז נחמדים, המשמחים אלוקים ואנשיים. את עינינו מאירים [מאית עייניס], ואת ליבנו משמחים שמחת הלב]. שמחו בה' וגלו צדיקים, בתורה הקרה מפנינים.

ועל הכל אורה שמקה ה' כי טוב ותמים נד חא, הנוטן לכל החפצ' מHALCHIM, לאסוף נידחים, ולקיים שה פזירים, בנימ שובבים, מחיק אבותם גורדים, ולהשיבות אל חי העולמים, ומצידי הרים כוכבים, אשר נחת רוח רבבה עושים, מלך מלכי המלכים. ובshallnu זכר לנו, ויזיכנו אף אנו, להימנות בין מוצי הרים, באמצעות סדרת החברות "בהלכה ובגדה", תשאות חן לה, אשר נתקבלו בשמחה וברגנה, בכל מדינה ומדינה, בשפה קלה ונעימה, אצל כל שוחרי תורה. רבים המה הקרובים והרחוקים, אליו כמיהים ומחכים, רעים גם צמאים, יגעי כפויים ואברכים, ומשתה הנשים כאנשים, קבועים בהם שיעורים, תמידו כסdroן לומדים, כי ארכו לו שם הימים, מידיו יום ביוומו ומידי שבת בשבתו, הלכות חג בחג והלכות עצרת בעצרת, בפיית יקרת תפארת. ואילו פינו מלא שירה כים, ולשוננו רינה כהמון גלו, ושפטותינו שבך כמרחבי רקיע, אין אנחנו מספיקים להודות לו ולברך בשמו, לשבחו ולקלסו, בשיר ורנה,لال החונן לאדם חכמה, דעת וbijna.

ואני בקول תזה אובהה לך ויינה ב ז, לשמע בקול תזה ולספר כל נפלאותיך ותמים כ ז, עת ניצבים אנו בפתח החברות החדשה "פרק אבות" עם פירוש "מאירת עיניים" המבהיר כל משנה ומשנה בקצרה, בשפה קלה ונעימה, לכל נפש ונפש שווה, יחד עם באור "שמחת הלב" המיסוד על מדרשי חז"ל הקדושים, מפי ספרים ומפי ספרים, המאים הארץ ולדרים, מזור ואהלוות עם כל ראשי בשמי, מעין גנים בארץ חיים, מעשיות ומשלים, המשמחים אלוקים ואנשיים, כמרגליות ופנינים חביבים, ועל הוגיהם ערבים. ובעיקר דلينו מספר "ענף עץ אבות" לר' רבנן זית רענן, אור עיניינו ומושך ליבנו, ראש הצבא, דגול מרובה, כבוד קדשות עליינו מאורה, מאיר דרכנו ומישר נתיבותינו, שר הצבא, דגול מרובה, כבוד קדשות הדורת ויקרת מrown פוסק הדור, גدول הדור, הראשו לציוו רבנו עובדיה יוסף זצוק".

והנה און ספק כי שיעורי התורה לציבור, צריך להיות בעיקר בדברים הנוגעים להלכה ולמעשה, מבחינת ושותה כי: "זהודעתם להם את הדרך ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשוו", וכמו שאמרו במדרש תנומה על הפסוק: "זיקנה משה את כל עדות בני ישראל... ששת ימים תעשה מלאכה ובזום השביעי יהיה לך קדש שבת שבתון לה", אמר לו הקב"ה למשה: עשה לך קהילות קהילות בכל שבת ושבת, ודרוש לפניהם ברבים בהלכות שבת, כדי שלמדו ממק הדורות הבאים להקהל קהילות בבתי הכנסת ובבתי מדרשות למד ולהורות לישראל דברי התורה, והלכות האסור והמותר. ע"כ. וכותב רבנו יעקב וורו סי' רצ: צריך שיקבעו בית מדרש בשבת להודיע לעם את חוקי האלים ואת תורתינו. וכותב הבית חדש: ונראה שדעת הטור לבאר שקביעות בית מדרש אינו לדרש "באגדה" אלא לדרש "דין"ים והלכות", וכמובא במדרש

הנ"ל שאמור הקב"ה למשה "וזדרוש לפניהם הלוות שבת, והאסור והמותר". ומרקוב החלו לדרוש כל הדרשה באגדות ולא בדיינים והלכות כל עיקר, נגד דת תורהנו שציווה שעיקר הדרשה תהיה ללמד את חוקי האלים ואת תורותינו, להורות הלכות שבת והאסור והמותר; וגם **להמשיך את לב השומעים בדברי אגדה המדריכים** ליראת השם **למנען מלחתו לפניו יברך ולמושכם לתשובה**, אבל לא שיכoon להראות את עצמו שהוא חכם וידען לדרוש פסוק או מאמר בכמה פנים. ע"ב.

על כן, מה טוב ומה נעים שישלב הרב בתוך דבריו גם מענייני אגדה המושכים את הלב לעבותה השם, עם מעשיות ומשלים, כדי שייהיו דבריו ערבים, "נכחים לפניו, וישראלים למצאי דעתך" (משל ח ט), ויתן אל לבו שיעיקר התועלת היוצאת מז הדורש, תהיה להדריך את העם במצוות ישורת, ומעשים טובים וכיוצא בזה.

ובגמרה ומסכת סנהדרין לח סע"ב) מסופר, שפעם בא מין רשות לרבי ישמעאל ברבי יוסי להתריס בשאלת ב תורה נגד הקב"ה. באותה עת היה ניצב שם יהודי כובש, וביקש רשות מרבי ישמעאל להשב למן תשובה, ובאמת השיב הcovב למן תשובה ניצחת. אמר לו רבי ישמעאל מניון לך זאת? אמר לו מדרשותיו של רבי מאיר, שהיה רגיל לדירוש שלישי הלוות, **שליש אגדות, ושליש משלים שעולים**.

ואמר רבי לוי: לשבער היתה הפרוטה [פרנסחה] מצויה, והיה אדם מתאותה לשימוש דבר משנה, הלכה ותלמוד, אבל עכשו שאין הפרוטה מצויה, והם חלשים מעבודתם, אין מבקשים לשומו אלא דברי ברכות ונחמות. (שיר השירים רב ב) ואמרו במקילתא טז לא, "זהמן צרע גד לבן", כבעל אגדה המושכים לב האדם כמן. ואמרו במדרש (שיר השירים א ח): אל יהיה המשל קל בעיניך, שעל ידי המשל, אדם מבין דברי תורה. משל למלך שבאה לו מרגלית טובה, האט לא על ידי פטילה כאיסר [גר שווה פרוטה] שמאירה לו הוא מוצא אותה? כד על ידי המשל, אדם מבין דברי תורה.

ומבוואר במרן החיד"א (מחזק ברכה ס"ס רצ) שתלמידי חכמים העוסקים כל השבוע בגמרה והלכה, יקבעו זמן בשבת גם למדרש ואגדה, שכן הוא מנהג רוב תלמידי החכמים בכל המקומות. כי לימוד המדרש והאגדות מכנים באדם יראת שמיים תורה. ואמרו חז"ל (ומסתכת שבת לא ע"ב): אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמיים בלבד, שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל עמוק כי אם ליראה...". וכן מצאנו בגמרה (ומסתכת גיטין ס ע"א ותמורה י"ד ע"ב) שרבי יוחנן ורבי שמואון בן לקיש היו רגילים ללימוד באגדות בכל שבת קודש.

עוד אמרו בגמרה (ומסתכת סיטה מט ע"א), העולם עומד בזכות 'יהא שמייה רבא' שעונאים הציבור לאחר השיעור באגדה. וכיוצא בזה אמרו במדרש (משל י יד): אמר הקב"ה, בשעה שהחכם ישב ודורש ברבים, אני מוחל וסולח ומכפר עונוניותם של ישראל. ובשעה שאומרים "יהא שמייה רבא מברך וכו'", אפילו אם נחתם גור דין, אני מוחל וסולח ומכפר עונוניותם. ובשעה שנאנספים ובאים לבתי כניסה ולבתי מדရשות ושומעים אגדה מפני החכם, אני מתעללה בעולמי.

על כן מה טוב ומה נעים ללמידה ולשנן מיידי פעם בפעם משניות מסכת אבות, המלאות מוסר, דעת ויראת השם. ויש הנוהגים בכל שבת ושבת ללמידה את כל מסכת אבות, ומנהג זה הוזכר כבר לפני מעלה מאלף ומאה שנה בסידור רב עמרם גאון שכتب: "מנהג בית רבנו בבל שלאחר תפילה מנוחה בשבת שניין אבות ופרק קניון התורה". [פרק שהוסיפו בזמנו מאוחר יותר על מסכת אבות, והתקבל כפרק שישי].

וכבר פשוט המנהג ברוב ישראל ללימוד בימי העומר משניות מסכת אבות, ובפרט בשבתות שבתם. והטעם לזה, כי ביוםים אלו של תקופת האביב, יוצא האדם לטויל בשדות דשא ולשםו עם חבריו, ועלול להימשך אחר תענווגי והבלוי העולם הזה, ויתבטל מעבודת הבורא יתרחק. לכן לומדים מסכת אבות, שכולה דברי מוסר ודרכן ארץ ומידות טובות, למען נסור מודרכינו הרעה ונדבק בדרך אבותינו הישרה.

וכיוצא בזה כתוב האבודרהנס וסו' תפילות הפסח: ונוהגים בספרד לקרוא במסכת אבות ופרק קניין תורה בשבות שבין פסח לשבעות בכל שבת פרק אחד. וכtablet הרב רבי ישראלי בן ישראל שהטעם לזה, לפי שם ימים מנויים למתנו תורה, ולכן נינהו אנחנו אלו הימים כמו האוהב שהוא מו הדר והוא מונה הימים והלילות עד שיבוא, ורוב ענייני המסכת הם הזירזע על קרייתת התורה ומעשה המצאות. וגם זה הזמן שהוא זמן הקוצר המזמין ומוקן לנوعו החלק המתעורר מון הנפש וללהטו אחר רוב התאותה ובקשת רוב ההנאות, וצריך להשקיטו ולתקנו بما שיש בזאת מן המסכת מן המוסרים המבאים לפרישות והכנענות הנפש ושבrongה, ומוניעתה מלבקש מה שיזיקנה, כדי להצילו ולתקן הנגנת המידות, להיותה הולכים על קו המוסר והדעת.

גם המקובל רבי שמואל בן יצחק אוזידה, מתלמידי האר"י ז"ל (בהקדמותו לפירוש על מסכת אבות "מדרש שמואלי") כתוב: לפי שמתוקפת האביב מתחילה הזמן להתחמס, ומתעוררות התאותות הגופניות, ויצר הרע מתחילה להשתחרר ולהתגבר, ומסכת זו מלאה תוכחות המעוררות לדודף אחר כל מידת טובה, ולהגביר את יצר הטוב על יצר הרע. ועוד, לפי שביצרת, הוא חוג השבעות, ניתנה לנו התורה, לפיכך קוראים במסכת זו שיהיה לבנו מוקן לקבالت התורה בלב שלם, ולהתנהג בה כדת וכשרה. ועוד טעם לפי שהימים האלה הם ימי דין, כי בהם מתו עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא, וזהו מורה שמירת הדין מותחה בעולם, וכל חרד לדבר ה', נכנע בימים אלו שנוהגים בהם מקצת מנהגי אבות, ולבו מוקן לקבל דברי מוסר ותוכחה.

על כן, מה טוב ומה נעים שלא להסתפק בקריאת המשניות בלבד, כדרך הקוראים פרק אחד לאחר תפילה נוספת של שבת, אלא ישתדל להבנים היטב, ובכך הדברים יחללו בו, ויקבל מוסר דעת ויראת השם. וכבר כתוב מרן הראשון ציון זוק"ל בשוו"ת יביע אומר ולק א סימנו כי: הלומד בגרסה בלבד, נראה ודאי שלא נחשב לו לימוד, שבקירiat דברי תורה בעלי הבנה, לא מקיים מצות תלמוד תורה. וכן פסקו המגן אברהם, עמק הלכה, פני מבין, שמו ראש, מרן החיד"א ועוד. עי"ש.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמיים, שיזכנו להמשיך במלאת הקודש בהפצת התורה והיראה, גם עד זיקנה ושיבת. ונזכה שיקיים בנו הפסוק (ישעה נט כא): "לא ימושו מפייך, ומפי זרעך, ומפי זרע זרעך, אמר ה', מעיטה ועד עולם", אמן.

הכותב וחותם לכבוד התורה ולומדייה

ערב ראש חודש ניסן - חדש הנואלה

שנת: "שמעו שמעו אליו ואלו טוב, ותתענג בדשן ונפשכם. הטו אזכרם ולכז אליהם, שמעו ותהי נפשכם, ואכרצה לכם ברית עולם" (ישעה נה בא, ה'תשע"ט [5,779] לפ"ג

מסכת "אבות"

מסכת אבות כוללת דברי מוסר ודרך ארץ ומידות טובות, שנאמרו מפי רבותינו התנאים הקדושים הנקראים "אבות העולם" (עדויות פ"א מ"ד), ומכאן שם המסכת: "אבות".ichel דבריהם נאמרו לוocab כאב המדריך ומוליך את בניו בדרך ישרה, וכן אמר שלמה [משל א ח]: "שְׁמַע בָּנִי מֹסֵר אָבִיךָ".

וזו לשון רשי (בסיום מסכת אבות): "ינקראו אלו פרקי אבות, מפני שנסדרו הנה דברי אבות הראשונים שקבלו את התורה זה מזו, כמו משה ויהושע והזקנים זה מזו עד אנשי הכנסת הגדולה, ושמאי והלל, רבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו, והודיענו רבבי [רבי יהודה הנשיא] איך היו מעשיהם נכנים, והוא מזהירים לאנשי דורם ומדריכים אותם בדרך ישרה, וכן כוון ראוי לכל חכם להזהיר את בני דורו ולהודיעם דרך ישרה".

עוד טעם, כי חכמי אומות העולם, שרצו ל証明 את עםם, בודים מלבים דברי תוכחות ומוסר מדעתם הכווצבת. אבל דברי רבותינו ז"ל, כולם ניתנו מרועעה אחד בהר סיני מפי הקב"ה, וקיבלו קבלה איש מפי איש, מרוב תלמיד ומאב לבו, וכך נקראת מסכת "אבות".

יש אומרים, שהדברים המובאים במסכת זו הם אבות ועיקרים לכל חכמה ומצוה, ומורי דרך לכל מעלה ומידה. וכך אמרו חז"ל (ובבא קמא ל ע"א): הרוצה להיות חסיד, יקיים את מה שאמרו במסכת אבות.

פרק א' אבות

פרק א'

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,

שנאמר: ועמדו כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצර מטעי מעשה ידי להתפאה.

א משה קבל תורה מסיני, ומסורה ליהושע, ויהושע לזקנים,
וזקנים לנביאים, ונביאים מסורה לאנשי הכנסת הגדולה. הם
אמרו שלשה דברים, הם מתונאים בדיון, והעמידו תלמידים
הרבה, ועשׂו סיג לתורה.

פרק מאירת עיניים

לנביאים – שתקופתם נשכה ממשכה של הנביה עד חגי, זכריה ומלacci שהם היו הנבאים לאחריהם. ונביאים מסורה לאנשי הכנסת הגדולה – הכנסתה של מאה ועשרים גדולי עולם, נביאים וחכמים, שנוסדה על ידי עזרא הסופר בתקילת בניין בית המקדש השני. ומהם: חגי, זכריה, מלacci, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה, נחמה, מרדיqi הצדיק ועוד. תקופתם נשכה כמאתיים שנה, עד שמעון הצדיק. הם אמרו שלשה דברים – הקשורים לקיום התורה והעברתה מדור לדור: הם מתונאים בדיון – אל ת מהרו לחוץ משפט ולפסיק הלכה, אלא עניינו בדברים היבר במתינות וביחסות הדעת. והעמידו תלמידים הרבה – שלא לדוחות תלמידים שאינם

א מסכת אבות פותחת ומלמדת על העברת התורה מדור לדור בשרשראת אינה ורצפה. משה קבל תורה מסיני – התורה כולה, על כל פרטיה ודקדוקיה, ניתנה למשה בסיני. ומסורת יהושע – משה לימד את התורה לכל ישראל. אבל דוקא יהושע, אשר לא מש מתוך אוהלו של משה, והיה צמוד אליו תמיד, הוא זכה שנמסורת לו התורה בשלימותו, ונסמך להעביר אותה לדורות הבאים. וכן הלאה, בכל שושלת העברת התורה, אף שככל ישראל למדו אותה, רק ייחדים "נסמכו" למסורת הלאה. ויהושע לזקנים – גולי העם ושופטיו לאחר יהושע, מהראשונים שבהם עתניאל בן קנז, ומזהרונים שבהם עלי הכהן. וזקנים

פרק מאירת עניים

لتורה – על חכמי הדור לעשות גדרים וסיגנים לעם, שלא יבואו להיכשל חיללה בדברי תורה. כפי שאומرتה התורה: "ישמרתם את משמרתי" – הקב"ה נתן סמכות לח"ל הקדושים לקבוע תקנות, גזירות וגדרים, כדי לעמוד על משמר התורה ולהחזק את קיום התורה.

בעלי מידות נעלאות או ייחוס וכדומה. אלא לנוכח כבית הלל שאמרו (אביות דרבי נתו פרק ב הלכה ט): "לכל אדם ישנה [ילמד], שהרבה פושעים היו בישראל והתקרבו לתוכמוד תורה ויצאו מהם צדיקים, חסידים וכשרים". ועוד, שرك אחז קטון מה תלמידים יוצאים גדוילים תורה וחוראה, ולכך יש להעמיד מתחילה תלמידים הרבה. ועשו סייג

פרק שמחת הלב

א משה קיבל תורה מסיני. יש להבחין, כי בהעברת התורה ישנן שתי לשונות: קבלה, ומוסריה. אצל משה כתוב "משה קיבל תורה", ולא ה' מסך לו את התורה, כי באמת לא נמסרתו לו התורה בשלימות, וכמו שאמרו (מסכת ראש השנה כא ע"ב) חמשים שעריו בינו נבראו בעולם, וכולם ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר "ותחכרחו מעט מלאיהם", נמעצא שטער החמישים לא נמסר בידו. לא כן משה "מסר" בשלימות את כל התורה שבידו להושע, וכן יהושע לזכנים וכו' עד אנשי הכנסת הגודלה. אולם במשניות הבאות כתוב בלשון קבלה: "антיגנוס איש סוכו קיבל ממשמעון הצדיק", "יוסי בן יועזר ויסוי בן יוחנן קיבלו מהם" וכו', מפני שתתמעטו ונחלשו הדורות, لكن לא נמסרתו התורה כולה, אלא כל אחד קיבל כפי כוחו. ומכל מקום התורה שבידו, קבלה היא אכן מפי איש עד משה רבנו עליו השלום עתוייס. ועיין הרחבה נפלאה ומרתקת בנושא זה בחוברת "ימי העומר בהלה ובאגדה" – פרק תורה שבעל פה)

משה קיבל תורה מסיני. אמרו חז"ל (מסכת מגילה כת ע"א): בשעת מתן תורה באו ההרים הגבויים, הר כרמל, הר בשין, וכל הר בקשי: דבונו של עולם, עלי' תנתן התורה, עלי' תנתן התורה. יצאה בת קול ואמרה (תהלים סה ז): "למה תנצרdon הרים גבגנים, הָר חֶם אַלְהִים לשבתו", למה תרעזו דין עם הר סיני, כולכם בעלי מומאים אצל הר סיני, הר סיני עניו ואתם גאוותנעם.

ויש להבין, היכן ראיינו שהר סיני עניו, ושאר ההרים גאוותנאם? הלווא בדור הדבר שההרים הגבויים יעמדו את עצם שעלייהם תנתן התורה, מואחר ויש להם מה להצעע, הם גבויים מאד, וזה היא כבודה של תורה שתנתן על הר גבוה ככל היוטר; לא כן הר סיני ששתק, כי יודע הוא שאיןו מותאים, שהרי הוא הנמוך ביותר, והיאך תנתן התורה עליו?! ורוחיב את השאלה במשל, נתאר לעצמנו רב גדול בישראל-Amor לסתע בשבוע הבא לעדרפת למסוד שיעוריהם ולזכות את הרבים. ויחלו עשירי צרפת לדzon בינויהם מי זוכה להסייע את הרב ברכבו משדה התעופה לאכשניה, מובן הדבר, שמנני הערכותם הגדולה לתורה, כל עשיר יעוז את רכבו יותר חשוב ויותר משוכבל. בעל הולזו יעוז, ובעל הלימוזינה יעוז, ובכלל הויאמו זה וכן הלאה, כי זהו כבודה של תורה שהרב יטע ברכביו יותר חשוב ומהודר. אבל אם אחד העם שיש לו סובארו, סוסיתא או חיפושית, יעוז את רכבו, הלווא ללעוג וקלס יחשב. ואם

ב' שמעון הצדיק היה משריר בנסת הגדולה. הוא היה אומר,

๖๗ מאירת עיניים

בידו. הוא היה אומר – היה דבר זה מORGEL בפיו תמיד. על שלושה דברים העולם עומד – שבלעדיהם אין זכות

ב' שמעון הצדיק היה משריר בנסת הגדולה – לאחר שמתו כולם, היה הוא היחיד שנשטיירה הקבלה בשלימותה

๖๘ שמחות הלב

הוא ישתוק ולא יציע את רכבו, האם נוכיה מכאן שהוא עני?! בודאי שלא. פשוט יש לו שבל ולא יותר. אם כן במתן תורה שהר שני שתק, לכאורה אין זה מעיד על ענוותנותו, כי לא מותאים שיצעיר את עצמו מפאת כבודה של תורה.

אולם העניין הוא אך, נחזר למשל הנ"ל, אם בעל הסובארו מערפת, ביקר כאן בארץ ישראל שבועיים קודם שאמור הרב להגיע אליהם, ויבוא לקבל את פניו הרב, ויאמר לו הרב, יען כי שמעתי עליך שאתה ירא שמיים, מזוכה את הרבים ווגמל חסדים טובים, אותן הקרה לך אליך, בבואך אליכם בשבוע הבא לערפת, אסע ברכב שלך משדה התעופה. כמו כן שיטמה האיש מאד על הזכות הגדולה שנפללה בחלקו. והנה בחזרתו לערפת, כשישמע את העשירים מתודיעים ביניהם, מי אשר יקח את הרב ברכבו, כאן כבר מובן הדבר אם יתעדב בויכוח ואמר להם: חבריא, אין מה לדון בונשו, כבר הבטיח לך הרב שהוא נושא ברכבי. אך אם בכל זאת הוא לא יתעדב בויכוח, אלא ישתוק עד אשר יפול דבר, אז יקרא עני, כי יש לו טענה בפיו ובכל זאת הוא שותק.

והນמשל, הלווא זמן רב לפני מתן תורה, אמר לו הקב"ה למשה (שמות ג':) "בְּחִזְצֵיךְ אֶת הַעַם מִפְנֵיךְ תַּעֲבֹדֵן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָּר הַזֶּה", נמעא שכבר הובטה להר שני שיעליו נתן התורה, ובכל זאת כשהחרדים החלו בויכוח, עלי נתן התורה, עלי נתן התורה, יכל הר שני לחשתקם ולומר להם, מה לכם להתדיין, כבר הקב"ה הבטיח לי, "הָהָר חָמֵד אֱלֹהִים לְשֻׁבְתּוֹ", אך העדריף לשותק, מכאן ראייה שהוא עני, ולכן זכה שעליו דока נתן התורה.

מעתה מבוארת כוונת המשנה "משה קיבל תורה מסיני", מפני מה זכה דока משה לקבול את התורה מהקב"ה? لهذا ענה "מסיני", מהמות שעשה עצמו כהר שני, שהיה עני ושפלה, כמו שהוא העידה עליו "זה איש משה עני מכול האדם אשר על פני הארץ". עיין מעין אומר חלק א' עמוד ד [זכיתי להרצות דברים אלו לאדרוי המלובי' וכי אלעזר אביהערא זצוק'יל ושם בהם].

ב' על התורה ועל העבודה ועל גמilot חסדיהם. הנה בשעה שהגע يوسف הודי עם בניו מנשה ואפרים להתרברק מפני יעקב אביו לפני פטירתו, אמר להם: "הַמְלָאָךְ הָגָאל אֲתִי מִכֶּל רַע יָבֹרֶךְ אֶת הַגָּעֲרִים וַיָּקָרְאֶךָ בְּהַם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבָתֵּיכְם וַיַּעֲחַק...". ויש לשאול, וכי כך נאה להקדמים את עצמו, "שמי" ואחר כך שם אבותיהם אברהם ויצחק? אלא, שלושת אבות העולם הם כנגד שלושת עמודי העולם: אברהם – عمود החסד, יצחק – عمود העבודה, שעקר את עצמו על גבי המזבח, ויוסף – عمود התורה, כמו שנאמר: "יעקב איש تم יושב אהלים".

על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמiliות חסדים.

ג אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר,

๔ מאירת עיניים

באה התפילה שהיא "עובדת שבלב", במקומות עבודת הקורבנות ושבץ. ועל גmilות חסדים - כמו שנאמר "עולם חסד יבנה", שאין קיום לעולם ללא חסד ועזה הדודית.

ג אנטיגנוס, בן העיר סוכו שבסנחת יהודה, היה תלמידו של שמעון הצדיק,

קיים לעולם. על התורה - כמו שנאמר (ירמיה לג כה): "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמיים וארץ לא שמתתי". על העבודה - עבודת הקורבנות, שממנה הגיע שפע וברכה לעולם. ואמרו חז"ל (תענית זז ע"ב): "אלמלא מעמדות [שמורות העומדים על הקורבנות] לא נתקינו שמיים וארץ". וכיום שאין קורבנות,

๕ שמחת הלב

על זה לימדנו יעקב אבינו ארחות חיים, ראשית, על האדם להשكيיע בעמוד התורה, שעיקר עסקו יהיה אך ורך בתורה, ולאחר כך יוסיף גם לעסוק במידת החסד והתפילה בכל האפשר, אבל עיקר הדגש ישים בעסק התורה. לכן מתחילה אמר "זוקרא בהם טמיי" - כנגד עמוד התורה, ולאחר כך "שם אבותי".

ג אל תחיו כעבדים המשמשים את הרוב על מנת לקבל פרט. יש להתבונן, מה כל כך גroupon בזו שאדם יעבוד את הקב"ה על מנת לקבל פרט? הלווא כל פקיד וכל עובד זוטר שהולך לעבודה, אם נשאלתו למה תעבוד? יאמר טמורתו על מנת לקבל מושכותת בסוף החודש, ולמה אם כן במניותו השם יתרברך מوطל עליינו לעובדו שלא על מנת לקבל פרט?

ניתן לבאר על פי משל למושל עיר שהיה אהוב מאוד על בני עירו, וטורח מאוד בעבודת ועושה כל שביכולתו להניעים להם ולtepער את פני העיר. לימים התעניף המושל, וחשקה נפשו לנפש שבוע אחד בבית מלון. ויסע אל בית מלון יוקרתי, וכראות בעל המלון את המושל, ויכברחו כבוד גדול, ויוציאו על משורתו לחת ל' א' את הסוויטה הטובה ביותר ולפנקו במיניהם מאכלים ומעדנים משוחחים. ויהי בהנעה המושל את מטלטליו לnoch מעט מן הדרך, תיכף שמע דפיקה קלה בחדרו, ויפתח ויראה מלצר הדור בלבשו עם כוס קפה בידו ועוגה משובחת בשם "עקרית דבורה", ויתפלל על הדבר כי תיכף קיבל זאת, ויאמר לו המלצר, אדוני המושל, כבודו יהנה בשבוע זה מואה, כי בר נצווינו מפני בעל המלון לשרה את כבודו בשירות א' א'. וישמה המושל עד מואוד ויאכל וישת, וינוח מעט מן הדרך. לעת העהרים ויבוא אל חדר האוכל, וירא מינים ממינים שונים של מיני בשרים ותוספות, אשר

**אל תהיו בעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא
הוא בעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי
מורא שמים עליהם.**

๖ מאירת עינים

צדוק וביתו, אשר טעו בדבריו, וטענו כי ניתן ללמד מهما, שהלילה אין שכר בעולם הבא, שהרי אמר "הוא בעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס", ועל כן,عمדו ופרשו מן התורה, וממה יצאו הצדוקים והביתיוסים שכפרו בתורה שבעל פה, וסילפו את התורה בכתב כללה. על כך נאמר: "כי ישרים דרכי ה", וצדיקים ילכו בם, ופושעים יכשלו בם". שכן אנטיגנוס רbm לא התכוון לשולל את האמונה בשכר וונען חלילה, אלא רצה לזרז את תלמידיו שיעבדו את ה' מיראה ומאהבה, שכן עבודה זו יותר נעה ווותר נשגה, ומרוממת את האדם להיות עבד ה' באמתו, וסוף השכר לבוא. והם הם שפשו וסילפו את דבריו.

ובא בזאת למדנו את הדרך להשילמה בעבודת ה': באהבה וביראה! באהבה: **הו בעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס – שיעשה האדם את מצות ה' בחשך ובשמחה ומתוך אהבה לברא שקידשו במצוותיו,adam המשתדר תמיד להפיק את רצונו אהובי, ואין מגמו בעבור השכר שיקבל. אך יחד עם אהבת ה', יהיו מורא שמים עליהם – עבדו את ה' גם מתוך יראה. שהיראה יש בה תחושת חובה ואחריות, ובלעדיה האדם עלול לבוא למרד ופיריקת עול. ולכך אין די באהבה בלבד. האהבה מזרזת את האדם לקיום המצוות, והיראה מרסנת אותו להיזהר מעבירות, ובשילוב שתיהן עבדתו שלימה.**

היו שניים מתלמידיו של אנטיגנוס,

๗ שמחת הלב

עין לא ראתה, ויאכל מכל טוב אשר בא לידי, ויבכדו במשקה משכד הנקרא 'יסקי', ויש מה מאוד, וילך לנוח מעט מכובד מאכלו. בהגיע שעה 4 אחר הצהרים וישמע דפקה בחדרו, וירא והנה מלצר מגיש לפניו מיץ רימונים טبعי שנשחת זה עתה, ובצדקו קערתسلط פירות העוגה משובחים עד מאד, וישראל האיש. וכך העביר את זמנו עד הגיע אדרותה העבר, ויבוא שוב לחדר האוכל, וירא מינים שונים ממינים דגים מיוחדים שלא שופtan עין, ויאכל וישת כיד החם הטובה עליו. ובהגעת הלילה ויישן שינה עמוקה ומתוקה, לקיים מה שנאמר 'מתוקה שנת העובד'. ויקם בבוקר, וילך אל חדר האוכל, ושוב מינים ממינים שונים של גבינות: מלוחה, צחוכה, עפתית, בולגרית... וסוגי לחמים למיניהם, באגט, פרנה, פיתה, לחם מלא, מלא לחם, עם שום, עם שום דבר, עם בעל... בכל מכל כל. ואף עוגות גבינה למיניהם ומשקאות חלבניים משובחים, כשוקו, וניל, פונצי' בננה, קופצ'ינו, ויאכל וישת ויש מה עד מאד. וכך במשיך שבע שלם, ארותות גורמה כיד המלך, ומלויצים עד החדר

๙. שמחת הלב

פעמיים ביום, בבוקר עם משקה חם מותוק וממרץ ועוגה מיוחדת 'העיר השחורה' וכדומה, ולאחר העהרים מיץ טבי תפוזים, אשכוליות, גזר וכדומה.

בסיום הנופש, ניגש המושל אל בעל המלון ויוודה לו על כל השירות, הטעם המשובח והשפעה הגדול, ויבקש ממנו שיגיש לפניו חשבון כמה עליו שלהם. ויזעיא לו חשבונית ארוכה, על כל כס מיץ ועל כל עוגה... ויגש לפניו לחשлом בסך: 10,000 שקלים, ויזעיא המושל מכיסו פנקס צייקים ויכתוב לו ציק וייתן בשמה לבעל המלון, ויוודה לו וילך.

עתה, כאשר המושל כוחות רעננים וטובים, חזר אל בני עירו במשנה כוחות, ווסף להטיב עימיהם כמעט יכולתו, וכך במשך שנה שלימה טרח וינגע לשפר וליעיל עבודם. לימים שוב התעיה, וילך לנפש בבית מלון אחר. וגם שם קיבלו אותו בכבוד גדול ושורתו המלצריים מעלה ומעבר, ובכמעשחו בראשו נר מעשחו בשני, במיטב המאכלים והמשקים, הקינוחים והפינוקים.

בסיום הנופש, ניגש המושל אל בעל המלון ויוודה לו על כל השירות והפינוק, ויבקש את החשבון שלהם, ויסרב בעל תוקף ולא אבה להתחלו חשבונית, באומרו, זו זכות עבורי לשרת את כבוד אדוני המושל, וככל שהמושל הפער בו, כך גדולה התנדבותו של בעל המלון יותר, ולא הסכים לקחת מהם תשולם בשום אופן. וידא כן המושל ויבקש מהם את כתובת מקום מגוריו, ויוודה לו במאוד מفرد ממשו לשלו.

בהגיעו המושל אל משורדו אשר במבנה העירייה, ויקרא לאיש סודו וייתן לו את כתובת ביתו של בעל המלון, ויאמר לו, לך נא ותבהיר לי על שכנו ומכרו, האם יש לו במבנה איזו שמחה בקרוב. ויבוא האיש ויאמר למושל כי בעוד חוותיים ימים בנו של בעל המלון יבווא בברית הנישואין עם כלתו. וישמה המושל מאד, וישלח אותו לחנות יוקרתית למכשורי חשמל, ויאמר לו לך נא זהמן את כל מכם היחסים לבית, מהחברות הטובות ביותר: מקור, מדיח כלים, מכונות כביסה, מיבש, תנור וגז, מיקרוגל, מיחם לשבת ועוד ועוד, ויעלו המכשוריים בסך 50,000 שקלים, וישלח את הכל בעגלה אל בית בעל המלון, עם מכתב תודה הערכה והוקהה על כל פעולתו עמו.

ועתה נתבונן, מי הרווחה יותר, האם בעל המלון הראשון שקיבל את תשולם שהותו של המושל בቤת מלונו, או בעל המלון השני? אין ספק כי בעל המלון השני הרווחה יותר, כי אף שלא קיבל את הדמים בתחללה, קיבל אחר כך מותנות פי כמו וכמה...

והנמשל: העובר את השם על מנת לקבל פרס, אומר לו הקב"ה אתה קיבל בדיקות המוחירות של כל מזווה ומצווה, לא כן העובר את השם שלא על מנת לקבל פרס, מיטיב עמו הקב"ה, וירב תפארתו וגדולתו פי וכמה יותר. (אהל יעקב מודבנה פרשת חי שרה דף נ"א ע"א)

ד יוסי בן יוּעָזֵר אִישׁ צְרָדָה וַיֹּסַי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוֹשָׁלַיִם קִבְלוּ מְהָם. יוּסַי בֶן יוּעָזֵר אִישׁ צְרָדָה אֲוֹמֵר, יְהִי בֵּיתְךָ בֵּית וְעַד לְחַכְמִים, וְהִי מִתְאַבֵּק בְּעֶפֶר רְגִלִּים, וְהִי שׂוֹתָה בְּצַמָּא אֶת דְּבָרִים.

๖ מאירת עיניים

בתורה באמת מבלי לסתות, היא על ידי היצמדות להכמי התורה. **יהי ביתך בית ועד לחכמים** – כשירכו החכמים להתקבץ ולהתוווד, יהיה ביתך הכתובת לכך. שעל ידי זה בהכרח תלמד מהם ותتبשם מחכמתם.adam הנכנס לחנות בשמות, אף אם אין לוUCH עימיו בשמות, מכל מקום קלט והוציא עימיו ריח טוב. **והוי מטאבק בעפר רגליים** – תלך אחריהם לכל מקום. שהחולך על שבילי העפר [שהיו מצויים בזמנם] מעלה אבק ברגליו, והחולך אחריו מטאבק ממנו. **והוי שותה בצמא את דבריהם** – תהיה להוט לשמו את דבריהם, ותבלע בשקייה כל מילה.

ד אחרי אנטייגנוס התחילה תקופה הזונות, דהיינו שבראש ההנאה הרוחנית של העם עמדו שניים: האחד – נשייא, והשני – אב בית דין. בפרק זה מוזכרים חמישה זוגות, שתמיד הראשו הוא הנשיא, והשני אב בית דין. **יוסי בן יוּעָזֵר** – שהיה נשיא ואחראי להנחת העם, הורה לעם להתאמץ לדבוק ככל היוטר בחכמי התורה. הדברים נרכזו להיאמר במיוחד בתקופה זו, שבה התחילו צדוק וביתוס להפיץ את דעותיהם הכוזיות, כפי שראינו במשנה הקודמת, ואף השפעתה של תנועת ההתיוונות הלכה וגバラ, והערובה היחידה לדבוק

๗ שמחת הלב

ד **והוי שותה בצמא את דבריהם.** אמרו חז"ל (פסכת ברכות מד ע"א): "השותה מים ל'צמאו, מברך שהכל נהיה בדברו", אבל אם אין עצמא, אלא ששותה את המים בשבייל לבלוע כדוד לרפואה וכיוצא בזה, אין מברך עליהם, כי אין נהנה מהם. אולם השותה מזין, מברך אף אם אין עצמא, מואחר והוא נהנה מהמתיקות שבו. על כן אומר התנא, דעת לך, כי התורה נמשלה למים, כמו שנאמר "הוי כל צמא לכו למים", אם אתה שותה בצמא את דברי התורה, בהרגשה שני תאב ועמא ורוצה לקבל את התורה, אז תזכה שהتورה תרודה אותך, תיכנס בך, תשפיע عليك, תעדר אורתך, ותפעל בך להעלותך ממדרגה למדרגה, הן בקיום המצוות, והן במיזות טובות ועוזר ועוזר. אבל אם הנך לומד חיללה כמו שאין עצמא, או שאתה בא לשיעור תורה, ומרגיש בתוכך מה כבר יגיד הרב היום, באופן שאין מרגיש את העצמאון והחشك לתורה, קשה שתזכה למתקיות התורה, קשה שהتورה תשפיע עלך ותחלחל בך, כי את התורה צרכי ללמידה מבחינת "בכל יום יהיה בעיניך כחדרים".

ה יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר, יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניינים בני ביתה, ואל תרבה שיחה עם האשה. באשתו

๖ מאירת עניינים

בדברים בענייני צדקה וחסד, שלא תמנעו מהך. [ואולם אין מדובר על שיחה שהיא לצורך, אף כשמאריך בכך. וכדברי המאירי: "...להודיע שלא זההיו שלו לדבר עימה כפי הוצרך, אם מעט ואם הרבה, במה שיש מקום לדבר עם האשה בעניין צורכי הבית בכלליו ופרטיו וענייני הוצאה-מי, ושאר הדברים, הכל לפי מה שהוא,ichel שדיבورو עימה בדברים הצריכים, אין הדבר גורם רעה..."]. ונכלל בזה גם דברי פיסוס ורישוי, שיש למלא בזה את צורכה רפואי. וכדברי המהרא"ל: "לא בא התנאה למעט אהבת האיש לאשתו, שבודאי עליו לאוהבה כוגפו..." והזהירה היא על ריבוי שיחה ופטופוטים שלא לתועלתן]. עד כאן דברי רבינו יוחנן. ומוסיפה על כך המשנה:

ה יוסי בן יוחנן הורה על הנחתת האדים בתוך ביתנו. ומפני שהיה איש ירושלים, ובירושלים מצויים עלי רגילים הזוקקים להכנסת אורחים, הדגיש עניין זה. יהי ביתך פתוח לרוחה - לקבלת אורחים, שיוכל כל רעב וצמא, וכל עזיף וינגע, להיכנס לביתך ללא קושי, ולמצא בו סעד ומנוחה. ויהיו עניינים בני ביתך - כשatzarruck עבדים לשמשך, אל תיקח עבדים גויים, אלא תיקח עניינים מישראל, שהם יהיו בני ביתך וישראלך, וכך הפרנס בכבוד. ואל תרבה שיחה עם האשה - אין לך להרבות, יותר מכפי הוצרך, בשיחה ופטופוט עם אשתק. וביתר הוצרך להזuir על עניין זה אחר שדיבר על חסד והכנסת אורחים, והאשה עיניה צרה באורחים, لكن לא הרבה עימה

๗ שמחת הלב

ה יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניינים בני ביתך. מעשה ברבי עקיבא וחבריו שהוצרכו פעם לדפוק על פתיחו נדיבים לבנית בית מדרש לתורה, והלכו מבית לבית ואספו תרומות מעשיידי ישראל. בזמנים לביות עשיר אחד, שמעו מבחן את קול הילד שואל את אביו העשיר: מה נקנה היום לארותת הערב? השיב לו אביו: לך וקנה ירכות, אולם אל תקנה ירכות טריים שעוליים יקר, אלא ירכות של תמול שלשים מהם ממושים וועלם בזול. כשהשמעו רבי עקיבא וחבריו כן, עזבו את המקום ולא נכנסו אצל העשיר. לאחר כמה ימים,פגש בהם העשיר, אמר להם, מדוע לך זכותני במעות צדקה שאתם עוסקים בה? אמרו לו, שמענו את השיחה שבין ובין ילך, וחשבנו שכנראה מעדך הכלכלי לא שפיר עליך. אמר להם: מה שביני לבין בני ידעתם, אבל מה שביני לבין בוראי לא ידעתם! אני מכם, היוט ועלי לлечת עתה ברחיפות לאיזה מקום, לכז עצל ריעיתך ואמרדו לה בשמי, שתtan לכם כד מלא זהב. כשהגיעו אליה, קיבל אותה כבוד גדול, ואמרו לה כי כל אשר אמר בעלה העשיר. שאלה אותן: האם אמר לכם הכד במידה גודשה, או במידה מוחקה?

אמרו, קל וחרmr באשת חברו. מפאן אמרו חכמים, כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה, גורם רעה לעצמו, ובוטל דברי תורה, וסופה יורש גיהנום.

๑๖ מאירת עיניים

(רמב"ם). ואף יכול להביאו לעצמו מכשולים, כמו אשת קורח שהסיטה אותו נגד משה. וכן אם יספר לאשתו על מריבה שהיתה לו עם חברו, עלולה לבוזתו בלבנה (ברטנורא). **ובוטל דברי תורה** – שמאבד זמנו יקר שיכול לנצלו ללימוד התורה, ומעסיק את ראשו בהבלמים. **וסופו יורש הגהנים** – שעלול הוא להיכשל בעיבירה ולרדת לגיהנום.

באשתו אמרו – שלא להרבות שיחה. קל וחומר באשת חברו – שאסור לדבר עימה יותר מן ההכרח ממש. כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו – אין טוב לאיש להרגיל עצמו לפטוטוי נשים, אף כשאין זה איסור, כגון עם אמו, אחותיו וartnerו, שבזה מאבד את זמנו לריק, ונוטה ממדריגתו וממצוותו כאיש (מהר"ל). וכן מגביר זה בעצמו את יצר התאווה

๑๗ שמחת הלב

אמרו לה: סתום אמר לנו ולא פירט. אמרה להם: לכבודכם אני נתנת כד מלא זהב במידה גודשה, ואם כשיוכו בעלי יאמר שהתקוו רק למידה מוחקה, נליך לרבענות ויריד לי מסכום כתובתי את הഫรส שבין מידת מהוקה רק לעלה לבתו ושמע את אשר עשתה אשתו, משמחתו הכפיל לה את סכום כתובתה. וזהו שאמר התנא, "יהי ביתך פתוח לרוחה", לתרום לכל באי שעדריך בעין יפה, אף על פי ש"יהיו עניינים בני ביתך" אצל בני ביתך אתה מתנהג בעזםך ובעניות. (ירושלמי פסחים סוף פרק ד)

וכיווא בזה כתב מון החיז"א בספר כסא הו דף נט, מעשה בחכם אחד, שליח של חכמי ארץ ישראל, שהזדמן לעיר בריטנורא באיטליה, והיה שם גבר אחד מכנים אורחים גדול. כשהה� החכם עצלו, קודם היכנסו לבית שמע שהגביר מצועה למשרתו לkeysות יורך לסעודתו, מן הירק של אתמול שהוא בזול מאד, וכשהמעו בין החכם רצה לחזור וללכט לעשר אחר. הגביד השקייף בחלון וראה את החכם שהיה חזז, ויקראתו שיבוא אליו, והוא אמר לו: כנראה שכבודו שמע מה שיעויתי למשרת שלו, אלום שמענה ואתה דע לך, כי נפשי חשקה מאוד במעות הכנסת אורחים והחזקת התורה, ובגנוסף לכך צריך אני לשלווה לאחיך רבנו עובדיה [מפרש המשניות], הנמעא בעיר הקודש ירושלים, סכום נכבד לפרשנותו, ואם אתהג בביתי כמשפט העשירים באכילה ושתיה, לא ישאר בידי מואמה לקיים מיעות אלו. לכן בשלוי אני רשי לזמן, אך לא בהוצאות של מצואה.

ו יהושע בן פרחיה ונתאי הארబלי קבלו מهما. יהושע בן פרחיה אומר, עשה לך رب, וקינה לך חבר, והוי דין את כל האדים לך זכות.

๖ מאירת עיניים

לلمוד ממנו תורה ודעת, שיtier את ספקותיך, וינחה אותך בדרך הישרה. הון בלימוד התורה והו בחיה המעשה. וקינה לך חבר – תתאמץ מאד לרכוש חבר אמיתי, ישר ונאמן, שיחדך את שכלך בלימוד התורה, ואף יעודה את רוחך, ויעוזר לך בשעת צרה ומצוקה. והוי דין את כל האדם לך זכות – שיהא לאדם יחס חיובי כלפי חבריו, ימנע מחשדות שוא ומהסתכלות שלילית על חבריו. וכאשר רואה את חברו עושה דבר, שנינו לפניו ולהכירו לעבירה, ואפשר להכירו לזכות, יש להכירו לזכות. וזאת דוקא כמשמעותם חברו כמוניים על כפות המازוניים, ואיין הכרע לכאן או לכאן. אבל המוחזק ברשע, מותר לדונו לחובה.

ו יהושע בן פרחיה ונתאי הארబלי [מן העיר ארבל שבגליל התחתון] היו הזוג השני שעמד בראש הסנדהריין, בימי ינאי המלך, כמאטיס וחמשים שנה לפני החורבן. בימיהם פשתה עד מאד השפעת המתיאונים, והיתה סכנה גדולה של היסחפות אחריהם. שניהם מדברים על החברה והסבירה שהאדם צריך לבחור כדי לשמור על עצמו. יהושע בן פרחיה מדבר על חשיבות רכישת חברה חיובית וסבירה תומכת. ונתאי הארబלי מדבר על הזירות הנדרשת מפני חברה שלילית וקלוקלת. יהושע בן פרחיה אומר – מורה דרך לאדם, שלא יהיה בודד לנפשו, שכן הבודד עלול לטעות, להיכשל, להתייאש ולהתנוון. לפיכך זוקק האדם לשלווה בדברים: עשה לך رب – רב קבוע

๗ שמחת הלב

ו והוי דין את כל האדם לך זכות. מעשה שהיה אצל הגאון רבי עבי הירוש הורביץ [אב בית דין ציורטקוב, אביהם של הגאנונים רבי שמואל הורביץ, ורבי פנחס הורביץ בעל הפלאה], שהיה לו משות בשם רבי מאיר אנשיל רוטשילד [ראש משפחחת רוטשילד]. לרוב حياته בת רוקה, והיה חוסך מפיו, בעבור שתהיה לו נדונית לצורך נישואין בתו, עד שאסף חמיש מאות דינרי זהב, ונתנים בכיס אחד בתוך תיבת הסטנדר שלו מוד עלייה. בליל ארבעה עשר בניסן, כשבא לבדוק את החמיין, פתח את התיבה, והנה הכיס עם המיעות אייננו. באותו פרק זמן, ר' מאיר אנשיל עזב את בית הרב, בעבור שנשא לו אשה, ופתח חנות מכולת לפראנסטו, והצלlich קעת, וכשראו בני ביתו של הרב שהכנים אייננו, החליטו בהשערתם שהשתמש ר' מאיר אנשיל גנב את המיעות, וראיה שפתח לו חנות וכו'. הרוב גער בהם והשיתיק אותם, באומרו שאסור לחשוד בכשרים, בפרט שככל ימי שהותו בבית הרב היה ישר דרך ויוא שםם, ובכל ביתו נאמן הוא. אבל בני הבית לא נתנו לו מרגוע, וטענו שرك הוא גנב את הכיס עם המיעות, ואילצומו

๖ טהרת הלב

ללא כל אליז, לחקור ולדרוש אותו. כלית ביריה הילך הרוב להנוטו, כשראה ר' מאיר אנשיל את רבו הקדוש, שמה מادر לקראתו, בחושבו שבא לברכו ברכבת העלה לפונסת ביתו. אחד שהרב נח בחנותו קימעה, סיפר לו את אשר קrho, שנגנב בסוף הנדוניא, והיה כמו רומו לו שהוא נחשד עליך בפני הבית. כשהבין ר' מאיר אנשיל את העניין, אמר לו, דע לך כי בבוד הרב, כמו הם הדברים, אני לך חתמי את הכסף לעזרך פתיחת החנות, ועתה אני אשיב לך בכבודו מיאתים זוהובים על החשבון, והשאר אשיב לך בתשלומיים ממש תקופה של ששה חדשים. אחר שניתן לך את הסך הניל', חזר הרב לבתו בשימה ובטוב לבב.

אולם לא זו הייתה האמת, כי מישרתת גויה הייתה עובדת בביתו של הרב, והוא שגנבה את הכסף, והלכה ומסרה הכל לבעליה, ולאחר זמן, שראה שאין כל רוש מענן הגניבה, הילך עם חבריו לבית מגורות, ושטו משקאות חריפים, ולכטסוף ניגש למוגז בעל המשקאות ושילם לו דינר זהב אחד, באומרו שמעא את הדינר בדרך, וקיבל עוזף. לאחר שבועשוב בא לבית המגורז עם רעיזו, וישטו וישכו עמו, ושוב שילם למוכר דינר זהב, ואמר שגס דינר זה מצא אותו בדרך. בשרהה כן המוגז, נפל חסד לבנו, הילך איש זה מועזא דינרי והב פעם אחר פעם, ומיד הילך אל השדר המושל הפולני, וסיפר לו את המעשה. ביקש ממנו השדר, שכאשר יבוא שוב לשותות, יתן לו לשיות הרבה עד שישתכר, ואולי אז יגלה לו מהכן הוא מביא את הזוחבים. וכן היה, ויספר למוגז ולרעיזו את אשר עשתה אשתו, שגנבה את הכסף מאת הרוב של היהודים, וכי גנו וקבע את כל הכסף בחצר ביתו. מיד הילך המוגז וסיפר לשדר את הדברים כהוויתן. שלח השדר שוטרים ועצרו את הבעל במשפטה, ולאחר חקירה ודרישה נמצאו הכסים עם הזוחבים, אלא שהחסרו מהם זוחבים אשר בזבז אותם כבר. ואז שלח השדר וקבע לרוב, והתחילה לחקור אם נגנב ממנו איזה כסף. והרב סיפר למושל כל מה שידוע לו בעניין זה, ויקח השדר את הכסים והזוחבים וימסרם לרוב, וסיפר לו את מעשה המשוררת שגנבה את הכסים, ואת מעשה בעלה כאמור.

באותה עת נברך היה הרב מאד על הודהתו של נאמן ביתו ר' מאיר אנשיל, ועל שהшиб מה שלא גנב. וילך הרב אל ביתו של ר' מאיר אנשיל, וישאלחו מודיע אמרת לי שאתה לקחת את כסיס הזוחבים? וישב לרוב, ראייתי את הרוב בעגר גדול, لكن קיבלתי עלי את האחדירות לגניבת כסיס הזוחבים, כדי שלא ימשיך להצעדה. אז ביקש ממנו הרוב מחילה וסליחה על שנטע מדבריו שהיה הוא חשור על גניבת הכסים, ויפוייסדו מאד ויחזיר לו את כספו. ויברכו שבעבור זה לא תמושח הכרכה מביתו ומוציאו עד עולם, ויזכה לעליות מעלה מעלה בעושר וכבוד, ומאו שורתה ברכה והצלחה בביתו של ר' מאיר אנשיל רוטשילד, וגם זרועו לברכה, שהעוישר מלולה אותו ממש כמו דורות, מברכתו של הרב. (ובברך שלום אתה קנב)

ז נְתָאִי הַרְבֵּלִי אֹמֶר, הַרְחַק מֵשָׁכֵן רֵעַ, וְאֶל תִּתְחַבֵּר לְרֵשֶׁעַ, וְאֶל תִּתְיַאֲשׁ מִן הַפְּרֻעָנוֹת.

๖ מִאִרְתָּה עִנִּים

הרעים, בהכרח תהיה לו השפעה עלייך, כמו אדם שנכנס לבורסקי [מקום עיובו עורות], אף שלא לך מה ממוני כלום, מכל מקום ריח רע קלט והוציאך עמו. ואל **תתיאש מן הפורענות** – גם אם תראה שהרשעים מצחיכים, וככיוול משתלים להתחבר עימם, תדע שפוגענותם בואה טובא, لكن "אל פָּלֶךְ בְּדָרֶךְ אַפִּסְמָנָע רְגָלָךְ מִגְתִּיבָתָס".

ז נְתָאִי הַרְבֵּלִי מדבר על הצד שכנגד – הזרירות הנדרשת מחברת שלילית: שים לב להתרחק משכנן רע, לא להתחבר לרשע. וגם תדע מהי התיחסות הנכונה כלפי הרשעים. **הרחק משכנן רע** – שלא תלמד ממנו. וגם שלא תיענש יחד איתיו "אווי לרשע ואוי לשכנו". ואל **תתיאש לרשע** – אף אם נראה לך שלא תלמד ממעשיו

๗ שְׁמָחַת הַלְּבָב

ז אל **תתיאש מן הפורענות**. מעשה באחד שהשכיר דירה לאלמנה עניה עם ילדיה היתומים, וכשבוער חודש ימים בא וتبיע שבר הדירה, ולא היה לאלמנה מהיכן לשלם, וידוש ממנה לפנות את הדירה, אך לא היה לה מקום אחר לדoor שם, והימים היו בעיצומם של חורף קשה, ברוד ובכפור ורוח זלעפות. מה עשה? הלך והסיר את הרופים שעל הגג, והגשם והברוד ירדו לתוך הבית. באו אליו אנשי רחמנים ויתחננו בפניהם שיחוס עליה ועל יתומה הקטנים, ונינוח לה עד סוף ימי החורף, ולא אבה שמעו, ונאלעה בעל כרחה לעזוב את הדירה ביום סגריר, ודמעתה על ליה, ואין חומל ואין מנחם, עד שמעאה מנוח לוגלה באיזו מעורה. כולם דיברו על שעוריה זו, ועל אכזריותו של בעל הדירה הנזכר.

הגאון החפץ חיים, שהיה עד למעשה נבליה זה, העטיר עד מआה, וקרא בקהל את הפסוקים: "כל אלמנה ויתום לא תענו, אם ענה תענה אותו כי אם עזוק יעק אל' שמוע אשמע עזקתו, וחרה אפי וחרגתאי אתכם וכו'". ותהה לומר מה היה אפוא סופו של בריש אכזרי זה? עברו שנים והעונש בושט לבוא וכי השם יתברך ארך אפים אף לדשעים (סנהדרין קיא ע"א), אך בעבר עשר שנים, בא כלב שוטה ונשך את האיש הנזכר בעל הדירה, והתייסר ביסורים קשים ומורדים והתפתל במכווציו במשך כמה שבועות, והוא נוכח בכלב, ולבטוף מות ביטוריו. ועל זה נאמר, "אל **תתיאש מן הפורענות**", כי סופה לבוא על מי שmagiu לו, וכבר אמר דוד המלך: "אֲנָה מַפְנִיק אֲבָרָח". (ספר החפץ חיים ח"ג עמוד תרל)

עוד ספר הגאון החפץ חיים: הייתה תקופה שבו היו חותפים ילדים לצבעא של ניקולאי הרשע. קעב אחד שחתפסו את בנו, הלך וחטף נער בן ישיבה אחד, ומסרו לצבעא שיטרת במקומות בנו. צער רב בחטערתי על כר, ולמעלה מושלושים שנה עקבתי בסקרנות לראות מה עונשו של רשע זה, עד שנודע לי כי בנו של הקעב הורעל כל דמו, ולא הועילו לו כל הרפואות, ולאחר שסבל יסורים קשים מות. אנשי חברא קדישא חששו לטפל בו לרגל סכנות ההתקבכות, והקעב היה נאלץ בעצמו לקבור את בנו במו ידין. (ספר החפץ חיים טט)

ח יהודת בן טبאי ושמעון בן שטח קבלו מהם. יהודת בן טבאי אומר, אל תעש עצמן בעורכי הדינו. וכשייהו בעלי דין עומדים לפניה, יהיו בעיניך ברשעים. וכשנפטרים מלפני, יהיו בעיניך בזקאים, בשקבלו עליהם את הדין.

๖ מאירת עינים

מורה להם כיצד לפעול מול העדים. אל תעש עצמן בעורכי הדינו – כאשר אתה הדיון שומע את טענותיהם של בעלי הדין, אל תהיה העורך דין שלהם, לעזר להם לסדר את דבריהם, ואל תלמד אותם מה עליהם לטעתו כדי לצאת זכאים. כי כך עלולים לחשוד בכך שאתה נוטה להצדיק צד אחד ולעוזר לו. וכשייהו בעלי דין עומדים לפניה יהיו בעיניך ברשעים – בשעת בירור הטענות, עליך להתייחס לשני הצדדים בחוסר אמון, להטיל ספק בדבריהם, לחשוב שאלהם מערימים, ומתוד כך תחקור ותברר את הצדדים היבטים, ולא תצדיק בלבד מראש אחד את אחד מהם. ואולם שנפטרים מלפני יהיו בעיניך בזקאים, שקיבלו עליהם את הדין – אחר שקיבלו עליהם את פסק הדין, הסתכל על שנייהם כזכאים, ואף זה שיצא חייב בדיון, ונמצא שטענה בטענותיו, תדוע אותו לכך זכות שלא היה זה מתוך רצונו לגוזל. וכן אם הוצרך אחד מהם להישבע, אל תהשוו בו שנשבע לשקר.

ח יהודת בן טבאי ושמעון בן שטח – הזוג השלישי, עמדו בראש הסנהדרין גם כו בימי נגאי המלך, ואחריו בימי אשתו המלכה שלומציוו [הנקראת גם שלומית אלכסנדרה] ועיי שבת טז ע"ב). שמעון בן שטח היה אחיה של המלכה, וכשהרג ינאי את חכמי ישראל, החביה אותו אחותה, ואף השפיעה לאחר מכון על בעלה ינאי, להחזיר אותו לשפט בעלה ינאי. כשנכנס מחדש לסנהדרין, היו בעונות כל חברי הסנהדרין צדוקים! ממיינוו של ינאי. אך ברוב חכמתו השכיל להוציאם מון הסנהדרין ולהושיב במקום חכמי ישראל אמרתיהם, וככ "החזיר עטרה ליושנה". ואז שלח אחר יהודת בן טבאי שברח לאלכסנדריה שבמצרים, ושניהם עמדו בראש הסנהדרין ופעלו לתקונים של חי התורה. בראש ובראשונה שמו ליבם לתקן של מערכת המשפט, ולהידוש כבודה בקרב העם. במנשנתנו דיברו שניהם אל הדינים: יהודת בן טבאי מורה להם כיצד להתנהל מול בעלי הדין עצם. ושמעון בן שטח

๗ שמחת הלב

ח וכשייהו בעלי דין עומדים לפניה יהיו בעיניך ברשעים. הגאון רבי משה זאב וואלף [בגעל מראות העובאות], היה אחד המוחדר מן המועמדים לכחן פאר בעיר תhilah ביאלייסטוק, ושםו הילך לפניו, מייחידי גאנוני הדור. שנים מחשובי פרנסי העיר, רבי זימל אפשטיין ורבו קופל הפלדין, עשו מאמצעים כבירים, וברוב השפעתם נבחר הגאון לרבה של העיר. שני הפרנסים האלו היו עשירים מואר, כי היו הקבליים של הממשלת לסלול מיסילות וככבים ולבנות

ב' שמחת הלב

גשרים בסכומים ענקיים, והם היו שותפים בכל עסקיהם, וגם ידם הייתה פתוחה לכל דבר שבקדושה, מכווות טהרה, בת נסיות ובתי מדרשوت, יודם רב לחים בהגולת התורה והאדරתה. הם עזם היו למדנים וקובעי עתים לתורה, והארץ האורה מכבודם. והנה פרץ ביניהם סכסוך בספר בעניני עסקיהם, והחליטו להביא את עצמותיהם לפני הגאון רב משה זאב וואלה. עבר לפני בזאת לבית הדין התכוננו כל אחד בפני עצמו, בעיון בחושן משפט ובספר הפסיקם, כדי להוכיח עדקה טענותיהם, על פי ההלכה.

באוטו יום שבאו להתדיין לפני הרוב בבית דין, והופיעו בפזרוזור בית הדין, נכנס שמש בית הדין כשהוא מבוהל, והודיעו לר' כי שני הפרנסים ממתיינים בפזרוזור. אמר לו הרוב בנהת, תישאל אותן לשם מה באו לךו, אם לעזרך הקהילה, או שיש להם דין תורה. יצא המשמש וחזר והודיע כי הם באו לדון דין תורה בעניינם. אמר הרוב, אם כן שימתינו ויכנסו לפני התוור של המתרדינים.

כשנכנסו שני הפרנסים, שלשל הרוב את טליתו על עיניו, ולא אמר להם שלום, ולא ביקש מהם לשבת, אלא ניגש מיד לדין. פתח ואמרו: זימל ו קופל מי מכם התובע, שהוא היה הטוען הראשון. הפרנסים, שהכל קראו להם בתואר "רבבי" בغالל עשרם וחכמתם, נגעו מאה, והתמודרו בלבבותם על קבלת הפנים הזה, ועל שקרם בשימותם בעלי תואר "רבבי" וגם לא נתן להם שלום בדרךם, וכמעט נסתהמו טענותיהם. פתח ר' זימל ואמרו: "אני התובע", והתחיל לסדר את טענותיו בקידור נמרץ, בלי "זהירות" מכל הפסיקים שישב להכין לילה קודם. כשהתחילו פנה הרוב אל הפרנס השני: "זאת קופל מה אתה מшиб על טענת זימל?", גם קופל ענה בקידור נמרץ לgota הענין, מבלתי להוכיח את טענותיו על פי הפסיקים. כשיים, ציווה עליהם הגדולה ובבקיאותו העצומה עם חבריו בית הדין. והתחיל לשאtet ולחתת בחכמוtheir הגדולה ובבקיאותו העצומה עם חבריו הדיינים. לאחר מתן פסק הדין, שאל הרוב להכניס שוב את פרנסי הקהיל לשמעו את פסק הדין. ולאחר מתן פסק הדין, שאל הרוב: "האם אתם מקבלים עלייכם לבצע את פסק הדין כdot?", שניהם השיבו: "כן". מיד הפסיק הרוב את טליתו מעל פניו, הושיט את ידו לקראותם, ועמד ואמרו: שלום עלייכם רב זימל, שלום עלייכם רב קופל, ברוכים הבאים, וציווה לשמש להביא להם כיבוד וקופה. נענו הפרנסים ואמרו: "רבנן, עד עתה היינו זימל ו קופל, ורק עכשוו נעשינו ר' זימל ור' קופל? ומדובר לא נתן לנו שלום בבואהנו לבית הדין?!" השיב הרוב: הלווא משנה מפורשת היא, זכשיהו בעלי הדין עמודים לפניי עניין בראשעם, וכתווב (ישעה מה כב) 'אין שלום אמר ה' לדשעים'. ורק לאחר שקבלתם עלייכם את הדין, חוזרתם לצדקתכם ווישרכם, ואז יהיה בעניין כזוכים, וברכוסים תהיו בכל הברכות שבתורה. כך היא מידותם וצדוקתם של גודלי ישראל, ללא משוא פנים, וכמו שנאמר "לא תכירו פנים במשפט... כי המשפט לאלקים הוא".

והנה בנביא מסופר על כך שאבשלום, בן של דוד המלך, ניעל עובדה זו כדי להמריד את העם נגד אביו ככתוב (שמואל ב ט כ): "זיהי כל האיש אשר יהיה לו ריב לבודא אל המלך [דוד] לפשפט, ויקרא אבשלום אליו ויאמר אי מזוה עיר אתה, ויאמר מחד שבט ישראל עבדך. ויאמר אליו אבשלום ראהך טובי ונכחים וטמע אין לך מאת המלך. ויאמר אבשלום מי יטמע שפט הארץ ועלי יבוא כל איש אשר יהיה לו ריב ומשפט זה עצקתי. והיה בקרב

ט שמעון בן שטח אומר, הוּי מִרְבָּה לְחַקֵּר אֶת הָעֲדִים, וְהוּי זֹהֵר בְּדָבְרִיךְ, שֶׁמَا מִתּוּכָם יָלַמְדוּ לְשָׁקָר.

ט ט מאירת עיניים

לשלם את הנזק. אומר הדיוון: יש לבחון, האם מישחו מהמומנים הוצרך לקבל טיפול רפואי האם היו מקרים של הקאות? שאלות אלו עלילות לగורם לבערי השמהה או לעדים לשקר ולומר שכן היו הקאות וכדומה כדי להגדיל את הנזק. לכן עליו לשאול בסתם, מה ההוכחה לכך שהדגים לא היו טריים.

ט שמעון בן שטח, כאמור, פונה בדבריו אל הדיינים, ומורה להם כיצד לנוכח עם העדים. **הוּי מִרְבָּה לְחַקֵּר אֶת הָעֲדִים** – יש להרבות בחיקרות ודרישות ובפרטיו המעשה, כדי לבחון האם מעידים הם עדותאמת. והוּי זֹהֵר בְּדָבְרִיךְ שֶׁמَا מִתּוּכָם יָלַמְדוּ לְשָׁקָר – כוונת בעליך שמחה תובעים את בעל האולם שהדגים לא היו טריים ועלוי

ט ט ט שמחת הלב

איש להשתתחות לו ושלח את ידו והחזיק לו ונשק לו. ויעש אבשלום פְּנַבְּרַה הַזֶּה לְכָל יִשְׂרָאֵל אשר יָבֹא לְמִשְׁפְּט אֶל הַמֶּלֶךְ וַיַּגְּנַב אֶבְשָׁלוּם אֶת לְבָן אֶנְשִׁי יִשְׂרָאֵל.

אבשלום, כהכהנה למרד שהוביל נגד אביו דוד המלך, ניסה לנגב את לב אנשי ישראל אליו. הוא ניצל את העובדה שאביו אינו מכיר פנים לבעלי הדין, ואני מכבדם בכבוד הראווי להם, لكروا להם בתואר יבבי ולהקדים להם שלום' בסבר פנים יפות, אלא נהוג עימם בתחילת בחרונות וב"התנרכות" כאילו הם רשעים, וכברור התנא במסנתינו. אבשלום דאג להציג את הדברים בعروה מעוותת, כאילו אביו אינו מחשב אותם כראוי ואני קשוב היטיב לטענותיהם. כל הבא למשפט, היה שואלה: "אי מזה עיר אתה?" אם מעיר מיוחסת אתה, כגון בית לחם הקרובה למלכות נבי ישע אביו דוד ואחיו הוו מעיר בית לחם, יש לך סיכויים לנצח במשפט, אך אם מעיר אחרת, בלתי מיוחסת, קטנים סיוכין מראש, כי כאן הכל מתנהל על פי פרוטוקציה. והיה עונה האיש, מה פתאום! "מיוחד שבטי יִשְׂרָאֵל עַבְּנָךְ", והוא תמה האיש מה ההבדל, הלא כתוב בתורה "כקטן בגודל תשמעון", והכל שווים בפני המשפט. ועל זה היה עונה לו אבשלום במרומה: "ךְּאֶחָד בְּרַךְ טֻבִּים וְגַלְּחִים", העדק איתך, כך ציריך להיות, אבל לדאכוני, כאן בית המשפט מותיחס יותר لأنשים מיוחסים, הבאים מעד הקרובה למלכות, לנו יִשְׁמַע אֵין לְבָבָן מִתְּאַת הַמֶּלֶךְ", ואל תפלא על היחס המנוכר שאתה ממלך. והמשיך ואמר: "מִי יִשְׁמַנֵּי שְׁפָט בָּאָרֶץ, וְעַלְיִ בּוֹא כֵּל אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה לוּ רִיב וּמִשְׁפְּט, וְהַצְּדָקָתָיו", דהיינו שעוז בתקילת המשפט כבר היתי מעדיקו, ונוהג עם בעלי הדין בכבוד צדיקים. בכך ניסה לנחות את ליבם של הבאים לדין. אבל האמת היא כדורי, אשר ה' עמו שהלכה כמותו. וכما אמר התנא: כשייה בעלי דין עומדים לפני יהו בעיניך כדרושים, ורק לבסתוף, כשקיבלו עליהם את הדין, יהיו בעיניך כזוכים.

ט הוּי מִרְבָּה לְחַקֵּר אֶת הָעֲדִים. מעשה שהוא בזמנו הגןון המהירושדיים [רבי שמואל די מודרניאן], בגעורה שקבלת קידושין משני בני אדם בזו אחר זה, ולא נתרבר מי היה המקדש הראשון.

י שְׁמַעִיהُ וְאֶבְטָלֵיוֹ קִבְּלוּ מֵהֶם. שְׁמַעִיהُ אָוָם, אָהָבَ אֶת הַמְּלָאָכָה, וְשָׁנָא אֶת תְּרֵבּוֹנוֹת, וְאֶל תְּטוֹדָעַ לְרִשּׁוֹת.

כ נְמִירָת עִינִים

את דינם. "טליא" במשמעותו ארמית - כתו. אבל טליון - אביהם של יתומים קטנים]. שמעיה מורה לאדם לאיזה מעמד חברתי עלייו לשאוף ולרצות. ואומר כי מוטב לאדם להיות מהאנשים העמלים כל אחד בעבודתו ובמלאכתו, ולא לחזור

י שְׁמַעִיהُ וְאֶבְטָלֵיוֹ - הזוג הרביעי, עמדו בראש הסנהדרין בסוף תקופת החשמונאים ובחילה ימי הורדוס. הם היו גרים, בניו של סנחריב. [אֶבְטָלֵיוֹ נקרא כך על שם תפקייו, שהיה אב בית דין, והיה כאפוטרופוס ליתומים לדין

כ נְשָׁמָחַת הַלְבָד

מה עשה אחד מהם? הלך ושכר שני ערי שקר, שיעידיו בבית הדין לפסל את העדים שהיעידו על הקידושן של חברו, כדי שיטאננה. ובאו העדים לפני מהרש"ם ובית דין והיעדו בפניהם איך שראו בעיניהם שהערדים הללו אכן שיכעים ורמשים, וממיילא הם פסולים לעוזות. ונזדמן שבבית הדין היה תלמיד חכם שליח מארץ ישראל, ובשמו את העדים, ביקש רשות מהגאון אב בית הדין שירשה לו לחזור את העדים, כי הבין שעדים אלו עמי הארץ גמורים, ורק הבעל דין שם בפייהם הדרברים שהיעידו. ויצו על העד האחד לעצאת החוצה, והתחילה לחזור את העד שנשאר, לאמור: הגידה נא לי מה היו אלו השקעים ורמשים שאכלו העדים, האם מבשר שוד או כבש, והתחילה העד להתבלבל באין מענה בפיו, ואז נאלץ להודות על האמת, באמורו: האמת אגד שיאני וחברי העד, הינו אורוגים בגדים, ובא זה ושכר אותן בעשרה דינרים לכל אחד, ושם בפינו כל הדברים שהעדרנו. אז ביטלו הרבענים את עדותם של ערי השקר, והמהרש"ם נשק את החכם על ראיו, ואמר לו: ברוך אתה לה, שהצלתנו מדין מרומה.

ו שנא את הרבענות. הרה"ג רבבי אברהם פלאגי ה比亚 בספרו "זימוהר אברהם" (ሚיערת שאות תקף), בשם סדר הדורות, כי אוגוסטוס קיסר כשלך היה כבן עשרים שנה, והיה עניו ונבון דעתו, וכשבאו לחתה כתר מלכות בריאשו, נטל את הכתר והניחו לפניו, וכשה דבר האיש: כתר, כתמי אילו היה נודע לכל אדם בר דעת, את כל הערות והדאגות החדרות והתוגות אשר יהיו תחתיך, אפילו אם ימעזוק מוטל בשוק בין האבניים והסלעים, לא יקחן ולא ירוממו על הארץ. אך אני, לעבד נמכרתי לכל העם הזה, ולא לאדון ולמושל, ואני הכתיר הזה לאות למלכות, אלא חבלי עוני וברזל. בספר נחלת אבות האריך בשבח דבריו, ושהאריך ימים יותר משאר המלכים.

אמרו חזיל': כל הרודף אחר הכבود, הכבוד בורה ממנה, וכל הבודה מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו (עיין עירובין יג ע"ב. תנומוא ויקרא פרק א פסק א). ובדרך הלאה אמרו, איש אחד בא אל רבוי שמחה בונם מפשיסחה, ושאל אותה: הנה אני תמיד בורה מן הכבוד, ואף על פי כן אין הכבוד רודף

יא אָבֶטְלִיוֹן אָוּמֵר, חַכְמִים, הַזָּהָרו בְּדָבְרֵיכֶם, שָׁמָא תְּחֻבוּ

๑๖ מאירת עיניים

הציבור, צריך האדם לשאת בעול הציבור, אך עדין זה בגדר אילוץ - "שנא את הרבנות". ואל תתוודע לרשות - רשות היא השלטון העליון, שהרשות נתונה בידיים לעשיות כרצונם. הימנע מהתווודע ולהיות מוכך אצל, כי ראש יהיה טרוד תמיד למצוא חן בעינייהם, עד שתתרשל בכל דבר אחר, אף בתורה ובעבודת ה' (ומאירו). ובסתופו של דבר תצא מהם מופסד, כי הם אינטראנסטים, ואינם מקרבים לאדם אלא לצורך עצם, וכל מגמותם רק לנצל אותן לצורכייהם (וש"י).

יא אָבֶטְלִיוֹן פּוֹנֵה לְחַכְמִי הַתּוֹרָה:
חַכְמִים הַזָּהָרו בְּדָבְרֵיכֶם - היזהרו לדקדק בדבריכם שלא ישתמעו לשני פנים, ויטעו לפרש בצורה לא נcona, הוא בהלהכה והוא בהשकפה. ושמא תאמרו: מה לנו לדקדק כל כך בדברינו, הליוא אמרים אנו את דברינו לתלמידים הגונים, שיודיעים וمبינים את כוונתנו, ובכל מקרה של ספק, יכולים לשאול אותנו. אל תאמרו כן! אלא תבינו ותדעו שדבריכם יכולים להתגלל הלאה, ואינכם יכולים לדעת לאן יגיעו

להגיע למשרות ציבoriaות. ובודאי שלא לנסות להכנס עצמו אצל גדולי המלכות. אהוב את המלאה - כתוב רבנו עובדיה מרבטנורא, אפילו יש לו במה להתרנס, חייב לעסוק במלאה, כי הבטלה מביאה לידי שעומים. זוכן אמר רבי מאיר וקידושין פב ע"ב: לעולם ילמד אדם לבנו אומנות נקייה וקללה, ויבקש רחמים למי שהעושר והנכדים שלו, שאין עניות מן האומנות ואין עשרות מן האומנות אלא למי שהעושר שלו, שנאמר: "לי הכסףولي הזhab נאם ה' צבאות". ועיין עוד להלן פרק ד משנה י בעניין הוי מעוט בעסק ועסוק בתורה]. **ושנא את הרבנות** - אין הכוונה לרבות בתורה, אלא לקבלת תפקיד של שררה וכבוד [ז"ב בלשון חז"ל הוא אדו, כגון עבד שבא למזוג פוס לרפו" - לאדונו]. "זענין רבנות - שלטנות. וחילתה למנוע לאדם שלא להשתדל לבוא לידי רבנות של תורה" (ושב"א). אומר התנא כי על האדם לשנווא ולברוח ממשרות של כבוד, שזהו אחד הדברים המקיצרים ימי של אדם, שהרי יוסף הצדיק נפטר לפני אחים "מנני שהנהיג עצמו ברבנות" - היה בעל משרה. אמן בעת הצורך, כשהדבר הוא לtowerת

๑๗ שמחת הלב

אחרי, אם כן איך אמרו חז"ל שהכבד רודף אחריו? השיב לו רבי שמחה בונם: מותוך שאלתך משמע שבטענה שאתה בורח מן הכבוד, אתה פונה מדי פעם בפעם לאחריך, לדאות אם הכבוד רודף אחריך, ומידי הכבוד חושב שאתה רודף אחריו ואני יודע שادرבה הנך בורח ממנו, لكن פונה לך עוזר ובורח מפניך... והכוונה בזה, כי ההורח מן הכבוד בכונה כדי שהכבוד ירדוף אחריו, מנוו ה' מכובד, כי הוא רק מותחה להיות עניין, כדי שיזכה לכבוד יותר, כדי שישבתו שהוא עניין, ובזה עצמו הרוי רודף אחר הכבוד.

חוּבָת גָּלוֹת וְתַגְלוֹן לִמְקוֹם מֵימֶם הַרְעִים, וַיִּשְׁתַּו הַתַּלְמִידִים הַבָּאִים אֲחָרֵיכֶם וַיִּמּוֹתוּ, וַיַּמַּצֵּא שֵׁם שְׁמִים מִתְחַלֵּל.

יב הלל ושמאי קבלו מיהם. הלל אומר, הוא מתלמידיו של

כט מאירת עניינים

משנה ד' לאנטיגנוס איש סוכו, שאמר לתלמידיו "הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס", ובאו תלמידיו צדוק וביתוס וסילפו את דבריו שכאלוי אין שכר לעולם הבא, והפיצו את דעתיהם הכוזיות, כשהם סומכים דבריהם על דברי רבם!

יב הלל ושמאי – הזוג האחרון מהכמי הזוגות – עמדו בראש הסנהדרין בימי מלכות הורדוס, כמו שאה שנה לפני חורבן בית המקדש השני. הלל, שהיה הנשייא, היה ידוע בעונותן גדול, ונקט בגישה של קרוב ואהבת הבריות. שマイ לעומתו, היה קפדו, כי הקפדי מאד על כבוד התורה. לאחר שנביא ונbaar דבריהם, נסביר כיצד משתקפות בהם גישותיהם השונות.

וכיצד יפרשו אותם! כיrama תחובו חוות גלות ותגלו למקומות מים הרעים –rama שמאה ביום מן הימים תשטרכו לגלות ולעברו למקום אחר, שיש בו תלמידים שאינם הגונים, ומוציאים בינויהם דעתות כזובות של כפירה, זלזול וכדומה. [התורה נשלחה למימים, ר' מים רעים] הכוונה לתורה מסולמת ומושבנת], והם יקחו את הדברים שאמרתם, ויפרשו אותם כרצונם לפי הבנותם. **וישטו התלמידים הבאים אחריכם** – התלמידים שיבואו לאחר מכון, ישמעו מהם את דבריכם עם הפרשנות המוטעית שהצמינו להם, ויחשבו שזו באמת הייתה כוונתכם, וימתו – מיתה רוחנית, כי יגינו ידי כפירה או זלזול. **ונמצא שם שמים מתחלל** – על ידיכם! הדברים הללו רמזים למה שקרה לעיל

כט שמחת הלב

יב אהוב שלום ורודף שלום. כמו הפליגו חז"ל במעלה השלום וברעת המחולקת, וכמו שכתב הרמב"ם בעוואתו לבנו רבי אברהם, וזה לשונו: "אל תהקעו את נפשותיכם במחלוקת, המכלה הנוגה, הנפש והmemon, ומה נשאר עוד? ראיתי לבנים גדולים שהשתחררו, ופחות [שרים] נפחתו, ומשפחות נספו, ושרים הורדו מגודליהם, ועירות גדולות נתעדערו, וקובוצות נפדו, ויחידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים נקלו והתבז, בסיבת המחלוקת". נבאים ניבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו וחשפו לספר דעת המחלוקת, ולא הגיעו לתוכליה. لكن שנאו אותה ונoso ממנה, והתחרקו מכל אהבהה וגואליה ורעהה. גם אם כל שאר בשוכם אהוב מדינם, התנכרו ווחקו מקרבתם, פן תספו בכל חטאיהם". ע"ב. וכיידוע כי בזמןינו יראו מתנגדים נגד הרמב"ם וחבירו, ואף שרפו את ספריו, ובכל זאת זההיר הרמב"ם את בנו שלא יתרעב במחלוקת כלל ועיiker, אף על פי שאין ספק שהצדקה היה עם הרמב"ם. אם כן על אחת כמה וכמה, בזיכוח שיש לאדם עם חברו, שהרבה פעמים אין הצד עמו.

אַהֲרֹן, אֶחָד שְׁלֹום וּרוֹזֵף שְׁלֹום, אֶחָד אֶת הַבְּרִיאות וּמִקְרָבָנוּ לְתֹרֶה.

๑๖ מאירת עניינים

ומתווך כך היה חזר למוטב. וזהו שהנביא מעיד עליו: "בְּשָׁלוֹם וּבְמִשְׁׁוֹר הַלְּךָ אֶתְתִּי, וּרְבִים הַשִּׁיבָּמָעָן". אֶחָד שְׁלֹום וּרוֹזֵף שְׁלֹום - כפי שאמרו חז"ל ויקרא רבה ט ט: "בְּקַשׁ שְׁלֹום וּרוֹזֵף" - בקשׁו - לאותבך, ורודפּהו - עם שונאנך. בקשׁו - במוקמך, ורודפּהו - במקומות אחרים. בקשׁו - בוגוףך, ורודפּהו - במוקמך. בקשׁו - לעצמך, ורודפּהו - לאחרים. בקשׁו - היום, ורודפּהו - מחר. כלומר: את השלום ורודפּהו - אין זה מספיק רק לבקש ולאהוב, כשהוא קרוב, זמין וקל להשנה, אלא יש לרודוף אחריו - גם כשהוא רחוק וקשה, ואף כשהוא חילתה בורה...

הכל אומר הווי מתלמידיו של אהרן - כיצד היה אהרן אוחב שלום? כשהיה רואה שני בני אדם מתקוטטים, היה הולך לכל אחד מהם, שלא בידיעת חברו, ואומר לו: ראה חברך, היאך הוא מתחרט ומכה את עצמו על שחטא לך! והוא אמר לי שבאו אליו לפיסך שתמחל לו! ומתווך כד, כשהחיי פוגשים זה בזה, היו מנשכים זה את זה! וכיIZZOT היה מקרב את הבריות לתורה? כשהיה יודע באדם שעבר עבירה, היה מתחבר עמו, ומPAIR לו פנים, והיה אותו אדם מתביש ואומר: אילו היה יודע צדיק זה את מעשי הרעים, כמה היה מתרחק ממנו!

๑๗ שמחת הלב

תנא דבר אליהו (רבא פרק כה): "אמור להם הקב"ה לישראל: בני אהובי, כלום חיסרתי לכם דבר, ומה אני מבקש מכם? הא איני מבקש מכם, אלא שתהיו אהובים זה את זה, ותהיו מכבדים זה את זה...". ולא לחייב מעין לנכון רבי יהודה הנשיא לסייע את ששה סדרי משנה, בלשונו זו: אמר רבי שמיעון בן חלפתא: לא מעיא הקב"ה כל' מוחזק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמרו: "זה עוז לעמו יתנו, ה' יברך את עמו בשלום".

וכتب השליח הקדוש: "בודאי הגרוע שבישראל, היה סובל ארבע מיתות בית דין קודם שעיבור עבודת זורה, וחוז"ל אמרו שהמחלוקות קשה היא לפני הקב"ה יותר מעבודה זורה, ואיך לא יכובש את עמו מלעוזר מחלוקות שהיא קשה מעבודה זורה, ועל כן לא זו בלבד שלא יעצער על דבר טנענשה לו, ובגמל זה יחויק במחלוקות, אלא אדרבה ישיט וישמה בניסינו להעביר על מידותיו, ובבעור זה יעבירו לו על כל פשיעו".

והנה צויתה התורה שלא לחתוך את אבני המזבח בברזל, שנאמר (שמות כ כב): "זְאֵם מִזְבֵּחַ אֶבְנִים תַּעֲשֵׂה לֵי, לֹא תַבְנֵה אֶתְתָּנוּ גּוֹיִת, בַּיְתְּרֵבֶב הַנְּפֵתָעַלְיכָה וְתַמְלֵלְיכָה", וכותב רשות: "זה למדות, שאם הנפת עליה ברזל חללה, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמי, לפיכך לא יבוא עלייו ברזל שהוא כורת ומחייב. והרי דברים כל וחומו, ומה אבני שלא רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניר עליהן ברזל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחברו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות".

ב' שמחת הלב

ומעשה שהיה עם הרה"ג רבי אילעומרי שליט"א שבאו אליו זוג לקבלה ברכחה, כי בעוונות האשאה חלתה מאד בלביה, עד שהלב לא פעל אלא 25% בלבד, והרופאים אמרו שהחלילה אין לה סיכוי לחיות אלא הודהים שלושה. אמר הרב, שיש לו ליעץ דבר שביעורת השם תוכל לרופא, אך אין יודע אם היא תעמוד בזיה. אמרה האשאה שהיא תשדרל מואוד ככל יכולתה, והרב אמרה: ובכן העיצה הוא לעשות שלום עם כולם, וכל שכן שלא לעשות מחלוקת חיללה עם אף אדם. אפילו אמרה לך חברתך, גיסתך או חמוטך דברים שלא כהוגן, תעוני לבולן בעניות, והעיקר לשומר על הטלים. האשאה שאלתה בסקרנות, מנין שדבר זה יביא את דישועה? אמר הרב, פסק מפורסם הוא (ישעה ט ט) "שלום שלום לרוחך ולגוףך אמר ה' ורפה את". האשאה קיבלה זאת בלב שלם, והרב ברך אותה ברופואה שלמה והחלמה מהירה.

לאחר בעשרה חודשים הזמינו את הרב לדרכו בישוב מסוים. לאחר הדרשה נגשו בני הזוג הניל אל הרב באמורם שבחסדי השם, הלב של האשאה פועל עתה 75%, כי האשאה קבלה על עצמה ומתאמעת להרבות שלום עם כולם, ולמנוע מחלוקת וריבים. גדול כח השלום.

והנה בדוחותינו אלו, לשנתנו, רבו בעלי תשובה בכל ליבם לתורה ולמצוות ולמעשים טובים, אך יש כאלה שהקעינו מאה, מן הקעה אל הקעה, ומפני חוסר ידיעתם בתורה, והתנוגותם בקייניות הרבה, גורמים להפרת השלום בבית, ובפרט אלו שאין להם פנאי ללימוד הלכות כרת, ומתנגדים בחומרות יתרות ומכביםם על בני ביתם. ולא זו הדרך ולא זו העיר. אשר על כן אנו אומרים בתפילה: "השיבו לנו אבינו לדורך... והחוינו בתשובה שלמה לפניך", שرك על ידי לימוד התורה וההלהכה יוכלו לככל דבריהם במשפט, ויחיו בשלום ובמיושר, או יקראו בעלי תשובה שלמה.

מעשה באחד שבא לאחרימי הפסח לגורש את אשתו, בבית דינו של הרב הקדוש רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא. שאל אותו הרב: מיה לך כי תרצה לגורש את אשתו? השיב הבעל: האשאה הזאת האכילה אותי בפסח מזח שרויה, בניגוד למסורת אבותי עזה הרב באותו מעמד לקרו את אשתו הרבנית, וכשבאה, שאל אותה: הגידי נא לי באמות, אלו מצות הנחת לפנוי בليل הסדר? הרבנית החדרה, כי יראה לספר. אמר לה הרב: אל תיראי, הגידי לי את האמת. ותען הרבנית: שמתי לפניך מצות פשוטות, בלתי שימושות, ומעשה שהיה כך היה: את המצה השמורה שנפתחה בערב פסח לשם מזחה, הנחתה במופת מיזחת בארון שב חדר, ובחוותי טרודה בהכנות הסדר, בא איש עני אחד ואמר שאין לו מזח שמורה לליל הסדר. אחד מבני הבית, שלא ידע טהומצה זאת הוכנה לרבענו לליל הסדר, נטל את המצה ונתן אותה לעני, ובכובאי לקחת את המצה, נדהמתה בראותי שנלקחה מן הארון, ולא ידעת מה לעשות, ויראתי לספר לבועל הקדוש, נמלכתית ולחתית מצח פשוטה והנחתה בתוך המופת, ועשיתי עצמי כלא יודעת דבר מכל הנעשה, והרב הקדוש ערך את הסדר על מזח פשוטה זו. אז אמר הרב הקדוש להה שבא לגורש את אשתו, ראה בני, אני אכלתי מזח פשוטה בלילה הסדר ועשיתי את עצמי כלא יודע ולא מרגש, למן לא אבוא לידיicus כעס וחקפה, והכל למען השלום, ואתה בא לגורש את אשך בשבייל מזח שרויה, הרי אין זה מן הדין כלל?! עשה הרב בינויים שלום, נתפייסו, והלכו לביהם לטלים.

יג הִוא הָיָה אֹמֵר, נֶגֶד שְׁמָא, אָבֵד שְׁמָה. וְדַלָּא מֹסִיף, יִסְף. וְדַלָּא יַלְיפָ, קַטְלָא חִיב. וְדַאֲשְׁתַמְשָׁ בְּתָגָא, חַלָּפ.

כט מאירת עיניים

בריתה [כמו "זוכרים לא יסוף מזרעם"], שייאבד וישכח גם את מה שכביר למד (רש"ב"א). וכיון שמתגעער מלימוד עוד, ראוי הוא להיאסף אל עמיו ולמוות ורבינו יונה. ברטנורא ועדיו). **וזלא ילף – גרען** מכך, מי שאינו לומד כלל, **קטלא חיב – חיב מיתה**, שהרי מאבד הוא את תכלית חייו. ואנו ראוי לחיות אפיקו יום אחד ואפיקו שעיה אחית (רבנו יונה).

וזاشטמש בתגא – המשמש בכתירה של תורה כאילו התורה היא כלי לשימושו, כגון המתנהה ומשתחץ בעצמו ומראה לבריות לבבדו בשבייל כבוד תורהנו ורבי יעקב ב"ר שםשו), **חלף – יהלוף** מן העולם, יתקצרו ימיו.

יג משנה זו נאמרה בלשון ארמית – לשונו של הלל אשר עליה מבבל. וכתיב רשי"י (פרק ה משנה כב), שמצוינו לעתים שהשאירו במשנה את לשון הארמית, כיון שכח היה מורגש ושגור בפי העם לומר, כגון כאן, וככון "לפום צערא אגרא", "על דעת אטפק" ועוד כיווץ בהם.

אומר הלל, כי חובתו של האדם לעסוק כל חייו בתורה, לשם שמיים. **נגד שמא – הלומד כדי למשוך לו שם ולהגדיל את כבודו, אבד שמה – יאבד שמו.** בדרך שאומרים: כל הרודף אחר הכבود, הכבוד ברוח ממנו. **וזלא מוסיף –** מי שאינו מוסיף על לימודו, ומסתפק במה שכבר Learned. **ישך –** לשון

כט שמחות הלב

יג וְדַלָּא מֹסִיף יִסְף. נאמר בפסוק (משל ט), "אָרֶח תִּיְם לְמַעַלָּה לְמַשְׁכִּיל, לְמַעַן סָור מַשְׁאָול מַטְהָה". ויש לבאר: שמא יאמר האדם בלבו, ר' לי אם אחזיק בתומתי וביראתי, ולא אוסיף עוד להתעלות ברוחניות ובמעילות התורה והיראה? על זה אמר, כי אין הדבר כן, שאם לא יעלה מדורגה לדורגה, ומחייב אל חיל, בעל כrhoחו יפול מטה, וזה שיאמר "אורח חיים למלחה למשכיל", שאם לא כן, "למען سور משאול מטה". נמצוא שתמיד צריך להיות בגדר מוסיף והולך. וזה שנאמר "מתהלך בתומו עדיק", דהיינו שאינו עומד במקום אחד, אלא מתהלך ונגדל, עד אחר צעד, כי בלחתי אפשטי שיעמוד במדרגה אחת, פן יפול למטה. (הגרא מוואלזין בספר רוח חיים בא, והגר"א משל ט כ)

מספרים על הגאון רבי זלמן בעל התניא, שהיה גור סמוך לחצר של תלמיד תורה, ובאמצעו החצור היה עמוד גבוה עשרה מטרים, והוילדים התחרו ביניהם מי יצליח לעלות לפסגת ראש העמוד. בין המתחדים היה נכדו של הרב, הילד מנחם מנ德尔 [שנתפרנס אחר כך כהగאון רבי מנחם מנ德尔 מליבאויזיט, בעל עמה עדק]. התחרלו התלמידים להעפיל ולעלות, אך כשהגינו לחצי העמוד המהה כרכען ונפלן, ואילו הילד מנחם מנ德尔 הצליח לעלות עד רום פסגת העמוד, והכל מתחאו לו בפים. בשמעו הגאון את ההמולה, הסתכל דרך החלון, וראה את נכדו עומד למלחה בראש פסגת העמוד, וכולם מוחאים לו כפים. רמזו לו באצבעו שיבוא

יד הַוְאָ הִיא אֹמֵר, אָם אֵין אָנִי לִי, מֵי לִי. וּכְשֶׁאָנִי לְעַצְמִי, מָה אָנִי. וּאָם לֹא עֲבֵשִׂיו, אִימְתֵּי.

๖ מאירת עניים

שכל מה שעשית הוא עדין מועט ביחס למה שאני זוקק לעשות. על כן כמה עלי להתאמץ ולהשתדל לעשות לנו. אם אין אני לי מֵי לִי – אם כל אשר בכוחי! רשותי, ברנו בחמי ויעד ואם לא עבשו, אימתי!! – אם אין אני עושה מיד מה שאני מחויב לעשות, מתי עשה?! הלווא כל רגע עבור ואני חוזר, וכי יודע אם הזמן עוד יעמוד לרשותי, שאוכל למלא את חובותי!!

יד' עוד אומר הילל, כי חובת האדם לעשות לנفسו הכל שיכול, בכל רגע נתון. אם אין אני לי מֵי לִי – אם לא אקיים מצוות ואתקון את נפשי, מי יוכל לעשות זאת בשביבי? וכשה אני לעצמי מה אני – אף אני לכשעצממי, מה כבר הכח שלי?! לומר אחרים בוודאי אינם יכולים לעזור לי בתיקון נפשי, ואף אני, כשהאני עוזר לעצמי, כמה כבר אני יכול לפועל?! נמצא

๗ שמחת הלב

אליו, ובשבא, שאל אותן מנדלי, لماذا עלית לראש העמוד? ענהו: סבא, זה הי תחרות ביןינו, כולם לא הצליחו לעלות, ורק אני הצלחתי. שאל אותן: למה רק אתה הצלחת? ענה לו: סבא! אני הסתכלתי בפניהם וראיתי שכאשר הגיעו לחצי גובה העמוד, הביטו למטה וראו שם גבויים מן הקrukע, קבלו שחרכחות, וירדו. אני החלטתי לא להסתכל למטה, אלא רק למלילה, ולכן אזהתי עוז ועליתי לדורם פסגת העמוד. אמר לו: בני, טוב עשית, קיימת מה שכתבוב, "אורח חיים למלחה למשכיל, למען سور משאול מטה", על כן גם בילדותך, לא تستכל על קטעים מומך בחכמה, פן תסתפק במועט, ואפשר שגם תרד מרמת הלימוד שלך, אלא הסתכל רק בגודלים ממר, באופן שגם אתה תעלה מעלה מעלה, ובזה תזכה להיות ברום המעליה! ישמע חכם ו يوسف לך.

יד' אם אין אני לי מֵי לִי. אין לסמוק על זכות אבות, שהרי אמרו חז"ל (סנהדרין כד ע"א) "זאין מידי מיעיל", אין אברהם מיעיל את ישמעהאל, ואין יzechק מיעיל את עשייו. על כן יסמרק רק על עצמו, ללימוד תורה ולסיגל מצוות ומעשים טובים. ואף על פי שהן הניח בניהם תלמידי חכמים וצדיקים, יש לו מעלה, ט"ברא [ב]ן מזכה אבא", מכל מקום יותר טוב טיסמרק על עצמוו, ולא יצפה לזכויות בניו, כי "הטמרק על שולחן אחרים, עולם חישך בעדו" (ביצה לט ע"ב), ורביכם אשר חשבו לסמוק על בנייהם, לבסוף גם בניהם החליטו לסמוק על בנייהם, ויצאו קרחים מכאן ומכאן.

וכשאני לעצמי מה אני. ומה יעדך אנוש עם אל. צא ולמד ממעיטה שהיה במר עוקבא כשללה את חוליו שנפטר בו, אמר לבני ביתו: הביאו לי את הפנק שרשמתי בו חשבונו הצדקות שנתתי כל חי, ומצא שהסכום הכללי הגיע "ר'ק" לשבעת אלפיים דינרי זהב. אמרו: הצעירה שהכنتי מועטה, והדרך למקום מנוחתי רחוקה! קם ובזבז חצי ממומנו לעדרה (כתובות

טו שְׁמַאי אָמֵר, עֲשֵׂה תּוֹرַתְךָ קֶבֶעַ. אָמֵר מַעַט וְעֲשֵׂה הִרְבָּה, וְהִי מִקְבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֶבֶר פְּנִים יִפּוֹת.

๖ ט' מאירת עיניים

שהוא בכלל "האדם" שנברא בצלם אלקים (תוספות יבמות ס"א ע"א). וכן כשאתה מכניס אורחים לביתך, לא תנתן להם ופניך כבשות בקרקע, שכל הנוטנו ופניו כבשות בקרקע, אפילו נתנו כל מתנות שבועלם, נחשב לו כאילו לא נתן כלום!

ליימוד תורה מול קירוב רחוקים – יתכן כי היל ושמאי רמזו בדבריהם על שתי גישות שונות בהנחת הלימוד תורה, הייך ינהג כלפי הציבור, עד כמה יפעל כדי לקרב את העם לתורה ולמצאות. היל היה בגישה יותר של קירוב, לדעת אל העם ולקרבו לתורה. במשמעותו הראשונה הוא מורה שאנו יש ליזום מעצמו ולפעול רבות כדי

טו עשה תורה קבע – שיהיה עיקר עסקך בתורה, ואילו עסקך העולם הזה יהיו עראי, כפי המסתדר והמצוון. שם תעשה להיפך, שתנתן קודם חשיבות לעסקיך ורק אחר כך לתורה, לא תפנה לתורה כראוי. עלייך להציב ולקבוע לעצמך את התורה במקומם הראשון, במרכזו חיך. אמר מעד ועשה הרבה – בדרך שנרג אברהם אבינו, שאמר לאורחיו "ז'אקה פט לחם", ולבסוף ערד לפניהם מטעמים רבים ומשובחים – "ז'יקח בן בקר רך וטוב...". והוא מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות – כל אדם הבא לפניך, הראה לו פנים שמחות ובמאירות. ואפילו גוי קבלחו בסבר פנים יפות, ולא בפנים זעפות, כיון

๖ ט' שמחת הלב

ס"ע). ומהזה ילמוד כל אדם, שימושו בעניינו זכויותיו, כדי להוסיף כמייטב יכולתו בתורה ובמצוות, שנאמר "היום לעשותם", ולא מהר לעשותם, כי "מי שטרח בעבר שבת, יאלל בשבת. ומיי שלא טרח בעבר שבת, מה יאלל בשבת?!" (גבורה זהה ג ע"א)

טו עשה תורה קבע. מעשה שהוא עם הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות [בעל שו"ת בית אפרט], אשר תורה וגדרלה התאחדו על שלווהו, ואשתו הרובנית הייתה אשת חיל ומנהלת לו עסקים גדולים, ואילו הגאון לא זו מהאהלה של תורה, ורק במקריםבודדים הייתה הרובנית מתיעצת עמו אודות מסחרם, בשעת האוכל, לדקות מספר בלבד.

פעם הגיעו לבית מסחרם סוחר יהלומים, ובידו הצעה נפלאה לעסקת יהלומים מומצת, אשר רוח עצום מובטח לה. אולם מכיוון שנדרשה לכך השקעה עצומה של כסף, ואתה הרובנית עוזך להתייעץ עם בעליה על כך. היא שלחה אל בעליה בבית המדורש, שבקשתה היא שאר הפעם יפסיק מלימודו ויסור לבית מסחרם, על מנת לסיים עסקה נפלאה ומומצת, כי

כט מאירת עניינים

לעומתו שמאו שהיא קפדן, תחילתה אמר "עשה תורה קבע". קודם כל תשקיע את עצמך ותקבע עיקר עסקך בתורה! אל תחפש עיסוקים אחרים. ואמנם, אם הוכחתה לעסוק גם בצורכי ציבור או שבאים אליך לדריש את ה', אכן תפעל ותתאמץ לטובתם, מבחינת "אמור מעט ועשה הרבה", פחות דיבורים יותר מעשים', ובודאי שעליך לקרבם ולקבלם בספר פנים יפות כדי ללמדם תורה, אחר שכבר באו אליך. [וואר הימים בולטות שתי גישות אלו בקרב לומדי התורה. יש שייתר יורדים אל העם ויזמים פעילות של קירוב רוחקים. ויש שייתר מתבצעים באהלי התורה]. וועין בחוברת "מירן הרב עובדיה" - מזויות אישית

לקרב אחיהם תועים אל התורה "ואהוב את הבריות ומקרבנו ל תורה". אך בשנתו השניה הוא מזהיר שלא יבוא האדם להיות "עבד ציבור", המחהש רק להגדיל את שמו בציבור, שהרי "נגד שמייה - אבד שמייה!" כמו כן הוא מזהיר שעיל אף פעלותך בקרב התיעים, אל תזניח את לימודך, שהרי "וזלא מוסף - יספ'" לכן תמשיך להתמיד בתורה, לשם שמיים. ובשנתו השלישי הוא אמר, שלא חשוב אדם זה שכשawsהו "מתוקן" ופועל למען אחרים, אך גם יהיה תיקון לנפשו על ידי אחרים שיעוררוו. אלא ידע גדול האחריות המוטלת עליו לדאוג ולעשות לנפשו כי "אם אין אני לי מי לי".

כט שמחות הלב

הסוחר ממהר לדרכו, ובכל עדי הסכמותו לא תוכל לעשותה לבדה. הגאון ביקש את סליחתה והתנצל, כי אין ביכולתו לבטל את שייעורו הקבוע, והעטקה בוטלה.

כאשר שב הגאון לבתו ונכח בעירה של רעינו הרבני, פיסס את דעתה, וכבר אמר לה: בשעה שנקרatoi לבוא לבית המסתור ולהפסיק מלימודי, עליה בלביה מה שאמרו חכמים (ברוכות סג ע"ב) "אין דברי תורה מתקיים אלא למי שממית עצמו עליה". וכך פירשתי מאמור זה: אין התורה מתקיימת אלא באדם שמשיטים עצמו מבת, בענייני העולם הזה, באופן שיעות קבוע לו ללימוד התורה. ככלומר שלעלום לא יפסיק מושנתו כלל ועיקר בשעות שהקציב לתורה. ואmortתי אל לביו, אילו חיליה הייתה מות, האם יכולתי ליעץ ולהביע דעתה בעסק זה או אחר? אף עכšíו, שברוך השם כי אנכי, יוֹשֵׁב והוגה בתורה, אשים עמי במת, ולא אהיליף חי עולם בחוי שעה החולפים. אז נחה דעתה של הרבני, והוסיפה לו הערכה על הערצתה. (ועיין עוד להלן פרק ו משנה ז)

עשה תורה קבע. מורנו הגאון רבנו עוזרא עטיה זצ"ל, ספר מעשה שהוא בזמנו בארכ צוכה [חלב] באיש ירא ה' מודבים, בשם רבי אהרון. בכל יום ויום קבע לו ר' אהרן לאחר תפילה שחירות למדוד "חק לישראל" בעיון, בהבנת המשנה והגמרא והזהרה, ואחר כך למד לשון ערוץ בעיון, וכשחזר לבתו כבר היה שעה מאוחרת, אחרי עשר בבוקר, וסעуд את לבו בפת שחרית ובידך ברכת המזון בנחת, ולקח את מפתחות חנותו שהיה במרקזו

נחלת הלג' נחותה

העיר. הוא היה מומחה באבני טבות ומרגליות, ובקי בשמותם ובערך שווים, ושמו הלה לפניו כאיש ישר ונאמן. אשתו הייתה מעוררת לו על שהולך לנחות בשעה מאוחרת כל כה, ומאין יתרנסו כראוי, אך הוא היה משיב לה, כי בוטח בהשם יתברך שכוכות התורה יתפרנסו בכבוד ונחת ולא בעירה, על כן לא זו ממנהנו, והמשיך בקביעת עתינו לتورה. يوم אחד נשיגש לפתוח את חנותו, וימצא שם ערבי מעריך חבורון ישב על הארץ, רובץ בין המשפטאים, ושאלו לחפשו. ענה לו: אני פתח את החנות, ואומר לך את חפשו. נכנס העברי לפניו ולפנים, והוציא מעל ראשו את התרכוש, אשר היה מורכב מכמה תרבויות אחד בתוך השני, והנה בין שני תרבויות פנימיות נמצאה מרגליית אחת יקרה עד מאד להפליא, והראה אותה לר' אהרון, ושאלתו בפיו מה מחורה. רבי אהרון הסתכל היטב, ואמר לו: מרגליית זו יקרה עד מאד, שוויה למعلלה ממאה אלף דולר! [בזמן ההוא שהדור היה יקר שבעתים מן הדולד שבמנין]. אני אתענין אצל חובבי מרגליות אם ייחסו לknothah, ואשיב לך דבר. העברי אמר לו: אני מתאכسن במלון פלוני, ומיצפה שבתקדים תשיבני דבר. החזיר העברי את המרגלית לתוך התרבותים שלו, והלך.

למחרת בבוקר, אחר שרבי אהרון סיים את קביעות לימודו, ואכל פת שחרית, ויקם וילך אל חנותו, ובדרכו עבר על פני המלון הנזכר, וראה שם התקలות המוני פתח המלון. שאל לפישר דבר, וענו לו: ערבי אחד בא מחרוזן, והתאכטן כאן זה שבע ימים, אכל ושבע ודשין, ולפתע פתחם אמש קיבל שbez לב ומת. וכיוון שלא שילם כלל, ולא נמצא בכיסו כסף לחשולםימי אירוחו וסעודותיו, הגיע בעל המלון תביעה במשפטה, ועתה קען המשטרה מוכך במכידה פומבית את חפשי האיש, כדי לסלק את החוב לבעל המלון.

עמד רבי אהרון שם, והאיש משתאה לדעת הייעליה כי דרכו אם לא, וחל הקען למכור את בגדיו ושאר חפיזיו, וכשהכריז על התרבות של העברי, אמר רבי אהרון שמוון לנחותו בעשרה בישליך (מטבע קטן), ואיש אחר הוסיף עליו ואמר חמשה עשר בישליך, רבי אהרון הוסיף ואמר שמנה עשר בישליך, ולא נמצא מי שIOSIF עליון. שילם רבי אהרון את המחייר, ולקח את התרבות עמו לנחותו. בבאו לנחות נכנס לפני ולפנים, ופתח את התרבותים אחד לאחר, עד שהגיעו ומיצא את המרגלית שהיתה בין תרבוש לתרבוש, ומוכר אותה והתעשר עושר גודל. וזה מה שאמרו "אוכל מפירותיהם בעולם הזה, והקרן קימות לו לעולם הבא". "אודך ימים ביוםינה, בשMAILAH עושר וכבוד".

והו מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. רבי ישראלי מסלנט היה מזוהיר ואומר: יש אדם אשד מושוב חזרתו הגדולה מיום הדין, אויב בכל עשור ימי תשובה פניו ווועפות, וכמעט לבו בכל עמו, ועל ידי כך הוא נכשל ביחסו עם הבהירות, מבליל לקבלים בסבר פנים יפות ולהתנהג עמיהם בכבוד הרואין. וסיפר הרב, כי פעם בערב יום הכהפורים בלכטו לבית הכנסת, פגש בחכם אחד מגודלי הרים אשר פחד כי זה והדר נאונו וחזרת הדין של היום הקירוש היו ניכרים על פניו, ודמעתו על חייו, רבי ישראלי פנה אליו באיזו שאלה נחוצה, אך מגודל

טו רבנן גמליאל היה אומר, עשה לך رب, והסתלק מני הספק, ואל תרבה לעשר אמדות.

ט ט מאירת עניינים

ואלו דברי אלוקים חיס"ס כמבואר בהרחבה נפלאה בחוברת "ימי העומר בהלכה ובאגודה" שער האגדה, פרק "תורה שבعل פה"ו]. **ואל תרבה לעשר אמדות** – בדר ל' פסק הלכה ברור, ואל מתהלך בספקות ובהשערותיו וצדוגמא לכך, בעניין המעשרות, אל תעשר על פי אומדן, כי הרי אף אם תרבה את כמות המעשר, יצא מזה קלקל [כמבואר במסכת עירובין ונ"א]: "המרבה בעשרות פירותיו מותקנים ומעשרותיו מוקלקלים", כי הכמות שהוספה בעשרות נשarra עדין טבל. עי"ש]. על כן הדרך הנכונה היא שיהיו מעשיך מוכרים וברורים לך מבלי ספקות.

טו רבנן גמליאל, המכונה "רבנן גמליאל הזקן", היה נכדו של הלל הזקן, בן לבנו רבי שמעון ורש"י. כאן מסתיימות תקופת הזוגות ומתחלת שושלת נשאי בית הלל: הלל, רבנן שמעון, רבנן גמליאל הזקן, רבנן שמעון, רבני גמליאל דיבנה, רבנן שמעון, רבי יהודה הנשיא והלאה. החל מתלמידיו הלל ושמאית, נתרבו מחלוקות בהלכה יותר ויתר, לפיכך אמר רבנן גמליאל: **עשה לך رب והסתלק מני הספק** – קבע לך רב קבוע ללימודו ממנו פסקי הלכות, וכך לא תתבלבל דעתך מריבוי הדעות בהלכה, ותסלק מעליך את הספיקות. ואמנם, כל הדעות בהלכה הם בבחינת "אלו

ט ט שמחת הלב

חרדתו ועכובונו לא השיב מואמה, אמר רבי ישראלי, כאשר עברתי מעל פניהם האיש, חשבתי בלבבי, מה אני אשם כי הוא ירא ומפחד מיום הדין, ומה זה נוגע אליו, הלא מדרך ההטבה עם הבריות, וגמרות חסדים, עליו להשיבני בנחת רוח ובסבר פנים יפות. (אור ישראל, נתיבות או, עמוד קט)

טו עשה לך رب והסתלק מני הספק. מעשה שהיה אצל הגאון רבי מודכי בנט, שהוזעך להתרחץ במעינות הרפואה של העיר קורולסבד, ושם נפגש עם "רב" רופא מיוני מעיריה אחת, והלה הפתאqr בפניו כי כל ענייני קהיילתו הדתיים נחתקים על פיו. תהה רבי מודכי על קנקנו ומצאו ריק מכל וכל. שאלו, ומה עושה מך כאשר נשאל בהלכות טריפות, כשציריך לחת להם תשובה ברורה, כשר או טרף? ענה לו "הרבר" הרפומרי, אני נהג להטריך מספק. אמר לו רבי מודכי, אספר לך מעשה: יהודי אחד גיד בכפר רחוק מעיר פרנקפורט, והוא מגדל עופות, אוווים ותרנגולים לשחיטה. הוא היה מביא אותם לשוחט הכפר, ולאחר מכן מוכרם לבני הכפר. כשהמעאו איזו שאלה בעות, כגון מה בתוקף בדורקבן או שבר בגת, וכיווץ באזה, היה הכהני רותם את סוסו ונוסע לפראנפפורט, לשאול את רב העיר, כדי להורות לו הלכה למשעה. פעם אחת נכנס ליצן אחד וכל דעת לביתו של הכהני, ואמר לו: למה לך לנסוע העירה מרחוק רב, שמע נא לעצמי, הלווא כתוב בתורה: "ובשטר בשדה טריפה לא תאכלו,

יז שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא חטא.

๖ מאירת עיניים

ומריבה המכלים את הגוף והנפש.
ולא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה – תתבונן ותראה, שאיפלו בדברי תורה, שמצויה להרבות בדיורים של תורה, מכל מקום לא הדיבורים הם העיקר, אלא המעשים, שכל הדוש ואינו מקיים – טוב יותר שהיה שותק. תבון מכך כי אין ערך לדיבורים בפני עצםם. כל שכן כשמדבר בדיורים בטלים. וכל המרבה דברים מביא חטא – המרבה בדיורים, בהכרח תצא תקלה מכך. כמו שנאמר (משלי י, ט): "ברב דברים – לא ייחל פשע. וחשך שפטיו – משפיל!" ובטיסות: פחות דברים יותר חכם ויוטר טוב.

יז רבן שמעון בן נמייאל, הנהיג את העם בתקופה סוערת וכואה, בשנים האחרונות שלפני החורבן, היו אז פילוגים קשים בעם, שנהת חינס ודיבוריו לשון הרע אלו על אלו. לעת שצוז, דבר רבן שמעון בשבח השתקה וגנות הדיבורים המיוחדים, הגורמים רעות רבות. כל ימי גדלתי בין השתקה וגנות הדיבורים המיוחדים, הגורמים רעות רבות. כל ימי גדלתי אלא שתיקה – תדע, כי השתקה אינה מעידה על חוסר חכמה, אלא להיפך, על חכמה! אני, שגדלתי בין החכמים, נוכחתי לראות כמה טובת היא השתקה, וממידת החכמה היא. טובת ובריאות היא לגוף, שהרי על ידה האדם שקט ושאנן, נמנע מכעס

๗ שמהת הלב

לכלב תשיליכון אותו", מכאן מובואר שהבהיר הטרף מגיע לכלב, لكن אם תהיהஇזו שאלה בעוף אם כשר או טرف, הנהית את העוף לעיני הכלב, אם יאכלנו סימן שהוא טرف, ואם לאו בודאי שהוא כשי. הכפרוי, שזיהה עם הארץ, שמה על העיטה, ומما היה נהוג לחתת כל עוף שיש בו שאלה לפניו הכלב, והכלב כמוכן יוכל את כל העוף בראשו על כרעויו ועל קרבו. לאחר חודש ימים החליט הכפרוי שוב לנסוע העירה אצל הרב. שאל אותו הרב: מפני מה לא באת זה זמן רב לשאול שאלות? השיב הכפרוי: אוזני הרוב, אמנים שאלות רבות היו לי בעופות, אלא שהכלב שלי היה פוסק בהם. שאל אותו הרב: ועכשוו למה באת אל? השיב הכהרוי לתומו: הכלב שלי מוחמיר יותר מדי, כמעט אינו ידוע אלא להתרידף!... ואו פנה הגאון אל "הרוב" הזרפומי לאמור: כנראה שגמ אתה פוסק באotta שיטה....

יז ולא מצאתاي לגוף טוב אלא שתיקה. מעשה בהרב העדריך רבי ישראלי מויזניצא, שפנה אל הגבאי משמשו בקדושים, ואמר לו, בא נלך ונטיל. כשיצאו לזרק, הגיע הרוב ליזתו של מנhalb בנק ידוע, שהיה מן ה"משכילים". בעל הבית פתח את הדלת והופעתו לרואות את הרוב בא לביתה, אולם הוא היה אינטליגנט ומונומס, וקיבלו בסבר פנים יפות, ובכל הדעת הכבד

יח רַבָּן שְׁמֻעוֹן בֶּן גִּמְלִיאֵל אָוֹمֵר, עַל שֶׁלֶשׁ דָּבָרִים הָעוֹלָם

๙ שמחת הלב

וחכמיה כיבוד. גם הגבאי נכנס אחורי הרב, וישב על ידו. בעל הבית לא הרחיב עוז לשאול את הרב, "מה לך זדיי בביתך?", ופנה בלחישת אל הגבאי ושאלתו לפרש הדבר. השיבו הגבאי: גם אני איני יודע למה בא הרב לך. לאחר דקotasporot, קם הרבי מכסאו להיפרד מבעל הבית. מפניהם כבוד הרב, יצא בעל הבית אחורי הרב ללוותו, ואז פנה אל הרב בשאלת: יש לך ל' כבוד הרב על שאלה, הנה בביתי לא היה מן הנימוס לשאול את כבודו, מפני מה כיבודי בלביקורו, אבל עכשוו, כאן, ברצוני לדעת מה סיבת הביקור. השיב לו הרבי: באתי לבית כבודו לקיים מעוזה, וקיימותיה. תמה המנהלה: איזו מעוזה? השיב לו הרבי: רבותינו אמרו, בשם שמעה לומר דבר הנשמע, אך מעוזה שלא לומד דבר שאינו נשמע. והנה אני רציתי להגיד לכבודו איזה דבר, וידעתי כי לא תשמע לי, אך אילו נשארתי לשכת בביתי וכבודו בביתו, לא הייתה מקיים את מעוז חוץ, لكن היה עירק לבודא לביתך, ולשתחוק שם, ואז קיימות את המעוזה כתיקונה. אמר לו הגביר, יש לך לי להגיד לי מהו הדבר, אולי כן אשמע לך. הרב השיב, לא, ידעתי שכבודו לא ישמע. וככל שהרב מוסרב לומר מהו הדבר, כך גברה סקרנותו של מנהל הבנק יותר ויותר לדעת מהו הדבר, והפער מادر ברבי שיגלה לו מהו הדבר שאינו נשמע, עד שלבסוף נערר לו הרבי, ואמר לו: הנה אלמנה פלונית שכונת בית בשכונתינו, והיא עניה מרווחה, ועליה לכלכל את שבעת יתומותה, והיא חייבת לבנק שלכם דמי משכנתה שעריכה לשלם מיד בחודשו, ומכיון שאין אפשרותה לשלם, שלחתם אליה התראה אחרונה, שאם לא תשלם המשכנתה, ביתה ימכר במכויה פומבית, והיא עם היתומים יוציאו החוצה, ורציתם מادر מכבודו שיוותר על החוב של האלמנה, כדי לא להוסיף ערחה על ערחותיה. ענה לו הגביר, אבל אדוני הרב, איך אפשר דבר זה, וכי אני הבעלים של הבנק? אמםני מנהל הבנק, אבל אינני אלא פקיד ולא בעל הבנק, והחוב הוא כמה מאות רובל, ואני אוכל לזרע על מכתב ההתראה שכבתבי? הפסיקו הרב ואמר: הלא-ca דברי אשר דברתי, שאתה לא תשמע לי, והתחילה רבבי להביע עזע ולהתרמרמה, הירא נואלי לעבור על דברי חכמים, ואמרותי דבר שלא נשמע, והכל בגל הפעוטות. והרב הפסיק את השיחה ונפנה עורף, וחילף הלך לו. אף הגביר נכנס חזרה לבתו, אבל הדברים של הרב נכנסו לליבו חז מקשת. ולא נתנו לו מנotta, לבסוף קיבל את החוב על עצמו, ושילם מכיסו את כל החוב של האלמנה לקופת הבנק, והאלמנה נשארה בيتها עם יתומה. כשהשמע זאת הרב בירך את הגביר שיזכה כל ימי לעושר וכבוד. מכאן שעריכים חכמה ובינה יתרה לדעת מתייפה שיטיקה לחכמים, ומתייחס סיכויים לדבריו יעשו פירות.

יח על הדין. מעשה שהיה אצל הגאון רבוי אליהו חיים מיזל מלודז', שבא אליו יהודי תמים ושפרק שיחתו לפניו: לפניו בחודש ימים היה מhalb' ברחוב העיר ומצאתי ארנק מלא כסף, באתי לביתי, פתחתי את הארכון, ומצאתי בו סך אלף רובל. למחות קראתי בעיתון מודעה מאת הנסיך הפולני שאבד לו ארנק ובתוכו זהובים הרבה,ומי שימצא ויחזורו לו, יטול מאה רובל בשכרו. מיד הлечתי אל הנסיך והחוורתו לו אבידתו. הנסיך מנה את המעות שבו,

עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח) אמרת ומשפט שלום שפטו בשעריכם.

רבי חנניה בן עקשייא אומר,

רצה הקדוש ברוך הוא לזרות את ישראל, לפיך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר:
"ה' חפץ למענו צדקתו יגדיל תורה ויאדר".

๖ מאירת עיניים

במשנה זו הוא מדבר על הorzך
הכרחי לעולם שהיה בו משפט
מתוקן. על שלושה דברים העולם עומד
- שלושה דברים מאפשרים את קיומו
התקין של ישוב בני adam. על הדין -
לזכות את הצדיק ולחייב את החיבר,
שאם לא כן תהיה אנדרלמוסייה
בעולם, אין דין ואין דין, איש הישר
בעיניו יעשה. על האמת - שלא ישקרו
זה זהה, שהרי חברה אינה יכולה
להתקיים ללא אמון בסיסי בין בני
אדם. על השלום - אי אפשר לחיות
במלחמות, יש צורך הכרחי בשלום,
בין איש לרעהו ובין מדינה למדינה.
אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם
- שלושתם כרכימים זה זהה. "נעשה
הדין - נשתתת האמת, נעשה השלום"
(ירושלמי מגילה פ"ג ה"ז)

יח רבנו שמיעון בן גמליאל במשנה זו
הוא נכדו של רבנו שמיעון שבמשנה
הקדמתה. הוא עמד בראש הסנהדרין
לאחר מריד בר כוכבא. בשנות המרד
והשמד היה מסתתר, כנראה, בבבל.
כשש��טו הרוחות, חזר לארץ ישראל
ונבחר למלא את מקום אבותינו
בניסיונות. כאביו [רבנו גמליאל דיבנה],
אשר עמד בתפקיד על כבוד ומעמד הנשיאות,
והיה זה לשם שמים לאחד את ישראל
תחת הנהגה אחת, כפי שהיעיד ואמר: "רבונו
של עולם, גלווי וידעו לפניך שלא לכבודו
עשיתי, ולא לכבוד בית אבא עשתי, אלא
לכבודך, כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל"
(ובבא מציעא נט ע"ב), הקפיד אף הוא על
כבודה של הנשיאות וعمل בכל כוחו
לחזקה ולבצורה, כדי שתוכל לאחד
תחת הנהגה את האומה בכל פזרה.

๗ שמחת הלב

והנה כולו מלא אף וחימה, והחל לעזעוק עליו, הוי יהודיו גנב, אלףים רובל היו בארכן,
ואתה מהזיר לי אלף בלבד? וחירף ונידף אותה, ותבע אותה למשפט, מי יודיע איזה תועאות
יהיו למשפט, יואיל נא בכבוד תורתו לחתה לי עצה לחלצני מן העטרה שבאה עלי. הרב עוזד
אותו בדברים נוחים, ושאל אותה אם יש לו עורך דין ליעגו במשפט, והשיב שכו. ביקש הרב
להביא לפניו את עורך הדין, והרב בא עמו בדברים. בהגע עת המשפט עמד הנסיך וטען
בפני השופטים: אבד לי ארנק ובו אלפיים רובל, יהודי זה מצא אביתתי, אבל החיר לי
מהתו אלף רובל בלבד. והיהודי לעומתו טוען, לא מצאתי בתוך הארנק אלא אלף רובל

๙ שמחת הלב

בלבד. העורך דין הבהיר לחדוק את היהודו, שהלאו אדם שמחזיר אבידה אינו חשור לקחת חלק ממנה, שהרי יכול לckerת את כולה, ואף אחד לא ידע מי המועצה. ובתווך דבריו פנה אל הנסיך, ושאל: האם אדוני יכול להשבע שבארנק האבוד הוא אלףים רובל? הנסיך השיב, כן, ובתווך כך קפץ ונשבע שאיבר בארכן אלףים רובל. פנה העורך דין אל השופטים ואמרם: רבותינו אי אפשר לפפק בשובעתו של הנסיך הנכבר, אבל שביעותו זו מעידה כי האבידה שמנצאה אינה שלו, חזקה על מוחיזר אבידה שאדם כשר הוא, כי כפי שאמרתי, אדם גנב או רמאן אינו משיב אבידה כלל, ואם לא נמצא בארכן אלא אלף רובל, הדבר ברור כי זהוי אבידה אחרת ולא של הנסיך כללו! אני דורש אפוא מהנסיך שיחזר את האבידה למני שמנצאה! פניו הנסיך הסמייקו, השופטים ננראה הבינו כי הוא נשבע לשקר. אבל כדי שלא להאשים את הנסיך בשבועת שקר, קיבלו את הטענה, והוציאו פסק דין כי הארנק שבו אלף רובל יוחזר ליהודי המועצה. כל זה נעשה בעזה אחת עם הגאון רבי אליהו חיים מיזל.

ועל השלום. לפני כשלוש מאות שנה, כאשר קמה תנועת "החסידות", היו לה מתנגדים רבים, אף מקרב גודלי ישראל היליטאים. המחלוקות הלכה והתלבתה, והיו שייצאו בагורות ובחרכות נגד החסידות. כשהניטו להחטים את הגאון רבי חיים מווולוזין, תלמידו המובהק של הגאון מווילנא, סייר לחותם, ועשה כל שביכளתו להרבות אהבה ושלום בעם ישראל, ולמנוע מחלוקת. לישיבתו, ישיבת ע"ז חיים" הממעירה, לא מנגע כלל מלקל"ל "חסידים", ואדרבה קירב אותם, ורבים מגדולי החסידות למדו אצליו. גם הגאון רבי יעקב מליטא היה מתריע מאד על הפירוד הזה, ובהקדמת ספרו "דרך החיים" כתוב: הָס כִּי לֹא לְהַזְכִּיר כְּסִילוֹת כֵּזֹו, לְעֶשֶׂות אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל שְׁתִּי אֲנוֹדוֹת, הַלֹּא בְּכָל יְמִינוֹ אָנוּ מַתְּפָלְלִים "אתה אחד ושםך אחד,ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ". והעוצה פירוד למטה בין אחדות ישראל עם קדוש, עושה חס ושלום פירוד למעלה, וגדול עוננו מנשוא. וכמה ראי לנצח ככרוכיא ולבקש רחמים מהשם יתברך שיעשו כולם אנוגה אחת, לעשות רצונו בלבב שלם, ועוד מתי ימשיכו במחלוקת ובפירוד לבבות, זה יאמור, זו הדרך אשר תלכו בה לעבד את השם יתברך, וזה יאמר, לא, כי שקר אתה דובר, אלא זהוי הדרך הנכונה, ואין לו זו ממנה. ועבירה גוררת עבירה, זה פסול דינו של זה, וזה פסול דינו של זה. ולפעמים האיש הפתוח שבחותים, ידבר עתק על גודל בישראל מן החסידים, וכן להיפר, אוילנו שקר עלתה בימינו עי"ש.

והנה מכל זה נלמד גם כן, שצריכה להיות אחדות בדורותינו בין בני אשכנו לבני ספרא, ואף על פי שבуниיני הלכה, בני ספרד קיבלו הוראות מון השלחן ערוך ربנו יוסף קארו, בין להקל ובין להחמיר, ואין להם ל佐ו כלל מהוואותיו אפילו לחומרא, וכמגואר בפסקים, ואילו בני אשכנו יוצאים ביד רמ"א, וכל מנהגיהם על פיו, מכל מקום זהו רק בענייני הלכה, שאילו ואילו דברי אלהים חיים, "איש על מוחנהו ואיש על דגלו". אבל בשאר העניינים בהכוונה לתורה ולמצוות ומצוות טובים, כולנו בני איש אחד נחנו, וחיברים לשפה פעהולה כאיש אחד בלבד, בכל הנוגע בהנהגת מצוות התורה, נגדי מפירי ברית, ולעשות כל מעשינו לשם שמים. ואז "כל כל יוצר עליך לא יצלח...", וה' יברך את עמו בשלום.

פרק ב' סוף

**כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,
שנאמר: ועמדו כלם צדיקים לעולם יירשו הארץ, נוצר מטעה מעשה ידי להתפאה.**

א רבי אומר, איזוהי דרך ישיבר לו האדם, כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מון האדם. והוי זהה במצוות קלה בבחמורה, שאין אתה יודע מעתן שכון של מצות. והוי מחייב

ט ט מאירת עיניים ט ט

ותפארת לו מון האדם – נהג באופן שיהיה טוב ונוח בעבורו, וגם נח והוננו לסביבתו, ולא יקוץ בהנוגתו לצד אחד. לדוגמה: לא יהיה קמצוץ ביוטר השומר ממונו רק לעצמו, ומיאידך לא יהיה פזון מידי לפזר כל כספו לאחרים, אלאילך ב"שביל הזהב" – בדרך ישירה אמצעית שוגם הוא יינה ממומו ווגם אחרים יהנו ממנו. בעת ממשיך רבי כמה יש לדרכו אחר המצאות, ולהתרחק מן העבירות. והוי זהיר במצוות קלה בבחמורה, שאין אתה יודע מעתן שכון של מצות – התרה גילתה לנו מהו עונשן של עבירות [ミיתה, כרת, מלכות וכדומה], אך לא כדי שהאדם לא ינסה לחשב ולשקר, מה כדי לו יותר ומה פחות, ומתוך כדי יגנית חלק מהמצאות. אלא על האדם לעשות את כל המצאות בתום, שכולו נצרחות לו כדי להגין אל תכליתו ואל שלמותו. בכל אחת מצאות התרה צפונה תועלת מיוחדת והכרחית. לכן יש להקפיד כראוי על כל מצוה ומצוה!

א "רבי" הוא רבי יהודה הנשיא, וקראוו תלמידיו בסתם "רבי" מלבד להזכירו בשמו, כי הוא זה שסידר את ששת סדרי המשנה. בדורות שלפניו התרבות מחלקות בתורה, ומפתחת דוחק השעה והגוזירות הקשות, לא יכולו לבירר ולהכריע בין המחלקות, עד אשר הגיעו רבי, אשר ה' נתן לו חן בעניינו אנטונינוס קיסר רומי, ונחו ישראל מצהה, והיתה זו שעת כושר באין שטו ובאי פגע רע, ללקט ולאסוף ולסדר את דברי התורה שנמסרו בעל פה מדור לדור. הוא שלח וקיבץ לכל חכמי ארץ ישראל, ושנו לפני איש איש מה ששמע מפי רבוთיו, ונתנו לב לברר טעמי כל שיטה ושיטה ולהכריע ביניהם, ורבי ערך את הדברים וסידרם ב"ששה סדרי משנה". ורש"י בבא מציעא ג ע"ב

רבי אומר איזוהי דרך ישיבר לו האדם – מלמד את האדם מהי הדרך הנכונהшибור ויבחר לו באורחות חייו. **כל שהיא תפארת לעושה**

הפסד מצוה פניגד שכלה, ושבר עברה ניגד הפסדה. ותסתכל בשלשה דברים ואיתך בא לידי עברה, דע מה למעלה ממנה, עין רואיה ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים.

๖ מאירת עיניים

וכדומה, חשוב ושוקל לעומת זאת את הנזק וההפסד העצום והנצחני שייגרם לכך ממנה בעולם הזה ובעולם הבא! והסתכל בשלושה דברים... עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים – שים לב שאתה מוסרט ומוקלט תמיד, והכל נכתב בספר, ויבוא במשפטו, ואין שכחה לפני ה'!

והוי מחשב הפסד מצוה פניגד שכלה – כשראה לך שיש לך "הפסד" מזו המצוה, כגון הוצאה כספית, טירחה ועודומה, חשב ושוקל לעומת זאת את השכר העצום שתתקבל עליו: ושבר עברה ניגד הפסדה – כשראה לך שיש לך "שכר" ורוח מעשיות עבירה, כגון רוח כספי, נוחות, הנאה, כבוד כגון שמחת הלב

๗ שמחת הלב

א' והוי מחשב הפסד מצוה פניגד שכלה. מעיטה בטני יהודים שותפים, שהיו קונים ומוכרים חפצים ד' שנייה: בסאות, מיטות, בגדים וכדומה. יומם אחד, בעת שהיו עוסקים בקניית חפצים בהזדמנות, הגיע זמן תפילה מנוחה. אמר אחד השותפים לחבירו: "אלך להתפלל מנוחה, התבוא עמי?" השיב השותף, "אין זמן כעת, חבל להפסיד מעיות כה רוחניות והזדמנויותינו אם ברצונך לילכת – לך, אך כמובן שאין לנו שותפים בחפצים שאקנה בזמנו זה". החל הראשוון להתפלל תפילה מנוחה, ואילו השני קנה מזרנים ומיטות במחורי מעיאה. כשהחפצים המועטים מן התפילה, התאכזב לגלות כי כבר לא יותר כמעט כלום לנקוט. בין החפצים המועטים שנשארו היה מזון אחד, קרווע למדי. החליט לנקוטו לתקנו ולמכרו. בהגיעו לבתו, החל לפרום את התפרים, והנה הוא מגלה שהמזון – לא יאומן – מלא מטבחות זבובים וכח יהורי זה לא יכול מפירות מיעוטנו בעולם הזה, כשהקרון כמובן שמורה לו לנצח לעולם הבא.

שוב מעשה שהיה במדינת פרס, ביהודי ירא שמים, שהיה מתפרקן בעמצעים ובדוחק ממכירות בדים. באחד הימים, נודמן לו לעבור על יד דוכן שמכרו בו תפוחים גודלים, יפים וריחניים במיוחד. הבית היהודי בתפקידו, וחשב בלבו: כמה נאה וכמה יאה לשבח את הבורא יתברך על פרי זה? ניגש אל הדוכן, וביקש לנקוט תפוח. המהיר הicker – טומון [כ-10 שקל] עברו תפוח אחד – לא הרתיע אותו. הוא לקח את התפוח, ובירך עליו בכוונה, בתחילה ברכבת הריח "הנתון ריח טוב בפירות" והריחו, אחר כך עוד שתי ברכות "boraa peri haetz" ו"shechachinu" ואכלו, ובגמר האכילה ברך ברכה נוספת "boraa nefashot rivot". את כל זה ראתה מהלון ביתה אשה זקנה גויה עשרה גודלה, והתפללה מאד. קראה לו ואמרה: "אמור נא לי יהורי, היכיזד זה קנית תפוח כה יקר?! וכי כמה מרווח אתה ליום? אמר לה: מרווח אני סך הכל ארבע או חמיש טומון ליום, אבל לכבוד ה' יתברך, שווה לי לנקוט תפוח בטומון שלם, כדי לזכות לבך עליי ארבע ברכות".

ב' שמחה הלב

התפעלה הוקנה ואמרה לו: "הנה אני עשרה גודלה, יש לי כסף רב מאד, ובכל זאת איןני מושה לעצמי לknות חפוח אחד בטומן שלו". תור כדיבורה, העינה בפניו את עשרה הרוב. "הרואה אתה את כדי הקמיה הללו? בא ואראה לך מהי תכולתם האמיתית!", לנגד עניינו המשתחאות, פינתה האשה מעט מן הקמיה, והנה הכרדים מולאים כולם - במטבעות זהבי התפעל האיש עד מאד והלך לו דרכו.

כעבור מספר ימים, עבר היהודי שוכן באותו מקום, והנה הוא שומע רעש והמולח על יד ביתה. הוא התקירב וראה את בני ביתה עזוקים, שורטטים את בשרם, ומיכים את עצםם, כדרכם הגויים, והבין שהאשה מתה. מה עשה? נכנס לביתה והחל לעזוק וללבכות: "כמה טובה הייתה אשא זו, כמה טובות עשתה לי! איזו בעלת חסד...", לאחר מכן השתרף גם בהלויותה כשהוא בוכה בדמעות שלש, ועזוק ואומר "כמה צדקה היהת, תמיד היהת נותנת לי קמה, עבר המושפה והילדים, וכך לא ידענו מחשש, עבשו לי יtan ל' קמה, מי יtan ל' קמה...". כך, בכל ימי האבל, היה נכנס מדי פעם וחוזר על דבריו, ועשה עצמו מצטרך מאד. מישראן הבנים כך, סיכמו ביניהם שתאכל כדי הקמיה יתנו ליהודי זה לפרנסת בני ביתו, כמו שהייתה "רגילה" הסבטה. וכך היה, שמה היהודי שמחה רבה הילך והביא עגלת גודלה, העmis את כל כדי הקמיה, ובכך התעשר עוזר גדול עד מאד, בזכות מעזה שעילתה לו טומן.

והו מחשב הפסד מעזה בנגד שכחה. בדרך רמזו ניתנו לפdet, כי על אף שעיל האדם לחתוות מצות בכל היותר, כמו שאמרו חז"ל (עיוביין ר' ע"א) העולם הזה רומה לבית הילולא, חתוות ואכלול חתוות ושתחה, בכל זאת פעומים שיש מעזה שעדרף לזכות בה את חברו, כי היא מדברת אל לבו יותר, וטוב לזכותו שהוא יעשה ולא אתה. כגון במעשה שבא לידי בעית כתיבת سورות אלו: משפחה שוכרה לעילוי נשמות אביהם. אחד הבנים ירא שםים, שומר תורה ומיצות, אך שאר אחיו לא זכו לשמר מיצות, ולצערנו פוקדים את בית הכנסת מאכראה לאכראה. והנה מאחר והם מסכנים שמעותיהם מועטות ודלות תואר מאד, עתה זו הזדמנות פז לזכותם במצוות כיבור אב לאחר מותו. על כן, האח השומר מיצות, אף שהוא ירא שםים ורואה לחתוות מיצות, עתה יאמר להם שהם יוציאו מכיסים לעשיית האכראה בקנויות היברכות, ועוד, כי סוף סוף במעזה זו הם 'مبינים' ומוכנים לקיימה, ולא יאמר אני אקנה, כי אדרבה ייחס עלי אחיו לזכות נשמתם, ואולי בזכות מעזה זו יתעוררו לעשיית עוד ועוד מיצות, כי "מעזה גוררת מעזה".

דבר זה רמזו בדברי התנ"א באמורו: "זהו מחשב הפסד מעזה בנגד שכחה", כאמור, התבונן וחשוב, אף שלכלאורה נראה שאתה מפסיד מעזה זו שאין עושה אותה בעית, אך תחשב בנגד שכחה של אחר המשכן שלא זכה לקיים המיצות, ועתה תוכל לזכות את נשמו.

דוגמא נוספת: הזדמנה לפניו מעזה חסובה ונחוצה, לתרום עבור מיצרים או תשלים חשמל למיטפה נזקפת. והנה יש לך חבר שלו פתוחת תחת לנזקים, הוא מבין זה. לעומת זאת, אין הוא מבין באחזקה תורה וביכוי הרבים, לחתך אוכל רוחני לנזקים ברוחניות שנשנתם רעה ועמאה. אם תדבר עימיו למשל שיתרומות עבור דיסקים של דברי תורה או חבורות "בחלה ובאגודה" להפיי לעמך ישראל הוחוקים מותורה ומיצות, כדי שיתחזקו בשימות

ב רַבּוֹ גִּמְלִיאֵל בֶּןּוֹ שֶׁל רַבּי יְהוָדָה הַנְּשִׁיא אָמַר, יְפֵה תַּלְמוֹד תּוֹרָה עִם דָּرֶךְ אָרֶץ, שִׁיגִיעַת שְׁנִיהם מִשְׁכָחַת עָוֹן. וְכֹל תּוֹרָה שֶׁאָין עָמָה מַלְאָכָה, סֻפָּה בְּטַלָּה וְגֹרְרָתָ עָוֹן. וְכֹל הַעֲמָלִים

๖ מאירת עיניים

התורה, גם מיגיעת הפרנסת, בכוחו להזכיר את לב האדם ולמנוע אותו מלחתוא. لكن ההכרח לא יגונה, לעומול אף לפרנסתו כפי הצורך. וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלת וגורתת

ב דָּרֶךְ אָרֶץ – עיסוק בצרפת ובצורכי החיים, כדרך של עולם. **יְפֵה תַּלְמוֹד תּוֹרָה עִם דָּרֶךְ אָרֶץ** – העוסק בתורה צרייך אף לעסוק בצרפת. **שִׁיגִיעַת שְׁנִיהם מִשְׁכָחַת עָוֹן** – גם מיגיעת

๗ שמחת הלב

השבת, הטהורה ועוד, הוא יתחמק בתירוצים שונים ומשונים, כי יציר הרע ידבר מותך גרוןנו, בטענות של: מי אמר שילמדו בהז? יניחו אותו בגניזה וילכו לאיבוד, ועוד כהנה וכנהנה עד בל' ד'. ואף שראה בעיניו שרבים לומדים בחברות ובכוכחות התעללו בתורה ובמצוות, אך זה דרכו של יציר הרע להעתיקות העולם, וטעורי תירוצים לא ננעלו. אזולם עתה שהזדמנה לפניך מזויה זו של עוזרה למשפחה נזקקת, כיון שהחברך מבין בהז, והוא יכול לדאג לכל מחסורים,ادرבה ואדרבה תזכה אותו שיעשה הוא את המזווה, ואף שנראה לך שאתה מספיד למזווה זו, אך תחשב בנגד שכחה של אחיך המ██ן, וכנגד שכח המצוות האחריות הגדולות יותר, שהוא לא זכה להבין בהן ואינו מקיים, ואילו אתה זכית להבין בהן ולקיים, עוזרה לנזקים ברוחניות להצעיל את נשימות מהטהרא וועוזו להשיכם לאביהם שטמיים.

ושבר עבירה בנגד הפסדה. משלן מן המתורחש בזמנינו, אדם אמיד שיש לו בניים ובנות, נפטר, והנינה מיילין דולד מעזובנו לירשות בניו. והנה, אף שבבית הדין הרבני פוסקים כדין תורה שהבנים יורשים ולא הבנות, [כמו שנאמר במדרב כ' ח': "וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּדְבֵּר לְאָמֹר אִישׁ בַּיּוֹתָר וּבַזֶּן אֵין לְאָ, וְהַעֲבָרֶתֶם אֹתְנֵלְתֶוּ לְבַתּוֹ"], כל האמור הבהיר יורת עט המכון, אפילו אם הוא נשייא שבישראל, אין טומאים לה, שאינו אלא מעשה עצוקים הכהפרדים בתורה], מכל מקום בערכאות שדנים על פי משפט הגויים, פוסקים "שווין זכויות", וגם הבנות יורשות כמו הבנים. ואז פונה החתן באטעןות עורך דין אל שופטי הערכאות כדי שיפסקו לו חלק בירושה, ומתקבל מהירושה, הרי זה "שכר עבירה", שעיל זה כתבו הרמב"ם (סוף הלכות סנהדרין) וממן השליחן עורך (חושו משפט סימן כ' ס"א): "הזהולך לדון בערכאות, הרי זה רשות, וכאליו חירף וגידף, והרים יד בתורת משה רבינו". וכל הכספי שקיבל בגין דין תורה, הוא גזל גמור, ובশמיים יענישו, וויצו הכספי לרופאים ורופאות ויסבול' יסורים קשים ומרמים. האם היה כדי לו כל זה, הרי עליו לחושב "שכר עבירה" בנגד הפסדה, וכבר נאמר (יומיה י' יא): "עַשֵּׂה עֵשֶׂר וְלֹא בְמִשְׁפַּט, בְּחִיצֵּי מִיּוֹ יַעֲזֹבְנוּ וּבְאֲחָרִיתוֹ יִהְיֶה נָבֵל". [ולענין שהבנות אין ירושות, וזה הוא הצד האלקי האמתי, ולעומת זאת יש להן זכויות אחרות יתרות על הבנים, ראה הרחבה נפלאה בחוברת "להיות את – בהלכה ובאנדרה" בנוסחא "שווין זכויות"].

עם הציבור, יהיוعمالים עמהם לשם שמיים, שזכות אבותם מסיעתן וצדקהם עומדת לעד. ואתם, מעליה אני עליכם שכיר הרבה באלו עשיותם.

๖ מאירת עיניים

הציבור, היא שעומדת ונוננת סיעיטה דshima מיוحدת לעוסקים בצרכיו ציבור. לכן אל להם להתגנות ולזקוף את ההצלחות לזכותם. ואתם מעליהם – אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם – ובכל זאת, אתם, העושים לשם שמיים ולא מותגאים, יודעים שההצלחותם אינה בזכותכם, איזי אדרבה, מעשיכם יזקפו לזכותכם ותקבלו עליהם שכר הרבה כאילו עשיתם מכוחכם.

עוון – אם האדם יעסוק בתורה מבלי לעסוק במלאכה לפרנסתו, לא יחזק מעמד, וועלול לחמוד ולגוזל ממונו אחרים. ועיוון עוד להלן פרק ד משנה ז בעניין "הוי ממעט בעסך ועסוק בתורה"). וכל העמלים עם הציבור, יהיוعمالים עמהם לשם שמיים – מי שעמלו ועיסוקו עם הציבור, יכוון ליבו לשם שמיים ולא לשם שרה, כבוד וטובת הנאה. שזכות אבותם מסיעתן וצדקהם עומדת לעד – זכות האבות וזכות הצדקות של

๗ שמחות הלב

ב וככל העמלים עם הציבור, יהיוعمالים עמהם לשם שמיים. כתוב רבנו יונה: "זאל תאמור למה לי העירה הזאת לטרוח בערכי ציבור, ואף כי יזכה אותם במעשה הצדקה, עליהם בלבד מותן השבר כי מומנם הוא. אין לך לחשוב דבר זה, כי כפלויים תטיב לעצמך בעבורך, מפני שזכותם ממעיתם, ותעליהם במעשייהם מאשר תוכל להעלייח במעשהך. ומעליה אני עליך שכר כאילו עשית אותה משלך את הכל, וככאילו מכיסיך נתת את אשר נתנו עליך, והנך מרווחה בטරח במעשייהם מאשר אם תטרח לעצמך, כי מעשייהם מרווחים ממעשיך. וכל אשר אתה עושה, ה' מञליך בידך, שזכות אבותם ממעיתם. لكن העוסק בערכי ציבור, היטיב לעצמו הרבה מאד, ובכלבד שיכoon לבו לשמיים".

וככל העמלים עם הציבור, יהיוعمالים עמהם לשם שמיים. ודע, כי אין לך מעליה גודלה כמו המזוכה את הרביהם, שנאמר (גניאל ב':) : "זה מיטבלים יזהרו בזחר קָרְקִיעַ, ומגידיקי הָרְבִּים בפוכבם ליעלים זעד", כשם ששבעת כוכבי לכת נראים לנו כניצוצות קטנים, והאמת שם פי כמה וכמה מילזונים מכל כדור הארץ, אך המוציאים את הרבים ערכם גדול עצל השם יתברך, שימושיכם את אחינו התועים מדרך השם בעבותות אהבה לתוך קדשות התורה, שהורי כל ישראל ערבים זה לזה. וא ולמד מה שכתב רבנו בחיי בספרו חובות הלבבות שער אהבת ה' פרק ז: ודע, טאפילו החסיד הגדול ביותר, וגדול בתורה, עד שיגע לתוכלית השלומות בתיקון נפשו אצל השם יתברך, ואפילו אם יגיע למדרגת מלאכי השורט במידותיהם הטבות, ובמנוגיהם הנחמורים, ובהשתדרלותם העזומה בעבותות הבוואר, ובאהבתם הואה בשם יתברך, עדין לא יגעה לזכויות מי שמוורה ומודיר את בני adam אל הדורך הטובה והישראל בעבותת השם, ומישר אורחותיהם, להטוטם לעבותות השם, ולקרכם לצור מוחצתתם,

ג הַוְזִירֵין בָּרֶשׁוֹת, שָׁאַיִן מִקְרָבֵין לוֹ לְאָדָם אֶלָּא לְצָרָךְ עַצְמָן.
נְרָאֵין פָּאוֹהָבֵין בְּשָׁעַת הַנְּאָתָנוֹ, וְאַיִן עַוְמָדֵין לוֹ לְאָדָם בְּשָׁעַת דְּחָקוֹ.

כט מאירת עניינים

שָׁאַיִן מִקְרָבֵין לוֹ לְאָדָם אֶלָּא לְצָרָךְ
 עַצְמָן... - הַמ אִינְטְּרָסְטִים וּדוֹאֲגִים
 רַק לְטוּבָתָם הַאִישִׁית! מְרָאִים קִרְבָּה
 וַיִּדְוֹתָ כְּשָׂנָה לָהֶם, אֵיךְ עַשְׂוִים לְבָעוֹת
 וְלְהַתְּנִכָּר לְאָדָם כְּשָׂהָוָא זָקָוק לָהֶם.

ג כהmeshך לדבריו של ר' גמליאל
 במשנה הקודמת לעוסקים בצרבי
 ציבור, ממשיך ואומר כי אמנים
 יctrרכי במסגרת תפkidim לפנות
 לרשות השולטן, אך עליהם להיזהר
 בכך - **הַוְזִירִים בְּרֶשֶׁתָּוּ וְמוֹדָעָוּ!**

כט שמחת הלב

ולחזרים בתשובה שלימה, שוכיותיו של זה נכללות שבעתיים, בעבר זכויותיהם של אלו
 שבmeshך כל הימים והזמנים, ובזכויות זרע וזרע זרע. משל שני סוחרים שהגיעו למדינה
 אחת למכור סחורותם ולהרוותה, האחד היה לו סחורה אחת שקנה בעשרה זוהבים ומכוון
 פי עשר במאה זוהבים, נמעא שהרווח תשעים זוהבים. ואילו השני קנה מאות סחורות, כל
 אחת בעשרה זוהבים, ומוכרן כל אחת רק בעשרות זוהבים, נמעא שהרווח אלף זוהבים כפול
 ומוכפל מהראשון, עקב סחרותיו הרבות, אף שוכרן בזול. כן הדבר, אחוי, מי שאינו מתכוון
 אלא نفسه בלבד, תהיה זכותו מועטה, אבל מי שמתכוון نفسه ונפשות ריבות, תכפל זכותו
 כפַי זכויות כל אותן שתקנֶם, כמו שאמרו חז"ל: משה זכה וזכה את הרבים, זכות הרבים
 תלוי בו". ואמרו בזוהר הקדוש, אילו ידיעו בני adam כמה גדולה מעלת המזוכה את הרבים,
 ומהחוירם בתשובה, היו דעתם אחר זה באדם הארץ אל חייו. והנה בדורנו זה בנקל יכולים להשיב
 אנשים תמיימים אל דרכיו הה, מה טוב ומה נעים גורלם, ומלאה הארץ דעה את ה". (שוו"ת יב"ע
 אומר חלק י בהקומה)

תנא דברי אליהו (רבה פרשה ט): מפני מה זכה אלקנה שיצא ממן בן – שמואל הנביא, ששלkol
 כמשה ואחרון? מפני שהכריע את ישראל לכף זכות, וחינך אותם במצוות, וזכה רבים על ידו.
 הקב"ה בוחן לבות וכליות אמר לו: "אלקנה, אתה הכרעת את ישראל לכף זכות, וחינכתם
 במצוות, וזכה רבים על ידרך, אני אוציא מך בן שכיריע את ישראל לכף זכות, ויתנך אתם
 במצוות, ויזכו רבים על ידיו".

ג הוו זוחרים ברשות, שאין מקרים לו לארם אלָא לְצָרָךְ עַצְמָם. מעשה שהיה עם השר חיים
 פרחי אשר עמד למגן ולמחסה על העיר עכו במלחמות נפוליאון בשנת תקנ"ט, והפר את עצת
 נפוליאון אשר זעם ללבגדה. ולאחר מכן המכשול של עכו כפר בטובתו, והתאכזר עלייו ושם לו
 עלילות דברים, וניקר לו עין אחת, וחתק את ראש חוטמו. לאחר מותו של המכשול האכזר,
 נתמנה למושל עכו הפהה סולימאן, והוא קירבשוב את חיים פרחי וייה לו לשיד. ואחר מותו

**ד הָוֹא הִיא אָוּמָר, עֲשֵׂה רְצׁוֹנוֹ כֶּרֶצׁוֹנָךְ, פְּדֵי שַׁיְעִישָׂה רְצׁוֹנָךְ
כֶּרֶצׁוֹנוֹ. בֶּטֶל רְצׁוֹנָךְ מִפְנֵי רְצׁוֹנוֹ, פְּדֵי שִׁיבְטֵל רְצׁוֹן אַחֲרִים מִפְנֵי
רְצׁוֹנָךְ.**

๖ מאירת עינים

ימלא ה' את רצונך ומשאלות ליבך לטובה, כפי שבאמת רצונו להיטיב לברואיו. **בטל רצונך מפנוי רצונו –** בטל את רצונאותך כאשר הם נוגדים לרצון ה'. **פְּדֵי שִׁיבְטֵל רְצׁוֹן אַחֲרִים מִפְנֵי רְצׁוֹנָךְ –** הקב"ה ינаг עמק מידה כנגד מידה, ויבטל אף הוא רצונות של אחרים שהם נגד רצונך.

ד עֲשֵׂה רְצׁוֹנוֹ כֶּרֶצׁוֹנָךְ – כאשר אתה עושה את רצונו של ה' ומקיים מצוותיו, עשה זאת כפי שאתה עושה את רצונאותך שלך, בהשך בשמחה ובשלימותיו וכגון שאתה מוציא כסף לצדקה ולהיצאות מצוה, עשה זאת בנדיות ובחפות לב בצוורה מושלמת, כפי שאתה מוציא להוצאות ביתך, למזון, הריחסים וכדומה. **פְּדֵי שַׁיְעִישָׂה רְצׁוֹנָךְ כֶּרֶצׁוֹנוֹ –** כנגד זה

๗ שמחת הלב

של סולימאן, נתמנה במקומו בנו ונבדאללה. ואחר שנה למולכו, ראה השר פרחי כי הוא מועיל בכיסי החיבור, וobicחחו על קה, ויחד מiad לעבראללה ויישם עלייו עליליות דברים, כי הוא מודד במלכות. ויזוג לשיד פרחי שהמושל מבקש את נפשו, וعليו לרהור ולהמלחט על נפשו, אבל הוא מאן לרבות, ביראותו פן יוציא המושל את חמתו על כל יהודי עכו. וביום חמישי, ערב ראש חודש אלול תקיעת בא קץ' משטרה אחד ועמו אנשי חיל, ויקרא בפניו השר פרחי פסק דין של בית המשפט אשר חرز עלייו גזר דין מוות, ובו במקום חנקו אותו ומותו. והפחה הרשע לכה את כל רוכש השר פרחי לעצמו, ואת גופתו השליך לים, ואף לא נתן אותה לבוא לקברות ישראל. השם יקום דמו. "אמור ה' מבקשו אשיב, אשיב ממציאות ים".

שוב מעשה עם הגאון רכינו חיים פלאגי זצ"ל, שהיה החכם באשי ליהודי איזמיר והמחוז. يوم אחד נקרא אל המושל הפהה, והלך אליו עם פרנסי העדה, ולא נתנו להם להכנס עמו, ונאלץ להכנס ייחידי, והמושל הביע תרעומות בכעס ובקצף גדול על הקהילה, והאשים את הרב בדבר, ובתוך כך העז והכח על ראשו של הרב וסטור לו פעם ושתים על לחיזיו, ואיים עליו להרוגו בחרב, והוא הרב בעדר גדול, ובפחד ואימה. אך בעצתו משם, יצא הרב בפנים שוחקות, ולא גילה דבר וחזי דבר אל הזרים, ובתוך ימים אחדים לכה המושל הרשע בגופו ובמונו עד אשר מת ביסורים קשים ומרימים עד מאד. ואו ספר הרב לבנו הגאון רבבי אברהם את אשר עשה לו המושל הרשע הללו. (צוואת מחחים דף ב ע"ב)

ד עֲשֵׂה רְצׁוֹנוֹ כֶּרֶצׁוֹנָךְ. משל לאהד שלא הייתה לו פרנסה, ונסע לחוץ לארץ לעבוד לפרשנות בני ביתו. לאחר ימים רבים שעבד וצבר סך עשרת אלפיים דולר, חשב לשלהם לבני ביתו על ידי שליח נאמן, אך השליח סירב לקחת את הסכום, אלא אם כן יקבל שכר טרחה בסך תשעת אלפיים דולר, בניגוד לשכל הייש. בלית ברירה הסכים המשלח, אך אמר לו: כדי

ה הלל אומר, אל תפרש מן הצبور, ולא תאמין בעצמך עד יום מותך, ולא תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ולא תאמר

๖ מאירת עיניים

ובתפילה, שברוב עם הדרת מלך, זכויות הציבור גודלה מזכות היחיד. ורק אם הציבור אינו הגנו ונוטה לדרכ רעה, יש לפרוש ממנו. **ואל תאמין בעצמך עד יום מותך** – אף פעמי אל תרגיש שאתה כבר בטוח ומוחוס מפני היצר הרע, ותישאר לעד במעלתך, כי היצר הרע תמיד עומד עלייך להכשילך, ועליך להיזהר מפניו תמיד. וככפי שמצוינו ביוחנן כהן גדול, שמשימש בכהונת גודלה שמוניהם שנה, ולבסוף נעשה צדוקי ואיבד את עולמו **ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו** – כאשרה רואה שהחברך נכשל, אל תאשים אותו **ואל תדונו ותפסול אותו, עד שתגיע גם אתה** לאותו מצב, ותראה אם תצליח אתה

ה הלל אומר – עד כה הובילו דבריהם של הנשיאים לשושלת בית הלל, בן אחר בן. בעת חזרת המשנה כמה דורות לאחר שוב אל הלל עצמו, כדי להמשיך ממנו הפעם את דברי תלמידיו – רבי יוחנן בן זכאי [כלහלו במשנה ט], ולאחר מכן את תלמידיו הללו. הלל אומר במשנתנו כמה דברים, שהמשותף להם הוא שהאדם לא יתרחק בשאננות ובגאות לב, לפסול בלבו את חבריו, ולהחшиб ולהאמין בעצמו. **אל תפרוש מן הציבור – אל תהיה מאותם של לא נאה להם** להשתתף עם הציבור, מלחמת שמחיבים את עצמו יותר מידיו, אלא השתתף עימם בשמחתם ובצרתם, וכן השתתף עימם במצבות

๗ שמחת הלב

שהאהše תאמין לך, ולא תחשוד בר שאתה משקר, אכתוב לך אישור בכתב ידי, וכותב בו הלשון: "הרני מפקיד ביד מוכיז" [מוסר כתוב זה] סך עשרה אלפי דולר, ותן לאשתי כמה שאתה רוצה". ובארא את דבריו, שתלה הדבר בדעתו של השלית, שאם יתחרט ויריצה להתחלה יותר, או ייתן לה כפי שרצו. בבואה שליח אל בית האיש, נתן לאשתו רק אלף דולר, והזודה שלקה לעצמו תשעת אלפיים דולר, ולהפתעתו בבית הדין פסקו, שעלייך לחתם תביעה עליך וזה זאת ותבעה אותו לבית הדין, ולהפתעתו בבית הדין פסקו, וכך רמזו דודר, ולעצמם דיבריהם, הנה בעל זה היה פיקח, וכך רמזו את דעתו במכתב, "תן לאשתי כמה שאתה רוצה", דהיינו כפי הסכם שאתה רוצה לעצמך, שזו תשעת אלפיים دولار, את זה תתן לה... זה טיאומר התנاء, "עשה רצונך כרצונך", כמו שרצונך לעשות את חפץך בשםחה ובשלימות, כך תעשה גם במצוות השם יתברך, בקניית ספרי קודש, ומצעה ואתרגוג וכו', לknotted בשםחה ואהבה. וכן סיפרו על רבנו הארדי ז"ל שכשיהיה קונה אתרגוג, לא יהיה נושא ונותן עם המוכר על המחר, אלא פותח ארנקו, ואומר למוכר, טול מה שמנגע לך. כזה ראה וקדשו וМОNON שבל זה רק במוכר ישר ונאמן.

דבר שאי אפשר לשמוע, סופו להשמע. ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה.

๑๖ מאירת עיניים

ראשונה, ורק אחר דרישות והתעמקות יובנו לבסוף, שמא לא יובנו כראוי ויצא מהם מכשול. ורבינו יונה פירש לענין איסור גילוי סוד לחברו, שלא יחשוף.SIGLA ואי אפשר לאחרים לשמעו אותו ולא יודע הדבר, שהרי סופו להשמע, כי עוף השמיים יוליך את הקול, ואזנים לכוטל. ואל תאמר לכשאפנה אשנה – אל תאמר כשאתפנה מעיסוקי ומטרדותיי, איז אשנה ואלמד תורה, שמא לא תיפנה – כי טרודה רודפת טרדה ולבסוף יכול אתה לצאת מהמעלים ריקם.

אתה לעמוד בו. ואל תאמר דבר... – לפי גירסת רשי כתוב במשנה: "ואל תאמר דבר שאפשר לשמוע שסופו להשמע" – ככלומר דבר תורה שביכולתך לשמוע ולמדו היום, אל תאמר שסופו להישמע, שבמילא תוכל בסוף לשומעו בפעם אחרת, אלא הט אוונך ושמע מיד. וגירסה זו תואמת עם המשך המשנה – "אל תאמר לכשאפנה אשנה...". ולגרסתנו, שאומרת המשנה אשנה...", אל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע", אל תאמר דברים סתוםים שאי אפשר להבינים בשמיעה

๑๗ שמחת הלב

ה אל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע, שסופו להישמע. וכבר אמר החכם מכל האדים (קהלת י: י' עוף השמיים יוליך את הקול). והנה גאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף חיים בספרו בן יהודע (תענית ח ע"א) כתוב, מעשה בייחודי עשיר שכיר חמוץ אצל גוי אחד לנסוע לעיר אחרת לרוגל עסקיו, ובשהגיעו למקום שאין איש רואה אותן ואין קולם נשמע, ירד הגוי ושלפי חרבונו, וכפת את העשיר לשחותו אותו כדי לגוזל את עדירותו בסופו. היהודי שראה כי כלתה אליו הרעה, ויפן כה ויכה וירא עוף אחד יושב על סלע אחד, ויאמר לנכרי: עוף זה יעד על דמי ליקום נקם והנכרי הוציא מחשבתו לפועל וירחוג את היהודי, ולכך את כל עדור בסופו, וחזר לביתו בעשור רב. על ידי עשור זה שగול מהיהודי, העלית להתקדם ולהיות אחד מושרי המלוכה, ובמעט שנים עללה לגודלה ונעשה משנה לממלך, ומפעם לפעם היה סועד עם המלך. ויהי היום, ויקנה הטבח של המלך מאותו המין של העוף שעשו היהודי על דמו, ועשה ממנו מטעמים, וישם לפניו המלך ולפני המשנה. וישראל המשנה את המלער: מהו העוף הזה? ואמר לו: זה עוף פלוני שנודמן לי, ועשיתי ממנו מטעמים לכבוד המלך. כשהשמע המשנה כן, פרץ בצחוך, כי נזכר מה שאמור לו: אמרו לי למה עחתת? אך המשנה התבבל והתגמגם שאין היהת סיבה רואה לך, אמר לו: אמרו לי למה עחתת? אך המשנה התבבל והתגמגם שאין ביכולתו לענות. ויקעוף המלך מאר, ויאמר: אם לא תגיד לי את האמת למה עחתת, עניינש אותך עונש גדול! ויאמר המשנה לבוגו, אספר לממלך, וכי מה הוא דם יהודי חשוב לפניו המלך? ויספר לו את כל המעשה שהרג את היהודי העשיר, ובשעת הriggut אמר היהודי שייעיד העוף על דמו, והנה עתה אני אוכל מן העוף על שולחן המלך. ויאמר המלך בלבבו,

๖ שמחת הלב

כנראה שכל זה נעשה בהשגחה מן השמים, כדי שאנקום נקמת היהודי שנשפך דמו על חינם, ועל לא חמס בכפו. מיד שלח לבתו של היהודי העשיר הנרצח, ויביאו ליד בית המשנה הרוצח, ויגזר אוומר לתלוות את הרוצח על פתח ביתו, ויעז להחזיר את כל הממון, ואת כל נכסיו המשנה, לידי אשית הנרצח ובנוו. "אל נקמות ה', אל נקמות הופיע".

ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה. אף אם יש לך רק מעט זמן פניו מטרדוטיר, עלייך לנצל אותו, ולא תאמר מה כבר אוכל למלמוד בזמן מועט זה. כי כל גע מחיי האדם לא יסולא בכך, וכגון המומתין בתהנת האוטובוס, ינצל את אותם רגעים לפיקד משנה או מזמור תהילים, וכיוצא בו, ולא ישב בטל לגמר, כי אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכונן לבו לשמיים. והגאון בעל פלא יועץ היה אומר: זכור אני טלפני שלושים וארבעים שנה, הייתה שואל בעלי מסחר ובבעלי חניות מכלות וכיוצא בהם נשמע בעניין פרנסתם, והיו משבים בפנים עזהות: יברוך ה', הוור ליה' כי טוב, וכדומה. ואילו עתה בשאני שואלים, משבים לי בשפה רפה ובכובד ראש, באנחה ובΚολ בוכים, שאין פרנסת. ומה טעם ההבדל בזה, וחקרתי וראיתי, כי בשנים קדרמוניות היה לכל סוחר ספר יחק לישראל, ותהלים וכיוצא בהם, ובין קלינינט לקליניינט היו פותחים את הספר ולומדים, והוא הדבר רע בעיני העיר הרע, لكن היה ממהר לשלוח להם לקוחות להפסיק את לימודם, וכך היה מותפנסים בשפע ורווח, אך עתה, מהם עושים בחנות? קוראים עיתונים, "ויפתח ה' את פי העיתון", וצופים מראות נגעים בכל' משחית אידיונים וכדומה, והיער הרע שמה וטוב לב, ומונע את הלהקות מלובוא אליהם... ולכן נתמעטה הפרנסה, שאם אין תורה אין קמה.

ובעונות הרבים, עינינו הרואות לאותם אנשים אשר בעירותם היו עובדים ולא קבעו עיתים לتورה בערב לאחר עבודתם, בטענות של יצר הרע בעיפויות והולשה וכיוצא בהם, אך היו אומרים שכשיצאו לפנסיה למדזו. והנה גם עתה שייצאו לפנסיה, מאחר ולא הרגלו ללבת לשיעורי תורה, נעשה הדבר קשה בעיניהם ביותר, ומUBEידים זמנים בש"ה פ"ה [שיחות הכל ופטפטוי הכל], וצופים במכשורים טמאים, ומטיילים מעיר לעיר וממדינה למדינה. ולפנאי איזה זמן בקרתי באחד ממשרדי העירייה לעניין מסוים, ולפנוי יהודי עם מסמכים, וביקש מההמונה שיעזר לו בדבר. אמר לו הממונה שיבוא ביום שני הבא ויעזר לו, אמר לו האיש, אני יכול לבוא בשבוע הבא, כי אנחנו קבוצה של חמישה עשר פנסיונרים, וכל שלושה חדשים אנחנו טסים למדינה אחרת, פעם לאמריקה, למרוקו, לונדון וכו', וכן מובזבזים זמנים בהבל וריק.

ומעשה שהיה לפנוי כחמיישים שנה באדם בעל כשורנות נפלאים מואוד, שהיה אחראי בבית הדין לכתוב את מהלך הדין. ומрон הראישון לציון רבנו עוברייה יוסף זצוק"ל היה מתריע בו תמיד חוזר ונשנה, שחבל על כשורנותיו המזהירים, ובמקום לעבד בבית הדין, שילך ויעסוק בתורה וייה הוא בעצמו דין, אך לשוא. אותו אדם היה חזז ואומר: כאשר עלה לפנסיה למדוד. ומрон היה אומר לו, אל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה. אך אותו אדם נשאר בעקשנותו, ולבסוף כשיצא לפנסיה בגיל מבוגר, את כשורנותיו נחלשו, ואף חוץ השמיעה שלו נחלש, והחל שוכח דברים רבים, ולא העלה לעסוק בתורה.

וְלוֹא הָבִישׁוּ לִמְדָה, וְלוֹא הַקְפִּדוּ מַלְמָד. וְלוֹא בֶּלֶםְרָבָה בְּסִחוֹרָה מְחֻפִּים. וּבָמָקוֹם שָׁאֵין אֲנָשִׁים, הַשְׁתָּדֵל לְהִיּוֹת אִישׁ.

๖ מאירת עיניים

רש"י: "שאינו יודע בדקודקי מצוות ואין חסידותו שלימה וסופך ללימוד מכנו". **ולא הבישן למד** – המתביש לשאול שמא ילענו עליו, ישאר תמיד בספקתו. **ולא הקפדן מלמד** – הרוב שמקפיד על התלמידים כשושואלים אותו, לא לימד כראוי. אלא צריך שיסביר פנים לתלמידיו, لكن הישמר מלמוד מאיש קפדן (שפוני). **ולא כל המרבה בסchorah machchis** – מי שמרבה בסchorot ועסקים, הדבר מונע אותו מהחכים בתורה. **ובמקומות שאין אנשיים** – במקומות שאין לך אנשיים הגודלים ממק' בחכמה שלימוד תורה, **השתדל להיות איש** – תתאמץ בכל כוחך להיות אתה המלמד לעצמך ולהיות מוסף והולך. (רמב"ס. רבנו בחיי)

ו עוז אומר הלל, בעניין דרכי קניתת תורה וחכמה: אין בור ירא חטא – "בור" הוא אדם ריק מכל תוכן, גם מהתורה וגם ממחמות העולם, ואדם כזה אינו יכול להגעה אף למינימום בתורה – להיות ירא חטא, כי אין לו די דעת להבחן בין טוב לרע ולהימנע מלחתו. **ולא עם הארץ חסיד –** "עם הארץ" הוא אדם המוני שאין לו ידיעות ראיות בתורה, אך טוב הוא מנו הבהיר, כי יש לו הבנה בענייני העולם, כמו משא ומתן, יוכל להיות "חסיד", חטא, אך אינו יכול להיות "חסיד", לנוכח בהנחות רמות ונעלות בתורה וביראה, כי בודאי ישבש זהה. ולפיכך אמרו (שבת סג ע"א): "אם עם הארץ חסיד, אל תدور בשכונתו", ומברר

๗ שמחת הלג

ו ולא עם הארץ חסיד. בספר בן יהודע (שבת סג ע"א) כתוב: מעשה בעם הארץ שהיוה גר מול ביתו של הרב, והרחיב מפסיק בינויהם. והנה בשבת אחת ראה עם הארץ זה כי בבית הרב הדרילקו מדורה. ויאמרו, אלך עתה אל הרוב להוכיחו על חילול השבת! באotta עת ירדו גשמיים מרוביים ורוח זלעפות, ויקח מטריה להינצל מן הגוף הכאב, ורץ אצל הרוב נתנו בקולו קול עוז: הייך אתם מדליקים אש בשבת, ומחללים את השבת?! ויען אותו הרוב: בכיתנו נמעצת כלתי, ואזוזה עירום לדלת, והמיילדת דORTHה להדרילקו אש, וציזוית לעשיות כדרביה, משומ פקוח נפש שודחה שבת, ואם כן מה לך כי נזעקט. אבל הbett נא וראה, כמו איסורים עברת אתה, דאסית, הלווא אין עירוב ברשות הרבים, והוציאת את המטריה מרותות היחיד לרשות הרבים, ושוב מרותות הרבים לרשות היחיד. ופתיחה המטריה בשבת, יש בה משום איסור עשיית אהל, וכשגרת אותה כדי להכנס לחצר שלנו, עברת משום סתירות אהל בשבת. גם דאייתי שככיניסתך לחצר שלנו, שחתת את המטריה בשבת, יש בה עלייה, ויש בזה איסור סחיטה. ובבעם נתילת המטריה יש איסור מוקעה. ראה כמה מכתולות נכשלת בחשבר להיות חסיד לבוא להוכיחנו. ויען האיש ויאמר, אמת הדבר כי לא ידעתי

ז אף הוא ראה גולגולת אחת שצפה על פניו הפויים. אמר לה, על דעתך, אטפוץ. וסוף מטיפיך יטופון.

๖ מאירת עיניים

את הרוצחים נתונה אך ורק לבית הדין]. וזהו כעין משל לכך שמה שהאדם פועל ועשה, בין לטוב ובין לרע, חוזר אליו, כמו שנאמר: "כִּי פּוֹעֵל אָדָם - יְשַׁלֵּם לו". "שכל מי שעשה פעלת רע, הוא עצמו יבואה נזק מאותן הרעות עצמן שהוא המציא... וכן המלמד מידה נעה והמנהי עשיית טובה מזו הטובות, הרי תבוא לו תועלת אותה הפעולה" (ורמב"ס).

๗ במשנתנו מדבר הלל על כך שפעולות הרע חוזרות על עושיהן. אף הוא ראה גולגולת אחת שצפה על פניו המים - ראה גולגולת של אדם שרצחו אותו והשליכו עצמותיו. ואמר שבodia לא לחינם קיבל עונש כזה, אלא על דעתך אטפוץ - על שרצה והציג ראשו של אדם אחר, הציפו את ראשו. וסוף מטיפיך יטופון - סופם של אלה שרצחוו, שגם הם יירצחו [כיוון שלא היו צריכים להרוגו, כי הסמכות להרוג

๘ שמחת הלב

שומ דבר מכל האיסורים הללו. ויאמר לו הרוב, היה לך ללמוד הלכה, ואחר כך להוכיח לאחרים, וכי לא היה לך להחיש أولי יש כאן חוליה שיש בו סכנה, או يولדה שהשבת נדחתה בשבילים?! קשת עצמן, ואחר כך קשת אחרים.

ז וסוף מטיפיך יטופון. כתוב Moran החיד"א בספר פתח עיניים: דקדק התנאה **לומר "zosof" מטיפיך יטופון**, טاف על פי שאפשר שהם יموתו על משככם בדרך העולם, מכל מקום סופם לבוא בגלגול וליהרג, ואם לא בגלגול זה יהיה בגלגול אחר [זוכן כתוב במדרש שמואל]. ואלו דברים מפלאות תמים דעים. וכמו שנאמר מדבר לה לה: **"יְלֹא אֶרְצָה לְאָיְלָה יְבָפֵר לְדִם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ, כִּי אִם בְּדָם שָׁפְכוּ".** ובמדרש רבה (פרשת אמור כו ס"ס ז), מלמד שהראשו הקדוש ברוך הוא למשה דור דור ושותפיו, דור דור ומלאיכיו, דור דור וחכמייו, דור דור ומנהיגיו, והראשו שאל ובניו נופלים בחרב במלחמה. אמר לפניהו: מלך ראשון שייעמוד על בניך, יזכיר בחרבי? אמר לו הקדוש ברוך הוא: ול אתה אומר? אמרו אל הכהנים שהרגם בנוב, שהם מקטרנים עליהם: וכן מעינו במלך אחאב שהרג את נבות היזרעאלי, ונאמר במלכים (א ככ ב): **"זִיאָמֵר הָיִי יִפְתָּח אֶת אֶחָב וַיַּעֲלֵל בָּרְמֹת גָּלְעָד ... וַיַּעֲזַב הָרָוח וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי הָיָה".** אמר רבבי יוחנן: זה רוחו של נבות [טהיה מעפה לנוקם באחאב על שהרונו], **"זִיאָמֵר אֲנִי אֶפְתָּהנוּ ... וַיִּאמֶר רַבְיִי יוֹחָנָן: זֶה רֹוח שֶׁבְּפִי כָּל גְּבִיאֵז, וַיִּאמֶר תִּפְתַּח וְגַם תּוֹكֵל, צָא וַעֲשֵׂה כֵּן".** ונאמר (שם לד): **"זֹאִישׁ מְשֻׁךְ בְּקַשְׁתַּת לְתָמָנוּ וַיַּבְאֵה אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל...".** הא למדת שסופה רוחץ להרינה.

ח הָוֹא הִיא אָוּמָר, מְרַבָּה בָּשָׁר, מְרַבָּה רֶפֶה. מְרַבָּה נְכָסִים, מְרַבָּה דָּאגָה. מְרַבָּה נְשִׁים, מְרַבָּה שְׁפָחוֹת, מְרַבָּה זָמָה.

๖ ט מְאִירָת עֵינִים

ונכיסים, מרבה DAGAהה כדי לשמור על רכשו, שלא יהיה לו הפסדים, שלא יنزلו ממנה וכו'. מרבה נשים מרבה כשפים – אף שהאשה מועילה לאדם, כתוב "עשה לו עזר כנגדו", מכל מקום ריבוי הנשים מרבה כשפים, שכל אחת מהן תבקש להטאות לב בעלה אליה ותكشفו בewisופיה [כפי שהיא מצו בזמןך]. מרבה שפחות מרבה זימה – כי השפחות הכנעניות פרוצות מאד בזנות. מרבה עבדים מרבה גזל –

ח כאן מבאר הלל, כי ריבוי בדברים החומריים, עשוי להביא נזק ורעה לאדם, וכן עליו להשיג מהם רק לפיקח הכספי. לעומת זאת ברוחניות, ככל שירבה, ישיג לעצמו תועלות רבות יותר. מרבה בשר מרבה רימה – מי שמרבה באכילה ושתיה עד שנעשה שמו ובעל בשר, מרבה רימה ועיפוש בקביר לאחר מותו. ואף בחיו עלול להביא לעצמו חולאים. מרבה נכסים מרבה DAGAהה – המרבה לעצמו הון

๗ ט שְׁמָחָת הַלְּבָב

ח מרבה בשר מרבה רימה. בגמרה (מסכת שבת יג ע"ב) אמרו: "קשה רימה למota, כמחט בבשר החיה". ובאר התוספות יומם טוב, שאף שאין המת מרוגש, מכל מקום הקשי הוא כלפי נפשו שרוואה בנזול הגוף אשר שכנה בו, ומצערת מאוד על כך. וכן דידיוקו לומר "קשה רימה למota", ולא אמרו לבשר המת, שהגוף דומם ולא מרוגש כלל, ורק הנפש שרוואה בנזולו קשאה עליה הדבר מאד, כמחט בבשר החיה. ואמנם ייחידי סגולה, מן השירידים אשר ה' קורא, זוכים שיתקיים בהם הפסוק, "אף בשורי ישכו לבטה". (עיין בבא בתרא ז ע"א ועוד)

מעשה נורא ומפליא בזה, סיפר מรณ הרראשון לעזין רבנו עובדיה יוסף זצוקיל' בשיעורו, על המנוח רבי יעקב בן שושן זצ"ל, תושב העיר דימונה. ולהלן הבאו ממה שכתב בנו הגאון רבי מאיר שליט"א (בಹרומה לסתפו ייחלה יעקב ע"ל התורה):

זה אבינו לקדר שם שמים במותו, וכך היה המעשה: ביום י"ד בשבט קודש פרשת בהעלותך תשס"ב, בעת עלות המנוחה, עלתה נשמותו הטהורה. ומפני דוחק השעה, וטעות חימום לקוברו סמוך לחצות לילא, נטמן בבית החיים בבאר שבע. וכיוון שלא הכירו אותו החברא קדישא שם, מפהת שירוב ימי גדר בעיד דימונה ע"א, נטמן שלא לפיק בכבודו ולא לפיק מעשיו, במקומות אשר אין ראוי לו. והוא בניתיהם קבורים בני אדם שפק היה ביהדותם בכלל]. וכבר אמרו אין קוברים עדיק אצל רשי. ומפני החשכה, וגם שלא הלאנו אחר המיטה עד מקום הקבר, כמו מגיר ירושלים, על כן לא עללה על לבנו לברר אליה מקום קבורתו, וה' הטוב יכפר בערכנו. ולאחר השבעה, עליינו למקום קבורתו וחשבנו עניינו, ותירב האניה על אשר נתמן שלא לפיק בכבודו במקום הרואיו לו. ומיד עלתה על ליבי להעבירו למקום קבורת אבותינו,

מְרַבָּה עֲבָדִים, מְרַבָּה גָּזֶל. מְרַבָּה תֹּרֶה, מְרַבָּה חַיִּים. מְרַבָּה יִשְׁיבָה, מְרַבָּה חַכְמָה. מְרַבָּה עֵצָה, מְרַבָּה תְּבוֹנוֹה. מְרַבָּה צְדָקָה, מְרַבָּה שְׁלוֹם. קְנָה שֵׁם טוֹב, קְנָה לְעַצְמָוֹ. קְנָה לוֹ דְּבָרִי תֹּרֶה, קְנָה לוֹ חַיִּים הָעוֹלָם הַבָּא.

๑๖ מאירת עיניים

שונים. מרבה צדקה מרבה שלום – על ידי שנחנים ממנה, אהובים אותו, ורבה שלום בעולם. ואף מרבה שלום בין העני להקב"ה, שבכך שיש לו פרנסת, אינו מתריס נגד השם על עניותו. קנה שם טוב, קנה לעצמו – הרוכש לעצמו שם טוב, קנה זה את עצמו והויתו בעולם הזה. השם שרכש לעצמו – זה מה שהוא, בעולם הזה. והמעלה הנגדולה יותר: קנה לו דברי תורה, קנה לו חיַי הָעוֹלָם הַבָּא – אדם שדברי התורה נעשו קניין בנפשו וחלק מאישיותו, זה קונה הוא את חייו בעולם הבא.

העבדים הכנעניים מרבים לגוזל. כפי שאומرت הגمرا ופסחים קיג ע"ב, שכנען ציווה לבניו: "אהבו את הגוזל, ואהבו את הזימה, ושנאו את אדוניכם". ולעומת כל זאת: מרבה תורה מרבה חיים – כמו שנאמר: "כִּי הִיא חַיָּךְ וְאוֹרֵךְ יָמִיךְ", "אוֹרֵךְ יָמִים בִּימִינָה" ועוד. מרבה ישיבה מרבה חכמה – המרבה לשבת בהתקבצות חכמים יהדי, מרבה להחכים עוד ועוד. מרבה עצה מרבה תבונה – המרבה להתייעץ עם חכמים ואני סומך רק על דעת עצמו, מרבה בכך טובנות חדשנות, ומבין את הדברים לאשרם מהיבטים

๑๗ שמחות הלב

וכפי אשר ידוע לי שזה היה ודאי רצונו מתחילה, להיטמן במקום קבורות אבותיו בעיד דימוניה. ושאלתי ליעצת רבותי, והזרו לי כן. ובסיועה דשמי, אחר רוב השתרדיות עליה הדבר בידיו, ויזכרו לטובה אנשי החברא קדישא של דימוניה, אשר לקחו על עצםם במסירות לטפל בזה. וכעבור עשרה ימים מיום הקבורה, ביום שלישי כ"ד סיון תשס"ב הגיעו אנשי החברא קדישא למקום קבורות אבינו ז"ל, כדי להעבירו למקומו אשר הוכן לו בדימוניה על יד מקום קבורות אבותיו וצדיקים ואנשי צורה זקני העדה. והוא ערך זהה הקבנה גדולה, ורופא מטעם הרשות מפני הסכנה שבזה מגודל הסיכון שהגוף נרקב ומסריך אחר עשרה ימים, ובפרט בעיצומים של ימות החמה.

ויהי כאשר ניגשו להעלותו, ויתפללו האנשים מואוד, בהיות גופו טהור ונקי בלבד שום ריח רע, ורימה ותולעה לא שלטה בו כלל. והוא תכרי כי נקיים בכיוון קבורתו, בלבד שום רבב, והעלווה בידיהם ממוקם קבורתו, וככבוד גדול עשו לו במוותו, ונטמו בו ביום בדימוניה בחלקת הרבנין ווראי אלוקים, סמוך למקום קבר אביו רבי חיים ז"ל. והוא הדר לפלא, וכבר עברו עשרה ימים מיום קבורתו ורימה לא שלטה בו.

ובענין יפלא על מה זכה אבינו ז"ל למה שגדולים וטובים לא זכו לכל זה. וזה יודע

๙ שמחת הלב

תעלומות. ומידי שוטטי ברעינו עלתה מחשבה לבני, אשר אפשר זכות זו עמודה לו, שבחייב חיותו כל ימי היה משמור ומחייב גופו בטהרתו ונקיות לפני כל תפילה. והיה ממשכימי קומם, בערך שעה קודם זמן תפילה לנ��ות גופו ולטהרו בעומדו לפני ה' בתפילה. וכן בכל תפילות היום, למן הזכיר שם ה' בטהרתו ובגוף נקי. זאת ועוד, אשר כבוד התורה היה גדול בעיני, וכשהזיה מגיע בתפילה זו להוכיח שמות הקדושים היה מנשקו בפיו והוא מוכיזו בסילוזין והוא מפליא כל רואין, שפעמים היה מנתק כמה וכמה פעמים שם הקדוש. וכן נהג כל ימי לנסק המזוזה קודם עצתו מפתח ביתו, והיה נעמד לידה ולא במעביר ידו בלבד. וכשהיה ספר תורה יוצא מהיכל הקדש, היה דץ וממהדר לנשקו וללוות את ספר התורה עד מקומו בתיבה. וכן בהחזרת ספר התורהilm למקומו להיכל. וכבוד תלמידי חכמים היה גדול בעיני, אשר בהיותו פוגש בתלמיד חכם היה מבטל כל מציאותו בפניו, ואפילו הוא עציר לימי. וכן כבוד שבתנות וימים טובים היה טורה ומחייב בעצמו לטענות היום מבעוד יום. ולזה מידה בנגד מידה, כיוון שביבר התורה בחינוי, גופו נמען נקי ומוכבר ולא נתבטל כבודו. כמו שאמרו חז"ל: כל המכבר את התורה, גופו מכובר על הבריות. וגודל היה בכך מידת השתקה, וכל ימי היה מן הנעלמים ואינם עלבים, שומע חורפתו ואינו משיב, וכל זה ודאי עמד לו לזכות שלו יתבזה במותו. עיין "משוש תבל" וקרוא רג. "וותוק האור" וקדרא בעמוד טא)

מרובה עדקה מרובה שלום. הגאון רבי יחזקאל לנדא [בעל שית נודע ביהודה] היה יושב וועסก בתורה בליל הסגרירי עד מאוד. לפטעה הוא שומע קול בכ"י מבחן, הפסיק מלימודו ויצא החוצה, ופגש בנער נעריר יושב על סלע ובוכה. ניגש אליו הרוב ושאל אותו מדוע הוא בוכה, השיב לו הנער: אבי הוא מאחד האופים שבעיר,امي מטה עלי, ואבי נשא לו אשה אחרת, והיא אכזרית, בכל יום עלי לעצאת עם סלים מלאים לחם למוכרם בשוק, ואת מחד הלוחם שנמכר, עלי למסור לידי. היום אידיע לי אסון, אמנן הצלחתו למכור את הלוחם, אבל עכשו כשרציתי לחזור הביתה, רואה אני שכל הכסף אבד, ואם אשובי הביתה בידים ריקות, צפויות לי מכות ומהלומות מיד האם חרוגת המרושעת, ואני יודע מה לעשות בדור וברוח של הלילה, ואני רעב ועמום. נגמרו רחמי של רבי יחזקאל, ושאל את הנער, כמה כסף אבד לך, ויתן לו הרוב את כל הסכום, ואף תחbare בידו עוד מעות כדי שיקנה דברי מأكل ומשקה.

עברו כשלושים שנה מהתעשה הנזכר, והדבר נשכח מזכרונו של הרוב. והנה בליל שביעי של פשת, קרוב לחצות הלילה, נשמעו דפיקות על דלת ביתו של הרוב. הרוב פתח את הדלת, ואיש נכנס לביתו, באומו שיש לו לגלות סוד כמוס הגובל בפקוח נפש. הרוב הושיבו על כסא, והלה התחילה לספר: זכר אני את החסד שעשית עמדי לפני עשרה שנים, ביום נערוי, כשהצעלה אותי מרעב ומוקור, וממכות של אם חורגת, משום כך ראיתי חוכה לעצמי לעשות חסד עמוק עם היהודים תושבי העיר הזאת פראג. אחד הכלורים שונא ישראל מושבע, קרא לאסיפה של כל האופים הנעררים, ואני בתוכם, והציג להם שבמושעי ח gag הפשח, שאז היהודים ממהרים לknות לחם חמץ מן הגומי, ישימו האופים רעל בתוך הלוחם שיאכלו היהודים, ויעשו כליה עם קהילת היהודים שבפראג, ותמורת זה יקבלו מחילה וכפורה על כל עונונויותיהם, ויכנסו ישך לגן עדן. לא יכולתי להתaffle ולעמוד מנגד, בזוכרי את חמלתך

ט רבן יוחנן בן זפאי קיבל מהליל ומשפואי. הוא היה אומר, אם למדת תורה מרובה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת.

ט מאירת עניינים

לעצמך – להשתבח ולומר הרבה תורה למדתי. כי לך נוצרת! – וודומה הדבר לאדם הפורע את חובו, שאינו משתבח בכיסף שנוטן. ונאים הדברים למי שאמרם, שהרי אמרו על רבן יוחנן בן זפאי וסוכה כה ע"א: "שלא הניה מקריא ומשנה, גمرا, הלכות וגאניות, דקוקין תורה ודקוקין סופרים, קליטים וחומרים וזרירות שות, תקופות וגימטריות, דקליטים, משלוי כובשים, משלוי שעוליים, דבר גדול ודבר קטן".

ט אחר דברי הילל במשניות הקודמות, מתחילה רצף חדש, החל מתלמידיו רבן יוחנן בן זפאי, ולאחריו תלמידיו. במשנה זו מובאים דברי רבן יוחנן עצמו, ובמשניות הבאות מפורטים חמישת תלמידיו המובהרים, מוזכרת מעלהו הייחודית של כל תלמיד ותלמיד, כפי שהuid עלייהם רבם, ולאחר מכן מובאים דבריהם.

אם למדת תורה מרובה, אל תחזיק טובה

ט שמחת הלב

ורחמייך עלי כשהייתי בערה, لكن באתי להודיעך על כך, כדי שתוכל להציל את אחיך היהודים, אך בבקשתך ממנה, היוזר מאד לבלי ידוע שאתה יודע מההענין, פן יחשדו כי ייבולע לי, ועשה בחכמתך.

הרוב היהודי לאופה הנוצרי מקרב לך, וניסה לטפס עזה כיצד למנוע את היהודים מלאכלו את הלוחם, מבליהם להוציא הודעה שהוא מודעל. בהגעיו יום שmini של פסח [חו"ל], הוכרז בכל בתיה הכנסת של העיר פראג, כי הרוב רוצה לשלטת בדברים בבית הכנסת המרכזי, ואיש בלבד. ואכן כאשר התכנסו כולם, פתח הרוב ואמר: יען כי נפל חשש מסוים לגביו קביעת זמנה של חג הפסח, יש לחושש שלא לאוכל חמץ בשנה זו אף באשרו חג, וכך גוזר אני בגזירה חמורה לכל בני קהילת פראג, לכל יאכלו חמץ עד מוצעאי אסרו חגו!

עשוי היהודים לדברי הרוב, ולהפתעתם ואכזבתם הרבה של האופרים הגויים, לא הגיע אף היהודי רקנות ממהלכם שהביעו למכירה בשפע רב במועצאי החג. הסחוורות הרבות שנוטרו ללא קונים, ופטופטייהם המשתאים של האופרים, עוררו רعش וענין ציבורי, ובין זה וכלה, טעם מישחו מן הלוחם, ונוכחו הכל לראות שכברות הלוחם מודעלים! השמوعה התפשטה חיש מהה, המשטרה העמידה לדין את האופרים, והיהודים שמצו וצלהו על העלתם המופלאה, כשהיאנים יודעים אך קראה הדבר שבדוק השנה היה עליהם להימנע מלאכלו חמץ יום נסוף...! הרוב מצידם חתום פיז ולא סיפר דבר, ורק לפני פטירתו גילה את הדברים לבנו הרב שמואל לנדרא [בעל שות' שיבת ציון], ואמר לו: לא חכמתי היא שעמדו לי בזוה, אלא מידת הרחמים שבלבבי, שחמלתי גם על נער נוצרי אומלל לעמוד לו בשעת דחקו וצורתו. (סיפורו התג - פפח)

๖ ט מהות הלב

ט אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טוביה לעצמך. כלומר את טוב התורה אל תשאירנו ותחזיקנו לעצמך בלבד, אלא עליך ללמוד אותן לאחרים. כי לך ניצרת, כמו שנאמר "אדם לעיל יולד", לעמל ראיית תיבות, לומוד על מנת לומד. וכמה הפליגו חז"ל בגודל עוננו של מי שאינו מלמד לאחרים, עד שאמורו (סנהדרין עט ע"א) כל הלומד תורה ואין מלמדת לאחרים, הרי זה בכלל "כי דבר ה' בזה". ובמודש רבבה (דברים ב' כ) אמרו, מי שלומד תורה ואין מלמדת, אין לך הכל גדול מזה.

להלן מלול החזב להבות אש באחד משיעוריו של מרדן שכاب לבו מאוד על אותם שלומדים לעצמם ואני מזכים את האחרים (מתוך הספר "מעייני המלך" חלק א' עמוד קג. המלול המלא הובא בחוברת "מיון הרב עובדיה" - מזוהה אישית): הרב שיזען תורה חייב ללמד את בני ישראל תורה. זו חבותו, הוא לא עושה טובה לויישוה, אם אינו מלמד תורה לעם ישראל, הוא עתיד ליתן את הדין לפני הקב"ה. כך כותב הרמב"ם: וشنנתם לבניך, מפני השמואה אמרו בניך אלו תלמידיך, מכאןichel חכם וחכם בישראל חייב ללמד תורה. ולכתת את גלוי, כמו שאמרו חז"ל במדרשו זהם תוכו לרקליר, אלו תלמידי חכמים שהולכים ומכתתים רגלייהם מעיר לעיר וממקום למקום, כמו רבי חייא עלייו השלום (פסכת בכא מעיינא פה ע"ב) שלא היה דוגמתו איש שכיתת את רגליו מעיר לעיר ומכפר לכפר, כדי ללמד תורה את נעריו ישראל, את העזיריים שלהם. לא היו אז בתים ספר מיעוגנים במקומות אחד, הוא בעיניו היה טורה והולך, לוקח חמישה תלמידים, מלמד את האחד בראשית, את השני שמות, שלishi ויקרא, רביעי במדבר, חמישי דברים, עד שיזועים את כל החומש, אומר להם, בניהם יקרים, כל אחד ילמד לחברו את החומש שהוא עירין לא יודע, אתה יודע רק בראשית תלמוד אותן בראשית, זה שיזען שמות לימד אותן שמות, זה שיזען ויקרא לימד אותן ויקרא. אחרי שששה חודשים אבוא עוד הפעם, אבחון אתכם לראות שאתם יודעים חמישה חומשי תורה, ולא למד אתם משליכם משניות. וכך היה, לאחר ששה חודשים חזר אליו יודעים הכל, כל אחד לימד את חברו מה שھסר לו, לא לימוד של פירוש המקרא, אלא לימוד של עומק המקרא עם הבריות והמשניות כל מה שנאמר על כל פסוק ופסוק. הוא היה תנא, והוא הולך לומד עם ילדים חומש. וכך אחריו ששה חודשים רואה שיזועים את כל התורה מתחילה למד אותן משניות, סדר מועד סדר זרעים סדר קדושים נזקון, כל אחד מלמד אותן סדר אחד ואומר לו שילמד את חברו, וכך חזר אחורי שנה מלמד אותם עוד. גמר מהכפר הזה, הולך לכפר אחר, לא היה יושב בביתו. עד שרבונו הקדוש היה מקנא בך, אמרה: כמה גדולים מעשיו של רבי חייא! אמר לו שמעון בנו, אבל אפילו מנק יותר גדולים? אמר כן, יותר גדולים ממוני.

וכך זכה למחזקה בעולם הבא, כמו שאמרו בכבא מציעא (פה ע"ב) מלאכי השרת נושאים את הcessאות של כל העדריים ממתיבתא למתייבתא, והכסא של רבי חייא לא עדין ליגע בו, כמו מעליית אוטומטית, איפה שהוא רוזעה נסע לבב, זכה מהו שלא זכו שאר תנאים. וכל כך למה? לפי שהטריח את עצמו ללמד תורה את עם ישראל. רבי שמעון בן לקיש גם כמה תעניות בעודו בחיים חיותו כדי לראות את המתיבתא דركיעא איפה מלמד רבי מאיר בעל הנס, הראו לו. רבי שמעון בר יוחאי, הראו לו, מה שבקיש הראו לו. ביקש לראות את

י חמשה תלמידים היו לו לרבען יוחנן בן זכאי, ואלו הנו, רבינו אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסף המפHon, ורבי שמעון בן נתנאאל, ורבי אלעזר בן ערך.

๖ מאירת עיניים

י חמישה תלמידים – הרבה תלמידים היו לו, אך אלו המובהרים שביהם.

๗ שמחת הלב

רבי חייא, לא הראו לו. שאל, וכי לא לימדתי תורה כמו רבי חייא? ענו לו, תורה כמו זה
למודת, תורה כמו זה הרבעת בישראל, לא לימידת תורה בישראל כמו זה זכות
לראות אותן. חכם גדול כזה רבי שמעון בן לוי שדקיסוד עולם, אין לו זכות לראות את
רבי חייא! את רבי שמעון יכול לראות, את רבי מאיר יכול לראות, את רבי חייא לא יכול
לראות, שככל כך העמיס את עצמו ללמד תורה לעם ישראל.

כמו זה חשוב אצל הקב"ה אדם שמולמד תורה לעם ישראל, ישראל הם בניו של הקב"ה,
ואדם כאב לו כשרואה את בנו בור ועם הארץ, מה לא יעשה כדי שנינהו בדרך נכונה
בחכמה בתבונה, וכשהקב"ה רואה שזה מוסר נפשו בשביב הבנים שלג, נותן לו כבוד, נותן
לו תורה, נותן לו הכל. אשורי אדם שבאמת הולך ומוסר עצמו בשביב ישראל, כמו שאמרו
בגמרה בעירובין (ב' ע"ב) יוכבב אتونות צחורות, ישביב על מדין, והולכי על דרך שיחור, אלו
تلמידי חכמים שוכבים על אتونות, במנם זה היה הרובב שלהם, זה הוללו שלהם... ישביב
על מדין, הוא עסוק הוא דין, הוא לא בטלה שאנין לו עבדה, אפילו הכיגומר את הבית
דין, לא הולך לא נת, אלא הולך לעיר אחרת, לכפר אחר, כדי ללמד תורה לעם ישראל,
מקדרשים את עצם לכל עם ישראל. אלה שכורם גדול אצל הקב"ה. אבל מי שלא עשו
כך ומתעלם מאהיו, מתעלם מעם ישראל, עונשו גדול, אפילו שהוא חכם, אין משוא פנים.

תלמיד חכם שקורא קריית שם וAINO מלמד לאחרים, אפשר לומר שהוא מעיד עדות
שקרו! כמו שאמרו חז"ל כל הקורא קריית שם ללא טלית ותפילין כאלו מעיד עדות
שקר בעצמו, שאומר יקשרתם לאות על ידיך, ואינם עליו. כך תלמיד חכם שלומד לעצמו
וAINO מלמד לאחרים, מעיד כל יום עדות שקרו! [שאומר ישננתם לבניך, ודרכו חז"ל אלו
تلמידיך, והוא אינו מלמד לאחרים]. ובגמרה סנהדרין (ט' ע"א) 'כִּי דָבַר הָבָה' – זה הלומד
וAINO מלמד לאחרים, איום ונוראי! והמשך הפסוק 'הכרת תכרת הנפש ההיא', חס ושלום.

לכן, אם אומרים לו תבוא תמסורת שיעור, לא יאמר 'חויק קודמים', זה לא נכון הטענה שלנו
אין לה סוף, אמנם הוא מונע את עצמו מלהמשך ללמידה ונוטן שיעור וחושב שופט סי, אבל
הקב"ה נותן לו ארכיות ימים והוא משלים את החסר. אמונם גם בזה יש הגבילות, אני אומר
שכל היום ירוזץ ויאבד את תורתנו, אבל "עת לעשות לה", הפכו תורהך". עבתה"ז.

י רבי אליעזר בן הורקנוס. מעשה ברבי אליעזר בן הורקנוס שהיה בן עשרים ושתיים שנה,

๖ ט מהות הלב

ועדיין לא למד תורה. אביו הורקנוס היה עשיר גדול, והוא לו שרות וכרכמים, וחילק את שודתו לכל בניו לחירות ולזרעיהם, ובחלקו של רבי אליעזר נפלה שדה מלאה סלעים. יום אחד בא הורקנוס לבקר בשודתו, ומצא את אליעזר בנו יושב ובוכה. אמר לו אביו: מפני מה אתה בוכה, שמא מעתעד אתה שהשדה שלך של אבנים? אתן לך שדה טובה ממנה! לימים,שוב בא הורקנוס ומצאו בוכה, אמר לו: עכשו מפני מה אתה בוכה? אמר לו: מפני שאני מבקש ללימוד תורה. אמר לו אביו: והלוּא בן עשרים ושתיים שנה אתה, ואיך תוכל ללימוד תורה?! אלא קח לך אשה ותוליד לך בנימ, ואתה מולייכם ללימוד תורה! לימים נגלה אליו אליהו ומצאו בוכה, אמר לו: מפני מה אתה בוכה? אמר לו: מפני שאני מבקש ללימוד תורה. אמר לו: עליה לירושלים אצל רבנן בן זכאי, ותלמד תורה.

מיד ברוח רבי אליעזר לירושלים, והגיעו אצל רבנן. שאל אותו בן מי אתה? ולא רצה להגיד לו. שאל אותו האם מימיך לא למדת לא קריית שמע ולא תפילה, ולא ברכת המזון? אמר לו: לא. אמר לו: בא ואלמד אותך שלושתם. לאחר זמן ראהו בוכה, אמר לו רבנן: בני, מפני מה אתה בוכה? אמר לו: מפני שאני מבקש ללימוד תורה. והוא מלמד אותו שתי הלכות בכל יום, והוא חוזר עליוון ומשנן. עברו שבועה ימים ולא טעם כלום, עד שעלה ריח פיז לפניו רבנן, והרחיקו אותו מלפניו. שוב היה בוכה, אמר לו: מפני מה אתה בוכה? אמר לו: מפני שהרחיקוני מלפניך כאדם שמעמיד מזחין מלפנינו. אמר לו: אליעזרبني, ככלום סעודת היום? שתק. שוב אמר לו, ושתק. אמר רבנן לתלמידיו, חיכם שתבדקו את הדברים הקיימים התלמידים מחזרים בכל שוקי ירושלים ושותאים בכל האכסניות: האם יש כאן תלמיד אורח? האם יש כאן תלמיד אורח? אמרו להם: לאו. עד שבאו אצל אשה אחת, ואמרה להם: הנה. אמרו לה: יש לו כאן מזון? אמרה להם: יש לו שк אחד שהוא נותן לתוכו ומווץ. אמרו לה: הרא לנו אותן. הביאה את השק לפניהם, פתחווה ומעזזה מלא עפרוי והתרדר הרבר שמנה ימים לא טעם כלום. כשהשמעו זאת רבנן בן זכאי, אמר: אי לך, אליעזר, שהיה מושלך בינותינו! אבל אמר לך: כשם שעלה ריח פיך לפני, כך יצא ריח תורה מפיך מסוף העולם ועד סופו קבוע לו מעות הרבה למזנותיו, כדי שייהי אוכל מאכלים טובים כמו שהיה מוגבל בבית אביו, עד שנתרפא ריח פיו. ישב ולמוד אצלו שנה, ושנתיים, ושלוש.

לימים, אמרו בניו של הורקנוס לאביהם: הראית מה עשה אליעזר בך? הניח אתך לעת זונתך וברוח לירושלים! עליה לך להכמי ירושלים, ונעה אותו בפניהם מנכיסיך, שלא יקבל מיאומה! עליה לירושלים לנדותו מנכיסיו. כשהבא לו אצל רבנן בן זכאי, שהיה נשיא ישראל, מצא אצלו את כל גודלי עשרינו ירושלים, נקדימון בן גוריון, בן ציצת הכתם, וככל בא שבע. אמרו: הרי אביו של רבי אליעזר בא! אמר להם רבנן: פנו לו מקום, והושיבו אותו אצלו. נתן רבנן את עניינו ברבי אליעזר, ואמור לו: בני, אמרו לנו דבר אחד מן התורה! אמר לו: רבני, משל לבור הזה شيئا ייכול להוציא מים יותר ממה ששהוא נושא, ומהו? כך אני יכול לדבר, כי כל תורת שמיית מך!] אמר לו: לא, אלא משיל למעין הזה שהוא נושא נושא, ומהו? מים חיים, ובכוחו להוציא מים יותר ממה שהוא מכניס, כך אתה תוכל לומר דברי תורה יותר ממה שטעית. ואם ממנני אתה מתביש, הריני יוצא מכאן. עמד רבנן והסתתר

יא הוא היה מונה שבחן. רבי אליעזר בן הורקנוס, בור סוד שאינו מאבד טפה. רבי יהושע בן חנניה, אשري يولדהו. רבי יוסי הפהן, חסיד. רבי שמעון בן נתנאאל, ירא חטא. ורבי אלעזר בן ערד, מעין המתוגבר.

๖ מאירת עיניים

שתחיה עристו בבית המדרש, כדי שלא יכנסו באזנו אלא דברי תורה! רבי יוסי חסיד – מתחסד הרבה מעבר למלה חייב, "ולא היה בדורו חסיד כמותו" (אדר"ט). רבי שמעון בן נתנאאל, ירא חטא – עישה סייגים גם בדברים המותרים, מתוך יראה שמא יבוא לידי חטא. ורבי אלעזר בן ערד, מעין המתוגבר – בעל כל חריף והבנה عمוקה, מבין דבר מתוך דבר ומושך חכמה מעבר למלה ששמע וلومד, מעין שמיימי מתוגברים ומתחדשים תמיד.

יא רבי אליעזר בן הורקנוס, בור סוד שאינו מאבד טפה – כמו בור המסויד היטב, שהמימים הנמצאים בתוכו אינם מחלחים ואני נחזרים, כך רבי אליעזר אינו שוכח מאומה מ תלמידיו. רבי יהושע אשרי يولדהו – מהונן במידות נעלות, עד שכולם משבחים את האם שלדיה בן זהה. ויש אמרים, על שם שאמו גרמה לו שיחיה חכם, שכאשר הייתה מעוברת, הייתה הולכת לחכמים ואומרת להם: 'בקשה מכםักษו רחמים על העובר הזה שבמי שיחיה חכם', ומיום שנולד הקפידה

๗ שמחת הלב

אחריו וילון, ועמד רבי אליעזר ודרכו, ופניו היו מאירות כאור החמה, ודבריו מאירים ננתינתם מסויני. מהתפעלותו, בא רבנן יוחנן מאחוורי ונשכו על ראשו, ואמר: אשריכם אברהם י匝ק וייעקב, שרבי אליעזר יצא מחוליכם! שאל הורקנוס: למי אמרך כך? אמרו לו: לאלייעזר בןך. אמרו להם: לא לך היה לו לומר, אלא אשרי אני, שיצא זה מחולצין בטהגיינו לצאת, עמד הורקנוס על רגליו, ואמר: רבותי אני באתי לך לחדיר את רבי אליעזר בני מנכס, אולם עבשיו, שעני הרואות בחכמת תורתו, כל נכסינו נתונים במתנה לאלייעזרبني, וכל אחינו אין להם בהם ולא כלום! אמר לו רבי אליעזר: אבא, אללו קרקעות וכסף וזהב בקשתי, לא הייתה מבקש אותן אלא מהקדוש ברוך הוא, והיה נתון לי, שנאמר: "ליה הארץ מלואה", ונאמר: "לי הכסף ולוי הזהב נאם הוא". אלא לא בקשתי אלא תורה בלבד! כמו שנאמרו: "טוב ליתوت פיך מאלפי זהב וכסף". (פרק דרבי אליעזר, אבות דרבי נתן פ"ז הג', בראשית דבה פרשה מב סימן א)

יא אשרי يولדהו. כתוב הפלא יועץ (עד ר' תורה):ומי שרוצה לזכות אתبني לכתורה של תורה, צריך להשתדל עליהם מן הבطن ומן ההרין שיקשו עצם ויחשבו בגודלי הדורות, ולכם יעעק לאבינו شبשים שיתן להם זרע קודש, ודע אנשים שלמים במידות ובבדעות, ומה מה חכמים מחוכמים. ויתפלל אל השם תמיד קדם ההרין ואחר ההרין והלידיה, תפילה מפיהם לא יפסיקו, ויחלקו מעות לתלמידי חכמים ויבקשו מהם שיתפללו על זעםם. ובזמן ההרין

יב הוא היה אומר, אם יהיה כל חכמי ישראל בכֵּף מאזנים, ואלייעזר בן הורקנוס בכֵּף שנייה, מכריע את בולם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיה כל חכמי ישראל בכֵּף מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס אף עפָהם, ורבי אליעזר בן ערד בכֵּף שנייה, מכריע את בולם.

๒๖ מאירת עיניים

יב הוא – בשם רבנן. אם יהיה כל חכמי ישראל... ורבי אליעזר בכֵּף שנייה – מכריע את בולם – לעניין הפלבול והחידוד בסברות בתורה, רבי אליעזר מכריע את כל חכמי ישראל, ואף את רבי אליעזר, למרות בקיומו הנדולה.

יב הוא – רבנן, היה אומר: אם יהיה כל חכמי ישראל בכֵּף מאזנים, ואלייעזר בן הורקנוס בכֵּף שנייה, מכריע את בולם – רבי אליעזר היה בקי עצום בכל התורה, וידיעתו עלות על כל חכמי הדור, כך שמכריע הוא את בולם בידיעותו. אבא שאול אומר

๒๗ שמחת הלב

תשタル האשה לשמעו קול התורה, וכן אחר הלידה יושבו הولد במקום תורה, וכמו שאמרו על רבי יהושע בן חנניה "אשורי יולדתו", שאמו גומה לו שייהה חכם גדול, שבזמן הרוונה הייתה הולכת לבית המדרש לשמעו דברי תורה, והיתה אומת לחייבים, בקשו על הولد שבעיני שייהה חכם. וכשילדה, הוליכה עיריסטו לבית המדרש כדי שישמע דברי תורה ויקבעו במוחו. [זהי שם ברוך השם, יש דיסקים של דברי תורה, בהלכה, באגדה, במוסר ועוד וועוד, ויכולים להשמיע לילדים שהוליכם לישון וכיווץ זהה, ויקלטו אוזניתם דברי אלוקים חיים, ובערות השם יתברך ישפייע עליהם כניל]. וכבר ההווינו בעלי המוסר באזהרה יתרה שלא לשorder לולד בשוכחה, בשידי נקרים ושידי עגבים, כי נפש הولد הוא חובל, וזה גודם שביעונות נמעאים הרבה בניהם טיפשים, בניהם מישחיתם, בניהם לא אמונם בהם, כי בעזן חולין, ושומר נפשו ירחק מזוה, ולא יניח לעשות זאת בתוך ביתו לעולם, וכל שכן בפני הילד הנולד. ואם ירצה לשorder כדי לשתקה, לשorder לו טירום של תורה. ע"ט.

יב אם יהיה כל חכמי ישראל בכֵּף מאזנים, ואלייעזר בן הורקנוס בכֵּף שנייה, מכריע את בולם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיה כל חכמי ישראל... ורבי אליעזר בכֵּף שנייה, מכריע את בולם. כתוב במחוזר ויטרי (עמ"ז ציט), אף על פי שהחריף ומפלפל מוסיף חכמה על חכמתו מרוב פלפולו, בכל זאת רבי אליעזר שהוא בדור שני שאינו מאבד טיפה, עדית, כיון שלhalbנה (פסכת ברכות ס"ד ע"א, והוירות יד ע"א) אמרו טאם יש שני חכמים אחד שהוא 'סיני' [בקי הרבה במשניות ובבריתות סדרות לו כנתינתם מסניין (רש"ג)], ואחד שהוא 'עוקר הרים' [חריף ומפלפל בתורה אלא שאין המשניות והבריתות סדרות לו כל כך], סיני עדית, כיון שהכל עריכים למי שקיבץ שמונות, כדי שיפסוק את halacha למעשה]. ולכן אמר רבנן ז"כ, שרבי אליעזר בן הורקנוס מכריע את בולם, כי הוא היה סיני. אולם אבא שאול אומר שהוא שוקר הרים עדית. ע"ב. וכבר נחלקו זהה התנאים במסכת הוריות, ולהלכה פסקה הגמרא שנייני עדית. ולכן כתוב האליה

๙ טומחות הלב

רבה (סימן קל) בשם שיוורי הכנסת הגדרולה, שתלמיד חכם בעל הוראה קודם לעולות בספר תורה, לפני תלמיד חכם מפולפל שאינו בעל הוראה, משום שלhalbה סיני עדיף. וכן כתוב הפרי מגדים. וזאת על פי המבוואר בגמרא (מנהדורן מכ"א), כי בתחכויות תעשה לך מלhma, بما אתה מוציא מלחמותה של תורה, بما שיש בידו חבילות של משנה. ופירוש רשיי, כלומר, במאי מושגך הוראותיה של תורה לעמוד על בוריה ועל עיקרה, بما שיש בידו חבילות של משנה, ולא כאדם המפולפל ומהודד ובבעל סברא, ואני בקי הרבה במשניות ובריתות, כי מהוכין יתגלה סוד ההלכה, אלא בבעל משניות ובריתות הרבהה, שם יצטרך לו טעם ילמדנו מתוך משנה ובריתא אחרת, או אם יקשה לך דבר על דבר, בין מתוך משניות ובריתות הרבהה שבירו. וכתבו התוספות (יעירובין מ ע"א ד"ה אדעתא), ונראה לריב"א שההלכה כרב ששית נגד רב חסדא, מפני שהיה גדול ממנו, שהרי אמרו (יעירובין ט ע"א) שכאר שריך רב חסדא ורב ששת היו נפגשים, רב חסדא היו נרחעים שפתחותיו מבקיאותו של רב ששת בבריתות [סיני], ורב ששת היה נרתע כל גופו מפולליו של רב חסדא [עוקר הרים], והרי נפסק להלכה סיני עדייף מעוקר הרים. ע"ב. ומכל מקום עיין למאירי (מסכת הורות י ע"א) שכatab, ודוקא שהיה סיני ובקי, אף שאינו מפולפל כל כך, אך הוא בקי בפירוש ההלכות ובמה שיזעא מהן, וש ל' בחינת דעתך זרדים דבר פסק ובחינה ברמונות, ובבחנת דבר מותך דבר, איןנו בכלל סיני סדרה בפיו, ואין בידו דרך פסק ובחינה ברמונות, ובבחנת דבר מותך דבר, איןנו בכלל סיני כלל ולא בכלל בעל הוראה, ולא עוד אלא שציריך להיזהר מההוראתו הרבהה עד שיפלסה מי שמאזינו מעוינות ושבלו זו. ע"ש.

וכתוב בשורת הרב"ש (סימן רלא): וכמה חכמים ראיינו בעינינו המפולפלים בהוויות אבי ורבא, ועל כל קוץ וקוץ אומרים תלי תלים של קשיות ותירוצים, ולפומם חורפה לא סלקא להזו שמעתתא אליבא דהילכתא, [ולגופל חריפותם, לא זוכים לכון להלכה ולמעשה], ואומרים על אסור מותה, ועל מותר אסוח. וכבר אמרו בעירובין (יג ע"ב), גליוי וידוע לפני מי שאמר והוא העולם שאון בדורו של רב מאיר כמותו, ומפני מה לא פסקו הלכה כמותו, מפני שלא עמדו חבריו על סוף דעתו, שהיה אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, ועל טהור טמא ומראה לו פנים. וכן אמרו (ברכות לו ע"ב) בית טמאי במקום בית הלל אינה משנה, אף על פי שבית טמאי היו מחודדים יותר (יבמות טו ע"ב). וכבר נפסקה הלכה, סיני ועוקר הרים סיני עדיף. ע"ש. וכן פסקו מהר"י קולון ועוד רבנים. ובאמת שאפילו למי שאומר שעוקר הרים עדיף, היינו דוקא בתלמיד חכם מפולפל בזשור העיון, שמרוב החריפות זו כה גם לכון שמוועתו להלכה ולמעשה, כגון דבה שהיא עוקר הרים, ובכל זאת היא פסק להלכה עיי' בכ"ב בתרא קו ע"ב ובטספתה). וכן אמרו במסכת תמורה (ט ע"א) אלף ושבע מאות הלכות וכל וחומר וגורה שוה נשתכו בימי אבלו של משה רבנו, וכולם החזירים עתניאיל בן קנז מותך פלפולו. וכן כתובות קג ע"ב, ובבא מציעא פה ע"ב), מה שיאן כן בפלפולים שנוהגים בהם בימינו דלא מסקי שמעתתא אליבא דהילכתא, אלא מעילוי פילא בkopfa דמחטא, [שאינם מכונים שמוועתם להלכה ולמעשה אלא כמכניס הפל בחרור המחת, דהיינו דבריהם דחוקים עד מאד שאינם נראים להלכה למעשה], וכן שכותב הריב"ש שם. (שות' ביע' אומר חלק ז חזון משפט סימן א אות ז) [יעין עוד להלן פרק ו' משנה ו' דה ברודוק החברים בפלפול התלמידים]

יג אמר להם, צאו וראו איזהי דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר, עין טובה. רבי יהושע אומר, חבר טוב. רבי יוסי אומר, שכון טוב. רבי שמעון אומר, הרואה את הנולד. רבי אלעזר אומר, לב טוב. אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שככל דבריו דבריכם.

๗ מאירת עיניים

בעבודת ה'. רבי יוסי אומר, שכון טוב – השכן נמצא עימיו תמיד, וראהו מעשו וענינו תמיד, לכן יש מעלה רבה בשכן טוב שיחזקו בעבודת ה'. רבי שמעון אומר, הרואה את הנולד – שם מול עיניו תמיד את ההשלכות העתידיות של מעשי, ומתוך כך שוקל דרכיו ומעשיו היטוב. רבי אלעזר אומר, לב טוב – טוב לשם וטוב לבריות, רוצה להטיב עם כולם. ואמר על כך רבי יוחנן: רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שככל דבריו דבריכם – לב טוב זהה מידת כוללת שמונה מגיע האדם לכל המעלות שהזכרו.

יג איזהי דרך ישרה שידבק בה האדם – בודאי שישנו הרבה ורכישות טובות לדבוק בהן, אלא שכדי לאדם לבחור דרך אחת עיקרית ויסודית, שמננה יפיק תועלת רבה וישיג טבות רבות לנפשו. ויתמוך ויתאמץ בה במילוי (רבנו יונה). רבי אליעזר אומר, עין טובה – מסתפק بما שיש לו, ואין מכך כשרואה שיש לחבריו יותר ממנו. ומתוך כך הוא פניו ושלו בעבודת ה' ומשיג טבות הרבה. רבי יהושע אומר, חבר טוב – שוכחו כשרואה אותו עשה דבר שאינו הגונו. וכש��ינה לו קבירה טובה, הדבר מסיע לו מאוד

๘ שמחת הלב

יג חבר טוב. מעשה שני חברים טהיר אוחבים עד מאד, ומוסרים ונאמנים זה לזה בלבד ונפש. פעם העליילו בני בליעל על אחד מהם עליית שוא, אשר בעיטה העמידו לדין ונגזר עליו פסק דין מוות. החבר הנאמן שלו, לא חסר כל עמל ויגעה באוננו ובהוננו, ועשה כל אשר בידו להציל את חברו מגזר הדין הנורא, אך כל מאמציו עלו בתוהו. כשהעמדו כבר להעלוות את הנידון לגרדום, לא היה יכול החבר לעזoor ברוחו, הוא רץ אל מקום הגרדום, וצוחה לתלין, עצורי! אל תחרוגدم נקי, החף מפשע, אני הוא האשם, أنا העלני תחתינו אל הגרדום! והnidzon צוחה לעומתו: אל תאמיןנו לך, אין כוונתו אלא להצילני, אני הוא האשם, ולא הוא! נתחוללה מהומה במקום, והتلין לא הועיא את גור הדין לפועל, אלא הפנה את הדבר לפני המלך. המלך הופתע מכך, וציווה להביא לפניו את שני החברים, והם סיירו לו את כל האמת. לאחר חקירה וודישיה, יצאו שניהם זכאים, וציווה המלך לשחררם, אולם הדברים נגעו לעומק לבו של המלך, וקרא להם: אני הביאני נא ברית ידידותכם, עוז רעוני להיות שלישי בחברותכם! זה שאמרו הכתוב: "ואהבת לרעך כמוך, אני ה'", כשאתה אוהב באמות את חברך כמוך ממש, או "אני ה'", כביכול גם אני מעדך לחברת הקדשה שלכם.

יד אמר להם צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק מפניה האדים.
רבי אליעזר אומר, עין רעה. רבי יהושע אומר, חבר רע. רבי יוסי אומר, שכון רע. רבי שמעון אומר, הלווה ולאינו משלם.

๖ מאירת עיניים

היא מתמדת, ואוי לרשע ואוי לשכנו. **רבי שמעון אומר, הלווה ולאינו משלם – זהו ההיפוך הקיצוני של "הרואה את הנולד".** ולא אמר "שאינו רואה את הנולד", כי יש מי שאינו רואה את הנולד אך אינו רע, כגון שעשו מצוות בתמיינות מבלי לחשוב על שכר ועונש [קחתי]. או מי שמציל עצמו לפחות בעת שמניגע הנולד [ברטנורא].

"הלווה ולאינו משלם" זהה דוגמא מוחשית לאדם שאינו לוקח אחריות, דואג רק להווה שלו, אף כשהדבר

יד אמר להם צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם – חפשו דרך מרכזית ועיקרית, שכאשר יתרחק ממנה האדם, ירחק מעליו רעות רבות. **רבי אליעזר אומר, עין רעה – אין שמה בחלקו, ומKENא בהצלחת חבירו.** ודבר זה טורדו מאד מעבודת ה' ויכול הגיעו לרעות רבות. **רבי יהושע אומר, חבר רע – שכון האדם נמשך בדעתו ובעמישיו אחר רעיו וחבריו.** **רבי יוסי אומר, שכון רע – שהשפעתו הרעה**

๖ שמחת הלב

והנה, אהבה שיש לאנשים שמתוך אנושיות ותרבות מתיימרים לאחוב זה, מוביל שום קשר למצוות התורה של "ואהבת לרעך כמוך", היא נטולת כל ערך, כי נגיעה קלה ביוור העשויה למוטט כליל ולפזר את כל החתקפות על אהבת אנוש ואחותות עמיים. ובגלל על של ספק לאבדו שליטון, הופך אדם תרבותי כזה לאב ערבות הטויף את כל המזדמן למחיצתו. ועל מנת להציג ממון או כבוד, הופכים בני אדם לשודדי עיר, וכל הנימוסים המקובלים של האנושיות מותפזרים כאבק הפורח! ורק אהבת אדם הנובעת מיסודות התורה הקדושה, המבוססת על הנז אאלחי הקודש, יש לה בסיס חזק וקיים, ישר ונאמן, נחמד ונעים, והוא ורק היא המסוגלת לעמוד צוק איתן על כל חולשות ונגינות שונות. זהה כוונת רבי עקיבא באומרו "ואהבת לרעך כמוך – זה כלל גדול בתורה". (מעינה של תורה פרשת קדושים)

יד הלווה ולאינו משלם. מעשה נראה שטיפר רבי ישראל סלנטר בשם רבי חיים מוואלוין. בחור מצעין מישיבת עץ חיים בוואלוין חלה, ונזוקק לטיפול רפואי. ביקש ראש הישיבה הגאון רבי חיים, מנהיר אחד ללוות את החולה לבית הורי. לעת ערב הגיעו לאיזו עיריה והחליטו ללון שם במלון. בבוקר נקב בעל המלון דמי הלינה, והחבר אשר ליווה את החולה שילם, אך החולה לא היה בכיסו לשילם. בעל המלון העביר כי הוא מאמין לו שיטלים אחר כך, בהיותו בישיבה. משם המשיכו בדרךם לבית הורי החולה. החולה זכר מהחוב, נתן ביד החבר את הכסף, וביקשו כי בחזרתו לישיבה ישלם לבעל המלון. החבר הבטיח שכן יעשה, ונפרד מן החולה. אך בחזרתו שכח למסור את הכסף לבעל המלון, ונסע לישיבה, ונשאר

אחד הלוחה מן האדם, בליה מן המקום ברוך הוא, שנאמר (תהלים יי) **לזה רשות ולא ישלם, וצדיק חונן ונוטן. רבי אלעזר אומר, לבך ע. אמר לךם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערד מדבריכם, שבכל דבריו דבריכם.**

๖ מאירת עיניים

וצדיק חונן ונוטן" – דרכו של הרשע ללוות מבלי לשלם, לא לעמוד בימה שהוא חייב, ואילו דרכו של הצדיק להיות נתון אף יותר מממה שחייב – חונן ונוטן. רבי אלעזר אומר, לבך ע – שאינו רוצה להיטיב לאחר אחד, לא בגופו ולא בממוניו, אף כשהוא לו בכך שום הפסד. וכל המידות הרעות כוללות בזה ובבנו בחיה).

כרוך בגרימת נזק עתידי לעצמו או לאזור. אחד הלוחה מן האדם, כלוחה מן המקום ברוך הוא – מי שלוחה מן האדם על מנת שלא לשלם, הריחו כמו מי שלוחה מהקב"ה על מנת שלא לשלם, דהיינו שחי את חייו בהפרחות, אוכל ושותה ואינו משלם בתורה ובמצוות, וסופה אף לכח ולכפור בה' (ויב לבני). **שנאמר:** "לזה רשות ולא ישלם,

๗ שמחת הלב

הכسط בראשותו. בין היתר התגברה מחלתו של החולה ולאחר זמן קצר נפטר, בהישמע דבר הבשורה המועיצה לחבריו בישיבה, בכו עליו והספידותו כראוי.

ימים לאחר מכן, היה ראש הישיבה רבי חיים עובר במסדרונות הישיבה, ונדהם לראות עין בעין את הבחו שנפטר צועד לקראותו רבי חיים התעתט, ניגש אליו, ושאל אותו: מה נשמע בדיין למלוכה? השיב לו הנפטר, כי בשמים החלו לעודך זכויותיך בתורה ובמצוות, מול חוכותיו אשר נתמך ביסוריו בעת חוליו לפני שנפטר, ונפסק דין לחהליך לגן עדן. אך בהגיעו לשם התיעצב מלאך חבלה אחר, וחסם את כניסה בפניהם, ואמר שיש עוזן גול בידיו, מפניו שלא שלם את חוב דמי הלינה לבעל המלון, ואף על פי טainenו اسم בכך, שהר הוא מסר את החוב לחברו ועשה שליח לפרווע החוב, מכל מקום כיון שבעל המלון לא קיבל את החוב, והוא לא משלם עליו, רק האמין שאחר כך יחויר לו את החוב, لكن אי אפשר להכנסו לגן עדן. בית דין של מעלה שרואו טainenו اسم בכך, באופן יוצא מן הכלל נתנו לו רשות להציג עם רבו ולבקש ממנו לסדר את ענין החוב בהקדם. רבי חיים בשומעו את הדברים האלה, הבתו שהוא יסדר את העניין בהקדם, ולפתח נעלם הבחן. רבי חיים קרא מיד את החבר שליווה את הנפטר, והלה אישר כי אכן קיבל ממנו את הכסף על מנת לפרווע חובו, אך שכח למוסרם לבעל המלון, והביע עטרו על כך. רבי חיים עזוה לעליו לנסוע מיד אל המלון לפרווע את החוב, וכן עשה. ומאו לא נראה יותר הבחן הנפטר כלל, כי בכך הגיעו למנוחתו בגנזי מרומות. (זהו במesson חביריכם עמוד וכפ' מכאן מוסר השכל, לכל החזרד לדבר ה', להסתדר בכל חובהתו שעיה אחת קודם.

**טו הַם אָמְרוּ שֶׁלֶשׁ דָבָרִים. רַבִי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, יְהִי כָבֹוד
חֲבִיד חֲבִיב עַלְיכֶם בְשַׁלֵךְ, וְאֶל תְהִי נוֹחַ לְכָעֵס. וְשׁוֹב יוֹם אֶחָד**

ט מאירת עיניים

בשלאך, ואל תהי נוח לכuous – מתווך שכבודו של חברך חביב וחשוב לך, לא תמהר לכuous עליו. ב. ושוב يوم אחד לפניו מיתתק – כיון שאין האדם יודע מתי ימות, יעשה תשובה בכל

טו הַם אָמְרוּ שֶׁלֶשׁ דָבָרִים – כל אחד מתלמידי רבי יוחנן, אמר שלושה דברים שהיו מורגלים בפי תמיד, בעוניינו מוסר ומידות. רבי אליעזר אומר: א. **יהִי כָבֹוד חֲבִיד חֲבִיב עַלְיכֶם**

ט שמחת הלב

מעשה שישיפר הגאון המנוח רבי יעקב מוצפי צ"ל על שני חברים טובים בגדאד שעוזרו זה לזה בכל הזדמנויות. פעם אחד מיהם קנה דירה, ונזקק להלוואה בסכום כסף גדול. חברו הלוה לו את כל הסכום מרצונו הטוב. בעבר זמן, שעלו יהודים בגדאד לאرض ישראל, החרימה ממשלה בגדאד את הדירה, ושני החברים עלו לארץ ישראל, וכעבור שנתיים נפטר הלוה. מספר חודשים לאחר פטירתו, הופיע בחלום אצל רבי יעקב מוצפי, ומספר לו על דבר החלואה אשר לוה מחבריו, ואמר שבஹות שלא פרע את חברו, אין לו מנוחה בעולם האמת, ולכן התהן לפני הרב שיזמין אליו את המלווה, וסביר לו שלא היה לו אפשרות לפרט את חברו, ויבקש ממנו למחול לו את החוב במחלוקת גמורה. למחורת היום, הזמין רבי יעקב את המלווה ושאל אותו: האם היה לך חבר בשם פלוני? השיב: כן, זכרנו לברכה. האם הלווית לו סכום כך וכך לדירה שקנה בגדאד? השיב: כן. אמר לו הרבי: בין מה וכח החוב אבוד, מאיור שהלוואה נפטר, בבקשתה מכך אמר אחורי בפה מלא: הריני מוחל במחלוקת גמורה את החוב שהוא חייב לך, ולא עינש בסיבתי. המלווה אמר ככל הדברים האלה, והלך לדרכו לשולם. בלילה הופיע הלוה שוב בחלום בשמייה, ואמר לרבי: תנוח דעתך שהנתת את דעתך.

טו יהיו כבוד חברך חביב עליך כשלך. שאל פעם את הגאון רבי שמואל הורוויץ [אח הגאון בעיל ההפלאה], איך אפשר לאחוב כל אחד מישראל במידה שווה כמצות התורה "ואהבת לרעך כמוך", והלא יש בהם גאנונים וצדיקים, ביןונים, ופיטוטים מואד, ואיך אפשר להשוותם?! השיב הרב: גם מטבחו של האדם, אינו אהוב את כל איבריו במידה שווה, שהרי בשעומדים לתת לו אנגרוף כנגד לבו, הוא שם זרעועתו כנגד חזונו, שהמכה תבוא על זרעועתו ולא על לבו. וכן אם יבואו להכותו על ראשו, הוא ממחר לחפות בידו על ראשו, לפי שהלב והמוח יקרים לו מכל, שביהם תלויים כל חיותו. אף שהוא אהוב את כל איבריו בעלי יוצאת מן הכלל. כן הדבר באחבות ישראל, את הגאנונים העדרקייםiahbm אוטם כבכת עינויו, כי על כן הם נקראים ענייני העדה". ואת האברכים תלמידי החכמים יאהב כמו לבו וראשו, את הבינונים יאהב כמו ידיו, ואת פשוטי העם, כמו רגליו. ועל כל פנים אהבה יש לחוש כלפי כל אחד ואחד. ואמרו בירושלמי (נדרים פרק ט הלכה ד), משל לאחד שהויתה הסכין ביד ימיןו, ובא לחותך בה

לפנֵי מִיתָּהָד. וְהוּא מַתְחָמֵס בְּגַגֵּד אֹרֶן שֶׁל חֲכָמִים, וְהוּא זָהָיר בְּגַחְלָתוֹ שֶׁלֹּא תִּפְ�וָה, שְׁנִשְׁיכְּתָו נְשִׁיכָת שֹׁועַל, וְעַקְיִצְתָּו עַקְיִצָּת עַקְבָּב, וְלִחְיִשְׁתָּו לְחִישָׁת שָׂרֵף, וְכֹל דְּבָרֵיהָם בְּגַחְלִי אָש.

๖ מאירת עיניים

האדם בעקבות זלאול בתלמיד חכם, היא קשה וכואבת ביוטר. עקיצתו עקיצת עקרב – העקרב בכל מקום שהולך עוקץ, אף כאשרינו מתכוון להטיל ארס. אף תלמידי חכמים, גם כשאים מתכוונים להעניש את החוטא נגדם, בהכרח יבוא לו העונש, כי הקב"ה טובע את עלבונם (באר האבות). ולחישתן לחישת שرف – השרפ' הוא מין נשח הממית בהבל פיו, על ידי נשיפה בלבד. כך תלמיד חכם, על ידי דברו קל וקובידתו וחלישת דעתו שגרם לו מישחו, אפשר שיענש (שם). **וכל דבריהם בגחלי אש – יש להיזהר בכל דבר מדבריהם, אף קלות שבקלות (וש"ז).**

יום, שהוא ימות מחר. ג. והוּא מַתְחָמֵס בְּגַגֵּד אֹרֶן שֶׁל חֲכָמִים, וְהוּא זָהָיר בְּגַחְלָתוֹ שֶׁלֹּא תִּפְ�וָה – כשהאדם רוצה להתחמס, הוא מתקrab אל התנור, אך נזהר שלא לגעת ולהכוות מהଘלים. כך האדם צריך להתקרב לחכמים כדי ללמידה מהם ולהתחמס מאור תורהם, אך יזהר מלהתקרב מיד, שלא יבוא לידי זלאול וקלות ראש, ויענש על כך. וממשיך ואומר כי הקפדה של תלמידי חכם היא קשה ומסוכנת יותר מכל הקפדה אחרת: **שְׁנִשְׁיכְּתָו נְשִׁיכָת שֹׁועַל –** שינוי של השועל דקות ועקבות, וקורעות את הבשר יותר מכל נשיכה של חייה אחרת. כך פורענות שבאה על

๗ שמחת הלב

בשו, וירדה בטעות על ידו השמאליות וחטאה בידיו, האם יעניש את ידו הימנית?! כך כל ישראל נחשים בגוף אחד לפני המקום ברוך הוא.

יהי כבוד חברך חביב לך שלך. מעשה שביקר פעמי החפץ חיים את רבו רבינו נחומיקה מהו רודנה באחד מימי החנוכה, וכאשר הגיעו ומן הדלקת הנרות, העמיד רבינו נחומיקה פנים כאלו אינו שם לב שהגיעה השעה לקויים את המזווה. חלפו שעתיים ושלוש, ועדין רבנו לא הדליק את הנרות, ותמייתו של החפץ חיים הלכה וגבהה, אך לא שאל את רבו כלום. לבסוף נשמעה נקישה על הדלת, ואשתו של הרוב נכנסה לביתה. מיד השמיע הרוב את הרכבה והדליק את נרות החנוכה. או או הסביר לתלמידיו החפץ חיים שהסיבה לאיחוד היהת, כי ידע טאתתו הייתה נגעת אילו היה רואה שהדליק את הנרות בלעידה, ומماחר שללום בית קודם למצוות הדלקת נרות חנוכה, המתין עד שובה. ביןנו נא זאת.

יהי כבוד חברך חביב לך שלך, ואל תהיו נוח לבעוז. יש לפרש כי אף אם טעית ופגעת בחברך ודברת עמו שלא כהוגן, מיד שנתת דעתך על זה, השתרל במהרה לתקן הדבר לפיסטו ולzechizer השלום, כשם שהיה מצפה ממי שפגע לך. ואל תתמהמה להמושך בכעסה,

๙ שמחת הלב

כִּי אֹזֶן לְחַשּׁוֹשׁ פָּנִים יְתַפְּתָח הַרְבֵּב, וַיְקַשֵּׁה עַלְיכֶם לְחוֹזֵר לְמִצְבֵּחַ הַקּוֹדֶם. [השוווה מסכת סנהדרין ז ע"א] ובזה פרישו מה שנאמר בראשית ג' (ז): "זַיְחִי רַبְּ בֵּין רַעַי מִקְנָה אֲבָרָם וּבֵין רַעַי מִקְנָה לֹא". ויאמר אֲבָרָם אֶל לֹא תְּהִי מַרְיבָּה בֵּין וּבֵין וּבֵין וּלְיִירָא". הנה למה בתקילה אמר יְדִיבָּר לְשׁוֹן זֶבַר, ואחר כך אמר יְמִרְיבָּה לְשׁוֹן נְקַבָּה? אלא בתקילה הריב הוא בגדר זכר שאנו פרה ורבה, אבל אם חלילה לא עוזרים אותו מיד, הוא מתקפה והופך להיות מריבה פרה ורבה, ואו אחריתה מי ישורנו. על כן מיד בעית התחלת הריב יש להפסיקו, והכל על מקומו יבוא בשלום.

ובענין זה סייר רבנו יוסף זע"ל (חסדי אבות פרק ה משנה כב), מעשה באחד מעשייו בגדאד שהיה לו משרת נאמן בשם ברוך הירש, אשר אהבו עד מאד. עבר פסח הגיע, וביקש מהמשרת לקנות לו פירות לצורך החירות, אגוזים, תפוחים, תמרים וכו'. הלך המשרת, אך משומש מה התעכב בשוק וחזר רך לאחר שעיתים. העשיר היה בלחש גדול, ומורוב בעשו, כשהגיעו המשרת, קרא לו "בָּהָמָה". המשרת נגע מואר וענה לו "אתה". הבין העשיר טעה וריצה לפיסו, אמר לו "למיה נגעת ממני, לא התכונתי שתהה בהמה חלילה, אלא כוונתי הייתה לראשי תיבות 'בָּהָמָה': ברוך הירש מה הבאת. אמר לו המשרת אף אני התכווני לראשי תיבות 'אתה': אגוזים תפוחים הباءתי. ויצחקו ויתפיסו ביניים. ע"ב. זו חכמתו של העשיר אשר גרمه לו מיד להתחפיס עם משרתו ולזוז בו מטעותו. ישמע חכם יוסף לך.

ואל תהני נוח לפבוע. נאמר בקהלת ז' (ט): "כִּי בָּעֵס בְּחִקָּק בְּסִילִים נִנְחָ", כלומר: הкус קרוב מאוד אל הכסיל, כמו שמנונה בחיקוק, ומיד שרוואה איזה דבר המכעיסו ומרגנוו, תיכף ומיד מתמלא חימה ומחרף ומגרת. אבל החכם, אף שלפעמים צריך לכuous לשם שמיים ולכבוד התורה, מכל מקום אין הкус קרוב ומצווי אליו, אלא הוא מצנע את הкус בארון, שעד שילך אל הארון וקח מנת כעס, יתיישב ויהיה מותן גם בשיעת בעסו... וזה לשון הרמב"ם (פרק ב מהלכות דעתות הלכה ג): הкус מיזה רעה היא עד מואד, וראוי לארם להתרחק ממנה עד קעה האחרון. וילמד עצמו שלא יכuous אפילו על דבר שרatoi לכuous עליו. ואם רעה להטיל אימה על בניו ובני ביתו, או אם היה פרנס וריצה להטיל אימה על העיבור כדי שייחזרו למוטב, יראה עצמו בפניהם שהוא כועס, כדי ליטרם, ובינו לבין עצמו תהיה דעתו מושבת עליו,adam שהוא מתדמה שהוא כועס, והוא באמות איינו כועס.

ובאמת, כי כל ענייני עולם הזה הבעל מה מעשה חתועים, ואין ראוי לכuous עליהם. משל לתינוק שישחק בעצעועים ובנה מהם בית קטן, ובא חברו ופרק לו את הבית, התחיל התינוק לצעוק עצקה גדולה ומרה, ויבוא אל אביו שיעניש בעונש חמוץ את חברו. וייחק אביו בלבו, ביזודיו כי הכל הבעל, אך התינוק בראותו כן, חושב שאביו שונא אותו, ולכן לא בא לעזותו לנוקם נקם מוחברו שהרס את ביתו שבנה אחר עמל ותלאה. כן הדבר בענייני העולם הזה, שנאמרו: "הַבָּל הַבָּלִים אָמַר קָהָלָת, הַבָּל הַבָּלִים הַבָּל הַבָּל". ועל כל צער ועלבון שנגרם לאדם על ידי חברו, הוא רוצה שהקדוש ברוך הוא מיד יריב דרכו ויקום נקמו, ואני רוצה להתאזר בסבלנות. אך לאמתו של דבר הוא דומה לתינוק שפירקו את עצועיו, וחושב שעולמו חרב עליו.

שמחת הלב

שנשיכתם נשיכת שועל. כתוב המאירי: אף על פי שלא ירדиш בעונש לשעתו, בקידור זמן יגעהו עונש חזק למעלה מכל עונשי שאר בני אדם, והוא עניין דמיון נשיכת שועל, שהושאיל שני דקות ועקבות כלפי פנים, ובשעה שהשניים נכנסות בבשר אין הבשר מרגיש בנשיכה כל כך מרוכב דקות השן וחקלקלקותה מעז כפיפטה, אבל כשהבא להוציא את השניים מן הבשת, נאחז הבשר בשניים שהם כפופים, והוא נעתק עליהם ומרגיש כאב גדול על נשיכת שאר בעלי חיים.

ועקצנתן עקיית עקרב. מעשה שהיה אצל הגאון רבי בנימין מהדורנה שבאה אליו איש המכברת, ומתווך הכנעה ובעניינים זולגות דעתו, ביקשה ממנו לשפוט לפניו את מר נפשה. היא סיפה כי בא עתה מדינת פרוסיה, אשר שם חייתה עם משפחתה חיים יהודים בשורים, אבל צר לה להגיד כי אביה היה ממור כעש וכרכב לבית ישראל. הוא עזב אותה לאנחות כשהייתה עדין פוטה בידיו אם עניה, והרחק נדוד לאנגליה, שם כורת ברית עם השטן, ותרגם ספר נגד הדת לעברית. תודות לחינוך המסורתי שקיבלה מבית אמה נשרהה היא נאמנה לזרת ישראל ולמסורת, וכשהגיעה לפרקה נישאה לאדם שומר תורה ומצוות, וברוך השם גם ילדיהם חונכו על דרכי התורה והמצוות. שנים רבות עברו, והוא השתדלה לטecho את זכר אביה, אבל פתואם לאחר זמן רב קיבל מאביה מכתב מלא נה ומרורים, כולל חריטה והרהור תשובה, ובו ביקש רחמים מבתו שתחוות עליו ותרשה לו לבוא לביתה ולהיות סמוך על שולחנה לעת זקנה. היא התלבטה הרבה בעניין זה, וככמעט החלטה שלא לענות לו, אבל אחר התיעוזות עם בעלה שהוא איש טוב ו邏יטיב, נעה מدت הרחמים, והסכימו להביא את האב האומלל אל ביתם. הוא שב אל עמו ואל אלהיו במסות ובלב תמים, ורגשי החרתה על מעשיו הרעים לא נתנו לו מנוחה. מעז רוחו השפיע על מעב בראותו, והוא נפל למשבב, ומם המתה שעלה עליה, שוב לא ירד. אבל לפני מותו קרא אליו את בתו ואת חתנו וסייעך:

הנני ליד אלטונה, ואבי היה מאותם מוחרחי הרים שעמדו לימין הרב יעב"ץ במלחמותו הקשה נגד רבי יהונתן אייבשיץ, רבה של אלטונה [שהחצבו שהוא מכת שבתאי צבי שר"י]. רבים מכתבי הפלטתר כלפי גאון ישראל זה נתחרבו על ידי אבי שהיה מוחון בכרדורן ספודותי מיוחד. גם ספר "עקיצת עקרב" שמייחסים אותו להיעב"ץ, שהוא מלך חירופים וגידופים כלפי רבי יהונתן, נכתב על ידי אבי. את הספר הזה גמר בו ביום שהנפטר לבריתו של אברהם אבינו. כל אלה שהשתתפו בשמחה של ברית המילה, דאו בזה אות לטובה וניבאו לי עתידות, ובירכו את אבי, "יהי רצון שבנק זה הרך הנימול, יזכה ויתחנן ברוחו של ספר שסימות עכשוו". אבי ענה אמן בכל כוחו. וכחסיסיפורו אהרי כן את דברי הברכה הזאת לרבי יהונתן, ענה ואמר: "אם אני עונה אמן אחריו ברכה זו, ומוקה ומאמין שכח היהיה עתיד זו ילך זה". ועתה וואים הנכם כי "ברכה" זו התקיימה ביר, ובהתגנוזותיו לרווח ותורתו של רבי יהונתן הרחתקתי לכת, אשתי בגדתי זייפות, הייתה למסית ומדיח, ונתתי פתחון פה לשונאי ישראל. בחטא של אבא שהכניס את ראשו בין גודלי ישראל, יצאתי אני לתרבות רעה, כירבעם בן נבט. אויל לי מיום הדין, אויל לי מיום התוכחה. אחר כן התחיל לבכות

ב. שמחת הלב

בכיה חרישית, ופנה אל' בתו: "בקשה מך, עשי נא איתי חסר אחרון, לאחר מותי הוואיל', נא לחשוף אחד מגודלי ישראל' צדיק ותמים במעשיו, ספרי לו כל מה שסיפרתי וגileyti לך, ותבקש מיאתו שיהיה מליץ יושר بعد נפשי החוטאת".

בספר אוצרות התורה כתוב על זה, מוסף עוד שנים רבות לאחר המהילקה הנ"ל, כאשר שני הגאנונים הקדושים רבי יעקב עמדין ורבי יהונתן אייבישץ נפטרו בבית עולמם, נתגלה רבי יהונתן בחולם לאחד הגודלים ואמר לו: דע לך, אני ורבי יעקב יושבים בגן עדן, אבל כל אלה שהשתתפו ובחשו במוחלקה יושבים בגניהם. מעיטה נראה זה מאלפינו בינה עד כמה עליינו להזהר בכבודם של חכמי ישראל אשר כל הנוגע והפוגע בהם לא ינקה, וכשהם הגודלים נחלקים, חס ושלום שאנו נכניס את ראנינו בין שני הרים גדולים.

וכל דבריהם בגחל' אש. מעשה שהיה בזמנ גירוש יהודי ספרד, אשר חל' מהם שמיו פניהם לטורקה על מנת להשתקע שם. השליטונות של טורקיה היה להם אינטראס לכבול את היהודים בזרועות פתחות, כדי לפתח את ארעם במסחר, כי היהודים ידם רב להם בחכמה ובינה יתרה. וגדולי הרבניים של או' כרצו ברית עם השליטונות שהיו קובעים דורותם בטורקיה, בתנאי שהமஸילה לא תכפה עליהם שם עניין העולול לפוגע בדת היהודית, ושיהיו פטורים משלחת בעבא, בכלל חילולי שבת ומאכלות אסורות שבבעבא. וניתן על זה מסמך רשמי, לידי ראש הרבניים בזמנו. והנה לאחר שנים רבות, כשהסולטן עבר אל חמיד עלה לשולטון, חידש צו המחייב להתגייס לעבא, וחברי המג'ילס היהודיים ברצותם למצוחן בעניין הסולטן, ולהראות את נאמנותם אליו, פנו בקירהה לכל היהודי המדרינה למלא את חובותם למלכות ולהתגייס לעבא. לкриאה זו העתרפו כל חברי המועצה ההורונית, חז' מהרב הגודל'andi שלמה אליעזר אלפנדי, ועוד רבנים שהתנגדו לגיטס, בכלל החשש לחילולי שבת והתגלוות במאכלות אסורות.

אחד מעשייריו הכהיל'ה בקושטא, המקורב למלוכות, Tabu מאת החכם באשי רבי משה הלווי, אשר בתוקף תפkickו היה בידו המסמך הרשמי לפטור את חבריו ישראל' מן העבא, להסביר את המסמך ההיסטורי לידי הסולטן, כדי שיוכל לבטלו. רבי משה הלווי קרא אליו להתייעצות את כל הרבניים באשי הגולה לוזן בדבר. הגאון הרב אלפנדי התריע בפני כל ראשי הכהיל'ה, בכלל הינו להיענות למזימה זו, אשר תנגורם בודאי חילולי שבת לחבריו ישראל', ולהתגאל במאכלות אסורות. שנודע הדבר לסלטאן עבר אל חמיד, חמוטו בורה בו, וביקש לעשיות שפטים בחכם אלפנדי, ושלח לקרווא אותו אליו. אכן ברגע שראה את הרב, נתמאל חרדה מפניו, עד שלא הרחיב עוז לפוגע בו. אולם אותו עשר מרראשי הכהיל'ה, שהיה מקורב למלוכות, התעקש לארגן את גיס בחורי ישראל' לצבא. הגאון הרב אלפנדי החל' אליו וניסה להשפיע עליו שיחזור בו, אך העשיר התכחץ ולא אבה שמווע. הרב התרה בו כי מורה תהיה אחריתו, אם לא יחוור בו, אך הלה סירב בתוקף. הרב נפרד ממנו בעער, ואמור כי השם לא יסלח לו לאיש אשר יעשה. בשרצה האיש ללבת אל הסולטן כדי לטפל בעניין, ולהזעיאו מן הכה אל הפועל, ביורדו ממודרגות ביתו לפטע קיבל שbez לב, ונפח את נשמו.

טו רבי יהושע אומר, עין הרע, יוצר הרע, ושנאת הבריות, מוציאין את האדם מן העולם.

ט ט מאירת עיניים

דברים הללו מכילים את גופו ונפשו של האדם. בדומה למה שאומרת המשנה ופרק ד משנה כא): "הKENAH והתואה והכבוד - מוציאין את האדם מן העולם".

טו רבי יהושע אומר, כי שלושה דברים מוציאין את האדם מן העולם: א. עין הרע - צרות עין בהצלחת הזולות. ב. יוצר הרע - תאונות. ג. שנאת הבריות - שנאת חינם כלפי הזולות. שלושה

ט ט שמחת הלב

בעת החהליה הכריז הרוב אלפנדורי טאסר לדם להספיידו ברבים. בניו של הנפטר, באן אל הרוב בתחנונים להתריד להספיידו. והצעינו לו ארנק מלא זהובים שייעשה בו כרצונו. הרוב סירב לקבל מהם דבר, ועמד על משמרתו. ולמרות שגם נציגי השלטונות העתרו על הרוב דברים להתחשב במיעמדו הרם של הנפטר אצל המלכות, ווורה להתריד להספיידו, הרוב סירב לבקשתם, ואמר: אני עבר למלכו של עולם, ואת כבodo אני דורש, ולא אסר ani מיין ושמאל.

אחר הדברים האלה, הסולטן, שנוכח להכיר את מעלהתו וגודלו של הרוב, העניק לו בחפות ללב משרות "חכם באשי" בدمשך, עם כל הסמכויות השיפוטיות, ואישר בכהו להנaging את העדה היהודית כפי ראות עיניו, וכל מי שימרחה את פיו יהיה עפי לעונש.

טו עין הרע. ישים האדם ללב יבליט את עצמו, כי "עין הרע" אינה רק על ידי שונאים בעלי עין רעה, אלא גם על ידי אהובים, ואףלו על ידי תלמידי חכמים (כמباור בכרכות נה ע"ב, בכא בתרא יד ע"א זעיר), שככל דבר מפתיע, יכולת עין הרע לשלוות. ואפלו אשר חנן אותו החס יתברך מותק שפטים, מה מפיק מרגליות, ישמור ויוזהר שלא תשלוט בו עין הרע, ובדרך סגולה יעשה מה שאמרו חז"ל (ברכתה נה ע"ב): מי שהגע למקום שאין מקרים אותו כל קר, וחושט פן יתפעל מרוב חכמתו או מkowski' הערב, וכיועז בזה, וישימו עליו עין הרע, ישים את אגדול יד ימיינו בידו השמאלית, ואת אגדול יד שמאלו בידו הימנית, ויאמר: אני פלוני בן פלונית [שם אמן] מזועו של יוסף אני בא, שאין עין הרע שלולתי בו, שנאמר, בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. ומכל מקום מי שיש לו כח השפעה לזכות את הרבים, בטוב טעם ודעת, אין לו להמנע מכך, ששומר מצווה לא ידע דבר רע,ומי שלא מקפיד, לא מקפידים עמו. [וטוב שמידי פעם יקרה לחש נגד עין הרע שתיקון הגאון החדר"א זע"ל, כמו בא ספרו עבורת הקודש (כפ' אתאות לא), והודפס בכריכת החוברת "הרפהה בהלהבה ובאגודה". כמו כן ינית בכיסו עשב הנקרא "רוטא" שהוא מועיל לבטל עין הרע וכישוף, ויכoon בשם קדוש "רוטא". וכן נהגו רבים לחתם עשב רוטא על התינוק קודם המילה, כדי להגן עליו מעין הרע. (השבח בהלהבה ובאגודה)]

**יז רבי יוסי אומר, יהי ממעון חברך חביב עלייך בשלך, ותתקו
עכמך ללמד תורה, שאינה ירצה לך. וכל מעשיך יהיה לשם
שמות.**

๑๖ מאירת עניינים

יוטר ו יותר. והזהיר ואמר שעל האדם לעמול להתקין ולהכך עצמו כדי להשיג את התורה, ולא יחשוב הוואיל ואבותיו ואבות אבותיו היו בעלי תורה, מミלא אף הוא יזכה בה ללא טורה. ג. וכל מעשיך יהיה לשם שמות – זהה הדרגה היותר מרוממת בין אדם למקום, שמעשיו כולם יהיו לשם דברים, לא רק בשעוסק במצבות, אלא אף בשעוסק בדברים גשמיים, כגון אכילה, שתייה, מסחר, מלאכה וכו' יהיה זה כדי לעשות נחת רוח לקב"ה, לחזק נפשו וגופו לעבודת השם. ומחר"ל ספרנו. ברטנורא

יז רבי יוסי שהיה "חסיד", אמר שלושה דברים שבhem יתחסד האדם, כלפי זולתו, כלפי עצמו, וככלפי הקב"ה. ובזה ישיג שלימות כוללת. א. **יהי ממעון חברך חביב עלייך בשלך** – זהה הדרגה גדולה ומרוממת בין אדם לחברו, שלא רק כבוד חברו היה חשוב לו לבב יבזהו, ולא רק ייחס על גופו של חברו לבב ינזק, אלא יהיה נזהר וחס אף על ממעונו. וכגון כשהוא שונפה דליקה בחצרו, ויש באפשרותו להציג, יתרה בהצלת ממעונו בשם שהוא תורה בממעון עצמו. ב. **ו�� התקו עכמך ללמד תורה, שאינה ירצה לך** – רק על ידי לימוד התורה, יוכל האדם להתעלות

๑๗ שמחת הלב

יז יהי ממעון חברך חביב עלייך בשלך. נפוליאן קיסר צרפת, שהכריז מלחמה על מדינות אירופה, בגענותיו הפלייא את העולם, הוריד מלכים מכסם והושיב מלכים. בהגיעו עם חייליו לפרנקפורט, חולל אף שם מהומה. והנה בשעת לילה מאוחרת, כאשר רבי מאיר אנטשיל רוטשילד חזר מחנותו לבתו, נכנס אליו לפטע כrhoח סורה הנסיך וילהלם, עוטה אדרת שחורה, ומסווה על פניו, לבב יכירוהו. ויטף לדוטשיילד: אני בורה מהHIGH נפוליאן, כל היום אני גלמוד ורعب עד שהגעתי אליך! מיהר דוטשיילד והביא לו עוגות ויין, וגם רעיתו של רוטשילד מרת גודלה מיהירה והגישה מטעמים לכבוד הנסיך הבורת. אחר שסעד את לבו פנה לרוטשיילד לאמר: הערפתים החרימו את כל נכסיו, ואת ארצי חולקו, הורידונו מכסא מלכותי, ונפוליאן עוזה את נפשי לקחתה. באתי אליך עתה בבראי איכר, אשתי ובני הגיעו לארץ מקלט בדנמרק. ואני הבאתי את שיקום מלאים כסף וזהב, והם בעגלת הנעבתفتح הבית שלך, אני חותש לעזרתי להעפין את כספי וזהבי, שארית הפליטה מכל רכושי, והם שלושה מיליון שקל זהב, המונחים בתוך קופים עבים ופשויטים. אין לי איש שאוכל להאמין בו זולתך, בשומעי על יושرك וידركך. צזה נא למשורתק עושי רצונך להוריד את השקים מן העגלת, והעפינים בביתך עד יעבור זעם. בינתהים אתה רתאי לשאת ולחת בהם ברצונך, ואחר כך תחזירם אליו אחר שובי בשלום לממשלתי ולארצי. נשא רוטשילד את

๖๗ שמחת הלב

כפיו, והעהיר אמונה שעם שובו לשלום, יחויר לו הכל מחות ועד שורך נעל. הנסיך יעצה בחזות הלילה, ונעלם בחשיכה. ומור רוטשילד העביר את כל האוצר אל מעורה נסתרת תחת רצפת הבית, שלא נודע מקום לאיש. אך עופ הטעמים يولיך את הקול, ונפוצה השמועה שהנסיך הפיק את כל כספו אצל רוטשילד. לאחר מספר ימים באה פלוגת עבא ערפתית והקיפה את ביתו של רוטשילד, אנשי חיל בחירות של גופות התיעיבו בפתח הבית, והמלך דרש מרוטשילד שים סור לידו את הכסף של הנסיך שהופקד אעלו לפני מספר ימים. ואם יסרב להם, יזונו אותו למיטה. מתחילה הכחיש רוטשילד את דבריהם באומרו שלא הופקד אצלו שום כסף מהנסיך. ניתנה פקודה לדוחלים לעזרן והיפosh בבית רוטשילד, אך לא מצאו דבר. לאחר איזומים נמרצים, נאלץ רוטשילד לgesת אל הקיר אשר עליו הייתה תלויה תמונה גדולה, הסיר את התמונה, ונתגלה דלת קטנה, אשר היה קבועות בו עצבעאות אחדות, זו אחר כך ירד משם הוא והמלך אל חדר נסתר, אשר היה קבועות בו עצבעאות אחדות, זו לעמלה מזו, ועליהם ארנקים מלאים שקלים זהב. פנה רוטשילד למפקד ואמר, פה ימצא אדוני שני מיליון ושמונה מאות אלף שקלים זהב, והרי הם מונחים לפניך. עזה המפקד לחילין, והם הוציאו את כל הזהב והלהבו לדרךם. לאחר שהלכו כל אנשי העבא של נפולין, קרא רוטשילד את בניו, ואמר אליהם: בני היקרים אני העזרתי בשובעה לנסיך להחזיר לו את כספו וזהביו. והם עדרין שמורים אצלי, ולא נגעה בהם יד. את כספי וזהבי של נתתי למפקד העבא, ונשארכנו דלים וריקים ויענו הבנים ואמורים: לא דלים וריקים אנו, אם יש לנו באא' ישר ונאמן כמור! ואנו מכווים כי בירוש לבבנו ובכשرون רוחנו נמלא בעזרת השם את כל חסרוןנו. יפה דברתם, בני, קרא רבינו מאיר אנשיל, אל נא טיפול רוחנו, נמשיך לנحال את מסחרנו ביושר ובצדקה, והשם הטוב יהיה בעוזנו, וימלא את חסרוןנו.

אמנם שוב האירה הצעלה את פניה לרוטשילד ובנוו, כי שמו בה' מבטחים. איש לא ידע כי רוטשילד יעצה נקי מנכסיו, רק שמעו שמיו כי מפקד עבא ערפת הבהיר את ידו על רוטשילד, לחת לו את אוצר הנסיך, ונאלץ לנטות כן. אף גדויל הסוחרים המשיכו לחת אמוון ברוטשילד ובמושחו. וילך הלווי גדל, עד כי גדל מאוד. ביליל חג הטוכות תקע"ב נפטר רבינו מאיר אנשיל רוטשילד, הדיק והישר באדם. ובינתיים נחפר הגלגול על נפולין, הוא הודה מכוסאו, ויד מלכות אשכנו גברה על ערפת, וכל נסיכותם חזרו לארצה, ובתוכם גם הנסיך וילחחים. בשנת תקע"ג הגיע בנו של רוטשילד בקשה לפגוש את הנסיך, וכשהלה קבלו, טאל אותו מי הוא, והציג את עצמו שהוא בנו של המנוח רבינו מאיר אנשיל, שנפטר לפני כשנה. הנסיך הביע עדר רב על מותו של רבינו מאיר אנשיל, ואמר כי ידוע לו שתהatta איזומי רצח מצד העבא ערפתני נאלץ מר רוטשילד למסור את הונו של הנסיך לידים. אבל בנו של המנוח רוטשילד הפטיקו והודיעו לו את כל האמת, כי רק את כספו שלו בסך שני מיליון ושמונה מאות שקלים זהב נתן למפקד העבא, אבל כספו וזהבו של הנסיך עודנו שמור לפקודתו, והביע את נכונותו להסביר את כספו וזהבו של הנסיך לידי. הנסיך קרא מיתוך התרגשות: לא אדון! וזה אני כי אתה אדם ישר ונאמן כאבויי הכסף כלו נתנו לך, ואני, אתה תהיה סוכן بيתי כאביך זכרונו לברכה! ברי לי בחתלת, כי בין העמים שלנו לא נמצא אף אחד שיוכל להתחרות במידות של ערך ויושר עם אביך המנוח, תנ לך, קירוי, לגמול

**יח רבי שמעון אומר, הוי זהיר בקריאת שמע ובטפלה. וכשהתא
מתפלל, אל תעש תפילהך קבוע, אלא רחמים ותחנונים לפני**

๖๘ מאירת עיניים

יח רבי שמעון אומר שלושה דברים בעניין התפילה: א. הוי זהיר בקריאת שמע ובטפלה – לקרוא ולהתפלל בזמן הקבוע לכל תפילה. ב. וכשהתא מתפלל, אל תעש תפילהך קבוע – יחד רחמים ותחנונים לפני המקום ברוח הוא

๖๙ שמחת הלב

לך ולآخر היקרים רק מעט מזעיר מהסדר ורוח נדיבותו של אביכם המנוח! ומאו נעשה בית האחים ווטשיילד למרכו הכספי, הנטיך פרנס ברבים פרשת פקדונו בידי מוד ווטשיילד, והלל מادر את יושרו וצדתו. ונתקדש שם טמיים ברבים.

וכל מעשיך יהיה לשם טמיים. כתוב מrown השלחן ערוך (אורח חיים טמין רלא): בכל מה שיהנה האדם בעולם הזה, לא יכוון להאנטו, אלא לעבודת הבורא יתברך, כמו שנאמר (משלי ג' ז'): "בכל דרכיך דעהו", ואמרו חכמים: כל מעשיך יהיה לשם טמיים, שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והשחיה וכל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבדותנו. שאפילו היה עצמא ורעות, אם אבל ושתה להאנטו אינו משובה, אלא יתכוון שיוכל וישתה כפי חיותו, לעבד את בוראון וכן אפילו לישב בסוד ישרים, ולעמדו במקומות עדיקים, ולילך בעצת תמיימים, אם עשה להאנטא עצמו והשלים חפזו ותאותתו, אינו משובה, אלא אם כן עשה לשם טמיים. וכן בשכיבבה, אין עירק לומר שבזמן יכול לעסוק בתורה ובמצוות, לא יתגירה בשינה לענג עצמוו, אלא אפילו בזמן שהוא יגע ועריך לישן כדי לנוח מגיעתו, אם עשה להאנטא גופו אינו משובה, אלא יתכוון לחת שינה לעינינו ולגופו מנוחה לעודך הבריאות, שלא התרף דעתו בתורה מהמת מניעת השינה. וכן בעונה האמורה בתורה, אם עשה להשלים תאותו או להאנטא גופו הרוי זה מגונה, ואפילו אם נתכוון כדי שיהיו לו בנימ שיטשו אותו וימלאו מוקומו אינו משובה, אלא יתכוון שיהיו לו בנימ לעבודת בוראי. וכן בשחיה, אפילו לספר בדברי החכמה, עירק שתהיה כוונתו לעבודת הבורא או לדבר המביא לעבודותנו. ככלו של דבר, חייב אדם לחת עיניו ולכוב על דרכיו ולשקל כל מעשיו במאוני שכלו, וכשורואה דבר שיביא לידי עבודה הבורא יתרברך יעשה, ואם לאו לא יעשה.ומי שנוהג כן, עובד את בוראו תמיד. ע"ב.

יח הוי זהיר בקריאת שמע ובטפילה. מעשה שהיה עם הגאון הגדול רבי אליהו מנוי, אף בית דין חברון, שנסע למקומות בשנות בעורת, כדי להביא מזון לתושבי חברון, והתארח בביתו של השר היהודי קטאי פחה, שר האווער למילך מצרים, שהיה מכבד ואוחב תלמידי חכמים, וקיבל את הרוב בכבוד גדול. באחד הימים, כשיטימו לאכול ארוחת אחרים, התנצל השר

המִקְוָם בָּרוֹךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (יְאֵל ב) בַּי חָנוּן וַרְחֹם הוּא אָרֶךְ אֲפִים וַרְבָּה חִסְדָּן וַנְחָם עַל הַרְעָה. וְאֵל תְּהִי רְשֻׁעָה בְּפָנֵינוּ עַצְמָךְ.

๑๖ מאירת עיניים

הטעויים ומרוב יראת חטא מסוימים ורודפים את עצם ורואים עצם כרעשים, ולא זו הדרך. יש מפרשים: כדי שתמת铿בל תפילהך, צריך אתה לישר לבך לפני ה', כמו שנאמר (משלי טו ח): "זָבֵחַ רְשֻׁעָם גָּזַעַת ה'", ותפלת ישרים רצוננו". لكن הזהיר שלא רק שלא יהיה רשע שניכר לאחרים בראשע, אלא אפילו ביןך לבין עצמך, היוזהר מהליות רשע, שהרי ה' בוחן כליות ולב. (מהר"ל ברטנורא)

- יש להתפלל בכונה ובהכונת הלב לקב"ה, שנאמר כי חנון ורחים הוא... - רוצה בתהנונים, ועל ידי התהנונים הוא מרחים מיד. ג. ואל תהי רשע בפני עצמך - אל תחשיב את עצמך כרשע, כי הדבר יביא לך רפיון בעבודת ה' (רמב"ם ויעז).ומי שחושב את עצמו רשע, מרגיש דחווי ומאות פניו ה', ואני יכול להתפלל כראוי להתרצות לפניו בתהנונים. ונראה שהוא זאת רבי שמעון, שהיה "ירא חטא", כי ישנס

๑๗ שמחת הלב

בפני הרוב שעליו לעזוב את המקוּם ולהתייעב בפני המלך, כי עתה פותחים את המכוּן על תפירת בגדים לחייבים אלף אנשי צבא, ואף הוא הציע העזה על טיב הסחורה ועל מהירות הבגדים. הרוב בירך אותו בהצלחה, אך ביקש ממנו שיזהר לא להימשך במשיא ומיתן עד שיפסיד חיליה מלחתפלל תפילה מתנה, והנה אחר דיון מוקיף של המלך ויועציו על כל הצעות שהוצעו במכרז, הביט השור בשעונו והוא כי בעוד כמה רגעים תהיה השקיעה, ואם ימתין עד שיגיע תורו לדבר על העיטה, יתכן שיפסיד את התפילה. התנצל בלחש לחבריו, ועם והלך לאחר אחר כדי להתפלל, ובעוודו מוחתפלל השם יתברך האיזון לתפילהתו, כי היה בעל חסדים גדולים, וטוב ומיטיב לעמו, נתן לב המלך והשרים לזכותו במכרז. ביקש המלך לברכו, והנה איננו. המתינו לו עד שיטים תפילהתו, וכשהזר, בירכו המלך על העלהתו במכרז, ואשר על ידי כך ירווחה הון תועפות.

אחר הדברים האלה, שאלו המלך: מאייתי נעשית כל כך אורך בדתך, לךם באםצע מושב השרים כדי להתפלל? סיפר השר: בא אליו חכם גדול וצדיק מארץ ישראל, והבטחתו לו להתפלל. כשהלכו השרים, קרא המלך את השור במיוחד, וביקש ממנו: יש לי בת חוליה השוכבת על ערש דוי זה כמה חודשים, והזמנתי רופאים מומחים לרפאותה, וכולם העלו חרס בידם. אף בקשתית מאנשי דת, השליכים העורבים, להתפלל עבורה, והכל ללא הוועיל. אנחנו הזמן אליו את הרוב שיברך אותה, אולי תעללה ארוכה למחלתה. השור נערת לבקשת המלך, וביקש מהרוב לבוא עמו אל הארמון להתפלל על בת המלך. בבוא הרוב לפני המלך, נכנס לחדר בתו, ועמד והתפלל לפני הקדוש ברוך הוא שיקרט שמו בעולם, וישלח לה רפואה שלימה. התפילה של הצדיק לא שבה ריקם, וכעבור שלושה ימים כמה ממיטת חוליה,

๖ שמחת הלב

והחלימה ממחלה. המלך שמח מאר, והזמין שנית את הרוב ל'בוא אל ארמונו, וכשבא, הביע המלך את תודתו. ושאל אותו, لماذا הוזעך לבוא מערימה, והשיב לו, כי חזק הרעב בחברון. תיכף ציוה המלך לשלווח שקי תבואה לכתובות הרוב בחברון, ויעידר את הרוב בזוהבים רכבים למען תושבי חברון, ונעשה קידוש שם שמים ברבים.

וכשתה מותפלל, אל העש תפילתך קבוע אלא רחמים ותחנוגים. מעשה במחנה עצם גדול בראשות גנאל אחד שנא ישראל, שלא נתן רשות לחילים היהודיים לשבות ולנוח בשבות וימים טובים. כשהם הגיעו הנהן הצדיק רבי נחום מהורדנה, ביש מגאנן רבי אלכסנדר משה לפידות שהיה בקי בשפט המדרינה, לבוא עמו ולחתור אל גנאל לשחרר את החילום בימי שבת ומועד. אף שהגנאל היה קשוח מאד, עם כל זה הודהבו עוז ונכנסו למושדו, וישאלם ברעם קולין, מה רצונכם? ויען הגאון לפידות, אווני הגנאל, הנה רב היהודים עומד לעדי, והוא איש קדוש, רם ונישא מאד אצל כל היהודים, והוא מבקש כי בחסוך הגנאל תואיל להטיב לחילום היהודים הנמצאים תחת הסוטה, تحت להם חופש בימי שבתות ובמועדי ישראל. ויען הגנאל ברוגע, אני נמי מסכים לשחרר אותם, והם יעמדו כמו כל החילום! ויעצאו הרובנים מיאתו וילכו בפח נפש. אמר רבי נחום: בטוחני שלא אבדה תקוותינו, ועוד יעצר אלינו הגנאל. עוד הוא מדבר, והנה חיל מראשי לשכת הגנאל רץ אחריהם, ויקרא אליהם לשוב אל הגנאל. ואמר הגנאל אל הרוב לפידות: הנה פיך ענה ברב, כי איש קדוש הוא, لكن הנני מבקש, בהיות כי יש לי בת יהודה עיריה לימים, השוכבת על ערש דווי זה בחודש ימים, והרופאים נלאו מלהושיעה, אם הרוב הקדוש הזה יעתיר בעדה ותרפא, אמלא חפצם ברגע. ויזובילם הגנאל אל ביתו ויראה להם את חדר הבית החוללה, והיתה עצקה ובוכה ממכאוביה, וירופש רבי נחום כפי אל ה' בתפילה ובחנןונים: "אנא ה', עשה למען טמיות שבות קודש על ידי עמך ישראל אנשי האבעה, ובזכות מזут שמיות השבת תשלח דברך הטוב לרפאות את הילדה החולה הזאת, ותקום מחוליה ותהיה בבריאות טוביה, למען ידעו העמים, כי אתה אלהי כל הארץ, ובידך להМИת ולהחיות, אל נא רפא נא לך". ויפנו וילכו לדרכם.

והנה לפתע פתחו רפאתה מחלתה של הילדה את אט, עד כי אחר יום או יומיים שבאה לאייתה. לא עבר שבוע ימים, ותבוא מרכבה הדורה לביתו של הגאון לפידות, ויתבקש לבוא עם חברו רבי נחום לבית הגנאל. ויסעו שניהם יהדי, ויקבלם בכבוד גדול ויזובילם אל חדר בתוג, ויראו כי היא בריאה ושלימה ומושחת בעפעעים. ויאמר להם הגנאל, עתה ידעתני כי השם הוא האלים המקיים אל הצדיקים רבני ישראל, ורק ברכתכם ותפילהתכם הביאה לבתי מרפאה, תחת אשר נלאו כל הרופאים לרפאותה ולא הצליחו, ואתם הרובנים החיתם אותה. אני אסיד תודה לכם ומבתיכם כי עוד היום אתן פקודה לשחרר את החילום היהודים בשבות ומועד, ואשים עני עליהם לטובה. ברוך המקיים שמך ברבים.

יט רבי אלעזר אומר, הוי שקד למד תורה, ודע מה שתшиб לאפיקורוס. ודע לפני מי אתה עמל. ונאמנו הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולה.

ט מאירת עיניים

להשיב להם כי טענותיהם ורשב"א. ב. ודע לפני מי אתה עמל – יחד עם עיסוקך להשיב לאפיקורוסים, הייזהρ ביוטר שלא יטה ליבך אחר דברי המינות שלהם, זוכור תמיד את בוראך שלפניהם אתה עמל, וידוע הוא צפונות לבך! כמאמר הנביא יירמיה טו יט: "אם תוציא יקר מזיל בפי תהיה, ישבו הפה אליך ואתת לא תשוב אליהם", שלא תושפע מהם לרעה, חילילה ורמב"ם. רבש"א. ג. ונאמנו הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולה – יש לך לדעת שיש שכר רב לעושימצוות, וכל שכן למי שמוכר נפשו להעמיד הדת על תלה! ובנו בחיי

יט רבי אלעזר אומר: א. הוי שקד למד תורה – עסוק בתורה בשקיידה ובהתמדדה, כי התורה נקנית רק בעמל והשכעה מרובה. ודע מה שתшиб לאפיקורוס – העמק להבין את דברי התורה ורכוש לך ידיעה יסודית והבנה ברורה, כדי שתדע לסתור טענותיהם של האפיקורוסים ולהפריך את דבריהם. אפיקורוס – מלשונו הפקר, שמקיר ומבהה את התורה. ובימי רבונינו ז"ל היו מעצרים אותם המינים והאפיקורוסים בטענות שונות ומשונות שליפו את הפסוקים, ועל כן הוצרכו לתקן ברכבת "למינים" בתפילה, והיו צריכים לעמל ולטרוח

ט שמחות הלב

יט הוי שקד למד תורה. כמו מגדולי ישראל, לא זכו לחייבת הגדולה, אלא הודות לשקיודתם בתורה, לילה ביום יאור כחשה כאורה, ולא סיירו מחשבתם מן התורה, בשכבות ובkommenם. אחד המיחד מגדולי ישראל היה הגאון הנז"ב, רבי נפתלי עבי יהודה ברלין זצ"ל (מחבר העמק שאלת וחווית משיב דרב ועו), אשר שמו נודע בשערם המצוינין בהלכה, וכותב עליון הגאון רבי ברוך הלוי אפטשיין (על תורה תמיינה), בספריו מקור ברוך: כשהוונתו של דורי, אחיוامي, הגאון הנז"ב, מתולדתו היו בערך ממעצעים, ובכל אופן, לא מצוינים, אך הודות לשקיודתו הנפלאה, אשר לא יאמון ולא יסופר על שקידתו וחשקו בתורה, הגיעו למדורגה הרמהה, במעלה הגבורה מעל גבורה של העמלים בתורה. ומתוכנת שקדותג, כי כאשר הרגניש במשך זמן למועדו כי קרוב שתחטפנו שינה, היה טובל רגליו במים קרירים, למען חפוג ממנו הניטה לשינה, ועוד מעשים נפלאים כאלה. על כן יאמר מופיע חכמי וגאנוני דורו מימי חורף, כי סגולת התורה אשר רכש אליג, לא רכש בקנין הלימוד הרגיל אצל סתם לומדים, אלא על ידי מערכת מלחמה אשר העיב לمعנה בחירוף נפש. נפתולו אלהים נפתל עמה עד שכבש אותה והכרעיה תחתיו, ולבד אותה לקניין עולם, לכל ימות לעולם. לא מעט סבל מיחסם של כמה מגדולי תורה אשר סביביו, שהבטו אלו כמו מומראים, והתיחסו אליו כאיש העומד רוחק מוחוג ספריתם. אפילו חותנו הגאון רבי יצחק מולוזין מתחילה לא משך אליו חסד רב, עד אשר במרקחה באו לידי כתבי חתנו הנז"ב, ומתוכם חיבור גדול על

๖ טה שמחת הלב

הספרי, והיה מושתומים מאד, עד כי לא האמין למראה עיניו, ותתפעל נפשו מאד, עד כי קרא עלילו: "אבן מאסנו הבונים היה לראש פינה", ומאווז החל לקרבו, ויט אליו חסה, באחבה רבה, ומעבו הרוחני הלק' וגדל עד כי גדל מאד.

וכתב מrown הראשון ל'עיזון זצוק'ל: "מכאן מוסר השכל לכמה תלמידי חכמים בדורינו, שכאסר רואים שאין התייחסות דבה אליהם, נופלים ברוחם, ולפעמים יש כאלו מהם שעוזבים לגמורי את לימודם, ויוועדים למסחר וכיוועז באזה, חיליל להם מעשות זאת, ומץוה גדולה על גдолין ישראל לקרבם, ולהמוציאם לכלת מוחיל אל חיל לנגדל ולהתעלות מעלה בתורה".

[ובדרך אגב אביע עברי וכאבי זהה, כי הן אמת שזכהנו בדורנו שברוך השם רבנו וגם רבנו בעלי תשובה 'בן פורת יוספה' אשר עזבו מנעמי תבל והבעלי העולם הזה ובאו אל מקור מים חיים, לחוות בנועם ה' ולברך בהיכלו, ומוסטופפים בחזרות ה' אלו בתים מדירות ועסוקים בהם בתורה כל היום, אך פעעים שאינם מקבלים את מירב תשומת הלב המגיעה להם, ולא תמיד מראים את ההתקульות ממעילתם וחשיבותם שעזבו בורות נשברים, והתגברו על יצרם לישב באלה של תורה כל היום, ולכנן בהגיע אליהם חילאה איזה נסיוון קצת קשה, מהם נחלשים ואט עוזבים את בית המדרש. ומרקחה שרדיית לעזרי הרב, בבעל תשובה שנענשה אברך והלך למדוד בכלל, אך לא קיבל את היחס שהוא אמרו וחשב שיקבל, ואכן לפניו חמיש שנים שבועונות הרובים עליה יאיר לפיד שרי' לשולטן לא תקים פעומים צורה, וחיסל את התקעיבים לומדי התורה, ומוחמתן כן כוללים רבים נסגרו מחוסר תקיעב, ואברכים רבים וטוביים עזבו את הלימוד בחזרות ה' ויצאו לרחוב לעבודה חולין, אף אברך זה הלק' לעבוד, ואט ירד למורי כי התהבר בעבודה עם אנשים שאינם ירא שמיים, ובפרט בניסיונות של היום עם המכשירים הטמאים והמשוקעים, והחל לו לזלז בקיום המיצאות, עד שהיומ אפילהו איננו שומר שבת. אולם אפשר שאם היו מיקרים ומעוריכים אותו כיאת, ומפגינים לו יחס מועדף, הרבה יותר קשה היה לו לעזוב חברה כזו שבל' כך הוא יקר ונחשב בה. וזה הטוב יכפר בעד, ישמע חכם ויוסף לך].

ובאמת כך הייתה דרכו של מrown לעוזד ולפרגן לעזיריים, כאשר רואים זאת בספריו הגדולים שמצויר אפילו מכתbihם של אברכים עזיריים, במטרה לעוזדים ולחזוקם לכתוב ולהחדש עוד ועוד לאמיתה של תורה. וזה הסיבה שהיא נוטה הסכימות רבות כמעט לכל מהחבר ועל כל נושא בהלכה או באגדה ומוסר, כדי לחזקם וליוזדם לכתוב ולעלות במעילות התורה.

וזכרוני לפנוי בשלוחים שנה, שتلמיד חכם אחד עזיר שחיבר ספר, הגיע לשיעורו הקבוע של מrown בימי חמישי בישיבת "אור החיים" למכור את ספריו לציבור, ובסיום השיעור הגיש למrown את ספרו במתנה. וממון קיבל את הספר בחום ואחבה, וביקש ממנו שיתן לו עוד חמישה ספרים, והוציאו מrown מכיסו שטר של מאה שקלים חדשים, זאת רק יא השטר], וננתן לו תמורה הספרים, אף שהם עלו פחות, במטרה לחזקו וליוזדו לכתוב עוד ועוד.

๑๖ שמחת הלב

ועל הנחות נפלאות אלו יאות להביא ממה שכתוב בספר שלחן ערוך המדות אהבת הבריות שער המודר טהרה וזוז לשונו: העיר רבי בן ציון מרדכי חזן זצ"ל על גאון עזונו ותפארתו רבני יוסף חיים בעל הבן איש חי": גודל ענותנותו אין הפה יכול לספר, כשהיה רואה תלמיד חכם נכס אצלו, היה שמו לקראתו כmozza שלך רב, והוא בא לקראותו, ומתקבלו בספר פנים יפות, ומושיבו אצלו, ושמעו כל דבריו ובקשותיו. וכשಗומר ורוצה ללבת, היה הולך עמו ומלווה עד שער החצר. וכשהיה רואה את תלמידים העזירים שיזעדים ומפידים שנפשם איותה בתורת השם, היה מראה להם פניםUhobot יותר וויתה. ועימיו היה מעשה, שהייתי רך בשנים כבנ' עשיים, היה הולך לבתו, והוא קם מלפנימושיבני עצמו, ומדבר עמי כאב את בן ירצה. והגמ' שלא היה תלמיד חכם, כי אם למdon פשוט ומשרת בקודש בחזונות בית הכנסת שלו.

ומעין זה אמרו בתנא דברי אליהו (פסחה כ), בשם שהקב"ה היה שמו הגודל מבורך לעולם ולעולם עולמים, אהוב את ישראל, ואהוב תלמידי חכמים ביותר, כך יהיה אדם אהוב את ישראל ואהוב תלמידי חכמים ביותר. וכן אמרו חז"ל (כתובות קג ע"ב) על הפסוק: "זאת יראי ה' יכבד", זה יホשפט מלך יהודא, שכשהיה רואה תלמידי חכם, היה עומד מכיסאו, ומחבקו ומנסקו, וקורא לו רבי רבי, מורי מורי. וכן אליהו הנביא, כשהיה רואה עדיקים, היה מגפפן ומהבקן ומנסקן. (ילקוט מלכים רבד)

ודע מה שחייב לאפיקורוס. מעשה שהיה בשנת תקיעת גור הבישוף מיקאלסקי על רבני ישראל להתייצב בפניו ולעמור בויקוח דתי עם המומר יעקב פרנק שרדי' וחבריו, ונבחרו לשם כך הagan רבי חיים הכהן רפפורט אב בית דין לובלין, והרב הkowski רבי ישראל בעל שם טוב, והagan רבי יצחק שור (מחבר הספר ש"ת כה שור). בהמשך הוויכוח, שאל רבי יצחק שור את המומר, איך העיז להலל שבת ולעבור על גילוי עריות, אשר נאמרו בסיני? השיב המומר, כי תקף האיסור של התורה היה רק עד זמן התגלחותו של שבתי צבי, וממנו ולהלאה תורה חדשה יעשה מاتهו וביטול כל האיסורים הניל', ואוכיה לך זאת, שאני אוזמן לך את אביך ואマーך מעולם האמת, ויעידך בדברי! ויירוק המומר בשפטיהם, ויבואו שנים בדמויות אביך ואממו של הרב שור, ויאמרו בדברי המומר. ויענו הרב אותם, הנה לדבריכם גם מצות 'ירבוד' אב ואם' שבתורה כבר בטלה מזמןו של שבתי צבי, ואני חייב בכבודכם, לך אתם במתהו על ראתם, ומידי נפל לארץ מתים. אז רואו כולם שהיו הם שני כלבים, וידעו הבישוף וכל הנוכחים שם, שהמומר עשה כן בכישות, וירגע הבישוף ויעניש קשות את המומר ואת חברי.

(שווית מה שור להגרי' שור סימן לא, דף נו ע"ד)

ודע מה שחייב לאפיקורוס. מספרים על המגיד מודובנה, רבי יעקב קרנץ, כי פעם נפגש עם חברות אפיקורסים. אמרו לו: כבוד הרב, אנו מוכנים לשמעך דרשתך, אך בתנאי שלא תסיט את הדרישה כדרכך בביית מלך המשיח. הסתים רבי יעקב וורש להם, ובסיום דרישתו אמרו: עתה אומרים לכם משל קלטן. פעם היה השועל מהלך בעיר, ונפשו רעה, מרוחק ראה תרגול בר, התקרב אליו לטורפו, אולם התרנגול הח בסכנה, ומיד טיפס ועלה על דראש עז. השועל התאכזב ממהירות התרנגול שיטבל את מחשבתו ויערים עליו, ויאמר לתרנגול:

כ רבי טרפון אומר, היום קצר והמלאה מרבה, והפעלים עצלים, והשבר הרבה, ובעל הבית דוחק.

๖ מאירת עניינים

מארץ מידה, ויש לפניו האדם עבודה הרבה מאד. והפעלים עצלים –طبع האדם להתעצל ולבלוט ימיו בתענוגים ודבירים בטלים. והשבר הרבה – שכר העולם הבא הוא עצום ורב, כאמור הפסוק: "עינו לא ראתה אליהם זולתן עשה למ阡פה לו?" ואם כן מה רב הוא ההפסד למי שמתרשל בעבודתו ובעל הבית דוחק – הקב"ה מאייז ומזרז את האדם לעמל בתורה יותר ויותר, כתוב: "זהגית בו יומם ולילה!"

כ עד כאן הובאו דברי החכמים לפי סדר הדורות [סדר כרונולוגי החל משמעון הצדיק ועד הלל ושמעון]. לאחר מכן מכון חזר להלל והמשיך שם לתלמידיו רבן יוחנן, ולתלמידיו. אך מכאן ואילך אין המאמרים סדריים לפי סדר הזמנים. רבי טרפון – היה אף הוא מתלמידי רבן יוחנן. הוא ממשיל במשנתנו את עבודותנו בעולם הזה, לפעלים הבאים במקום העבודה. היום קצר והיומו מרווחה – התורה ארוכה

๗ שמחת הלב

מה שלומך, אח? רדה נא ונטיל ייחדו, שכבר בא המשיח, ונאמר "זוגר זאב עם כבש", וגם שועל ותרנגול יהלכו ויטילו ייחדו! באותו שעה נשמעה נביחת כלבים, נשא השועל רגליו וברתת. לאחר שהסתלקו הכלבים, חזר השועל למקומו הראשוני, והתרנגול עודנו עומד למעלה בראש האילן. לגלג עליו התרנגול: אם לדברין, שכבר בא המשיח, מודיע ברוחת מוקול נביחת הכלבים? אמר לו השועל: אתה צודק, אבל מה עשה והכלבים אינם מאמינים במשיח...

כ היום קצר. דוד המלך בספר התהילים המשיל את חי האדם לצל, כמו שנאמר: "אָדָם לְחֶבֶל דִמְהָי, יְמִיו כַּעַל עֹבֵר". ואמרו חז"ל: לא כעל כותל, ולא כעל אילן [שם עודדים], אלא כעל עוף הפורח באוויר. וכן דרשו ורבותינו פסוק זה על אדם הראשון, שקבע לו הקב"ה לחיות אלף שנה, ובשעה שהראה לו, דור דור ודורשי, דור דור ומנהיגו, הראה לו גם את דוד המלך, אבל אמר לו שהוא עתיד להיות נפל, ולא קצובים לו שנות חיים כלל. מרשאה אדם הראשון מה יעשה דוד המלך אם יהיה, תרט משנותיו של שבעים שנה לדוד. והנה, כשהגיעו אדם לגיל תשע מאות ושלשים שנה, בא הקב"ה ליטול נשמתו, אמרו: רבונו של עולם, הבתחת לי אלף שנה. אמר לו: הלווא תרמות לדוד שבעים שנה, איןך יכול עתה לחזור בר. וזה שנאמר "אדם להбел דמה", הלווא הбел בנו של אדם הראשון חי בסך הכל חמישים ושתיים ימים, וכבר הרגנו קין אחיו. והנה כל חייו הארכום של אדם הראשון שווים ודומים בעיניו כחייו של הбел, למה? כי ימייו כעל עובר, כי חיים עוברים מהר. על כן, אשרי אדם שמנצל ימייו כהונג ומסగל לעצמו תורה ומצוות ומעשים טובים, וכבר אמרו חז"ל (עירובין נד ע"א): העולם הזה דומה לחתונה שנגמרה מהר, ולכן חתוף ואכול חתוף ושתה, כי מחר כבר לא יהיה. כך תחתוף מצויות בעולם הזה, כי אחר כך בעולם הבא, לא תוכל לאוסף עוד, שנאמר "במתים חפשי", כיון אדם מות נעשה חפשי מן התורה ומהמציאות (שכת ל ע"א).

כא הָוּא חַיָּה אֹמֵר, לֹא עֲלֵיכֶם הַמְלָאכָה לְגֻמּוֹר, וְלֹא אַתָּה בּוֹ
חָרֵין לְבִטְלַת מִמְנָה. אָס לִמְדַת תֹּורַה הַרְבָּה, נוֹתְנִים לְךָ שְׁכָר
הַרְבָּה. וְנַאֲמָן הוּא בַּעַל מְלָאכַתְךָ שִׁישְׁלָם לְךָ שְׁכָר פָּעַלְתָּךְ. וְדַע
מַתָּן שְׁכָרְנוּ שֶׁל צְדִיקִים לְעַתִּיד לְבָא.

רבינו חנניה בן עקשייא אומר,

רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִזְפֹּת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכְךָ הַרְבָּה לְהַסְּתָּרָה וּמִצּוֹת, שֶׁנְאָמָר:
"הַחֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יִגְדִּיל תֹּורַה וִיאָדוֹ".

๖ מאירת עיניים

הרי כבר למדתי ועבדתי והגעתי
למה שהגעתי, ואין אני ציריך לעבד
עוד. אלא כל ימיך אין אתה רשאי
להתבטל מללאכת ה'. אָס לִמְדַת תֹּורַה
הַרְבָּה, נוֹתְנִים לְךָ שְׁכָר הַרְבָּה – כַּפי
אשר תוסיף ותטרח ותעמל בתרורה
ובבעודת ה', כֵּךְ יוֹסִיף לחתת לך שְׁכָר.
ונאמן הוּא בַּעַל מְלָאכַתְךָ שִׁישְׁלָם לְךָ
שְׁכָר פָּעוֹלְתָךְ – הקב"ה נאמנו לבחון
ולבדוק אתعمالך וטרחתך, ולחתת לך
כַּפי פָּעוֹלְתָךְ. וְדַע מַתָּן שְׁכָרְנוּ שֶׁל צְדִיקִים
לְעַתִּיד לְבָא – אָס רָאֵית אָדָם עוֹסָק
בתרורה ובמצוות, וחִי חִי סְבָב וּוּנִי,
אל תָּתְמַה עַל כֵּךְ, שְׁכוּ דַע לך שְׁמַתָּנוּ
השְׁכָר הָוּא לְעַתִּיד לְבָא, בְּעוֹלָם הַבָּא.

כא כהמשך לשונה הקודמת, אומר
רבי טרפונו כי לא תחלש דעתו של אדם
מכך שאינו יכול להספיק הכל. אלא
לֹא עֲלֵיכֶם הַמְלָאכָה לְגֻמּוֹר – לא מוטלת
עליך חובה לסייע את כל העובדה,
אלא לעשות כפי יכולתך. משל מלך
שהיה לו בור عمוק עד למאוד, ושכר
פועלים למלא את הבור. מי שהיה
טיפש, היה הולך ומabit בבור, ואומר:
אימתי אני מלא אותו?ומי שהיה
פיקח אומר: מה אכפת לי שיכיר יום
אני, שמה אני שמצאת לי מלאה.
כך הקב"ה אומר לאדם: מה אכפת
לך? שיכיר יום אתה – עשה יומך! וילקוט
עקב) ולא אתה בן חורין לבטל ממנה –
אל תאמר הוαιיל ואני מחוויב לגמור,

๗ שמחת הלב

כא לֹא עֲלֵיכֶם הַמְלָאכָה לְגֻמּוֹר. אמר רבי אליעזר: "פקודי ה' ישרים", אימתי הם ישרים?
כשאדם מישראל על עצמו לומד כפי המהאים עבורי. ללמדך, שלא יאמר הייך אני יכול ללמדך
משניות נזקיים שלושים פרקים, כלים שלושים פרקים, כלים שלושים פרקים, כלים שלושים פרקים –
אללא כמי כוחך. (משנת רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פרשה יג)

משל לאדם שהיה מhalbך במודבר, ומצוע עירימה גדולה של אבני טובות ומרגליות, אך
מחמות שלא היה לו بماה להעתיק, נתן לך בכיסי בגדיו מה שיכל שאת. בהגינו לבתו הנינה
את המרגליות, וכולם קרנו מאושר. אך לרובה הפלא, אשתו רואה שאין הוא שמח כל כך.
לשאלתה, הלווא זכינו לעושר גדול ולמה לא תשמח? ויאמר לה: "אבל אלף אבני טובות

ב' שמחת הלב

נשארו שם, שלא יכולתי שאטם". וההמשל אומר דוד המלך (תהלים קיט קכח) "שְׁלַט אָנֹכִי עַל אֲמֹרֶתְךָ, [אבל] בְּמוֹצֵא שְׁלַט בָּבָי", אמן אם טינה מואוד שוכני ללימוד תורה נפלאה כל כר, אך עדין אין שמחתי שלימה, כי התורה "ארוכה מארץ מידת ורחה מימי ים", אין לה סוף, וישנם עוד הרבה חידושים שלא למדתי.

ודע מותן שברון של צדיקים לעתיד לבא. כתוב רבינו דוד הנגיד (גדה הרומבים בספריו מודרש דוד עמוד קלח), ויש לנו בזה מומה שישמרו לנו חכמיינו זיל' מוסר עצום ולימוד עצום. מנהג בני מדינה גדולה אחת היה, כל שנה להמלך עליהם מלך איש זור שאינו מבני המדינה, והוא יוציאים למדבר רוחוק מן המדינה, וכל זור הנראה להם מתקרב למדינה היו ממיליכים אותו עליהם, וישליךו אותו על כל ענייני המדינה, ומה שיש בה מן הנכסים וכיוצא בהם, שייעשה בהם כאשר ירעעה ויבחר, ובתנאי שלא ימלוך עליהם אלא שנה אחת בלבד ולא יותר. ובגמר השנה יפשיטו בגדיו ויזעיאוונו מן המדינה עדום מכל מה שיש בה, ולא יתנו לו מה שהוא לקחת עמו ממנה, אף על פי שבמשך מלכותו היה עושה כחפוץ, ובונה ארמונות, ונוטע גנים, ולובש מ��דר המלבושים, ואוכל מבחן המأكلים, ורכש כל דבריפה, ומתענג בשמעם כל מני כל שיר, וענני התאות, מכל מקום כאשר תגמור השנה יפשיטוovo ערום מן הבגדים טליתו ויזעיאוונו במלבוש שנכנס בו לעיר. פעם אחת מינו עליהם איש זור שהיה בעל דעת, מיזשב שלט עליו, והשליטוovo בכל גני המלכות והמטמוןיהם ואוצרות ההון והעתיקות בעלי העיר, ואמרו לו: אנחנו ובנוו ומדינהנו ושותינו וכל קניינו הכל יהיה לך, ואתה המשמעת, וכל הארכנות והעלויות והפרדים האלה הם רוכשך. ואמר בדעתו אמן כן הוא, אבל איזה תועלת יהיה לי זה, כיון שתעבירו השנה והם יפשיטוovo ויזעיאוונו מן המדינה ואחזר כמו שהיהתי, ולא עוד אלא שאיה מוכחה ליגע ולבוד אחר שטעהו העושר והמנוהה בזמנ שלטוני על המדינה ואנשייה, זה לא מתקבל על הדעת. על כן, ממשמות דעתו והבנתו, כל אשר מעז חפש יקר העיר היה נטלו ומשלחו למדינהו, כדי שיועיל לו להבא. וכשהגיע תשלום השנה היה האיש בוכה ושותך, והוא עצלו סיעה מנבחרי מלכותו, וישראלו אותו מה קרה לך מלכנו, ומה הוא שגורם לך לשחק, ומה הוא שגורם לך למכות, האם יש סיבה לזה? ויאמר להם, אני שוחק משיחתי על האוצרות שאערת比我 במדינה שמהר אסע אליה ואנה מהם, ומכל מקום בכחתי על סיום השנה והסתור השולטן מומני, ועל שלא תאריך יותר כדי שאוכל לא עוד יותר ממה שאערתבי!

ולמד אתה בן אדם השומע זה, ודע שהאדם הבער בא לעולם הזה, ונפטר בתענוגים ושקע בתאות העולם וنعمותו הנפסקת, והזניהם ענייני אחריתו, ולא מרגיש, עד שפתאوم הגיעו קצו המוכחה שהיא הנסעה מהעולם הזה. ויצא ממנה בידים ריקניות, לא מזון ולא צידה לפני מן המעשים הטובים שיועילו לו בנסיעתו הארוכה. אבל אדם בר דעת והמבין, יבין תיכף שהעולם הזה ומה שיש בו וכל תענוגיו וטובותיו נפסדים ואובדים, ולא יוועיל לו אלא עסק התורה והמצוות והמעשים טובים, כדי שיועילו לו אחר כך בעולם הבא. ואשרי למי שנפקח שכלו והבין והלך והשתドル לאוסף צידה לאחריתו, לעתיד לבא בגין עוזן. ע"ב.

๙ פרק ג'

**כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,
שנאמר: ועמדו כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להטפאה.**

**א עקיבא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלשה דברים ואין
אתה בא לידי עבירה. דע מיין אתה, ולאו אתה הולך, ולפנוי מי
אתה עתיד לטעון דין וחשבון. מיין אתה, מטפה סרווחה, ולאו
אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה. ולפנוי מי אתה עתיד לטעון
דין וחשבון, לפנוי מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.**

๑๖ מאירת עיניים

את בארץ - המקום שמננו באת,
מטפה סרווחה. ב. זכור את ברוך -
הbor, הקבר, שלוilio אתה עתיד להגיא.
ג. זכור את ברוך - שלפנוי עתיד
אתה לטעון דין וחשבון על מעשיך.

א בתלמוד ירושלמי (סוטה פ"י ה"ב) אמרו
כי שלושה דברים הללו דרש עקיבא
מתיבה אחת בפסוק וקהלת יב: "זכר
את ברואיך בימי בחורניניך". "ברואיך"
מלשונו: בארץ, ברוך, ברוך. א. זכור

๑๗ שמחת הלב

א. ולפנוי מי אתה עתיד לטעון דין וחשבון. "דין" הוא על מעשינו של האדם שעשה בעולם
זהה, אך מהו "חשבון"? הנה למשל חכם שזכה לחבר ספר בהלכה או באנדרה ומוסר, והועיל
בו לדברים, הנה בפרטתו לאחר אריכות ימים ושנים, קובעים לו מקום בגין עדן לפי מעשינו
וזכויותינו ומקבל שכרו מאות ה'. אבל בראש השנה הבא, כאשר ספר חיות וספרית מותים
נפתחים לפני ה', באיםשוב לדונו, ורואים כי הנה בשנה החולפת זכו עוד אנשים רבים
לŁימוד בספריו, והתחזקו מהם וחוסיפו אהבה ויראת ה' בלבם, ובשל כך פוסקים לו שבד
נוסף ומקום גבורה ועלין יותר בגין עדן: והלה משתחה ואינו מבין, בעבור מה העלו אותו
במעילות כה רמות, אך האמת היא שזו ה"חשבון" על תוצאות המעשים שלו. וזה החשבון
על כל הזכיות שהלכו ונוסף לו במשך הזמן, וכך עולה הוא מוחיל אל חייל! כמו כן, מי
שיסד ישיבה או כולל ובית מדרשי וחזקת תלמידי חכמים, או שתורם להזאת חיבוריהם
בהלכה או באגדה, ועל ידי פעולותיו ממשיכים לעלות במעילות התורה והיראה, אז מידי
שנה בשנה מעלים אותו שוב וטוב, ועוד ועוד דרגות בגין עדן העליון! ועליו נאמר (ישעיה ג:)
"אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעיליהם יאכלו".

๖ טה שמחת הלב

לעומת זאת ישנים אנשים מוסכנים שהחטבון שליהם מוריד אותם מטה, כגון מי שבנה ברכיה מעורבת או תאטרון או עשה סרטים של זימה ותועבה, או שיחבר ספר שיש בו לגלוג על דברי חכמים, וזלזול בתורה ובמצוות, אף שבשעת מיתתם דנו אותם לגיהנם כראוי להם, הנה בכלל ראש השנה שבין לוונם על כל הפירות הבואשים שהצמיחו, ועל כל ההיזדרות ופיריקת היצרים שנרגמו, וממעיקם להם גהינם וכף הקלו יותר ויתר, ה' יצילנו. "אוֹ לְרַשְׁעָדָע בֵּגִימָוָל יְדֵיו יַעֲשֵׂה לֹא". ואיזהו חכם הרואה את הנולד.

ולפנֵי מי אתה עתיד ליתן דין וחשבו, אמרו חז"ל (בראשית רכה פרישה גג סימן ז): אוֹ לְנוּ מֵיּוֹם הַדִּין אוֹ לְנוּ מֵיּוֹם התוכחה, לעתיד לְבוֹא כשיכוח הקדוש ברוך הוא ביום הדין כל אחד לפֵי מה שהוא, שנאמר "אָוֹכִיכְחָה וְאָעֲרֵכָה לְעַיְנֵךְ". ונבואר במשל: אדם הבא לידי עני, והעלים עינו ממנה ולא נתן לו עדקה, כשבואו ביום הדין ישאלוהו, מדוע לא נתת עדקה, והוא יתנצל, כי פרנסתו הייתה מצומעת, ובאמצע החודש נגמרה משכורתו וכיוצא בזה. בשימים יוכיחוهو ממעישיו בעמו: הנה ביום פלוני המתנתת בחתנת האוטובוס, ופתחום ראית את ידיך נעריך ושננים לא ראית אותו, ועלית ראתון לאוטובוס, ושילמת בעדו ובעד אשתו ובנו, למורות שהוא לא עני ויכול היה לשלים بعد הנסעה, אבל בשבייל הראות כבודך, שאתה איש נכבד (ג'נטלמן), שילמת גם עברך. ואם יכולת לשלים עבור חברך, מדוע לא נתת גם עדקה לעני? כמו כן יוכיחו את האדם, מדוע הגג בר מזעה לבנו באולם יוקרטית ושילם Taboo ותקילין עברו כל מנה, ותזמורת וצלם וכו', ואילו תפילין קנה את הפשותות ביותר? למה קנה נברשת יקרה לקישוט ביתו בשבעת אלפים שקל, ומיטה נוער בעשרה אלפיים שקל, וספה בשלושים אלף שקל, ומאייך, לא DAG לכבודך להגדיל תורה ולהדרה, לא DAG לזכות רבים מעם ישראל שעדרין לא יודעים מיה שבת ומה טהורה? וכן הלאה והלאה דוגמאות אין ספור. וזה מה שאמרו, לעתיד לבוא כשיכוח הקדוש ברוך הוא כל אחד לפֵי מה שהוא, כי במשמעותו שלו סותר את עצמו.

ומעשיה באחד שישפר לי על אחיו שמכניס ספר תורה לבית הכנסת, והאריך לספר כי הוא חונגן את הכנסת ספר התורה באולם יוקרטה, והזמין 600 מנות בעלות של 200 שקלים למינה. ולבד מזו, בעת כתיבת האותיות, טרם תצא התהלהכה מהבית, הזמין מינים שונים של עוגות ועוגיות חממות וקרות, ומשקאות מיוחדים בעלות של 15,000 שקלים. ואף בהחזרת ספר התורה מהאולם לבית הכנסת, עוד מינים שונים של גלידה ומשקאות, בעלות של עוד 15,000 שקלים. על כל פנים, ביקש ממני האח אם יוכל להגיע לאולם, כדי לומר דברי תורה בסעודה. ובבחויות ומקרים אני מעת בימה מדורבר, שאלתיז, האם תהיה הפרדה בין הגברים לנשים, אמר לי איני יודע. אמרתי לו, אתקשר אליו בשעה 10 בלילה, ואם ישנה הפרדה, אבוא בשמיחה רכה. אחר כל זאת, אמרתי לו, תראה יידי, בעוד עשרה ימים יגיע ראש השנה, וישנה חוברת יפה מאד, "ראש השנה ויום הכיפורים בהלהבה ובאגדה", מלאה סיורים, דברי חיזוק והלהבה בשפה קלה ונעימה, ומתאימה אף לרחוקים מטורה ומעוזות, על כן תשאל בבקשתך את אחיך אולי יואיל בטובו לרכוש 500 חברים [כשיעור לחוברת 3.5 שקלים בלבד] כדי להקל לקהל הבאים, ולקיים מה שנאמר בנביא (חושע יד ג): "קָחוּ עַמְכֶם דְּבָרִים

ב' שמהת הלב

ושיבו אל ה"י". אמר לי אני אתקשר לך, ואטיב לך תשובה. לאחר דקה או שתים שידיבר עם אחיו, אמר לי, אחוי אומר שבר הואה הוציא הרבה הוצאות למעלה מ-150,000 שקל, ואין לו אפשרות להוציא עוד 1500 שקל...

אדם כזה, הוא מסכן גדול שלא זכה להבין מה העיקר ומה הטעל. במקום להשكيיע את מיטב כספו בריבוי תורה ודעת בישראל, השקייע בדברים טפלים, הנאות רגניות של מאכל ומשקה... וזאת בלבד ממה שביעונות הרבים ישבו בסעודיה גברים ונשים יחד, הלזה תקרא סעודת "מעוזה"? הלזה יאות לומר "תנו לבוד ל תורה", כשהועשים נגד התורה?! האם ספר התורה שהכניסוו שמה כשלא שומעים למה שכתוב בו?!

וכאן המקום להזכיר בקערה מה שכתב מרוון הראשון לעזין רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, כשהשאיל על ידי יהודי ירא שמים, הייך עשו הנעה ועילוי נשמה להוריון, האם על ידי הכנסת ספר תורה או על ידי הדפסת ספר הלכה ליזכוי הרבנים? וממן נעה ואמר, כי אף על פי שבודאי מעוזה גדולה לכטוב ספר תורה, מכל מקום זהו בדורות הראשונים, שהיו כתובים ספר תורה ולומדים בו, אבל בזמננו שעייר לימוד התורה הוא מותך ספרים מודפסים, חמוט, גמור, מפרשים, ספרי הלכה וכו', נמציא שהם הם הספרים טהארם מעוזה לכותבם, כדי לקים את לימוד התורה בעם ישראל, שנאמר (בבאים לא' ט): "ועעה בתבו לךם את השירה הזאת, ולפניהם את בני ישראל שימה בפייהם". ויש בכך מעוזה גדולה יותר מאשר לכטוב ספר תורה. וכן כתוב הגאון רבי חיים פלאני, מי שמדפיס מהוננו ספר כתיבת יד בהלכה, אשר חובר על ידי איש גדול בתורה ומורה הוראה, ושיש בו תועלת לרבים, זה חשוב יותר מכתיבת ספר תורה, שימושיים לאור עולם, להלכים ביעקב ולהפיעם בישראל, ולמפני עימדו ימים רבים, ובודאי שברço כפול מן השמים, ואני לך הנעה לעילוי נשמת החורים גדולה מזו. ואף מי שנדר לكتנות ספר תורה, רשאי לשנות נדרו לקניית ש"ס ופוסקים ולמוסרים לתלמידי חכמים שילמדו בהם, כיוון שהוא רבה יותר. גם בשווית לב אריה כתוב, המחדש חידושי תורה והמדפסים, שברם גדול יותר ממוקרי קרבנות, שעל ידי שימושיים גדולה על שם ספר שיש בו זכוי הרבנים, מותפקרים לו עונוחוי. ובינו שhabon במשמעותו מזבח את הוריון, ראוי לו להדריס ספר לזכות הרבנים, והוא יהיה זה לעילוי נשמת הוריון, ויקוים בהם (תחים פד ח): "ילכו מוחיל אל חיל". ומעלות טובות, רמות ונישאות למזchia לאור עולם ספר הלכה על ידי מהן דמים להדריסו, שאין שיעור לשברו. על כן, ברור של הנעה שם הוריון עדיף יותר לكتנות ש"ס ופוסקים, ולהניחם בכול של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה בענייני הלכה. וכן לתורם להדפסת ספר בהלכה שנכתב על ידי מורה הוראה מובהקת, לזכותם בו את הרבנים. וכל המזבח את הרבנים, אין חטא בא על ידו, ושברו כפול ומוכפל מן השמים. (שייתני עי אומר חלק ח יורה דעה סימן לו)

וכتب בשווית דברי מלכיאל (בהקומה להלך א): כל מי שהומה ומהמה אחר המעוות, ומעוזה קבועה לדורות אין לו, מה הנה יש לו? אבל המנich מעוזה קבועה לדורות שנקראת בכל עת על שמו, חשוב כמובן עוזה אותה בכל שעיה, ומתנהם בה במותו, כי מעוזה זו תעשה פירות

ב רבי חנינא סגן הכהנים אומר, هو מתפלל בשלומה של מלכות, שלא מלא מורה, איש את רעהו חיים בלו.

כט מאירת עיניים

של מלכות – אפילו מלכות של אומות העולם. שלא מלא מורה איש את רעהו חיים בלו – ללא הפחד והרתיעה מפני המלכות והמשטרתו וכו', הייתה הפקרות בעולם, כמו שאמרו חז"ל (עובדיה זרה ד ע"א): "מה דגים שבין כל הגדול מחברו בולע את חברו, אף בני אדם, שלא מלא מורה של מלכות, כל הגדול מחברו בולע את חברו".

ב רב חנינא סגן הכהנים – ראייה להיות כהן גדול, אך ביוםיו הייתה המלכות נתנת משרה או עבור שוחד ובצע כספ, ורב חנינא לא היה עשיר לשלים ממש כדי להתמנות לכחן גדול, וכן נותר רק כ"סגן" הכהנים הנודדים. ומהמת שאותה התרבות היו מתפרמים בזה על המלכות ענף שעבותו), וכן אמר: **הוא מתפלל בשלומה**

כט שמחת הלב

ופרי פירות אף לאחר מותו. ובפרט הזוכה במצוות של הדפסת חיבורים חדשים בדבר הלכה שהוא עיקר חיזוק תורתנו הקדושה, שעל ידי זה תרבה הדעת בישראל. שאין גבול לעילוי הנשמה שם גורמים, ומועלם אותה במעלות אין סוף, כי כל הוצאות שייעאו מהלימוד בהם, ומוזרums וזרעums של הלומדים והמתהzoekים מהם, באמונה בה, ובסמירות התורה והמצוות, הכל נזקף לזכותם, ומכניסים אותו בשעריו גן עדן העליון, אפילו לאדם שלא זכה בהיותו פה בעולם הזה ללבת בדרכי השם יתברך. ע"ב.

ומעשה שהוא בעיד הרצליה, כתועאה מיהודי יקר שהפניהם את הדברים הנ"ל אל לבו וחילק חברות באוצרה לעילוי נשמת אביו. וכשה סיפר אחד המשתתפים שם: "אני רחוק מתרה ומצוות, השתתמתי באיזו אוצרה וחילקו שם חבורות "השבת בהלכה ובאגדה" לעילוי נשמת הנפטר. האמת שמתתילה לא חשבתי לחת חוברת, אך מכיוון שלא היה לי נעים לעתה דופן מכולם, לקחתי גם אני. בהגעי לביتي, מפתח הסקרנות קראתי את החוברת כולה מתחילה ועד סופה, התרגשתי מואוד. האמת אומר, לא ידעתי שזו השבת, תמיד דיברתי נגד השבת ונגד הרתים, אני רוצה לבקש סליחה מהשbat ומכל הרתים שדיברתי נגדם".

ועתה אמר לו קודא יקר, האם לא יז' משחו ביהודי זה?! הלוא ברור שנgrams לו חיזוק ולוז הקטן ביזות בשמיירת השבת, ואי אפשר לדעת להיכן זה הגיע וייגע, כי חז"ל למדונו "מצוות גוררת מצווה". וכמה עילוי נשמה גדול נעשה לנפטר, שזוכתו התהווκן בהלכות שבת ועוד ועוד. אשרי חלכם של המבוגרים בדברים אלו ומה נעים גורלם. אשריהם בעולם הזה, וטוב להם לעולם הבא.

ג רבי חנינא בן תרדיון אומר, שניים שישבין ואין ביניהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים, שנאמר (תהלים א) ובמושב לצים לא ישם. אבל שניים שישבין ויש ביןיהם דברי תורה, שכינה שרויה ביןיהם, שנאמר (מלachi ו) אז נדברו יראי יהוה איש אל רעהו ויקשב יהוה וישמע ויפתב ספר זכרון לפני ראי יהוה ולהשבי שמו. אין לי אלא שניים, מניין שאכלו אחד שישב וועסיק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שבר, שנאמר (אייה ו) ישב בדד וידם כי נטול עלייו.

๑๖ מאירת עינים

בדברי תורה, משיגים מכבוד בוראים. אין לי אלא שניים – מהפסקוק שהובא "אז נדברו יראי יהוה איש אל רעהו...", משמעו שדווקא לפחות שנים שעוסקים בתורה מגיעים למעלה גבורה. אולם מניין שאכלו אחד שישב וועסיק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שבר? שנאמר "ישב בדד וידם כי נטול עלייו" – גם כשישב בדד והויה בתורה בדמייה בינו לבין עצמו, נוטל על זה שבר.

ג שנים שישבין ואין ביןיהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים – אף אם אינם מתלויצים, עצם הדבר שישבים יחד ואני מדברים בדברי תורה, הרי זו ישיבה של בטלה וקלות ראש. שנאמר "ובמושב לצים לא ישב" – וממשיך הפסוק "כי אם בתורת ה' חפצו", מכאו שאם אין בתורת ה' חפצים, הרי זה מושב לצים. אבל שנים שישבין ויש ביןיהם דברי תורה, שכינה שרויה ביןיהם – כי מתוך התוועדותם

๑๗ שמהת הלב

ג שנים שישבין ויש ביןיהם דברי תורה, שכינה שרויה ביןיהם. דיק התנא לומר "ויש ביןיהם", דהיינו שיש דו שיח בין אחד לשני בדברי תורה, וכמו אמרו בגמרא (שבת סג ע"א) שני תלמידי חכמים הנוחים זה לזה בהלכה, הקב"ה מkeletal להם, שנאמר "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע". וכן אמרו (סנהדרין כד ע"א): תלמידי חכמים שבארץ ישראל, מענימיים ונוחים זה לזה בהלכה, ועל ידי כך זוכים לכוכן לאמתה של תורה, כי מן הסתם יש בהם ענווה וחכמה. אבל אם חילתה אינם נוחים זה לזה בהלכה, יצא מהם משפט מעוקל, כי כל אחד מעונין לסתור דברי חברו, והתה האמתה נעדרת. [וכמובן או בלחן עורך חסן משפט

(סימן ז ס"ח)]

שנים שישבין... ומניין שאכלו אחד... רבנו יוסף בسفירו עוד יוסף חי (פרשת תרומה ד"ה נתת את הכפרה) מביא מעשה בגבירות בעידך בגדאד שהיה למדן מופלג ועשיר גדול, דרכו הייתה למלמד בכל יום בבית מדרשו שבביתו ש"ס ופוסקים עם תלמיד חכם גדול. היהת לו בת בגיל שטים עשרה שנה, חכמה מאד ובעלת כשרונות להפליא. וישכור לה אביה את דודה

ב' שמחת הלב

אשר היה תלמיד חכם הבקי בתנ"ר, שילמד עמה שיעטים בכל יום את כל התנ"ר. ושיעוד שעריך לזה שנתיים ימים, וישלים לו מראש מאה זוהבים. אולם להיות שהבת היתה שוקדת על לימודה, גרה את כל התנ"ר במשך שבעה חודשים. ולפי בקשתה התחילה ללימוד עמה גמרא ומפרשים, ולרוב חשקה וחיריפות שכלה, הייתה קולטתיפה כל מה שלימודה, והיתה נושאת ונוחנת עמו. ונמשך הלימוד הזה יותר משנה, ואביה לא ידע מזה כלל. לkrarat סיום השנתיים באביה לראות היכן הגיעו בלמידה התנ"ר, ולהפתעתו ראה שם לומדים תלמוד. ויאמר הדוד, בהיות שאני נבחרתי לשנתיים ימים, וקיבלתי שכרי מראט, והוא כשרונית ובועלת טבל, ואחר שלמדתי עמה כל התנ"ר, בקשה ממנה ללמידה תלמוד, נעתרתי לבקשתה, וסימתי עמה כמה מסכתות. וישחק אביה, ויאמר לו, תודה לך, אך עד כאן, אני מוויתך לך על החזון שנשאה, ורק לביתך לשלום. ותאמר הבת לאביה, מה זה זאת עשית לך, אני חשבתי שארבבה תתן לך שכר לעוד שנתיים שימשיך ללמידה עמי תלמוד, ואתה שילחנו. ויאמר לה אביה, בתי חמדת לבבי, למה לך ללמידה תורה שבעל פה, וכי את בן שחייב בלמידה תורה, הלא בעוד כמה שנים תנשאי ותעטורי לטפל בכל צרכי הבית, ובילדים, ואת הכל תשכח, והלא יתזכori את לימון המקרא, ותעטקו בו לכל הפתחות בשbeta. הדברים לא מעאו חן בעיניה, כי אמרה בלבها אני אלמד ואהיה חכמה כמו ברוריה, אבל מפני כבוד אביה שתקה ולא התוכחה עמו. ובכל זאת מפאת חשקה לתורה, גمراה בלבها לשבת בחדר הסמוך למוקם לימודו של אביה, ותקשיב ללימודו עם חבריו דרך התלון הפתוחה לחדרה. ובכל يوم הייתה מעיינת בסוגיות הגמרא שהיו לומדים הם, ושותעת הקושיות והתרומות שמפלפלים ביןיהם באוזן קשบท, והיתה מבינה כל דבריהם, ורשותם בפנקס העורותיה על דבריהם, ואין איש יודע ממעשיה כלל, ואפילו אםה לא ידעה.

והנה לאחר זמן רב שהתרגלה בלימוד זה, נודמן שכאשור הייתה אוכלת בסעודה אחת עם אביה, נשמעו דפיקות בדלת, וכשפתחו את הדלת נכנס איש אחד, וישאל אותו הגבר, מה שマー? ויענהו שמי חיים בן שלום. מייאזו עיר אתה? מעיר מולדתך. מה שלום פלוני הדר שם? ויאמר, ראה אחר הרימונים. כי בשלוחן היז עלוות עם פירות, ויסתכל הגבר וירא צלחת תפוחים אחר הרימונים, ויחשוב שכונתו לרמו למלתון תפוחים, כלומר שתפתח רוחו של פלוני ונפטר. ויאמר האיש אל הגבר, גור אני בארץ ובידי אין מעות, אם מעatty חן בעיניך לחת לוי פרוטות מעותות להחיות את נפשי. וירא הגבר את בתו ויאמר לה, ראי בתוי כי במעיל שלי ישם שני דינרים, אחד של כסף ואחד של זהב, שימי לב וחייב דינר הכסף ותתני לו. היא נכנסה לחדר ולקחה בדוקא את דינר הזהב, ותתנה לו. לאחר כשעה הוזכר הגבר לדינר של זהב, וירא בכיסו רק את דינר הכסף, ויכעס על בתו, הלא הזרתך שתתני לאורה את דינר הכסף, ומידוע לא שמת לבך לעשרות כן. ותען לו, אבי היקר, אני עשייתי זאת בכוננה תחיללה, וטעמי ונימוקי עמי, כי נראה אתה חשבת את האורח כסתם עני שבא לבקש פרוטות למחיהתו, אבל אני ידעתך שהוא תלמיד חכם משכלי ונבון, ודאי הוא לדינר זהב ועוד יותר. ויאמר לה אביה, הגדי נא לי מהיכן ידעת שהוא תלמיד חכם. ותען לו, אתה שאלת אותו מה שマー, ויען חיים חיים בן שלום, ועתה אשאלך, הראית מימיך אדם ששמו חיים חיים, אלא כוונתו לרמו שגם הוא חכם כמוך, כי חיים גימטריא חכם,

ד רבי שמעון אומר, שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, באלו אכלו מזבחី מתים, שנאמר (ישעיה כח) כי כל שלוחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על

๑๖ מאיראת עניינים

לובבם. ואוי להם אווי להנאותם. **כאלו אכלו מזבחី מתים –** כאלו אכלו מזבחים וסעודות שעושים לעבודה זרה [וכפי שאומר הפסוק: "ויצמדו לבعل פעור ויאכלו זבחי מתים"]. **שנאמר "כפי כל שלוחנות מלאו קיא צאה" –** כינוי גנאי ותיעוב כלפי התקרובת שמנגנים לעבודה זרה [כשם שהتورה מכנה את העבודה זרה עצמה: גילולים, שיקוצים רמבה"ס]. **בלי מקום –** מבלי להזכיר שמו של המקום ברוך הוא. **אבל שלושה**

ד שלושה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה – שלושה אנשים ומעלה המជורפים לאכול יחד, יש כאן סעודות רעים [ולכן עשים זימון], ואם אינם אומרים דברי תורה דומים הם لأنשי ריקנים היושבים לסעוד ייחד להולאות. וכמו שכתב רבנו יונה: אין לבני אדם להתחבר להנאותם כשהאין דברי תורה ביןיהם, כי ישיבתם היא פריקת על התורה, שאוכלים ושותים ונחנים, ומזכרת התורה לא תעלה על

๑๗ שמחת הלב

והיינו שהוא 'חכם חכם' בן שלום. עוד שאלת אותו מאייזה עיר אתה ואמר מעיר מולדתך, וחשבת שהוא מהעיר ביצה שם נולדה, ولكن שאלת אותו אחר כך מה שלום פלוני. אבל האמות שאיננו מבצורה, אלא כוננתו היה, שהוא מעיר מולדתך, עיר של חכמים וספרדים כמו. ועל שאלתך לשולם פלוני, ענה לך ר' ראה אחר הרמוניים, אתה הסתכלת על התפוחים שאחר הרמוניים. אולם כוננתו הייתה לרמוניים שבשיר השירים, שם כתוב "הגענו הרמוניים לא ידעת", וכוננתו שלא ידעת מי פלוני. ויתמה אביה עד מואוד. ויצו למשרטו, לך וחפש איש זה והביאו אליו. ובבאו, וישאלחו על כל הניל, ויען ככל אשר אמרה בתו. וישמה הגביר על חכמת בתו, ויושט לאות מתנה של כמה זהובים ויפטרו לשולם. וישאל הגביר את בתו מאן לך כל החכמה הגדולה הזאת? ותען לו מון החלון. ותשפר לו כל מה שלמדה זה זמן רב דרך החלון בחדרה הסמור לבית מדרשו. וישאלה אביה, הלווא גם אני למדתי, ומודע לא השכלי כמוך? ותאמר לו, אבי היקר, אתה למדת בגלווי, שהכל יודעים מהקביעות שלך עם החכם, לא כן אני למדתי בעינעה, ולא ידענו מומני, ואמרו חז"ל, הלומד בעינעא מוחכים, שנאמר "זאת ענויות חכמה" (עיין ירושלמי ברכות פרק ה הלכה א), لكن זכית לחה ז.

ד שלושה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה. מה טוב ומה נעים שיקבעו אדם לימוד מתוך ספר קבוע בעית הסעודיה, ובוקר בענייני הלכה, וכמו שאמרו: כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו שהוא בן העולם הבא, ודקדקו לומר שהוא בן העולם הבא, ולא יש לו חלק לעולם הבא, כי חלק יש לכל ישראל, אבל 'בן' משמעויות אחרת יש לו – קשר מיוחד לשכינה הקדושה כבן שהוא חלק מאביו. לבחינה כזו, זוכה רק מי שישונה הלכות בכל יום. ובפרט אם זוכה לשנן את הלכות שבת, שעיליהם כתוב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ (ערית

**שְׁלֹחּוּ אֶחָד וְאָמְרוּ עַלְיוֹ דָבְרִי תּוֹרָה, פָאַלְוּ אֲכַלְוּ מְשֻׁלְחָנוּ שֶׁל
מֶكְוָם בְּרוֹךְ הוּא, שֶׁנְאָמֵר (יחזקאל מא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֶה הַשְּׁלֹחּוּ אֲשֶׁר
לִפְנֵי יְהוָה.**

**ה רַבִּי חַנִּינָא בֶן חַכִּינָא אָמֵר, הַגּוּר בְּלִילָה, וְהַמְהַלֵּךְ בְּדַרְךְ
יְחִידִי וּמִפְּנָה לְבּוֹ לְבַטְלָה, הָרַי זֶה מַתְחִיב בְּנֶפֶשׁוֹ.**

๖ מאיראת עיניים

הולך בדרך שוממה לבדו ומפנה ליבו לבטלה – ולא עוסק בתורה, הרי זה מתחביב בנפשו – מעמיד את עצמו בסכנה. שהרי אילו היה עוסק בתורה, התורה הייתה שומרת ומוגינה עליו, ואף מסירה הפחד מלבו, שאין לך חברה ולויות טובות יותר מון התורה, ש מגינה ושומרת על האדם, שנאמר: "תַּעֲשֵׂנָה לְرֹאשֵׁךְ לְזִיתְךְ חַוָּה, עַטְרַת תְּפָאָרָת תִּמְגְּנַךְ". (רש"ץ וועד)

שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא – שולחנו של אדם נחשב כמצוות, וכשאכל ואומר דברי תורה מקדש את אכילתו וכאילו אוכל מקרובו שmagishim לפניו ה'.

ה ישנס שני מצבים שהם בחזקת סכנה, והמזיקים עלולים להזיק לאדם: הנעור בלילה – כשהוא ייחידי בלילה בבתו. או המהلكך בדרך ייחידי – כשהוא

๗ שמחת הלב

רבש חלק ב דודש ג': אי אפשר כלל במציאות שינצל האדם מחייב שבת, אם לא לימד את כל הלכות שבת על בוראים היטב. ומוי טלא למד הלכות שבת פעמיים ושלוט, לא יוכל להמלט שלא יקרה לו חילול שבת. וכן הרاوي למד הלכות שבת תמיד עד שהיה הדברים שגורים בפיו. ושברו מרווחה ומגן בפני הפורענות. ע"ב. ומקרוב יעצו חבורות "השבת בהלכה ובאגודה" מחולקות ללימוד יומי, ובשתי ד考ות ביום למשך שנה אחת, זוכה לדיעה מקיפה בכל הלכות שבת. [ועזה טובה לכל בני זוג לקבוע בלימוד יומי זה בעת הסעודה, או בערב, זוכות הלימוד תעמוד להם לטטייטה דעתית לאהבה ואחותה שלום וריעות].

ה הנעור בלילה... ומפנה ליבו לבטלה. כתוב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג' הלכה ג'): אף על פי שמצוות תלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמרו: "וַיָּהִי בּוֹ יוֹם וּלְילָה", מכל מקום אין אדם לומד רוב חכמו אלא בלילה. לפיכך הרוצה לזכות בכתרה של תורה, יזהר בכלל לילותיו, ולא יאבד אפילו אחת מיהן בשינה ואכילה ושתיה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודבריו חכמה. אמרו חכמים, אין רינה של תורה אלא בלילה, שנאמרו: "קֹמֵי רֹנוּ בְּלִילָה", וכן אמרו, כל העוסק בתורה בלילה, חותט של חסד משוך עלייו ביום [הקב"ה נותן לו חן בענייה הבירית], שנאמרו: "יּוֹם יְצֹוָה ה' חֶסֶד, וּבְלִילָה שִׁירָה עַמִּי" – כיוון שבלילה שירה עמי [שירת זו התורה, כמו שנאמרו: ועתה כתבו לכם את השירה הזאת], אז ביום יצוה ה' חסדו. וכל בית שאין נשמעים בו דברי תורה בלילה, אש אוכלהתו. ע"ב.

ו רבי נחוניא בן הילא אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפרך ממנו על תורה, נותנו עליו על מלכות ועל דרך ארץ.

๖ מאירת עיניים

הרביה לצורך פרנסתו, ובמעט יספיק לו, כי מלאכתו מתרבת ונפשו שמחה בחלקו ורבנו יונה). וכל הפרך ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ – ככל שיקל מעליו את על התורה, יכבידו עליו שאר העולמים וישלו בו וيشתעבם בהם (רבנו בחיי).

ו כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ – אדם המקבל את על התורה ועשה תורתנו עיקר, הקב"ה שמרחו מכל דבר העולול לבטו מלימודו, ולא יתנו לבב המלכות המגייסת אזרחים, לגיטסו. וכן יסיר ממנו על דרך ארץ – הטראכ' בצורכי החיים, שלא יצטרך לעשות

๗ שמחת הלב

ח' (המשך עי' נד ע"ב) דרשו את הפסוק "אֵלֶּת אָהָבִים וַיַּעֲלֵת חֹן" על התורה שמעלה חן על לומדריה, ובאר רשי': שהכל מנשאים ומגדלים את העוסק בתורה, ותורתו נותנת לו חן. משל נפלא המשיך בזה הגאון רבנו יוסף חיים זצ"ל. עשיר נכבד שהיה מהתמחה מאוד ביהלומים, וידוע שוויז של כל יהלום באופן מודזיך, ועל כן הסוחרים הגדולים היו מזועים עצלו לקבב חותות דעתו. לימים קנחה אשתו טבעת זהב משובצת ביהלומים, ובאה לבעה ושאלת אותה בעלי היקר, כמה לדעתך טבעת זו שווה? אמר לה, אבל המוכר רוזה עליה \$500. אמרה לה, לא כראוי, זה יקר מדי, לכל היוטר \$600. לאחר שבוע ימים ענדיה את הטבעת על עצבעה, ובאה אליו שוב, ושאלת אותה: בעלי היקר, כמה לדעתך טבעת זו שווה? התפעל העשיר מהטבעת ואמר לה, לדעתך שווה \$1000. אמרה לה: אבל לפני שבוע אמרת לי שהיא שווה \$500 ולכל היוטר \$600?! אמר לה: לא יתכן שטעיתך כל כך, זו בודאי טבעת אחרת. אמרה לה, אתה לא טעת, אך אני אסביר לך את ההבדל: לפני שבוע הראיתי לך את הטבעת כשהיא בידך, אבל עכשוי הטבעת באצעב שלך, ומהבתך אל – מהחן שלך, זה משפייע על הטבעת, ולכן הטבעת שווה הרבה יותר. והنمישל: התורה נוסכת חן על האדם. אותו אדם עצמו – כאשר הוא מנתק מן התורה, עברו עליו פי כמה וכמה, התורה אף לא כעדכו האמייתי, אבל כאשר מחובר הוא לתורה, עברו עליו פי כמה וכמה, התורה שופכת עליו חן מיוחד, והכל מנשאים ומגדלים אותו. ואמרה תורה (משל ח ז): "אָנָּי אָהָבִי אָהָבֵךְ", כל מי שאוהבני, אני אוחבת אותך. כי "בְּמַיִם הַפְּנִים לְפָנִים, כֵּן לְבָהָרִים לְאָרָם" (שם כד ט), שלפי פנים ולב שנוטן לתורה, כך התורה עוזרת לו מנגד. (המשך יבמות קי ע"א)

ו כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. כתוב הrome'im (פירוש המשניות פרק ד משנה ז): פטרה התורה את כל תלמידי החכמים מחובות השלטון כולם, מן המיסים, והאכנסיות, ומיסי הנפש, ובכך החומות וכיווץ בהן. ואיפלו היה התלמיד חכם בעל ממון רב, לא יחויב בדבר מזויה. וכבר נשאל בזה רבנו יוסף הלוי בן מגIAS צצ"ל על תלמיד חכם

ש machat halav

עשיר שהיה לו גנות וכרמים שהיה מחויב עבורם אלף דינרים, והוא הורה לפוטרו מן המס, להיותו תלמיד חכם, אף על פי שאפילו העני שביהودים חייב לשלם המס. וזה דין תורה, כמו שפטרה את הכהנים ממחузת השקל. ע"ב.

מספרים כי במלחמות העולם הראשונה באו בחורי הישיבה אצל הגאון בעל החפש חיים, לדעת מה יעלה בגודלם, אם ישוחרו מהעבא או לא. השיב להם הרב: בני, זכרו מאמור בתנא, "בל המקביל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות". ועלולים אתם לשאול, אם כן, מן הדין היה שכל בחור ישיבה יהיה משוחרר מן העבא, ומדוע ישנים כמה בחורי ישיבה שנחטפו לעבא, אם כי לפעמים רק לזמן מה? התשובה לכך היא, כי מן החסמים מודדים מידה כנגד מידה, והכל תלוי במוחות "המקובל" עול תורה. מי שהקבלה איתנה עצמו, ומتابטא בעורה תקיפה ובכתחה, שהוא מתמיד גדול בתורה, באופן "המקובל" עצמו חלש, גם אבל מי שמתරשל ומגלה בזורה רופפת, והוא נחטף לתקופה מסוימת. נמצוא תוקפו של ה"מעבירין" מتابטא עצמו בזורה רופפת, והוא נחטף לתקופה מסוימת. גם השחרור הוא מללא. (ההפק חיים ברך א עמוד קעט)

בל המקביל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות וועל דרך ארץ. מעשה בזמן ניקולאי קיסר רוסיה צורר היהודים, אשר היה מתאזרע עליהם וגוזר גזירות קשות ורעות. פעם אסף את כל שריו מלכותו לארכמן, ואמר להם: הומנתני אתכם הנה, כדי לשים קץ לשאלת היהודים, והדריך תהיה על ידי סגירת חדרי התלמוד תורה שלהם, וסגירות כל בתיה הכנסת ובתי המדרש, ויש לגוזר עליהם שלא ישמרו שבת, ולא ימולו נינהם, ולא ישמרו טהרה. ויש לקבוע סדר עונשנים על כל העובר על אחת הגזירות. אמונם אין אנו יכולים להוציא מיד את הגזירה, כיון שעדר שיגיע החוק אל כל המחוות, כבר ירעישו היהודים עלילות עד שיבטלו את הגזירה. لكن אנו קובעים שהחוק יקבל את תוקפו בעוד חמישה חודשים, דהיינו, ביום לסתים ואחד למרץ. הגזירה תשולח מיד לכל המחוות במעטפה חתומה, שעליה יהיה כתוב, "לפתחו ביום שלשים ואחד למרץ ולבעע מיד בל' כל היסוס ועיכוב". ועליכם יהיה להשתאר בארכמן כעת, על מנת להזכיר ולנסח את החוק, ואת דרכי הענישה לעוברים על החוק. כמו שמן לדעתכם, ידרש להזכיר את החוק? ענה רاش השרים: אדוני הקיסר, דרישות לנו שתים עשרה טיעות. הקיסר הסכים ואמר, השעה כתע שתים בעחרים, עד השעה שתים אחר חצות עליכם לסייעים את העבודה. אין לכם רשות לעצאת מהארמון עד שתטיסמו את הבנת החוק בעורה מושלמת. הקיסר קם ועזב את האולם, ונעל את הדלת מbehoz.

השרים הבינו איש בפניו רעהו משתאים ומשתומים, אך היו מחויבים לקבל את דרישת הקיסר. מתווך דומיה מותחה נגשׂו לעבודה, לעירוך ולנסח את החוק, ורק ישבו במשרר בעשר שניות וניסחו את החוק על כל סעיפיו. בפתחו שמעו את כל המשמר מבחוץ, והבינו שהקיסר מגיע. דלת האולם נפתחה, הקיסר נכנס לאולם. הוא ניגש אל שר הפנים שהחזיק את הגליזונות שבhem היה כתוב החוק, וקראו אותו גליין אחד גליין, אחר כמה דקות, פלט מפיו "שטויות", לך את הגליזונות, והשליך אותו אל התנור הבוער, ויצא מן האולם. השרים הבינו בהשתאות אחר מעשה הקיסר, ולא היה בפיהם מענה, הם לא הבינו האם רצון הקיסר

๖ שמחת הלב

שיכינו תכנית חדשה, או שהוא ייתר על רעיון החוק. ולכן היו נאלצים להמתין עד השעה שתים אחר חצות, לסיום שתיים עשרה השעות שהוקצבו להם.

אחר כשבועיים, חזר הקיסר, והפעם היה מחייב, אמר, הנה נראה את העבودה אשר עשיתם. אמר לו ראש השירותים, אדוני הקיסר, במשך הזמן הקצר שנותר לנו לא יהיה בגין האפשרות להזכיר תכנית כה גדולה. התרגס הקיסר על תשובה זו, ואמר, הרי אתם בעמכם בקשרם לשתיים עשרה שעות להזכיר את החוק, אם כן מודיעו אתם אומרים עכשו שהזמן לא הספיק. ענה ראש השירותים, אבל אחרי שראינו שהליך את העבודה לנו תוך האש, חשבנו שרצוננו הור מלכותו שנספיק את העבודה. עתה הקיסר על השירותים, מי השליך את העבודה לא? אדוני הקיסר בכבודו ובבעמו, ענו השירותים. זעם הקיסר וצעק: כולכם בוגדים, ורואים אתכם להשלח לסייע. הקיסר קרא לשומרם, והורה להם לאסור את כל השירותים. אז קם אחד השירותים ועמד לפני הקיסר ואמר, הור מלכותו, אני נשבע שזו מלכותו היה כאן לפני כשבועיים וזרק את הגלומות לאש, ואני מזכיר לך מלכותו שעמד במקום זה, ומכאן זרק את הגלומות לאש, ופלט מפיו "שיטויות". פני הקיסר שוננו מרוב כעס, קרא לسانנו ופקד עליו: "ישאל את המשמר בקהל רם ובשפה ברורה, כדי שהאדונים האלה יעמדו על שקרם". אווז הובא חיל מן המשמר, בשם אין פטרוביין, ונשאל על ידי הסגן: "באיזו שעה נכנסה היום למשמר?" ענה איזו: "בשען עברב". המשיך ושאל: "האם מאו נכנס מישחו לאגף הזה שבו אנו נמצאים?" ענה איזו: "מלבד הור מלכותו הקיסר לא היה איש". נזף בו הסגן: "את זה אני כבר יודע, שהרי אני נכנסתי עימו לפני דקוט ספורות, אך אני שואל האם בירך כאן מישחו נסוף". אמר איזו: "הור מלכותו היה כאן פעם נספה, סמור לשעה שתים עשרה - שלא בלווייתך". הסגן, אשר שזה בשעות האחרונות עם הקיסר בלשכתו, התרגס על הדברים חסרי ההגיוון וקרא ברוגז: "מה אתה שיח פטרוביין, ואתה הכרת את הקיסר?" ענה איזו פטרוביין: "כולנו הכרנו את הור מלכותו, ואת הנשך דרכנו, כדי לחלק להור מלכותו את הכבוד הרואין. הור מלכותו בודאי אישר את זה". פני הקיסר חווירו, איזו פטרוביין מסר את עדותו באופן כל כך פשוט וברור שאינו אפשר היה להשוד בו כלל שאף הוא משקר. אבל הסגן לא הסתפק בכך זו שנראית לו תמורה נוספת, וקרא שיביאו לפניו את ראש המשמר. שאל אותו: "האם רأית היום כאן את הור מלכותינו?", "בודאי שראיתו" ענה שראיתו, אני בעצמי פתחתי לו את הדלת. היה זה סמור לשעה שתים עשרה". שאל הסגן: "אולי היהת כאן איזו טעות, הרי הקיסר היה עמי, ולא עזב כלל את לשכתו?" והקען ענה: "האם ייעיז מישחו להתחפש לקיסר ולרמותו אותה, הרי אני מכיר את הקיסר. וגם זה בלתי אפשרי, כי אני שאלתי את הקיסר את הסיסמה, והקיסר אמר לי אותה". או אז התעשת מעט הקיסר ואמור: "זה באמת לא יתכן, כי משעה עשר עד אחת עשרה עבדתי בחדרי, ואחר כך נמנמתי בכוורת וישנתי, אבל האלוקים לא נם ולא ישן, והוא שלח את מלאקו ושרה את הגורה. ניכנע אףוא לרצון העליון". זהו זה, כשם ישראל עושם את רצון השם יתברך בתורה ובמצוות, הקב"ה מסלק מעלייהם כל עול מלכות המפrium. [מעשה זה נמסר לנו רבי יצחק מבולזין, מפני אחד השירותים שנכח שם בארכון, שהיה מכובד ומוקיר את הרוב מיום שהתוודע אליו בפטרובורג. כמו כן, ד"ר נתלי אהרמן מספר סיפור זה בארכיות בספריו "בתביס", ומוסיפה: את המעיטה הזה שמע יידי מפני עציל רוסי אשר עצלו קנה יער גדול. האצל היה מנינستر עצל ניקולאי בעבר, והוא ישב בארכון הקיסר בלילה ההוא עם חבריו, והuid כי במועד עניינו ראה את שומר ישראל].

ז רבי חלפתא בן דוסא איש כפר חנניה אומר, עשרה שיטות בין ועסקינו בתורה, שכינה שרויה בינויהם, שנאמר (תהלים גב) אלhim נצב בעדת אל. ומפני אפלו חמשה, שנאמר (עמוס ט) ואגדתו על ארץ יסדה. ומפני אפלו שלשה, שנאמר (תהלים גב) בקרב אלhim ישבט. ובמפני אפלו שניים, שנאמר (מלאיי) אז נדברו יראי ה' איש

๖ מאירת עיניים

ואולם לא בדרכה כזו של בנייתם, כפי שמשרחה בעשרה, אלא "יסדה", והיינו מלך שבא לעיר ומיסיד לו שם אכשניה, כדי להתחנסו בה מדי-פעם בפעם. ומפני אפלו שלושה – שאף ביןיהם שרואה השכינה? שנאמר "בקרב אלhim ישפטו", "אלhim" הוא כינוי לדינאים בבית הדין. ואין בית דין של פחות משלושה דיןנים. ואומר הפסוק "בקרב אלים ישפטו", ככלומר שהקב"ה נמצא בקרבתם במשפט. אם כיינו קובע דיןתו שם, והוא מלך העובר במדינה אחת ומתעכב שם מעט ואוכל אייזו סעודה אחת והולך. ומפני אפלו שניים – שכינה שרואה בנייהם כשבוסקים בתורה? שנאמר:

ז אמרות המשנה כי בקיבוץ אנשים ייחדיו לעסוק בתורה, יורדת השכינה לשכון ביניהם. הדינה הגבואה לכך היא בקיבוץ של עשרה אנשים, שעלהם נאמר: אלhim ניצב בעדת אל – "עדת" זהו כינוי לעשרה יהודיו [כמו שנאמר במרגלים: "עד מתי לעדה הרעה זו"] – והוא שם, ללא לב ויהושע, עשרה מרגלים]. וכשיש "עדת אל", עשרה שעוסקים יחד בתורה, אז ה' ניצב וקובע את משכנו במקום זה. ומפני אפלו חמישה – שהשכינה שרואה ביןיהם? שנאמר "ואגוזתו על ארץ יסדה" – "אגודה" היא כינוי לחמשה ייחדי, כמו חמיש אצבעות היד שהאדם אונד בהם. וכשיש "אגודה" כזו, הקב"ה משירה שכינתי,

๗ שמחת הלב

ז עשרה שיטות בין ועסקינו בתורה... בכל שישנם יותר אנשים העוסקים יחד בתורה, המעללה גדולה יותר. על כן אין ספק כי אדם שחוור מעבודתו והולך ללימוד תורה בשיעור עם רביהם, מעלהו גדולה פי כמה וכמה מהלומד לבדו, וכਮבוואר בפירוש רשי"י על הפסוק (ויקרא כח): "וירדפו מכם חמשה מאות, ומאה מכם רבקה ירדו", ככלומר חמישה חילים יהודים ירדפו אחר מאה מהוגיים, ומאה חילים יהודים ירדפו אחר עשרה אלףים. והשאלת נשאלת: וכי כך הוא החשבון? והלא אם חמישה רודפים אחרי מאה, זאת אומרת שככל אחד רודף אחרי עשרים, אם כן מאה צדירים לרדוף אחרי אלףים, ולמה אומרת התורה שמאה רודפים אחרי עשרים אלףים – פי חמיש? אלא "AINO ROMHA MOUUTIM HUOSHEIM AT HATORAH, L'MOROBIM HUOSHEIM AT HATORAH". דהיינו, ערך המיצה של רבים העוסקים בתורה, הוא פי כמה וכמה מיעידים העוסקים בתורה, עד שהעוצמה של כל אחד ואחד גדלה הרבה יותר. מעלה נספת ישנה אצל המשתתף בשיעור של רבים, שנוטל שכר כנגד כל המשתתפים, כי כאשר זוראים שפלוני בא ופלוני בא, אומרים לנראה יש מה לטעמו פה, ועל ידי זה מתווספים ובאים גם הם, נמען שכל הכאים מרבים תורה בישראל, וכל אחד ואחד שכרו כפול ומוכפל כנגד כל המשתתפים.

אל רעהו ויקשֶׁב ה' וישֶׁם עַגּוֹ. ומניין אֲפָלוֹ אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמֵר (שמות כ) **בְּכָל הַמִּקְוָם אֲשֶׁר אָזְפִּיר אֶת שְׁמֵי אָבָא אַלְיךָ וּבְרִכְתִּיךָ.**

ח רבי אלעזר איש ברתוֹתָא אומר, תן לו משלו, שאתה ושלך **שלו. וכן בדוד הוא אומר** (דברי הימים א כט) **בַּי מִמְּךָ הַפְּלָל וּמִידָּךְ נָתַנוּ לך.**

๖ מאירת עינים

טרחתו זמנו לכבוד ה', שהרי איןך נתנו ושלך, אלא אתה וכל אשר לך שלו הם, ולכן לתת ברוחב לב ושמחה. ונאים הדברים למי שאמרם, שכון מסופר בגדמיה (תענית כד ע"א) על רבינו אלעזר זה, שבכל פעם שבגבי הצדקה היו רואים אותו, היו מתחמקים ובורחים מפניו, כי דרכו הייתה לתת להם כל מה שבידיו, וחשו שמא ירד מנכסיו. يوم אחד יצא לשוק עם כסף רב כדי לקנות נזונית לבתו העומדת להינשא. ראהו גבאי צדקה והתלו מתחמקים מפניו. מיד רץ אחריהם וחיבם לומר לו במה הם עוסקים? אמרו לו בהשאת יתום ויתומה. אמר: נשבע אני, שהם קורדים לבתיה.לקח כל מה שהיה בידו ונתנו להם. וכן בדוד הוא אומר – כשגייס דוד המלך את העם לתרומות כסף וזהב לבניית בית המקדש, הודה לה' ואמר: "זקי מי אני וכי עמי, כי נעצר פֶּתֶל הַתְּנִדְבָּד בְּזֹאתִי! כי מִמְּךָ הַפְּלָל וּמִידָּךְ נָתַנוּ לך!"

"از נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשֶׁב ה' וישֶׁם" – "איש אל רעהו" הרי שניים. וכך שאינס כמו בדרגה הקודמת, שה' נמצא עימים ממש, מכל מקום "ויקשֶׁב ה' וישֶׁם" – ה' מתעכבר אצל לשומעם, מכלך הנכנס למדינה כדי לשוחח עם אהובו, אך איינו סועוד ואינו משתה שם. ומניין אפילו אחד – שהקב"ה משרה עליו שכינתו כשבוסק בתורה? שנאמר: "בְּכָל הַמִּקְוָם אֲשֶׁר אָזְפִּיר אֶת שְׁמֵי אָבָא אַלְיךָ וּבְרִכְתִּיךָ" – בכל מקום שמוציאיםשמו של הקב"ה ועסקים בתורתו, בא הקב"ה ומברך. ואמנם אין זה כמו בדרגה הקודמת של "ויקשֶׁב", אלא מברך והולך, בדומה למלך הנכנס לעיר ומוסר לאוהבו דברים אחדים והולך לו מיד. (ברטנורא. הייב"ץ)

ח תן לו משלו שאתה ושלך שלו – בא לזרז את האדם שלא תהיה עינו צרה בנתינת הצדקות והוצאות ממוני או

๗ שמחת הלב

"בְּכָל הַמִּקְוָם אֲשֶׁר אָזְפִּיר אֶת שְׁמֵי אָבָא אַלְיךָ וּבְרִכְתִּיךָ". אמר רוזה הוזהר הקודוש (במדבר קיה ע"א) כמו חביבה התורה לפני הקב"ה, שהרי בכל מקום שדברי תורה נשמעים, הקב"ה וכל פמליא של מעלה מוקשיים לדבריו, והקב"ה בא לדוד עמו. כמו שנאמר "בְּכָל הַמִּקְוָם אֲשֶׁר אָזְפִּיר אֶת שְׁמֵי אָבָא אַלְיךָ וּבְרִכְתִּיךָ", ולא עוד, אלא שwonai נופלים לפני.

ח תן לו משלו שאתה ושלך שלו. אמרו באבות דרבי נתן (פרק ג): מעשה בחסיד אחד שהיה רגיל ליתן עדקה לעניים. פעם בהיותו מפליג באניה בים, באה רוח סערה והטביעה את

ב' שמחת הלב

האניה. ראהו מורהך רבינו עקיבא ובא לפניו בבית דין להעיד עליו שנפטר וכולת אשתו להנשא לאחר. לפטע בא אותו חסיד ועמד על ידו אמר לו רבינו עקיבא: לא אתה הוא שטבעת בים? אמר לו: הנה, אולם עדקה שעשית היא שהעליתני מן הים. אמר לו: מאיין אתה יודע? אמר לו: כשבפלתי למעמקי מצולח, שמעתי קול רעש גדול מאת גלי הים, שאחד אומר לשני, רוצע ונעללה את האיש הזה מן הים לבשה, מפני שעשה עדקה כל ימיו. פתח רבינו עקיבא ואמר: ברוך השם יתברך שכח בתרזה ובמצוות ובדברי חכמים הקיימים לעד לעולם, שנאמר "שלח לחםך על פניו הימים כי ברוב הימים תמצאננו". ונאמר "צדקה תשיל ממות".

ודע, כי הנה מה שהשפיע הקב"ה夷 עושר לעשירים, אין זה אלא פקדון, כדי שיכל לעוזר לנערכים ולענינים, ואנינו נחשב בעליים על העושר, כי אם רק "אפוטרופוס" להליך לאחיז הענינים, לתומכם ולטעםם. וככתוב בספר חסידים (סימן קפ), שיש בני אדם שאין להם זכות לחיות, אלא רק בשבייל אחרים שננים מהם. וזה בכלל מה שנאמר "צדקה תשיל ממות", ישמע חכם וירושך לך.

רבי דוד הנגיד בספריו מדרשת דוד כתוב: מעשה שהיה מן הענינים הנפלאים, באיש סוחר שהוא יוצא בכל יום למסחרו עד שעות העזרה, וחזור הביתה, ואשתו עומדת לפני לרשותו, ועורכת לפניו שלazon, ומגינה לו תרגולות מבוטלות בטוב טעם, ובכל יום היה מבשלה לו אותה ביבישול אחר, וזהו אוכל ושם ומתחננה עוגג רב. פעם בבואה הביתה לאכול, הגישה לו אשתו תרגולות מבוטלות כדיכח תמייר, והנה נשמעה דפיקה בדלת, וכשהאל בעל הבית מי הוא הדופק, השיב להה: איש עני אני, מבקש מכובדו לרוחם עלי, כי עברך המיסכן לא בא בפייך דבר מאכל מאתמול בזוקה. ויאמר לו בעל הבית "ירוחם השם". וויסוף העני ויאמרה:anca tan li ark prorot lechum v'me'ut mitim la'hishiv at nafshi. V'ikutzof ba'l ha'bait ul ha'uni sheba' lehatzirou minohnato. V'yeza alio b'chri af v'ichravho v'igdravho, v'istutor lo zo v'igdrasho m'ul panai. V'iel ha'uni hamisken shbor ha'lav, ha'loch yel'd v'vach, v'demuato ul la'chi ul meushi sh'l v'zo. La'achar m'ken ha'tiyisha du'uto ul'yo, ba'omro, yisurim hem mi'at ha' le'kafra u'veonotai, ci lo'la' ha'ita chata'i gedolah la'ha gavta ud ha'nah, v'ani mikbel ul'i la'zor batshova, v'mca'an v'l'haba' chosvena tba'a, v'iel lo l'droko. V'hana lemora' yiza ha'shir le'shok cdroko l'maschoro, ark ain i'sh poneh alio, v'biyom ha'sni shiga b'hafazono v'natan at ha'shorah m'chzon l'hinot b'makom r'shot ha'rabbim, v'ibvo' shotorim v'iknoso'oh ul'ek, v'ekh ha'ya pochot v'hol'k m'pradsetto midchi al d'chi, ud shendel'dl m'ah, v'ha'tchil l'mkor at rohit'i bi'tuo cd' shihya lo ma' la'acol, ek ha'mashrik y'mim v'rbim ca'revava hadrim ud shel'aa n'shar lo ma' l'mkor. Yom achad k'ra'a la'atsho, v'iamer lo, at ro'ah at mutbi' shain lo' li' lachm l'kallal otter, v'ain li' b'riyeh ci am la'hatgros m'mak b'ao'fen sh'tu'otri ul' dimi catobta. La'ha itta b'riyeh la'asha v'ha'scima la'hatgros m'beulah, v'talk v'tshev bi't av'ha.

אביה שהיה איש יקר ונכבד, קיבל אותה בבתו בסביר פנים יפות, ולאחר כששה חודשים, בא שדקן אחד ויאמר לו, ידעת כי יש לך בת גרוישה, והוא חכמה וזריזה, יש לך הצעה להשיאה אל איש אמיתי וטוב לך, אם יש את نفسך, אבאיםו לך, ותראה אותן. הסכים האב, וכשהובא אליו ראה שבאותם איש הגון הוא, ויתן לך את בתו לאשתה. לאחר נישואיהם היה הולך להנחות מஸחו מדי יום ביזמו, אחר שאכל פת שחרית, עד שעת העזרה. וכשהוזע

ט רבי יעקב אומר, המהלך בדרכו ושונה, ומפסיק ממושנתו ואומר, מה נאה אילו זה ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הפתוח פאלו מתחייב בנטשו.

ט ט מאירת עיניהם

מתחייב בנטשו – Caino מסכו את חייו. כי טبعו של האדם להימשך ולהיגדר אחר ההבלים והשיחות הבטולות, ובכך שפסיק מושנתו לשיחה בטלה, עלול להיגדר עוד, ומ Abed את חייו הנצחיים, כי התורה היא חיינו (המאירי).

ט רבי שמעון אומר, המהלך בדרכו ושונה – אדם הלומד תורה בדרך, ובאמצע הלימוד מפסיק ומביע התפעלותו מהנוף שסבירו – 'מה נאה אילו זה!' 'מה נאה ניר [תלט] זה!' והוא הדין לכל המפסיק מלימודו לשיחת חולין, Caino

ט ט שמחת הלב

לביתו סועד ארחות צהרים, ולומד מעט בספריה התלמוד והמדרשים, ואחר כך הולך להתפלל מנחה, והasha בזריזותה היה מובלט לו מטעמים כאשר אהב, עם תרגגולת, ופעם בשרו בחמה, או דגים. והנה יום אחד שבהוא ישב בא לסתורות הצהרים, והasha הכינה לו תרגגולת מבושלת, לפטע נשמעה דפיקה בדלת, ויאמר בעל הבית, מי שם? והנה קול עונה, אני עני מבקש עדקה להחיקות את נפשי. תיכף כשמיוע בעל הבית קם ולקח את התרגגולת בעודה טליתמה, וישם אותה על כרך לחם, ויתן אותה לאשתו, כדי למוסרה לעני, ותעמורד האשיה ובידה הכביר והתרגגולת, ותצא החוצה ותתן אותו לעני. בשובה הביתה ראה אותה בעלי שעיניה זולגות דמעות, וישאל אותה מה טיבן של דמעותיה, בתקילה התהמeka מלומר לו האמת, אך אשר שהפער בה בעליה, סיירה לו, ואמר: דע לך בעליך, כי קודם שניאתי לך הייתה נושא לאיש סוחר אשר היה מפרש את ביתנו בכבודו, אך קרה פעם שבעת סעודת הצהרים, דפק איש עני על הדלת והתחנן פעם ושתים לחת לו מה לאכול, ובually לשעיבר כעס עליו מאד, ועמד מן השולץ והכחו וגירשו מעל פניו, ומאותו היום התמעטה פרנסתו הלאז וחסור, עד שהתגרשתי ממונו ושבתי לבית אבי, ואחר כך נישאת אליך. עתה שהעני דפק בדלת ויצאתי למסור לו התרגגולת והכביר, מצאתי שהוא הוא בעל הראשון, איש היוthy נשואה לו, ובשראיתי אותו במצב זה לא יכולתי להתaffleק, וולנו עני דמעות על מעבו האומלל. ויען בעל הבית, ויאמר לה, חי השם, כי אני הוא אותו העני אשר הכחו בעליך וחירפו וקלילך, ומאותו היום קיבלתי עלי לחזור בתשובה, היטיב לי השם יתרבור, עד שהגעתי למנה שהגעתי, זוכית לתקח אותך לאשה. הביתה וראה נפלאות השם יתרבר ויעזם מעשייו, "משפיל גאים עידי ארץ, מגביה טפלים עד מרום". ואשרי הפורע חובו ונונע עדקה כפי כוחו מימה שחננו השם יתרבר, וכבר אמרו חז"ל לעולם אין אדם מעני מן העדקה.

אמרו חז"ל (פסכת ניטין ז, סע"א) אם רואה אדם שמנונתו מצומצמים, יעשה מהם עדקה, וכל שכן כשהם מרווחים. ועוד אמרו: אפילו עני המתפרנס מן הצדקה, יעשה עדקה כפי כחו, ושוב אין מראים לו סימני עניות. אבל להיפך, הקופץ ידו מליתן עדקה, ולא יرحم על העניים, הוא עצמו ירד מנכסיו וייה זוקק לרוחמי הבירות.

ט ט מפסיק מושנתו. מעשה באדם ירא שמיים שהיה רגיל לקרוא את ספר התהילים בכל

๙ שמחת הלב

שבת, ואחר כך לישון מעט שינת צהרים. ויקר מקרה שבאמצעע קרייאתו באו חביריו לבקרו והיה משוחח עימיהם אף בammedיע הפסוקים, זאת קורה שהרגיזוהו ובعض מאד, עד שיטים את התהלים והלך לישון. והנה בחלומו הוא רואה, שני מלאכים לבנים מימיינו ושני מלאכים שחורים ממשמאלי, וביד העומדים לימיינו ספר תהלים ויפתחו לו פניו ויאמרו לו, ראה מזמורי התהלים שקראת היום, ובhabיתו בהם חשבו עינייך מראות, שכל הדיבוריים שדיבר הערבו עם פסוקי התהלים, ונעשה ערבותיא שלמה, ולפעמים אף נראה כחורף וגידות. ויש מקומות שהיה בהם סימן של עבודה זהה, בעת אשר בעס ורנו, שכל הכוус כאילו עובד עבודה זהה, ויחוזד האיש מאד. ויאמרו לו המלאכים, האם תרצה שנעללה את ספר התהלים לפני הקדוש ברוך הוא? אמר להם חס ושלום, כל הקראה הזאת טעונה גניזה. והנה העומדים לשמאלו לbowי השיחורים חטפו מהר את הספר וירוצו להביאו לפני פמליא של מעלה. ויצעק האיש עקה גודלה ומודה, ויתנתן אליוים שיחוזהו אלין, והם אטמו אונם ממשוע, ואצנו רצzo למסור את הספר לפני מלאכי מרים העליונים. ותיכף הקץ ממשנתו, ויצטער מאד על כר, ויקם וילך אצל רב גדול וקדוש, ויספר לו את כל החלום, ויבקש תיקון על מעשדו, ויאמר לו הרוב, היה לך לך מאמוד חז"ל עבודה זהה ג' ע"א, "כל הפסוק בדברי תורה וועס בדברי שיחה, מאכילים אותו גחל רתמים", אך מכין שאתה מותחרט על זה, עמוד על רגליך וקבל על עצמן שמכאן ולהבא לא תפistik כלל באמצע לימודך וקריאתך, ותאמור בפה מלא "ניחמות" שלש פעמיים, לאות שאתה מותחרט באמות ובחתמים. ויעש האיש כן, וישב לבתו. ובמושאי שבת וישן ויחלום שנית, וירא והנה המלאכים הלבנים דרכו אחריו השיחורים, ויחטפו את הספר מידם ויגנווהו, וויקץ. וישמח שמחה גדול, שהועילה תשובתו. מכאן נלמד כמה קשה שיחה בטלה בammedיע הלימוד, ואשי דשם ליבו ונותן דעתו לדברים אלה.

המפסיק ממשנתו... מעלה עליון הפתוח באילו מתחייב בנפשו. כתוב בספר "אור לעזין - חכמה ומוסר" (עמדו כת): אותן שנעמעאים בכית המדרש ואוהבים לדבר דברים בטלים, עדיך להתרחק מהם, כי מי שאוהב ללימוד הוא אוהב ה', ומוי שאוהב להפריע בלימוד זה ממירה פי ה'. ולכן מי שיושב ליד אחד כזה, עליון לבוזה ולבבון למקום אחר, ובשים אופן לא ישאר לשבת לידו. אין ספק שדריכה להיות אהבת החברים עם כולם, אבל עדיך להזהר מואוד שלא לשבת ליד מי שאוהב להפריע בלימוד ולספר דברים שונים. עליון לדעת שחבר כזה גוזל מהחיין, ממש כבשוותו גוזל את החיים שלו, שהרי מה זה מושג חיים? רק עבودת השם יתברך. אהרת, כלום לא שווה. כל התענוגות וההנאות של העולם כמו חלום, ולא היה כדי לבוא לעולם בשבלים. ואפילה אם היה העולם ללא שכר ועונש, רק תענוגות, בכל זאת לא שווה כלום. כי כמה שיתהנה, הרי בשם זקן, נחלש ותש כוחו. ואם נשאל אותו אחרי שנחנית כל ימיך, האם היה כדי לך לבוא לעולמים? יאמר לך: הכל עבר כמו חלום. יעצא שהחחים העיקריים הם רק עבירות ה' יתברך, אם כן זה שifarיע לחברו בלימוד התורה כאילו הרגו לפני זמנו, קיער את חייו והפסידו: וכי מוכן שיתקצרו לו כמה ימים וכל שכן כמה שנים עבו זולת?!

๙ שמחת הלב

והעזה היא ללמידה במאזין, בחשך, בהתלהבות ובהתמדה, ולא לדבר אפילה מילה אחת בاميון הלימוד, כדי שלא לחת אפשרות לפתח של שיחה. ואם קשה לו, יחזק עצמו במוסר וכיפה יצרו ללמידה המש דקות בל' לדבר, ולאט לאט עוד חמש דקות עד שיתרגל ללמידה זמן מרובה ברצף, ואז יזכה להרגיש טעםה של תורה. וירגש את גודל טעומת של הבלתיים. וחליליה לחושש מلغג הסובבים אותו שיאמנו לו: מה, נהיית עדי? אלא יהיה עז כנמוד לעשות רצון אביו שבשימים ולא יבוש מהם, ואם החליט החלטה מסוימת, ובא חברו לשוחח עמו, עיריך להtagבר ולעמוד בהחלהתו: אין אני מפסיק עד שאגמר, וכן יעשה פעם פעמיים, ויאמנו מה שיאמנו עליו, ואחר כך ישלימו עם המ丑 שזהו לא מדובר בاميון הלימוד, ויעזבו אותו.

והנה כתוב הרבה נועם אלימלך,שמי שעושה יום אחד תענית דיבוד וקודא את התהילים שלוש פעמים, נחשב לו כ"תענית הפסקה" משבחת לטבתה, שמיילתו כאילו התענה שיטים וחמש אלף ושלש מאות תעניות. והרי זה קל, וכי לא כדי ביום אחד להרוויח כל כך הרבה תעניות? ומה נלמד על אחת כמה וכמה לעסוק בתורה, שמעלינו הרבה הרבה יותר מקראיות תהילים, ואם כן מה גדולה מעלהו אם הוא עוסק בתורה בל' דיבורים בטלים, ובמיוחד מי שיש לו תאהו לדבר וסתורנות להעתניין בכל מיני נושאים ומתרגбр על תאותו ובולם פיז, מי יודע כמה זכויות וחתבות הוא מושיף לעצמו ולעלום כולם.

ולפעמים נראה לבחור בהשכמה ראשונה שהוא נמציא שתיים עשרה שעות בין כותלי הישיבה, אבל אם יעשה חשבון מדויק יראה שבמשך כל היום הוא לומד ורק חמש או שש שעות, וכן אברך שנמצעה בשבוע שעות בין כותלי בית המדרש, לאחר חשבון מדויק יראה שבמשך היום אינו לומד אלא ארבע שעות, כי מובוץ את הזמן במציאות ספר, בחינת שולחן, בשיחות על דבר ועל הא, איך מקבלים הנהנה בארכונה, והיכן מוכרים את המוציאים יותר בזול, ועוד מענייני חדשות ופוליטיקה, והשעון עושה את שלו, ולקראת הסוף שוב הוא לומד קצת, כדי שלא יראה שלא למד כלום או כדי להשקי את מצפונו, הרי שעותות רבות העביר מבטלה לבטלה. ובזה פירש פעם יזרוי ההר"ג ובו יוסף עדס זוק"ל את הפסוק במשל: (כד לא): "מעט שנות מעט תנומות מעט חבק ידים לשבב", כי פעמים חושב לעצמו לישון רק כמה רגעים ולהתמהמה מעט זמו, ولבסוף מפסיק הרבה הרים, כי דקה מושכת דקה.

ולדעתי מי נקרא בחור שקד? מי שהשעה עצו היה שיטים דקות של לימוד ולא מדובר בاميון. ערובה לאיכות - היא הלימוד ללא הפסוקות בשיחות בטlotot. וצריך להתעורר לדברים אלו כבר בצעירותו, כי כשאדם מתבגר מקבל שכל ורוצה ללמידה יותר תורה, אבל הבעייה שאו הוא נתון בעול' המשפחה ואין לו זמן וישוב הדעת בכימי הבהירות, אם לא שהchein את עצמו מוראט. עכ"ד הנפלאים והמוחוקים של רבני הארץ לציון.

י רבי דוסטהי ברבי ינאי משום רבוי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הפטוב באלו מתחיב בנסיבותיו, שנאמר (ובבאים ז) רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. יכול אפילו תקפה עליו ממשנתו, תלמוד לומר (שם) ופנּוּ יסورو מלכובך כל ימי חייך, הא אינו מתחיב בנסיבותיו עד שישב ויסירם מלבו.

๒๖ מאירת עיניים

שתקפה עליו משנתו, דהינו שכבהה עליו, ושכח תלמידו מחמת אונס, כגו' מחמת זיקנה, או מחמת קושי העניין וכדומה?! תלמוד לומר – הנה ממישיך הפסוק ואומר: "וּפְנֵן יִסּוּרָוּ מִלְכֹבֶד..." – ומفسוק זה למדים שאינו מתחייב בנסיבות אלא אם כן הסיר מלכובו את דברי התורה, על ידי התursalות והתבטלות. ואמרו חז"ל (ברכות ח ע"ב): "היזרו בזקון שכחה תלמידו מחמת אונסו, שהרי לוחות ושרבי לוחות מונחים בארון".

י כל השוכח דבר אחד ממשנתו – דהינו שאחר שלמד, אינו שם לב לשמר הדברים בלבד ולהזור עליהם. והריזו דומה למי שהרוויח כסף ואינו משגיח עליו לשומרו. והדבר מראה שאין דברי התורה שלמדו חשובים לו כל כך. כאילו מתחיב בנסיבות – כאילו מסכן את חייו, שהרי התורה היא חיינו ואורך ימינו. והتورה מזהירה: "השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח..." – נפשך וחיך תלויים זהה. יכול אפילו תקפה עליו ממשנתו – האם יתכן שהדברים אמרים גם למי

๒๗ שמחת הלב

י כל השוכח דבר אחד ממשנתו. כתוב רבינו האר"י ז"ל: "השכחה אשר באנשים, היא נותנת עצלה ותרדמה להימנע מעסוק התורה, באמורם כי הנה חס ושלום יגעים לריק ולבטלה, כיון שהכל נשכח מהם, ולכן נודיע עניין השכחה מה עניינה. הנה נודע מאמר הזוהר הקוזש בפרשת משפטים, כי בתחילת נותנים לאדם نفسه, ואם יזכה יותר יקבל רוח. והנה בתחילת הנפש היא נקבה ובها עניין השכחה, וכל זמן שלא השיג האדם חלק הרוח הבאה לו מהזוכר וכו' סוד הזוכרה, הוא שוכח והולך. והנה הוא טורה ומתוך הנפש, על ידי טרו ועמלו בתורה. ואף על פי ששוכח מהו שלומד, אינו יגע לריק חס ושלום, יען כי בעולם הבא ולעתיד לבוא ייכירו לו כל מה ששכח כמו שאמרו בזוהר פרשタ בראשית. ואם עתה בחיים הוא שוכח, הטעם הוא כי המקומות גורם לכך, יען כי הוא מותקן הנקרא עלמא דנוקבה, ואני יגע לריק חס ושלום, ומחייב הוא לתקן הנפש בראשונה, ולאחר כך יתנו לו הרוח". (אורחות עדיקים לרבי חיים שלמה דיאש עמו קסט)

השובח דבר אחד ממשנתו. אמרו חז"ל (פסכת הוריות ג ע"ב) הרגיל בזיותים משכח תלמידו. ואמנון הינו דוקא ב"רגיל" לאכול זיתים, אבל האוכל מידי פעם, אין לו לחושט לשכחה. ואף הרגיל בזיותים, אם מכובן בלבו בכל זאת שאוכל בשמות "אל אלהים מעצץ" [טעולה במספר

יא רבי חנינא בן דוסא אומר, כל שיראת חטא קודמת לחייבתו, וכל שחכמו קודמת ליראת חטא, אין חכמו מתקיים.

๖ מאירת עינים

שניגש למלוד רק מותך רצון להשיג חכמה, ואין לבבו פונה להיות ירא חטא, אז אין חכמו מתקיים – שמתוך שנוכח הוא לראות כי התורה מונעת אותו מללכת אחרי שרירות לבו, ומהיבת אותו להיות ירא חטא, הוא חש אותה כמשא מכבד ומוסס בה וועזהה.

יא כל שיראת חטא קודמת לחכמו – מי שניגש למלוד מותך שרוצה להיות ירא חטא, ולהבין ולדעת את דרכי התורה, אז חכמו מתקיים – הלימוד מביא אותו למטרה, ולכן יש לו נחת רוח והנהה רבה מלימודו, ומושיק הוא לתמיד ולהחזיק בתורה. **ולכל שחכמו קודמת ליראת חטא – מי**

๗ שמחת הלב

417 [במנין זית], הרי זה מבטיל את השכחה, ואדרבה זוכה לזכרון. (רבנו הארדי זל. וכן כתוב המגן אברהם סימן קע סיק יט. טוית יביע אומר חלק ב יורה דעתה סימן ח אות ה. היע ז ריט)

עד שישב ויסרים מלבו. כתוב בספר חסידים (סימן אלף ח): אחד שאל מהחכם, עכברים אכלו מליחמי, אם אוכל לאכול מן הלחם? אמר לו החכם ולמה לא תאכל? אמר לו כי אמרו חז"ל שהאכל משאריות מאכל שאכלו ממנו עכברים גורם לשכחה, ואני נזהר מלأكل מכל מה ששוכח התלמוד, ועתה אני רעב. אמר לו החכם, אין לך חייב עד שישב ויסרים מלבו. (כמביאר במשנה כא, וכן הוא במסכת מנחות עט ע"ב) אבל אני רואה שאין עסק בתורה, והולך עם עמי הארץ לטענו דברים בטלים, מוטב היה לך שלא הייתה נזהר מדברים המשיכחים כדי שיחיה שוכח דברים בטלים שאתה עוסק בהם. ע"ב. ישמע חכם ויסוף לך. (ועיין עוד בחוברת "הרפואה בהלה" ובגדרה" בעניין הוהירות משכחה)

יא כל שיראת חטא קודמת לחכמו. אמרו חז"ל (מסכת שבת לא סע'יא): בשעה שמכנים את האדם לדין, אמרים לו: נשאת וננתת באמונה? קבעת עתים לתרוה? עסكت בפריה ורביה? ציפית לישועה? פלפלת בחכמיה? הבנת דבר מותך בדבר? ואפלו זכה ועשה הכל כהוגן, אם ייראת ד' היא אווצרו [שהוא העיקור החשוב בעיני] – הוא זוכה בדין, ואם חילתה לא – לא. משל לאדם שאמר לשלוחו: העלה לי כור [מידה גדולה מאד] של חיטים לעלייה. הילך והעליה. אמר לו: עירבת בזון קב חומטון [מעט אדרמה מלוחה, כדי שתשתמשו שלא ירקבו?] אמר לו: לא. אמר לו: מוטב שלא העלית. ועוד אמרו, כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגוזבר שמסרו לו מופתחות הדלותות הפנימיות, ומפתחות הדלותות החיצונית לא מסרו לו, אם כן היאך יכול לכנס לפתחים הפנימיים כדי לחקת מהאווצרות? כך אם חילתה אין לאדם יראת שמים, אין לו אפשרות לגשת ללימוד התורה, כי חכמת התורה לא תיכנס ללבו. גם אם הוא לומד תורה, הרי שתורתו תהיה מן השפה ולחוץ. תורה אמיתית ניתנת להשיג רק כשקדמת לכך יראת שמים.

יב הִוא חִיה אָמֵר, כֹּל שְׁמַעֲשָׂיו מְרַבֵּין מְחִכָּמָתוֹ, חִכָּמָתוֹ מְתַקִּימָתָו. וְכֹל שְׁחִכָּמָתוֹ מְרַבָּה מְפֻעָשָׂיו, אֵין חִכָּמָתוֹ מְתַקִּימָתָו.

๖ מאירת עיניים

מתקימת – כי משתוקק הוא ללמידה עוד ועוד, ומחזק ומתמיד בليمודו. **וכל שחכמתו מרובה ממעשו** – לומד הרבה ואני מקים את המצוות (רש"י), או שחוש לבבבו כי רק אחר שלימד את המצוות וטעמייה היטב על בוריין תחיל לקיים (רבנו יונה). **אין חכמתו מתקימת** – הלימוד מכבד עליו וועזב ומניה אותו. וגם אין לו "כלים" להכיל את חכמת התורה, ודומה הוא לאחד שהלך לחנוני וביקש ממנו שמן, והביא עימו כל מחרר, אמר לו החנוני: "טיפש, כלים אין בידך, ואתה מבקש ליטול שמוו?" (נדר"ג לב). כך אדם שאינו משתמש בקיום המצוות, חסר לו כשרון הלב, ולא יכול בלימוד התורה, כתובות (טהילים נ' ט): "ילך רשות אליהם מה לך לסתיר חקי, ותשא בריתני עלי פיך?! ואתת שניאת מוסר ותשליך דברי אתריך" (רשב"א).

יב במשנה הקודמת ذובר על הזהירות במצבות לא תעשה, ועכשו ממשיכה המשנה על הזריזות במצבות עשה: **כל שמעשו מרובין מחכמתו** – אכן יתכן שהוא מעשי של אדם מרוביים מחכמתו, הלווא אינו יכול לעשות מה שאינו יודע ולומדי אלא הכוונה היא של שיש בלבו רצון והחלטה לקיים ולעשות את כל מה שילמד, נחשב לו כאלו עשה. וכך שראינו אצל משה רבנו שציווה לישראל פסח, ומיד נאמר (שמות יב ח) "וַיַּלְכֹּו וַיַּעֲשׂו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צוֹהָה הָאֱלֹהִים מֶלֶךְ שְׁמֹעוֹן וְאֶחָרֶן", ושואל רש"י וכי מיד עשו, והלא מראש חדש דבר עימים לקחת השה בעשור לחודש? אלא מכיוון שקיבלו עליהם לעשו, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו. נמצא שככל אדם שמקבל עליו ללמידה ולעשות, כבר נחשב לו שעשה, וממילא מעשיו מרוביים מחכמתו. ולכן **חכמתו**

๗ שמחת הלב

ואמר רבי שמעון בר יוחאי, אין לו להקדוש בבית גניו אלא אווצר של יראת שמים, שנאמר (ישעיה לג ז): "יראת ה' היא אוצרו". (ברכות לג ע"ב) וכותב הגאון רבי חיים מוואלוזין (נפטר ה' ש"ו ד פ"ה), לפי ערך גדול אווצר יראת השם אשר הכהן בקרבו, כן תוכל להכנס ולהשתמור ולהתקיים בתוכו התורה. וכןו אב המחולק תבואה לבני, שנוטן לכל אחד כפי אשר יחזק אווצרו אשר הכהן על זה מקודם. ואפילו אם ירצה האב והוא פותחה تحت לו הרבה מاء, כל שהבן לא יוכל לקבל יותר. ואם לא הכהן הבן אף אווצר קטן, גם האב לא יתן לו כלום, כיון שאין לו מקום משומר שתתקיים אצלו. כן הוא אצל השם יתרך, שידיו פתוחה לכל, להשפיע תמיד לכל איש מעם סגולתו, רוב חכמה, ובינה תורה, ושתתקיים אצלם, אולם הדבר תלוי לפי אווצר יראת השם שתוקדם אצל האדם, כמו אמר התנא: "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקימת".

**יג הַוְאָ הִיא אֹמֶר, כֹּל שְׁרוֹחַ הַבְּرִיּוֹת נֹוחַ הַיְמָנוֹ, רֹוחַ הַמָּקוֹם
נֹוחַ הַיְמָנוֹ. וְכֹל שְׁאֵין רֹיחַ הַבְּרִיּוֹת נֹוחַ הַיְמָנוֹ, אֵין רֹיחַ
הַמָּקוֹם נֹוחַ הַיְמָנוֹ.**

๑๖ מאירת עיניים

רוב הבריות, אין לחוש למיעוט, כמו שמצוינו במדריכי היהודי שנאמר עליון: "ורצוי לרוב אחיו" (ברטנורא תי"ט). ומכל מקום אם אין אהוב על הרשעים, מלחמות שמוכחים, אין בכך כלום. כפי שאומרת הגמara (כתובות קה ע"ב) שתלמיד חכם צעריר שאהוב על בני עירו, הרי זה משומש שאינו מוכחים להחזירים למוות. וכן בודאי שעליו להוכחים בנועם ולא יחנני לרשעים למצואתו בעיניהם (ענף ע' אבות).

יג כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקומות נוחה הימנו – מי שאהוב למטה בין הבריות, במידע שאהוב הוא גם למעלה בעיני ה'. ולעומת זאת: כל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו – מי שאין אהוב בין הבריות יראה שמיים שומרין תורה ומצוות, במידע שאינו אהוב אף בעני ה'. כי ה' נתנו לנו וחסד ליראיו, שנאמר (תהלים קג יז): "וְחִסְדְּךָ ה' מְעוֹלָם
וְעַד עוֹלָם עַל יְרָאָיו". ויש להסתכל בזה אם אהוב הוא באופן כללי על

๑๗ שמחת הלב

יג כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקומות נוחה הימנו. הגאון הקדוש רבי אברהם אוזלאי [בעל "חסדר לאברהם", סבו של מון החיד"א] ביאר, כל שיש לבריות נחת רוח בעולם הבא מסיבתו, לפי שהוא מזכה אותם בתורה ובמצוות, רוח המקום נוחה הימנו. אבל מי שאומר שלום עליך נפשי ואני וביתך נעבד את ה', ומה לי להדר ולזכות את אחרים, ומעולם לא זיכה לשום בריה מחותתו, אין רוח המקום נוחה הימנו, בכיוול לא נתן נחת רוח למקום, שאין חפץ ה'
כי אם במיל שמצויה את הבריות. ע"ב. [יעיין עוד בהקומה לחובrat "הסעודה בהלכה ובאנגדה" במעילת זכויות הרבנים].

כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקומות נוחה הימנו. בדרך רמזו ניתן לפרט, כי אף אדם שלא זכה עדין להגיע לדרגה גבוהה זו, להיות בגדר "טלית שכלה תכלת", באופן שרוח הבריות נוחה הימנו מכל דרכיו ומעשייו באופו מושלם, מכל מקום אם לך לעצמו מצוה מסוימת ומשתדל לעשותה בשלימות מירבית וכתחלהבות גדולה, עד שרוח הבריות נוחה ממנו מיאודה מיאודה בהתפעלים ממנו, ידע לו כי אף רוח המקום נוחה הימנו מיאודה מיאודה.

ונרחב: ישנו אדם המותלהב מאד ממציאות ארבעת המינים, חודש ימים לפני חג הסוכות, הוא הולך לפודס לחפש אחר אטרוג מהוזר ויפה, עוזב הדומה לב. לולב ישר ביזטר בשרביט, הדרסים משולשים, וערבותות לחים, מהוזרים ומשובחים, ומשלים עבורם טבין ותקילין. בהגיע עת המזווה בחג הסוכות, כולו בחתלהבות של קדושה ובשמחה עצומה, ומברך בחشك "אשר קדשנו במעוזתינו וצינו על נטילת לולב", ו"שוחחינו", ומגענו את ארבעת המינים כשבכל

יד רבי דוסא בן הרפינס אמר, שנה של שחרית, ויין של

ט בענין מוארת עיניים

את יומו בצלות. ויין של צהרים – בזמנם היו אוכלים שתי ארוחות ביום, בוקר וערב, וכששותה מעט יין בתוך הסעודה, אין זה מזיק. אך "יין של צהרים", שלא בשעת הסעודה, מביא

יד רבי דוסא בן הרפינס מונה ארבעה דברים שוגרים לאדם לאבד את ימיו בבטלנות. **שינה של שחרית** – כשהאדם מתמהמה על מיטתו ומתעצל למקום משנתו, וכך מתחילה

ט בענין שמחת הלב

כלו אותו שרעפים. לעומתו, יש אחר שקנה ארבעת המינים 'כשרים' סמור לכנית החג, במחור מוזל, ברך עליהם ונענע, אך ללא חشك והתלהבות כלל. אין ספק שגם הוא יצא ידי חובת המצווה, אך האם ניתן להשווות ביןיהם? מומי הבריות מתפעלים ומרגשים כלפי הערכיה גדולה ומנסים לחוקתו, הלווא ברור מזה שככל קולו מתחלה ומנגען ארבעה מינים מהודרים בחشك ושמחה, ולא מזה שנגען ארבעה מינים 'כשרים', אך ללא חشك והתלהבות. האם יאמר אדם לבנו ללימוד מומעיו של זה שעושה המצווה רק לצאת ידי חובה?

הוגמא נוספת, ישנו אדם המתלהב ממצוות סוכה, הוא מתחילה לבנותה חודשיים לפני החג, ומקשט אותה באורות וכוכבים מיוחדים, ופורס דשא סינטטי ועוד ועוד. לעומתו, ישנו אדם הבונה סוכה כשרה, בלי עיטורים והתלהבות וכו', האם הבריות מתפעלים ממן?

ישנו אדם הזוכה להתלהב בכל בוקר ממצוות עיצית ותפלין, הוא בא לבית הכנסת כשל כלו ברגש ושמחה, ובברך בכונה ובכלל רם, ומוניה את התפלין בהתלהבות... לעומתו, יש אדם הבא עייף לתפילה ובקושי לובשת את העיצית, ומוניה את התפלין בעיתלים, האם מישחו מתפעל ממן, האם מישחו מנסה ללימוד ממן או להקוטו?

ישנו בחור שŁומד בבית המדרש בהתמודה, בחشك ובהתלהבות, כל קולו חי ונושם את הלמוד. ולעומתו, ישנו בחור היושב לפני הספר הפתוח לפניו, ובקושי מוציא את המילים מפיו ולומד בעיפות ועצלות, וחולם חלומות, האם הבריות יתפעלו ממן? האם ירצו ללימוד ממן? האם אבא יאמר לבנו בא נהייה כמו זה?

זה שאמור התנהא: "כל רוח הבריות נוחה הימנו", והיינו שעשוית מעזה זו מועצתן בעיני הבריות, שהבריות אומרים עליו "בזה ראה וקדש", "הלוואי שגם אנחנו נהייה ככה", או תדע לך שגם "רוח המקום נוחה הימנו", גם הקב"ה שמח בו. אבל "כל טין רוח הבריות נוחה הימנו", אין להם שם התפעלות ממן, תדע לך שגם "אין רוח המקום נוחה הימנו".

יד **שינה של שחרית.** אמרו באבות רבי נתן (פרק כט): **שינה של שחרית, כייד?** **שלא** **יישן עד** **שייעבור זמן קריאת שמע,** **ונמצע באטל** **מצוות התורה.** **ועלוי נאמר** (משלי כו ז): **"הנִּזְלַּת**

זהרים, ושיחת הילדים, וישיבת בתים נסיות של עמי הארץ, מוציאין את האדם מן העולם.

๖ מאירת עינים

האדם מן העולם – גורמים לו לאבד את ימיו ואת חייו ולבטל את מעלותו. ורבנו יונה כתב: "למה לו חיים, וראו לטורדו מן העולם, כי הבל הוא והבל ימיו. ואחר שהיה כמה ימים מתעסק בעסק ללא הוועיל וביטול התורה, על מה יוסיפו לו ימים!! משל מלך שנתנו מאה כסף לעבדו, והשליכם לים, וחזר וביקש ממנו אחרים, הלווא ראי שלא יתנו לו יותר! כך מי שאינו עוסק בתורה".

אותו לידי שכנות, וכך ממשיך ומ Abed את ימיו בשכירות והוללות. וכבר אמר שלמה המלך (ומשמי כגד כת): "למי אווי למי אבוי... למי פצעים חנס... למאתרים [מתעכבים] על היין". **ושיחת הילדים –** שמרבה לשוחח, לפטפט ולהשתעשע עם הילדים והנערים. וכשמרבה בכך, בא לידי קלות דעת, ומבזבז את זמנו. **וישיבת בתים נסיות של עמי הארץ –** שיישוב עם עמי הארץ במקומות שהם מתכניםים, ומעביר עימים את זמנו לבטלה. כל הדברים הללו מוציאין את

๗ שמחת הלב

תסוב על צירה ועצל על מوطטו", כמו שהדלה תסוב על צירה, ואני נפרדת ממנו, כן העzel מרותק למיטתו לרוב אהבתו את השינה, וכמו שנאמר (משלי יט ט): "עצלה תפיל תרdemah" (רלבג).

בא וראה כמה גינה שלמה המלך את העzel! אומרים לו: הרי רבך נמצוא במדינתך, לך ולמד אצלך תורתך! אומר להם: מתיירא אני מן הארץ שבדרכך, שנאמר (משלי כו י): "אמור עצל שחל בך". אמור לו: כבר בא רבך בתוך עירך, לך ולמד אצלך תורתך! אומר להם: מתיירא אני מן הארץ שנמצא בין הרחובות, שנאמר "ארי בין הרחובות". אומרים לו: הרי הוא בית שכני! אומר להם: אם אני הולך וואה שהדלה פתואה לרווחה! שנאמר (שם ז): "תדרלת תפוב על צירה". בשראה שאין לו מה להסביר, אומר להם: בין שהדלה פתואה בין נעלמה, אני מבקש לישן עוד מעט! שנאמר: "תדרلت תפוב על צירה, ועצל על מوطטו". ועליו נאמר (משלי ז ט): "עד מתי עצל תשכיב, מתי תקים משלגנתך". עמדו לולם, טמו לפניו לאכול, והוא מתעצל ליתן הפת לתוכ פיה, שנאמר (משלי כו טה): "טמו עצל ידו בצלחת, נלאה להשיכה אל פיו". ונאמר עוד (משלי כד ל): "על שודה איש עצל עברתי ועל ברם אדים חסר לב. והנה עליה כלו קמטנים, בטו פניו תרלים, וגדר אבנינו גהרסה. ואתחה אנכי אשית לך, ראייתי לך חתמי מושר. מעת سنנות, מעת תנומות, מעת חפק ידים לשקב".

וישיבת בתים נסיות של עמי הארץ, מוציאים את האדם מן העולם. שככל סיפורייהם של עמי הארץ בדברי מלחמות וההיסטוריה של העמים ובברבי הימים שלהם, ובמשמעותם כדור רגלי וכדור סל, ושאר ענייני ספורט ופוליטיקה, ובטלים מן התורה. וגם עלול להמשך אחריהם

ב. שמחת הלב

באכילה ושתיה וקלות ראש. ואמרו חז"ל (נדרים כ ע"א): אל תהיה רגיל אצל עם הארץ, שסופה להכשילך. ואמרו באבות דברי נتن (סוף פיק נט): מעשה ברבי עקיבא, שהיה יושב ודורש וטונה להתלמידיו, ונזכר מה שעשה בעירותו עם עמי הארץ, פתח ואמר: מודה אני לפניך ה' אלהי ששם חלקי מישבי בית המדרש, ולא שמת חלקי מישבי בתי כנסיות של עמי הארץ!

וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ, מוציאות את האדם מן העולם. ניתן לפרש 'בתי כנסיות' ממש, והיינו בתי כנסיות שאין להם רב תלמיד חכם קבוע אשר ידריכם וינהיגם כהלה, והגבאים שמה מה עמי הארץ שאינם מכללים דבריהם במשפט, ומדריכים את הציבור כדי העולה על רוחם, וכפי מה שזכיר להם מקטנותם, ולבד מניהול החשבון החשמל וניקון המקומ, אין בין גבאים אלו לבין תפוקדים ולא כלום, באופן שהציבור נשארים יודעים בהלה ובחשפה נכוна של תורה ויראת שמים טהורה, ואת דועכים והולכים הלוך וחסוד בעבודת השם.

ובאמת מה רבה המכשלה בזה שככל העולה על רוחו להקים בית הכנסת, הולך ומקים ונעשה אחראי על עניינים העומדים ברומו של עולם, ומעלה ומוריד שליחי ציבור וחכמים בכל העולה על רוחו, ואין פועה פה ומעפעת, והתורה חוגרת שק על המשתמשים בה כקדром לחפור בה.UA וראה בדברים המבהילים בזוהר הקדוש (זהו חדש יתנו לך ג' ע"ב), וזע ליטנו בתרגומים: "תוועבת ה' כל גבה לך, אותו אדם שככל הטוב שועשה כדי לעשות לעצמו שם, הוא מאלו שנאמר בהם: "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמיים וגעה לנו שם", אלו הם הבונים בתי כנסיות ובתי מדרשות מכספת, והכל כדי לעשות להם שם ולא לשם הקב"ה. ואם אדם זה יתארח אצלך, תשמור את בתרך ואשתרך ממונו". ועיין שם עוד דבריהם נוראים. וכבר כתוב המאירי (פסכת יומא כג ע"ב): "אין ראוי להעמיד פרנס על הציבור [שם כלל] לאדם האחראי במשורה כלשהו על הציבור] אלא מי שנודע במידותיו, עני ושפלה רוח וסבלן, מפני שהוא עירק להתנהג עם הבורות ברכבים משתנים לכמה גוונים, זה בכח זהה בכח, ולהתאהב עם כל אחד מהם כפי מידותיו. ואף כי מידת הנאמנות משובחת בכל אדם, וכל אדם עירק לה, מכל מקום מי שהוא פרנס על הציבור, עירק שיהיה מעוטר במידה זו עד תכלית, שלא תהא פרעה קוראתו". ע"ב.

אך לבסוף מכל זה, הלווא חובה גמורה על הגבאים לדאוג שיהיה רב מורה הוראה, שיוראה להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. ואפירלו אם אין להם די ממון כדי לשלם לדב ולשליח ציבור, ישלמו לרבי בית הכנסת ויוציאו על שליח ציבור, כמו שפסק מורה בשולחן ערוך (אורה ורים סימן ג סי' כה, ווירה דעתה סימן רנא סי' יג): "ציבור שיצריכים לשלchor רב ושליח ציבור, ואין סיפוק בידם ליתן לשיניהם, אם הוא רב מובהק ובקי בחזראות ובדיןיהם, הוא קודם. ואם לאו, שליח ציבור קודם". וככתוב במשנה ברורה (סימן ג סי' ע"א): אף שהם עמי הארץ שאינם יודעים לקרוא ולהתפלל, ואם לא יರיה להם שליח ציבור, יחסר להם על ידי זה מצות התפילה, שלא יהיה להם מי שיוציאם ידי חובתם, בכל זאת זה שיהיה להם רב ומורה עדך שידייעם תורה ה' ומשפטיה, עדיף מן התפילה. ע"ב. כמו שכתב הרואה' שאם

๙ שמחת הלב

הרב מובהק וגדוֹל בתורה ובקי בהוראה ובידניים, אין ספק שתלמידו תורה קודם קודם לתפילה. וכتب הגאון ייעב"ז, הדבר פשוט שהוא דוקא בימיהם שהיה צבירה לשליח ציבור להוציא את שאינו בקי, מה שאינו כן עכשו שהכל בקיאים להתפלל, ואני אחד שסומך על תפילת השלחין עיבוד להוציאו בתפילה, פשוט וברור שעדיף רב מורה הוראה, אפילו שאינו גדול כל כה, שאו אפשר לקהיל בלבד בראב, שלא כולם בקיאים בהלכות, וכל קהיל מישראלי מוכרים להיות להם מורה הוראה ורואה עצן קדשים. ואם כן בודאי שהוא קודם, שאפשר לקהיל בל' חזון עם קול ערבית, אך אי אפשר בל' מורה הוראה, ואף על פי שאינו גדול, הוא קודם, ויתפח בדורו הרי הוא כאביר שבאים. וכן ממשמע מלשון הטור והשולחן ערוך הניל, שלא הזריכו שיחיה גדול בתורה, אלא בקי בהוראות ודינים.

וכتب המשנה ברורה בביור הלכה: מכאן יש ללמד גודל החוב המוטל בכל מקום בישראל, למנות אלף לرؤשים רב מורה הוראה אשר יורה להם במצוות התורה ומשפטיה, ולהזרעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר עישון, ולא יהיה בעיורים המגשימים באפללה, שהרי אפילו אם על ידי כך תהיה התפילה נדחתה לגמור, גם בזה ההוויה להעדריך וברב מורה הוראה, כל שכן בשיכולים להתפלל לעצמים. ומה זימלאו פחד ורתת אותם שאין להם רב ומורה עדק בערים, ועוזן גדול הוא, כי הלווא עיריכים הם למורה עדק אשר יורה להם בהלכות שבת ויום טוב ובhalachot פשת, ובhalachot טהרת הבית וטבילה במקווה, וכל שיאר דיני תורתנו הקדושה אשר יעשה אותם האנשים וחוי בהם, וסוף דבר שבלי הנגagt רב ומורה עדק ומהניג בדורכי ה, בודאי שביאו לדי' חילול שבת ויום טוב ואכילת איסוריים וחשש חמץ ועוד כמה איסורי בריתות חס ושלום. ע"ב. ובשות'ת מהרייט"ז כתוב, וכל קהיל ועדרה מישראלי, שאין ממנים עליהם בשכר, חכם גדול בתורה אשר יניחם בדוריך ישירה, קרוב בעניין לומר שהם עוברים באיסור לא תעשה מן התורה שנאמר יילא תהיה עדת ה'צעאן אשר אין להם רועה". וכן שכתב הרמב"ם (פ"ז מהלכות השבה ח"ט) שעריך להעמיד בכל קהיל ועדרה מישראלי חכם גדול זוקן וירא שמיים מנערוין ואחוב להם שיהיה מוכחה לרבים ומוחדרם בתשובה. ע"ב. ובודאי שמלת ערך ממשמע שכופים עליה, פשוט. ע"ב. וכן כתוב הגאון מהר"ש הלוי, שלענן מינוי מרביץ תורה, אפילו אם רק מיעוט הקהיל ורצים בקיים המוצה, יכולם ל��וי את הרבים המונעים. והסבירים עמו הגאון מהר"ש [רכ' חיים שבתי, רכה של סלוניקי לפני כ-400 שנה] כתוב, שהמנע את הקהיל ממינוי מורה עדק ומרביץ תורה, חייב ניזוז, שהוא בכלל המרכיב את הרבים מליישות מוצה, שפסק הרמב"ם שחביבם מורה עדיין, ואין לך מוצה גדולה מזו להרביץ תורה לרבים ולזכותם להורות להם דרך הישירה. ובשות'ת מורה ואלהלות כתוב, יש לתקן מס להביא חכם המורה דיני איסור והיתר, לבלי יהיו מוכשלים באיסורי תורה מסוימים שאין להם מי שiorה להם דרך הישירה, והזוב מוטל על כל איש מישראלי להסידר מכשול מקרוב עמנון. ולדעתינו זה עדיף יותר ממציאות פריוון שבויים, שהוא העלת גוףו וזה העלת נשמתו, וגדוֹל המחתיתאו יותר מן ההרגנו, ואם בעבור מיעות פריוון שבויים תיקנו לשלים מס, כל שכן בעבור הסתת מכשול מבני יישראל על ידי רב מרביץ תורה. ע"ב. הרי שהגדיל ענן מינוי רב מורה הוראה יותר ממציאות פריוון שבויים שהוא מוצה גדולה עד מאד, וכן שפסק מרן בשלוחן

ט ט מהחת הלב

ערוך (יורה דעה סימן רבכ ס"א) שאין מיצה גדולה יותר מפדיון שבויים, אף על פי כן מצות מינוי רב מרבייך תורה, עוללה עליה. (שו"ת יביע אמר חלק ז יורה דעה סימן יי)

ואין ספק שהנכון למנוט רב קבוע בבית הכנסת, ולאแคותם המביבאים מיידי שבת בשכנתו רבניים או רחים שימסרו שייעודים, מאהר והמעיאות מוכיחה שכשיש רב קבוע, השפעתו הרבה יותר חזקה ומוסעילה, בהיותו בקשר תמיד עם העיבור ורואה את ערכיהם, וידוע באלו עניינים לדבר עימם ולחזקם, יותר מאשר רב אורה שמוסר את שייעורו ושיחתו והולך לו, ואינו יודע תמיד את הערכיהם החשובים והמיוחדים לציבור הזה דזוקא. מה גם שבhayot ואין רב קבוע בבית הכנסת, אין לציבור הכאים את מי לשאול ועם מי להתייעץ, ובכך היאך תעלולו ויתקדמו התקדמות אמיתית המחויקה מעמד, הלווא מתוקף תפקידו של רב המקומות, הוא להתחבר ולהיות עם העיבור בעידני שמהאו או חילילה להיפך, ובhayot בקשר הדוק עם העיבור, יכול עלייהם לקבל ממנו, ובקלות יוכל להשפיע עליהם, אף שפעמים נשותיהם של הציבור מוגנות למשל לחינוך טהור לילדיהם לتورה ויראת שמים, וכיוצא בדברים אלו. אך הרוב הקבוע יכול עלייו יותר להשפיע עליהם, ואת עילתה אותם במסילה העולה בית אל. נמצוא שלא די בהז לטעמו כמה שיעורי תורה מסויזה רב או מרצת נחמד, כי בסיום השיעור או ההרצאה, הלווק לך הרוב או המרצה ללבתו ויעלם מזיבור זה, ואת מי השואל ישאל?! ובLIGHT ברירה הוא מקיים בעצמו (השע' ד יב): "עמי ביעזו ישאל, ומכלו יגיד לו", ודרשו חז"ל (פסחים נב ע"ב) כל המיקל לו מגיד לו. ישמעו חכם ויוסף לך.

ולחיזוק הדברים נביא מעשה שמספר תלמיד חכם שהרבץ תורה באחת מבתי הכנסת, והשתדל גם בקרב הנערים להריעיך עליהם חום ואהבה ולקרבתם במתק שפתוי לאבינו שבשימים. אך העיר הרע לא יוכל לשבול שיש מקום שפורה ומשגשג בתורה ותפללה, ודאג להחרר ריב ומחליקת עד שהוכרה אותו חכם [על פי דעת תורה] לעוזב בית הכנסת זו ולנדוד לזכות את הרבים בבתי הכנסת אחרים. והנה כעבורי שנה, בהיות החכם מוהלך לדרכו, דאה נער לנגן לא חיפה. אחר שהתבונן בה, זיהה כי הוא אחד מהנערים שהיה מתפלל באותו בית הכנסת ואביו היה בא לשיעורים בקביעות, וזהר כי אביו אמר, שבזונות השיעורים הללו, השתנה כל הבית לטובה, עניות הכנסת, ידע נרחב בהלה, וכל הבית התעללה ותשגש ברוחניות. לתרהמתו, סיפר הנער כי הוא עזב את מקומ לימודיו, ויצא לעבוד ממשך כל שעות היום. שאל החכם את הנער, האם אתה מניח תפילין, ענה הנער, שזה כמו חודשים שלא הניח תפילין ולא שמר שבת, אך אחר הפערותיו של אביו, חזר להניח תפילין בלבד, אולם עדין אינו שומר שבת ואני מוחפלל. ומלבבד זאת חזר ללבתו בכל לילה בשעות מאוחרות, ומתחרב לחברים כמו שהוא, השם יצילנו. מכאן נלמד כמה נערך וחינוי לכל בית הכנסת שהיה להם רב קבוע שישמור על קשר טוב והולך עם העיבור, ובפרט עם הנערים, ועל אחת כמה וכמה בדורנו שישנים כל כך פיתויים וניסיונות ברוחבו. ואותם העוסקים עם העיבור ומקיימים ככל האמור לעיל מדברי חז"ל, אשריהם בעולם הזה וטוב להם בעולם הבא, מוחלכם יהיה חלקנו.

טו רבי אלעזר המודעי אומר, המחליל את הקדשים, והمبזה את המועדות, והמל宾 פני חברו ברבים, והמפר בריתו של אברהם אבינו עליו השлом, והמנגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא.

כט מאירת עינים

שעשה מלאכה בחול המועד או שנוהג בו מנהג חול באכילה ושתייה. (רש"י ורבנו יונה) **והמל宾 פני חברו ברבים – מבישו ברבים.** וזהי תולדת של "שפיכות דמים" ורבנו יונה. ונקרא "מל宾", כי גורם תחילת לדם לעלות מעלה וחברו מסמיק, ולאחר מכן הדם יורד ונשפך מטה וחברו מחוויר ונחלש. **והמפר בריתו של אברהם אבינו עליו השлом – איןו מל ורש"י.** או מחליל ברית קודש במעשים מגונים. **והמנגלה פנים בתורה שלא כהלכה – מעותם ומסלף את דברי התורה ומראה בה הסברים שלא כשרה.** אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא – כי בודאי מעשו אינם מכובנים לעשות רצונו ה', ותורתו מנו השפה ולהזע (ספרינו).

טו דברי רבי אלעזר הינן על פי הפסוק (ובמודר טו לא): "בַּיְדֵךְ ה' בָּזֶה וְאֶת מִצְוֹתָךְ הַפְּרָר, הַכְּרָתָת הַנְּפָשָׁת הַחַיָּה". ואמרו בגמרא (סנהדרין צט ע"ג) "כִּי דָבָר ה' בָּזֶה - זֹה המגלה פנים בתורה. ואת מצותו הַפְּרָר - זֹה המפר בריתبشر. הכרת תורת – הכרת בעולם הזה, הכרת לעולם הבא". והיינו שישנו עבירות שהינו בגדיר חילול וביזוי הקודש וההיקר,ומי שחוטא זהה, ומזילול ומבזה דבר שבקדושה, אין לו חלק לעולם הבא. **המחליל את הקדשים – נהוג חול ובזיוון בדברים שהוקדשו לבית המקדש, כגון שימושם בחתץ שהוקדש או שימושם קדושים וכדומה.** **והמבזה את המועדות – נהוג ביוםים טובים כבימי החול בעשיית מלאכה.** [יויש מפרשין,

כט שמחת הלב

טו **והמל宾 פני חברו ברבים.** מעשה ברבי פנחס בן יאיר שהיה הולך לבית המדורש, ובדרך היה נחר אשר גברו בו המים ועלה על כל גזרתו, ולא היה יכול לעבוד בו. אמר לו רבי פנחס לשרו של הנחר: **למה אתה מונע ממן מלילכת בבית המדורש? חלוק לי את מימייך שאוכל לעבוד!** סירב שרו של הנחר ל החלוק לו. אמר לו רבי פנחס: אם אין אתה חולק לי, גוזרני עליך שלא יעבדו בר מים לעולמי! ואז נ החלק הנחר לשניים, ועבד רבי פנחס. היה עמו אדם שהיה נושא חיטים שמורים לפשת, אמר לו רבי פנחס לשרו של הנחר: **חולק גם לך,** שהוא עוסק במצוות, שנאמר "ושמרתם את המצוות", וחולק לו. שאלווה תלמידיו, האם גם הם יכולים לעבוד ולא יסתכנו, השיב להם: **כל מי שידעו בעצמו שלא בזיה ולא העלייב לבן ישראל מימיין, עברו, ולא יאונה לו כל אוזן, ואם לאו, לא יעבורי!** (חולין ז ע"א, ירושלמי דמאי

טו רבי ישמעאל אומר, הוי קל לראש, ונוח לתשחת, והוי מקבל את כל האדים בשמחה.

ט ט מאירת עיניים

וכדומה, אלא היה עימו "נוח" ונעים, ותנаг עימו בנחת ובישוב (ברטנורא). "היה רציני עימו, ואל תנוה בקהלות ובפשתות יתרה" (רמב"ס). והוּי מקבל את כל האדים בשמחה – כל אדם, בין "ראש" ובין "תשורת", קבלתו בשמחה. מקבל – מקביל את פניו.

טו רבי ישמעאל מדבר על היחס הנכון כלפי הזולות: הוי קל לראש – לפני אדם גדול וזקן יוושב בראש, תהיה קל וזריז לשימושו ולשרותו ולעשות בקשוטיו. נוח לתשחות – לפני אדם צער, שעורתיו שחורות, איןץ צריך להקל עצמד כל כך, לrox למלא בקשוטיו

ט ט שמחת הלב

טו הוי קל לראש. הגאון החתום סופר שימוש בעירותו את רבו הגאון רבי נתן אדרל, באופן יוצאו מן הכלל. הוא סיפר לתלמידיו: אני זכיתי לקיים מוצאות שימוש תלמידי חכמים כבוד המשמש את רבו. תלמיד ותיק הייתה לרבנו נתן אדרל, ויצתקתי מים על ידי, ועשיתי כל מלאכה שהיתה עשויה לגרום קורת רוח לרבנו, חתבי עזים ושאבתני מים בשביבו. פעם ביוםות החורף יצאנו בבורך השם לדרך רחואה, והשלג כיסה את פני הארץ, ורבנו ישב בעגללה מעוטר בטלית ותפלין, ושפנותינו מרחשות תורה ותפילה, ולא היו שם מים לניטילת ידים לאכילת פת. ירדתי מן העגללה ולקחתי כוס מלא שלג וקרת, ואחזתי בשתי כפות ידי, משך זמן, עד שנתחמם הкус שבדי והשלג נימוח והוא למים כדי שייעור נטילת ידים, ואת המים האלה יצתקתי על ידי. ובספר דרך הנשך (עמ"ז) כתוב בשם הגאון בעל דברי חיים מענגן, טאמר, שאין הדבר פלא כל כך שהגאון החתום סופר נתעה לגאון וקדוש בדורו, אשר לו דמייה תחילתה, מואחר ששימוש במסירות את רבי נתן אדרל, אשר העיד עליו מורי ורבי הגאון רבי נפתלי צבי מודופשיץ, ששמע מפי הרב הקדוש בעל נועם אלימלך, שזה רבות בשנים לא באה לעולם, נשמה קדושה ועליזנה נשימות רבי נתן אדרל.

והוּי מקבל את כל האדים בשמחה. חז"ל דרשו (ככא מיעיא נה ע"ב) על הפסוק "וְלֹא תונו איש עמיתו", באונאת דברים הכתוב מדבר, דהינו שלא יצער את חברו בדיבוריו. ועוד אמרו (שם נט ע"א): לעולם יהיה אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדרמאותה מעוזה אונאתה קרובה. ובספר "זהorro בכבוד חברכם" כתוב על הסבה מוסלבודקא, רבי נתן צבי פינקל, שהיה דורש על הפסוק "וְלֹא תונו איש עמיתו", את' לרבות אשתו. והוא דורש מתלמידיו תמיד שיתיחסו בכבוד רב אל נשותיהם, ומידת החסד שנדרשת מכל אדם להויב עם חבריו, ראיית כל צורך לבעז אותה עם אשתו וילדיו, שנאמר "זומברך לא תתעלם". והוא נאה דורש ונאה מקיים. תלמידיו ומקורביו סיירו נפלאות על יחסו לאשתו הרבענית, כמה היה מכבדה ועווזה למעלה מכוחותיו. ובכל זאת תמיד היה חושש שהוא לא יעצה ידי חובתו כלפיה, והוא מבקש ממנה מהילה וסליחה. מזעוזת היה פרידתו ממנה בערב יום הכיפורים

๖. שמחת הלב

לפני עוזבו את הבית לטיפולת ערבית, שעם כל ייחסו הנפלא כלפי במשרך השנה, חשב שמא עדין לא נהג בשורה עמה לפני כבודה. ובעינים זולגות דמעות היה מתחנן אליה שתסלח לו מכל הלב.

להלן לשונו הזהב של הרמב"ם (סיה הלכות ענ"ט) היאך ערכיהם להתנהג אפילו עם עבר גוי: "מידת חסידות וזרבי חכמה, שייהה אדם רחמן ורודף צדק, ולא יכבר עולו על עבדו ולא יציר לו, ויאכלחו וישקחו מכל מאכל ומכל משתה. חכמים הראשונים היו נותנים לעבד מכל התבשיל ותבשיל שהיו אוכלים, ומקודמים מזון הבהמות והעבדים לסעודה עצמאם, הרי הוא אומר (תהלים קכג ב): **"כעניני עבדים אל יד אדוניהם, כעניני שפחה אל יד גברתיה".** וכן לא יבזהו ביד ולא בדברים, לעבדות מסטרם הכתוב ולא לבושה. ולא ירבה עליו עזקה וכעס, אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו. וכן מפורש בדרבי אイוב הטוביים שהשתבח בהם ואמר (איוב לא יג): **"אם אמאמס מיטפט עבדי ואmitti ברכם עמדי. ומה אעשָׂה כי יקום אל וכי יפקד, מה אשיבָּגנָּא. הַלְא בִּבְطֹן עֲשֵׂה, וַיְכַנֵּנו בָּרְחָם אֶחָד".** ואין האזכור והעתות מצויה אלא בגוניים הערלילים, אבל זרעו של אברהם אבינו, והם יישראלי שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וציוו בחוקים ומשפטים עדיקים, רחמניהם הם על הכל. וכן במידותיו של הקב"ה שצינו להדומות בהם, הוא אומר: **"זִורְחָמֵינו עַל בָּל מַעֲשָׂיו".** וכל המرحم על הבריות, מرحمים עלייו, שנאמרו: **"זָנַתָּנו לְךָ רְחָמִים וַרְחָמָךְ וַהֲרָבָךְ".** ע"ב. ומעתה צע ומדובר קל וחומר, אם דברי הרמב"ם אלו נאמרו על עבד גוי, על אחת כמה וכמה ערכיהם אנו להתייחס בכבוד כלפי יהודי או יהודי המשורתיים אותן, ועל אחת כמה וכמה כלפי בני ביתנו.

וכتب הגאון החיד"א בספרו "דבש לפ"י" (מערכת ה אות ט): **כפי מה שמנתנהג האדם עם מושרטיו ועם בני ביתו, כך מתנהגים עמו בשמיים על פי מידותיו.** ואם מתנהג עמו באהבה וחיבה, בינויים וברוך, כך יתנהגו עמו בשמיים. אבל אם מתנהג עמום בדרכים קשות, חס ושלום. יתנהגו עמו כך.

וכتب הגאון רבבי חיים פלאג'י בספרו תוכחת חיים: מעשה נראה שנתגלה לי בחזון לילא, באחד מעשרי עירנו שהיה תם ויישר ונפטר, ולאחר חודש ימים רأיתי אותו בחלום לבוש בגדים נאים, שיש ושמטה. שאלתי אותו על מה זכה לכל הכבוד הזה, ואמר לי שזכה להיות העולם הבא על אשר לא השתעב במשרתתו באכזריות ובקשי, כי אם ברחמנות שלא היה מכבד עולו עליהם, יהיה חלום. ושוב חקרתי בדבר וידעתי נאמנה שכח היהת מיזתו הטובה, שלא לעזר למשרתים שלו בשום שורת כבב, ולרchrom עלייהם בכל מה שאפשר, אשריו ואשריו חלקו. ע"ב. ובאמת שהרב רבבי חיים פלאג'י עמו היה נאה דורש ונאה מקרים, כפי שהעיד עליו בנו הגאון רבבי אברהם פלאג'י בספרו צוואת מוחים, וכתב: **"מתווך לפיאות עם כל אדם, ולמשרות בשעת אכילהם, מי הוא מבני הבית שיווכל לבקש אפילו כל' מים לשנות או קערה או מזולג מהמשרתת בשהייא יושבת לאכול.** גם לא היה מנתה לנו לעורר למשרות או בבוקר אף שהAIR היום, כי הן עייפות ויגעות, ושם ינוחו יגעי כי עוד מעט". שלחן עירוב המרות,

יז רבי עקיבא אומר, שחוק וקלות ראש, מרגילים לערוּהָ. מסרת, סיג לתורה. מעשרות, סיג לעשר. נדרים, סיג לפרישות. סיג לחכמה, שתיקה.

๖ מאירת עיניים

ידיה אלו מבינים כמה וכמה מצוות היאך לעשוטם, כי לעיתים יש הבדל בין המשתמע מהכתוב [שהוא נכתב חסר] למשתמע מהקריאה [שהוא נקרא מלא]. [לדוגמא, במקרים בניית סוכה, כתבה התורה שלוש פעמים תיבת "סוכות": "בשפט תשבו", "ישבו בפתחת", "כיב בפתחת השבתני"]. ועתה אם נלק לפי המשתמע מהכתוב, נמצא שפעמים נכתב "בשכת" חסר ו', והרי זה Cainו נכתב בלשון יחיד, ופעם אחת נכתב "בשכות" מלא ו', לשון רבים, ומיעוט רבים שניים. נמצא שתיבת "בשכות" שהיא מורה על שנים, ביצרו שתי תיבות "בשכת" החסרים, הרי הוא ארבע. ומה ארבע אלו באו למדונו? אחד על עיקר חיוב מצות סוכה. והשלשה שעריך שייהיו שלוש דפנות בסוכה. לא כן אם היינו הולכים לפי המשתמע מהקריאה

יז במשנתנו מביא רבי עקיבא חמשה סוגים "סיגים", דהיינו גדר, חיזוק ושמירה. כמו שאדם סג וגדר את כרכיו כדי לשמור עליו. שחוק וקלות ראש מרגילים לערוּהָ – כשהאדם מתלוצץ ונוהג בקלות ראש ובזחיחות דעת, הדבר מביא אותו לידי פריצות. וכך אילו אמר שכובד ראש ורצינות הם סיג וחיזוק לשמירה מעוריות. אבל לא נקט בלשון זו, כי יהיה ממשע ממנה אילו זוהי חסידות ומעלה יתרה לנוהג בכובד ראש בעניינים אלו, אבל מי שנוהג בקלות ראש אינו חוטא בכך. לכן נקט בלשון נגדית (ושב' זאת). מסורת סיג לתורה – המסורת שמסרו לנו חכמיינו ז"ל, דור אחר דור, את אופן כתיבת תיבות התורה,இיאו תיבה חסרה י' או ו' ואיזו תיבה יתרה י' או ו', היא גדר וחיזוק לתורה, שעל

๗ שמחת הלב

אשרי הילוך דברים אלו לתשומת לבו, ומישראל הנהגו בביתו כלפי אשתו וילדיו, וכן האשה כלפי בעלה וילדיה, ונוהגו בדרכים טובות ונוחות. וכבר אמרו חז"ל (ברכות ז ע"א): לעולם יהא אדם ערום [חכם] בידאה, מענה רך ישיב חימה, ורובה שלם עם אחיו וקרוביו עם כל אדם, כדי שיהא אהוב למעלת ונחמד למטה, ומקובל על הבריות. [יעיין להלן פרק ו' משנה ו ד"ה אהוב את התוכחות]

יז שחוק וקלות ראש מרגילים לערוּהָ. מכאן קל וחומר בן בנו של קל וחומר, שאיסור גמור וחמור הוא ללימוד בנים ובנות בבית ספר אחד, שפי כמה וכמה הדבר מרגיל אתם לערוּהָ, וכבר אמרו חז"ל (קידושין פא ע"א): לא לימוד אדם את בנו אומנות בין הנשים. ובאר המאירי, שלא יושיב תינוקות ותינוקת כאחת לאומנות אחת, כדי שלא ירגילם זה עם זה ויבאוו לירדי עבריה. ע"כ. הארץ, כמו גדולה חובת הפרדה, לא רך בן בחורים לבחורות, אלא אפילו בין ילדים לילדים. אשר על כן, על ההורים, המנהלים והמורים, ועל כל אשר יראת הארץ נוגעת אליהם, לעמוד על המשמר ולעשות הפרדה מלאה בין הבנים לבנות. וברוך אשר

๖ מאירת עינים

על עצמו נזירות כדי שיגלח כל שערו (רמב"ם הלוות נודים פרק יג הלכה כט). ואולם בדרך כלל ציוו חכמים שאדם לא יאסור על עצמו בשבועות ובנדירים דברים המותרין, כפי שאמרו בירושלמי ונודים פרק ט הלכה א: "לא דידי במה שאסורה תורה عليك, אלא שאתה מוסיף לאסור عليك את המותרין!" (רמב"ם הלוות דעתך פרק ג הלכה א. ערך ע"א אבות) **סיג' לחכמה שתיקה** – הגדר והחיזוק הטוב ביותר ביוטר כדי לרכוש עושר – הוא נתינת המעשיות. כמו שנאמר: "עשר תעשר" (מכובאר במסכת סוכה ו ע"ב). **מעשרות סייג לעושר** – הגדר והחיזוק הטוב ביותר ביוטר כדי לרכוש עושר – והוא נתינת המעשיות. כמו שנאמר: "הביאו את כל המעשיר אל בית האוצר... ובכןוני נא בזאת, אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לך את ארבות השמים, וחריקתי לך ברכה עד בלי ר". **נדרים סייג לפרישות** – פרישות היינו שמחמיר לפירוש גם בדברים המותרין, כדי שלא יוכל לדברים אסורים. והחיזוק לכך הוא על ידי שנorder שלא לעשות כך וכך, ובזה יכול לו לגבור על יצרו. וכגון: מי שרגיל לשנות הרבה יין לשכירה, ונorder שלא לשנות; או מי שנבלה להון ורודה שלמוניים, ונorder שלא לקבל מתנות; או מי שמתגאה ביופיו ובעורו, ונorder

מראי. רבנו בחין

ולא מהכתוב, הרי שלוש פעמים קוראים "בescoת" לשון רבים שהוא שניים, הרי כאן שיש. ומה באו למדנו? פסוק אחד על עיקר חיוב מצות סוכה, ומשנני הפסוקים הנשארים, נלמד שצריך ארבע דפנות. (מכובאר במסכת סוכה ו ע"ב). **מעשרות סייג לעושר** – הגדר והחיזוק הטוב ביותר ביוטר כדי לרכוש עושר – הוא נתינת המעשיות. כמו שנאמר: "עשר תעשר" (מכובאר במסכת סוכה ו ע"ב). **מעשרות סייג לחכמה שתיקה** – הגדר והחיזוק הטוב ביותר ביוטר כדי לרכוש חכמה – הוא נתינת המעשיות. כמו שנאמר: "הביאו את כל המעשיר אל בית האוצר... ובכןוני נא בזאת, אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לך את ארבות השמים, וחריקתי לך ברכה עד בלי ר". **נדרים סייג לפרישות** – פרישות היינו שמחמיר לפירוש גם בדברים המותרין, כדי שלא יוכל לדברים אסורים. והחיזוק לכך הוא על ידי שנorder שלא לעשות כך וכך, ובזה יכול לו לגבור על יצרו. וכגון: מי שרגיל לשנות הרבה יין לשכירה, ונorder שלא לשנות; או מי שנבלה להון ורודה שלמוניים, ונorder שלא לקבל מתנות; או מי שמתגאה ביופיו ובעורו, ונorder

๗ שמחת הלב

יקים את דברי התורה הזאת לעשותם, ולעמדו באמות בכל כוחותיו על המשמר, אשורי בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

ומרנן הראשון לצוין רבנו עובדיה יוסף זוק"ל בספריו מאריך ישראלי – דורותים (עמדו רצ), בדברי ההසפד על רבנו הכבא סאל' זוק"ל, כתוב כך: כשהתעוררה בעיה בנתיבות ורצעו אנשים מסוימים לייסד בית ספר תיכון "דתי", בתרבות תלמידים ותלמידות, ישבנו על מדוכה זו, יחד עם רבני וגאוני נתיבות, ועל עצם האדרומי' רבנו הכבא סאל' זל', והודיעו בחוזות קרייה במודעות ובכחירות, שכל מי שיתסתף פועלה עם המייסדים בית ספר זה, הרי הוא פורץ גדר ויבדל מן העיבור. ובקשו ממני להutrף אליהם, בהיותי או משותת כרב הראשי לישראל, וכן עשיתי... וכל זה כתוב ידיד נפשי הג"ד רפאל צבן רבה של העיר נתיבות בספריו זרע יעקב, וזה לשונו: "ובכן אנו מזוהרים את העיבור, הורמים, ומורמות, שאם

๙ שמחת הלב

חס ושלום יקום מי שהוא להכenis עלם בהיכל, וירצה לעבור על ההסכמה להקים בקירה זו כיთה מעודכת בנין ובנות חס ושלום, הוא פרוץ גדר, ונאסור בחרלט כל שיתוף פעולה עמו, ויבטל מותן הקהלה". ע"ב. וכל מי שראה חתימת ידו של האדמו"ר רבי ישראל אביחזרא בראש הכהנים הרכנים החתומים במודעה הניל', חרד לבו, ובכך סוכלה מזימתם של אלו הפורעים גדר ומתיימרים ל夸רו לעצם דתיהם. עושים מעשה זמני ומקשים שכ' כפנח. ועל ידי כל זה דוחו ולא יכולו, ובבלה מזימתם, תhilות לאל יתרך. ע"ב.

וכتب עוד מוזעוק"ל בשוו"ת יביע אומר (להלן אבן העוז סימן כב): וכן יש ללמד מensus התשובה שערכו גדולי ישראל בשנת תרע"ד, הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק, והגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, והגאון רבי יעקב משה חרל"פ סיעתם זצ"ל, שאחד התיקונים החשובים שתיקנו במושבים, להקים בתיות נפרדות בין הבנים לבנות, וכמובא בספר "האיש על החומה". ולדאכון לבב נשתקע הדבר ממשך הזמן, והתחלו להקים בתה ספר "ממלכתינו דתינו" בתרבותם בבנים ובנות, והקילו לראש בתקניהם זצ"ל. ואין להם על מה שישמכו. וזה כמה שנים שנייתני לזמן אתראשי "בני עקיבא", ולזרוש מהם הפרדה בין הבנים לבנות, ולא הסתייע הדבר. וכבר אמרו (סוכה כו ע"א) "פרעה קוראת לנגב". ולכן כשלultaה על הפרק בזמנו שאלת מי שרצה להקים בית ספר חיכון מעורב בעיר "נתיבות", הסכימו גדולי הדור עם המודא דאתרא, שהוא פרוץ גדול, ושיש להבדילו מעדת ישראל, והתemo על זה הרבה גדולים בראשות הגאון הצדיק רבי ישראלי אבוחצירא זצ"ל. ולרוב הענוה בקשרו את הסכמיין להם, וצירפתו דעתו והסכמה לפסק דין, כמובא כל זה בספר זרע יעקב. ומקדוב דרישתי ברבים שאסוד לשום את בניהם לבית ספר מלכתי דת, טאן הפרדה בין הבנים לבנות נשמרות שם, ואחד מן המנהלים שלהם, שאצלו לומדים בבית הספר בתרבותם לבנים ובנות יחד, יצא לחוף ולגדף אותו על קר, ודיננו מסור לשםים, וידי אל תהיו בו. כי זה דרכם בסל למו, כאמור חז"ל (קידושין מ ע"א), עבר אדם עבריה ושנה בה, נעשית לו בחותה. וכל לימודם הוא כתורתו של דואג שאינה אלא מן השפה ולהז, ואנן ייאת ה' נגד עיניהם, ועליהם נאמרו: "מהריסיך ומחריביך ממך יעאו". ולא כללה חלק יעקב החודדים לדבר ה' ומפחד גאון, שעושים משמרות למשמרות, וזה מחננו קוש. וכן דאיות הלום בשוו"ת מסטר הסופר שכתב, שכ' אשר לו עיניים לראות ולב להבין, ישכיל לידעתי כי בכתבי הספר שלומדים ביחס לעיריות וגערות, אי אפשר שלא תהיה ביניהם קורבה יתרה, ומרעה אל רעה יצאו, ומה שזהיא עבידה חמודה מן התודעה, נחשבת בעיניהם כחותה, ולפי דעתם הנפשدة של מנהלי בית הספר הללו, אין כאן איסור כלל, וועברים על לאו מפורש לא תקרבו לגלות ערוה", כי אין הבדל בזה בין אשטו נדה לפנוייה. כמו שכתב בשוו"ת הריב"ש, ואפלו בל' יהוד, באופן טאן לחוש ליבאה, הקריבה עצמה אסודה. ועל כן, כל המאמני בתורתנו הקדושה, אסור לו לשלוח בניו או בנותיו לבתי ספר אלה המרגלים לדבר עבריה, ומכניםים מחייבים זימה לבכבות הרוכות. ועל כל מי שיש יכולת בידו, חיוב מוטל עליו למוחות ולמנוע מעשות התועבה הזאת, ולהודיעם באזהרה חמודה, כי לא אבה ה' סלח להם, ומורה תהיה אחריהם, ולא יעשה כן בישראל. ע"ד. וכל דבריו נכונים ואמתניים. ושותם לנו ישכו בטח ושומר מעשות רע. ע"ב. [ועיין עוד להלן פרק ה משנה יד]

๖ טהרת הלב

מעשרות סייג לעוישר. הגאון רבי יוסף בספרו חסדי אבות (פרק ו' משנה ז') מספר, כי היו שני עשירים מופלגים, ראוון ושמיעון. פעם אחת, שהרואון ואמר: כל עוישרי בא ל' הודות לרוב המוקומי, רבי פלוני, כי בהיותי פעם בדורשתו, שמעתי שהיא אומר על פי הגמרא בכא מעיא נט ע"א, שכל המכבר את אשתו במלבושים נאים ותכשיטי כסף זהב יקרים, זוכה לעוישר גדול. ומאותו היום ששמעתי כן, הייתה קונה לאשתי ומכבר אותה בכל כוחו, ומאז הצלחתיו להתעשר עוישר רב, וארכובות השמים נפתחו, להמתיר עליו שפע רב של עוישר, שבכל אשר אני פונה, אני מעליה, תחילות לאל. ויעין שמעון ויאמר: גם אני סיבת עושרי בזכות דרשה ששמעתי מוהרב המוקומי, שהיא דורשת על פי הגמרא הענית ט ע"א, "עשר תעשר", עשר בשבי' שתתעשר, כי מי שנוטן מעשר מכל נכסיו ורוחחו לעצקה, מותעשר, והאמנתיו בדריזו באמונה שלימה, ומאז הייתה נתנו בעין יפה מכל נכסיו ורוחחו מעות המעשר לעניינים ליתומים ולאלמננות, ומאז נפתחו ארוכות השמים והרים עד בל' די בעוישר מופלג. אבל האמת אגיד שכעת אני מתרעם על הורב, שהדרישה שאמר באוזני, לכבד את האשה במלבושים ותכשיטים, היא יותר טובה ונוחה, כי הלווא כל מה שתאה מוציא לזרע הלבשה וקיטוט, הכל נשאר אצל בيتها, וכל פעם שתאה רואה את אשך במלבושים הנאים ותכשיטיה היקרים, אתה נהנה מזו, כי חן אישעה על בעלה. לא כן אני, ששמעתי ורק את הדרישה של המעשר, ואני נתנו הון תועפות בכל חודש וחודש מכל נכסיו ורוחחו, ולא נשאר אצל מואינה מן המעשר. ולמה אפוא לא אמר הרוב את כל סגולות העוישר בדרישה אחת, וכל היה לו לברור את אשר ימעא חן בעיניו? לਮחרת הילך שמעון אצל הרוב ויאמר לו, אדוני הורב, ראשית אני מודה לך בלבבך על דרישות הנفالות האמורות בטוב טעם ודעת, ואשר בזכות שמעתי את דברות קדשו, התעשרה. אבל יש לי תרעומת, כי למה לא הזכיר עוד עזה לעוישר, כפי ששמע חבריו ראוון, והיא העזה לכבד את האשה ולקנות לה מלבושים נאים ותכשיטים יקרים, שלדעתי היא עזה יותר טובה, כי הכל נשאר בביתו. ויאמר לו הרוב: בא אנחמו, ויפתח לו את הפסוק בתהילים (פס' ז'): "אל תִּקְרָא כִּי יַעֲשֶׂר אֵישׁ כִּי יַרְבֶּה כְּבָד בֵּיתוֹ, כִּי לֹא בָמֹתוֹ יִקַּח הַכֶּל, לֹא יַרְדֵּךְ תְּרַדְּךְ בְּבָדוֹ". ופירשו, כי העוישר שבא לאדם בגל שהרבה את כבוד ביתו שיו אשתו, אל תקנא ממנה ותאמור למה זה אני נתנו לאחים המעשר, והלוואי גם אני עשית ממוני, אלא רע לך כי לא במוותו יקח הכל, לא ירד אחריו בבודו", כל כספו ישאר כאן, ולא ילוחה עוישרו לעולם הבא כלל, אבל אתה שנתת מעשר, זה לך לפניך צדקה, העוישר שזכה בעולם הזה הוא רק בבחינת אוכל מפרותיהם בעולם הזה, אבל קרן מעות הצדקה מובטח לך לעולם הבא.

ויש לדעת, כי מרון השלוחן ערוץ (ויה דעה סימן רמט סעיף א') כתוב, הנתן מעשר כספים, דהינו 10% מכל הרוחחים, זו היא מידה בינהית בדקה, ומוצה מון המובהר לחת חומיש דהינו 20%. והנותן פחות מעשר, הרוי זו עין דעתה. (יעין עוד בחקמה להוברת "הסעודת בהלה ובגדרה" להיכן ראיו ונכון יותר לתת את מעשרותיו, וכן בחוברת "מי הפורדים בהלה ובגדרה" בענין "מחיצת השקל").

יח הָוּא הִיא אֹמֵר, חַבֵּב אָדָם שְׁנֶבֶרָא בְּצָלָם. חַבָּה יִתְרָה נוֹדַעַת לוֹ שְׁנֶבֶרָא בְּצָלָם, שְׁנָאָמֵר (בראשית ט) בַּי בְּצָלָם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. חַבְּבֵינוּ יִשְׂרָאֵל שְׁנֶקֶרָאוּ בְּנִים לְמִקּוּם. חַבָּה יִתְרָה נוֹדַעַת לְהָם שְׁנֶקֶרָאוּ בְּנִים לְמִקּוּם, שְׁנָאָמֵר (דברים יד) בְּנִים אַתֶּם לְהָאֱלֹהִיכֶם. חַבְּבֵינוּ יִשְׂרָאֵל שְׁנַתְנוּ לְהָם פָּלֵי חִמְדָה. חַבָּה יִתְרָה נוֹדַעַת לְהָם שְׁנַתְנוּ לְהָם פָּלֵי חִמְדָה שְׁבֹו נְבָרָא הָעוֹלָם, שְׁנָאָמֵר (משלי יד) בַּי לְקָח טֻוב נִתְתִּי לְכָם, תּוֹרָתִי אֶל תַּעֲזֹבוּ.

๙๖ מִירָת עֲנִים

חיבבה יתרה ונוספת מצידו שיאמר לו זאת במפורש: "תְּדַעْ שְׁאַנִּי סּוּמֵךְ עַלְיךָ" ונותן לך תפקידים חשובים ביוטרי! חביבינו יישראאל שנקראו בניס למקום - עם יישראאל בדרגה גבוהה יותר מנו הגויים, שהם בגדר בניס לה' חיבבה יתרה נודעת להם שנקראו בניס למקום - חיבבה נוספת ויתירה יש בכך שהודיעו להם זאת במפורש: "בְּנִים אַתֶּם לְהָאֱלֹהִיכֶם". חביבינו יישראאל שניתנו להם פלי חמדת - היא התורה שנקראת "חמדת גנוזה", שאף המלאכים חמדו והתאזרו לקבלה. שבו נברא העולם - שהרי הקב"ה "אישתכל באורייתא וברא עלמא", ברא את העולם לפי התורה. חיבבה יתרה נודעת להם - חיבבה נוספת ויתירה יש בכך שהודיעו להם זאת ואמרה: "בַּי לְקָח טֻוב נִתְתִּי לְכָם, תּוֹרָתִי אֶל תַּעֲזֹבוּ".

יח אומר רבינו עקיבא כי על האדם להכיר במעלות המיויחדות שניתנו לו מאות ה', ומתוך כך יבין אף את המחוויות שלו. חביב אדם שנברא בצלם - כל בני האדם, כולל הגויים, נבראו בצלם אלקים, עם דעת להבחין ולחזור בין טוב לרע. שלא כשר יצורי העולם שפועלים על פי טבעם ללא אפשרות בחירה. חיבבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם - חיבבה נוספת ויתירה יש בכך שהקב"ה הודיע לו במפורש שנברא בצלם, שהרי אמר זאת לנח ולبنيו אחר המבול: "זִבְרָךְ אֱלֹקִים אֶת נִמְּנָת בְּנֵינוּ וַיֹּאמֶר לָהֶם... בַּי בְּצָלָם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם". אומר הרמב"ם, כי כשהאדם טורח להודיעו לחברו את ערך הטובה שהיטיב עימיו, יש בכך הטבה נוספת וגינוי חיבה. בדומה לאב הסומך על בנו ונותנו לו תפקידים חשובים ואחראים. תהיה זו

๙๗ שְׁמַחַת הַלְּבָב

יח חיבבה יתרה נודעת. יש להבין מודע חור התנא וכפלו את הלשון: "חביב אדם שנברא בצלם, חיבבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם", וכן בקטיעים הבאים.

מעשה שישפר הגאון העזום רבי חיים קרייזוירט צ"ל: הנה קורם מלוחמות העולם השנייה, פנה אליו אדם אחד ואמר שאינו יודע מה היה איתה במלחמה, על כן אם הוא ימות, שידע הרב שיש לו מיליאון דולר בبنק בשוויץ, והוא מבקש שהרב יdag שהכסף יעבור לעצאיו. האיש נפטר, ולאחר המלחמה חיפש הרב את משפטו של האיש ולא מצא. כך עברו 25 שנה כשהרב מנסה להעתניין מיד פעם בפעם, אך לא מוצא. יום אחד נסע הרב ברכבת

๖ שמחות הלב

והתיישב לידיו יהודי, שאל אותו הרב מי אתה, מאיזו משפחה, ואמר שהוא ממשפחה אותו האש. לאחר חקירה ודרישה נילה הרב, שישוב לפניו - לא אחר מאשר בנו יודשו של האיש. שמח הרב ואמר: דע לך, כי יש לך לפחות מיליאן דולר בנק בשוויץ. אמר הבן: אבל כבוד הרב, אין לי כסף לנסוע לשם. אמר לו: אני אלוה לך וכשתחזר משווייץ תחויר לי, וכן היה. ועתה נתבונן, בימיון אותן 25 שנה - האם בן זה היה נחשב עשיר או עני? בודאי שלא שידך לדוראו עשיר, כי אם איינו מודע לעושרו, ומה יתרט שאהוא עשיר? הוא למה הדבר דומה? לאדם שיש לו מרגלית ששויה \$100,000 אבל איינו יודע שזו מרגלית וחושב שהיא זוכנית...

סיפור רב אחד שינسع לדורות אפריקה, והנה כשהוא מהלהך ברחוב, ראה אותו איש גוי ונעם והסתכל עליו ומדד אותו, שאלו הגוי: האם אתה יהודי? אמר לך, כן. אתה יהודי? כן. אמר לו הרב נו, מה קרה? אמר לך הגוי, מהנו, אני קורא בתנ"ך שהעם היהודי הם הבנים של הקב"ה, ואף פעמי לא ראיתי איך נראה בן של הקב"ה, פעם ראשונה אני רואה יהודי, لكن אני מותלהב.

למදנו כאן דבר נפלא. לא די שבמציאות אני יהודי ואני בן של השם יתברך, אלא ערך גם שארגיש זאת וادرע את המעללה הגדולה שבזה, את חשבותי שאני בן של מלך. لكن כופל התנא:بيبב אדם שנברא בצלם, חיבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם! דוקא כשהוא מודע למעלתו שנברא בצלם, דוקא כשהוא מודע למעלתו שהוא בן של השם, אז יש לו חיבה יתרה. וכן ככלפי התורה, חביכים ישראל שניתם להם כל' חמודה, חיבה יתרה נודעת להם שניתם להם כל' חמודה. דוקא כשם מודעים לעורך התורה ומתייחסים אליה כאות, ועוסקים בה, ומצויתים לה, אז חיבה יתרה נודעת להם. אבל אם איינו מודע למתנה הגדולה שזכה בה, ואיינו מתייחס אליה כאות, אם כן ממה מעלהו שבverbora יקרה חביב?

חביבין ישראל שניתן להם כל' חמודה. וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים יט יא): "הַגְּמָדִים מִזְחָב וּמִפְּרָב, וּמִתְקִים מִקְבֵּשׁ וַיְנַפֶּת צְפִים". וכותב האור החחים הקדושים (רבנים כי יא): "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה, היו משתגעים ומתחלהטים אחריה, ולא ייחס בעיניהם מלא עולם כסוף זהב למאהמה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם". ע"כ. מכאן רוזאים, כמה לוקים אנו בחסר בהבנה במתיקות וערבות האmortית שבתורה, כי לצערנו לא תמיד אנחנו מרגישים את הטעם הטוב והמיוחד שבylimood התורה, שחרי אם היינו מרגישים באממת, היינו עיריכים להשתגע ולהתלהט אחר התורה, ולא היה נחשב בעינינו מלא עולם כסוף זהב למאהמה! על כן, נשתדל לכוון היטיב בברכות התורה: "זהערב נא כי אלוקינו את דברי תורה בפינו ובפיפיות עמר בית ישראל", ונתחנן לה' שיזכנו להרגיש את מתיקות וערבות התורה.

וכותב הגאון רבי אברם מסוכטשוב בהקדמה לספרו אגלי טל: הנה שמיותי קצר בני אדם טועים מדרך החסל בעניין לימוד התורה, ואומרים כי הלומד ט"ס ופיסקים ומחדש חידושים ושמחה וmutaneg בלימודו, אין זו תורה לשמה כל כך, כמו שאם היה לומד בפשטות רק לשם מצוה ולא היה לו מהלימוד תענג מיוחד. ובאמת שזו טעות גדולת, ואדרבה עיקר מצות לימוד תורה, להיותSSH ושמחה וmutaneg בלימודו, שאז דברי תורה נבלעים בدمו, ונעשה דבק בתורה הקדושה. וכן אנו אומרים בתפילה ערבית, "זונטוח וגעלו" בדברי תלמוד תורה ומצוותיך וחוקותיך לעולם ועד". ואמרו בזוהר הקדוש, שהיצר הטוב שבאדם מתגדל יותר

יט הכל צפוי, והרשות נתונה, ובטוב העולם נדונו. והכל לפיו רב המעשה.

בבב מאירת עיניים

דו' אותו, במידת החסד והרחמים, לפיו מעשיו. כמו שאמרו חז"ל (עירובין יט ע"א), כי הרשעים שנידונים להינן, בוכים ומורידים וダメות כמיין, אך מצדיקים עליהם את הדין ואומרים: רבונו של עולם, יפה דעת, יפה זיכית, יפה חייבת, ויפה תקנת גהינט לרשעים וגנו עדן לצדיקים! והכל לפיו רוב המעשה – הכל תלוי במעשיו של האדם. וככל שירבה במעשים טובים, ידונוהו לזכות, ולהיפך להיפך. ההדגשה היא על "רוב המעשה", כי אין המידות הטובות נקנות באדם לפי גודל המעשה, אלא לפי ריבוי מספר המעשים, ולדוגמא מי שננתן אלף דולר לצדקה פעם אחת, אינו קונה בנספו את מידת הנדיות כמו מי שננתן צדקה אלף פעם, בכל פעם دولار אחד (רמב"ס).

יט אומר הרמב"ס על משנה זו שהיא "כוללת עניינים גדולים מאוד, ואין ראוי לדברים האלה אלא לרבי עקיבא". הכל צפוי – הקב"ה צופה ובבית עד סוף כל הדורות, ויודע מראש מה יעשה בני האדם. אך יחד עם זאת הרשות נתונה – הרשות בידי בני האדם להחילט ולבחור את מעשיהם, לטוב או לרע. אין זו סתירה: אף שהקב"ה יודע וצופה מראש את מעשי האדם, מכל מקום האדם פועל מתוך בחירה! [כמו שהזוכר במשנה הקודמת "חביב אדם שנברא בצלם", שהוא בעל כח בחירה]. **ובטוב העולם נידון** – הקב"ה דו' את העולם במידת הרחמים. והאדם אינו יכול לבוא בטענה כלפי הקב"ה על הדין שנעשה עימיו, שהבחירה הייתה בידי, והקב"ה

בבב שמחת הלב

ויתר מותוק השמהה שבעשית המצוות. ע"ב. וזכה לכzon לאחד מרכובתינו הראשונים רכנו אברהם מן ההר (נדירים מה ע"א) שכתוב: עיקר מצות הלימוד היא, להתענג ולהינות במידע לשמה לבבו ושבלו, שנאמוד "פקודי ה' ישרים ממשמי לב". וכן אבל אסור לקרוא בתורה ובנןאים ובכתובים, מפני שהם משמשים את לבו על כrho. ולא שיר לומר במצב תלמוד תורה שלא ניתן להינות, כי עיקר מצותו היא ההנאה והתעונג, במה שמשיג וմבין בלימודו. لكن המודר הנהה מוחבדו אסור לו לקרוא בספר של חברו, כי על כrho מגיעה לו הנהה ממומו.

בספר "מלך ביזופיו" (עמ"ז¹¹⁷) כותב על מון הראשון לעיון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל: "נקודה נוספת לנוגד אהבתו להתורתנו הקדושה, ניתן לעמוד על קר, כי לא פעם מוחה הרב כף אל כף תוך כדי לימוד, ופוצח בשירה לאל נורא עליליה, מרווח שמחות התורה שאופפת אותו, ובפרט עת אשר עללה בידו לחישך דבר בהלהה או בשם עצמא מקור וסמן לדבוריו ברובותינו הראשונים והאחרונים. הוא שאמר דוד המלך לעליו השלום: "שְׁאָנֹכִי עַל אָמֹרְתֶךָ" – על אמרה אחת של תורה שאני מבין – "כמוציא שלל רב", השמחה פורצת ומתחמעת בכל כולו,adam המועצא הון עתק. ע"ב. ובמכחט לבנו הראשון לעיון והרב הראשי לישראל הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א לפני כחמים שונים בעת היותו בחור ישיבה, כתוב בין הדברים: "אבקש ביותר שלא תשביט שמחותך בתורה, שבשעה שתורה פרי פירות ממיה שעשית, תשמה ותגידי".

ובטוב העולם נידון. משל אהובו של מלך, שהוא עוזה בכל יכולתו לחבר את המלך

ב הוא היה אומר, הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים. מחנות פתוחה, והחנוני מקיים, והפנקס פתוחה, ומהיד

כ מאירת עיניים

מןנה, כפי שאמר שלמה המלך (קהלת ט יט): "כִּי גַם לֹא יָדַע הָאָדָם אֶת עַתָּה, בְּרוּכִים שְׁגָנָאַחֲזִים בְּמִצּוֹדָה רֵעה". החנות פתוחה – האפשרות פתוחה ונתונה. ביד האדם לבחור בטוב או ברע. והחנוני מקיים – הקב"ה אינו גובה מה האדם את חובותיו מיד, אלא ממתין לו ומאחר את זמנו הפירעון. וזהי הטבה גודלה כלפי האדם כי יכול הוא בינתים לעשות תשובה ולמחוק את החובות. והפנקס פתוח והיד כותבת

כ רביעי עקיבא ממשיל את העולם הזה לחנות, שניתנו לקחת ממנה מה שרוצים, אך הכל הכל בא בחשבון, ואי אפשר להימלט מון התשלומים. הכל נתון בערבון – החנוני נתנו סchorה בהקפה, כיון שיש לו ערביות ובתחנות שבhem יכול הוא לגבות את חובותיו. כד לקב"ה יש ערביות כיצד לפרוע מן האדם את חובותיו. ומצודה פרוסה על כל החיים – זו המיטה שנגזרה על האדם, ואף אחד אינו יכול להימלט

כ שמהת הלב

בעיני השרים והמן העם, שייהיו נאמנים אליו, פעם קרה ונתקפס האיש בעבירה חמורה על החוק, ובבית המשפט נגזר דין דינו שיטל נס מאה אלף דולר תוך שלושים יום, או שיתנוו במאסר שנה אחת. עשה האיש כל יכולתו להשיג את סכום הכספי, אך לא עליה בידו. בליל השלושים, בלילה ברירה, התכוון למסר, ובהתו סר וועת, נפרד מאוהביו וידיו. המלך עקב אחר צעדיו וידע כי לא השיג את הכסף, על כן קרא את בנו יורש העצר, ונתן לו תיק בסך מאה אלף دولار, וציווה עליו שיוציא בלילה כשאין עוברים ושבים, וישליך את התקיק בבל של זה. וכן עשה, באישון לילה ואפילה ניפץ את הזכוכית של חלון ביתו והשליך את התקיק, ל��ול ניפוץ הזכוכית התעוור האיש, ויראה את התקיק ובתוכו מאה אלף דולר, ולשםתו לא היה קז. השים בבוקר פנה למחולקת "העצאה לפועל" ומסר את הכסף, וקיבול שטר שחזור מהמסר. והנמשל, אמרו חז"ל: "אינו בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה", זהינו שכאשר הקב"ה מעניש אדם על חטאיו, ראשית מענישו בעונש ממון, ובכך פוגע את חומו ומונע ממנו עונש בגופו. אך אם אין לו ממון, כמה יגבה את חבו? מיטיב עימיו הקב"ה, ומשפיע עליי רותה, ואחר כך נוטלו ממנו. כפי שאמרו בגמרא (פסחים קה ע"א): "הזרו לה' כי טוב, הזרו לה' שנוגה חובתו של האדם בטובתו, עשיר בשורו, עני בשיו, אלמנה בתרגולתה, יתום בבייעתי". מהשפיע שהשפיע על האדם, נוטל וגובה את חומו, כדי לכך ולמנוע עונש בגופו.

כ והגבאים מחוירים תמיד בכל יום. בגמרא (ברכות ה ע"א) אמרו, כל שהקדוש ברוך הוא חפץ בו, מזכאו ביסורים, שנאמר (ישעיה ג: ז): "זיה חפץ דיבאו הַחְלֵי". יכול אפילו לא לקבלם באהבה? תלמוד לומר "אם תשים אָשָׁם נְפָשָׁו", מה קרבן אשם לדעת [שאן מקרים את הקרבן אלא מדעת הבעלם], אף יסורים לדעת [שקיים מהאהבה]. ואם קיבלם באהבה, מה שכרו? "יראה זרע יאריך ימים", ולא עוד אלא שתלמידו מתקים בידו, שנאמרו: "זיה ח' בָּיוֹן יַעֲלֵחַ".

**פָוֹתֶבֶת, וְכֹל הַרֹׁצֶחֶת לִלוּת יָבָא וַיְלֹוָה, וְהַגְּבָאים מַחְזִירִים תְּדִיר
בְּכָל יוֹם, וּנְפַרְעֵין מִן הָאָדָם מַדְעָתוֹ וְשַׁלָּא מַדְעָתוֹ, וַיְשׁוּם עֲלֵיכֶם
מַה שִׁיסְמְכוּ, וְהַדִּין דַיָּן אֲמָת, וְהַכְּלָמָתָן לְסֻעָּדָה.**

๖ בְּכָל מְאִירָת עִינִים

מן האדם. והדין דין אמת – שאין הקב"ה בא בעליות כלפי האדם, ואין הוא גובה יותר מממה שמנגע לו. והכל מתוקן לשעודה – כל זה שהקב"ה נפרע מן האדם, הוא כדי לתקנו ולהכינו ל"سعודה", שהיא הגמול והනאת הנפש בעולם הבא. ואף הרשעים יוכו לחלק לעולם הבא לאחר שהקב"ה יגבה מהם חובותיהם. אך יחד עם זאת אין דומה חלקו של הצדיק לחלקו של הרשע, שככל אחד ימצא את סעודתו והනאת נפשו כפי מה שקנה והכין לעצמו בעולם הזה, וכמما אמרם ז"ל עבורה זהה ג"ע": "מי שטרח בערב שבת, יאכל בשבת. וממי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת?".

– כל מעשיו של האדם נכתבים מיד בספר, כלומר שום חוב איינו נאבד ונשכח. **וכל הרוצח ללוות יבוא וילוה –** ככלומר, הרשות אמונה נתונה, אך אין שום הכרח לאדם ללוות ולהיות בעל חוב שלא ברצונו. **והגבאים מוחזירים תמיד בכל יום –** הקב"ה שולח שליחים לגבות את החובות, והם יסורים ופגעים רעים. **מדעתו –** פעמים שזכור את חומו ומצדיק עליו את הדין. **ושלא מדעתו –** פעמים ששוכח וקורא תנדר כנגד דיןו של הקב"ה. **ויש להם על מה שיסמכו –** הגבאים סומכים על הפנקס, ועל החונוני שהוא נאמן על פנקסו. כך היסורים הללו, נסמכים הם על מעשיו של האדם הכתובים לפני הקב"ה, אף על פי שהם נשחחים

๗ בְּכָל שְׁמָהָת הַלְּבָב

מעשה באדם ירא שיחלה וסבל יסורים קשים ומרדים. כשבנפגש פעמיים עם הגאון הצדיק רבינו נחום מהוויזנאנ, שאל לו אמרו: הנה חז"ל (ברכות ה ע"ב) סיפרו על רבינו חייא בר אבא שחלה, ובשנוכנס רבוי יהונתן לבקרו, שאל אותו: "האם חביבים עליך היסורים?" אמר לו: "לא הם ולא שכרכם". אמר לו: "זהות לי זך", והושיט לו ידו והקימו מוחליין! ואילו אני, יסורים גדולים באו עלי, וצועק אני בכל יום "לא הם ולא שכרכם", ואני שומע לי! ויענהו הצדיק במשל: פעמי החלית שר המשפטים של ממשלה אדריה לבקר בבית המשפט ובבית הסוהר אשר במדינה, לראות אם הכל מתנהל על פי החוק. ויודיעו אל מושל עיר אחת שיבוא השדר לעיריו בעודו שבועיים, והנה ראה המושל כי במרקחה בדיק בעת היהיא לא היה בבית הסוהר אף אסיר. חשש המושל פן לשיבו האשר, יחשוד בו שמקבל שוחד מהנאשמים ומשלחם חפשי, لكن עלה בדעתו לשוכר עני בכיסי מלא, להושיבו בבית הסוהר. ויביאו לפניו איזה, ויבקש השדר שיוציא לשבת ימי אחרים בבית הסוהר, תמורה סכום מסוימים, עד אשר ישע שר המשפטים. וימאן העני ב亞מרנו: "לא הם ולא שכרכם". ויפער בו השדר מואוד, ולאחר הפרענות והבטחות שיתנתנו לו מימון רב, ומأكل ומשתה בשפע כל זמן حياته בבית הסוהר, הסכימים העני, ויעש כן. לאחר תקופה קצרה, קרה שעני זה עבר על חוק מסוימים, ויביאו אותו אל בית המשפט, ויחריצו

๙ שמחת הלב

משפטו להיאסר בבית הסוהר חודש ימים. ויבאו השוטרים לקחתו, ויאמר להם: הנה המושל בכבודו ובכבודו בקשני לפני זמן שיתן לי שכר כדי שאיש בבית הסוהר ימים אחדים, וסירבתי לו, ורק לאחר לחיצים והבטחות שהבטחתי, הסכמתי לו. ורק עתה תאמרו לי לשב בבית הסוהר בלבד שום דבר וגמול? הניתנו לי ולא לך?! ויצחקו השוטרים זה זהה, ויאמרו לנו: هو סכל טבמו, אז היה חף מפשע, ונקי מכל עזון וושע, אך דתיתה הברירה בידך, אם להאסר תמודת כסף והבטחות או לא. אך עתה הרינו מואשם בעבירה על החוק, ונגזר עליך מבית המשפט לרצות עזונך בישיבה בבית הסוהר, ורק בוזה יסוד עזונך וחטאך תכופר, וכי שואליך אם רצונך לישב בבית הסוהר או לא?! ורغم כל אלה: אותן אמוראים קדושים עליון, רצוי בשמיים להטיל עליהם יסורים של אהבה ולכפר על הדור, ולפי שיעקב כך נגרם להם ביטול תורה, אמרו "לא הם ולא שכרכם", כיון שלא חטאו ולא פשעו. אבל בדורנו זה, שאין נקי מעונות וחטאיהם, וכל המרבבה לבדוק ולפפש במעישי, עיניו יהוו עפפניו יבחן כי טוליו מלאים חטאיהם ועונותיהם, מי הוא אשר יאמר זיכית ללבבי?! והיסורים בהםים למחוק שטרוי חובותינו ולמפרק את פשעינו, אם כן, מה לך לומר "לא הם ולא שכרכם"!...!

ונפרעין מן האדם מדעתו ושלאה מדעתו. מעשה בתלמיד חכם אחד מערבי תנensis, שהיה מודוכאabis, ביסורים קשים ומרירים, עוני וחולאים ומרעים בישין. והנה שמע שמועה טוביה, שמן החיד"א, עקב חיותו מכתת רגליו מעיר לעיר וממדינה למדינה, לזכות את עם ישראל בתורה וצדקה, לצורך החזקת בית המדרש בירושלים, עתה הוא מבקר בתוניס. ויטמה החכם עד מאה, באומרו אלך לי אל הגאון הצדיק ואשתיח לפניו עברי, והוא יתרפלל להסיד ממני כל חולוי ומחללה, ואתחזק ואתרפא והיתה לי שמותה עולם, כי הפלית הצדיק אינה חוזרת ריקם. כשהגיעו החיד"א, נתבקש להשמי שיעור בהלכה בבית המדרש, וכך החכם לבית המדרש, ובהגיעו היה מלא מפה לפה, וימצא מקום פניו סמוך לדלת וישב שם. ותקפוץ עליון שינה, וירא בחלומו שהגע קזו, ונפטר לבית עולמו, ויראה יושב בסתר עליזון ויקברו אותו, ותעל נשמתו השמיימה تحت דין וחשבו על מע羞יה, והוא רואה דוחה הייאר שוקלים בפלס את מע羞יו. מתחילה קראו את זכויותיו, ויביאו ספר דק כמו ספר השליחות, ויראו אותו כחמס דקות, ושימשוו בcpf הבעיות. אחר כך הביאו ספר גדול עב כרס מלא עזונות, ויראו אותו כחמס כשיועתים, לא כיון בתפילה, לא כיון בקריאת שמע, לא התפלל בעיבור, לא למד תורה ביום פלוני, ושימשוו בcpf הבעיות, והעונות רבו עד מזא. ויאמרו לו: ראה גם דאה, כי עזונותיך הכריעו הcpf לוחבה, ומה יש להפר בזכותך? ויבוא פתאות מלאך עטוף לבנים, ויאמר כי הוא נברא מהיסורים של האיש הלזה, ויש לערפם לcpf המאונים של זכויותיו, ויעשו כן. ויתקל קוו המאונים להתנווע, לעלות ולרדת, ויחסרו עוד מעט יסורים, כדי להכריעו cpf זבות. ויתפרץ בבכי מוד ויזנק עצקה גדולה ומרדה: רבו של עולם, למה לא הבאת לי עוד מעט יסורים, וזה מכוונים אותו לcpf זבות?! באotta עת סיימ החיד"א את שיעורו, ויאמרו קדיש, וכל הקhal ענו יהא שמייה רביה בכל כוחם, ויתעוזר החכם ויפקח את עיניו. בסיום הדריש ניגש ממן החיד"א ברוב עזונותנו אל החכם הנזוכר, ויאמר לו שמעתי שאתה מהפץ אחריו, אמרו לי מה רצונך, והחכם בזכרו מה שראה בעת בחלומו, ענה אני מבקש כלום, רק תתפלל עלי שאזוכה לחיי העולם הבא, ויברך אותו הרבה, וכך לשלטם.

כא רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ.

כט מאירת עיניים

כא רבי אלעזר מביע על מספר מעילות הקשורות זו בזו ומשלימות זו לזו: *

אם אין תורה אין דרך ארץ – "דרך ארץ" היא הנגה נכמה ושרה עם הבריות בענייני העולם. והאדם

כט שמחת הלב

והדין דין אמרת והכל מותקן לטעודה. מעשה היהודי שכר בית מוזה ממושל העיר בשלוש מאות דינרים לשנה. ויסע פעם המושל למרחקים, וימנה את פקידו לשמוד על נכסיו, ופקיד זה היה שונא ישראל, אכזר ורע מעיללים. בהגיע עת הפלגון של בית המרוזה, ויאמר ליהודי כי עליו לשלם מהווים והלאה סך חמוץ מאות דינרים לכל שנה. היהודי התאמץ להשיג את הסכום הדרוש, אך חסרו לו מן הסכום עשרים דינרים. בבאו לשולם, כעס עליו הפקיד, ויצעה למשרתו להוכיח את היהודי בשיטים עשרים מכות תמורה עשרים הדינרים החסרים. וירע ליהודי מאר על הבזין והחמס שנעשה לו. לימים כהזה המושל לבתו, ויבא היהודי לבקרו, ויספר למושל את כל אשר עשה לו הפקיד, על לא חמס בכפו. ויאמר המושל, צד לי על התנהגו של הפקיד האכזר, ולאות פיצוי על אף, אני קונס אותו כי תחת כל הכאלה ישלם לך מאה דינרים, הנה יש לך לפקיד זה, בגין בשווי ארבעת אלף דינרים, מן היום ואילך חי הbenignו יהיה לך, הנה קבלת שווי אלף דינרים על עשרים הcentot, ויאSTER לך זאת בכתב. ויחזור היהודי לבתו, ותרא אותו אשתו כי פניו זועפים, ותשאלחו לאמור מדוע פניך רעים היום? ויזעיא מהיקו את האישור שחצי הבני שירך לך. ותאמר לך אם כן עלייך לשמהות? ויען לך, הלוא בין לך ובין לך כאב הכאבות חלק עבר, על כן אני מוצער למה לא חכני עוד עשרים הcentot, וכל הבני היה שירך לך.

והנמשל: כשאדם מקבל יסורים בעולם הזה, הוא מנצח עליהם מאה, ואין לו רצון לסתובלים כלל, אך כשהגיע לעולם הבא, ושם יראה כמה יסוריו כיפרו לו, וכמה יקבל שכר עכורות, ישמח למפרע, וירוח להקרוש ברוך הוא עליהם. כמו שאמרו במדרש רבה, "זכור ימות עולם", אמר הקב"ה לישראל, כל יסורים שאתה מביא עליהם בעולם הזה, זכרו כמה טובות ונחמות עתיד אני לשלם לכם לעתיד לבוא. ויחשוב, הלוא והוא לי יותר יסורים שביהם אוכה בעולם הבא. כמו שאמרו חז"ל (מצח שבת פה ע"ב) העושים מאהבה ושמחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר "זאהביו בצעת השימוש בגבורתו". (החץ היה אבות עמוד סג בסמוך מישרים ווילנא)

כא אם אין תורה אין קמה. אמרו חז"ל (פסחים קה ע"א) עשרים וששה פסוקי "כִּי לְעוֹלָם חֶסְדוֹ" שבתהלים (פרק קל), בנגד מי? בנגד עשרים וששה דורות שברא הקב"ה בעולמו קודם מתן תורה זאלו הם: אדם, שת, אנטו, קינן, מהללאל, ירד, חנו, מותשלת, למרק, נה, שם, ארפקשד, שלחה, עבה, פלג, רעו, שרג, נהור, תרה, אברם, יצחק, יעקב, לוי, קחת, עמרם, משה], וזו אותן בחסדו. שף על

אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראת. אם אין יראת, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמלה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמלה.

๖ מאירת עיניים

מסקנות נוספות והבנת דבר מתווד דבר. אם אין בינה, אם אין יודע להסיק מסקנות נכונות, סימן שאין דעת, אין יובין וידעו הדבר כראוי בשלימות. מהו חסר בעצם הבנת העניין. **ואם אין דעת אין בינה – אם אין** לאדם הבנה נכונה ושלימה של העניין, אין לו לנסת להסיק מסקנות, כי הן לא תהיינה שלימות ואמיתות. כלומר הדעת והבינה באות יחד, ואם חסר מאתה מהו, זה מראה על חוסר בשתיה. * **אם אין קמלה אין תורה – מי** שאין לו מה לאכול, אין דעתו מיושבת עליו לעסוק בתורה. **אם אין תורה אין** קמלה – ללא תורה, אין ערך והצדקה לкамמה. כי אין ערך לחיכים ללא תורה (ברטנורא). וכל הקמלה וסיפוק המזון בעולם, הוא בשבייל התורה ובזכותה (רבנו בחיי).

ארץ. **אם אין דרך ארץ אין תורה –** הלומד תורה, אך איןו משתמש בתיקו מיוזתיו והנהגתו עם הבריות, אין שלימות לתורה שלו, והרי היא דומה ליין משובח הנטע בتوزע כלי מאוס. (רבנו יונה. רבנו בחיי. מאורי ועוד) * **אם אין** חכמה אין יראת – אי אפשר לרכוש יראת שמים שלימה, מבלי לרכוש חכמה וידיעה בתורה, כפי שראינו לעיל (פרק ב' משנה ז): "אין בור ירא חטא". ומайдך **אם אין יראת אין חכמה –** אי אפשר לרכוש כראוי את חכמת התורה, מבלי שקדמתו לכך יראת שמים, כי חכמתו לא תתקיים ולא תצליח בידך, כפי שראינו לעיל (פרק ג' משנה יא): "כל שיראת חטא קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת". * **אם אין בינה אין** דעת – "דעת" היא עצם הבנת העניין וטעמו כראוי, ו"בינה" היא הסקט

๗ שמחת הלב

פי שם אין תורה אין קמלה, בכל זאת זו ופרנס אותם הקב"ה בחסד. אבל בדרך העשרים וששה שניתנה לנו התורה על ידי משה רבנו עליו השלם, מאז ניזון העולם בעדק בזכות התורה.

אמרו חז"ל (תעניית ז' ע"ב): אין הגשמיים נעצרים אלא בעזון ביטול תורה, שנאמר (קהלת י' יח) "בעצליותים ימך המקה", בשבייל עצליות של ישראל עסקו בתורה, נעשה [כביכול] שונאו של הקדוש ברוך הוא מך, שהקב"ה כביכול מנעו מלחשפיע טפע לעולם. ונראה לפреш שמה שאמר הכתוב "בעצלותים" לשון רכבים, כי העצלות שאינם עוסקים בתורה באה מכח עצלות הגבירים שאינם מושיטים יד נדיבת לישיבות ולכלוליהם המחויקים בתורת השם, וממיילא התלמידים בהם לידי עצלות, ואינם עוסקים בתורה כראוי, עקב טרדתם להביא טرف לבתיהם. וזה בעצלותם, שתי עצליות, של הנדיבים ושל הלומדים, لكن ימך המקה, וממיילא אין קמלה.

כְּבָה הָוָה חִיה אֹמֶרֶת, כְּלַ שְׁחַכְמָתוֹ מְרֻבָּה מְפֻעָשָׂיו, לִמְהָ הָוָה דָׂמָה, לְאֵילָן שְׁעַנְפִּיו מְרֻבִּין וְשָׁרְשִׁיו מְעַטִּין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהַופְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שְׁגָאָמָר (יְמִיחָה יי') וְהָיָה פְּעֻרָעַר בְּעֲרָבָה וְלֹא יְרָאָה בַּיּוֹא טֹב וְשָׁבָנוּ חֲרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ מְלָחָה וְלֹא תִּשְׁבַּב. אָבָל כְּלַ שְׁמַעָעָשָׂיו מְרֻבִּין מְחַכְמָתוֹ, לִמְהָ הָוָה דָׂמָה, לְאֵילָן שְׁעַנְפִּיו מְעַטִּין וְשָׁרְשִׁיו מְרֻבִּין, שָׁאָפָלוּ כְּלַ הָרוּחוֹת שְׁבָעוֹלָם בָּאֹתָן וְנוֹשָׁבָות בָּזָן אֵין מְזִיזָן אָוֹתָן מְפֻקָּמוֹ, שְׁגָאָמָר (שם) וְהָיָה בְּעֵץ שְׁתָוָל עַל מִים וְעַל יוֹבֵל יְשַׁלַּח שָׁרְשִׁיו וְלֹא יְרָאָה בַּיּוֹא חַם, וְהָיָה עַלְהוֹ רָעָנוֹ, וּבְשִׁנְתַּת בָּצָרָת לֹא יִדָּאג, וְלֹא יִמְיַשׁ מְעָשָׂת פָּרִי.

כָּמִינָה עֲנֵנִים

"וְהָיָה בְּעֲרָבָה בְּעֲרָבָה..." – דָמָה הָוָה לִצְמָחָ חָלוּשׁ וּוּרְרִי בְּמִדְבָּר. אָבָל כְּלַ שְׁמַעָעָשָׂיו מְרֻבִּין מְחַכְמָתוֹ – וּכְבָר בָּאָרְנוּ לְעֵיל (וְשָׁנָה יְבָ) שֶׁכָּל שִׁישׁ בְּלָבָו רְצֹן וְחַלְטָה לְקִיּוֹם וְלְעַשּׂוֹת כָּל מָה שִׁילְמָד, נְחַשֵּׁב לוֹ כָּבָר שְׁעָשָׂה, וּמְמִילָא מְעָשָׂיו מְרֻבִּים מְחַכְמָתוֹ. לִמְהָ הָוָה דָמָה, לְאֵילָן שְׁעַנְפִּיו מְעַטִּין וְשָׁוֹרְשִׁיו מְרֻבִּין – חַכְמָתוֹ תּוֹרָה מְבּוּסָתָה וּמוֹשְׁרָשת בְּלִיבָו הַיְּטָב הַיְּטָב, וּשְׁוּם דָעָות וְהַשְׁפָעָות זְרוֹת אֵין יְכוֹלוֹת לְעַקּוֹר אֶת תּוֹרָה מְלִיבָו.

כְּבָה עַד אֹמֶר רַבִּי אֱלֹעָזֶר בֶּן עַזְרָי, בְּעַנִּין חַשִּׁיבות הַקִּיּוֹם הַמְעָשִׂי של הלימוד, שהוא מחזיק ומעמיד ומשריש את חכמת התורה בקרב האדם: כְּלַ שְׁחַכְמָתוֹ מְרֻבָּה מְמַעָשִׂיו, לִמְהָ הָוָה דָמָה, לְאֵילָן שְׁעַנְפִּיו מְרֻבִּין וְשָׁוֹרְשִׁיו מְעַטִּין – אדם שאינו מויישם את חכמתו כראוי, ועשה פחות ממה שהוא לומד, חכמתו חלושה ותלושה, ואינה מושرشת בלביו כראוי, והרוח באה ועוקרטו וhopeftuto על פניו – בקלות מתערערת חכמתו ותורתו.

כָּמִינָה הַלְּבָב

כְּבָה כְּלַ שְׁחַכְמָתוֹ מְרֻבָּה מְמַעָשִׂיו. אָמָרוּ חֹזֵל (בְּמִתְחָת קֶט עַיִם): כְּלַ האומר אין לו אלָא תורה, אֲפִילּוּ תורה אין לו, שנאמר "זְלָמָדָתָם אֶתְהָם וְשִׁמְרָתָם לְעַשּׂוֹתָם", כְּלַ שִׁשְׁנָנוּ בְּעַשְ׊יה [شمיקיות המצוות], יִשְׁנוּ בְּלִמְידָת הַתּוֹרָה, וְכָל שָׁאָנוּ בְּעַשְ׊יה אֵינוֹ בְּלִמְידָה.

והנה בתלמוד ירושלמי (שבת פ"ק א סוף הלכה ב) אמרו, כְּלַ הַלְּמֹדָר תּוֹרָה וְאֵינוֹ מְקִימָה, "נוֹחַ לוֹ שְׁנַהְפָּכָה שְׁלִיתָתוֹ עַל פָּנָיו, וְלֹא יַעֲזַב לְאוֹרֵד הָעוֹלָם". ולכארה יְפָלָא עַל לְשׁוֹן זוֹ, הַלְּא דִי הִיא לּוֹמֶר "נוֹחַ לוֹ שְׁלָא נְבָרָא"? וְהַנְּרָאָה בָּזָה, כי הנה אמרו חֹזֵל (מסכת נְהָה ל עַיִם), כַּשְׁהַעֲוָרָב בְּמַעַיִם, נְרַדְּלָק עַל דָּאשָׁו, וַצְפָה וּמְבִיטָ מסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סּוֹפוֹ, וְאֵין לְךָ יְמִים שָׁאָדָם שְׁרוּיָה בְּטוּבָה יוֹתֵר מַאֲוֹתָם יְמִים, וּמְלָאָךְ מַלְמָד אָוֹתוֹ כָּל הַתּוֹרָה כָּולָה. וְכַיּוֹן שִׁזְוֹעָא לְאוֹרֵד הָעוֹלָם, בָּאוּ מְלָאָךְ וּסְוֹטָרוּ עַל פִּיו, וּמְשִׁיכָהוּ כָּל הַתּוֹרָה כָּולָה. ע"כ. וּשְׁלַהֲבֵין, הַלְּא כִּיּוֹן שְׁלָמָוד

בג רבי אליעזר בן חסמא אומר, קניין ופתחי נדה, הן הן גופי הלוות. תקופות וגימטריות, פרפראות לחכמה.****

רבי חנניה בן עקשייא אומר,

רצה הקדוש ברוך הוא לזרות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר:
"ה' חפש למן צדקו יגדיל תורה ונאדר".

๑๖ מאירת עיניים

התורה שבעל פה לעמול בה היטב היטב שמקבל עליה שכר. ולעומת זאת: **תקופות** – חישובי מהלך הכוכבים **וגימטריות** – חשבונות האותיות. גם באלו ישנים חשובים מורכבים, אך אין הם עיקר התורה, אלא רק כתוספת, לחידוד המחשבה. **פרפראות לחכמה** – כמו פרפראות וקינוחים מותקים שמביאים לאחר הסעודה, אך אינם העיקר.

בג רב**י אליעזר בן חסמא בא להדריך את האדם בסדרי לימודו, מה עיקרי יותר ומה פחות, היכן ישקיע ויתאמץ יותר והיכן פחות. קינוי – כינוי לקורבנות העור [מלשון קו ציפור], ויש בהן הלכות סבוכות ומורכבות. ופתחי נידה – הלכות מורכבות המצריכות חשבונות רבים, בענייני נידה. הן הן גופי הלוות – עניינים אלו וכל כיווץ בהם, הם הם גופו התורה, הם עיקר**

๑๗ שמחת הלב

תורה במעי אמו עם מלאך, אם כן למה יועצא לאoir העולם, והלא אין לך תורה טובה ממנה? אלא ברור הדבר שככל מטרת הייצאה היא בשביב קיום המצוות, שככל שעודנו במעי אמו, לא יוכל לקיים המצוות כלל, כי הארץ יניח תפילין, והיאר יטול לולב, וכן שאר המצוות. על כן, הלויד ואינו מקיים נוח לו היה שנחפה שלייתו על פניו, והוא נשאר במעי אמו, כי אם יצא רק בשביב ללימוד תורה, הלווא במעי אמו למד ביתר שאות! (הגר"א הובא בספר קול אליהו סימן ר' ז)

שניינן באבות דרבינו נתן (פרק כד): **אלישע בן אבוייה אומר, אדם שיש בו מעשים טובים הרבה, ולמד תורה הרבה, ומה הוא דומה?** לאדם שבונה בית, באבניים גדולות מלמטה, ואחר כך לבנים מלמעלה, אפילו באים מים רבים ועומדים בעדרם, אין ממהנים אותם ממקומם. אבל אדם שאין בו מעשים טובים, ולמד תורה, ומה הוא דומה, למי שבונה ביתו, לבנים קטנות למטה ואחר כך אבניים גדולים לmueלה, אפילו מים מועטים באים וממהנים אותם.

בג הן הן גופי הלוות... **פרפראות לחכמה.** אין ספק שעיקר ההשערה עירכה להיות בעסק התורה ממש, להשיקע ראשו ורוכבו בגופו ההלכות לזמן ולהורות לשעה ולדורות. ואף שמעאננו כמה פעמים שהז"ל השתרמשו בגימטריות וראשי תיבות וכיווץ בהם, [כמו בנייר ה סע"א, גיטין פח סע"א, כריתות ה ע"ב ועוד], אך ברור שאין זו הთכלית, שمفאות כן יתנו ויחפש אחר זה כל כך. ועל פי רובם, דבריהם אלו מתגלים בכךך אגב או בשיעות הפנאי. על כן דיביך התנהא לקרווא **לגימטריות "פרפראות"**, כי אין עיקר הסעודה אלא בקינוחים וمعدניים בלבד.

๔ פרק ד

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,

שנאמר: ועמדו כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

א בָּן זֹמֵא אָוֹמֶר, אַיִזְהוּ חָכָם, הַלּוּמֵד מִכָּל אָדָם, שֶׁנְאָמֶר (תְּהִלִּים קיט) מִכָּל מַלְמָדִי הַשְּׁבָלָתִי בַּי עֲדוֹתִיךְ שִׁיחָה לִי. אַיִזְהוּ גָּבוֹר, הַפּוֹבֵשׂ אֶת יִצְרוֹ, שֶׁנְאָמֶר (משלי ט) טֻוב אָרֶךְ אָפִים מְגֻבָּר וּמְשֻׁלָּב בָּרוּחוֹ מַלְכֵד עִיר. אַיִזְהוּ עָשִׂיר, הַשְּׁמָה בָּחָלָקָו, שֶׁנְאָמֶר (תְּהִלִּים קכח)

๔ מאירת עניינים

בגבורתו הכבש את יצרו – מותגבר על היצר הרע, שוזחי גבורה שהיא לכבוד ה'. וזויה הגבורה האנושית הרואהיה לשבח, שכן גבורה פיזית קיימת גם בבעלי החיים, אף יותר מנו האנשים, ואינה דבר שרائي להתחולל בו. **שנאמר:** טוב ארך אפים מגיבור – מי שמאיריך אף וכובש כעסו, טוב הוא מגיבור פיזית, ומושל ברוחו מלודך עיר – המושל על עצמו שלא להרגיש בכלל בкус, טוב הוא ממי שלודך ומושל על עיר שלימה. **אייזהו עשיר –** מיהו העשיר הרואוי להתחולל בעורשו, בנכסיו ובKANJIינוי השמה בחלקו – המקבל בעין יפה כל מה שנוטן לו הקב"ה ואינו רודף אחר העושר לאסוף ולכנות, הוא העשיר האמתי שאינו חסר מאמונה, ועושר זה ראוי להתחלל בו, כי הוא מסיעו בעבודת ה', אחר שמבין שכל מה שיש לו, אם מעט ואם רב, זה מה שחנןנו ה' לעובודתו יתברך. **שנאמר:** "אשרי כל ירא ה'

א משנה זו מתייחסת לפוסק בירמיה ט כב: "כה אמר ה', אל יתהלך חכם בחכמתו, ואל יתהלך הגבור בגבוריו, אל יתהלך עשיר בעשיר בעשרו. כי אם בזאת יתהלך המטהיל – השכל וידעו אותן והיינו שהחכם, הגיבור והעשיר לא יתחללו במעלותיהם אלו, ואולם אם משתמשים הם במעלותיהם בעבור "השכל וידעו אותן", בזאת ראוי להתחלל. **אייזהו חכם –** מיהו החכם ראוי להתחלל בחכמתו הלומד מכל אדם – מי שמצוין ללימוד אפיקו מן הקטנים ממןו, ואינו חס על כבודו, בזה ניכר כי חכמתו היא לשם שמיים, ולא להתייהר ולהתפאר בה. **שנאמר:** "מכל מלמדי השבלתי, כי עדוותיך שיחה לי" – לומד אני מכל אדם, כיון שככל שיחתי וחשי לזכות בתורה. כמו סוחר שmagmatu להציג ממונו, ואינו חש על כבודו להתעסק עם הפחותים ממנו כשיודיע שיכול להרוויח מכך. **אייזהו גיבור –** מיהו הגיבור ראוי להתחלל

יגיע בפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא. איזהו מכביד, המכבד את הברית, שנאמר (שםואל א ב) כי מכבידי אכבד ובזוי יקלו.

๖ מאירת עניינים

בצלם אלוקים, וכך תיזהר עד מאד בכבודו אדם שמתיחס בגישה כזו לבריות, וככבדם בגלל צלים האלוקים שבhem, הוא המכבוד האמתי, שוגם הבריתות מכבדים אותו באמות, כבוד פנימי אמיתי ולא חיצוני. שנאמר: **כי מכבידי אכבד – אומר הקב"ה כי מכבדי"** – המכבדים את הבריתות מותוך המכבדים הם אותו – "אכבד", אני עצמי אתן להם כבוד. ולעומת זאת ובוזי יקלו – "בוזי" הם המבזים את חבירתם ובכך CActiveו מבזים את הקב"ה, כפי שימושיך המדרש ואומר: שמא תאמר 'הואיל ונתבזתי' יתבזה חברי עמי, אם אתה עושה כן, דע למי אתה מבזה – "בדמות אלוקים עשה אותו!" ואומר עליהם הקב"ה "יקלו" – היו קלים ובזויים אף הם בעיני הבריתות. ורבנו בחיי

ההלך בדרכיו, **יגיע בפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך** – ההולך בדרכך ה', שמה ביגיע כפיו ובקנינוינו, ועליו נאמר: "אשריך" – **בעולם הזה**, כי איןו חסר מעונה וליבו טוב עליו. **"וטוב לך – לעולם הבא**, כי עובד את ה' ואינו מגיע לKENAH ושנהה, גול ונקיינה ועלמה נוספת: מיהו המכבוד האמתי? מעלה החכמה, הגבורה, או העושר, הם המכבדים את האדם? לא ולא, אלא: **המכבד את הבריתות** – כמו שאמרו במדרש (בראשית רבba כד): אמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה. אמר לו בן עזאי: "זה ספר תולדות אדם... בדמות אלוקים עשה אותו" – הוא כלל גדול מזה! דהיינו שהאהבתך לרעך לא תהיה רק "כמוך", מכח אהבת עצמן, אלא מכח אהבתך לה', כי תנתן אל ליבך לחברך נברא

๗ שםחה הלב

א איזהו גבור הcovesh את "יערו". מספרים על עשר קמען מפורסם מרווחviz, אשר רגיל היה בלילה יום הכהיפורים לאחר התפילה, לחבור לקבוצת ענים שנשארה בבית הכנסת לקרזיא ספר תחלים. הגאון רבי נתהלי מרווחviz, שהיה או בבית הכנסת, שלח להפסיק את העישיר מקראיאתו ולקרזיא לו. שאלה לי אליך – אמר לו הרוב, הנה כתעת היא שעת חירום, שמושלת פולניה הכרזיה מלוחמה על אוסטריה, וכיודע שיש למושלה סוג עבאות שונות, חיל וגול, חיל פרשים, וחיל הים, מה דעתך על חיל שהוא מחייב פרשים, אבל יודיע לשמש כרב חובל באוניית קרב, ונטש מוחנהו ונכנס לאניות מלחתה קרבית, ונלחם באויב בחעלחה, איזה ציון לשבח צרך לחתת לו? ענה העשייה, לא רק שאינו זכאי לצל"ש, אלא ראוי לעונש, ודיננו כ"עריק" מן העבא, כי לא יתכן לאחר ששיבצוהו בחיל פרשים לנוטש מוחנהו ללא הוראה מפורשת מן המפקדה העבאית. חזר הרוב ושאל: ומה דעתך, אם היה הדבר להיפך, שאחד מחייב הים שיודע בעצמו שהוא פרש מומחה, גם ועשה מעשה, וודחר על סוס קרב, ונכנס

๖ טה שמחת הלב

לתוכן מלחנה האויב, ורבים חללים הפיל מעכבה האויב, מה ציון לשבח ערך לחת לוי? וייען העשיה, לדעתני גם זה נקרא "עריק", ודרואו לעונש, כיון שנעישה שלא על פי דעת מפקדי העבא. אבל סלח נא לי אדוני הרב, מה שיקות יש בשאלותיך לערב קדוש זה יום הקפורים. אמר לו הרב, ברכזני להעיר לך לאור תשובהך, כי אתה "עריק" ועליך ליתן את הדין, ביום הנורא הזה. וייען העשיר לאמור: מה פתאום אני עריך, הלא בכלל אני לא בגיל עבאס, ולא שיריך שאCKER עריך". ויענהו הרב, דע כי בשם ייחדו סוג עצאות שונים להשם יתרון, כי ה' עצאות שמו קדוש ישראל, יש עצא של תלמידי חכמים העוסקים בתורה, עצא של ענינים קוראי תהלים, עצא של עשרים נדיבים לתורה וחסיד. והנה זכית כי ממשים הענינו לך עוזר כדי להחיות רוח שלדים ולבר נדכים, ואתה לא מבצע את הנדרש מමך, אלא הולך לקרוא תהלים עם הענינים, המכ גם אתה נקרא עריך", מבחינת עצא ה', ולא טוב הדבר אשר אתה עושה. על כן, עליך ללבכת עתה לבייתך לישון על כרים וכסתות של משי ורकמה במנוחה, ובבוקר כאשר תעיר מגביה בבית הכנסת לטובות מוסדות התורה והפעת תורה לרבים, עליך לתרום בעין יפה, כדי שמןך ילמודו אחרים. וישמע העשיך בקהל הרב וילך לבייתך לישון במנוחה. למהר, לפני קריית התורה פתח הרוב במוגביה לטובות ישיבה מסויימת, ומיד פנה אל עשיך זה, והלה הרים קולו ואמר: "עשרה אלף רובל", כל הקהיל נדהמו מתרומתו הגדולה של העשיך, ונעשה התעוררות רובה, וכל אחד מהם תרם בעין יפה, לחזוק התורה, והיתה שנה מלאה שפע ברכות ישועות ונחמות. וראה עוד בספר "הרaston לשושלת ברוסק" נימוד 203

זה מודיע בלשונו התנא: איזוזו גבר הכבוש את "עירו", את יצרו שלו המיוחד לג', כי היחיד הרע עובד על כל אחד ואחד לפני מה שהוא. לתלמיד חכם שעוסק בתורה, הוא מסיטו שיעסוק בבדיקות ובגמilot חסדים, או שייהיה פעיל בחברא קדישא לקבר מותים, העיקר להרחקו מן התורה. ולעשיר שיש בכחוו לחת צדקות, הוא מסיטו שילך לקרוא תהלים עם הענינים שירגש טוה בין שווים, וכך ימנע מן הבדיקה.

טוב אריך אףם מגבור ומושל ברוחו מלובד עיר. כתוב המגיד מודובנה (אהל יעקב פרשת ואתחנן טז ע"ב) לבאר את ההבדל בין אריך אףים למושל ברוחו, כי יש השומע קלונו ומתגבר על יערו מלענותו, אך אש הкус תוקד בקרבו, רק שמתגבר בשכלו לעזר במילים, لكن הוא מותואר "אריך אףים" שמאריך בעסו מלענותו. אבל המעליה ממנו, אשר לא ניתן מקום אל הкус ליכנס בו, כי התבונן הרבהה בשפל הרבה יותר ממה שתחשענה אוניו מפני מהרפו. וההבדל בינם, כי הראשון מתייך בעני עצמו בראשותו מתגבר על יערו, וככל שהמהחרף יבזהו יותר, יתיקיר יותר בעני עצמו. לא כן השני אשר מכיר בשפלותו, הרי ככל מה שהברço מהחרפו הוא אומר בלבו, הלא האמתת אותו, והיא לו לモכרת עוזן לפשפש במעשייו. וזה דרך האמת כמי אמר התנא "זהו שפל רוח בפני כל אדם", ואז גם אם יפגעו בו ויבוזו, תקפטן זאת בעניין, כי בערכו הוא שפל הרבה יותר ממה שתחשענה אוניו מפני מהרפיו.

איזוזו עשיר השמה בחלקו. מעשה בעני שהיה מרוחה מעט כדי מיזונותיו, והוא שמה תמייד בחלקו. בכל לילה אחר שהיה אוכל עם בני ביתו, היו מודים לה, אחד מבניו מגן בכנור,

๖ ט מהות הלב

והשני מזמור, והוא תופש התות, וuousים מחול שעה או שעתיים, ואחר כך ישנים. לילה אחד עבר המלך על פתח ביתם וישמע את ניגוניהם, וכמו כן בלילה אחר ובלילה השלישי. למחמת שלח המלך לקרוא לעני, ויטאלחו לאמר, כמה ממון יש תחת ידך? ויאמר לך, אドוני המלך, אני איש עני, אין לי ממון, אלא מה שאני מורייח בכל ים מוציאਆוותו לבכלה ביתי, ואני שמה בימה שנטע ליבורא יתרבר, אףלו הוא מעיט, ובבעבור זה אנו עושים מחול ומזמורים בכל לילה. ויאמר המלך בלבו, אם אלו שהם בזה העוני שמחים ומודים להשם כל כך, אם יעשיו על אחת כמה וכמה תרבה שמחות והודאות. באotta שעה אמר המלך לעבדיו, שימלאו את חיקו בזוהובים. וישמה האיש וילך לבתו וניהם בкопסה, ומצא שלא נתמלאה הקופסה עד פייה, כי הייתה חסра מעט. ויחלט לעבוד בכל יום שעوت נוספות עד שתתמלא הקופסה. אך מאז נהיה בדאגה עצער, כי מה שהרוח היה מניח בкопסה ולא החמלאה, ובטלו הניגונים והשמחה, ושלטה עליו הדרגה והמצוקה ורדיפת הממון. אחר איזה זמן עבר המלך על פתח ביתם ומעם רוזמים בחושך, ואין קולם נשמעו, וכן היה שלוש לילות. וישלח המלך לקרוא, ויאמר לו, מה מעצך היוי? ויאמר לו, אהה אדוני המלך, בזמן שלא היה לי ממון היתי שמח, שאין לי חביבה לאלה והובים, ועתה שלטה הדרגה והמצוקה בלבבי, וכל היום אני רודף ודואג מתי תתמלא הקופסה. ויקח המלך את הכסף ממכנו, וחזר העני למגנו הראשון להיות שיש ושמחה ולהודות לשם יתרבר. (ובכן דוד הנגיד נזכר הרמב"ם בספר פרושים דוד)

אייזהו עשיר השמח בחלקיו. מעשה במלך שבנה ארמן נהדר מרהייב עין, וסבירבו נטו גן נפלא עצי פרי ושושנים ופרחים, וקבע בו שלט קטן שכחוב עליו: "הארמן והגן האלו ינתנו במתנה על ידי המלך לאדם השמח בחלקיו". עברו כמה בני אדם וראו את הארמן ואת השלט שעלייו, וכל אחד חשב לעצמו בודאי שלא בשביבי יהיה הארמן הזה, כי עדין אינני שמח בחלקיו. והנה עבר שם עשיר ונכבה, שזכה לעושר וכבוד ולמשפחה מפוארת, והוא מודען עונגן, ומואשור בכל עניינו, וירא את השלט ויאמר בלבו, הלווא למי כל חממות הארמן אם לא בשביבי, ויטול רשות ויכנס אל המלך, ויפנה אליו לאמור, הנה חני ה' וכי יש לי כל, ואני שמח בחלקיו, ועל כן חושبني שהארמן והגן אשר סביבו מגיעים לי. ויאמר לו המלך, שוטה שבעולם, אם אתה שמח בחלקך כאשר דברת, למה לטשת עין על ארמנוני והגן אשר סביבו, הלא די לך בכמה שיש לך, ולמה תחמוד את אשר לדעך? מכאן מוסר השכל, שיסטפק כל אדם בכמה שיש לו, ו יודה להשם על זאת, שהעיקר שיוכל לעובדו בהשקט ובטה.

אייזהו מכובד המכובד את הבריות. מעשה בעשיר גדול שהכל היו מכבדים אותו מלחמת רוב עשורו, אבל הוא לא היה מכבד אנשים. והיה בעירו עשיר אחר שאינו עשיר כמעט, אבל היה מכבד אנשים. פעם אחת אותו עשיר גדול עשה מושתת גדול לבנו, והזמין לכל אנשי העיר והביא לפניום כל טוב בשדר ומיני מטעמים, ברברים ושלו ודגים, וגם תזומות נגנים לשמח את המוזמנים. בתוכם המשתה הילך העשיר ושינה מלובשו שלא יכירו בו, ועבר בין המסוגבים לשמעו מה מדברים בינם. וישמע שחלקם דיברו בהוצאות המשתה, ויאמר אחד לחבירו, מה תשער בדעתך כמה הוציא זה הכלב על מושתת בנו? ויענהו כך וכך. וילך לשלחן

๖ שמחת הלב

אחר, וישמע אחד שואל לחברו מה החשוב בדעתך שהוציא זה החמור על מיטה בנו? ויחר לו מאר, ושתק ולא דבר כלום. והנה בשבוע שאחריו, עשה העשיר השני מיטה לבנו, וגם הוא הומין לכל אנשי העיר ובתוכם את מיודענו העשיר הניל. ומתחילה לא רצה לлечט מפני גאותו, אך אחר מחשבה אמר, כי גם הפעם ישנה לבשו ויובור בין המטוביים לשמווע מה מודברים ביניהם. וישמע אחד אומד לחברו, מה החשוב בדעתך שהוציא האיש היקר הזה בשביב מיטה בנו. וילך עוד לשיחן אחר, וישמע גם שם דברורים בלשון כבוד וברכה, וימלא חימה, ויתפרק ויבוא אל ביתו סר זועף, ותאמר לו אשתו מה לך כי פניך אינם כתמול שלושים? ויספר לה את כל אשר קrho, כי בשבוע שעבר עשית מיטה והוציאתי הוצאות רבות, וכן וכך שמעתי את האנשים מדברים עלי בלשון גנא, ואילו זה שעשה מיטה ולא הוציא הוצאות עשרית ממוני, וכולם מכבדים ומעריכים אותו. ותאמר לו אשתו, אתה גרמת לעצמך כן, כי מפניך אין אתה נזהר בכבודם ומוזללים הם בר. אבל העשיר השני שמכבדם, لكن גם הם מכבדים אותו.

ובזוי יקלו. מעשה בגביר גדול ירא שמיים שתתארח אצלו אורח בליל פורים. וילכו שניהם יחדיו לבית הכנסת, וכשקרה החוץ את המגילה, היה האורח המגיל, הפסיק לפסוק "בלילה ההוא נדדה שנת המלך", הפסיק לקרווא. שאל אותו הגביר, בסיום הקריאה: מדוע לא קראת חצי המגילה האחדון? השיב: אני מצטער הרבה על מותם של המן ובניית, ורקה עלי לקרוא את מפלתם. וחבל על דרבנן ולא משתבחין!... שאלו הגביר: האם אתה אוהב את המן ואת מעשיו, אשר חשב לאבד את היהודים?! ויאמר לו: אכן כן כי היהודים עם קשה עורף, ועריכים הם אדם קשה כהמן להכניעם, لكن חבל על המן שנטלה על העז ואבד מן העולם! אמר לו: ולמה אתה שונא את היהודים? וכי מה עשו לך?! אמר לו: הנה היום באו פרנסי הקhalb ולקרחו ממני מוס כפל כפלים מן המגיעה להם. שאלו הגביר: אם כן, מדוע לא עשית להם כמעשה המן? אמר לו: דע לך, שהיהomi הייתה עצל השלטונות והלשנתו על הפרנסים, שיגיע להם נזק גדול, ובعود כמה ימים תשמע על קר. הגביר הראה לו פנים שוחקות כאילו הדבר מעza חן בעינויו, ובסיום התפילה זמין את האורח לבתו. דרכו של הגביר הייתה לקרווא שניית את המגילה לאשתו ובנותיו. כשינכן הביתה עם האורח, הושיבו בחדר האורחים, ויצא הגביר לחדר אחר ויקרא לכל בניו אשר היו דוגלים בכל שנה לעשות את צורת המן, ובעת קראת המגילה היו חובטים עליו במקלות שבידיהם. ויאמר להם: השניה אל תכו את העורה של המן, כי המן בעצמו בא הביתה, והכה תוכחו בלי חמליה! אך למות לא תתנווה, מפני שעדך להכותו גם מחר בבוקר, ואם ימות הלילה, את מי תכו מחר?! שמוו הילדים ואמרו טוב הדבר. והנה כשהגיעו הגביר לעשרות בני המן, עשה סימן בידו, ויתחילו להכות את האורח הרע הזה מכות גדולות ונאמנות, תוך כדי עצקות וגיחופים עלייו "הוּי המן", "המן הרשע", עד שהוא דמו שותת, וכשהגינו לסוף המגילה, עת אביהם אמר "ארור המן", ויתנפלו עליו ויכוחו הכה ופצעו עד שנחלה כל גופו, ויבך ויתחנן שייעזבוו לנפשו. וכשкам לлечט, ויצעקו: המן! לךין תלך? תישאר כאן הלילה עד המכות הגדולות שתקבל מהר! לבסוף התהנן אל הגביר שיעזבוו לנפשו. ויאמר לו הגביר: זה חלק עלי אהבתך את צורך היהודים המן הרע הזה, ואתה חבר לאיש משחת שונא ישראל, אשר פץ ענה בר, שהלכת למסור את פרנסי ישראל לשלטונות, מגיע לך כל מה שעשו לך הילדים,

ב בָּן עַזְאי אֹמֵר, הֲוֵי רֶצֶח לְמִצּוֹה קָלָה כְּבָחָמוֹרָה, וּבָרוּחַ מִן הָעֲבָרָה. שְׁמִצּוֹה גּוֹרְרָת מִצּוֹה, וּעֲבָרָה גּוֹרְרָת עֲבָרָה. שְׁשָׁבֵר מִצּוֹה, מִצּוֹה. וּשְׁכֵר עֲבָרָה, עֲבָרָה.

๑๖ מאירת עיניים

כפי שאמרו חז"ל (שבת קה ע"ב): כך אומנותו של יצר הרע, היום אומר לועשה כך, למחר עשה כך, עד שאומר לו לך ועבדוד עבדה זרה והולך ועובד". ובנוספ' לכך: **שְׁשָׁבֵר מִצּוֹה, מִצּוֹה. וּשְׁכֵר עֲבָרָה –** מון השם מיסויים עבירה, עבירה – מון השם מיסויים ומיסויים ביד מי שעשה מצוה אחת, שיעשה אחרת, כדי להגביר שכרי, וכן להיפך לדבר עבירה. וכן אמרו בספרי (ובדבר קיב): עבר עבירה אחת, אל יdag לאוთה עבירה בלבד, אלא לסוף מביאתו לידי עבירה אחרת. עשה מצוה אחת, אל ישמה לאוთה מצוה בלבד – אלא לסוף מביאתו לידי מצוה אחרת.

ב הֲוֵי רֶצֶח לְמִצּוֹה קָלָה כְּבָחָמוֹרָה, וּבָרוּחַ מִן הָעֲבָרָה. על האדם לרוץ אחר כל מצוה, גם אם היא נראית בעיניו קלה וקטנה, וכן יברח ויפחד מפני כל עבירה, גם אם היא נראית לו עבירה קטנה. ומדובר: **שְׁמִצּוֹה גּוֹרְרָת מִצּוֹה –** כשהאדם עושה מצוה אחת, מעורר הוא בנפשו התקrbות לה, ונכנס הוא למלהך של מצות, ומתוך המצוה הקטנה שעשה,ילך מחייב אל חיל ויגיע אף למצות שבתחילתה היו קשות לו. **וּעֲבָרָה גּוֹרְרָת עֲבָרָה –** העבירה שעשה מריחיקה אותו מה, וגורתה אותו לעבירות נוספת, ואף חמורות יותר, שלא היה מעז לעשותן בתחילתה,

๑๗ שמחת הלב

כ"י כל הנוהג במורע מועד על עצמו שהוא מוחלמיין של המן הרשע. (נו איש חיל דרוש לשבת ומורה) ומוסים מrown הראשון לעזין זעוק"ל: "זוכבתתי זאת לזרפון, כי גם בדורנו ישנים אנשים רשעים הקשים לישראל כהמן...", השם יצלנו.

ב שְׁמִצּוֹה גּוֹרְרָת מִצּוֹה. הגאון רבנו יוסף חיים (חסדי אבות פרק ב' משנה א') מוביא מעשה באשה יראת טמים שהיא אופה פת בתנורה מודי יום ביום. יום אחד בא לפני עני שאחזונו זלעפות רעב, ותועצא האשה כבר אחת ותתן לו. תיכף שהלך העני, ויבוא עני אחר, אשר גם הוא שני ימים לא בא מאכל בפיו, ותועצא האשה הכביר הנוסף ותתן לו. בראות האשה שלא נשאר לה זולת שקיות מלאה חתמים, ותקח את החתמים ותתך לטוחנים בריחיים אשר על שפת הים, ותתן את הקמה בשקיית ותשם על כחפה ללכחת לביתה ללוש ולאפאות פת. ויהי בעוברה, ותבזא רוח חזקה ותעייף את השקיית אל הים. ויתעדור האשה מאוד, ותתך לדריש את ה' בכית המודרש לדעת על מה עשה לה ה' ככה. ויאמר לה הרבה, המותני בתה עד שאתבונן בדרכך. בתוך כך באו שני אנשים ובידם כס מלא זהובים, ויספרו את אשר קרה להם בהיותם באניה בלב ים, רוחקים מהחוות בעשרה ק"מ, והנה נתקלה האניה בסלע קשה ויקוב חור בדלתה, וזעם מים רכים החל להכנס לתוכה, והיה חשש סכנה שתתבע האניה וכל אשר בה.

๖ טה שמחת הלב

ויעמדו יידרו נדר גדול שם יעשה להם השם יתרבור נס ויזילם, יקדישו את כס הזהובים לבית המדרש, ואך כאשר כילו לדבר, שמעו קול חבטה סמייך לנקב האניה, ומיד הפטיקו המים לזרום לתוכה, וכך הגיעו בשלום לחוף מבטחים, על כן באו עתה לשלם נדרם. וישראל הרב אמרותם, מה טיב החבטה שמנעה את כניסה המים לאניה, וילכו לאניה לבזק הדבר, ويمצאו שקטית בד מלאה בעק סגירה את החר, ויביאו אותה לרבי. שאל הרב את האשה, האם השicket הזאת שלך, ותענו, כן הדבר. ויאמר לה, עתה ראי נא איזו זכות זיכו אותו מן השמים, שעלה ידי שהחיה נפשם של שני העניים בלחם שנחת להם, זכית להעליל לכל אנשי האניה, שהרוח העיפה את שicket הקמתה, ומחלחלת המים נהפר הקמה לבזק, וסגירה את נקב האניה. ועליך נאמר, "מעוזה גוררת מעוזה". האשה שמחה עד מאד, ובכיסף אשר היה מעט עמה קנחה פת ולפתן, ושבה אל ביתה לسعدה לבה שמחה וטובות לב.

ועבירה גוררת עבירה. אמרו במדרש תורה כהנים (פרשת בחוקות) על הפסוק: "זואם לא תשמעו לי, ולא תעשו את כל המצוות האלה". זואם בחקתי תמאסזו זואם את משפטינו תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מוצותי, להפרכם את בריתני". בתקילה איןנו למוד תורה זואם לא תשמעו לנו, אחר כך איןנו עושה ולא תעשו את כל המצוות האלה, מואס באחרים שעושים (נעשה אני דת) [זואם בחקתי תמאסזו], שונא את החכמים [זואם את משפטינו תגעל נפשכם], ואיןנו מוניח לאחרים לעשות לבליך עשות את כל מוצותי], וסומו שכופר במצוות וכופר בעיקר [להפרכם את בריתן]. הרי שעבירה גוררת עבירה גודלה ממנה.

אמרו חז"ל (וימא לט ע"א), "אל תטמאו בהם ונטמתם בהם", אדם מטמא עיניו מעיט מטמאים אותו הרבה, מטמא עיניו מלמיטה מטמאים אותו מלמעלה, מטמא עיניו בעולם הזה, מטמאים אותו לעולם הבא. וכתב בספר החינוך (פרשת שלח מצוה טפ): "דע בני ויהיה דבר זה רגיל בפיך, מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, עבירה גוררת עבירה ומעוזה גוררת מעוזה, שאם תשית דעתך למלאות התוארך הרעה פעם אחת, תמשיך אחריה כמה פעמים. זואם תוכחה שהיותם בין ללבושים כבושים ארש ללבושים עיניך מראות ברע פעם אחת, יקל בעיניך לעשות כן כמו תאיתו המשור הבשר כמושך היין אל שותוי, כי הסובאים לא תשבע נפשם כמה פעמים. כי התאותה המשור הבשר כמושך היין אל שותוי, כי הסובאים לא תשבע נפשם לעולם בין ויתאו אליו התאותה גודלה, ולפי הרגילים נפשם בו תחזק עליהם תאומם, ולז' ישתו שם כוס מים, יפוג יקוד אש התאות היין ויערב להם. כן הדבר הזה, כל איש בהרגילו בתאות ובהתמידו בהן ייחוק עליו יערו הרע יום יום, אבל בהימנו מהם ישמה בחלקו תמיד כל היום, ויראה כי האלוקים עשה את האדם ישר, ומה בקשו חשבונות רבים ללא תועלת של כלום". ע"כ.

שביר מעוזה. הגאון החתום סופר ספר לתלמידיו: בעודני בפרנקפורט עיר מולדתי, והיהתי יוֹצֵק מים על ידי מורי ורבי הגאון רבי נתן אדרל זצ"ל, קרה מקרה שעל עדת עיר ארנוואולד הקטנה הלשינו צוררי ישראל והעלילו עליהם עליות בראשון, וגוררו כל בני העדרה יגורשו מן העיר. העיר הזאת הייתה מתחזות השד מאדרלברג, אשר בין אוחבי ישראל נמנה, והוא מכיר גם את מורהנו הגאון רבי נתן אדרל. בהזדמנות רבים ללא תועלת

๙ שמחת הלב

שלחו שלוחים לרבנו, כי ימליץ טוב עבורם לפני השר, כי כל הונם ורכושם ונפשם בסכנה. השילוחים הגיעו לפראנקיפורט חצי שעה לפני קבלת שבת הנווכה, ובמוצאי שבת קודש שליח מורי לשכור עגלת מסע לישע כל הלילה, למען יקדים לבוא מהר בבוקר אל השר, ולא נמצא בין בעליך העגלוות אף אחד שיאוט לנסוע עמו בלילה זה, כי השילג ביסחה פני כל הארץ, והкорור היה חזק מאד, על כן נכבדי העיר יעוזו לחוכות עד אור הבוקה, שלא יסכו את עמו בסכנות דרכיהם. אך הוא אטם אצנו ממשמע עצם, באמרו, מצוה הבאה לידיך אל תחמייננה. ובכל רגע ורגע שאני מתהמהה, מעבר חלילה על "לא תעמדו על דם רעך". לכן פנה אליו, ויציו אותו להזמין עבورو עגלת بعد כל מהיר אשר יושת עלייו, ולבלתוי שוב ריקם אליו.אנכי הבאתי לו עגלה ותומה לשני סוסים חזקים, ולא הרפתיו עד אשר לסתני עמו, ונישע לדרךנו. לדגל נסיעתנו זכית לראות גדולתו, ולא יאומן כי יטופר, כי בשבתנו בחשכה לזרונו בעל פה, ואשתומם לשמעו מפיו הקודש בקיאותו הגדולה בעל פה כל ספרי הראשונים בלשונם ממש בקורס מותוך הספר, וממי ימלל תוקף גדולתו ובקיאותו בכל הש"ס.

לאחר מסע של ארבע שעות תכופות, פתאום עמדה העגלת בערמות השילג, ולא יכולת למושם ממקומה, העגלון ירד ממוקום מושבו, והודיענו, כי צללונו בתחום שלג רב, והסוסים עייפים מיאוד, ולא ידע להשיט עזות בנפשו أنها לפנות. על פי עצת מורי אסר העגלון סוס אחד וירכב עליו, וילך לכפר הקרוב להביאו עוד סוס אחד או שניים לוחמים בעגלת, ומורי הושיט לו עוד חמישה זחובים מלבד החזאות שתעלינה, ואנתנו המשיכנו לעסוק בתורה. כעבור שלש שעות שב העגלון לרותם את העגלת, מיד קפץ מורי מהעגלת, ובכחפזו נפלו מנעליו הרחבים והחמים וישארו בתוך העגלת, ובגרבים דקים ממש ירד אל השילג, וירקן וידלך בעליםיך וצעיר בשמה גדולה ועוגמה, אשר מעולם לא ראיתי כמוה, וכמשתומים הבתאי עליו, ולא יכולתי להבין לשמה מה זו עוגמה, וביחד לא עתרתי כח לראות שאייש רפה אוניות וחולש כמו זה עומד יחר בציית השילג. ויקרא בקול אליו, האין רואה? וירמוו באצבעו על הרתימה, או נוכחת סייבת הדבר, העגלון לא השיג בכפר שום סוס ויביאו שורדים תחתיהם וירთם אל הסוסים שבעגלת. מיד קראתי לעגלון, דע לך שרתימה שני מינים אסורה לנו תורתנו הקודשה, לך שוב אל הכפר והבא שני סוסים, ושברך נשלם גם بعد טווחה זאת בכף מלא.

בשובנו אל העגלת, שאלתי את מורי, מה פשר שמחתו הגדולה כל כך עד שלא הגיד לי סיבת הדבר. ויאמר אל: העוד תשאלני? אתה יודע כי אנשי העיר לא נתנו לנו לעשות דברי ונשעת למרות רצונם, עתה ראה, כי שילם לי החם יתרוך "שכר מצוה" זו זאת "במצווה אחרת", וכמו שאמרו רבוינו "שכר מצוה מצוה", כי בשבתי בפרנקפורט מעולם לא רווחה באה לידי מצוה זאת לקיימה בהמנני מאיסור כלאי בהמה, לכן שמחתי במצוועה שלל רב. והשם יתרוך העליה דרכו של מורי ורבי, ובחופיו לפני השר מצא חן בעיניו מאד, ומיד ביטל את הגורה, ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מהריד. (דרכ' הנדר עמוד יט)

ג הָוֹא רִיחָא אָמֵר, אֶל תְּהִי בָּז לְכָל אָדָם, וְאֶל תְּהִי מַפְלִיג לְכָל דָּבָר, שָׁאַיּוֹן לְךָ אָדָם שָׁאַיּוֹן לוֹ שָׁעָה וְאַיּוֹן לְךָ דָּבָר שָׁאַיּוֹן לוֹ מִקּוֹם.

ט ט מְאִירָת עֲנִיִּים

אָכַיֵּשׁ אַלְיוֹ, הַלּוֹא זֶה דָּוד מֶלֶךְ הָאָרֶץ,
הַלּוֹא לְזֶה יַעֲנוּ בְּפֻמּוֹלֹת לְאָמֹר, הַכָּה
שָׁאוֹל בְּאַלְפִּיו וְזֶה דָּוד בְּרַבְבָּתִיו. וַיָּשֶׂם
דָּוד אֶת הַדְּבָרִים הָאֱלָה בְּלַבְבָוֹ, וַיַּרְא
מַאֲדָמֵפְנֵי אָכַיֵּשׁ מֶלֶךְ פָּת". אָמְרוּ חַז"ל
(ולק"ש שמואל קלא) בָּאוֹתָה שָׁעָה הַתִּירָא
דָּוד וּבַיקָשׁ רְחָמִים מִלְפָנֵי הַקָּבָ"ה שִׁיטָן
לוֹ מַעֲטָמָן הַשְׁטוֹתָה, וְאַכְן הַתְּקִבָּלה
תְּפִילָתוֹ, כְּמוֹ שָׁנָאָמָר "זִינְשָׁנוֹ אֶת טָעֵמוֹ
בְּעִינֵיכֶם וַיַּתְהַלֵּל בְּיָדָם וַיַּתְיִוּ [וַיַּכְתּוּ]
עַל דְּלָתוֹת הַשָּׁעָר, וַיַּרְדֵּד רִירָוֹ אֶל זָקָנוֹ.
וַיֹּאמֶר אָכַיֵּשׁ אֶל עַבְדִי, הַנָּה תְּרָאוּ
אִישׁ מִשְׁתַּגְעָעָן, לִפְנֵי תְּבִיאוּ אָתוֹ אַלְיָי.
חַסְרָמְשָׁגָעִים אָנִי, כִּי הַבָּאָתָם אֶת זֶה
לְהַשְׁתַּגְעָעָן עַלְיָי, הַזֶּה יַבָּזָא אֶל בֵּיתִי!!"
בָּאוֹתָה שָׁעָה שָׁמָה דָוד שְׁמָה גְדוֹלָה
וְהַזָּה לָהּ עַל הַשְׁטוֹתָה" שָׁעַל יְדֵי כֵּד
נִיצְלָן וַיָּשֶׂם מִפְרִשִּׁים: אִין לְךָ דָבָר שָׁאַיּוֹן
לְוַיָּוֹם – אִין לְךָ שָׁום חַפֵץ בָּעוֹלָם או
שָׁום כָּל קָטוֹן שָׁאַיּוֹן לוֹ מִקּוֹם, וְתַצְטְּרֵךְ
עַד לְתַשְׁמִישׁוּ, וְלַכְךְ לְאַתָּה מְהֻרָר וְלֹא
יַהְיֶה קָל בְּעִינֵיךְ לְהַרְחִיק וְלֹא בָדַשׁ
חַפֵץ. וּרְבָנוּ בְּחַיִוּ

ג אָמֵר בָּן עַזָּאי, כֵּל אָדָם בָּעוֹלָם
רָאוּי לִיחַס שֶׁל כְּבוֹד, וְכֵל דָבָר בָּעוֹלָם
הָוּא בְּעַל עַדְךָ. אֶל תְּהִי בָז לְכָל אָדָם –
אֶל תְּבִזָה שָׁום אָדָם. וְאֶל תְּהִי מַפְלִיג
לְכָל דָבָר – אֶל תְּהִי מַרְחִיק מִלְבָד
שָׁום דָבָר, כְּלָוָmr שֶׁלֹּא תַחֲשֹׁב עַל
שָׁום דָבָר שֶׁהָוָא מִיּוֹתָר וְאַיּוֹן לְעוֹלָם
צַרְךָ בָוּ. שָׁאַיּוֹן לְךָ אָדָם שָׁאַיּוֹן לוֹ שָׁעָה
שָׁעַת מַזְלָה וְהַצְלָה, שֶׁבָה תַרְוָם
קָרְנוּ בָעוֹלָם וַיַּגְבֵּר כּוֹחוֹ. וְאַיּוֹן לְךָ דָבָר
שָׁאַיּוֹן לוֹ מִקּוֹם – לְאַבְרָהָם הַדָּבָר
לְבָטְלָה, וְאַם אַיּוֹן צַרְךָ בְּדָבָר בָמִקּוֹם
זֶה, יִשְׁבַּוּ בָמִקּוֹם אַחֲרָיו. כְּמוֹ
שָׁאָמְרוּ (קְהַלְתָה רְבָה ה ח): "אֲפִילוּ דָבָרים
שָׁאתָה רֹואה אֲוֹתָם מִיוֹתָרִים בָעוֹלָם,
כְּגַ� זְבוּבִים, פְּרֻעָשִׁים וַיְתּוֹשִׁים, אֲפִיָּה
הָס בְּכָל בְּרִיאָתוּ שֶׁל עַולְמָס", שָׁאָפִיָּה
בָהָס יִשְׁתַּוּלֵת לְעוֹלָם, שָׁנָאָמָר (בְּרִאָשִׁית
א לא): "זִירָא אֱלֹקִים אֶת כָּל אֲשֶׁר
עָשָׂה וְהַנָּה טֻוב מַאֲדָן". וּכְמוּ שָׁרָאַיָּנוּ
אַכְל דָוד המֶלֶךְ שְׁתָמָה מְדוֹעָה יִשְׁנָה
בָעוֹלָם "שְׁטוֹתָה" [שְׁגָעָן]? וְהַנָּה בְשָׁעָה
שְׁבָרָה מְשָׁאָול וְהַגְּנִיעָה לְגַת, נָאָמָר
בְּנַבְיא (שָׁמְוֹאָל א כא): "זִיאָמְרוּ עֲבָדִי

ט ט שְׁמָהָת הַלְבָב

ג אֶל תְּהִי בָז לְכָל אָדָם. בְתַלְמוֹד יְרוֹשָׁלָמִי (תרומות סוף פרק ח) מְסִפֶר עַל רֹועָה חֹזִירִים גּוֹי בְשָׁם
דִיקְלּוֹת, וְהַיּוֹת תַלְמִידִי יִשְׁיבָת רַבִּי יְהוָה נְשִׁיאָה בְּטַבְרִיה מִתְלּוּצִים בָוֹ, מִכִּים אֶתְהוּ וּמִשְׁלְיכִים
עַלְיוֹ אַבְנִים. לִימִים הַגִּיעָה שְׁעָטוֹ וּמִנְיוֹנוֹ לְמַלְךָ, וּרְצָחָה לְנַקּוֹם בְּיְהוָה. יַרְדֵּן לְפָמִיָּס שְׁהִיא
רְחֻוקָה מִטְבָרִיה, וְגַזְרָ שִׁיבָוָא אֶלְיוֹ חַכְמִי טַבְרִיה בְּמוֹעָזָא שְׁבַת. וּדְרָשָׁ מִן הַשְּׁלִיחָה שֶׁלֹּא יִמְסֹדֶר
לְהָם אֶת כְּתֵב הַגּוֹרָה אֶלְאָ סְמוֹךְ לְשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָכֹלְוּ לְהַגְּעָה לְשָׁם בְּמוֹעָזָא שְׁבַת מִפְנֵי
רְחֻוקָה הַמִּקוֹם, וְאֵז יִמְצֵא תֹאֲנָה לְהַעֲלִיל עַלְיהָם בְּרַשְׁעָה וּלְנַקּוֹם בָהָם. כְשַׁנְכַּנְסָוּ רַבִּי
יְהוָה נְשִׁיאָה וּרְבִי שָׁמְוֹאָל בָּר נְחַמְנִי בְּעֵרֶב שְׁבַת לְהַתְרָחָז בְּבֵית הַמְּרָחָז, נְרָאָה לְהָם שֵׁד
בְשָׁם אַנְטִיגְרִיס, וְהַיָּה מִשְׁחָק בְּפָנָיהם. בַּקְשׁוּ רַבִּי יְהוָה נְשִׁיאָה לְנַזְוֹף בָוֹ, אָמָר לוֹ רַבִּי שָׁמְוֹאָל

שمحחת הלב

בר נחמני הרפה ממנה, כי לא הגיע כאן אלא לעשות לנו נס. שאל אותו השד, למה פניכם זועפים, סיפרו לו כל המעשה. אמר להם דעו כי השם יתברך עוזה לכם ניסים, ולכן אל תעשבו. במושעאי שבת בא השד והטהנים על בתפיו וברגע אחד הגיעו לארכמון המלך. אמרו לו מושרטז, הנה הרבניים עומדים בפתח הארמון. אמר להם, אל יראו פני עד שיבנסו לבית המרוחץ, וציווה להסיק את בית המרוחץ שהיה חם מאד פי שבע ממה שרגיל ליהיות חם. יניא השד וצין את המים של בית המרוחץ, ורחשו כרגיל. כשהופיעו אצל המלך, אמר להם, וכי מפני שבוראכם עוזה לכם ניסים אתם מרהיבים עוז לבוזות את המלך? אמרו לו, את דיקלוט רועה חזיריהם היו הנערם מובזים, אבל לא את אדונינו המלך דיקלטיאנוס. מכאן שלא יבזה אדם אפילו גוי קטן.

שאין לך אדם שאין לו שעיה. מעשה בחסיד עני שהיה שכיר לבעל שדות וככרמים. פעם כשהיה חרוש בשדה פגע בו אליהו הנביא, ונדרמה לו בערבי, אמר לו אליהו: יש לך שיש שנים טובות בעשור ובכבוד, אימתי אתה מבקש אותן, עכשו או בסוף ימי? אותו חסיד חשב אותו לקוסם המצעפה לתשלום בעבור קסמיו, אמר לו: הפטר מעלי, כי אין לי מה לחת לך. חזר אצלו אליהו שלש פעמים. כשראה כן, אמר לו אלך ואתי עז עשתה. אמרה לו: אמרו לך, אני רועה אותך עכשו. אמר לו אליהו לך לביתה, ואני אתה מגיע לפתח ביתך עד שתראה ברכה פרוסה בביתה. כשיתור לבתו מצא את בניו שניגלו אוצר דינרי זהב וננתען שעדר רב. מה עשתה אשתו חכירה? אמרה הויאל ומישך הקב"ה עליינו חסד, ונתן לנו ממון רב, העסוק בגמלות חסדים ובצדקה, אולי ייטב בעיני ה' וויסיף לנו. קראה לבנה הקטן ואמרה לו: כתוב בפנקס כל מה שני נחתנת לעדקה וגמלות חסדים. לסוף של שניים בא אליהו אל אותו חסיד שיב ולמד בבית המדרש, אמר לו, כבר הגיע השעה שאטול מה שנתי לך. אמר לו: כשם שנטلت מכם את העושר מדעת אשתי, אף אני מוחזיר לך מדעת אשתי, בוא עמי ונזריע לך. כשהגיעו עצלה, אמרה לו לאליהו: לך ואמור להקב"ה, אם מצאת בני אדם נאמנים יותר מأتנו, הרינו מהחוירים לך פקרון. ראה הקב"ה את הצדקות וההסדרים שהרבו לעשות, והוסיף להם טוביה עד סוף ימיהם. (ילקוט שמעוני ותורתה)

ואין לך דבר שאין לו מקום. משלו משל לאריה שהיה ישן כדרכו, ויבוא עכבר וידلغ עליו ana וana, ויעירחו משנתו. ויחר אף האריה מאד על חוצפת העכבר, ויבקש לטורפו באפו. ויתחנן העכבר לפניו לאמר, أنا אדוני, שא נא לפטע עברך אך הפעם, כי לא עשית זאת לא במרד ולא במעיל, ואני מבטיחך כי אהיה לך עבד עולם, וاعמוד לימייך להצעילך מכל עריה. וישחק האריה בקרבו על דבורי, בחושבו, מה ישייעני זה. ויאמר האריה אל העכבר, לך ברוח מפני, ולולא קטנות בעני מادر כי עתה הרגתך. עברו ימים ושנים, והאריה הילך לטדורף טרף כדרכו והגיע לשדי הרועים, ויפול בראש אש טמן לרגליו, וישאג שאגה גודלה, וישמע העכבר את קו שאגתו וימחר לבוא אליו, וירא והנה האריה נאחז בחבל רשתו, ויזכור לו את חסדו אשר עשה עמו, ויכנס ברוב עוצמה ויכרות בשינויו את הרשות מעט עד אשר נתקה הרשת, והשתחרר האריה ויצא לחופשי. ויאמר העכבר אל האריה, הנה כشنפלתי בידך, ביתו אותו, ותחשב כי בידך ללא שום תועלת, עתה ראית את עובdotyi אשר עבדתיך, בהצליל אוטך מיד מבקש רעתך, בראש אש טמן לך. لكن שים נא זאת לזכרון בין עיניך, שאין לך דבר שאין לו מקום. וכבר נאמר (משל ג' יט): "בָּזֶה לְדִבֵּר יְחַבֵּל לו".

ד רבי לוייטס איש יבנה אומר, מֵאַד מֵאַד הוּא שְׁפֵל רוח,
שְׂתָקּוֹת אֲנוֹשׁ רִמָּה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בָּרוֹקָא אֹמֵר, בֶּל הַמְחַלֵּל
שְׁם שְׁמִים בְּשַׁתָּר, נִפְרְעֵין מִמְּנוּ בְּגָלוֹי. אַחַד שׁוֹגֵג וְאַחַד מִזְיד
בְּחַלּוֹל הַשֵּׁם.

๖ מאירת עיניים

כל המחלל שם שמיים בשטר – העשו
בעירות ומעשיים רעים בשטר, וגורם
בכך לחילול ה', שהבריות חשבים
אותו לצדיק ואינם מבינים מדוע
הקב"ה נהג עימם כרשע, נפרעין ממנה
בגלו – הקב"ה יdag לפרסום רעתו
בגלו, שיכירו כולם ברשותו. כמו
שנאמר משליço כי: "תָּגֵלָה רָעַתָּו בְּקָהָל".
אחד שׁוֹגֵג וְאַחַד מִזְיד בְּחַלּוֹל ה' – אין
הכוונה חיללה שעונש השׁוֹגֵג והמִזְיד
שווה. אלא שבין בשׁוֹגֵג ובין במִזְיד,
הקב"ה נפרע בגלו, כדי שלא יהיה
חילול ה'.

ד מֵאַד הוּא שְׁפֵל רוח – אף על פי
שבשאר מידות, הדרך האמצעית היא
המשמעות [למשל לא יהיה מיידי פزوן ולא
מיידי קמצן, אלא בינהו], במידה הగואה
איןנו כן, שהואיל זוזה מידה מגונה
מאוד, ורוב בני האדם נכשלים בה,
לפייך צריך להתרחק ממנה עד הסוף,
ולהתות את ליבו ככל הייתך לענוה
ושפלות הרוח. **شتוקות אנווש רימה**
– "תקווה" מלשונו קו, שורה. שורתה
מידתו של האדם היא להיות רימה
ותולעה בקדב, ואם כן איך יתגאה?!
(עתוי"ט)

๗ שמחת הלב

ד מֵאַד הוּא שְׁפֵל רוח. כתוב הרשב"ץ בספרו "מגן אבות": מלך אחד שלח לאחד
מוחכם החשובים לבוא אצלו. כשהבא אליו, שאל אותו המלך, במה היה עוסק, אמר לו,
מתבונן היתי כי כדור הארץ כולם בוגר חלל היקום – כמו ביצת נמלת בית הגודול. וכדור
הארץ עצמו איןנו מושב ברובו, כי כמו ממנה הרים וגביעות ימים ונחרות, מדברות שדות
וכרמים, ומיעוטו מושב במדינות. ואני בתוך אחת המדיניות, ואני לא רק חלק קטן מזו
המקום ההוא אשר אני/dr בתוכו. ואם כל כך חלקי קטן בזה העולם, וכל העולם כולם איןנו
כלום לפני רבוון העולמים, אם כן איך אתגאה בפניז?!

והנה יש להתבונן בדברי התנא שכפל הלשון "מֵאַד מֵאַד הוּא שְׁפֵל רוח, והלוּא אָפִילוּ מִשָּׁה
רְבָנוּ שְׁלָא הִיא עֲנֵנוּ כְּמוֹהוּ, הַתּוֹרָה מַעֲדֵה עַלְוֵינוּ שְׁמַאַד", ולא אמרה "מֵאַד מֵאַד",
ואם כן היאך יצוה לכל אחד שישיה מואוד מאד. אולם התשובה היא, כי במשה נאמר:
"זהיאיש משה ענינו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", ולכארורה לממה אריכות זאת, הלוּא
ברור שהאדם הוא על פני הארץ ולא על פני רקיע השמיים? אלא כוונת הפסוק שככל אדם
שהוא על פני הארץ, אם יזכה לענוה אמתית, הרי קיים בעצמו "מֵאַד מֵאַד" והוא שפֵל רוח,
אך משה רבנו מעלה יתרה היה בזו, שהיה ענינו מאד (מאדר שלישי), יותר מכל האדם שזכה
לכל היוטר להיות "מֵאַד מֵאַד".

ב' שמחת הלב

מעשה ברבי יהונתן אייבשיץ, שהזדמן פעם בערב יום הכיפורים לעיירה קטנה. כאשר התפלל שם בבית הכנסת, התפעל מישיש אחד שתפלותו היהת ברגש רב, ובגיגיו בסוף העמידה לנוסח היהודי שאומרים "על חטא" תירוגם כל פיסקה בלשון גרמנית, ובכח בדמויות שלישי, ובפרט באומרו "אליה עדר שלא נוצרתי אני כדאי... עפר אני בחוי קל וחומר בミתתי", געה בכיה גדולה והויריד כנהל דמעה. ובר התחפל ערכבת ושרהית בדמויות שלישי ובהתלהבות והתרגשות רבה. והנה בעית קרייאת התורה, העלה המשמש לتورה ארבעה עולמים, וניגש לזקן זה להזמין לעליית חמישין. הלה נעלם מאד שלא כיבודחו בעליית שלישי או רביעי, ועמד על רגלו והסתכל בשמש ומודדו מכף רגלו ועד קרקו, ופתח את פיו לאמר, הדירות וטיפש, את פלוני כיבודת בעליית "שלישי", ואלמוני בעליית "רביעי", ואלו לא הגיעו לקרטול, ולוי אתה נתן לעליית "חמשין"?! מי שמן לשדר וטוופט עליינו... וכחנה צוחחות צוחה. רבי יהונתן השתומם למראה עיניו ולמשמעותו אונזין, האם זה שאמור עתה, "עפר אני בחוי קל וחומר במיתתי, הרוי אני לפניך ככלי מלא בושה וככלימה"?! המשמש לא ענה לישיש, ופנה להזמין איש אחר לעליית חמישין. בהפסקה שבין מוסך למנהח, פנה הרב בתמייהה לשיש: מודיע החדרת עליינו את החדרה הזאת, ופערת פיך כל כך, ואיה איפה פיך האומר "הריני ככלי מלא בושה וככלימה"?! אמונם רבים אומרים כן, ללא שימת לב על מה שמוציאים בפייהם ומובטאים בלשונות, אבל אתה שתרגםת כל קטע מן התפילה, ובהתרגשות רבה, ובדמויות שליש, היאך הרחבת לדבר כך? ויען היישיט, תמייהני על שאלת כבודו, הלא כשריברתי בתפילה – עם הקודש ברוך הוא דיברתי, שכן הנוסח מתייחל, "אליה עדר שלא נוצרתי אני כדאי...", ובעומדי לפני השם יתברך, מלך מלכי המלכים, מה אני ומה חי, בודאי שעפר אני בחוי קל וחומר במיתתי, והריני ככלי מלא בושה וככלימה. לא כן לפני הטמש ההדריות הזזה, שלא הגיעו לקרטול..."

או אמר לו רבי יהונתן, עתה הבנתי מה שאמרו חז"ל (חולין פט ע"א) גדור מה שנאמר במשה ואחרון יותר ממה שנאמר באברהם, שהרי אברהם אמר "זואני עפר ואפר", ועפר עדין יש בו ממש. ואילו משה ואחרון אמרו "זונחנו מוה", כלום, כי חירגא דיזמא" [זהינו כי שירבהו בاميוץ ההדר, והטמש זורתה דרך הארובה, נראה כיון עמוד שירוחשים שם כפסולת הנסרים, אך כשබאים למשט אותם, נוכחים שאין בהם ממש]. ולכאורה מה ההבדל כל כך בין עפר ואפר לחירגא דיזמא, הלא שניהם כלום? אלא ההבדל הוא, ש אברהם אבינו דבר אז עם ה', ובודאי שלפנוי ה' כולם עפר ואפר, אבל משה רבנו עם תלמידיו "זונחנו מוה", שהשפיל את עצמו אף בפניהם, זו מעליה גדולה יותר. [לא שחלילה אברהם התגאה על הבריות כמו הזקן הזה, אלא גדור מה שנקרא במקרא: ש אברהם היה מדבר עם השם יתברך, הנה נא הוא הואלתי לדבר אל ה"], ואילו משה רבנו דבר עם המתלוננים שהיה תלמידיו].

מאד מאד הוא שפל רוח. כתוב הרמב"ם שראה בספרי המידות, שנסאל אדם נכבד מהחשוביים: איזהו יום שמחות בכל ימיך? אמרו: יום היומי בספרינה, והיה מקומי בפחות שבמקומות, בין חבילות הבגדים, והוא בספרינה סוחרים ובעלי ממון, וגוי מאנשי הספרינה קם להטיל מימיין, והטיל מימיין עלי, ותמהותי כמה תוכנת העוזות בנפשו, וחוי ה' שלא כאבה נפשי למעשונו.

ט ט שמחת הלב

כלל, ולא התעורר בי כאס, ושמחתי שמחה גדולה, שהגעתי לגבול שלא יכאיبني ביוזוי החסר ההוא, ולא הרגישה נפשי אליג. (הרשב"ץ במנן אבוח)

כל המוחלט שם שמות בסתר נפרעין ממנה בגלוי. מעשה בחסיד ירא שמות שהיה גולה מעיד לעיר, ופעם בא לעיר אחת ונתקנסן בבית גבר שהיה מכנים אורחים, ויקבלו סבר פנים יפות, וייחד לו חדר בבתו, שיוכל ללמידה וללון שם.ليلת אחת נזדמן שם אורח עשיר לבוש בגדי פאר וריה לח לבנון, שבא להתכנסן אצל הגביר. לעת ערב עשו הגביר ובני ביתו סעודה והזמין את האורח העשיר לסעוד עמהם. אחד שגמרו סעודתם, הלכו בעל הבית ובני ביתו אל חדרם לשון, ורק אשית הגביר נשarra לבודה לשטוף את הכלים ולנקות השולחן. עשיר זה בראותו שכולם הלכו לשון זולת האשלה, קם וכא לשם, ויתחיל לדבר עמה ויהלל את יופיה ואת חן ערקה, וישאל אותה כמה שאלות על בעל ועל תושבי העיר, במא מותפרנסים, והמשיך בדברי שחוק וקלות ראש, עד כי מודיעו לדיבור תבע אותה לדבר עבריה. ותען ותאמר לו, אני שמעתי שהעבירה של אישור אשת איש היא עבירה חמורה מיאר, ואיך תבקש ממני בדבר הזה. ויאמר לך, גם אני יודע חומר העון הזה, אך דע לך שזה רק למי שהוא עם הארץ, אבל לאיש כמוינו שהוא "למןין", יש תיקון לקרו א ספר תהילים בעמיהם כמנין "כפר" וללמוד עשרה דפים זהה, ולעשות פרידון נפש בסך מאה וששים פרוטות לצדקה, ואז יתוקן הפגם ונמתה העון כליל. והאשה שתקה ולא ענתה לך. החסיד בהיות שחוורו היה בסמור שמע את כל השיחה שדיבר זה, וייחד לו מיאר, וחחש שואלי לקועד דעתה של האשלה תאמין בדבריו, ויבואו לדבר עבירה. מיד קם בזריזות כארוי ולכך מהמלתחה שלו נרות הרבה, וידליך אותם עד שהAIR את כל הבית והתחליל ללימוד בעיקות רמות. בראות האשלה כן, אמרה בלבנה, אולי יקומו בני הבית ל��ל עיקותיו של החסיד, ויראו אותה ישבת ומדברת עם האורח, וכן לא ייעשה, וכן מיאר חרה לחדרה, והעשוי חרה לחדר על זה החסיד, שהפר את עיטה ומונעו מלעשות זמנו הרע, והתפרדה החביבה של יעד הרע, ובאין ביריה קם והלך לחדרו. ויהי בבורך אחר תפילה שחרית בא בעל הבית ואשתו אל חדר האוכל בשבייל פת שחרית, ויתהי בתוכם גם העשיר. בראות כן החסיד, ויאמר אל בעל הבית, רע שניי חכם, ואני מבקש שתזמין אותי לסייעת פת שחרית עמכם, כדי שאומור לכם דברי תורה על השולחן. הסכים בעל הבית, ובאמצע הטעודה פתח החסיד את פיו בחכמה, ויאמר, הנה אמרו חז"ל (עיי'ין י"ח ע"ג), מנוח [אבא של שמשון הגבר] עם הארץ היה, שנאמר, "וילך מנוח אחרי אשתו". ולכוארה יפלא, מהיכן למndo חז"ל מפסיק זה שמנוח עם הארץ היה? ואפלו אם נאמר שטעום משום שאסור לאדם לילכת בראשות הרובים אחר אשתו, וכי אם לא ידע דין זה כבר נעשה עם הארץ?! אולם הכוונה, כי יעד הרע ומיאר גדול הוא, ומפתחה את בני האדם ומסית אותם לדבר עבירה, כאמור להם, שאף על פי שאיסור אשית איש הוא חמור ביותר, יש תיקון לזה לתקן הפגם הגדל של עבירה זו, באופן שיקראו ספר תהילים בעמיהם כמנין "כפר", וועורה דפים זהה פרידון נפש של מאה וששים פרוטות ונשלח להם, אך מנוח לא התפתחה לעשות כו, ולא פנה אל דברים בטלים אלו, אלא הילך רק אחר אשתו, ולא אחר נשים אחרות, כי עם הארץ היה, ולא ידע ללמידה זהה ולקרו א ספר תהילים לתקן העון הזה... ויסמיקו פניהם האורח, ונהפכו לירקון, כי התבדר לו שכל הדברים

ה רבי ישמעאל בנו אומר, הלומד על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמד וללמוד. והלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמד וללמוד לשמר ולעשות. רבי צדוק אומר, אל תעשים עטירה להתגדל בהם, ולא קרדם לחפור בהם. וכך היה היל אמר, **וזדאשתמש בתגא, חלף. הא למדת, כל הננה מדברי תורה, נוטל חייו מן העולם.**

๖๘ מאירת עיניים

אל תעשים עטירה להתגדל בהם – כמו שאמרו ופסכת נדרים סב ע"א "לאהבה את ה' אלקיך לשמע בקולו ולדבקה בו", שלא יאמר אדם:akra שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רב, אשנו שאחיה זקן ואיש בישיבה, אלא למד מהאהבה וסוף הכבוד לבוא. **ולא קרדם לחפור בהם –** לא תלמד תורה כדי לעשות ממנה מלאכה שתתפננס בה, כמו קרדם לחפור בו, שהעשה כו מועל בקדושת התורה וכמי שננה מן ההקדש. **וזדאשתמש בתגא –** היו המשמש בכתירה של תורה כאילו התורה היא כלי לשם, חלף – יהלוף מן העולם, יתקצרו ימי. **הא למדת תורה, נוטל חייו מן העולם –** מפסיד מהוי העולם הבא.

ה אומר רבי ישמעאל, כי האדם מקבל סייעתא דשמיा בלימוד כפי שאיפוטיו ורצונותיו, שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו. הלומד על מנת ללמד – מי שאינו לומד רק לעצמו, אלא מותך מוגמה למד אף לאחרים, וכן מסיעים לו מן השמים גם למד לעצמו, וגם למד לאחרים. **הלומד על מנת לעשות –** שאינו רק לומד בדרך של לימוד וחידוד בעלמא, אלא מביר את הדברים להלכה ולמעשה, וטורח הרבה בעיון, כדי להורות הוראות בישראל, **מספיקין בידו למד וללמוד לשמר ולעשות –** וכן יזכה גם למד לעצמי, גם למד לאחרים, וגם להורות הוראות כדי לידע היאך לשמר ולשמור ולעשות את דברי התורה, מבחינת "זהודעת להם את הערך ילבוי בה ואת המעשָׂה אשר יעשוו". ובני יונה. הנצי"ב ערכ עז אבות

๖๙ שמחת הלב

אשר אמר אם אל האשה נשמעו, ויפחד פן יגלה קלוננוazel הגביר, ובו ביום נסע משם. **וגם האשה שמעה את דברי החסיד אשר הסביר דברי הכל דבר העשיר, ויצר הרע דבר מתוך גרונו. וישמה החסיד שעיל ידו נמנעה עברירה חמורה מואשת בעל הבית.** (חסדי אבות דף צ)

ה הלומד על מנת ללמד, מספיקין בידו למד לשמר ולעשות. כתוב בספר מעם לועע על משנה זו: הנוהג בטובת עין ואין כובש תורה אלא מלמדה לאחרים, מספיקים בידו ללמד עוד וללמוד לאחרים, שייעשה למען המתגבר שאינו חסר מואומה מכל מה ששואבים

๖ טה שמחת הלב

ממנו. והנה נמושלה המזויה לנר והتورה לאור, שנאמרו: "כִּי נֶר מְצֻוָה וַתּוֹרָה אֲרוֹר", וככים שהנור שהוא דולק אפילו אלה אלפים מדליקים ממנה, אינו חסר, אך כל מי שיתן למזויה אינו מהסר נכסיו. ואם המזויה כן, הتورה על אחת כמה וכמה, שנמושלה לאור מאיר. ואם שומע לעצמת יעד הטוב ואני כובש חכמותו, לא זו בלבד שאין חכמותו נחרטה, אלא ייחש ויסוף על לימודו ותהיה לו סייעתא דשמייא למלמד לאחרים. ולא אמר בזון שאני מלמד לאחרים, הרי אני עזריך לעצם עצמי, כדי שהחדרים יוכלו לקבל ממוני, ואם כן אני מבטל עצמי מן התורה, אין הדבר כן, כי אדרבה מספקים בידו למלמוד וללמד, ונפתחים לפני שעריו אורה, ורואה נפלאות בתורה, ופותחים לו לבו שיבין יותר.

ויבן הדבר על פי משל אחד שנגע למדינה רוחקה והיה עליו לעבור מדבר גדול שאין שם מים, מה עשה, המשען המורדים בחבויות של מים שהיה לו ולאנשיו לשותה. לימים העטרך שר אחר לנוטע דרך אותו מדבר, שאל את הראשון מה עשית, אמר לו הטענתי הרבה חמורדים חביות של מים וכן ניצלתתי מן העזמה. אמר לו, אני לוחק עמי מהנה גדול וכייד ישפקו לי הימים האלו שיש להם גבול? מה עשה, לך עמו חכמים הבקאים באדרמה ומריחים מים, ולקחו עטם כל חפירה, וחפרו בארות בכל מקום שבאו ומצאו שם מים. נמצאו שהראשון הכנין מים לעצמו ולאנשיו בלבד, ואילו השני חפר בארות וכל הבאים אחריו רואו מים ובירכוו. זה ההבדל בין הלמד תורה לעצמו למלמד לאחרים, שמעמיד תלמידים שיעסקו מהתורתו לאחרים, גם לאחר אריכות ימים ושנים, וכך תרבה הדעת לדורי דורות. זעיין עוד דבריהם

נמרצים ביה לעיל פרק ב משנה ט

אל תעשם עיטה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם. כתוב הרמב"ם (פ"ג מהלכות תלמוד תורה ח"ג): כל המשים לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה, ויתפרנס מן הצדקה, הרי זה מחולל את השם ומבהה את התורה, ונוטל חיו מון העולם הבא, לפי שאסור ליהנות בעולם הזה מדברי תורה, וכבר אמרו חכמים, אהוב את המלאכה ושנא את הרבונות, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון. וכן ציו ואמרו, אל תעשם עיטה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם. ע"כ. אולם כבר האrik בזה הרשב"ץ, וזה תוקן דבריו: חובה היא על ישראל לפרש בדרך לבבון לחכמיהם ולדיניהם אשר תורותם אומנוותם, ושורש דבר זה נלמד ממה שאמרו תורה, "זוכהן הגדול מאחיזו", ודרשו חז"ל (וימתה יה ע"א) שיהיה גדול מאחיזו בניו, בכת, בחכמה ובבעושר. ואם אין לנו, גדרלו משלה אחוי, שאם אין לנו עושר, מעשירים אותן. ואמרו בתוספתא מעשה בפנחס הסתת שנמננו אחיו למונתו כהן גדול, הלכו ומעזאוו אותו. ואמרו באבניהם בהר, ומילאו לו אותו מחייב דינרי זהב. וכן הרין לתלמידיך שיתנו לו ממון להתעשר בו, ואין גנאי בדבר. וכן מבואר בחו"ל (כל ע"ב) שהשוו בעלי התלמוד דין תלמיד חכם שחויבים ישראל להעשרה, לדין כהן גדול, וכן מدت הדין שהרי הוא קודם לכון גדור לבל דבר להחיזתו... כמו שאמרו (הוותה יג ע"א), יקרה היא מפנינים, מכון גדול שנכנס לפניו ולפניהם. וכן אמרו (תענית כא ע"א), מלך רבינו יותנן, פירוש שעשאהו ראש ישיבה, ופירש רשי"ז: וכי שהוא ראש ישיבה היו נותנים לו ממון הובלה, כמו בכון גדול, גדרלו משלה אחוי. ובהוריות י ע"א אמרו על רבינו אלעזר חסמא ורבינו יוחנן בן גורדא שהיו עניים ולא היה להם

๖ טהרת הלב

פת לאכול, ונתן רבנן גמליאל דעתו למןותם ולהושיכם בראש, כדי שיגרלום ישראל בעשור ובפרנסת. ובסתה (ט ע"א) אמרו שרבי אהבו היה עשר נגיד ומכבד מיאד בבית המלכות ורעו למנותו לדראש ישיבה, אך כשהראה את רבי אבא שהוא עני, ונוגשים בו בעלי חוכות, ציווה להוציאו בראש כדי שיגרלוו משלהם בעשור. ובגיטין (ט ע"ב) אמרו שהיתה תיבת בית המדרש שמקבצים בה תרומות של מעות לחלק לתלמידים לפרנסתם. גם במדרש תנומא הובא מעשה בתלמיד חכם שהיה באניה, ועמדו לסתים ושללים, ולא היה להם לחם לאכול, כשהגינו ליבשה נכנס אותו חבר לבית המדרש ודרכו, וכשראו בני המדרשה שחייבתו גודלה נהנו בו כבוד גדול ועשו לו פסיקתו בראש עד שנעתשרו. נמצוא שמנาง קדום הוא מימות התנאים והאמוראים עד עתה להחזיק בתלמידי חכמים. וכן מצינו ביוםות הגאנונים שהיתה אצלם קופה מיוחדת לפרנסת הישיבות, וכל קהילה היהת תורמת ממון קבוע לדרכי הישיבות ותלמידיהם. עכית"ד. וכל דברי הרשב"ץ נכוחים למכין וישרים למועדאי דעתך.

גם מזמן הכתף משנה האריך להוכיח מהש"ס שהחכמים ותלמידיהם היו מתרומותם העיבור, וכן אמרו בסותה (ט ע"א), שרבי יוחנן היה מתרפנס על ידי הנשיה, כדי שיוכל לעסוק בתורה. וכן ראיינו שככל חכמי ישראל קודם הרמב"ם ואחריו היו נוהגים ליטול שכרטם מן העיבור. ואפילו אם נודה שהלכה מעיקר הדין כהרמב"ם, מכל מקום כבר הסכימו כל גdots הדורות להתרו ממשום "עת לעשות לה' הפרו תורה", ואין לך צורך צבור גדול מזה, שהרי עריכים אלו להעמיד מורה עדק לדון ולהורות, ולהעמיד תלמידים שימלאו את מקומם בהפרדו מן העולם הזה לחיי העולם הבא. ואילו לא היהת פרנסת המלמודים והלומדים מצויה מתרומות העיבור, לא היו יכולם להקדיש את זמנם ולטרוח בתורה בראש, והיינו חס ושלום כאובדים בלי תורה. ובஹوتה מעודה לפרנסתם יוכל לעסוק בתורה תדריך. ויגדיל תורה ויאדר. ע"ב.

� עוד האריך הרשב"ץ על משנה זו כאן בספרנו מגן אבות, וכותב: ומה שמעינו בהרבה חכמים שהיו חוטבי עזים ושואבי מים לפרנסתם, זה היה מודכי החסידות, או שהיה קודם שהגינו להיות ראש ישיבות, אבל לעולם אין איסור בדבר. "ועל זה סמכנו בעצמנו ליטול פרס מהuibor כדי להתחנות רב ודין עליהם, ולא סמכנו על עצמינו, עד נשאנו ונתנו בזה עם גdots הדור הרבנים הוקנים שבדורינו, ואמרו לנו יישר ויישר. וכן ראיינו יותר וזה שהיה נהוג כן אצל הגדולים אשר לפניו חסידים ואנשי מעשה גאנונים ורבנים גדולי עולם לקדושים אשר בארץ המה". ע"ב. ובספר אגדות אליהו (על הירושלמי שבת פרק ז) כתוב: בזמן רבתינו חכמי התלמיד, כל אנשי הדור היו יראים וחזרים במוראה של כבוד לכל התלמידי חכמים בעלי תורה, ואפילו אם היו חוטבי עזים ושואבי מים לא נפלו מכבודם בעיני המון העם. כי כל העדה כולם קדושים, ומעריצים ומקדישים את לומדי התורה בדורם. אבל בזמן הזה אם יהיו תלמידי החכמים עוסקים במלאות אלו וכיוצא בהם כדי להתפרנס, יהיו בזויים חס ושלום בעיני המון, ואם ירצו להוכיחם ולהפריכם מאיסורי תורה, לא יטו און קשבת לדבריהם, כי חכמת המשכן בזוייה. לכן אדרבה מזויה עושים תלמידי החכמים לקביל מתנות, כדי להתלבש בגדי חמודות, והוואות בני ביתם ניתנים להם בכבוד הראשי, ואו יהו חשובים בעיני החמון, ודבריהם יהיו נשמעים על כל אשר יורו להם מודכי השם יתברך.

בג' שמחת הלב

גם הרש"ל האריך להזכיר את המנהג שנהגו כל התלמידי חכמים לחתפרנס מותרונות העיבוד ולעסוק בתורה, וכpective שם לא היו עושים כן היתה התורה בטלה ומשתבחת חס ושלום מישראל, כי אי אפשר לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה לדין ולהורות הלכה למשעה לרבים, ולהתפרנס ממעשה ידיו, וכל שכן למי שהוא ראש ישיבה ורבנן תורה ברבים, והוא ערך לחילק עתווי בלמידה תורה לו ולאחרים, שעבירה היא בידו אם לא קיבל פרנסתו מאחרים, אף על פי שהוא יודע מלאה שוכב להרוויח ולפרנס ממנה את ביתו, כי אי אפשר שלא יתבטל מהתלמידו. ע"ש. וכן כתבו הב"ח והש"ך.

גם הגאון רבינו חיים בן עטר בספרו ראשון לעזון כתוב, אם יש אדם שיכל לחתפרנס ממלאכתו וללמוד תורה בשעת הפנאי, או שיטול פרנסתו ופרנסת בני ביתו ממהזיק היחיד או מבני אדם רבים, כדי שילמד כל היום, הנה בזמןינו שנתמעטו הלכבות והדרגות, והלווא שילמד אדם כל היום, ובתורתו יהגה יומם ולילה, וישיג לדעת את הדינים הנחוצים והנעדכנים, لكن נרא לי שיתור טוב שילמד כל היום ויטול פרנסתו מאחרים, וע"ז חיים היא למוחיקים בה ותומכייה מאושר. גם בש"ת אגרות משה כתוב: אלה המתחדים לנווג על פי דברי הרמב"ם, ולומר שעריך שהנה מגיע כפיו ויקבע עתים לתורה בשעות הפנאי, ולא ילמד כל היום בכולל ויקבל משם פרס לפרנסתו, הם הולכים אחר עצת יעד הרע, המשיטים שיפסיקו ללמידה תורה ברاءו, ויעסקו במלאכה ובמסחר עד שלבסוף ישכח גם את המקעת שלמדו בילדותם, ואף לא ישאר להם זמן ללמידה כלל, והרי אפילו הראותנים במלאים טהה לבם פתוח כפתחו של אלם, אמרו, שאי אפשר לאדם לעסוק בתורה ולהתגדל בה באופן שיזיה ראו להורות ממנה למשעה, אם יעסוק גם במלאה וסהורה, כמו שאמרו עירובין נה ע"א "ולא מעבר לים היא", לא תמצא התורה לא בסחרנים ולא בתగרים, וכן (שם ס"ה ע"א) אמר אביי, "אי אמרה לי אם קרב כותח לא תנאי, ופירש רשי", אפילו אם אמרה ליiami ציווי לעבודה קלה, כגון להביא בותח [לבקן] מהחנות, לא היה יכול לשנות במו שניתתי, כי החטلتני מהלימוד. וכל שכן בדורותינו שנתמעטו הלכבות, כמו שאמרו (שם גג ע"א) "ראשונים היה לבם כפתחו של אלם, אחרונים כפתחו של היכל, וגנו כמלא מחת סדקית". וכך הלהקה רוזחת שנטקבלה בכל הדורות ובכל הפעוצות ישראל שמותר ומצווה לעסוק בתורה בנסיבות וחתפרנס ממשכורת הכלול, וכן מי שהוא רב ומורה הוראה מקבל משכורתו מקופת העיבור, ואין שום מורת חסידות להימנע מזו.ומי יתן והוא נרבי עמו תורמים בעין יפה להרכבות ישיבות וכוללים בכל תפוצות ישראל, שעיל ידי כך מתרבבים גדולי ישראל בעלי הוראה ויושבי על מדין כרען השם יתברך, שאין לו בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ע"ב. שפטים ישק משיב בדברים נכוחים.

והרב מונה ברורה (כיאור הלכה סימן רלא) הביא תשובה דבר שמויאל שכtab, ונרא לא שאליו הרמב"ם יסכים בזמןינו להתייר, כי כפי המצויאות וצורך השעה והמקום, אי אפשר לזה האיש החפש בחים לחתקים תלמידיו בידו לזכות בו את הרבים, כי אם בספיק ערכיו על ידי אחרים, והרי הוא מכל המונחים והחכמים שהיו מקבלים שכבר מתרומות הלשכה, והרמב"ם עצמו פסק כן בפרק ד' מהלכות שלדים: "תלמידי חכמים המלמודים הלכות שחייה

וְרַבִּי יוֹסֵי אָוֶרֶר, כֹּל הַמִּכְבָּד אֶת תּוֹרַה, גּוֹפּוֹ מִכְבָּד עַל הַבְּرִיוֹת. וְכֹל הַמְּחַלֵּל אֶת תּוֹרַה, גּוֹפּוֹ מְחַלֵּל עַל הַבְּרִיוֹת.

๖ מאירת עיניים

ועפר ותפאר אותה] ותרומםך!" וככל המחלל את התורה – נוהג בה מנגד חול, שמתעצל בקיים המצוות, ומזאל בתלמידי חכמים ובספריו הקודש. גופו מחולל על הבריות – הוא עצמו נעשה מחולל ונקלה לבריות.

ו כל המכבד את התורה – שמכבד את מצוותיה בהראותו זריזות בעשייתן, המכבד את חכמיה, ומכבד את ספרי הקודש (רמב"ט). גופו מכובד על הבריות – הוא עצמו מעשה מכובד על הבריות, כמו שנאמר (משל ד' ח): "סָלַסְלָה [סלסל

๗ שמחת הלב

לכהנים, והמלמדים להם הלכות קמיצה, ונשים המגדלות בניחן לפורה אדומה, כולם נוטלים שכרם מתרומות הלשכה, וכן מגיהי ספרים שבירושלים, ודריננס שודנים את הגולנים נוטלים שכרם, ואם לא הספיקו להם, אף על פי שלא רצו, מוסיפים להם כדי צרכם להם ולנישיהם ובניהם ובני ביתם". ואם כן היאך עלה על הדעת שיזורה הרמב"ם, שיטור טוב לאדם לאחוז בסכלות וחסרונו החכמה כל ימיו, ויגרום לעצמו כמה נזקים ומכשלות מפני חסרונו התלמוד המביא לדיי מעשה, ולמנוע טוב מבעליו, מפני היותו נהנה מיאת אחיו. עי"ש. (ש"ת יב"ע אומר חלק ז יורה דעה סימן ז)

ו כל המכבד את התורה, גופו מכובד על הבריות. מעשה שהוא עם הגאון רבי עמה עדפת שיהיה עוסק בתורה בלילו בביתו אשר בתוניסיה, והנה קרובה לשעת החוץ כבה נרו. והיהليل סגיר, רוח זלעפות, ברקים הבזיקו, ורעימים הרעימו, וגשמי עוז ניתכו במשך שעوت ארוכות, חיפש הרב בביתו להדריך את הנר, ולא מעא במה להדרילו. בסמוך לביתו הייתה מאפיה, ובחרדר אשר בה, אין אופה ערבי. חשב הרב ללבכת לבקש מהאופה שידליק לו את הנר, נקש הרב על פתח המואפיה, וביקש מהאופה: אני אדרוני, עשה נא עמיד טובה והדלק לי את הנר, כי עדין אני לשבת ללימוד, ואין אור בבתי. הדרילק האופה את הנר והרב הודה לו על כך, ניסה הרב להגן על הנר בשולי גלימותו, אולם רוח חזקה נשבה וכיביתה את הנר. חזר הרבשוב למואפיה, וביקש סליחה על החטודה, וביקש להדרילק לו את הנר בשנית. אך גם בפעם השנית כבה הנר, ויחזיר הרב אל האופה ויבקש שוב להדרילק לו את הנר. האופה כעס על ההפרעה והראה לרוב את הקורה הכבודה שעליו להרים מדי פעם כדי להשתעינה על הדלת, והוסיף ואמר: עלי לך בשתע בוקר מוקדמת לפני עלות השחר, וכעת נדרה שניתי מעני, ואיך אוכל לעבוד מוחר. ביקש רבי עמה סליחה מהאופה, ואמר له, אני מברך שאתה יתן לך כסף וזהב כמשקל הקורה שאתה מרים כל פעם. בטעום האופה את הברכה הגדולה, שמח מادر, כי ידע את ערכו של הרב, וכל מה שיוציא מפיו לא יפל ארצה, ואמר לרוב, אני אקח את הנר לביתך כדי שלא יכבה. או אז ישב הרב ללימוד תורה עד עלות השחר ויישמו שמחה רבה שלא שינה מהרגלו הטוב.

๖ טה שמחת הלב

יום אחד בהיות האופה העובי עובד ברחובות העיר, פגש בו אדם זר לא מותשי המוקם, ושאל אותו, היכן עובד וכמה משתבר, ענה לו, שהוא עוזב במאפייה ומשתבר שני פרנק ליום. אמר לו, האם אתה מעוניין לעובד אצל במשח חודשיים, ואני אשלם לך עשרה פרנק ליום? השיב האופה שהוא מוכן. אמר לו, בוא עמי ואראה לך את מקום העבודה, הוליך אותו האיש בכמה רחובות, ואז הוציא מטפחת מכיסו, ואמר לו שעלייך לקשור את עיניו במטפחת כיוון שמקום העבודה סודי. אחריו שהגינו לבית שהיה גדול ורב מימדים, הסיד את המטפחת מעיני, ושוביל אותו בתוך הבית למרתף, ובמרתף היו שקיות מלואות אבני טובות ומרגליות. אמר האיש לאופה, עליך לפתוח כל שkitת ולמין את האבני טובות והמרגליות אשר בתוכה, אולם דע לך שאסור לך לספר לאיש על עבודתך זאת. העבודה נשכה בחודשיים, ובסיומה שילם האיש לאופה את שכרו וגם נתן לו מותנהана.

בעבור מספר ימים עבר האופה בסמטאות השוק, ושמע קול ברוז המכרייז מטעם השלטונות כי ישנו בית שמצוע למכירה פומבית, הבית היה שייך לאדם זר שמת פתאום בביתו, ולא השאיר צוואאה אחריו. הרהר האופה בלבו, אולי זה הבית שהוא עבד בו מפני היחלומים, והצעיר מיהר גבוה יותר לknות את הבית וזוכה במכרז, נטל האופה את כל הסכונויות, ולזה כסף רב מאות מכירות, ושילם את הכספי הנדרש וקיבל את מפתחות הבית. מה גדולה הייתה שמחתו בהגיעו לבית ובראותו שזו הבית שעבד בו, ושכל המרגליות נמצאות במרתף במקומו. ובין רגע הפק למליון גדול. נטל מרגלית אחת, והלך לעורף וקיבל בעבורה כסף רב, והחזיר את כל חובותיו. חשש האיש שיתפרנס בעיר טנהפק לעשייה, והחליט לנסוע לאיסטנבול במדינת טורקיה, וכך נההpf לעשייה הגודל ביותר שם.

ימים עברו והגאון רבי עמה ערפת הצעיר לגיל שביעים ורצה לעלות לארץ ישראל לחונן את עפרה ולהזכיר בתוכה. ברכמו עבר דרך איסטנבול, שבאותם ימים הייתה שם קהילה יהודית גדולה וחטובה. ראש הקהילה ערכו לו קבלת פנים מפוארת בנוכחות נכבדי הקהילה. בתום קבלת הפנים הלכו הרוב ומלוויו בחוצות העיר, לכיוון הבית בו היה אמרור הרוב להתגורר במשח שהותו בעיר, באמצע הדרך פגשו בהם חבורה של עשירים מוסלמים, ובניהם היה עשיר גדול לבוש בגדי שיש ורקמה. כראות העשיר הזה את הרוב, ניגש אליו ונתן לו שלום, קופף את ראשו ונשך את ידי הרוב בכבוד ובחוות. מאין אתם ולאן אתם הולכים? שאל העשיר. ענה לו המשרת של הרוב: באנו מتونיס, והולכים לארץ ישראל. הזמן העשיד את הרוב ואת משרתו להתראה בביתו, בכבוד גדול ובכבוד פאר. לאחר שלושה ימים, ביקש העשיר מהרוב להראות לו את רוכשו הרוב, ושאל אותו, האם כבוד הרוב יודע מההיכן בא לי כל העושר הזה. משנענה בשילילה, אמר לו העשיר: האם כבוד הרוב מכיר את האופה שעבד לפני שנים רבות במאפייה שלו? ענה הרוב: אני מכירו היטב, הוא איש טוב וישראל. באותו רגע נשך בעל הבית את ידי הרוב, ואמר לו: אדון הרוב, אני הוא עבדך, שפתחתי לך בזמנו את דלת המאפייה להדליך לך נור, ואתה ברכת אוטה שאהיה עשיר גדול, וברכותך התקיימה בכפל כפליים. לפני הפעם מעמו, מסר האיש לרובי צמה המהאות כסף, ואמר לו שיפקדים בבנק הארץ ישראל, והבנק יעניק לו קצבה חודשית כל ימי חייו. הניח הרוב את שתי ידייו על ראשו ובירך אותו ונפרד ממנו לשлом. עלה הרוב עם משורתו לארץ הקודש,

ז רבי ישמעאל בנו אומר, החושך עצמו מן הדין, פורק מפניהם איבָה וגזל ושבועת שוא. והגס לבו בהוראה, שוטה רשע וגס רות.

ט מאירת עיניים

בה, ונמצא מביא לידי שבועת שוא (ברטנורה). ולעתומו, ההיפך ממנו: הגס לבו בהוראה – הממהר לדון ולהורות הוראות ללא עיון והמתנה, שוטה – שאלםלא שנתרוקן מוחו, איך מלאו ליבו לדון ב מהירות?! (ושב"א) רשע – שאינו חושש להतיר את האסור או לגרום לגזל, שבועת שוא וכדומה. וגס רות – גאותונן, שמנגנתו רק להתפאר בפסק דין ולקנות לו שם. (ספרונו)

ז החושך עצמו מן הדין – דין המונע את עצמו מלדון, במידת האפשר, כגון שיש דין גדור ממנו, או שמשדר את בעלי הדין לעשות פשרה ביניהם. פורק ממנו איבָה – חוסך מעצמו איבָה, שהרי מי שיויצה חייב בדיון, עלול לנטור לו איבָה על כך שהחייב אותו, בטענה שלא ניסה למצוא צדדים לזכותו. גזל – מונע מעצמו חשש גזל, שהוא חייב אדם לחינם. ושבועת שוא – שמא יחייב שבואה למי שאינו חייב

ט שמחת הלב

וכשהגיעו לשם, מסר את ההמחאה הכספית לבנק, והוא קיבל מהבנק קיצבה חודשית קבועה בסכום גדול, טמונה התפרנס בכבוד כל ימי חייו, וגם חילק צדקות רבות לעניין ירושלים.

כל המכבד את התורה, גופו מוכבד על הבריות. עיין זהה סיוף נפלא לעיל (פרק ב' משנה ח).

כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות. כתוב בספר חסידים (סימן צ), מעשה בחסיד גדול שאחר פטירתו הוציאו גופים רשעים טונאי ישראל את גופתו מكبרו והשליכווה כדמן על פני האדמה, וכל העם העטערו על זה, ובא בחלום לאיש אחד ואמר לו, אירע לי כן, מפני שכשחיהתי רואה ספרי קודש ודפי ספרים נקרעים, לא הייתה מקפיד לקושרם יהד ולכוורתם ולכבודם. וכתוב על זה מן החיד"א בספר ברית עולם, זהו שナンינו כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות, "כל" לרבות כגון החסיד הזה, שלא חשש לביזוי הספרים, لكن "גוף" התחלל, שהוציאו את גופו מكبרו ונתחלל הגוף. ע"כ. וכתוב הרוב משנה ברורה (ביאור הלכה סוף סימן פ): ורע המעשה שראיתית בבית כל דעת, שהיה לו חدر מיויחד לפנות שם והגרף תחת הספסל, והריח רע היה מגיע בכל החדר, ובאותו החדר היו קבועים הספרים שלו. וקרأتي עליו המקרא זהה כי דבר ה' זהה, ויצא לו בן לתרבות רעה בשם יצילנו, והתחלל גם גופו על הבריות בשבייל זה, וכמאמור התנ"א "כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות".

ז החושך עיניו מן הדין. מעשה בהגאון רבי מנשה מאיליא (תלמידו של הגאון מויליאן) שנתקבל שזכהפאר כרבבה של העיר סמרגון, והוא מעורר את בני עדתו ללימוד תורה ולגמריות חסידים, ולאחבות חבריהם. ואף עסוק בבית דין לזרן דין אמרתו. והנה קפץ עליו רוגנים של "החותפים", ויד השרים והצרפתים במעלה הזה ראסונה, שהיו עוזרים לחוטפים

ח הָוֹהִיא אָמֵר, אֶל תְּהִי ذֹן יְחִידִי, שָׁאַיְן ذֹן יְחִידִי אֶלָּא אֶחָד. וְאֶל תָּאמַר קְבָּלוּ דִּעֲתִי, שְׁהַן רְשָׁאַיְן וְלֹא אַתָּה.

כט מאירת עניינים

יחיד בעולמו, נאה לדון לבודו. ואל תאמר קבלו דעתך – אם צירפת דיינים עמק, וחלקו על דעתך, אל תאמר להם שיקבלו דעתך מפני שאתה מומחה ויכול להיות לדון ללא הצעור שלהם. שהן רשאין ולא אתה – הוαι וצירפת אותם, הרשות והברירה בידם לקבל דבריך, ואין הרשות בידך לחייבם לקבל דבריך. (רמב"ם. בריטנוורה)

ח ישנה כאן הנחיה לדין. אל תהי ذן ייחידי – אף על פי שדין מומחה יכול לדון לבדו, טוב יותר שיצרכ' עימיו עוד שני דיינים, כדי שיכלו יחד לבנו את הדין ולהוציא דיןאמת לאmittu (בריטנוורה). וכן כישנס שלושה דיינים, לא ידע המתחיב מי חיבו, ולא ינזור לו איבה (תיו"ט). שאין ذן ייחידי אלא אחד – רק הקדוש ברוך הוא, שהוא

כט שמחת הלב

להתפос ילדי ישראל העניים והיתומים למלכות הרשעה של ניקולאי לגיסם לעצבא, ולהשכיח מהם תורה ומצוות. כشنודע הדבר לרבי מנשה הקהיל קהילות ברבים, וכדבר איש האלוהים רמת לאמור, שככל אלה החוטפים והמוסיעים לחוטפים, בין במשידין בין בעקיפין, אינם בכלל ישראל. נכנסו אליו פרנסי הקהילה ואמרו לו, רבנו, דבריו אלו יכולם להסיגו למלכות ולהעלתו לגורודם חס ושלום, כדי מورد במלכות, ועל כל עדת ישראל יצא הקעת, שכן אסור לכבוד תורתך להתערב בעניין זה. השיב רבי מנשה: אם על עדת ממותת כזאת אשר פשתה בישראל, אסור לי בתור מרא דאתרא לדבר כאשר עם לבבי, איני רשייא להיות רב בישראל! ובאותו יום עמד והסתלק מן הרבנות, וחזר לחיות חי צער, לחם צר ומים לחץ.

ח ואל תאמר קבלו דעתך, שהן רשאין ולא אתה. בהקדמות ש"ז "כח שור" הובא מעשה בגודל אחד אב בית דין שהיה רגיל לצרכי עמו שנים מתלמידיו בבית הדין. פעם באו שני עשירים מופלגים להתקדים לפניו, והתובע רעה לשחד את הרב, אך לא מלאו לבו לעשותות כן. הrob היה רגיל לשאוף טבק הרחה, ובוישבו בבית הדין שלח את המשמש לקנות לו קופסת טבק. התובע ביקש מהמשמש שיואיל לחתת לו את הכסף, והוא יקנה טבק לרוב, ובערמותו הכנס שולחה דינרי זהב בשולי קופסת הטבק. כשנכנסו שני העשירים והגישיו את עצומותיהם, הוציאו אותם החוצה להתיעוזות הדיינים, ולובו של הרוב נתה כל הזמן לטובות התובע, ואילו שני תלמידיו חלקו עליו ורצו לפסק לטובות הנتابע. כשהואה הרוב כן, דחיה את פסק הדין למחה. בלילה ישב לערין היטב בדין, ובמשך לימודו לתקחת הרובה מן הטבק שב קופסתא, עד שכמעט גמורו, ופתחם מצעא שלושה דינרי זהב. התפללא הרוב מנין דינרי זהב אלו. בבוקר שאל את המשמש, האם הוא עצמו הלך לקנות את הטבק? המשמש סיפר לתומו שהעשרה התобע ביקש שילך הוא לקנות. הבין הרב, כנראה עשיר זה שם את דינרי הזהב וגנב את לבבי. כטיבאו העשירים לקלב את פסק דין, החזיר הרוב את הזהב לתובע. ושב לעירין בדין, וברגע קט שינה את דעתו והסבירים לדעת תלמידיו ויזכו את הנتابע.

ט רבינו יונתן אומר, כל המקים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעשר. וכל המבטל את התורה מעשר, סופו לבטלה מעוני.

๑๖ מאירת עיניים

התורה מפני דוחק וטרדות הצרפת. וכתב הרמב"ס (הלוות תלמוד תורה פרק ג הלכה יט) "זענין זה מפורש הוא בתורה, הרי הוא אומר" תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל - ועבדת את אויביך" ורבנו יונה. וכtablet בתוספות יוס טוב, הנגנה זו היא בדרך כלל, אך מה שפועמים אין המציאות כך, מפני סיבות צדדיות, כגון שאין העושר טוב עבור צדיק זה, שיכל לבטלו מלימודיו, או לכפרת עונונתיו וכיוצא בזה.

ט כל המקים את התורה מעוני – למרות שחזק הוא בצרפתתו, לווח את עצמו ולומד תורה. סופו לקיימה מעשר – הקב"ה ישלח לו עושר והרוחה יוכל ללמד ללא טרדות. כמו שנאמר: "למען ענותך להטיבך באחריתך". וכל המבטל את התורה מעשר – למרות שהוא עשיר ויש לו אפשרות ללמידה מתבטל הוא מלימודו ועובד בקנינו ותענוונו, סופו לבטלה מעוני – הקב"ה ידלדו עד אשר יצטרך לבטל את

๑๗ שמחת הלב

כתב הצדיק מאפטא, זה שכתוב על השוחד "יסלף דברי עדיקום", שאפילו אם הדרין עדיק וישר גם לאחר קבלת השוחד, כי נתקבל שלא בידיעתו, בכל זאת יש בכוחו של השוחד לסלף את בינת הדרין ולעוזת את המשפט.

ואגב שדברנו בעניין שוחה, מספרים על הגאון רבי חיים כפוסי, שהיה דין במצרים לפני כארבע מאות שנה, בזמן מהוריטץ ומהירק"ש, ובסוף ימי כהו מאור עינוי ונעשה עיוור. לעצמי הדור היו מוגנים אחריו שזכה שוחה, וחילתה התקיים בו הפסוק "כִּי הַשׁוֹחֵד יָעוֹר עַיִן חֲמִימִים". כשהשמע כן הרב, עמד בעת קריית התורה בשפת קודש מול קהל ועדת, ואמר: "שמעתך דיבת לרבים אשר ירددנו שלקחתי שוחה, ואני נקי כפים ובר לבב. אם האמת עם מוציאי הדבה, כן יהיה תמיד שישראל עיוור, אך אם אין האמת אתם, ונזהר אני מאיד זהה, יארדו עיני כבראשונה". מיד התקבלה תפלהו, ותיכף אורו עינוי כבראשונה. הגאון החיד"א הביא מעשה זה, וככתב: "זאנני העזיר ראייתי חתימתו כשהיה עיוור, שהיה חותם מואmid וכמעט אין האותיות ניכרות, כמו שאנו רואה. אבל ראייתי חתימתו של אחר מכון, שכבר אורו עינויו, והחתם בכתבה מאושירה בזו הלשון: "ה' נסי, חיים כפוסי". ועד היום כל הנשבע לשקר על קברו נענט. תנבע"ה. זוכתו יגן עלינו". ע"ב.

ט כל המקים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעשר. אמרו על רבי עקיבא, שבכל יום ויום היה מביא חבילה של ערים, חעה מוכר ומתרפנס וחוצה משתמש בה. עמדו עליו שכנו ואמרו לו: עקיבא, אברתנו בעשין, מכור אותם לנו, וטול שמן בדמייהם ושנה [ותלמוד תורה] לאור הנר. אמר להם: הרבה סיפוקים [شمוייטים] אני מסתפק בערים הללו, אחד שאין שונה

ב. שמחת הלב

בهم [לומד לאורום], ואחד שניי מתחומים כנגדם, ואחד שניי ישן בהם. עד כדי כך הייתה רבה עניותנו. ואמרו זו"ל: עתיד רבינו עקיבא לחייב את כל העניים בדין, שאם אומרים להם, מפני מה לא למדתם תורה? והם אומרים מפני שעניהם הינו, אומרים להם: והלא רבינו עקיבא עני ביזטר ומודולל היה. ואם אומרים מפני טפנו וילידנו, אומרים להם: והלא רבינו עקיבא היו לו בנימ ובנות. בן ארבעים שנה הילך ללימוד תורה, ולסוף שלש עשרה שנה למד תורה ברבים! ולבסוף נעשה עשיר מופלאג, אמור: לא נפטר מן העולם עד שהיה לו שלוחנות של כסף ושל זהב, ועוד שעלה למייתו בסולמות של זהב. ואף קיים רבינו עקיבא את הבחתו לאשתו בהיותם ענינים, שכאשר יתעורר יקנה לה תכשיט ירושלים של זהב", ואכן קנה לה עטרה של זהב לראשה, שהעיר ירושלים מעוזית בה, כדי לפרסם ולהזכיר את מסירות נפשה לתורה. לתלמידיו, שתמהו על פادر "מופרז" זה, ואמרו לו: "דבנו, בישתנו ממה שעשית לך". אמר להם: "הרבה עדר העטירה עמי בתורה!" (פסכת אביה דברי נתן פרק ז). בטלמוד ירושלמי (שהה פרק ז) מובא שכאשר ראתה זאת אשתו של נשיא ישראל רבן גמליאל, בבקשתה מבعلاה שgem יקנה לה תכשיט כזה. אמר לה: וכי את מסרת את نفسך לתורה במו? הלווא היא התיסורה בעניות עצומה, עד שהיתה מוכרת את קליעי שעורות הראש, כדי שיוכל ללימוד תורה, אך מגיע לה מה שלא מגיע לאחרות. ועיין עוד הרחבה נפלאה בחוברת ימי העומר בהלכה ובגדרה בשער האגדה על רבינו עקיבא

אמרו חז"ל (פסכת נדרים נ ע"א): משה בדברים התעשר רבינו עקיבא: א. "מן כלבא שבוע" – שהיה חמיו, ומוגולי עשרי ירושלים. [במודרש (בראשית רכה זח) מובא שהיה מעצאו של כלב בן יפהה, ונראה שימוש כך נקרא אף הוא כלב' על שם, ומפתחתכו כינויו "כלבא שבוע", על שם נדירותו הרבה, בכל מי שהיה נכנס לבתו, אף אם היה רעב כלב', היה יוצא שבע]. ונתן חזי מרכושו לרבי עקיבא אחר שנעשה גדול בתורה. ב. "מן אילא דספינטא" – שהיה הגויים עושים בספינותיהם דמות של איל מעץ, לסייע שתהא הספינה קלה בהליכתה באיל. והוא ממלאים את האיל עם דינרי זהב. פעם אחת שכחו אנשי הספינה את אותו איל על שפת הים, ובא רבינו עקיבא ומעאו זוכה בו. ג. "מן גוזא" [תיבח] – פעם אחת נתן רבינו עקיבא לירודים חיים ארבעה זווים, וביקש מהם: הביאו לי בשבר זווים אלו, איזו מעיאה שתמעצא. ולא מעאו אלא תיבה של עז שהיתה מונחת על חוף הים. הביאו אותה לרבי עקיבא, ואמרו לו: ימתין אדוננו עד שנביא לך דבר נוסף [כפי מה שהבאנו אינו שווה כל כך]. פתח רבינו עקיבא את התיבה ומעאה מלאהدينרים! וכן הצעה התיבה לחוף הים? שפעם טבעה ספינה בים, וכל הממון של אותה ספינה הוחבא בתיבתה! והם פלט אותה. ד. "זמן מטראוניתא" [אשיה רומיית חשובה] – פעם הוזכרו רבינו עקיבא ותלמידיו למעוט, והלכו אצל מטראוניתא זו שהיתה גרה על שפת הים, כדי ללוות ממנה. אמרה לרבי עקיבא: הריני מלאוה לך, והקב"ה והם יהיו ערבבים על ההלוואה! קבע לה רבינו עקיבא זמן פרעון, אך כשהגיעו זמן פרעון, החלה רבינו עקיבא ולא יכול לבוא לפרק את החוב. הלכה אותה מטראוניתא על שפת הים ואמרה: רבונו של עולם, גלווי יזרע לפניך שרבי עקיבא חולה, ולכן לא היה בידו לפרק את חובו, רקשה שתהה ערב בדברי מיד באותו זמן נשחתה בתו של הקיסר, ונטהה ארגו מלא באבני טובות ודינרי זהב, וזרקה לים, והם הביאו עד אותו מקום שעמדו המטראוניתא. נטהה את הארגז והלכה לה. לימים,

רבי מאיר אומר, הוי ממעט בעסק, ועסק בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם בטלת מון התורה, יש לך בטלים הרבה נגדך. ואם عملת בתורה, יש לו שכר הרבה לך.

מיארת עיניים

שלוח לך, לספק לך את צרכיך כדי שתהייה פניו לתורה, וזאת מלבד השכר השמור לך לעולם הבא. וכמו שאמר הקב"ה ליהושע (יהושע א:ח): "לא ימוש ספר התורה זהה מפיך... כי אז תצליח את דרכיך בעולם הזה, ותשכיל להשיג חיי עולם הבא. (ספרינו) וכן אמר דוד מלך ישראל (תהלים א:ב): "כי אם בתורת ה' חפוץ ובתורתו יתגעה יומם ולילה... וכל אשר יעשה יצליח".

הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה – הממעט בעסקי העולם הזה, והוא עיקר עסקך בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם – אל תימנע מלמדוד מכל אדם, אף אם הוא קטן ממי' בחכמה (ברטנורא). **ואם בטלת מון התורה, יש לך בטלים הרבה נגדך –** ימצאו לך עוד הרבה עיסוקים שיוסיפו להטרידך ולגוזל את זמנך ולבטלך מהתורה. **ואם عملת בתורה, יש לו שכר הרבה לך –** אל תזאג על מיilioי צרכיך, כי יש לך"ה שפע גדול של ברכה והצלחה

שמחת הלב

התורפא רבי עקיבא, ובא ומעותיו ביוזו לפרטנו חובו. אמרה לנו: כבר הערב פרע ל' את כל החוב, והנה העודף שמנגע לך, כי היה בארגו יותר מסכום ההלוואה! מממון זה התעשר עוד רבי עקיבא. ה. "ומן אשתו של טורנוסטרופס" – שהתגנירה אחר שמת בעלה ונשأت לרבי עקיבא, והכניתה לו ממון הרבה. ו. "ומן קטיעא בר שלום" – שנידן למוות על שחתווכב עם הקיסר לטובות היהודים, וציווה בmittato לתחת חצי מנכסיו לרבי עקיבא וחצי לתלמידיו.

גם בדזותינו זכינו לדאות אצל מון הראשון לציעון רבני עובדיה יוסף וצוק"ל שבצעירותו היה עני מרוד, וכמו שטעית מפי שכאשר התהנתן אפילו כפית לא הייתה להם בבית, והוא מוכרכים לשאול מהשכנים. ובמקום אדרון היו תולמים את הבגדים על מסמרים בקירות, ובכל זאת לא בטל מלמדו והמשיך לשקו על התורה יומם ולילה בעיזודה של רועיתו הרבנית מרגלית ע"ה. וברבות השנים זכה לקיים את התורה מעושר והרוווחה רבה.

הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. כתוב הרכבתם (פרק ג מהלכת תלמיד תורה): מי שנשאלו ליבו לקיים מיצות לימוד תורה כראוי, ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על ליבו שיקנה תורה עם העושר והכבד כאחת. שמא תאמר ערד שאקbez ממון ואחר כד אחזוד ואקררא, או עד שאקנה מה שעני עדריך ואפנה מעסקי ואחזוד ואקררא, אם תעלה מחשבה זו על לברך, אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם, אלא עשה תורה קבע ומלאכתך עראי. **ואם הרבית תורה הרבה שכר, והשכרי לפיה האער.**

๖ שמחת הלב

הו ממעט בעסק ועסוק בתורה. מעשה שהיה אצל הגאון הנזיר^ב [זהרב נפתלי עבי יהודה ברליץ]
שבא לפניו עשר מופלג ובכלל עסקים גדולים, ויגלה את גנאי ללבבו, כי אף על פי שמעבו
החוומי במעמד טוב והולך מישרים, וגם אין לו מה להתאונן בכלל על מעמד חייו ועריך
יחסו החברותי בעמו ובעירו, והכל לפִי רוחו. אך כל אלו הם רק עד מפתח ביתו, כי כשהוא
צעיר ונכנס אל ביתו, יחש וירגש מעקה בעמו, וכמו ענן כבד ועב ימתח על רוחו ועל
נפשו, וירגש עצמו מושפל ונדרча בגוף וברוח ובנפש, וועלם חשך בעדו, או כמליחת חז"ל:
גיהנים פתוחה לו מתחתיו. וכל זה מהמת הנהגת אשתו עמו, כי לא רק שאינה נהגת
בו בכבוד הראווי והרגיל מאשה לבעה, אך עוד היא נראית כמושלת עליו ממשלה בלתי
מוגבלת, כמו מובלטת היא את כל ישותו, איננה דורשת לדעתו, ולא תחשב כלל עם דעתו
עם דבריו, להיותה בעליה רוח כבירה ולב אביר, וכנגד זה הוא בעל טבע רך ומוגר, והיא
על כן היא רודה בו בתוכך ובחזקה, עד כי הוא מרגש עצמו בביתו בטפל ועלוב, והוא
ידה בכל, רוח ממשלה בכל. ולאחר לאט גרמה לו כי גם משותתי הבית והעוזרים אשר
בעסקיים, אלה ידרשו ורק אל מועצת פיה ייחלון, והוא נשאר כמו מאחרוי הגדר, גלמוד
ובודד עלב ונדרה, אין פונה אליו ואינו דורש לו, מבללי להתחשב שככלzeit ביתו בכל
עליו מוטלת. והמצב הזה יציק לו עד دقוכה של نفس. ובזה הוא בא לפני הגאון, ונפשו
בשאלתו שינחחו בעיטה, להורות לו את הדרך אשר ילך בה, לטוב לו, ולכונן את ביתו על
יסודות מנוג העולם להיות האיש שור בביתו, ולמעער, לו תהא השירות משותפת, אך
לא כולה שלה.

וישאל לו הגאון לאורה חייו על סדרי יומו, איך ערוכים וקבעים לו שעות היום, ואלו
פעולות מוגבלות וקעבות לו לכל שעיה, משעות היום ולהילאה. ויען האיש, כי דובן ככל
МОקדשות לעסקי, לעריכת מכתבים וחשבונות ולכל פני אורחים סוחרים וכדומה, כנהוג
בעסקיים רחבי ידים. ו يوسف הגאון לשאול אותו, אם יצליח לו שעיה או שעות לקביעות עתים
لتורה, ויען, כי העסקיים הגדולים והכבדים ישלוו ממנו את כל זמנו כמעט. ויאמר לו
הגאון, הנה מצטייני המופתח לארכנו החידה מומחלת הנהגת ביתך שהוא לא דרך כל הארץ,
ואנכי אմסר לך המפתח ואתה תפתח את הארגז ושם תמעא ארכטה, ולו אף תשمرנה
ותקיינה כתיקונה, תמידים כסדרם בלא הפסכות, ללא ריחויים ובלא העברת המועד על
פי אמותאות שונות, עם זה תתעסק בה בכל רגשי הנפש ובאמונות אומנו, לא רק לצאת ידי
חובה, כי אם מתוך רגש נאמן ומסור לאהבה ולכבוד לאוותה הדבר, אם ככה תעשית ותתנהגה,
אני ערב לך, כי ארכטך מהורה תעימת, וועלמן תורה בחיק.

ואפרש לך דבריו, הנה הכתוב אומר (משל ט י): "ברצותה ה' דרכי איש, גם אובייו ישלם
אתו", ואמרו על זה חז"ל (באסתר רבנן): "אובייו זו אשთו", טנאמר (מيكا ז): "אובי איש אנשי
ביתו", וידוע כי שם "בית" הוא כינוי לאשה, עקרת הבית, מפני שהנהגת הבית מוטלת
עליה. והטעם טנאמרו שהאהה ביחסה לבעה, מכונה בשם "אובי" (כלשון המדרש), הוא על פי
מה שאמרו חז"ל (פסכת יממות טג ע"א) על הפסוק "עשה לו עוז כנגדו", זהה - עוזותנו, לא
זה - מנוגatto. ולכן נאמר זה על עד העונש, שאם לא וכחה נעשית מנוגתו ואוביתו.
ברצותה ה' דרכי איש, גם אובייו [זו אשתו] ישלים אותו" ותהיה לו אשתו לאחיעוד ואחיסמרק.

๖ ט מהות הלב

ובכן למען ישלים לך ה' את אויבך – אשתק, עלייך לעשות דבר כזה, אשר בגלו ירצה ה' את דרכך. וכבר הגבילו חז"ל, כי הדרך היותר רצוייה בעניין ה' הוא העסוק בתורה, ועל כן אמרו (פסכת עבדה זהה יט ע"א): כל העוסק בתורה, הקב"ה עושה לו חפץיו, ובכמה מאמריהם יש המוראים על חביבות העסוק בתורה בענייני ה', ולכך ראויין לטוב לך, שתסתדר מhalb' עסקיך וכל ענייניך היזמיים באופן כזה, שתוכבל להוציא ולקבוע עתים יומם לתורה, ומה טוב ההטעסקות בה בעיון ובמשיא ומיתן של דבריה ועניינה, להתעסק בעניין הנלמד,iao ואז אבטחך, כי אשתק תראה ברך רזומות המעללה ותתנהג עמך בכבוד ובכבוד, בחותבת כל אלה לבעהה, כי בטרם הגעתך תורה ובדרך ארץ. וסימן הגanon את דבריו באמצעותו: "ואני מבשריך אהזה, כי בטרם הגעתך למלעת התורה, בקנין הרואי לפִי ערבי, היהת אשתי עוניota אוטו, ורק אחריו כן השלימה לך. וכן היא דרך של תורה, כך סגולתה וכן זכותה, וכך כבודה ותහילתה".

ימים עברו, שנים חלפו, ונפטר הגאון הנצעי", לימים הודמן לאותו עשיר להפגש עם בנו של הנצעי"ב הגאון רבי חיים ברלין, וסיפור לו בනחת רוח על העצה הנ"ל שקיבל מומר אביו, ושעל רעה עמיקה זו שהשתמש בה הלכה למעשה, עלתה ארצו למכתו, ואתו את הוקם שלום הבית והנהגתו על יסודות נאמנים ברוח התורה והמצווה. והוא העשיר לוחץ את ידי רבי חיים ברלין, ומנסקם, ואומר, כי מפני רגש אהבתו ותודתו אל הגאון מר אביו, הוא מחייב את בנו בכל רגשי האהבה והחיבה. (מרקן ברוך חlek ג עמוד תמתנו)

הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. הנה מדבריו של רבי מאיר מבוואר שאף שעיקר עסקו של האדם צריך להיות בתורה, מכל מקום יעשה מעט עסוק כדי מוחיתו. וכן מבוואר בדבריו בסוף מסכת קידושין (פב ע"ב), רבי מאיר אומר, לעולם ילמד אדם לבני אומנות נקייה וקללה, ויקש רחמים למי שהעשה והנכדים שלו, שאין עניות מן האומנות ואין ע Shirotot מן האומנות אלא למי שהעשה שלו. ואולם בגמרא שם מובא, רבי נהוראי אומר: "מניח אני כל אומנות שבועלם, ואני מלמד את בני אלא תורה". ויש לשאול הלא בגמרא עירובין (יג ע"ב) אמרו: "לא רבי מאיר שמו אלא רבי נהוראי שמו, ולמה נקרא שמו רבי מאיר, שהוא מאיר עני חכמים בהלכה". נמציא אם כן שרבי מאיר הוא רבי נהוראי, ואם כן ישנה בעין סתירה בדבריו, כי לעיל אמר שיעבור מעט, ואילו כאן אומר שלא ילמד אלא תורה? והנראה בזה, כי רבי מאיר מדבר בשני סוג בני אדם ב מידת הביטחון בהקב"ה, יש בני אדם שהם בדרגת ביטחון ברמה גבוהה מאד, עד כדי כך שמסוגלים שלא לעבור כלל, ובוטחים בהקב"ה שישפיע עליהם פרנסה כדי מחייתם. אולם לא נתכחש כי רוב הכל בני אדם אינם בדרגה גבוהה זו, ועליהם לעשות השתדרות, כמו שנאמרו: "וברכתך בכל אשר תעשה", אתה תעשה והקב"ה יתן ברכה במעשי ידיך. על כן, לאותם שבדרגה גבוהה אומיר רבי מאיר להניח כל אומנות ולא לעסוק אלא בתורה, לא כן ברוב הכל בני אדם יעשו עסוק, אך ימעטו בו, כי עיקר ביאתו של האדם לעולם לעסוק בתורה. והזרברים מודיעים בלשונו של רבי מאיר, כי כאשר דבר על יחידי סגולה בדרגת ביטחון גבוהה, אמר, מניח "אני" כל אומנות שבועלם, אני דיבוק, מדבר על אנטים כמו זה בדרגתון, הם יכולים להרשות לעצם שלא לעסוק אלא בתורה, והקב"ה ישפיע עליהם פרנסה. לא כן כשאמרו "הוא ממעט בעסק", וכן "לעולם ילמד אדם לבני אומנות נקייה", אלו לשונות המדברות אל רוב בני האדם שאינם

ט' שמחת הלב

בדרגת בטחון גבואה, لكن יעבדו מעט אבל עיקר עסקם יהיה בתורה. [ובדרך זו ניתן לבאר גם את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי שמעון בר יוחאי בגמרה ברכות (לה ע"ב) כיצד הנהגתו של כל יהודי. וכן את נקודת המחלוקת בין יעקב אבינו שיטיל את יריד, לヨוסף הצדיק שטען כי מנשה הבכור שם ימינו על ראשיו, למי זכות קדרימה, למנשה ששליב תורה ועובדת או לאפרים שכל חיו היו אך ורק בעסק התורה].

ומכל מקום פשוט כי כל זה בזמנם שלא היה מושג ש אדם ילמד ויקבל משכורת, על כן היו עדיכים לעבוד מעט כדי מחייהם. אבל היום, שברוך השם יש כוללים ומקבילים משכורת, אין ספק שגם אם אדם לא בדרגת ביטחון גבואה כל כך, הרי שליומו בכלל הוא בוגדר השתדרות, והקב"ה יملא את חסרונו.

וזו לשון הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה וונגלי): ולמה לא זכה שבט לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבד את השם לשרתונו, ולהורות דרכיו היישרים ומשפטיו העדיקים לדברים, שנאמר "יוזו משפטיך לע יעקב ותורתך לישראל", לפיכך הובדל מדרך העולם, לא עורכים מלחמה כטייר ישראל, ולא נוחלים, ולא זוכים לעצם בכוח גופם, אלא הם חיל השם, שנאמר "ברך ה' חילו", והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר "אני חלך ונחלתך". ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל בא הארץ אשר נדבה רוחו אותו והבינו מודיעו להיבטל לעמוד לפני השם לשרתונו ולעובדו לדעה את השם, והולך ישר כמו שעשחו האלוקים, ופרק מעל צווארו על החשבונות הרבה אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתقدس קרש קדושים וייה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולם עולמי עולמיים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המשפיק לו, כמו שזכה לכוהנים וללוויים, הרי דוד עלייו השלום אומר "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי". ע"ב.

זהו של רוח בפני כל אדם. כתוב הרמב"ם (פרק ג מהלכות תלמוד תורה): נאמר בתורה (דברים ל יב), לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, ודרשו חז"ל: לא בטמים לא כל הרוח היא מצויה. ולא בהולכים לסתורה מעבר לים היא. לפיכך אמרו חכמים: לא כל המרבה בסחרורה - מחייבים. וציוו חכמים: "הוא ממעט בעסק, ועסוק בתורה". דברי תורה נמושלו למים, שנאמר "הוא כל עצמו לכל למים", לומר לך מה מים אינם מתקננים במקומם מדרון אלא זוחלים מעלייו ומתקבצים במקומם, כך דברי תורה אינם נמצאים בגני הרות, ולאabal כל גבה לב, אלא בשפל רוח שמטאבק בעperf רגלי החכמים, ומסיר התאותות ותענוגי החומן מלבו. ועשה מלאכה בכל יום כדי חייו אם לא היה לו מה לאכול, ושאר יומו ולילו עוסק בתורה.

זהו של רוח בפני כל אדם. כתוב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ בספריו יערת דבש (חלק ב דף כב), צוות "מכבי אש" זריז ויעיל, יצלה במהרה להשתלט על האש ויכבו אותה. אולם שיטפון מן הים קשה לעוזר, כי הוא יגרוף ויסחוף את כל אשר עומד בדרכו, מפרק הרים וմשבר סלעים, וחותף מוגדים, משדר עמוק ועוקר ארזים. ומה בין האש למים? האש הוא גבה רות, והשלחתת מתלהתת כלפי מעלה, ולכן על ידי כיבוי תשקע האש, והיה כלל היה. לא כן הימים, "מים שקטים חזדרים עמוק", הם מנקעים יסודות, ומפלסים נתיבות, זוחלים ושותפים את כל אשר עומד בדרכם, עד כי כל גבורי כח לא יוכל לעמוד בוגדרם. וסיים הרב: ומכאן לימדו כל בעלי מידות, כי אין לך חזק במידת ההכנע, כי העני ושפֶל רוח אפילו ורבים לוחמים בו לא יוכל לו, המה יאבדו והוא לעולם יעמדו. ע"ב.

יא רבי אליעזר בן יעקב אומר, העשוֹה מצוֹה אַחַת, קוֹנָה לוּ פְּרִקְלִיט אַחַד. וְהַעֲבֵר עֲבֵרָה אַחַת, קוֹנָה לוּ קְטֻגּוֹר אַחַד. תשׁוֹבָה וּמַעֲשִׂים טּוֹבִים, בְּתְּרִיס בְּפִנֵּי הַפְּרָעָנוֹת.

๑๖ מאירת עניינים

לכבוד ה', לחיזוק התורה ולמעשים טובים, סופה להתקיים – תהיה עצמת קיימת ומצלחה (רש"י). **ושאיינה שם שמיים** – כשהשכונות הנאנספים לשם שרה וכבוד וכדומה, אין סופה להתקיים – בסופו של דבר אין שום קיום, הצלחה ותועלת מסיפיה זו. והספרינו כתוב, כי בזמן המשנה התרבו כתות וקבוצות של עוכרי ישראל, כמו צדוקים וצבעאים, ולא היה כח ביד חכמי הדור לבטלם, והיו מctrערם על זה, لكن אמר התנא שאין להכטער על זה מידי, כי כתות והתאגדויות אלו הנעות שלא לשם שמיים, אין סופה להתקיים, ותכלינה מלאיהן.

יא העשוֹה מצוֹה אַחַת קוֹנָה לוּ פְּרִקְלִיט אַחַד – כל מצוה הינה פרקליט מליצ Yoshar שמותה את דין של האדם לזכות (רש"י). וְהַעֲבֵר עֲבֵרָה אַחַת, קוֹנָה לוּ קְטֻגּוֹר אַחַד – כל עבירה היא קטגור שמקטרג ומדובר רע על האדם ומטה את דין לחויבה [קטגור = קורא תיגר. סגנור = שונא תיגר (ברטנורא)]. **תשׁוֹבָה וּמַעֲשִׂים טּוֹבִים, בְּתְּרִיס בְּפִנֵּי הַפְּרוּעָנוֹת – כשאדם עושה תשובה על מעשי הרעים ועשה מעשים טובים, הרי זה כתריס והגנה להגן עליו מן הפורענות.**

כל בנסיה – אסיפה, התאגדות, שהיא לשם שמיים – כשהשכונות הנאנספים היא

๑๗ שמחת הלב

יא העשוֹה מצוֹה אַחַת קוֹנָה לוּ פְּרִקְלִיט אַחַד, וְהַעֲבֵר עֲבֵרָה אַחַת, קוֹנָה לוּ קְטֻגּוֹר אַחַד. אמרו חז"ל (מצכת סוטה ג: ע"ב) כל העשוֹה מצוֹה אַחַת מוקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא, וכל העובר עבירה אחת מלוּפְפָתוֹ (cornerת אותו) והולכת לפניו ליום הדין. יש לפреш, כי הנגגת המלכות בשמיים מעין המלכות בארץ. בנוגה שבועלם, כשהבא אדם נכבד לזמןין את הרב הגדור של העיר, לבוא אל ביתו לכבדו לעדרך חופה וקידושין לנכדו היקר, והרב נעה ואומר לו לך לפנוי, ואני אבוא אחריך. האיש הולך אל מקום החופה והרב צועד אחריו. והנה אין מן הזרק שככל רגע יפנה האיש לאחוריו, לראות אם הרב בא אחוריו או שברח וחילף לך, שהרי בודאי יבוא אחריו כהבטחתו, למקום המזיעד. לא כן אם קעין משטרה בלכתו ברוחבו, פגש באיזה פושע, הוא מותקבר אליו, ומזהה אותו בודאות, ואומר לו, בוא עמי למשטרתך. אם הלה יענהו, בבקשתה לך לפני, ואני אבוא אחריך, מי חי להאמין לדבריו. הלווא בודאי ברוח יברח שלא יביאו אל השופט, על כן לוקח הקעין מיד אזיקים וכורכו עמו יד ביד, כדי להביאו למשטרתך וליתן את הדין על כל פשעו ומעלליו. כן הדבר כאן, העשוֹה מצוֹה, מוקדמתו והולכת לפניו, לקבל שברוא, כי אין חשש שיבתך. לא כן העובר עבירה, כשנדרש לעמוד דין לטלים לו גמולו בראשו, מלאך החבלה כורכו עמו כדי שיבא ויתן את הדין לפני בית דין של מעלה. וזהו "מלופפתו" והולכת עמו.

๖ טומחה הלב

קונה לו פרקליט אחד. הזוכה להגיע לדרגה של טרחה ועיוון בדברי הפסקים, ולרדת לעומק כוונתם, ולהבין אל נכון את דבריהם, ולהוציאו לאור עדקה פסקיהם, או כי כשהוא נפטר ויוועא לעולם האמת, הפסקים בהם יוצאים לקראותו לקבל את פניו. וכך שאמור רבא בגמרה (בבא קמא קיא ע"ב), שבעת פטירתו, רבי אושעיא יצא ללוותו, כיון שטרח לבאר את דבריו ולישב את הקושיות מעילו. ואין ספק כי המישיב את דעתו של מրן השלחן עורך רבנו יוסף קארו מkowskiות האחוריים, ומעמיד הhalbכה בדברי מrown, בודאי שיוצאה שיצא מrown לקראותו, וכן ראיו לנו לעשותות. שהוא פרקליט גדול ונשגב מאין כמוהו. וכיוצא בהזה מעאנן בספר מגיד מישרים (פרשת ויקלע עמו ר' קעד), שאמר לו המלאך המגיד למrown רבו יוסף קארו: ומה שלפלפת את תමול על דברי הרמב"ם, דברי אמרת הם, והרמב"ם שמה בר על שירצת לסוף דעתו, ובעת שתਪטר מהעולם, הרמב"ם יצא לקבל את פניך, כיון שישיבת את הhalbכה כמותו, וגם עכשו הוא מלמד עליך זכות. גם בספר "מגנו שלמה" (חכמו הגאון רבי יהושע אב בית ר' קראקה, ביל שו"ת פ"י יהושע) שכלו בא לישיב את פירוש רשי על הח"ס מקויות נכדי רבותינו בעלי התוספות, כתוב:Nכדר המחבר בהקמיה, שבסו הגאון אמר בפני תלמידיו, כי רשי בא אליו בחלים בשטחה גדולה, ואמר לו: בשליל שתהה טורה להיעיל אותי מפני האריות הגיבורים בעלי התוספות, אני אבוא לקבל לעולם הבא, עם כל תלמידי. וכן היה, שביום פטירותו חצי שעה קודם שנטפרט, והוא יצא גולי ישראל, אמר לפניהם, פנו מקום לרובנו מאור עיניינו רבי שלמה יצחקי (רש"י) שבא אליו וכל קדשו עמו, וקיבל אותו בשמה להראות לי את דרך עז החיים, באשר עמדתי למשם תמיד לישב מעלי קושיות בעלי התוספות.

כל בנסיה שהיא לשם שמייס פופה להתקיים. הגאון בעל החוץ חיים, בהיותו בן תשעים שנה, קרא לאסיפה של כל הרבנים וראשי היישובים שבמחוזות וילנא גרוונא וסובלק, להתאסף ביום ג' סיון תרי"ז, לטקס עצה לחזק את מוסדות התורה מבניה חומרית, וגם להרבבות התורה בין בני הנערדים, כי בהשפעת המשכילים שבדור ההוא, נמסרו הילדים בידי זרים להנכם בתרבות זורה. כל הרבנים והקהל הקוטש המתינו בדריכות לזקן שבחברה הגאון החוץ חיים. ובשעה שנכנס לאולם כל הקהלה חזר לקראותו ועמד על רגלו, והרחיג היישר רבוי שלמה גרוון, התקרכב אליו, ובירך בקול רם "שהחינו", ו"shallך מהכמתו לראיין". כולם נשאו עמודים כשם חורדים יראת כבוד.

הגאון רבי חיים עוזר (ביל שו"ת אהיעיה) פחה את האסיפה, בעיניו שהאסיפה נקראת לפי דרישתו של מורה החסיד שבכהונה חמורת כל ישראל, מrown החוץ חיים, כדי לחזק את קיומם של מוסדות התורה. המשנה ביזומא (ט ע"ג) אומרת, בישך הכהן הגדול להתמנם בליל יום הכהפורים, פרחי כהונה [הכהנים העזירים] מכימים לפניו באצעע צדקה לעוררו. מפליא הדבר, שתחת שאנו העזירים [יחסית] נעוור את הכהן הגדול חזק של זמניינו, וביל נניח אותו להתמנם, המזיאות היא להיפר, רבנו עמוד תדר ומעודר את פרחי הכהונה, ואנינו מניח לנו להרים, ועלינו לעבוד שכם אחד להוכיח במעוז תורתינו הקושה, ושיהיה לכל ישראל זכות בהחזקת התורה, והמשכבהה בקרוב לידי ישראל.

ב' טהרת הלב

בנאמנו של החפץ חיים אמרו: עניינם הרוות שבחנות וקונoti טוחתי לבודא אליכם, כי אמור לוי, שמכאן העמלה טוביה לתורה, ואם לאדם ז��ן בוגר, כדי היה הדרה והגיגעה לבודא מומתק בשבייל התורה, כל וחומר לכם שחייבים אתם לעשות כל מה שאפשר שלא תשתחח התורה בישראל. בנוהג שבעולם, אדם שմבקש לנknות שחורה שאיננו מבין את טיבת ביתר, שואל הוא למabitים גדולים ממנו. ביהود בשראים שחורה ותיק רודף אחר שחורה זו ווחפץ לknותה, או בטעים בזאות כי השורה היא משובחת ושווה את דמייה. אודות תורה לנו, כי המלאכים חפזו לקבלת. דבר המובן הוא, שמאחר שהتورה היא כולה רוחנית, הרי המלאכים שמורכבים מרותניות בלבד, היו המבינים ביותר בערכם של התורה. מעתה, מה גודלה עירכה להיות שמחנתנו שמשה ובנו נעה את המלאכים וקיבלו את התורה בשביילנו. עליכם להגביד חיליכם להעיל את ילדי ישראל שלא יפלו בז'רים, בבתיהם הקדושה וקיים מצוותיה, ונעשים בניים כחסים לה' ולתורתו. אויע לעינים שכך רוזאות, ואוי לאזנים שכך שומעות. וכמה צעד יגיע להורים בעולם הבא, כשיוציאו אותם מגן לדאות ביסורי בניהם, אשר לא חינוכם על ברכי התורה ומצוותיה. וכיוון שבודאי ידונו באסיפה זו על אודות חינוך הבנים בתלמוד תורה, אמרותי לזרז את כל הרבנים שבכל עיר ועיר להשגיח בשבע עיניים, וליחס כל אחד בעירו "תלמוד תורה" עם מורים ומחנכים טובים ויראי שמיים, שיימדו את הבנים תורה על טהרת הקודש, שאמ לאן יהיו הרבניים נתבעים על זה בעולם האמת, שמדווע לא השגיחו על זה, ולא גילו למוסר אconi ההורים של הילדים, ואוי לאוთה בושה, ואוי לאויה כלימה אשר פניהם לעתיד לבא, על שהיא בידם למחות ולא מיחו. על כן בואו אחוי בואו רעמי, ונעשה ככל יגולתינו להעיל את הדור החדש מכלין רוחני, ולהנכם לתורה ולמצוות, כי "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנו".

נאמר בטהילים "מי יעלה בהר ה... נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי", משיל לארם שהחטמו טעם עסוקיו, וייחי בעדר לו פנה אל עשר אחד שהיה גומל חסדים טובים, ומספר לו על מצוקתו, הוציא העשיר שטר של אלף רובל, ונתן לו הלוואה למשך שנה אחת, כדי לשיקם את עומו. לאחר שנה בא המלהה לATAB עאת חובו, פנה הלה אל הכספה שהחנכוו והוציאו מושם את השטר של אלף רובל, ואמרו: הא לך כספק, שלא נגעתי בו כלל, שכך היה מונה בכספת כל הזמן. התרעם המלהה ואמר, היתכן? וכי לשם כך נתתי לך סכום כסף נכבד כזה כדי שתשימיוה בכספת?! הלווא לא נתתי לך אלא על מנת שתשתקם את עזמך! והנשמל, כשיגיע האדם לעולם האמת, אפילו אם תהיה נשפטו טהורה כמו בשעת נתינתה ללא דופין, גם איזה בבית דין של מעלה, האם לשם כך נשלחה הנשמה לעולם הזה, כדי שיחזקנה ללא שום תועלת של זיכוי הרבים בתורה ובמצוות? הלווא כל עיקרה לא נשלה אלא למלוד וללמוד ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולזכות את הרבים, והוא לא עשה כן! וזה "אשר לא נשא לשוא נפשי", היינו בחינם לא תועלת, ولكن כל אדם חייב לעשות כל שביכלותו לחזק את התורה, ולהתמוך במוסדות התורה ותלמידי החכמים להגדיל תורה ולהאדירה.

וכתיב מrown הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל: אין ספק שהכנסיה לשם שמיים אשד

יב רבי אלעזר בן שמעון אומר, יהי כבוד תלמידך חביב עלייך בשלך, וכבוד חברך במורא רבך, ומורא רבך במורא שמים.

๖ מאירת עיניים

בתורה, כבדהו לעלה ממדרגתו, כפי הכבד הרואין לרבע [ונקט ברב לשון "מורא"], שהו כבוד בדרגה גבואה ומרוממת יותר [ומאירין]. **ומורא רבך כמורא שמים** – רבך הגדול מכם בתורה, צרכיך אתה לכבדו לעלה הגבואה ביותר, כפי שאתה ירא ומכבד את ה' (ספוריין)

יב הכבד לומדי התורה צרכיך להיות לעלה ממדרגותם, בבחינת "מעלון בקדוש". ולכן **יהי כבוד תלמידך חביב עלייך בשלך** – על אף שהتلמיד פוחת ממקם, יהא כבודו חביב עלייך בשווה לכבודך, כמו שאתה חס על כבודך, כך תחוס על כבודו. **וכבוד חברך כמורא רבך** – חברך, השווה לך במדרגתו

๗ שמחת הלב

נקרת על ידי הגאון הצדיק בעל חפץ חיים, ודבריו היועאים מן הלב, החשairoו רושם כביד על כל הרובנים והקהל הקדושים, אשר האזינו לקהל דבריו. ועשׂו ככל יכולתם להוציאו אוטם מן הכהן אל הפועל. ישמעו חכם ויזוף לחת, בדורנו זה, אשר כל הרוברים הניל' אקטואלים, להלכה ולדורות. ואשרי המצעיל נפשות ילדי ישראל מלכד, ולהשיכם אל צור מחייבתם, ללימוד ולימוד לשמוד ולעשות, בתלמודי התורה ובישיבות הקדושים.

וכחוב עוד בדברי פתיחה לשוי' יביע אומר (חלק ז): אין לך מעלה גדולה כמו מי שמזכה את הרובים, כמו שנאמר (דניאל יב) ^ט"זה משכילים יזהרו כוזה הרקיע ומידקי הרובים ככוכבים לעולם ועד", כשם ששבעת כוכבי לכת נראה לנו כניצוצות קטנים, והאמות שלהם פי כמה מיליוןים מכל כדור הארץ, אך המזכים את הרובים ערכם גדול אצל השם יתברך. וזאת על ידי רישום תלמידים לתלמודי תורה, שמושכים אותם בעבותות אהבה מותך בתה הספר ההילוניים, לתוכן קדושות תלמודי התורה, שהרי כל ישראל ערבים זה לה, ובזוהר הקדוש אמרו, אילו ידעו בני כמה גדולה מעלת המזוכה את הרובים, ומהזירים בתשובה, היו רעים אחר זה כאדם הרץ אל חייו. ובדורנו זה בקהל יוכלים להסביר אנשים תמיימים אל דרכי ה', ולהנוך בניהם בתלמודי תורה, מה טוב ומה נעים גורלם ומלאה הארץ דעתה את ה'. ויש עוד להאריך בכל זה. עי"ש.

יב יהי כבוד תלמידך חביב עלייך בשלך. כתוב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פ"ז הל' ד, ה. פ"ה ח'יב): כשם שה תלמידים חיבים בכבוד הרב, כך הרוב צרכיך לכבד את תלמידיו ולקרבם. כך אמרו חכמים: **יהי כבוד תלמידך חביב עלייך בשלך**. ועריך להיזהר בתלמידיו ולאו והם, שהם הבנים המהוננים אותו לעולם הזה ולעלולם הבא. הרב שלימוד ולא הבינו התלמידים לא ייכנס עליהם וירגע, אלא חזר ושותה הדבר אפילו כמו פעמים עד שיבינו עמוק ההלכה. במה דברים אמרוים? בזמן שלא הבינו התלמידים הדבר מפני עומקו, או מפני דעתם שהוא קצרה, אבל

ב' שמחת הלב

אם ניכר לרב שהם מתרשלים בדברי תורה ומתראפים עליהם ולפיך לא הבינו, חייב לרוגו עליהם ולהבהירם בדברים כדי להדרם, ובענין זה אמרו זורק מורה בתלמידים. לפיך אין ראוי לרוב לנ恄וג קלות בראש לפניו התלמידים, ולא לשוחק בפניהם, ולא לאכול ולשנות עליהם, כדי שתהא אימתו עליהם וילמדו ממנה במוורה. עי"ש.

יהי כבוד תלמידך חביב عليك בשלך. אמרו חז"ל (בית המדרש חלק א' עמוד קבג. פתרון תורה פרשת וילך עמוד 295), שלושים ושש שנה היה ירושע בן נון משמש את משה, שנאמר "ומשותו יהושע בן נון נער לא ימיש מותוק האהאל". וכיוון שאמר לו הקב"ה למשה, "הן קרבו ימיך למותה", אמר משה בלבבו, שמא מפני שהגיעה שעתו של ירושע לפרנס ולהנהיג את ישראל ולлечט בראשם, נגור עלי למותה, שיהרי אין מלכות נוגעת בחבירתך. מה עשה? התחליל הוא לשמש את ירושע כדי לבטל מעליו את גירות המיטהה. כל שלושים ושש שנים ימים שבין אחד בשבט עד שבעה באדר, היה משה משמש את ירושע שחרית וערבית, ואותם שלושים ושש שנים ימים עליו למשה يوم לשנה יום לשלנה כנגד החנינים ששימשו ירושע. וכיעד עשה משה? היה עומד מתחזות הלילה והולך לפתח אהלו של ירושע, וממשמש אותו בתלמידך לרוב. נכנס ונוטל חלקו של ירושע ומוניחו אצל מראותתו, ונוטל מנעליו ומתקנים ומוניחם בצד המיטה, ונוטל כובע של מלכות ועתרה של אבני טובות ומרגליות ומסדרם על סילון של זהב, ומביא קיתון של מים וקערה של זהב ומוניחם לפני הסילון, וממכניס בסא של זהב, ופירש לו סדין של בז' וכל מיני כלים יקרים ונאים כמנาง המלכים. וכשהיה ניעור ירושע היה מתבישי. ולאחר שמוטלבש, היה נופל על רגלו של משה, ומתחנן, אני אל תעלני בחיציימי מפני השורה שאתה מטיל על. אמר לו משה, בני אל תירא, אין לך חטא בדבר זה, שבאותה מודה שמדתך לי ושמשתני בסבר פנים יפות כך אני משמשך, לא כך שניתי לך, "יהי כבוד תלמידך חביב عليك בשלך", ונאמר, "זה הابتת לרעך כמוך". ועל כrhoו היה עומד עליו ומשמשו, ועל כrhoו הלבשו בגדי בז' וארגמו, ועל כrhoו הכתיר עליו עטרה של מרגליות, ועל כrhoו הכתיר עליו Hod מלמעלה, ועל כrhoו הושיבו על כסא של זהב בדרך מלכי ארץ ורוזני תבל. והיה ירושע בוכה, למה לי גודלה ובכוד? עד שאמר לו הקوش ברוך הוא למשה, כבר נשבעתי בשם הגדול שלא תעבור את הירדן הזה. עי"ש.

ומורא רבך כמורא שמיים. בغمרא (פסכת פסחים כב ע"ב) אמרו, נחמייה העמוסוני היה דורש כל אהים שבתורה, כלומר כל מילה "את" שבתורה, דרש אותה לרבות דבר נסוף [כגון "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" - לרבות כל אשר בהם. "כבר את אביך" - לרבות אשת אביך. ואת אמר" - לרבות בעל אמר]. כיון שהג夷 לפסוק "את ה' אלהיך תירא", חזר בו, כי מומיי אפשר עוד לירא כפי שיראים מוהקב"ה, "זומה יצדק אָנוּשׁ עִם אֶלְךָ?"! אמרו לו תלמידיו: רבנו, כלatis שדרישת מה תהא עליהם? אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישת, כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש "את ה' אלהיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים.

אומר הגאון החיד"א (מרاثת העין פסחים כב ע"ב), ולמה דוקא רבי עקיבא ריבת תלמידי חכמים? כי זכה הוא והוא בחכורה עצומה וגודלה של עשרים וארבעה אלף תלמידים, וכל העם ירים

יג רבי יהודה אומר, הוי זהיר בתלמוד, ששוגגת תלמוד עולה זדון. רבי שמעון אומר, שלשה כתירים הם, בתר תורה ובתר פהנה ובתר מלכות, ובתר שם טוב עולה על גביהן.

๖ מאירת עיניים

שלושה כתירים הם – שלושה אישים שחביבה התורה לנוהג בהם כבוד מיוחד: בתר תורה – אלו לומדי התורה, מיוחד: שנאמר "זיהורת פני זקו" [זקו – זה שקנה חכמה]. בתר בחינה – אלו הכהנים, שנאמר: "זקדשתו". בתר מלכות – זה המלך, שנאמר: "שותם תשימים עליך מלך" – שתהא אימתו عليك. ואולם בתר שם טוב עולה על גביהן – שלושתם חייבים להעתער אף בשם טוב, שייהיו ידועים כאנשי הוגנים, שמעשיהם מותוקנים וישראלים, שאם לא כן, אין ערך לכתריהם.

יג הוי זהיר בתלמוד – לימוד התורה צריך להיות בהבנה ובדיקה ברור. ששוגגת תלמוד עולה זדון – אם תשגה בלימודך, ובטעות תוראה להתריר את האסור, יהיה נחשב לך הדבר כמו זיד, כי היה עלייך ללימוד היטב ולא להתרשל בלימודך. וככתוב המאירי: כל שליבו ודעתו להוראה, יש לו להתעמל בו עד שהוא סדור בפיו... ואם לא מצא עצמו מקום לכך, בל ימהר להוציא דבר מפיו, עד יחקור ויבדקיפה יפה יפה, וכן בעת לימודו לא יוזע עד שיעלה ביאור משנתו כהוגן, עד שלא תביאו עצלותו לשוגגת הוראה".

๗ שמחת הלב

ממנו ומכבדים אותו, ומה נמשך שיטומיים ל��ולו לקיים התורה. או אז נתגללה למפרע, כי מה ש짜ה השם לירא גם מתלמידי חכמים ולכבדם, אין זה משומם כבוד עצם של החכמים, אלא הוא מכבוד השם ומכבוד התורה. כי כאשר יהיה כבוד ומורה לתלמידי חכמים, בזה תתקיים התורה, כי הוא יזהיר לעם, ודבריו נשמעות, ויהיה קיום התורה. ואם כן המורה ובבוד תלמיד חכם הוא בשבייל התורה עצמה, וזה מותר גמור!

יג הוי זהיר בתלמוד ששוגגת תלמוד עולה זדון. כאשר דוד המלך שלח את יואב טר העבא להילחם בעמלק, כפי שהעצוונו בתורה (נדרים מה טר): "זיהיה בנהנית ה' אליהיך לך מכבלי זיכיך מסביב... תמחה את זכר עמלק מפתחת הרים לאר תשבח". יואב אכן יוצא להילחם, אבל הוא לא השמיר כלל את עמלק כלול, אלא רק את הזכרים בלבד, כתוב בכתב ננבייא מלדים א"ס טר: "זיהי בהיותך דוד את אדורם בעלותך יואב שר העבא... ויזק כל זכר באדום. כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל יישראאל עד הכריתת כל זכר באדום". ומספרת לנו הגمراה (בכא בתרא כא ע"ט) שכאשר הגיע יואב לדוד ומספר לו שהורג את כל הזכרים בעמלק, שאל אותו דוד, למה הרגת רק את הזכרים? אמר לו יואב: הרי כתוב: "תמחה את זכר עמלק". אמר לו דוד: קוראים "זכר עמלק" [شمםעוונו גם זרים וגם נקבות], ולא "זכר עמלק"?! השיב יואב: בהיותי ילד קטן, המלמוד שלי לימוד אותו זכר בקמץ! מיד החל יואב אל המלמוד ושאל אותו: איך הקראת לך, זכר או זכרא? ענה לו: זכר. אמר לו: אם כך, אני שטעהתי וקרأت זכר, ואני

ב' שמחת הלב

אתה פשעת שלא השגת על טוותי לתקן אותה. לך יואב את החורב להורגנו, שאל אותו רבוי מודיעע ענה לו, שכותבו: "אָרוּר עַשְׂה מְלֹאת הַיּוֹם הַמִּיחָה!" דהיינו שלא עשה כראוי את "מלאת ה'" שהופקדה בידו. אמר לו רבוי שיעזוב אותו ולא יהרגנו, וורי שתישיאר לו קללה ארור שכתובה מפוזר בפסק (רבנו הנגאל). מכאן שッグת ניקוד של המקרא, גרמה למכשול עזום ונורא מואד, שמכאן בא גזרתו של המן הרשע, וכל העמלקים כיוצא בו. ובזה פריש מרן הראשון לעזון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל לבאר מה שאמר הפסוק (שמוט י' י) בעניין מחיית מלך, "יִאֱמֹר ה' אֶל מִשְׁהָ כתֵּב זֹאת וּפָרֹן בְּסֶפֶר, וְשִׁים בְּאָנָי יְהוָשָׁעַ, כִּי מִזְחָה אַמְתָּחָה אֲתָּה זֶכֶר עַמְּלֵק מִתְּחַת הַשְׁמִים", ולבאורה למה עירך לשים גם באוני הושע, הלא ד' שזו רואה מה שכתב בספר? אלא שם רק יהיה כתוב בספר, אפשר היה לטעות ולקרוא זכר במקומ זכר, כי ספר התורה איןנו מנוק, לנו תקרה לו באוניות, כדי שידע שקראים זכר ולא זברה, ולא תעא תקלה וטעות הלילה שיהרוג יהושע רק את הזברים של עמלך.

בתור תורה, כתר בהונה ובתר מלפות. כתר בהונה, זכה בו אהרון הכהן וזרעו אחריו, ואפילו נוטן אדם כל כסף וזהב שבעלום אין נתונים לו, שנאמרו: "זהיתה לו ולזרעו אחריו". כתר מלפות, זכה בו דוד המלך וזרעו אחריו, ואפילו נוטן אדם כל כסף וזהב שבעלום אין נתונים לו, שנאמרו: "זודוד עבדי נשיא להם עד עולם". כתר תורה, הרי הוא מונח עומד ומוכן לכל ישראל, שנאמרו: "תורה ציווה לנו משה מוורה קהילת יעקב", כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, שנאמרו: "לְכֹו שְׁבָרו זְאַכְלָו, וְלְכֹו שְׁבָרו בְּלָאו כְּסֶף וּבְלָאו מְחוּר יוֹנו וְחַלְבָּ". שמא תאמרו: אוטם כתרים גדולים הם ייתר מכך תורה? הרי נאמרו (משל ח ט): "בַּי מְלָכִים יְמָלֹכוּ", [התורה אומרת, כי - על יקי, תקדים מלכותם אם יתנהגו כמשפט התורה], הא למדת שכתר תורה גדול מכולם. אמרו חז"ל (הוריות יג ע"א): אפילו ממזור תלמיד חכם, קודם לכחן גדול עם הארץ, שנאמר יקרה היא מפנינים, מכחן גדול שנכנס לפניהם ולפניהם. ולקוט שמעוני ישעה תפ. ומכ"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג הל' א ב)

חול' מספרים (פסכת יומא ע ע"ב): מעשה בכחן גדול אחד שייצא מבית המקדש ביום הכהפורים, והיו הקהל מלוזים אותו לבתו. באותו שעה נודנו שם התנאים הקורושים שמעיה ואבטליון, [שהיו גרי צדק, מבני בניו של סנהדרין ע"ב], בינו שרוא כל קהל עדת ישראל את שמעיה ואבטליון, עזבו את הכהן הגדל, והלכו לכבול את פניו שמעיה ואבטליון, גדול ישראל. כשהגיעו לפרשית דרכיהם, באו שמעיה ואבטליון ליטול רשות מן הכהן הגדל לפrost וללכט לכיזון ביהם. הכהן הגדל שנעלב מלחמת הופעתם של שמעיה ואבטליון, אמר להם בלשון גנאי וקינטור: יבאו בני העמים לשולם [לחוברים כי בני גויים הם]. אמרו לו: מوطב ויבאו בני העמים לשולם, שם עושים כמעשיו של אהרן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, ולא יבוא בנו של אהרן לשולם, שאיןו מרבה שלום כמעשיו של אהרן.

ובודאי שיפה עשו כל קהל עדת ישראל שהלכו להקביל פניו שכינה, הם שמעיה ואבטליון גודלי הדור, והעדיבו אותם על פניו של הכהן הגדל, וקיימו בעצם מה שטיננו (הוריות יג ע"א) אפילו ממזור תלמיד חכם, קודם לכחן גדול עם הארץ, כי אין למעלה מן התורה, שנאמר בה, "ყורה היא מפנינים", "ובכל חפצים לא ישוו בה", אפילו חפצי שמיים לא ישוו ל תורה.

יד רבי נהוראי אומר, הוי גולה למקומות תורה, ואל תאמר שהיא Tab'a Achreid Shechbarid Yikimoha B'ideh. ואל בינתך אל תשען.

๖ מאירת עיניים

עד עצם מקום הרב, שאינו דומה שומע מפי תלמיד לשומע מפי הרב ברטונורא. רשי). ואל בינתך אל תשען – אל תסמו על הבנתך וחיריפות שלך, ותחשוב שיכול אתה להשיג את התורה לבדך מבלי לטרוח לנדו למקומות תורה, כי אין הדבר כן.

יד הוי גולה למקומות תורה – אם אין במקומך ישיבת תלמידי חכמים. ואל תאמר שהיא Tab'a Achreid Shechbarid Yikimoha B'ideh – ואל תאמר שכשיחزو חברך מלימודם, תלמד מהם ותשאלם על ספקותיך, ובכך יקימו הם את התורה בידך, אלא הוי גולה אתה

๗ שמחת הלב

יד הוי גולה למקומות תורה. הגאון רבי יוסף דב בר סולובייציק [בעל בית הלוי], בעירותו בהיותו תלמיד בישיבת וולוזין, שמע מפי דודו ראש הישיבה הגאון רבי יצחק מולוזין, שהרבה לשבח ולפאר את גודל תורהנו ויראתנו של הגאון רבי שלמה קלוגר, ובהוראותיו הקולעות להלכה ולמעשה, שהוא מגודל התורה שבדור. על כן, החליט לקיים בעצמו "הוי גולה למקומות תורה", ונסע לבורי עשר בגליציה, כדי להתאכק בעפר רגלו של גאון אדריך זה, וללמוד ממנו לדzon ולהזרות הלכה למעשה. אך אנחנו פרצה מלבו בזענו שאין לו את הכספי הדורש לנסעה זו, מדינית ורוסיה לעיר ברודי שבגליציה. אולם אמרו חז"ל (מכות י ע"ז) בדרך שאדם רועה לילך, מולייכים אותו, ובטה בה שיזיה בעזרו. עבר אחד בהיותו בבית הכנסת מתפלל ערבית, נרא לו פנים חדשות של תירירים שבאו להתפלל, וקלטהו אזונו כמה מילים מישיתם, כי פניהם מייעדות לנסוע לעיר ברודי, ונשארו בעיר רק לילנת לילה. מיד כשהבחין בעגלון, פנה אליו לאמר, שמעתי טאטם נסעים לבורי, וביהות שהדרך ארוכה לפניו כמלהך שלושה ימים ושלושה לילות, אולי דרוש לך עוזר בטיפול הסוסים להאיכלים ולהשקותם, אף כי תרצה לחת תנומה לעניין עוזר לך לאחزو במושכות הסוסים. ויתפלל האיגלון, כי גופו היה פניו היוצאות ועדינות, אך בכל זאת שאלות: הגידה לי מה משוכותך. השיב לו: לא אחד מאדוני, כי לרגל עניין חשוב מאוד בשביב', רצוני עז להגע לבורי, ומושום כך הנני מוכן ומזומן לעבוד חינם אין כסף, ובכללך שאබלי ארכחותי וליתת לילה, עד שנגיע בעזרת השם לבורי. הבוחר מעז חן בעניין העגלון, תקע לו כף לאות הסכם על התנאים שדרש, אך הזהיר: מחר בבוקר השכם בגמר התפילה של מנין ראשון, נסעד לבנו מעט, ומיד נצא לנסיעתנו, הוזהר לבל תאהר. בהגיעו בבוקר, ציווה עליו העגלון ל振奋 בזפת חם את אופני העגללה, וידיו העדרינות לא יכולו לשאת את חום הזפת ויתמלאו דם. אחר כך האכיל והשקה את הסוסים, ואז עלו על המרכבה עם הסוחר שהיה עמו. ויהי בנוסעם, זוקק היה העגלון לחטופ תנומה קלה, ועל כן מסר את רצויות המושכות ביד הבוחר. וביהות שמחשובתו היו אחוזות בפלפול עמוק שחייבנו לומר לרראש הישיבה הגאון רבינו שלמה קלוגר, על כן לא נתן ליבו היטב לסוסים, והם נטו מן הדרך, ונכנסו למדבר, וכשהרגיש העגלון בדבר, גם סטר על לחיו של הבוחר, וצעק עלייו, בור ועם הארץ ובטלן,

טו רבינו ינאי אומר, אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים.

ט ט מאירת עניינים

ויש מהם כדי לישרו ולהדריכו בדרכו', וכמו שאמר דוד המלך: "טוב לי כי עגית למען אלמד מקיך". אך מי שהרשיע כלכך הקב"ה מונע ממנו את היסורים המגיעים לו, וכןו לו שלוה והשקט, כדי לתת לו את שכרו בעולם הזה על מעט מצות שעשה, למען יאבד לגמרי מן העולם הבא. ושלוטו

טו אין בידינו – אין הדבר ידוע לנו ואינו מסור בידינו, לא משלות הרשעים – מודיע הרשעים יושבים בשלוחה, בבחינת רשות וטוב לו, ואף לא מיסורי הצדיקים – מודיע יושם יסורים לצדיקים, בבחינת צדיק ורע לו". פירוש אחר: לכל אדם ישנה את מנת היסורים שנונתו לו ה' יתברך לטובתו,

ט ט שמחת הלב

מקומך להיות בחור ישיבה, ולא על דוכן העגללה. קיבל הבוחר את הסטירה באהבה, ולא השיב לחורפו דבר, והצדיק עליו את הדין.

משה הגיעו לבירורי אחד נסיעה של שלושה ימים, מיד עזב את העגללה, והלך ישר לביתו של הגאון רבי שלמה קלוגר. כשהגיע אל הגאון, והציג את עצמו לנכדו של הגאון רבי חיים מולוזין, לא רצה להאמין לו, בראותו את בגדיו בלויים ושורדים משוחרר, מהופת שזיפת את העגללה, וגם ידיו מלוכלכות בזפת, וחشد בו שלשוא תולח עצמו באילן גדול. ויאמר לו: אליה מבית החמליצה מדורך רבי יצחק? פני הבוחר הסמייקו, ויאמר: אין בירוי מכתב המלצה, אבל שמע נא אדוני את אשר חידשתי על הרמב"ם בענייןך לך. ופתח את פיו בחכמה בבקיאות ובפלפול עצמו, והראה לרבי שלמה את ידו החזקה בתורה הפלא ופלא. הגאון התרשם מאד בדבריו וביקש את סליחתו שחזר בו, והבטיחו שייהיה לו לאחיעור ולאחיסנק. וכדי לפיסו על שחדרו, בקש שבסבת ידרוש במקומו בבית הכנסת המרכזי. בכל העיר נפוצו מודעות כי חכם בא לעיר, וכל הקהל מזמין לבוא לשיעורו. עיד המלאה חכמים וסופרים, כולם באו לслуш את דבריו, ובין הבאים היה גם מיזעדי העגלון. והנה כאשר התבונן וראו מי הוא הרוב הדרשן, חשבו עניינו, כי זה עוזרו בסוסים, והוא רק סטר לו על לחייו. לא עצר כח בעצמו והתחילה למorder בבכי. היושבים על ידו, התבפלו על בכיתהו, ושאלוהו מה פשר דמיותין באמצעות הדרשאה. השיב להם העוזר שלו בעגללה, והמושך ברא�ות הסוסים, וקיבל מנני מכות נאמנות וסתירות, על שלא הצליח להנaging את הסוסים כראוי, ועכשו עיני הרזאות שהוא גאון בתורה, ועלי לבקש את סליחתו. בסיום הדרשאה, ניגש העגלון ברעהה ובכבהה וביקש סליחה מאת הבוחר הגאון רבי יוסף בר. הרוב סלח לו ואמיר לו: אילו היכתני מפני שאיני יודע ללימוד תורה, אולי היה חוטא כנגיד, אבל עכשו שהחיתני בעבר שאיני יודע לנוהג בסוסים, אודה ולא אבוש, שבזה אני באממת בור ועם הארץ...

טו אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים. והנה בהgeloth נגליות דברי הזוהר הקדוש באמונת הגלגול, תנוח דעתנו מפלאות תמים דעים, מודיע פעמים ינסם צדיקים

๖ מאירת עיניים

ה' לטובתנו, שאין הוא מונע אותנו מأتנו כפי שמנע מהרשעים - וזהו "אין בידינו לא שלות הרשעים". ומאיידך, "זאת לא מיסורי הצדיקים" - איןם בבחינת יסורים של אהבה כמו הצדיקים הגדולים. لكن על האדם לקבל באהבה את יסוריו שניתנים לו לטובתו ולתועלתו, במידה ובmeshkal, לא פחות ולא יותר.

בעולם הזה היא בבחינת "גון עדן של שוטים". מנגד, ישם צדיקים שהניעו לדרגות נשגבות כל כך, עד שהקב"ה הביא עליהם, מרצון, "יסורים של אהבה", כדי להעלות ולזוכותם בשכר עצום יותר ויוטר [כדוגמת נחום איש גמוי, רבי אלעזר בן רבי שמעון ועוד]. אומר התנא: אנו, כشمכללים יסוריים, צריכים לדעת שהם מהמנה שקצב לנו

๗ שמחת הלב

שסובליהם, ואילו דרך רשיים עללה. "הצדוקים פעלו כי כל דרכיו משפט, אל' אמונה ואין עול, עדיק וייתר הווא". הלא עינינו הראות מה שבכתוב על איוב (איוב א, יז) היה האיש ההורא פס וישראל וירא אלהים וסר מועל". ואף הקב"ה העיד עליו כן, שנאמר (איוב א ח) "ז"י אמר ה' אל השטן, השטן לך על עבדי איוב כי אין במוּחוּ אִישׁ תָּם וַיֵּשֶׁר יַרְא אֱלֹהִים וְסֶר מַרְעָע". ואחר כל החשב הזה, באו עליו יסורים גדולים, תחילת נהרגו בניו ובנותיו, על ידי רוח רפאים, שבאה מעבר המדבר, והפילה את הבית על הנערים ומותו. אחר כך אבד כלרכשו בזיה מלכות שבא ובידי החסדים. ואחר שהצדיק את דיןנו יתרך, ונאמר (א א) "ה' נתן זה לך, ייחי שם ה' מבורך", קיבל עוד יסורים קשים ומרומים, שהכחיו השטן בשחון רע מכיר גלו ועד קדרון. ונאמר (פס י), "יפלח כלוּתוּ וְלֹא יִחְמֹל, יִשְׁפַּךְ לְאָרוֹן מִרְתָּחִי", וכל גופו היה שבור ורעוץ, כמו שבכתוב (שם יט) "שָׁלֹו הַיּוֹתִי וַיַּרְפְּנִי, וְאַחֲ בָּעֵרֶפִי וַיַּעֲפָגַנִי" [=шибיר ערפו לטברים הרבה בחבטה רבה. רשות]. ולפי הטעיה היה איוב צrisk למות, אלמלא שהזהיר הקב"ה את השטן (ב ז) "זאת נפשו שמר". ומפני מהו אידע לאיוב כל כך, הלווא הם וישראל היה?

רבותינו זיל גילו לנו, שאיוב היה גלגול של תרה, מפתח שחיטה והחתיא את הרבים בעבודה זהה, ואמנם בסוף ימי חור בתשובה, כמו שאמור הקב"ה לאברהם "זאתה תבוא אל' אבותיך בשלום", מלמד שתורה חזר בתשובה. אך עדין חטא הרבים היה בעוכרו, لكن היה צrisk לחזור בגלגול, וביסורים שбел' כיפור על עונונו. והגאנן רבי שמואל אוזיידה בספרו אגדות שמואל (גב ע"ב) כתוב: ושמעתינו בזה דבר נאה ומתבלל, מפי רבני יעקב כי רבי זרכו של מון היבת יוסוף, בביור הפסוק (איוב ל כ), "ז"ח תרף אֱלֹהָא בָּנו בָּקָאל הַבּוֹזִי מִפְשָׁחָת רַם, באיזוב חרה אָפֹעַל צְדָקָו נְפָשָׂו מַאֲלָהִים, וּבְשַׁלְשָׁת דָּעֵיו חָרָה אָפֹעַל אֲשֶׁר לֹא מַעֲזָא מִעְנָה וַיַּרְשִׁיעַו אֶת איוב". ולכאורה אליהא סותר את עצמו שכועס גם על איוב וגם על רעה, כי אם יש לכועס על איוב שהרשיע, ולכן מגניעים לו כל היסורים הללו, אם כן למה הוא כועס גם על רעה, אֲשֶׁר לֹא מַעֲזָא מִעְנָה וַיַּרְשִׁיעַו אֶת איוב. ואם הם טעו באיוב, כי באמות איוב היה צrisk, אם כן למה באיזוב חרה אָפֹעַל צְדָקָו נְפָשָׂו, لماذا לכועס עליו? אלא העניין הוא כך, באמות איוב עמו היה צrisk ושידר, רק נפשו היתה מגלגול קודם של תרה, והוא לא הייתה תורה, כי החтиאה את הרבים בעבודה זהה. וזה מדויק בלשונו של אליהא באיזוב חרה אָפֹעַל צְדָקָו

**רַבִּי מְתִיא בֶּן חָרֵשׁ אֹמֵר, הַוִּי מִקְדִּים בְּשָׁלוֹם כָּל אָדָם. וְהַוִּי
זָנָב לְאֲרִיוֹת, וְאֶל תְּהִי רָאשׁ לְשׂוּעָלִים.**

๖ מאירת עיניים

בעורמה ותחבולה, ותופסים מקומות של מורי הוראות, ומחייבים בכך בכרם בית ישראל, ועליהם נאמר: "שׂועלים קטנים מחייבים קרמים". וחילתה לאדם מהצטרף לאנשים אלו, אף שבחכמו ובידיעותיו יכול להיות להם בראש, אלא מוטב לו להיות طفل ונפשה לגודלי התורה האמיתיים - זנבו לאריות! (תוספות י"ט) זהו שאומר הזוהר הקדוש ותרומה כמה ע"א: זנבו של הארץ גם הוא בגדר "אריה" ללא הפרדה, אך אדם שמצויר לאריות בתורה, נעשה חלק מהם, ונקרא בכלל הארץ. אך אם מצויר לשׂועלים, אף שהוא ראשיהם, נעשה אף הוא שׂועל, שהרי הראש של השׂועל הוא גם בגדר "שׂועל".

הוּי מִקְדִּים בְּשָׁלוֹם כָּל אָדָם - יש להקדים ולומר שלום לכל אדם, דרך עינה וחיבה, אף לאדם שאין אתה מתחבר עמו כלל, ואפילו לגוי בשוק. ואולם כשתרצה לבוחר לך חברה, בזה תהיה ברון: **הוּי זָנָב לְאֲרִיוֹת** - תתחבר עם הגודלים ממק' בתורה, אף אם תהיה "זנבו" ותלמידם להם, שבכך תעללה ותתעללה מחייב אל חיל. **וְאֶל רָאשׁ לְשׂוּעָלִים** - אל תתחבר עם הפחותים ממק' בתורה, אף אם תהיה להם לראש, שבכך אתה הולך ופוחת ספורנו וуд). ונקט לשון "שׂועלים" לרגע על אותן שאינן במעלה גבורה בתורה, ובכל זאת, נהגים מנהג שׂועלים לישב בכיסאות למשפט

๗ שמחת הלב

נְפָשׁוֹ, דוקא נפשו שהוא מגלגול קודם. לא כן בשלשות רעיו חרה אף על אשר **"זִירְשִׁיעַ אֶת
אַיּוֹב"**, כי איוב עצמו באמת לא היה רשע, רק נפשו הרשעה בעבר.

ומעשה שהוא עם הגאון רבי שמעון אגסי שהיה לו בן תלמיד חכם וצדיק, וככלו מוחמדים, וא里斯 לו אשה, והתכוון לנישואין, וכפתחו חלה עד מואר, ונפטר בליל פורים, וטמאה לתונגה נהפכה, והشمואה הגיעה לכל תושבי העיר בגדר. ותהום כל העיר על הדבר הזה, איך נהייתה הרעה הנדולה הזאת, וגם שמחת הפורים וגם שמחת הנישואין נהפכו להם לצער ויגון ואנחה. עד שקס גאון עוזנו ותפארתו רבנו יוסף צ"ל והשיקיט שאון המונם בדרשתו (שידפסה בספר בני אהרון דף גג ע"ט), והסביר הענין על פי אמונה הגלגול, ובזה יובנו כמה עניינים נפלאים. ותשකוט הארץ, והצדיקו את דינו יתברך. ע"ש.

הוּי מִקְדִּים בְּשָׁלוֹם כָּל אָדָם. הנה בברכת כהנים כלולות כל הברכות, אולם בסופה מסיים הפסוק: **וַיְשִׁם לְךָ "שָׁלוֹם"**, כי החלום הוא הבסיס לכל הברכות, אם יש שלום, יש הכל. ואם אין שלום, אין כלום. יתכן שיהיו לאדם כסף זהב, בנים ובנות, נכדים וניתנים, בתים מלאים כל טוב, דשאים, בריכות, ז'קוזי, אבל בלי שלום, אהבה ואחותה, אין לו כלום. וכך שואמר רשיי על הפסוק, "וַיְנַתְּתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ", שמא תאמרו הרי קיבלנו הרבה הבטחות טובות

๖ שמחת הלב

שייה מأكل ומשתה וכו', אך אם אין שלום, אין כלום? תלמוד לומר, ונתתי שלום באדרץ, מפני שהשלום שקיים בוגר הכל. וכן אמר ישעיה הנביא 'עשה שלום ובורא את הכל'. כי כשיש שלום יש כלי לקבל את כל הטוב והשפע הרוחני והגיטמי.

חו"ל דרשו (חולין ה ע"ב וברשות) על הפסוק (תהלים לו ז) "אדם ובכמה תשיע ה'", אלו בני אדם שאינם [חכמים] בדעת האדם הראשון, ומישימים עצם כבבמה, ובזכותם "תשיע ה'". ככלומר מי שעל אף חכמתו הרובה, אינו מוחשיך את עצמו, ואיןו מחויק ומונפה בעדרת דבריו, אלא משפיל עצמו כבבמה, ומבטל דעתו כדי להרבות שלום ולמנוע מהלכות, זהה זהה שיויש עותה הקב"ה בכל עניינו. וכי לא עדין ישועות? [עיין עוד לעיל פרק א משנה יב]

ובזה מבادر הרמב"ן את סדר העיזוים בתורה (ירקא ט יז): "לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכית את עמיתה ולא תשא עליו חטא. לא תקס ולא תפר את בני עטה, ואהבת לרעך כמוך אני ה'", ויאמר הכתוב, אל תשנא את אחיך בלבבך בעשותו לך דבר טלא כרענך, אלא תוכיחנו מודיע בכח עשית עמידי, ולא תשא עליו חטא - לכסות שננתנו בלבך ולא תאמור לך, כי בהוכיח אותו יתנצל אליך, או ישוב ויתוודה על חטאך, ותחסל לך. ואחריו כן יזהיר שלא תנקום ממנה ולא תיטור בלבבך מה שעשה לך, כי יתכן שלא תשנא אותו אבל תזכור את החטא בלבך, ולפיכך יזהיר שתמהה פשע אחיך וחטאתו מלך לגמרי, ואחריו כן יעצה שתאהב לו כמור.

וכתב השל"ה הקדושים: "חכמינו זכרונם לברכה אמרו שהמחלוקות קשה היא לפני הקב"ה יותר מעבודה זרה, וכך לא יכosh את עמו מלעוזר מחלוקת שהיא מעבודה זרה, ועל כן לא זו בלבד שלא יעצור על דבר שעשה לך חבירו, ובגלל זה יחזק במחלוקת, אלא אדרבה ישיש וيشמח בניסיונו להעביר על מידותיו, ובעבדו זה יעבירו לך על כל פשעיו".

ומכאן נלמד כמה חשוב להקדים 'שלום' לבני אדם, בלבד ממה שמרבה שלום בזה, כמו מחלוקת ואיב הבנות הוא מונע, ובעוונות הרכבים דבר זה מעט לקוי אצל חלק מהעיבור, שאף שיעוסקים בתורה, אך אינם שמים על עצמם שלום אף כשרואים את מי שמיכרים אותם מבית הכנסת או מיחסכונה וכיוצא בה. והלווא התנה במשנתנו צוה ואמור "זהו מקרים בשלום כל אדם", וכן אמר הילל "זהו מותלמיידיו של אחרון אהוב שלום ורודף שלום אהוב את הבריות", ואם אנחנו, שփציטים ללבת בדרך ה', לא נקיים את דברי הוויל הקדושים, אז מי יקיים זאת?!

הנה לך ברכה מהקב"ה "יair ha' פניו אליך",ומי לא רוצה הארץ פנים מבורא עולמי? הלווא ת התבונן, כמה הנאה וקורות רוח יש לאדם שקיבל הארץ פנים - חיוך קל, ממילך בשדר ודם, כלו מאושר, שמח וטוב לב, כי יודע בלבו, שאם י策טר לעזודה, להנחה בארכוננה וכל צורך שהוא, הממלך כבר מכיר, הוא חייך לה, הוא בודאי יעוזר לך. על אחת כמה וכמה הארץ פנים מאת השם יתברך שיש בה כל טוב שבועלם, אושה, בריאות, שלום בית, פרנסה, דירה, ילדים וכו' וכו', וכן שאננו אמורים בתפילה, כי באור פניך נתת לנו, תורה וחaims,

טז רבי יעקב אומר, העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. התקן עצם בפרוזדור, כדי שתפנס לטרקלין.

טז מאירת עיניים טז

בعالם זהה בתורה ומצוות ומעשים טובים, כדי שתפנס לטרקלין – כדי שתזכה לעולם הבא.

טז העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא – העולם הזה הוא מקום זמני של כניסה והכנה לעולם הבא. התקן עצם בפרוזדור – התקן עצם

טז שמהת הלב טז

אהבה וחסד, דרך ורחמים, ברכה ושלום". ואיך זוכים לכל זה? מידת כנגדכם, כשהאננו נאריך פנים לבני אדם, גם הקב"ה יאריך לנו פנים. וההארת הפנים שלנו היא "בקטנה", חיזוק קל, אמרית בוקר טוב, שלום, לשון, לרוב, למכר מבית הכנסת, מהמכולת, מהעבודה... והקב"ה מוחזר "בגדול" בהארת פניו אלינו.

טז התקן עצם בפרוזדור, כדי שתפנס לטרקלין. בפרק רבי אליעזר (פרק מג) מובא: בר עזון אומר, בא וראה כחה של תשובה מרבי שמעון בן לקיש, שבצעירותו למד תורה אצל רבי אשעיא, ולאחר כך הסיטו אותו אנשי חמס, ושמו אותו לראש ולקצין עליהם, והוא גוזלים וחומסים לכל מי שיעבור בדרכם. כשפגש ברבי יוחנן ונعتר לדרבו לחזור בתשובה, הניחה את רעיון השודדים ושב לאליהו אבותיו בכל לבו בעומק ובתפילה, והיה משכים ומעירב בבית המדרש, ועסק בתורה בכל כוחו. והרבה בุดקות ובמוניות עניות, ומואז לא חזר עוד על מעשייו הרעים, כי אם ביראת הא' כל היום. ונՐעיצת תשובתו לפני הקב"ה. ביום שנפטר, מתו אף רעיו לשעבר השודדים, וכשבאו לבית דין של מעלה, פסקו לחת לרב שמעון בן לקיש חלקו בגין עזון, ואת רעיו השודדים דנו בשאול תחתית. כמו השודדים וטענו: רבונו של עולם, וכי משוא פנים יש לפניך, והלא גם הוא היה שודד עמנוא בהרים, ולמה הוא ילך לאוצר החיים ואני לשאול תחתית? אמר להם: זה שהיה חברכם עשה תשובה בחיי, ולמד תורה, ואילו אתם לא עשיתם תשובה. אמרו לו, רבונו של עולם, הנה לנו ונעשה תשובה. אמר להם אין תשובה מועילה אלא עד המיתה. משל לארם שרוצה להפליג בים, אם אין מכין בידו ביבשה צידה לדורך, אין מועצת בים מה לאכול. כך אם אין אדם עושה תשובה ומעשים טובים בחיים, אין תשובה מועילה לו לאחר מיתה!

העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולמות הבא. כתוב החפץ חיים (שם עולם חלק בפרק ד), בנוהג שבעולם כשייש לאדם קורקע, ומפניו אותה לבנות עליה טרקלין, הוא מומין אדריכל מומחה, ומבקש ממנו עזה כיצד יבנה את הבית, איפה יימצא הטרקלין, ואיפה יימצא הפרוזדור. והנה כאשר חזמיינו וביקש עצתו, אמר לו האדריכל, לפי ראות עיני, הקרע שרכשת לא מספקת להקים עליה טרקלין נאה, וגם פרוזדור רחב ידים כראוי. ואם תקוץ מהטרקלין, לא יהיה לו לא תואר ולא הדר, וسوفך להתחתרט, כי הורי הטרקלין הוא המקומות הקבוע לדירותה, אבל הפרוזדור לא משמש אלא למעבר בלבד, لكن עתדי שתבנה תחילתה את הטרקלין על

יז הָוּ הִיא אֹמֵר, יְפָה שָׁעָה אַחַת בַּתְשׁוֹבָה וְמַעֲשִׂים טֻובִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִכֶּל חַיִּים הַבָּא. וַיְפָה שָׁעָה אַחַת שֶׁל קֹרֶת רֹוח בְּעוֹלָם הַבָּא, מִכֶּל חַיִּים הַעוֹלָם הַזֶּה.

๗ מאירת עניינים

שם, כך הוא נשאר לעולם. לפיכך ראוי לו להשתדל ולהתאמץ בעבודת ה', בזמן הקצר והמוסעת הזה, כי הפסד הזמן בעולם הזה אין לו תשלומים (רמב"ס). **וַיְפָה שָׁעָה אַחַת שֶׁל קֹרֶת רֹוח בְּעוֹלָם הַבָּא, מִכֶּל חַיִּים הַעוֹלָם הַזֶּה –** לעומת זאת לעניין השכר והתענווג, רב הוא תענווג של רגע אחד בעולם הבא, מכל כל התענווגות שיכל אדם אי פעם להשיג בכל חייו בעולם הזה.

יז יְפָה שָׁעָה אַחַת בַּתְשׁוֹבָה וְמַעֲשִׂים טֻובִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכֶּל חַיִּים הַעוֹלָם הַבָּא – מה שמשיג האדם בשעה אחת בעולם הזה, לא יוכל להשיג בכל חייו בעולם הבא. כי רק בעולם הזה ישנה יכולת לאדם להוסיף לעצמו מעילות רוחניות, ואילו בעולם הבא אין אפשרות להוסיף, כמו שנאמר "במתוים חופשי", כיון שאדם מות נעשה חופשי מן המצוות. ובאותו מצב שהאדם מגיע

๘ שמחת הלב

כל חרדיו וגפניו כהונן, ורק אחר כך תבנה את הפרוזדור על השטח שיטאר לך, ותשתקף אף בפרוזדור קדר. והנמשל, בהיותינו בעולם הזה, על ידי לימוד התורה ועשיות המיצות, אנחנו בונים טרקלין לנפשנו, כפי שאומר המדרש (משלי פרשה ז' אות א), "חכמוות נשים בנתה ביתה", כל מי שקנה חכמה [תורה] בעולם הזה, יהיה מובהחה שבניה ל' בית בעולם הבא. ואם חיללה פעולותינו יהיו מכוונות בעיקר לבניית הפרוזדור, להכין מדור נאה לגופינו בעולם הזה, יוציא אפוא שלבנית הטרקלין על ידי התורה והמצוות ישאר רק זמן מועט, ואם לא נכין היבט את בניית הטרקלין, בזמן הרاءו, הלא נאלץ לדור שם חז' למחנה שכינה, שם שלטת המזיקים והחיצונים, אויב ואבוי. על כן חייב יתן אל לבו, שהרי לבסוף מוכרכים אנו לעקור דירתיינו מן הפרוזדור, ומתי נעשה גם אנחנו לביתנו הקבוע הוא הטרקלין? על כן חכם עיניו בראשו, בעודו בעולם הזה, שלא לעסוק הרבה בענייני הפרוזדור, ויסטפק בפרוזדור קטן, ויתמסר כל יכולו לתורה ולמצוות, או אז יזכה לטרקלין מפואר ככלו אומר כבוד ויקר.

יז יְפָה שָׁעָה אַחַת בַּתְשׁוֹבָה וְמַעֲשִׂים טֻובִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכֶּל חַיִּים הַעוֹלָם הַזֶּה הנה העולם הזה הוא עולם המעשה אשר ניתן להגיע בו להישגים גדולים ביותר, אפילו יותר מן המלאכים, כמו שאמרו חז"ל (מצחת סנהדרין זג ע"א) "גדולים עדיקים יותר מללאכי השורת", כל עוד שיש אפשרות ולחשג מעללה מעלה ולהעפיל ולעלות יותר מללאכי השורת שנבראו בקדושה עצמית באופן שאין יכולם לא לעלות ולא לרדת. וכיוצא בזה אמרו חז"ל (חולין זא ע"ב) "חביבים ישראל לפני הקב"ה יותר מללאכי השורת, שישראל אומרים שירה בכל שעיה, מה שאנו כן מללאכי השורת". כי בכל יום ובכל רגע רשמי האדם לברך את הקב"ה, ולדבר עמו יתרברך אף בלשון נוכח, "ברוך אתה ה'", כמו שנאמר "בכל يوم אברך ואהלה

ט ט ט ט מהות הלב

שםך לעולם ועד", לא כן בעולם הנשומות, שנאמר, "לא המתים יהללו יה", ונאמר, "היזוך עפר היגיד אמתך"? ואמרו (יעיובין נד ע"א) העולם הזה דומה לבית הילולא, חתוּר ואכול חתוּר ושתה, משל לעשר גודל שעשו טעודה לחתונות בני ייחיזו, וכל השלחנות מלאים מעדרני מלכים מכל טוב, וכל הבא אל הסעודה לחתת חלק בשמהת העשור, יכול לקבל חינם אכילה ושתייה מכל המטעמים אשר אהב. אך מחר, שתשתיתים החגינה, לא יוכל לקבל חינם מאכלים אלו. אך העולם הזה דומה להילולא, היום יכול לאכול ולשתות מבחינה רוחנית תורה ומיצות ומעשימים טובים. אבל בעולם הבא יהיה כבר מאוחר מדי. (ספר החפץ חיים ח"ג עמוד תתרמ"ב)

והגאון רבי דוד לוריא סיפר על הגאון מווילנא, שכמה רגעים קודם נפשו הקדושה לישיבתה של מעלה, אחז בצעירותו ובכח ואמר: כמה קשה להיפרד מן העולם הזה, עולם המعيشת, שעל ידי מזעה קללה של צערת, זוכה אדם לראות פניו שכינה, (כמו שאמרו במנחות מג ע"ב, ומהו בשלוח עורך אורח חיים סימן כד סי"ז) ואיה איפה אפשר למזעה מזעה כזאת בעולם הבא?! (תולדות הפוסקים עמוד כו)

ובענין זה אמרתי להביא מעשה נורא מזמן הטזואה: בהגיע ראש חדש ניסן באחד ממחנות העבודה, פנה רב גדול אל יהודי אחד ושאלוה: מה עם מזות לחג הפסח? חשב היהודי בלבד, איזה מזות, מי חושב על מזות בזמן נורא שכזה? לא שירק בכלל! מאיפה נסיג כאן ממש תנוורו?! סכנת נפשות. אך לਮחרת שוב שואל הרב, מה עם המזות לפסח? ואותו היהודי תמה. כאשר ביום השלישי חזרה השאלה על עצמה, הבין היהודי שהרב מתכוון ברכיניות לדבריו. שאל: מה כוונתך רבי? אמר לו: העלתתי לשמור מעט קמח, ועריכים ללש ולאפות מצות ליל הסדר. אבל רבי הייך נעשה זאת, הרי השמירה כאן קפדיות ביתור ואני פסקת לרגע?! אמר לו הרב: השליך על הייחבר, נعا בלילה בהיחבא, במורתך מה מהחנה נבנה תנוור, וכל יום נתקדם מעת. כך עשו בפחד וחלהלה, עד שבעבור שבוע הסתיימה המלאה. בלילה שלמחרת, הביאו את הקמח, לשו ואפו מזות. שמהה גודלה אזהה בהם בשעה זו, החביאו את המזות בתוך בגדיהם, וחזרו למיקומם בהחבא. הנורא מכל לאஇיחר להגיע, ולאחר כחצ שעה הגיעו הגרמנים ימיה שם וזכרים וצעקו בעקבות נוראיות: "זויי אתם חושבים שלא דאיינו אתכם, מהר איפה המזות?!" בלב כבד הוציאו את המזות, והגרמנים דרכו עליהם ברגליים ובנעליים הגסות ורמסום. הרב לך את הפירורים, ניקה מה שיכל, עד שבkowski העלית להعلى כמוות של כוית אחת. בעת פנה ליהודי ואמר לו: אם שנינו נאכל, הרי לא נקיים את המזעה בשלמות, لكن אתה שטרחת על המזעה כל כך, בנית את התנור במסירות نفس, מגיע לך שיאתת תאכל את המזעה. אולם בהגיע ערב פסח, אמר לו הרב: עליה במוחך ריעון, אני יכול לכוון באכילת המזעה יותר ממך, لكن אני אוכל, אבל שבר המזעה בעולם הבא יהיה לך. בליל הסדר לך הרב את המזעה, ולפניהם שבר עלייה, אמר לו היהודי כיון שהרב הוא זה שאוכל את המזעה, הרב גם יזכה בשבר. עברו ימים, אותו רב נהרג בשואה היה"ד, והיהודים בחסדי ה' ניצל, עליה לארץ ישראל והתחבר לאדרמו"ר גדור פה בארץ. בהגיע ראש חדש ניסן, היהודי ישן על שבר המזעה של אכילת המזעה, ואף שכבר מחלת לי את המזעה, בא ומתחנן אליו: תמחל לי על שבר המזעה של אכילת המזעה, ואף שכבר

יח רבי שמעון בן אלעזר אומר, אל תרצה את חברך בשעת

ט ט ט מאירת עיניים

"שְׁמַחָה לְאִישׁ בְּמֻנֶּה פִי, וְדַבֵּר בְּעַתּוֹ מַה טוֹב". על כן: אל תרצה את חברך בשעת בעסוק – בשעה שהברך כועס, אל תנסה להרגיעו, שהדבר עלול להכעיסו יותר. אלא המtan שיתקරר מכעסיו, אז

יח אומרת המשנה, כי אף שעל האדם להשתדל להטיב לחבריו ולתקנים בדיוריו הטובים, אין לו לדחוק ולמהר לפועל לפני עצמו המתאים, וכפי שאמר שלמה בחכמתו ומשלי טו כט:

ט ט ט שמחת הלב

הספר העזום. משחתתוורר היהודי משנתו, אמר בלבד – חלומות שואה ידרכו. למחירת שב בא אליו הרוב בחלאמו ואמר לו: בבקשה ממך, תמולל לי בלב שלם, אני בא לךתך בה, תדע שהשבר על מעזה זו לבדה עצום מאד מואוד, בן אנוש איינו יכול להבין זאת. הילך היהודי בבוקר אצל האדמוני ומספר לו את כל המעשה מתחילה ועד סוף. ענה לו האדמוני: כדי שהמחילה שלך תהיה בלב שלם, תלחך לבת הכנסת, תפתח את היכל, הכנסיס ראש בין ספרי התורה, ותתחליל לשחוור את כל המעשה, איך שהרב אמר לך עוד מעט פסח וביקש מנק ללבנות תנור... את כל התהלהך של הבניה... איך הוא אוסף את הפידוריים... ואיך אתה אומר לו שיקבל הוא את השבר, ואיך תאמור ואת שוב בלב שלם. עשה היהודי בדברי הרב, הילך לבת הכנסת, פתח את ארון הקודש, ובכל קטע שחוור לעצמו, נזכר בכל הקושי שהיה אז מנת חלקו, ובכח... ובכח... ולבסוף אמר שהוא מותך לו בלב שלם על שכר המעזה. באותו לילו בא אליו הרוב בחלאם, שמח ולבוע בגדים לבנים ויפים, אמר לו: תנוח דעתך שהנחת את דעתך, אתה לא יכול לתאר איזה שכר עצום מתקבלים בעולם הבא רק על אכילת מעזה בלבד! והוסיפה: דע לך, אני כבר אני יכול לעשות עוד מעזהות, ואילו אתה עדין חי, חטופ ואוכל חטופ ושתה... נצל את ההזדמנויות שיש לך, וחטוף עוד מעזה, עוד חסד, עוד שיעור תורה...

יח ולא תשתדל לראותו בשעת קלקלתו. הנגן רבי יצחק אלחנן, רבה של קובנא, היה הולך לבית המדרש בשבת יחד עם מוכידו רבי יעקב ליפשיץ. לפתע ראה מרחק יהודי הולך לקראותו וסיגריה בפיו, כשהתקrab מעט האיש והבחין ברבי יצחק אלחנן, השליך מיד את הסיגריה מידו, לביראהו הרוב בקלקלתו. כשהנספה עם הרוב, הקדימו הרוב בברכת "שבת שלום", והלה ענה שבת שלום בכבוד ראש קרואו. לאחר שהלכו משם, התרגוז רבי יעקב וטען: רבינו הילא ראה מרחק שעישן סיגריה בשבת, והוא ציריך לנזוף בו ולחתיף לו מוסר, ולמה כבודו הקדימים לו "שבת שלום"? ענה לו הרוב, אני סבור שכאשר הקדמתי לו "שבת שלום", נראה שהnbsp; שnbsp; שnbsp; שבת שלום בכבוד ראש קרואו. שאליו ראני לא היה מקדים לי שלום, لكن עלי להזהר להבא לא לעשן ברחוב, פון יונגטני פטאום ויראה שאני מוחלט שבת, ויסור החן שלו ממנה. וכיוצא בהה אמרו באבות דרבי נתן (פרק יב), בשעה טהרה אהרן הכהן מהילך בדרכו, פגע בו אדם רשע, ואחרון הקדמים לו שלום, למחר ביקש אותו איש לעבד עבירה, אומר בלבבו, אויל לי היאך איש עני אחר לך, ואראה את אהרן? בושתי ממנה, שהוא הקדמים לי שלום. נמעא אותו איש מונע עמו מן העבירה.

בְּעֵסֶת, וְאֶל תִּנְחַמְּנוּ בְּשָׁעָה שְׂמֹתוֹ מִטְלָל לְפָנָיו, וְאֶל תְּשַׁאֲלָל לוֹ בְּשָׁעָת נְדָרוֹ, וְאֶל תִּשְׁתַּדֵּל לְרֹאשׁוֹ בְּשָׁעָת קְלָקְלָתוֹ.

יט שְׁמוֹאֵל הַקָּטָן אָוֹםֶר, (משלי כד) בְּנֶפֶל אֹוִיבָךְ אֶל תִּשְׁמַח וּבְפִשְׁלָוֹ אֶל יָגֵל לְבָדָךְ, פָּנָ יְרָאָה הֵ' וְרֹעֵב עַיִּינְיוֹ וְהַשִּׁיבָּה מַעַלְיוֹ אָפָוּ.

๙๖ מאירת עיניים

הוכחים מיד אלא המתין עד שעשו להם חגורות.

יט שְׁמוֹאֵל הַקָּטָן – למה נקרא שמו "קטן"? לפי שהיה עניינו ומקטינו את עצמו. ויש אמרים מפני שמעט היה קטן משמויאל הרומי וירושלמי סוטה פרק ט הלכה יג. **שמואל הַקָּטָן אָוֹמֶר –** דבריו פסוק הם בספר משלי, ומדווע כתובים בשםינו כי רגיל היה להזוכים ולהזהיר עליהם תדירים. **בְּנֶפֶל אֹוִיבָךְ אֶל תִּשְׁמַח...** פָּנָ יְרָאָה הֵ' וְרֹעֵב עַיִּינְיוֹ – כשהאדם שמח במפלת אויבו, הדבר רע בעיניו ה', כי אין זו מידת טוביה, ואף הקב"ה בעצמו אינו שמח במפלת אויבו. **וְהַשִּׁיבָּה מַעַלְיוֹ אָפָוּ –** הקב"ה יעביר את העונש מחברו – אליו, שיספוג הוא את הרעה אשר מיהיל הוא לחברו. ואולם כל זה אמרו ודוקא לגבי אדם מישראל, אבל אומות העולם, וכן פושעי ישראל, מותר לשמהות במפלתם, שהרי הם אויבי ה', וכמו שנאמר: "babod reshutim – רינה". וכן אמרו חז"ל (שםחות פ"ב ה"י) על המשומדים שמתו: "קרובייהם שמחים ולובשים לבנים, מפני שאבדו שונאיו של מקום, שנאמר 'הלוּ משנאיך ה' אשנאנא". (רשב"ץ)

יכול לקבל ממך דברי ריצוי ופיקוס. ואל תנחמו בשעה שמתו מוטל לפניו – אל תנחמו כשהצרה עדרין בשיא חזקה ותוקפה, שאז חשוב שאין דוגא על צרכו, ועלול הוא לכעוס ולהטיח בדברים לא טובים. **וְאֶל תְּשַׁאֲלָל לוֹ בְּשָׁעָת נְדָרוֹ –** בשעה שנודר אייזה דבר, אל תנסה לומר לו לסייע את דבריו, כי אז דוקא יתבצע יותר בעמדתו, ולא יוכל לאחר מכון לסתות. כגון: אם נדר שלא ידבר עם חבר פלוני, אל תאמר לו: 'בני, אל תידור על מקרה שיבקש ממך סליחה', או 'אל תידור על מקרה שייגרם לך הפסד', כי אז מרובה כעoso יתרזק בנדרו ויאמר, שנודר הוא שלא לדבר עימיו אף אם יבקש ממנו סליחה, ואף אם ייגרם לו הפסד. ולא יוכל לאחר מכון להתייר את נדרו. לכן עדיין שימתין, ולאחר שיירגע ימצא לו פתח להתייר את נדרו, שבודאי לא נדר על מקרה שהbaru יבקש סליחה, או על מקרה שייגרם לו נזק. **וְאֶל תִּשְׁתַּדֵּל לְרֹאשׁוֹ בְּשָׁעָת קְלָקְלָתוֹ –** כשתרצה להוכיח את חברך על קלקלתו, אל תתפос אותו "על חם" בשעת הקלהה ממש, כי אז יתביש ויכטער ולא יקבל התוכחה. ואף הקב"ה שהוכיח את אדם וחווה על שאכלו מעץ הדעת, לא

๖ טה שמחת הלב

ית בンפּול אויבך אל תשמה. כתוב רבנו יונה, שמואל הקטן היה רגיל לאמורו מפני שהוא דבר הנזרך ובני אדם נכשלים בו, כי גם בהיות האויב ישראל רשען, אין לשמו בראשתו, כי העדיק לא ישמה במפלת הרשעים, אלא אם כן כוונת שמחתו מפני שמלפת הרשות יש בה כבוד שמים, ולא מפני שנאותו אותו. וכמו שפסק מירון בשלוחן עורך ועה סימן טהה: "כל הפורשים מדרכי צבורה, והם האנשים שפרקו על התורה והמצוות מעלהם, ואינם כללים בכלל ישראל בעשיית המצוות ובכבוד השבת והמועדים, ובישיבת בתים בנסיות ובתי מדרשות, אלא הם כבני חורין לעצם בפרקתו על שמיים כשאר אומות העולם; וכן היהודים המכומרים, והמוסרים את ממונם של ישראל לשילזנות - כל אלו שמתו, אין אוננים ואין מתאבלים עליהם, אלא אהיהם ושאר קרוביהם לובשים לבנים ומתחנפים לבנים, ואוכלים ושותים ושמחים, על שאבדו שונאיו של מקום". ואמרו באבות דרבנן (פרק ט): לא יאמר אדם, אהוב את החכמים וشنא את עמי הארץ, אלא אהוב את כולם, וشنא את המתינים והאפיקורדים, המשומדים והמדיחים, המשומדים והמוסרים. וכן בדור הוא אמר (תהלים קלט כא): "הלוֹא מִשְׁנָאֵךְ הָאָשָׁנָא, וּבַתְּקוּמָמֵיךְ אֶתְקֹוטָתְךָ". תבלית שונאה שנאותם, לאויבים היו לך. ועליהם אמר שלמה בחכמתו (משל אי): "זָבְּאָבֵד רְשָׁעִים רְגָה". ואמרו חז"ל במגילת תענית, כי ביום שבעה ליהוד שסלו עשווה יום טוב, כיון שבאים זה מות הורוזוס, שהיה שונא את החכמים והורוג בהם, "שםחה היא לפני הקב"ה כשהרשעים מסתלקים מן העולם", כי במוות הרשע יש כבוד שמיים.

ומעשה באחד שליח גוייה בניישואין אזרחים, וכל ימי לא חזר בו ומת, ושאליו אץין את מIRON הראשון לציון ובנו עובדיה יוסף זוק"ל אם ישבו עליו שבעה, והשיב בזו הלשון: "חס ושלום, ברוך המקום שהרגנו".

וכה שמעתי ממIRON זוק"ל, על ראש הממשלה בן גוריון שם רשיים יركב, שחתטא והחטייא את הרבים עד מואוד. ופעם למחמת יום הכיפורים, כתבו עליו בעיתון שהוא עם והלך לבית הכנסת בכיפוף. מיד ביום שלמחרת יצאה הכחשה ממשרד ראש הממשלה, וביקש לפרסם ולהודיע שזה שקר, כי הוא לא צם ולא היה בבית הכנסת. עליו בודאי נאמרו: "זָבְּאָבֵד רְשָׁעִים רְגָה". חוברת "הabilities בהלהה ובאגודה" עמוד (331)

אף בンפּול אויב גוי מותר לשמות, וכמובואר בגמרא (גיגליה ט ע"א), בשעה שאמר המן הרשות למורדי היהודי עליה ורכב על הסוס, אמר לו מורדכי, איני יכול לעלות, שתSSH כוחי מפני התענויות שאני שרוי בהם. מה עשה המן? קופף את גבו, כדי שיעללה מורדכי עליון, ומשם יעללה על הסוס. וכשעללה מורדכי בעיטה בהמן ועללה. אמר לו המן, והלא כתוב אצלכם "בנפּול אויבך אל תשמה"? אמר לו מורדכי, ומה דברים אמרוים? באובי ישראל, אבל באובי נכרי, נאמר, "זאתה על במותיהם תדרוך", ונתן לו עוד בעיטה מושובת. והכנסת הגדרולה (אורח חיים סוף סימן טה בהגחות בית יוסק) כתוב בשם רבנו מאיר הליי מטוליטולא, שמוטרד לישראל לצעת חז"ל לתהום בשבת, כדי לנוקם את נקמת אביו שרעחו גוי, כי מעווה היה להפרע מען הרוזחים הגויים, טלא יהיה דם ישראל הפקר בעיניהם.

๖ ט מהות הלב

ומעשה נורא שהיה עם הרב הגדול המקובל רבי אברהם בן מוסא, מגדולי הרבניים במעירם הפנימי (זוכינו לשבח מון החורין) בשם הגודלים מעיראת אוთ פ, ושביבר ספר נהמד שיטה על מסכת סוטה, בכתב יד וכו'). באotta תקופה שלט בעיר "שרוף" [המניג הרותני של המוסלמים] שונאי ישראל, שתמיד חיפש חזנות להצער ליהודים. לרבי אברהם היה שכן יהודי יוא שםים, يوم אחד עבר האיש, בלבד כוננה, בשיטה חזרו של השרתית, גם לעליו השרפּ והרגנו. בשטעמה אמרו של רבי אברהם על הריגתו המשונה של השכן היהודי, נעצבה מיאד אל ליבּה והחללה לבכונות. באotta שעה חזר בנה מבית המדרש וראה את אמו בוכה. שאל אותה, מה לך אמי היקרה שאת בוכה? סיפרה לו מעنين הריגת השכן בידיו השרתית. בשטעמה בר אמר לאמו, מוכחה אני לנווק את נקמתו של היהודי. מה עשה? כתוב שם קדוש על פיסת נייר, קנה מחרוזות של חרוזים מסווגים שונים, והליך ליד ביתו של השרפּ, בהכריזו בקהל, מי רוצה לננות חרוזים? יצאה המשרתת של השרפּ ואמרה לו, יהורי, אל תעבור בדרך זו, כי השרפּ עלול להרוגך כפי שהרג את אטמול את שכן היהודי. אמר לה רבי אברהם, טוב מיאד שאמרת לי עלך, אני רואה שאתה אשא טובה, لكن קח ממוני את החרוזים האלה כמתנתה. לקחה המשרתת את החרוזים, ובראות רבי אברהם שהיא מתפעלת מן החרוזים, אמר לה אם תקח את הפטק הזה ותשליכיהו לבאר המים של אדרונר, אתון לך עוד שרשדות חרוזים נוספים. שמעה המשרתת בקהל, לקחה את פיסת הניר שהיא כתוב בה שם קדוש, וזרקה אותו לבאר המים, ורבוי אברהם נתן לה עוד חרוזים. באותו רגע היו בيتها של השרפּ בניו, בני נינו ומשרתתו, ביחד שבעיים نفس. ובשעה ששתו ממי באר המים, מתו כולם יחד עם השרפּ. "בן יאבדו כל אויביך ה'".

מנagger השרפּ היה לבקר את המלך בכל יום בובוקר, אותו היום המתין המלך זמן רב לבוא, משראה שהוא בושש לבוא, שיגר לבתו שנים מעבדיו, בהתקרכם לפתח הבית, נקסו בדלת, לא היה כל מענה, פתחו את הדלת, ולעיניהם התגללה מוחזה מהרייה, השרפּ וככל אנשי ביתו שכבו פגרים מותמים. שכבו העבדים למלך, והודיעוונו. אסף המלך את כל שריו וווענייו, כדי לטפס עצה, אך קרה המקרה המוזר הזה. אחריו שעות רבות של דיונים והתייעצויות, אמרו, שמא הורעללו השרפּ ובני ביתו מן תנור החימום שהיה בבית, ואולי הייתה ידם של היהודים במעיל הזה. שלח המלך לקרוא לרבים של היהודים, ומספר לו את כל העניין, וביקשו לחזור ולפתחו את התעלומה, מי אשם במות השרפּ ובני ביתו. הרב ביקש מהמלך זמן של שלושים ימים, כדי לחזור את העניין. הסכים רק המלך, וחזר הרב לבית המדרש. בבואו רבי אברהם למלוך עם חבריו בבית המדרש, נודיעו לו שהמלך קרא את הרב לשיחה, והבין שהוא התקבש לברור את עניין מיתה השרפּ. ניגש רבי אברהם לרבו, ויאמר אליו, דבר סתר לי אליך, נכנסו לחדר אחר לבדם, ומספר לדבּ: בהיות השרפּ הרשע הזה הרג את שכני, איש היהודי ירא שמיים, נקמתי את נקמתו, על ידי שם קדוש שכתבתי על פיסת ניר שהושלך אל תוך באר המים של השרפּ, וגרמתי לו שימוש עם כל משפחתו. אמר לו הרב בחתפعلות: יישר כחך אשר שברת זרעך רשות. אך עליך להעתיק מיד את מקום מגוריך למדינה אחרת רוחקה, שלא יודע הדבר למילכות, והבאת עלייך אשם, וגם כל היהודים לא ינווקו. لكن קום ברוח לך אל תוניס. נתן לו הרב סכום כסף, ויעש רבי אברהם עם אמו לתוניס וישב שם.

כ אלישע בנו אבוייה אומר, הלומד ילך למה הוא דומה, לדיו כתובה על ניר חדש. **והלומד ז肯 למה הוא דומה,** לדיו כתובה על ניר מחוק. רבי יוסי בר יהודה איש כפר הפלבי אומר, הלומד מן הקטנים למה הוא דומה, לא כל ענבים קהות ושותה יין מוגטו. **והלומד מן הזקנים למה הוא דומה,** לא כל ענבים בשנות ושותה יין ישן. רבי אומר, אל تستכל בקנקו, אלא במה שיש בזו. יש קנקו חדש מלא ישן, וישן שאפלו חדש אין בו.

๖ מאירת עניינים

וגם מעורבים בו שמרים. כך חכמת הערים עדין בoser, לא נתבשלה בקרבתם, ועודין מלאה היא ספקות ואי בהירות. **והלומד מן הזקנים למה הוא דומה,** לא כל ענבים בשנות ושותה יין ישן – חכמת הזקנים דומה לענבים בשנות יין ישן, כי היא בשלה ובבוררת וצלולה וברורה כראוי.

רבי אומר – מוסיף רבי יהודה הנשיא על הדברים, ומסייג אותן: אל تستכל בקנקו, אלא במה שיש בו – לא תמיד בהכרח תלוי הדבר בגילו הפיזי של האדם, אלא יש קנקן חדש מלא ישן – ישILD שטעמו כתעם זקנים. **וישן שאפלו חדש אין בו –** יש זקנים הפחותים במעטת החכמה מן הילדים. (רמב"ם, בריטנורא וועוד)

כ הלומד ילך למה הוא דומה, לדיו כתובה על ניר חדש – הלימוד בימי הילדות נחקר היטב ונינו נשכח, כמו דיו הכתובה על ניר חדש, שהדיו נדבקת לדף הטוב ואינה מתקלפת. **והلומד ז肯 למה הוא דומה,** לדיו כתובה על ניר מחוק – הלימוד בגיל גדול עשוי להישכח בקהלות, כמו דיו הכתובה על ניר שמחקו אותו, ואין הדיו נתפסת בו הטוב בגלל רשמיו הקודמים.

הלומד מן הקטנים למה הוא דומה, לא כל ענבים קהות – הלומד מן הערים דומה לאדם שאוכל ענבים בoser, שלא התבשלו כל צורכם. **ושותה יין מוגטו –** שותה יין מן הגת שלו, כשעדין היו לא תסס כראוי,

๗ שמחת הלב

כ הלומד ילך למה הוא דומה לדיו כתובה על ניר חדש. באבות דרבי נתן (פרק כב) מוסיף רבנן שמעון בן גמליאל: הלומד תורה בילדותו דומה לבחור שנושא בתוליה, שהוא הוגנת לו, והוא הגון לה, היא מתקרבת אליו, והוא מתקרבת אליה, כמו שנאמר על התורה, "אלית אהבים ויעלת חן, באחבתה תשגה תמיד". אבל הלומד תורה בזקנותו דומה לכך שנושא בתוליה, היא הוגנת לו, והוא אינו הגון לה, היא מתקרבת אליו, והוא מתפרק ממנו. עי"ש.

๖ ט מהות הלב

הלוֹמֵד יַלְד לִמְהוּמָה. שׁוֹתָר רְבָות הִיה מְשֻׁנָן הַלְדָךְ רְבִי מַאֲיר אַבְיכְּחִזְעִירָא אֶת לִימּוֹדֵיו שֶׁלְמַד עִם רְבָו הַצְּדִיק רְבִי יְחִיאָה דָהָא, בָּן בְּתוֹ שֶׁלְ רְבָנוּ יְעַקְבָ אַבְיכְּחִזְעִירָא, עַד כְּלֹות הַכּוֹחוֹת מִמְשָׁ – כְּחוֹתוֹ שֶׁלְ יַלְדָ. וּבָעוֹד שֶׁשָׁאַר הַתְּלִמְדִים בְּנֵי גִילּוּ הַסְּתָפְקָו בִּידְיעַת הַחּוֹמָר עַל בּוֹרוּיָה, הַשְׁקִיעָר רְבָנוּ עוֹד וְעוֹד, כְּשֶׁהָוָא מַחְכִים וּמַרְחִיב אֶת אַפִיקְיוֹ לְהַבְין דָבָר מִתּוֹן דָבָר, הַרְבָה מַעֲבֵר לִמְהָ שְׁנִיתָן לְעַפּוֹת מַנְעֵר בָּן גִילּוּ. בְּשַׂנְכְּנוּ אַחֲדִים מַבְנֵי הַמְשִׁפְחָה לְאַבְיוֹ הַכְּבָא סָאֵלִי, וּבִקְשׁוּ לְהַסְּבָב אֶת תְּשִׁוּמָתָ לְבָוָא לְעַובְדָה שְׁבָנוּ מוֹנָעַ מִפְיוֹ מַזְוָן וּמַשְׁקָה וּמַרְבָה לְהַתְּעֻנוֹת בְּהַיוֹתָו שְׁקוּעַ בְּלִימּוֹדוֹ, הַרְבָה מַעֲבֵר לְכוֹחוֹתָו שֶׁלְ גַעַר בָּן גִילּוּ, גַעַנְהָ לְהַמְּרָבָב: "אֵין לְכָם מָה לְדַאֲגָג... לֹא יָאֹנוֹ לֹו בָל רַע, שְׁכָן הָוָא נִזְוָן מַזְוָן רַוְחָנִי...".

בָאַחַד הַיּוֹם, רָאתָה אָמוֹ הַצְּדִיק פָּרִיחָה עַיְיָה, כִּי חַחְשִׁין הַיּוֹם וּבְנָה לֹא שֶׁ הַבִּיתָה מִבֵּית הַמְּדָרֶשׁ. כְּשִׁיעָאָה לְחַפְשָׁו, רָאתָה אֶת בְּנָה שְׁעִוּדוֹ שְׁקוּעַ בְּתַלְמוֹד. הַשְׁמַשׁ שְׁקָעָה מִכְבָר וּנְרָ קָטָן שְׁמַעְזָא בְּאַחַד הַאֲרוֹנוֹת, שִׁימְשׁ אֹתוֹ בְּעַיְנוֹן הַעֲמֹוק. חַשְׁבָה לְהַפְּסִיקָו וּלְהַבְּיאָו הַבִּיתָה, לְמַנוֹחָת לִילָה וּלְאִגְרָת כּוֹחוֹת לִיּוֹם הַמְּחֹרֶה, אֶךְ בִּקְשָׁה קָודֵם לְהַיוּעֵץ עִם בָּעֵלה הַדָּגָול בְּכָאָסָלִי. לְהַפְּתָעָתָה אָמַר לְהַרְבָה: "הַנְּחִי לֹו – בָרְ גַדְלִים".

לִימִים, וְהָוָא בָחָור הַעֲומֵד עַל דַעַתוֹ, נַהֲגָ רְבִי מַאֲיר בְּעַצְמוֹ מַה שְׁאַמְרָוּ חִזְעִילִי (יּוֹמָא עַד עַיְיָ), שְׁתְּלִמְדִי חַכְמִים דּוֹמִים לְנָשִׁים [תְּשִׁוּשִׁים] וּעוֹשִׁים גְבוֹרָה בְּאַנְשִׁים. אָרָע, שְׁתְּהַעֲמִיק בְּסָגְנִיא מוֹרְכַבָת בְּמִשְׁךְ יוֹמִים תְּמִימִים. מַזְוָן וּמַשְׁקָה לֹא בָאוּ אֶל פִיּוֹ, וְהָוָא אַינוֹ מִשׁ מִסְפְּרִיו וְאַינוֹ מִרְפָּה מַעֲיָנוֹן. בִּקְשָׁ אַבְיוֹ לְהַפְּסִיקָו, אֶךְ הַפְּעָם הַיּוֹתָה זוֹ אַמְוָה שְׁעִירָה בְּעַדוֹ, וְאִמְרָה: "הַנְּחִי לֹו – בָרְ גַדְלִים". וּכְשַׁנְהִנָּהָם גַם יַחַד עַוְמִידִים עַל הַמְשִׁמְרָד לְבָל יַזְיק עַמְוָה, תַּוקְ שָׁהָם מַרְחִיבִים אֶת הַגְּבוּלּוֹת עוֹד וְעוֹד, הַלְךְ הַגַּעַר מַאֲיר וְגָדָל וְהָאִירָוּ כִּי עִם הַוּרִים שְׁכָאָלִי, וְעַם דָרְךְ חִינּוּק שְׁכָזּוֹ, בָאַמְתָ גַדְלִים. ("אָבִיד יְעַקְבָ" עמוד 412)

הַלוֹמֵד יַלְד לִמְהוּמָה. הַיּוֹם הַיּוֹם יַמְיִ ערְ וּמַזְעָק, בְּיוֹשְׁלִים שְׁרָה עֲנִיות גְדוּלָה, וְכָל אָבָ מַשְׁפָחָה נָלָחָם לְהַבְיאָ טָרֵף לְבִתְ�וָה. גַם רְבִי יְעַקְבָ עַוְבְדִיה זְעַל טָרֵחָ רְבָות עַל הַמְּחַמָה וְעַל הַכְּלָלָה. בָאַחַד הַיּוֹם כְּשַׁכְבָה הַעֲבֹודָה עַל כְּתָפִיו, בָחְנוּתוֹ שְׁבָשְׁבּוֹנָה בֵית יִשְׂרָאֵל, חַשְׁבָ לְעַצְמוֹ: הַזָּהָרָה קָשָׁה, וּבְנֵי הַגָּדוֹלָ כָּבֵר בָן תְּשֵׁעָ שְׁנִים, וַיְכֹל הָוָא לְעַזְזָר לִי וְלַשְׁאָתָא עַמִּי קָעֵת בְּנִתְלִ הַפְּרָנְסָה. הָוָא קָרָא אֶת הַיְלָדָה שְׁשִׁיחָה בְשְׁכָנוֹתָם בְּחַצְעָ, וּבִקְשָׁ מִמְנָה לְכִי לְבִתְיָ, וְתַקְרָא יַבְנֵי הַגָּדוֹלָ עַוְבְדִיה שִׁיבוֹא לְעַזְזָר לִי בְחַנּוֹתָה. כְּשַׁגְעִינָה הַיְלָדָה לְבִתְיָ, רָאתָה אֶת הַיְלָדָה עַוְבְדִיה יַושְׁבָ, וְלִמְוֹלָז גָּמְרָא פָטוֹחָה וְהָוָא הַוגָה בָה בְחַשְׁקָ רְבָ. הִיא קִימָה אֶת שְׁלִיחָה, פָנַתָה אֶלְיוֹן וְאִמְרָה לֹו, אֶבְיךָ מַבְקָשׁ שְׁתָבָא לְעַזְזָר לִי בְחַנּוֹתָה. גַעַנְהָ לְהַיְלָדָה: "אָמְרוּ לְאָבִי, כִּי עַתָּה אַנְיַ לְוֹמְדָ". בְּשִׁשְׁמָעַ זֹאת אָבִי, הַבָּן לְלַבְוָ כי רַצְוָנוּ עַזְ לְגַדְלָ בְתּוֹרָה בְעַמְלָ וְיִגְעַנָּה רְבָה כָבֵר מִילְדוֹתָו, וְלַקְיָם בְּעַצְמוֹ "כִּי הָם חִינְנוּ" כְפִשְׁטוֹ, וְשָׁמָחָ בָוָ וְהַנִּיחָוּ לְנִפְשָׁו.

בְּחַזְדָמָנוֹת אַחֲרַת כְּשַׁהְרוֹחָק גָבָר יוֹתֵר וְהַמְשִׁפְחָה גְדוּלָה, לֹא יַכְלָה הָוָא לְעַמְדוֹ בְעַוּמָס קַושְׁי הַפְּרָנְסָה וְהַמְּזֻקָה הַכְּלָלִית, בְּנוֹסְפָ לְנִשְׁיאָת הַאֲרָגוֹנִים הַכְּבָדִים, וְעַל אֶפְ שְׁבָנוּ הַגָּדוֹלָ

ב' שמחת הלב

היה עיטה חיל בלבמודו בישיבת פורת יוסף, ומאור תורתו החל מותנוען בין כותלי הישיבה, הוערך אביו לעורתו לכמה משיעות היום, שהלאה הפרנסה קשה מנשוא. כשהבחין ראש הישיבה הגאון ובנו עוזרא עטיה צצ"ל שהבחור עובדיה נעדר כמה ימים מהישיבה, לך עמו את ראש המקובליס הגאון רבי אפרים הכהן צצ"ל, ויחדיו באו לבקש את הילום ולהזכיר להאר בישיבה. עמיד רأس הישיבה בתוקף, כי לא יתכן שהבן שבחן גשמית כל עוד שהוא עירך למחיה רוחנית לדורות הבאים. אם חסר עובדים אני מוכן להחליף אותו – אמר רأس הישיבה – הביטול תורה שלו חמוץ מהבטול תורה של... בשמו האב דברים אלו, שמה בלבדו, ונתרצה להעיבר מעלה כתפי בנו על דרך ארץ, כדי שיוכל לשאת על כל תורה. (מלך ביזופי עמוד 27)

שוב מעשה, בהיות הנער רבי עובדיה בן ארבע עשרה שנה, חשקה נפשו בתורה גם בלילות כבאים. הוא רעה לישב ולהתמיד בלימודו עד לשעות הקטנות של הלילה, אך הורי לא הסכימו לזאת מחשש טמא יזק הדבר לבנייתו. מה עשה הנער שרצוינו היה זו ל תורה? התารון בערב לשינה בשאר אחים, שכב במיטה כמוו כולם, ומישראה שהכל נמים את שנתם, לבש את בגדיו על הפיגימה, ויצא את הבית בחשאי כאשר רגלו מוליכות אותו אל בית המדרש הסמוך לביתם "באאר שבע" שכשוכנת בית ישראל. את המפתח קיבל מיד הגבאי מבעוד יום, פתח את בית המדרש, הדריך את האור, וישב ללימוד בחשך גדול כאוות נפשו במשך שלוש שעות. בסימנו את לימודו, חזר אל ביתו בשמוכה וגיל, נס את שנתו בשאר אחים, וכם עם כולם כאילו לא ארע דבר. אחים המנוח רבי אברהם זיל הבחן מספרليلות בנעשה, והتلבת האם להודיע זאת להוריו, כי סוף נעשה כאן בדבר בחשאי גנד רענמנ. ומה גם שהדבר עלול אולי להזיק לבנייתו של אחיו. ואולם במחשבה שנייה נמלך בדעתו, והחליט שלא להודיע על כך להוריו, כי הלאו אחיו הולך ללימוד תורה, ולא למקומות לא טובים חלילה, ולמה לו להפדרינו... (מלך ביזופי עמוד 35)

על כן, חובה קדושה על ההורים היקרים לעודד את בניהם לעסוק בתורה, ויבטחו להם שבר, כדי לרבעם לנעל הזמן ולסייעים מסכתות. ואין ספק כי דבר זה נפלא ואני עורך אליו, ובפרט בדור זה שהנישונות ברחוב ובבים, וקשה להושיב ילד או בחור שילמד ויעסוק בתורה בחשך רב וברצף זמן ממושך, אם לא שמעודדים אותו במתנות ופרסים.

ושמעתי ממון הראשון לציוון ובנו עובדיה יוסף זצוק"ל, שבחיותו נעד בר מיעזה, פנה אליו אדם אמיד, ודיבר עמו שיסיים בכל חדש מסכת, ובכל ראש חודש יעשה לו סעודה בבניית הכנסת לסיום מסכת, ויתן לו סכום כסף לעידוד. אמר ממון: בתחילה למדתי מסכתות קטנות, ביצה, תענית, מגילה, וכו' והוא קל לסייעם בחודש אחד, אך לאחר מכן המשכתי גם במסכתות הגדולות, והתאמצתי והתייתי שוקר על לימודי לילות כספים, כדי לסייעים את המסכת עד לראש החדש הבא, ובעקשנות זו העלהתי לסייעים מסכתות רבות. ואני ספק שלימוד זה דחף אותי ודרבן אותי להלאה להתמיד בלימוד יומם ולילה, ולהזoor ולסייעים עוד ועוד.

๖ טומחה הלב

אשרי ההורים הולכים את הדברים לתשומת לבם לחזק ולעוזר את בניהם ללמוד בשקיידה והתמדה. וב└בד שיעשו הכל באבבה ובנוועם, וועליהם אמרו: "אוככל מפירותיהם בעולם הזה, והקרן קיימות לו לעולם הבא". וככה אמר מרן זצוק"ל, שגמ' בן המועלך בלימודיו, נכוון להצמיד לו מורה פרטי, כדי שיחכימ יותר, ובכך יסיטים מסכנות רבות, ויעלה מעלה מעלה במעילות התורה. וכן נהג בעיניו עם בניו.

הלוֹמֵד זקן למה הוא דומה, לדיו כתובה על נייר מוחוק. ומכל מקום כתוב רבנו יונה, אל יאמוד הזקן, חן אני עז יבש, אחריו שאין התורה מותקיניות כי, למה אקרה והבל איגע, כי בכל זאת הנה שכרו איתו, שלמד וטרח ועשה מצואה. משל לטוכר פועלם שננתן להם כל' נקוב לחתת בו מים, ופסק עליהם שכר יום, הכספי אומור, מה תועלת במלאת כי, הרוי זה נכנס בזו ווועצא בזו, הפkick אקלט שכר יומי. ואחד המרבה ואחד הממעיט, וב└בד שיכוון לבו לאביו שבשמי.

וא וראה מה כתוב מופת הדור הגאון החזון איש (אמונה ובתחו פרק ג' אות כה): מן המורగלות לחשוב, כי אמנים ישנה חובה רבת הערך לייסיד ישיבות לגדל בנימ' לתורה, וליצער תלמידי חכמים. אבל כדי למלאות חובה זו ניגשים למצואות הנפשות הראוות - גיל יודע לתלמיד בצעירות מוחלטת, אך זה שכבר נתבגר וכבא בשנים ולא למד בילדותו, כבר נפסל בעיני האדם מלחויות תלמיד, וכבר נדמה להם המבוגר הזה לבלתי ראוי להכינה בחhalten. גם המבוגר בעצמו אינו רואה חובה לנפשו להכנס לבית המדרש לבקש תורה. מכיר הוא חובה לקביעות עיתים לתורה, ללימוד ומה שיזודע כבר, אבל חובת עלייה הגדולה והרומה, רוחקה ממנו, והוא נודם ביאוש נוטן. אך יש לדעת, כי אין זה על פי התורה, כי חובת האדם בעולםו, כל עוד הנשמה בקרבו, להשתדל להיות חולך וגדל. ואם אמנים הלוֹמֵד זקן דומה לדיו כתובה על נייר מוחוק, אבל לגורל יקרת החכמה ורוב ערכה, גם דיו החכמה על נייר מוחוק, אין ערוך אליה ואון מסטר לעזען טוויה. ע"ב.

הלוֹמֵד מן הקטנים למה הוא דומה... יש לבדר כי בדרך כלל תלמידי חכמים עיריים, הם מיראי הוראה ביתר, ונוטים תמיד להחמיר כי לא ייחמירו כל כה. לא כן החכמים הזקנים, אשר כוחם גדול יותר והספיקו לראות משיך ימי חיים פוסקים רבים וסבירות רבות להקל. וכיוצא בזה כתוב גדול הדור הגאון רבי יהזקאל לנדא בעל הנודע ביהודה (קמא חלק אבו העיר סימן כה בהנאה): "אמר יהזקאל, תשובה זו כתבתה בילדותיו זה לעילתה משלושים שנה, ומחייבת שהיית עיר לימים היהתי מיראי הוראה ביתר, ולכן נתיתני ברוב הסברות להחמיר, יותר מלחקל... אבל עכשיו אני חוזר بي, ודברים שאמרתי טעות הם בידי". ע"ש.

הלוֹמֵד מן הזקנים למה הוא דומה... אמרו במשנה (סוף מסכת קינס): רבי שמעון בן עקשיא אומר, זקני עם הארץ כל' זמן טמוקינים, דעתם מיטופפת עליהם, שנאמר איוב יב: כ"ג מס' ר' שפה לנאמננים וטעם זקנים יקח", אבל זקני תורה אנסם כה, אלא כל' זמן טמוקינים דעתם מותיישת עליהם, שנאמר (איוב יב: ב): "בישישים חכמיה ואיך ימים תבוננה". لكن בודאי שיש להעדייף כל שאפשר, שימוש תלמידי חכמים אצל הרבנים הזקנים.

כִּי רַבִּי אֶלְעָזֵר הַקְּפָר אָמֵר, הַקְּנָאָה וְהַתֹּאָה וְהַכְּבֹוד, מַזְכִּיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם.

๖๗ מאירות עיניים

שיכבדו בנו בני אדם. וכותב הרמב"ס:
"עם אלה המידות או אחת מהן -
הפסד הדת בהכרח, ולא יושנו לא
מעלות שכליות ולא מעלות מידות".

כא שלושה דברים גורמים לאדם
לצאת מדעתו ולאבד את עולמו:
הקנאה - באחרים. התואוה - למלא
את הנאות גופו. והכבוד - שרצה

๖๘ שמחת הלב

כא הקנאה. הנה מעאננו בנחש הרכומוני "שנתקנא" מادرם הראשון ואשתו חווה, וביקש להרוג את אדם ולישראל את חווה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני אמרתי מלך תזהה על כל הבבמה וחית השדה, ועלך בקומה זקופה, עכשיין על גחונך תלך. ואז ירדו שני מלכים וקעזו את ידיו ורגליין, והוא קולו הולך מוסף העולם ועד סופו בראשית רבה כ.ה. אמר עוד הקדוש ברוך הוא, אני אמרתי שתתאבל מ滥用 אדם ותתודה משותאו של אדם, עכשיין, יועפר תאכל כל ימי חייך" וכו'. נמצוא שם שבקש - לא ניתן לו. ומה שבידו - ניטל ממנו. כי מי שנutan עיניו בדברים שאיןיהם שייכים לו, במקום להסתפק בדברים שניתנו לו - בסופו של דבר גם מה שניתן לו נלך ממנו. וזהו שאומרים: "הגמל הלק לבקש לו קרניות, אוזניות שהיו לו נקענו ממנו". וכן אתה מועצא בקון "שנתקנא" מאחיו הבל, שנולדת עמו תאומה נוספת, וביקש לירש את הארץ, ונענש שיהיה נע וננד בארץ, וה' שם לו אות קרן במצחו, ועל ידי כך נהרג. שכך אמרו רבותינו, למשך סומא היה, ותובל קין בנו היה מושכו ומנהיגו, פעם וראה מורתוק את קין, ונרמה לו כמו זה מהמת הקרן, ואמר לאביו, היה אני רואה, ומשך בקש וחרגו (רש"י בראשית ד ככ). וכן אתה מועצא בקורה "שנתקנא" על נשיאותו של אליעפן בן עוזיאל, שמנינו משה נשיא על בני קחתה, על פי ציוויו של הקב"ה, ונטרד מן העולם, שפתחה הארץ את פיה, ובולעה אותו ואת כל משפחותו. וכן אתה מועצא בדורג שהיה אביך הרועים "ונטקנא" בדור, שראחוה נבון דבר, וגבר חיל במלחמה של תורה, וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום. ומה היה סופו, שנטרד מן העולם, ושלושה מלכים נודנו לו בעת מיתתו. אחד ששיתח ממנה את כל תלמידו, ואחד שרדף את נשותו, ואחד שפיזר את עפרו (סנהדרין ק). וכן אתה מועצא באחיתופל "שנתקנא" מליכותו של דוד, והחתנשא לאמר אני אמליך, ובסופו של דבר התאבד וחנק את עצמו. וכן בלעם וגיהזי ואבשלום ואדרוניהו ועוזיהו והמן, שנתנו עיניהם בימה שאינו ראוי להם, מה שבקשו לא ניתן להם, ומה שבידם נטלו מהם.

ואולם יש "קנאה" שהיא טובת, כמו שנאמר, ותקנא רחל באחותה, ואמרו במודרש (בראשית רבה עא ט), שקנאה במעשהיה הטובים, אמרה אל מלך שהוא ערך לא היתה זוכה להעמיד ארבעה שבטים. וכן נאמר (משל כי ז): "אל יקנא לך בחתאים, כי אם ביראת ה' כל היום". וכן אמרו חז"ל (בבא בתרא כא ע"א) "קנאת סופרים תרבה חכמה", דהיינו כשרואה את חברו גדול ממנה בתורה, מתייגע בלימודו ושוקע על דלותות התורה כדי שיגודל גם הוא כאחיו. ומכל מקום יותר טוב שיריגיל עצמו בלימוד התורה ללא קנאה אלא מחמת אהבת הלימוד עמו. (הרש"ץ)
מספרים על הגאון רבינו ברוך מרדכי ליפשיץ [בעל שו"ת ברית יעקב] שהיה חתנו של אחד

๖ טהרת הלב

העשירים הגודלים בולקוביסק, והוא יושב בבית המדרש ועובד בתורה בהתמדה גדוֹלה. באותו בית המדרש היה גם הנגן רבי יצחק אלחנן בעירותו, יושב ועובד בתורה בהתמדה ובתקופה רבתה. ומתקון "קנאת סופרים", התהרו זה וזה בהתמודד. וכל אחד מהם היה משתדל להשכים לבית המדרש קודם שיבואו חברו לבית המדרש. בערב יום הכהפורים ביקש רבי ברוך מודכי מאות חמאות שתכין לו סעודה קטנה בשבייל מועצאי יומ כיפור, כדי שיוכל למהר ולסעוד את לבו ולהזoor לבית המדרש, טרם שרבינו יצחק אלחנן יבוא לשם. תיכף במועצאי יום הכהפורים אחר ההבדלה חטף ואכל את הסעודה שהוכנה בשביילו, ומיד אז רץ לבית המדרש, אבל כאשר הגיע השותומים, בשומו את קולו של רבי יצחק אלחנן שכבר ישב ולמד. הוא שאל אותו, האם לא הלכת לטעם דבר מה אחרי התענית? ענה לו רבי יצחק אלחנן בחירות: אני הבנתי, שתאבל אצל חמאות, כדי שתוכל מהור להזoor לבית המדרש, אך אני הבאתי מראש מבית מאכל ומשקה, ולכן הספקתי להיות בבית המדרש לפניו...

הקנה והתאה. מוספרים שפעם הקנה והתאה היו מחלכות בדרכ, ראה אותן המלך ואמר להן: אהת מכך תבקש מה שתרצה ואtan לך, אך לחברתך אתן פי שנים. כמו כן שהתאה והרעה לצלב פי שנים, כי היא מותאותית לעוד ועוד, וגם הקנה רעהה פי שנים, כי לא יכול לשובל שלחברתך יהיה יותר ממנה, על כן כל אחת דחקה בחברתך שתבקש ראשונה. הווכוח נמשך וכן מה עד אשר "ויתרתה" הקנה שהיא תבקש ראשונה. ומה ביקשiao לה עין אחת? למה? כדי שלתאהו יוציאו שתי עיניים!!! (הרשכ"ז בספר מגן אבות בשם "מכח הפנינים")

ונתבונן, למה הקנה לא בקשה מיליון דולר? כי אז התאהoka תקבל שני מיליון. טוב, אז שתבקש גם היא שני מיליון. לא, עדין לא טוב לך, כי או התאהoka תקבל ארבעה. ואז מה אפשר לך, היי את רצית שנים וקיבלה שנים? אלא זהה הקנה, אינה יכולה לשובל של שנייה יהיה יותר. נו, ועכשו מה הרוחות שיזוציאו לך עין? כלום, רק נזק. נמצוא שהקנה – לא אפשר לה לא להרוויח ואפיילו להינזק ולהזיק לאחרים, ובלבך שלשני לא יהיה יותר ממנה. זו כבר לא הינה אלא רשות, מוקן שיכאיב לך ובלבך שהשני לא ירוות.

לפי זה מובואר מה שדרשו חז"ל (יערין ט ע"ב) על הפסוק (קהלת י:יא), "אם ישך הנחש בלוא לחש, זאין יתרון לבעל הלשון", לעתיד לבוא מתקבצות כל החיוות ובאות עצל הנחש, ואומרות לנו: ארי דודס ואוכל, זאב טוף ואוכל, אתה מה הינה יש לך? אומר להם הנחש: וכי מה יתרון לבעל הלשון, כלומר, מה הינה יש לו לדצל על חבירו?! ויש להבini, הלווא לבaura ישנה הינה לבעל הלשון שנוקם בחברו, וכמו שכותב הרמח"ל (מסילת ישרים פרק יא): "הנוקמה מותקה לו מדבר, כי היא מנוחתו לבירה?" אך לפי האמור, לנוקם ולהזיק לשני ללא הינה וווחת של קבלת משהו אינה נחשבת הינה, אלא רשות לשם רשות.

התאה. مثل לכרכם סגור ומוסגר מכל סביבוי, עבר השועל וראה מרוחק את הענבים ונתאה להם, אך לא מצא פתח להכנס דרכו אל הכרם, כי אם חור קטן צר מאד. מה עשי? עם ימים ובאים, עד שבחש בשרו, ונכנס דרך החור אל הכרם, ואכל ענבים לנפשו טובעו. כשקרבוימי העיר, פחד מiad מבעל הכרם פן יהרגנו, וביקש לבירוח ממש, אך לא יכול לעמוד, עד ששוב עם ימים רבים ושב לדירות בתחילת, ויצא דרך החור אשר דרכו נכנס. כשיצא עמד על גבעה אחת, ואמרו: כרם, כרם, מה נאים ומתקוים פירוטין, אך מה הינה יש ממך?! שם שיכנסתי אליו בחוש וזה, כך יצאתי ממך דל ווזה! כן הוא העולם הזה,

כְּבָב הַוָּא תִּהְיָ אֹמֵר, הַיְלּוּדִים לְמוֹת, וְהַמְּתִים לְהַחִיּוֹת, וְהַחִיִּים לְדוֹן. לִידְעָה לְהַזְׁדִּיעַ וְלִיהְזִעַד שֶׁהָא הַיּוֹצֵר, הָא הַבּוֹרָא,

๖ מאירת עניינים

לְידֹון – החיים אינם הפקר, אלא הם עומדים להיות נידונים. יש על כל אדם לידע – ללמידה ולדעת אחרים, להודיע – לפרסם ולהודיע לאחרים, ולהודיע – להבין היטב בתוככי.Lib. מה? **שהָא הַלָּ** – ה' יתברך הוא האלוקים, **הָא הַיּוֹצֵר** – עושה ויוצר ופועל בעולם כרצונו, מפני שורי ה' הוא הבורא – הוא שברא את העולם יש מעין. ככלומר הקב"ה הוא כאן בעל

כְּבָב במשנה זו מבואר כי האדם צריך להיות מתוד הבנה שיש דין ויש דין, וכל מעשי יבואו בחשבו ליום הדין. **הַיְלּוּדִים לְמוֹת** – כשהתינוק נולד, כבר הוא מתועד למות. החיים כאן אינם נצחים, כבר מרגע לידתו הוא מתקדם את את ליום המתה. **וְהַמְּתִים לְהַחִיּוֹת** – החיים אינם מסתיימים עם המוות, אלא יש חיים לאחר המוות, ואף תהיה תחיית המתים. **וְהַחִיִּים**

๗ שמחת הלב

נכנסים אליו דלים ודרשים וממנו דלים ודרשים, שלא לוקח האדם עמו בקביר כלום. וכן הוא בתאות הממון, אהוב בסוף לא ישבע בסוף, כארם העצמא, ושותה מים מלוחים, כן יגבר צמאנו יותר ויותר. (מדרש קהלה)

ובכל התאות, ריבוי מأكلים שאדם אוכל בכל עת, שאין לו זמן קבוע לסעודתו ואכילתונו, אלא כל זמן שיראה פירות ומוגנות אשר הם תאוא לעיניים, אוכל מהם כנפשו שבעו, והם יכולים להביאו לידי מחלות טונות, וכמו שכותב הרמב"ם (פרק ד מהלכות דעתו הלכה ט), אכילה גסה לגות כל אדם היא מקור לכל החלאים, ורוב החלאים שבאים על האדם אינם אלא מפני שהוא ממלא כורסו, ואוכל אכילה גסה, ואפילו הם מأكلים טובים. והוא בכלל מה שאמר שלמה (משל' כא, ט) שומר פיו ולטונו שומר מצרות נפשו. ככלומר השומר פיו מלאכול יותר מודאי, שומר מצרות נפשו.

וזמנם ישנה תאוא טובה שהיא תאוא להרבות בمزועות ובמעשים טובים, כמו שנאמר (משל' יא כב): **"תְּקִוּתִים אֲקֵם טוֹב"**. וכן אמר רוד: **"הִגְּרַךְ בְּלִתְקִוּתִי"**. וכן אמרו, אהוב מזועות לא ישבע מזועות, כי חכם לב יכח מצועות.

והכבד. היא הזרפה אחר הכבוד והשורה, והיא מועיאה את האדם מן העולם. וכל הרודף אחר השורה, השורה בורחת ממנו. הנה לך אבימלך בן ירוביעל שרדף אחר השורה, והשורה הועיציאתו מן העולם, שנאמר (שופטים ט נב): **"וַיַּבְאֵ אֲבִימֶלֶךְ עַד הַמִּזְבֵּחַ וַיַּלְכֵם בּוֹ וַיַּגְשֵׁשׁ עַד פָּתָח הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְפּוֹ בָּאֵשׁ**. ותשליך אשה אחת פָּלָח רַכְבָּעַל רַאשׁ אֲבִימֶלֶךְ וַיַּתְּרַצֵּץ אֹתָת גָּלְגָּלָתָו**".** לעומת זאת, שאל שברה מן השורה, שבעה שימושו שמואל הנביא למלך, אמר אני אני ראוי לממלכות, אלא לך וشاלו באורים ותומים, הילך והחייב את עצמו, עד ששאל באורים ותומים, שנאמר (שמואל א' כב): **"וַיֹּאמֶר הָאָהָן נִחְבְּאָל הַכְּלִים"**, אלו אורים ותומים. הוא ברוח מן השורה, והשורה רודה אחריו.

הוא המבין, הוא הדין, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון. ברוך הוא, שאין לפניו לא עולה, ולא שכחה, ולא משוא פנים, ולא מקה שחזר, שהכל שלו. ודע שהכל לפי החשבון. **ואל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנוס לך, שעל ברוחך אתה**

๔ מאירת עיניים

אפשרות לשחזר את הקב"ה, כי הכל שלו ואין במה לשחזרו. ואולי במצאות, ככלומר לחפות על עבירה שלא לקבל עלייה עונש, כאשר מנגד יותר על שכר מצוה. אלא הקב"ה נותן שכר על המצווה ועונש על העבירה. ודע שהכל לפי החשבון – המשפט מוחשנו, ומודדק היטב. כל הסיבות, המניעים, התנאים הטבתיים, הקשיים וכו' – הכל נלקח בחשבון. ממשיכה המשנה ואומרת: שמא תחשוב שתוכל אייכחו להיפטר מן הדין לא ולא! **ואל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנוס לך – אל תנתן ליצר הרע שלך להבטיח לך ולהוליך אותך שולל, שהකבר [”השאלול”] יהיה לך למקלט [”בית מנוס”], ושם תסיהם את חייך ותימלט מן הדין.** שהלאו התבוננו ותראה: **שעל ברוחך אתה נוצר –**

הבית. הוא המבין – בוחן וידוע את לב האדם ומעשיו. הוא הדין – שידון את האדם על מעשיו. הוא העד – הוא עצמו גם מעיד על האדם. הוא בעל דין – והוא גם התובע. והוא עתיד לדון – והוא אכן עתיד לדון את האדם. ולאחר שביארה המשנה שהאדם צריך להיות מודע לדין וחשבון שיועשה עימיו הקב"ה, ממשיכה בשבח אותו הדין, שהוא אמרת לאמיתו: **ברוך הוא, אין לפניו לא עולה – משפטו של הקב"ה הוגן בתכליות,** ואין בו שום עולה, כתוב ”אל אמונה ואין עולל“. ולא שכחה – אין שום פרט הנשכח ונשפט בדיון, ”כי זכר כל הנשכחות אתה, ואין שכחה לפני כסא כבודך“. ולא משוא פנים – אין ”פרוטקציות“, לאך אחד. **ולא מקה שחזר, שהכל שלו – אין**

๕ שמחת הלב

כב הוא האל הוא היוצר הוא הבורא. אמרו במדרשי תנומא (פרשת כי תצא אות ב), ברא הקב"ה בגוף של אדם רמי"ח איברים, כנגד רמי"ח מיצות עשה שבתורה. ובכל יום מבקשות המיצות מן האדם, עשה אותו כדי שתתיה בזכותינו והאריך ימים. וזהה ברא ה' בגופנו אברים חיוניים שכלה, הלב והמוח, עינים לראיות, אונקים לשמוע, ופה לדבר וכוכי, שטרת בריאותם ויצירותם להשתמש בהם לתאות גופניות. יותר על כן לגופי עבירה, את מאור עיניו מנעל להסתכל בדברים אסורים, לחזות בסרטים ופירות, את פיו ואוזניו ללשון הרע ודרכיות, את לבו ומוחו מטמא בהרהורים רעים וכיוצה בהם.

על זה מושיל רבנו יוסף בספרו בן איש חיל (זה מב' ע"ב) משל נפלא, לערבי אחד שכלי ימי גדל בארץ מדבר, שוכן בדר באלה על אם הדרך. הוא נחל מאבותינו עדרי צאן ובקר

נוצר, ועל ברוחך אתה נולד, ועל ברוחך אתה חי, ועל ברוחך אתה מית, **ועל ברוחך אתה עתיד לטעון דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.**

רבי חנניה בן עקשייא אומר,

רצה הקדוש ברוך הוא ליזמות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר:
"ה' חפץ למعلن צדקו יגדיל תורה ונדר".

๖ מאירת עניינים

ורוצה למות ואינו יכול. ועל ברוחך אתה מת – האדם אינו רוצה למות ובכל זאת מת. וכש מסך זה עבר עליו על כורחך, אף מבלי שהסתכמת לכך, כן בהכרח על ברוחך אתה עתיד ליטון דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא!

שהנשמה אינה רוצה לצאת מן הגוף, שהוא מקום טהור שהנשמות מונחות שם, ומלאך בא ומויצה בעל כרחמה, ומכונינה במעי האשה. **ועל ברוחך אתה נולד** – בשעת הלידה אינו רוצה לצאת, כי שרווי הוא בתענווג רוחני, ומלאך מויציאו בעל כרחמו. **ועל ברוחך אתה חי** – יש אדם מודוכאabis ביסורים

๗ שמחת הלב

וחמוריים, ובלי מהיריה לחוש ולזרע ולקיים ולכלו מן השדה. לימים, כשהיה הולך במדבר, נפתח לפניו אוצר שהיה במעירה אחת, ויפנה את כל האוצר בשקו ותרמילו, ויביאו אלاهו. ויקרא לאשתו ויאמר לה, ראי נא רועיתית את אשר מצאתי מטמן גדול, ויויצו מותך השק תיבה גודלה של זהב, משובצת באבני טובות ומרגוליות, ויאמר לה, בתיבה זו יש לחתת מספוא לחמורים ולבקר, כדי שלא יתפוז אנה ואנה. ויויצו מן השק מגש מזוהב ופז, ועל שפתו כוסיות משובצות באבני טובות ומרגוליות, ויאמר לה, זה כלի חשוב אשר יאכלו ממנו התרנגולים והעופות מזון ומים, למען שכל אחד יאכל בלבד, ולא ינקדו זה את זה בעת אכילהם. ויויצו מן השק החניתת בד יקרה מתבללת וארגמן משובצת במרגוליות נופך ספר ויהלום, אורכה חמיש אמות, ויאמר חתיכה זו מיועדת לקשור בה צואר הפירה החורשת. ויויצו מן השק עוד ابن יקרה גודלה הנקראת ישפה, מפותחת פיתוחים יפים וודקים מאד, תבנית כוכבי השמים והמלות, ויאמר, זאת האבן אשר יושם בה הבינה לחבוץ אותה ולהזיל ממנה את מימיה. ויויצו עוד מאמתהתו הבנית אדרם זהב טהור בעורת מלך היושב על כסאו, ושרביטת הזהב בידו. ויאמר, זה יושם בתוך הגינה על הזורעים והירקות, כמועה הדחליל להבריח כל עוף כנף, כי יגורו מפני המקל שבידו. ויתן הערבי את כל הכללים האלה כאשר דבר. וכי בזרוח המשמש על הכללים, נראה זההם למורחוק, וכל העוברים והשבים השתוממו בראשותם את יופי הכללים וזוהרם המרהיב עין, והקהל נשמע עד בית המלך. וישלח המלך את משנהו שיבוא בדברים ויפיס את הערבי להביאו אל ארמון המלך עם כל

๙ טהרת הלב

הכלים האלה. וישחק הערבי על דברי המשנה לאמור: מה יעשה המלך בכלים אלו, הלא אין לו חמודים או תרגנולים, ולא יעשה גבינה? ויען המשנה, אף על פי כן, כלים אלו עריכים למלך, ואם תבוא אליו יתן לך בעושר וכבוד וכל טוב. ויאוות הערבי, ויבוא אל המלך עם כל הכלים. והמלך יכבד מaad במאכל ובמשתה, וירוב תפארתו במילובשי כבוד ויקר. ויאמר לו, שוב נא אליו בעוד שבוע ימים, ואתך לך משאת ואזרוחה, ומחרור הכלים האלה. ויבוא לאחר שבוע ימים, ויביאויהו המלך אל ארמננו, וירא והנה העורה שהיא תבנית מלך ושרביט הזהב بيדו עומדת באמצע האرومון, במקום המכובד ביותר. ובמגש העשווי מוזהב ופו עם הכותות סביבותיו, חזום משקה משובח העולה על שולחן מלכים לכבדכו את השדים והסגנים. וחתיכת הבר הארכיה והמושכעת מרגליות, מונחת על כתפי המלך. וחותיבה היקרה המשובצת באבני טובות, מונחת בפינת הארוםון, ובבה מונחים כל בגדי החשד של המלך, המעוותדים בבוד שנטקבלו מן המלכים. ואבן דישפה מונחת על שולחן אחד, ועל ידה טלסקופ להתבונן בה חכמי המדע והאיצטגננים במהלך הוכבבים שליחון כריתה ומיתות בית דין, חילאה. ולא כללה חלק יעקב שיזועדים ומビינים שיש להשתמש בכל איבריהם בעיקר לצורך דברים רוחניים, עינים לראות דברי התורה החמודה, ואוזן לשמעו דברי קוזחה, והמוח להשכיל ולהבין בתורתנו הנפלאה. מבחן מה שנאמר "כל עצמותי תאמנה כי מי כמוני".

והנמשל, הלוא הכספי דומה לאותו ערבי, שהשתמש בכלים היקרים עד מואוד, בדברים פחותים לבחמה והעוף. ואף הוא משתמש באיברים היקרים אשר חננו שם יתרוך, בדברים גשמיים פחותים מאד, ולפעמים גם בתשmiss רע ומשוקץ, ובמראות נגעים, ובבעידות שחייבת תורה עליהן כריתה ומיתות בית דין, חילאה. ולא כללה חלק יעקב שיזועדים ומビינים בית מנוס לך", ומה עניין זה לזה שעל כריך אתה גוזר וכובי? והשיב הגאון: הנה "שהשאול בית מנוס לך", וכיון שהוא שאל כריך אתה גוזר וכובי? והשיב הגאון: הנה הלכה פסוכה במסנה (כנא בתרא ר' ע"ב) מי שרכש שלוש שדות מסביב לשדה של חברו, וגדר את שלושת שדותיו, ומミילא חברו נהנה מגדורותיו, אין מחייבים את החבר להשתתף בהוצאות הגדרות, משום שיכול לטעון, אינני מעוניין לגוזר את השדה שלו. אבל במקרה שהמלך החבר וגדר את הצד הרוביעי שבדרחו, הויאל וגילה דעתו שהגדרו נוח לו, מחייבים אותו להשתתף גם בהוצאות הגדר של שלושת השדות. כן הוא גם בנוגע לחשבן הנפש. יצד של האדם מבטיח לו שאחרי פטירתו מן העולם, היטואל [הקרב] יהיה לו למפלט, והוא יהיה פטור מלחת דין וחשבונו, כי יכול לטעון: הרי אני בעל כרתי נוצרתי, ועל כרתי נולדתי, ועל

๖ טהרה שלמת הלב

כרח חיותי, והכל נעשה נגד רצוני, ואי אפשר לחייב אותו כלל על המעשין שעשית, כי כל ימי חייו נגד רצוני. על כן בא התנה ומזהיר את האדם: "ואל יביטהך יערך שהשאול בית מנוס לך", כי אמנם נכון ש"על כרחק אתה נזoor, ועל כרחק אתה נולד, ועל כרחק אתה חי", אך מנגד: "על כרחק אתה מת", שאם חס ושלום תפול למשכב באיזה חולין, אתה ירא וחרד מן המות, ומוזמין את הרופאים הטובים והמומחים ביותר שיטפלו בך, נמצע אפוא שגילית דעתך שנוח לך בחירות, אםvr "על כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא".

כששים הגן, פנה אליו המגיד מודובנא, וביקש להזכיר את דבריו במשל נחמה. עשיר אחד היו לו שתי בנות בעיתיות, אחת מכוברת רעת מראה ורلت תואר, ואחת בעלת אופי רע, פיה מלא תמייד אלות וקללות. את טוביה השדכנים הוציאו אביהם למעואא את בני זוגן, ולא עללה בידם. שדכן אחד, אחר מאמצים כבירים חיפש ומצא שידוכים מותאים לשתיין, סומא בשתי עיניים לבת רעת המראה, וחרש בשתי עינוי לבת רעת התכונה והאופי. החרש לא מצאה צו עניין העשיר. שני הזוגות באו בברית הנישואין וחיו בשלום וועדר. החרש לא שמע את קללות אשתו, והסומה לא ראה את אשתו המכוברת. עברו ימים ושנים וההעלהה האירה להם פנים. לימים הוזמן לעיר מושבם רופא מומחה למחלות העין והאוזן, והלה אחר שבדק את הסומה והחרש, קיבל על עצמו לרפא את שניהם בשבר רב. שניהם הסכימו לשלם את הסכום הדרושים, אחר שייעלה להם ארכוה ומרופא. נגש הרופא לעבודת הרופוי, ובמשך הזמן נפקחו ענייני הסומה לריאות, ואוני החרש לשמעון. אבל כמה גדול היה כאבו של הסומה שנחתקה, בראותו בפעם הראשוונה את בת זוגו, שהיא מכוורת מאר. וכמה התחלל החרש שנתרפא, בשמעו את קללות אשתו, חירופיה וגיזופיה. השלום בבitem השבת, והמדניים והמריבות לא פסקו מabitיהם שניהם, יום ולילה לא ישבותו. בא הרופא לתבעו את שכרו, התנצלו עליו שני הזוגות בשעף קעה, ולא רצו לשלם לו את דמי הרופוי, כפי שהותנה מראש, באומרים: קלקלת יותר ממה שתקנת, בזו שהבאת רעה אל בתינו! תבע הרופא אותם למשפט, והשופט אחר שטענו העדרדים, פנה אל הרופא ואמר לו, הלא תודח ארון הרופא, שברווחה הבאת עליהם רעה תחת טוביה, ולבן מהוויב אתה להסידר את הרעה מנגד עיניהם ואוניהם ולהחזירם למעצבם הראשון, לעוזר את זה ולחרש את זה. קיבל עליו הרופא את פסק הדין, ואולם הנתבעים מחו בכל תוקף נגד פסק דין זה, הרואה צוחה כי מי יעוז לחזור ולסמא את עינינו, לאחר שנרפא ממחלה העיורון. והושאמע צוחה כי מי יעוז לחזרו שוב. אז הוציא השופט את פסק דיןנו: עליכם לשלם לרופא את דמי הרופוי, הואיל וגיליתם בדעתכם כי טוב לכם עתה מיאת, ואין אתם רוצים לחזור למעצבכם הקודם, על כן אין לדאות בחינם ואין לשמעו בחינם. והנמשל מובן מאליג, בסופו של דבר הויאל והאדם על ברחו מת, הרי הוא מגלה בדעתו שיחסץ בחיים, על כן, אין להיות בחינם, לעליו מן הדין לשלם بعد מעשיו במשך כל ימי חייו, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

๙ פרק ה'

**כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,
שנאמר: ועמדו כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להטפאה.**

א בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבהיר את האמור, אלא להפרע מן הרשעים

๙ מאירת עיניים

בhem "זיאמר אלוקים". ומה תלמוד לומר – מה זה בא למדונו ולא במאמר אחד יכול להבהיר – הלוא הקב"ה יכול היה לומר מאמר אחד שבו יברא את העולם כולם אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם

א בעשרה מאמרות נברא העולם – הקב"ה אמר "יהי אור" ונחיה אור, "יהי רקיע" ונחיה רקייע, וכך אמר עשרה מאמרות עד שנברא העולם כולם [המאמר הראשון הוא "בראשית ברא אלוקים", ותשעה מאמרות נוספים כתוב

๙ שמחת הלב

א אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם... וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם. אמרו חז"ל (קידושין מ ע"ב), לעולם יראה אדם את עצמו ואת העולם כולו כאילו חיציו חייב וחיציו זכאי,עשה מצוה אחת, אשריו שהבריע את עצמו ואת העולם כולו לכהן זכות. עבר עברה אחת, אויל לו שהבריע את עצמו ואת העולם כולו לכהן חובה. נמעא שבמצווה אחת שעשוה, מקיים את העולם כולו, וחיללה בעבירה אחת שעובר, מאבד את העולם כולו.

מן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל היה רגיל להמשיכל בזה משל, לאדם שבא אצל הרוב ושאלוה: הלוא חז"ל אמרו מי שרוכבו זכויות נחשב לצדיק, וממי שהליליה רוכבו עוננות נחשב לדשען, יאמר נא לי רבנו מה אני נחשב, צדיק שרוכבו זכויות או דשע שרוכבו עוננות? אמר לו הרוב: למיטב ידיעתי, אתה חי חי – בינהו, לך תעשה עוד מצווה אחת ותהייה צדיק. הלך אותו אדם וראה ברוחב אשה זקנה עם סלים כבדים, מיד ללחם מידת הבהם לביתה. בא אל הרוב ואמר לו: עשיתך מצות גמilot חסדים, האם עכשוי אני צדיק? אמר לו הרוב: עכשוי אתה חי חי. אבל כבר קודם אמר לו הרוב שאני חי חי?! אמר לו הרוב: האמות שקדום היהת חסרה לך מצוה אחת כדי להיות חי חי, אך לא רציתי לפגוע לך ול להגיד לך שרוכב עוננות, לכן אמרתך לך שאתה חי חי. עכשוי לך תעשה עוד מצוה אחת ויזהו לך דוב זכויות. הלך האיש לבית הוריו המבוגרים, האיכלים והשകם, ניקה את הבית ויטיפל בכל צורכם, במשך שעיה ארכפה. בא אל הרוב: כבוד הרוב עשיתך מצות כבודך אתה ואם, האם עכשוי אני צדיק?

שְׁמָאַבְדִּין אֶת הָעוֹלָם שְׁנַבֵּרָא בְּעֶשֶׂרָה מְאֻמָּרוֹת, וְלֹתָן שְׁכָר טוֹב לְצִדְקִים שְׁמָקִימִין אֶת הָעוֹלָם שְׁנַבֵּרָא בְּעֶשֶׂרָה מְאֻמָּרוֹת.

ב עֶשֶׂרָה דָּרוֹת מְאֻדָּם וְעַד נֵחַ, לְהֽוֹדִיעַ בְּפִיה אֶרְךְ אֲפִים לְפָנָיו, שְׁכָל הַדָּרוֹת הִי מְכֻעִיסִין וּבָאוּן עַד שְׁהַבְּיאָה עַלְיָהֶם

๖๘ מאירת עיניים

כל פרט ופרט "ויעש כאשר ציווה ה'"', שכל פרט מהמשכן הוא מצוה מיוחדת. וכן אמרו חז"ל באברהם אבינו בניסיון העתקה, שאמר לו הקב"ה באricsות "קח נא את בנד את ייחיד אשר אהבת...", כדי לתת לו שכר על כל דיבור ודיבור. כך אילו נברא העולם במאמר אחד, אין כאן כי אם קיום מאמר אחד על ידי הצדיקים וביטול המאמר האחד על ידי הרשעים, אבל כשנברא העולם בעשרה מאמרות, הם מקיימים או מבטלים עשרה מאמרות. (ולויות יוחא)

ב אומרת המשנה, כי ניתן לראות בתורה עד כמה הקב"ה מרידך ואפו וממתיו לרשותם דור אחר דור, שיחזרו בתשובה, עד אשר פורע מהם בזמן הראוי לכך, כפי שהוא במובל, או

שנברא בעשרה מאמרות - הרשעים אשר במעשייהם הרעים מקללים את העולם, סותרים ומפרירים את דבר ה', כי ה' אמר שיש היה א/or, והם מחשיכים את הא/or במעשייהם הרעים. ה' אמר יהיו רקייע, והם ממוטטים את הרקייע, כלומר את קיומו הרוחני. וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם שנברא בעשרה מאמרות - הצדיקים במעשייהם הטובים מקיימים את העולם, ויש להם שכר טוב על כל מאמר ומאמיר של הקב"ה שמתקיים בזכותם. והרי זה דומה למה שאמר רבינו חנניה בן עקשייא: רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, דהיינו שככל מצוה יש הרבה מצאות, ולמשל במצות בניית המשכן, אף שהיא מצוה אחת כללית "וועשו לי משכן", מכל מקום כתוב על

๖๙ שמחת הלב

אמור לו הרב, עכשיו אתה חצי חצי? אמר לו הרב: האמת שבראשונה היו חסרות לך شيء לחיות חצי חצי, אבל לא רציתי לפגוע בכך כלכך, לכן אמרתך לך שאתה חצי חצי, אבל עכשיו לך תעשה עוד מזווה אחת ויהיו לך רוב זכויות. הילך אותו אדם לבית המדרש ועסק בתורה שעתים תמיינות. באצל הרב ואמר: למדתי תורה, האם עכשיו אני עדייך? אמר לו הרב: עכשיו אתה חצי חצי... כי זה שאמרנו רבותינו לעולם כאליו חוץ חיב וחוץ זכאי, כדי שתמיד יהיה לך חשק לעשות עוד מזווה ועוד מזווה ולהיותך עדייך. אבל אם יחשוב שחשורת לו הרבה מזווה כדי להיות עדייך, עלול חלילה להתייאש מתחילה.

את מי המבול. עשרה דורות מנה ועד אברהם, להודיעו בפה ארך אפים לפניו, שבל הדורות היו מכעיסין ובאיון, עד שבא אברהם וקיבלו עלייו שכיר כלם.

๑๖ מאירת עיניים

אברהם – שם, ארפסחד, שלח, עבר, פלאג, רעו, שרוג, נחור, תרחה, אברהם. להודיעו כמה ארך אפים לפניו, שבל הדורות היו מכעיסין ובאיון – גם דורות אלו היו ברובם רשעים עובדי עבודה זרה, ובכל זאת שוב המתין להם ה' – עד שבא אברהם וקיבלו עלייו שכיר כלם – בשונה מנה, אברהם אבינו מנעו מדורי כליה. הוא הפיז את אמונה ה' בעולם והшибים מעוועו, וקיבלו על כך שכיר כנגד כלום (מאיריא), וכמו שאמרו במדרש רב"ר מא: "אמר לו הקב"ה לאברהם, שמי לא היה ניכר לבריותי, והכרת אוטי בבריותי, מעלה אני עלייך כאילו אתה שותף עמי בבריתך של עולם".

עד אשר מגיעים לאיזה תיקון, כפי שהיה עם אברהם אבינו. עשרה דורות מאים ועד נח – אדם, שת, אנוש, קינן, מהלאל, ירד, חנוך, מותשלח, למך, נח. להודיעו כמה ארך אפים לפניו, שבל הדורות היו מכעיסין ובאיון – שהלווא רובם היו חמנסנים וגزلניים ועובדיה עבודה זרה, ומה הייתה התועלת מהס? ובכל זאת האריך ה' את אפו ולא הענישם מיד, שאולי יחרזו בתשובה. עד שהביא עליהם את מי המבול – כשהגיע נח שהיה צדיק בדורותיו, וראו כי היה להינצל, ועל ידו יהיה קיום העולם מחדש, אז הביא הקב"ה את המבול, ופרע מהם על כל מעשיהם הרעים (אור החמה). עשרה דורות מנה ועד

๑๗ שמחת הלב

ב' שבל הדורות היו מכעיסין ובאיון עד שבא אברהם וקיבלו עלייו שכיר כלם. כתוב רבנו יונה, שאברהם אבינו מילא במעשו הטובים כנגד כל דורות, והעצים מפודענות. אבל נח לא היה כדי להعلى את אנשי דורו, כי לא היה עדיק כל כך למלא חסרון אנשי דורו, כי אברהם אבינו שם לבו לזכות גם את אחרים, וכמו שנאמר "זאת הנפש אשר עשו בחנון", אברהם מגיר את האנשים ושרה מגירית את הנשים, והמלך את הקדוש ברוך הוא על יושבי הארץ. ואף שבדורו היו שם ועבר, מכל מקום הם לא טרחו לקדר שמו של השם יתברך ברבים, אלא כל מבקש ה' היה בא אליהם, מה שאין כן אברהם שמסר נפשו לקדר שמו ברכבים, וכמו שנאמר, "זוקרא" שם בשם ה' אל עולם, ואמרו חז"ל (סוטה י סעי'א), אל תקרא ויקרא, אלא ויקרי, מלמד שהקראי אברהם שמו של הקדוש ברוך הוא בפי כל עובד ושב, لكن זכה דוקא הוא לקבל שכיר כנגד כלם. וכן כתוב מrown הכסף משנה (הלכות עבודה וזה פרק א הלכה ג), אברהם היה קורא ומזכיר אמונה היהוד, שם ו עבר היו מודיעים דרך השם לתלמידיהם אבל לא התעוררו לקרוא ולהזכיר כמו אברהם, ועל כן גדרה מעלה בויתה.

ג עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכם, להודיע במה חבטו של אברהם אבינו עליו השלום.

๖ מאירת עניינים

את ישמעהל בנו עם amo. ג. ציווה לעקווד את יצחק בנו. ועמד בכם – בכל התלאות הקוראות אותו, לא הרהר אחר מידותיו יתברך מרוב אהבתו (פרק ז' ורבי אליעזר פרק כ. רש"ד). וכפי שאמרו חז"ל וספר חז"יניו: "איפלו ביקש המקום מאבינו אברהם גלגל עינו, ואף נשוי, היה נוטנו לו". **להודיע במה חבטו של אברהם אבינו עליו השלום** – בעקבות הנסיונות הללו, נתגלה והתרמס בועלם כי לא לחיים כל כך מחבב הקב"ה את אברהם אבינו (עתי"ט).

ג עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום – רשי מונה את הנסיונות: א. תחילה ביקש נמרוד להרוגו ונחבא בקרקע [במערה] שלוש עשרה שנה. ב. השליך נמרוד באור כבדים. ג. הגלהו ה' מארץ מולדתו. ד. הביא ה' רעב בימיו. ה. נלקחה שרה בבית פרעה. ו. מלחמותו בארכבה מלכים שהגלו את לוט בן אחיו. ז. הראה לו ה' בין הבתרים שעבוד ארבע מלכויות שימושו בבניו. ח. ציווה למול את עצמו ואת בנו. ט. אמר לו לגרש

๗ שמחת הלב

ג עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום. קודם שנולד אברהם, היה נמרוד מולך על כל העולם, מכיר את רבונו ומורוד בו, וסחף עמו את כל אנשי דורו לעובודה זורה. לנמרוד היה משנה למלך בשםتراث, וitol לתרח בן אברהם. באותו לילה שבו הוא נולד, ראו חכמי נמרוד שכוכב גדול יועצא מן המזרח ובולע ארבעה כוכבים מארבע רוחות העולם. הם האמינו כי החלום מראה על ילד שנולד, שעתיד להרוג מלכים ולרשת את הארץ לנו. לਮחרת באו החכמים וספרו לנמרוד את אשר ראו בכוכבים, והושיבו: בודאי הכוונה לבנו של תרח שעתיד לכבות את העולם ולבטל את אמונהך. כדי להקדים תרופה למכה אנו מייעצים לך לפצות את תרח בכיסף, ולהרוג את בנו, טרם יהיה מאוחר.

שם נמרוד בעזה ומיד קרא לתרח. אמר לו: בן נולד לך הלילה. תנחו לי כי אני רווצה להרוגנו,อลם אתן לך כפיצו – בית מלאא כסף זהב. השיב תרח ואמר: כל מה שתאמר לי, אדוני המלך, עשה. המשיכו לדבר עוד שעה ארוכה, אחר כך אמר תרח לנמרוד: הלילה הגיע אליו אדם שהצעיז לך עסקה, שאני אתן לך במתנה סוס יפה מאד, ובמקומו הוא יתן לי בית מלאא שעורים. עניתו לו כי אני יכול להסביר לו דבר לפני שאשאלו אותך. שמע זאת נמרוד ותמה: אם אתה מנaging את מלכותי בשכל צד שבזה, היא בודאי עתידה להחרב. איך עולה בדעך להחליף סוס יקר תמורה שעורים. ולמי תתן את השערורים אם אין לך סוס?! נתן לו תרח לכלות בו את עסוקו, ואז אמר לו: אם כך אתה כועס על ההפחתת סוס בעוררים, אם כן מה עריכה להיות הרגשתך בשאתה מבקש ממני את בני היקר תמורה בסוף?! אם אתה הורגנו, לשם מה אני זוקק לכיסף, ומיי יירש אותנו?! לשמע הדברים כעס נמרוד מאד, ובחמותו ציווה להרוג את תרח. כיצד אתה מעין לבוא אליו בדברי תוכחות ומישלים?! הזעיק נמרוד.

๖ טהחת הלב

נפל תרח לדגלו ואמור לו: בזחוק דברתי, שהרי בודאי אני מוכחה לעשות רצונך. אבל תן לי שהות של שלושה ימים כדי שאדבר עמּ אשתי, אולי אפִיסה במתנות ובמלחמות טובות עד שתסכים. נתן לו נמרוד שהות כאשר בקש, וביום השלישי שלח אליו הטראה: אם איןך ממלא את בקشي, אשרוף את כל בני משפחתי! כשהראה תרח כי אין מפלט, חיבל תחבולת: היה לה שפה אחת שילדה בן באותו לילה שבו נולד אברהם. לך תרח את בן השפה, ומסרו לידי נמרוד. מיד הרג נמרוד את התינוק בהתלהבות רבה, ונתן לתוך כסף רב כפי שהבטית, ובזה נחה דעתו ושכח מכל העניין. (ספר היישר פרשת נח)

בחיות אברהם בן שלוש שנים התחל לחקור בדעתו מי ברא את השמיים והארץ. הסתכל בשמיים וראה את המשם זורחת בעוז. חשב כי בודאי השימוש חזקה מכולם והוא בראה את הכל, מיד ערך תפילהו אל המשם. כשהחחשיך היום, שעה החמה במערב, ובמקוםמה באה הלבנה, כשלב עצה הכוכבים מלאוה אותה. היה סבור כי הלבנה "נייעחה" את המשם, והוא מולכת על העולם, וכל הכוכבים הם משמשיה. באותו לילה ערך תפילהו אל הירח. למחרת ראה והנה שוב השימוש זורחת ולהלבנה הסתלקה!! אמר לבוכו: לא זו ולא זו בראו את השמיים והארץ! הילך לתרח אבי ושאל אותו, מי ברא את השמיים והארץ? הביא לו תרח פסל בידו ואמר לו: זהו האל שברא אותך ואת כל העולם. הילך אברהם לאמו ובקש ממנה להזכיר מאכלים טובים כקרובן עכבר הפסל. כשהזכיר אותן, הבין שלא יתכן כי הפסל ברא וראה כי באותו עורה שהניחם לפניו, כך מעאים לאחר זמן. הבין שלא יתכן כי הפסל ברא את השמיים והארץ. לא מעז אברהם מנוח לנפשו, וחיפש בכל כוחו את ארון העולם. ומפני שהיה عمل רבות להכיר את ה' יתברך, שרותה עליו שכינה, ונתן הקב"ה בלבו להבין את מעיאותו. (רבנו בחיי בראשית טו ז. זהה)

כשהראה אברהם את אבייו ואמו שהם אדוקים בעבודה זורה שלהם, לא רצה להיות עמהם עוד, והילך לישיבת נח ושם, שם למד תורה ממשך שנים רבות. בחיותו לומד שנים רבות כל כך בחשך גדול ובמנוחת הנפש, נעשה חכם גדול, והשיג בדעתו שכל הדור הזה הוא שקו בטיעות העבודה זורה, שהם עובדים לצורות עז ואבן, וכשהגיג עgil ארבעים כבר הייתה לו הכרה ברורה ויסודית בידיעת ה'.

כיוון שהכיר את האמת, התחל לעורוך דין ודברים עם אנשי מדינתו, שהדור שרם הולכים בה, אינה דרך האמת, ואין ראוי לעבד לאללים אלא רק לאלהוי העולם האמתי, בוראו שמיים ואורץ, וראו לאמור ולשבר את כל הצלמים. היה אברהם אבינו לזכה שני צלמים, קשור אותם בחבל, ומוליך אותם ברחובות העיר בדרך הסוחרים, והוא מכיר: "רוואה אני למכור אליל שאין בו מועיל. פה לו ולא ידבר, עינים לו ולא יראה, אוזניים לו ולא ישמע, ולא יהילך ברגליו". (שבט מוסר פרק נב דף נד)

בימים מן הימים כשהראה אברהם הילך אביו מטעה את כולם ומוכר להם פסלים, הילך ונינפץ את כל הפסלים שהיו בבחנותו. קעף תrho על 'חוצתתו' ואמר לנמרוד, כי יש לו בן סודר ומורה, לומד תורה זורה ומספר שיש אל בעולם שהוא אמת, ואתה משקר ומכוז. מיד קרא נמרוד לאברהם, ואמר לו: מודיע אתה מבלבך ומהת את לב העם? דע כי אם תמשיך בדרכ

ב' שמחת הלב

זו, רע ומר יהיה סופך! אמר לו אברהם: אני רואה שהמשיח יעצת בכל יום במצרים ושוקעת במערב, אולי יש לך כח לשנות את מחלכה – שתזורה במערב ותשקע במצרים? אם תעשה כן אורה לך ואשתחווה לך. ואם לא, דע לך, כי האל שנתן לך כח לשבור את אליליך, הוא יתן לך להרוג אותך. (בראשית רבה לח יג. רבנו בחוי בראשית טו ז)

נמרוד, כשהשמע דברים נועזים אלו, הודיעו צולו, ושלח את אברהם לבית הסוהר כשהוא כפota. הוא עזזה לשומרים שלא יתנו לו לחם ולא מים. נשא אברהם עיניו לשמיים ואמור: "אלוקי, אתה יודע הנסתורות, אתה ידעת כי הגעתינו עד הנה – לא לבכודי אלא לבכודך ולעבדותך". שמע הקב"ה לתפילה זו ופתח לו מעין של מים, ושלח לו את המלך גבריאל להביא לו כל מיני מאכל, וכך שהה בבית הסוהר שנה תמיימה. (שבט מוסר דף נה)

שמע נמרוד, כי אברהם עוזנו בחיים, נכנס את כל חכמי עירו ושאל אותן: מה מושפטו של זה שביצה את המלך ושביר את העלמיים? דנו בעניין, ויעז דינו להשרף. מיד יצא ברונו בכל העיר: מי שהוא מאוחבי נמרוד, ציריך להביא מטען של עצים. כך הביאו אנשי העיר מטען של עצים ממש ארבעים يوم, את כל העצים אספו בכפר אחד, שנקרא לאחר מכן "אור כסדים". באותו כפר היה תנור ענק ממדיים, ולאחר שהצטברה בתוכו כמות עצומה של עצים, הבירעו אותו עד שהיא הולך ובוער ממש שלושה ימים ושלושה לילות. מרוב החום הלהות, נעשה כל הכפר חם וכל תושביו מיהרו ליצאת ממנה. נתכונו ריבות ורכבות של אנשים ונשים מכל קצוות תבל אל אזור הכפר, כדי לראות כיצד שורפים את המורד במלך.

הובא אברהם לפני המלך, ואחד מה嘶ים החשוביםTrap את אברהם כדי לזרקו לבבשן האש. כשהתקרב מעט אל האש, יצאו לשונות של אש מהנתנו הבוער ושרפו את האש. ניסו שרים אחרים לזרק את אברהם, אך כל מי שניסה היה נשרת, עד שנשרפו אנשים רבים, ולא ידע נמרוד מה לעשות. באotta שעה בא השטן בדמות אחד משורי המלך, ואמר כי יש בכוחו לעשות תחבוללה לזרקו למרחוק לתוכן הכבשן. מיד ביקש להביא לוחות, חבלים ומסמרות, ועשו "טראבקו" – מין מכונת קליעה, שפעולת על ידי הנעה מרוחק. בדקו את המכונה אם פועלת בראוי, על ידי שהכניסו לתוכה שלוש פעמים אבן גודלה וקלעו אותה לתוכן הכבשן. כאשר הוכחה המכונה כיעילה, קשוו את ידיו ורגלו של אברהם, שמו אותו בטראבקו לזרקו לבבשן האש.

בא השטן לפני אברהם ואמר לו: אם אתה רוצה להגuttle מהasher, השתחוווה לנמרוד. השיב לו אברהם: "יגער ד' בר השטן". אז באה אמתלאי amo של אברהם ואמרה לו: אני ממך, השתחוווה לנמרוד ותנעוץ. אמר לה: דע איימי, כי האש של נמרוד סופה להכבות, ואילו האש בגהנם אינה נכנית לעולם! (אוצר המדרשים איזונטני עמי ז)

בשעה שהטילו את אברהם לתוכן הכבשן, נעשה רעש גדול בשמיים, וכל המלכים רעו להעילו. אמר להם הקב"ה: הוא ייחיד בעולמו, שעומד ייחידי מנגד לכל העולם הטועה, ואני ייחיד בעולמי. נאה ליחיד להצעיל את היחיד. מיד ירד הקב"ה בכבודו ובכעמו והצעיל את אברהם ועינן לו את האש. וכבר היה מהלך ומיטיל בתוכה האש, ולא קרה לו כלום. (פסחים קה ע"א)

ד עשרה נסائم נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים. עשר מכות הbia הקדוש ברוך הוא על המצריים ועשרה

๖๘ מאירת ענינים

נעשו קשים כסלעים, ושברו את ראש המצריים. ז. נגזר הים לשנים עשר גזירים, כדי שייעברו כל שבט ושבט בדרך נפרדת. ח. המים הקפואים שבdepthות היו שkopים וצלולים בספיר ושוחם וזוכחת, כדי שייראו השבטים אלו את אלו. ט. ממי הים המלוחים והקפואים יצאו מים מותקים לשתייה. י. המים הנוגרים מהם ששטו נkapao ונעשו ערמות. עשר מכות הbia הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים – דם, צפראע, כינים, ערוב, דבר, שחין, ברד,

ד עשרה נסائم נעשו לאבותינו במצרים – שעשרה המכות לא פגעו בהם, והרי כל הצלחה היא נס גדול בפני עצמו. ועשרה על הים – א. נבקעו המים. ב. נעשו המים כתקרת מעלייהם, כמוון אוחל [מנחרה] וככנסו ישראל לתוכו. ג. קרקעית הים יבשה. ד. קרקעית הים שדרכו בו המצרים נתחלל ונעשה חמר וטיט. ה. המים הנkapאים בקרקעם הים לא היו חתיכה אחת, אלא חתיכות קטנות, כעון ריצוף מרצפות מריצפות, לנוי ויופי. ו. המים הנkapאים

๖๙ שמחת הלב

כשרהה נמרוד כר, מיד ציווה להוציאו אותו מן הכבשן. אבל שוב לא יוכל אף אחד להוציאו, וכל מי שניסה לחתורב מעט אל האש, היה נשraf מן החום הגדל. או אז נכנסו נמרוד וקרא לאברהם: אתה, שהן עבד נאמן לאלהי השמים הגדל והמבריך והאמיתי, עא להוציא!!! יעצא אברהם והתייעב לפני נמרוד, וכל המין האנשים שהיו שם יחד עם נמרוד השתחו לפני אברהם. אמר להם אברהם: אני איני יכול, ולא אליו תשתחוו, אלא האמיןו באלהי האמת שבשמיים. או נתן נמרוד לאברהם הרבה מתנות, וגם את שני העדרים המוחדרים ביותר שהיו לו, אחד מהם היה אליעזר. וכן גודלי המלכות נתנו לו מתנות רבות וליוו אותו לבתו בכבוד גדול. (שפט מוסר פרק נב דף נ-נה)

היה אברהם אבינו הולך מעיר לעיר וממלוכה לממלכה, והוא קורא בקהל גדול לכל העולם להודיעם שיש אלה לכל העולם, ולו ראוי לעבוד. היו העם מתקבצים אליו וسؤالם אותו על דבריו, והוא משיב לכל אחד ואחד כפי הבנתו, עד שהחויזו לדרך האמת. כך התאספו סביבו אלפיים ורבעות, ושתל בלבם את עיקרי האמונה, וחיבר ספרים בעניין האמונה. (רמב"ם הלכות עבודה וזה פרק א הלכה ג)

ד עשר מכות הbia הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים. יש לשאול, מדוע הוצרך הקדוש ברוך הוא להחליף מדי פעם מכבה חדשה, הרי יכול היה להמשיך במוכת דם זמן ממושך עד שהוא פרעה נכנע ושולח את ישראל. ויש להסביר על פי משל, לשני בני אדם שהלכו בדרך, במרקח מסוימים אחד מן השני, והנה הראשון נתקל בדרך הלווכו באוצר אחד ובכו עשרה אלפיים זהובים, ויקחוהו, וישמה שמה גוללה. ואילו השני הלך בדרך אחרת, וימצא אלף זהובים, וישמה מאר, וימשיך בדרך וימצא עוד אלף זהובים, וישמה בהם, וילך וימצא

על הַיִם. עֲשֶׂרֶת נְסִיּוֹנֹת נִסְוָה אֶבְוֹתֵינוּ אֶת הַמָּקוֹם בְּרוֹךְ הוּא בְּמִדְבָּר, שֶׁנְאָמָר (בְּמִדְבָּר יד) וַיִּנְסֹה אֲתִי זֶה עֲשֶׂר פָּעָמִים וְלֹא שָׁמַעוּ בְּקֹלִי.

๖๘ מִירָת עֲנִים

מים לשאות העם. וירב העם עם משה ויאמרו לנו לנו מים ונשתח ויאמר להם משה מה תריבונו עפדי מה תנשטו את ה". ה. יצאו ללקוט מן בשבת. ו. והותירו מן המן. ג. בשליו ראשוןו - "זַיְאָמָרְוּ אֶלָּהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַיִם יְתִנוּ מַוְתָּנוּ בַּיָּד ה' בָּאָרֶץ מַצְרִים בְּשַׁבְּתָנוּ על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי הזיכאים אתנו אל המפרק הזה להחmitt את כל הקREL הזה ברעב". ח. בשליו השני - "הַאֲסִפְרֵךְ אֲשֶׁר בְּקָרְבָּו הַתְּאוּוּ תְּאוּוּ וַיִּשְׁבֹּו וַיִּבְכּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מַיִם יְאַכְלָנוּ בָשָׂר. זָכְרָנוּ את הדינה אשר נאכל במצרים חַנְסָם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים. ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל הפנו עינינו". ט. חטא העגל. י. חטא המרגלים ורכיו טו ע"ב. ואחר חטא המרגלים נאמר: "וַיִּנְסֹה אֲתִי זֶה עֲשֶׂר פָּעָמִים וְלֹא שָׁמַעוּ בְּקֹלִי".

ארבה, חושך, מכת בכורות. ועשר על הים - כנגד עשר נפילות המוזכרות בשירת הים: רמה בים, ירה בים, טבעו בים סוף, תהומות יכסיימו, ירדו במצולות, תרעץ אויב, תחרס קميد, יאלמו כקש, כסמו ים, צלו כעופרת. [ואולם "תבלעמו ארץ" אינו בחשבו הנפילות, שזו היא טובעת שוכן לקבורה] (ברטנורא).

עשרה נסיות ניסו אבותינו את המקום ברוך הוא במדבר - א. לפני קריית ים סוף - "המבליל אין קברים במצרים?". ב. "זימרו על ים בים סוף" - מלמד שהיו ישראל ממורים באותו שעיה, ואומרם: 'कש שאנוע עלים מצד זה, כך מצרים עלים מצד אחר', עד אשר פلت ה' את גופות המצרים ליבשה. ג. במרה - "זיבא זרתה ולא יכלו לשאת מים מפורה כי מרים הם... וילנו העם על משה לאמר מה נשתח". ד. ברפידים - "זינחנו ברפידים ואין

๖๙ שמחת הלב

עוד אלף זהובים, וישיש מאה, וכך היה מוצא פעם, בגילה אחר גילה, עד עשרת אלפיים זהובים. בסופו של דבר לשניהם נמעצא אותו הסכום, עשרה אלפיים זהובים לכל אחד, אבל ההבדל הוא, שהראשון שמה אחת, ואילו השני שמה עשר שמות. וכן כאן, אין ספק כי בכל מכחה שקיבלו פרעה וכל עמו, היו ישראל שוחקים ושםחים שראו את יד ה' נוקמת בשונאיםם ובכוכשי רעהם. על כן, אם היה מוכת דם נמשכת עד כניעת פרעה ועמו, היה להם שמה אחת, אבל עתה בהתחדש כל מכחה ומכה עד עשר מכות, טമחו עשר שמות. ועוד שעל ידי התפעלות ישראל מכחה ומכה התזקקו באמונות ה' ביתר שאות יותר עוז, כי ישנים שהתפעלו יותר ממכחת צפרדע וכן הלהאה, ועל ידי כך "זיאמינו בה' ובמשה עבדו". ובכך גם התפרנס שמם של הקב"ה יותר, כמו שנאמר (שמiot ט ט): "כִּי עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת יְהִי זֶה אָוֹת וְאֶת עַמֹּק בְּרַכְבָּר וְתַפְתַּח מִן הָאָרֶץ. וְאַלְמָם בְּעָבוֹד

זאת העמורתיה, בעבור הראתך את פחי, ולמינו ספר שמי בכל הארץ". (עד יוסף ח' פרשת בא)

ה עשרה נסائم נעשו לאבותינו בבית המקדש. לא הפילה אש מריח בשר הקדש, ולא הסריך בשר הקדש מעולם, ולא נראת זבוב בבית המטבחים, ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הփוריים, ולא כבו גשמי אש של עצי המערבה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחט

๖ מאירת עיניים

ומכוורת משאר טומאות, ותיגרם לו בכך בושה. ה. ולא כיבו גשמי אש של עצי המערבה – למרות שמצוות החיצון עומד באמצע העזירה מגולה תחת אויר השמיים, וירד מטר שוטף על האש, לא הייתה נכפית, שעשו האש והמים שלום ביניהם, ליראת הכבוד למקדש ולבורא יתברך, ולהיבט עם ישראל, בבחינת "מים רבים לא יכולו לבנות את האהבה", וכציווי השם יתברך, שאמר: "ash tamid tokd ul mizvah la tchaba". ו. לא נצחה הרוח את עמוד העשן – העשן מASH המערבה היה מיתמר ועולה כדקל, בעמוד ישר, והרוח לא הייתה מטה אותו. ז. ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחט ובלחט הפנים – שלוש מנחות אלו, אם היה נמצא בהן פסול, שהיה נוגע בהן שraz, לא היה להן תשומות ולא היו יכולים להקריבן כלל. העומר – היה עשוי משוערים שיש לקוצרם בלילה שלפני ההקרבה [ליל ט"ז בניסן], והוא מכינים כמוות מצומצמת כפי הצורך, ואם היה נתמא לא היה ממה להקריב קרבנו העומר. שתי הלחט – שהוקרבו בחג השבעות, היו אופים אותן בערב החג. ואם היו נתماء בחג, היה אסור לאפות חדשים, והקרבן היה מתבטל. לחם הפנים – נאפה

ה עשרה נסائم נעשו לאבותינו בבית המקדש. ומפרטת אותם המשנה, כיון שלא הזכרו במקרא: א. לא הפילה אש מריח בשר הקודש – אש מהוברת שמצוות ריח של בשר איסור ומתנאה לו, נתונים לה מפני פיקוח נפש שלא תפיל את עוברה. ואמנם בבשר הקודש הקרב על גבי המזבח [ואסור באכילה לכל אדם], שהיה ריחו נודף, והחזק הדבר שאין הוא מביא סכינה ונזק למעוברת, כי אין הקרבנות אלא לשлом ולטובה לעולם, וכן היו סומכים על הנס ולא נתונים לה, וכן לא הפילה אש מריח זה מעולם. ורש"ג עני ע' אבות עמוד שלב ב. ולא הסריך בשר הקדש מעולם – פעמים שהיה הבשר מתעכ卜 ומונח בראש המזבח, שניים או שלושה ימים עד להקטתו [שאין לינה פוסלת בהן בראשו של מזבח], ובכל זאת לא הסריך. ג. ולא נראת זבוב בבית המטבחים – בעזרה, במקום שבו שמו של שולחנות של שיש שמידחים עליהם את הקרבינים, לא נראת זבוב מעולם. ד. ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הփוריים – אומנם קרה שנטמא הכהן מלחמת טומאות אחרות, כגון טומאת שraz, ולפיכך היו ממנים לו סון שימלא את מקומו. אך לא קרה שנטמא בטומאה זו, שהיה מגונה

ובְּלֹחָם הַפְנִים, עֻמְדִים צְפּוֹפִים וּמְשַתְחוֹמִים רֹוחִים, וְלֹא הַזֵיק נְחַשׁ וּעְקָרֶב בִּירוּשָׁלָם מַעֲלָם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחֶבְרוֹ צָר לִי הַמָקוֹם שָׁאַלְיוֹן בִּירוּשָׁלָם.

๖๘ מאירת עיניים

ז'ורך", שהרי יכולם היו להכנס קבוצות קבוצות בכל שבעת הימים. (הרשב"ץ) ט. ולא הzik נחש ועקרב בירושלים מעולם - לא מות אדם מנשיכתם. י. ולא אמר אדם לחרבו צר לי המוקם שאلين בירושלים - לא היה אדם בירושלים אשר הרגניש שדוחק הוא בפרנסתו וקשה לו לדור בירושלים, לפי-scalable הדרים בתוכה, היה הקב"ה מפרנסם עד שלא הוצרכו למוגנות בשר ודם. ויש מפרשים שמדובר על בעלי הרגל, שכולם מצאו מקום ברוחם ללון בירושלים. (וש"י. ברטנורא. עתי"ט)

מערב שבת, ועורכים אותו על השולחן בשבת, ואילו נמצא בו פסול, היה השולחן נשאר بلا לחם. ח. עומדים צפופים ומשתחוים רוחים - ביום הכיפורים היה דוחק רב בעזירה עד שהיו רגילה מתנתקות מן הקרקע, והוא "צפים" ועומדים באוויר [צופים מלשו צפים], אך בעת ששמעו את שם המפורש מפני הכהן הגדול, נעשה נס והוא משתחווים ברוחם, באופן שהוא נוצר מרחק בין אדם לחרבו ארבע אמות, כדי שלא ישמע את חבו מותודה ומזכיר עוננותיו. [ואין הנס זה בעת עלייה לרجل מפני מצות "יראה כל

๖๙ שמחת הלב

ה עומדים צפופים ומשתחווים רוחים. כתוב במדרש שמואל, מכאן נלמד שם חיללה יהינו הערות צפופים ולוחצים את ישראל, יושבו בתשובה ויקדו וישתחוו לה, ותclf' יעאו מן העטרה לדוזחה, כי תשועת ה' כהרכ' עין. ובספר רוח חיים כתוב, שבזמן שעומדים בקומה זקופה ובגונדול לבב היו צפופים, אבל כשהיו משתחווים ונכנים לפני השם יתברך, נעשו רוחים.

ולא אמר אדם לחרבו צר לי המוקם שאلين בירושלים. כתוב בש"ת הרשב"ץ (חלק ג סימן רא), וקדושת המקדש וירושלים קיימת גם בזמן זהה, שעדין יש עולם לרجل מסורתם ומעדריהם ובבבל, ואמרו, כי עדין נשאר מן הניסים שהיו בירושלים, שלא אמר אדם לחרבו צר לי המוקם שאلين בירושלים, כי בbatis הכנסת שבירושלים, אף על פי שהם צדיקים לאנשי המקום במשך כל השנה, ומתמלאות פה אל פה, מכל מקום בהתקבץ עולי רגלים החוגגים שם, יותר משלש מאות בני אדם, כולם נכנים ויושבים רוחחים בלא דוחק, מעין הנזבר, כי עדין ירושלים בקדושתה עצמה, וזה סימן לגאולה שלישית. ע"ב. ובאמת גם בזמן זהה מעזה לעלות לכותל המערבי, מפני קידושתו קיימות לעולם מפני השכינה, שנאמר מלכיות א ט: "זֶה יְהוָה עַנִּי וְלֹבֶב שֶׁם בְּלַהֲמִים". וכן אמרו במדרש שיר השירים רבה ט: מעולם לא זה שכינה מכוותל המערבי. וכן כתוב בדורמ"ט (פי' מבית הבהיר הט"ז), קדושת בית המקדש וירושלים לא בטלה לעולם. ובספר חסידים (סימן תול) מובא, שרבענו האי גאון היה דג'il לעלות מבבל לירושלים בחג הסוכות מדי שנה, והוא מקיף את הדר הזיתים ביום הוושענא הרבה שבע פעמים.

1 עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ, וכי הארץ, וכי הארץ, וכי הארץ, וכי הארץ, וכי הארץ, וכי הארץ,

๑๖ מאירת עיניים

את קורתה ועדתו במדבר. אותו פנה נברא בארץ במקומות ההוא מששת ימי בראשית אלא שהייתה מכוסה הפטה מלמעלה עד הזמן ההוא, ואחר כד נסגר. וכותב הרשב"ז במגו אבות, ואף על פי שיש כיוצא זה בטבע בראיות אדמה שנבקעת האדמה, מכל מקום שמה נשארת בקעה, מה שאין כן בפתחת הארץ של

1 עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות [זהו הזמן שמקיימת החמה ועד צאת הכוכבים] – לאחר שהשלים ה' את בריית העולם בששה ימים, וברא את כל הדברים שיש בהם צורך תמידי לעולם, ברא ביום שישי בין השמשות עוד עשרה דברים שיהיה בהם צורך חד פעמי לעולם. א. **פי הארץ** – לבלו

๑๗ שמחת הלב

ו. **פי הארץ.** כתוב בספר כל בו, נהגו הנשים לדלות מים במזעאי שבתות, כמבואר במדריש-agdah, שבארה של מרים טנמزا בים הכנרת, מוחר על כל הבארות והמעיינות בכל מזעאי שבת, וכל מי שהוא חולה ויזדמננו לו המים ושתה, אפילו כל גופו מוכחה שחין, מיד מתרפא מכל תחלואין. ומעשה במווכה שיחין שהיתה אשתו שואבת מים בכל מזעאי שבת, שמא תודמן לה באהר שיל מרים. במזעאי שבת אחת, הלכה והתעכבה יותר מדי בדיבורה עם חברתה בחוץ, ובידוק באotta פעם הוזמנה לה באירה של מרים, ומילאה את כדה מאותם מים. וכיון שבאה אצל בעל, כעס עליה שאיחרה, ומרוב כעסו נפל כדה משכמה, ונשבר הcad, ונפלו מטיפי המים על בשרו, ובכל מקום שנטזו המים, נרפא השחין. אבל אילו היה מתאזר בסבלנות ולא היה כועס, לא היו נשפכים המים, והיה שותה ורוחץ מהם ונרפא כליל. על זה אמרו חכמים (מצחיק קידושין מ"ב): "רجزן – לא עלתה בידו אלא רגנון", הי' צילינן. בית יוסף אורח חיים סימן רצט) וככתב הגאון רבי חיים פלאגי: ומענשזה תocket חים, לבלי יהינה אדם כועס בכל זמנו אפילו על דבר שרואין לבעוס עלייו, כי כעס בחק כסילים ינות, הללו תראה אדם זה על ידי כעסו, איביך טוביה הרבהה. וכן יש לפרש כוונת הפסוק (קהלת יא: "וְהִסְדֵּר בַּעֲשֵׂר מִלְבָךְ, וְהַעֲבֹר רָעָה מַבְשָׁרֶךְ").

וחמתה. הוא חמתה של משה רבנו, שהיה חקוק בו שם המופרש, וגם חקוק בו דצ"ך עד"ש באח"ב. ואמרו בפרק רבי אליעזר (פרק מ), חמתה זהה נמסר תחילה לאדם הראשון בגן עדן, עד שהגיע ליעקב אבינו, שנאמר "כ' במקלי עברתי את הירדן הזה", ששם את חמתה בירדן ונבקע הירדן. ויעקב הורדו למצרים, ומסרו ליסוף. כשמת יוסף נלקח כל ביתו ורכשו לבית פרעה, ומשם נמסר חמתה ליתרו שהיה מיעוצי פרעה, ונטע אותו יתרו בגן שלו במדין, ולא היה אדם שיבול לחתור אליו. כשהבא משה לבית יתרו נכנס אל הגן, וכשראה את חמתה שלח ידו ולקחו. ועدين לא היה יודע מה כוונו, עד שאמר לו הקב"ה, "זאת חמתה זהה תקה בידך אשר תעשה בו את האותות". ובו הביא את המכות על המערבים במערבים.

והפטב, והמכתב, ולהלוחות. ויש אומרים, אף המזיקין, ובכורתו של משה, ואילו של אברהם אבינו. ויש אומרים, אף צבת בצבת עשויה.

๒๖ מאירת עיניים

מעשה אלקים מהה". ויש אומרים, אף המזיקין – אלו השדים, שעסוק הקב"ה בבריותם סמוך לכיניסת השבת, וברא את נשמהותם, ובא לבוראו את גופם, אך כבר נכנסה השבת והפסיק ממלאתכו, ונשארו רוחות בלבד גוף. [ואר' שבודאי לא נבער מהשם יתברך לברוא נשמהות גופם יחד, מכל מקום עשה זאת הקב"ה בכוונה תחיליה, כדי ללמד לדורות, שאם היה אדם עסוק במלאה מסויימת, אף שעדין לפניו קדושת השבת]. לא הספיק לסיימה, יניח ויפסיק מלעשותה על האור, עד שהוא קרני המשמש יכולות העונן. הוא את האדים זיכך את ברוך הוא ביד האור, והוא נראתה הקשת בענן. **המן** – שאכלו ישראל ממנה ארבעים שנה במדבר. **ו. והמתה** – של משה רבנו שהיה עשוי מאבן טובה 'סנפירים', ושם המפורש היה חקוק בו. **ז. השמיר** – תולעת אשר גודלה כגדל שעורה, ותוכנה מופלאה יש בה שמסוגלת היא לחזוך אף את אבני היחלום הקשות ביותר [שכמיון קריינה יצאת ממנה], והשתמשו בה בבניית בית המקדש, לפיתוח אבני האבן והחוון ולניסור אבני המזבח. **ח. הכתב** – אותיות התורה. אומנם התורה קדומה לבריאות העולם, אך הייתה בעל פה, ובין השימושות נבראו אותיות ורש"י. **ט. המכתב** – האותיות שהיו חוקות על לוחות הברית, ובדרך מסוית היו נקראות מרבעה צדדים. **ו. לוחות הברית** – הראשונים, שכתוּ בהם "והلوחות

קורח". **ב. פי הבאר** – באלה של מרבים שהיתה מתגלגת ומלווה את ישראל בכל מסעותיהם במדבר. **ג. פי האטון** – של בלעם, שנוצר עליה שדבר ותוכיה אותו. **ד. הקשת** – לאות ברית שלא יבוא עוד מבול לעולם. וביאר הכללי יקר, שקדם המבול, האדים שהיו עולים ומשקים את כל פני הארץ, היו עבטים וגסים מאד, ולא היו יכולות קרני המשמש לעبور דרך העוננים, ולכן לא הייתה מצטיירת הקשת בענן. אבל אחר המבול המעיט הקודש ברוך הוא את האדים זיכך את האור, עד שהוא קרני המשמש יכולות לעبور את האור, ואז נראתה הקשת בענן. **ה. המן** – שאכלו ישראל ממנה ארבעים שנה במדבר. **ו. והמתה** – של משה רבנו שהיה עשוי מאבן טובה 'סנפירים', ושם המפורש היה חקוק בו. **ז. השמיר** – תולעת אשר גודלה כגדל שעורה, ותוכנה מופלאה יש בה שמסוגלת היא לחזוך אף את אבני היחלום הקשות ביותר [שכמיון קריינה יצאת ממנה], והשתמשו בה בבניית בית המקדש, לפיתוח אבני האבן והחוון ולניסור אבני המזבח. **ח. הכתב** – אותיות התורה. אומנם התורה קדומה לבריאות העולם, אך הייתה בעל פה, ובין השימושות נבראו אותיות ורש"י. **ט. המכתב** – האותיות שהיו חוקות על לוחות הברית, ובדרך מסוית היו נקראות מרבעה צדדים. **ו. לוחות הברית** – הראשונים, שכתוּ בהם "והلوחות

ז שבעה דברים בಗלים ושבעה בחכם. חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, ואני נכנס לתוך דברי חברו, ואני נבהל להשיב, שואל בעניין ומשיב בהלכה, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמע, אומר לא שמעתי, ומזהה על האמת. וחילופיהן בಗלים.

๖ מאירת עיניים

כהלכה. ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון – אם שאלו אותו כמה שאלות,עונה לפי הסדר, תחילתה על השאלה הראשונה, ולבסוף על השאלה האחרונות. ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי – אם אומרஇeo סברה מדעתו, מבלי ששמע אותה מרבותיו, אומר הוא שלא שמע זאת, אלא כד נראה לו מדעתו. ומזהה על האמת – אינו בוש לחזר בו מטעותיו, ואני מנסה להצדיק את עצמו באיזו טענה. כפי שמצינו במשה וירא יט, שכאשר הייתה לו טענה על אהרן ובניו, והשיב לו אהרן תשובה, הודה על כד, ולא אמר "לא שמעתי", אלא "שמעתי ושכחתי". וחילופיהן בגולם – היפוכו של כל המידות הללו מצויות בגולם, שמדובר בפני מי שנadol ממנו, ונכנס לתוך דברי חברו, ונבהל להשיב וכו' (ברטנורא קהת). והמשנה פירטה דוקא את הצד החובי, של החכם, שכן הנה להעלות על שפתיים (עמי"ט).

ז גולם – כמו "חומר גלם", שלא נגמר מלאכתו. קרוב הוא להיות חכם, אך עדין אינו מושלם ומתקון די הצורך בדעתו ובמידותיו. חכם אינו מדבר לפניו מי שגדל ממנו בחכמה ובמנין – יודיע את מקומו ומיתיר את הדיבור לגודלים ממנו. וכן מצאו במשה שניתן את זכות הדיבור לאחיו הגדול, כמו שנאמר ושמות ד ל"ז: "וַיֹּאמֶר אָהָרָן אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִבֵּר ה' אֶל מִשְׁמָה, וַיַּעֲשֵׂה הָאֹתָת לְעֵינֵי הָעָם". למרות שהדיבור היה אל משה, כך אמר משה: אפשר אני אדבר במקום שאחיו הגודל ממני עומד שם? ואני נכנס לתוך דברי חברו – שומע בסבלנות את דבריו עד הסוף. ואני נבהל להשיב – אינו נחפו להשיב, כדי שתהיה תשובתו כהלכה. שואל בעניין ומשיב בהלפה – שואל באותו עניין שעוסקים ולומדים בו, וממילא הרבה משיב לו כהלכה. אבל אם ישאל התלמיד שלא ענינו, גומס הוא לדב שפעים ישיב שלא

๗ שמחת הלב

ז חכם אינו מדבר לפניו מי שגדל ממנו בחכמה ובמנין. מספרים על הגאון החסיד רבי יצחק בלזר, אב בית דין פטרבורג, שפעם התקיימה בעירו אסיפה של רבני יהוד עם הגאון רבי יוסף דב סולובייציק מבריסק, וככברם את רבי יוסף לפתוח בדברי תורה. ויפתח רבי יוסף בקושיא עצומה, מיד התפתח וכיוה סוער בין הרבנים המשתתפים באסיפה, והתפלפלו ברוב חורפות ובקיאות לתרץ את הקושיא, ורק הגאון רבי יצחק בלזר ישב ושתק. רבי יוסף

ב' שמחת הלב

דוב דחה את כל התירוצים, ותירץ בעימיו את קושיתו בעמינות נפלאה ביד ה' הטובה עליון. כולם נהנו מן התירוץ והמשיכו להתפלל בו, ורבי יצחק אין פותח פי. תמה רבי יוסט, וזה שאומרים עליו אדם גדול הוא?! בכוואו הביתה קרא את בנו רבוי חיים, וביקש ממנו להביאו לו את הספר "פרי יצחק", שהביר הגאון רבי יצחק בלזר, בחושבו לתהות על קנקנו. בפתחו את הספר, נודמנה לפניו אותה קושיה בדיקת השתקה לפני הרבנים, ואחר העינו בהמשך הדברים, ראה שם תירוץ עמוק נאמר שם. השיטוםם רבי יוסף דוב על ענותנותו של רבי יצחק בלזר, שהרי הוא ידע את הכל, ובכל זאת היה כمحורש. כתנגןש רבי יוסף עם רבי יצחק בקשר את סלחתו על שלא העירכו לבבו בראו, ואחר כך ספר לרבניים מגדולתו וענותות של רבי יצחק בלזר. רבי יצחק ברוב ענותו הרגיש שרבי יוסף גדול בחכמה ובמנין ולא רצה לדבר בפניהם. במידת חכם וענין. (תנועת המוסר חלק ב עמוד ולא)

חכם אינו מדבר בפניהם מי שగודל ממנו בחכמה ובמנין. בגמרא מסכת מנחות (טה ע"ב) מובא שישב רבי טרפון בבית המדרש, והוקשתה לו איזו קושיא. יהודה בר נחמייה שיב שם ענה לו, ורבי טרפון שתק. עהבו פניו של יהודה בר נחמייה מרוב שמהה. אמר לו רבי עקיבא: יהודה, עהבו פניך שהשבת את הוקן? תמייחני אם תארך ימים. אמר רבי יהודה לרבי אלעאי, אותו זמן היה שבועיים לפניהם חג הפסח, וכשלעליyi לקביל פנוי רבי בחג העתרת, שאלתי אחוריו, יהודה בן נחמייה היבן הוא? אמרו לי נפטר והלך לנו. ישמע חכם ויוסף לך, לנוהג כבוד בזקנים.

ואינו נכנס לתוכך דברי חברו. באבות רבי נתן (פרק ל') למדנו כן מאהרו, שהקשיב רב כסב לכל מה שאמור משה בקცפו על אלעוז ואיתמר, ולא הפסיק אותו, עד שישים כל דבריו. וכן מעאננו באברם אבינו כשחתפלל על אנשי סdom, והוא אומר אויל' ימצאון חמישים צדיקים בתחום העיר, ואoil' ארבעים, ואoil' שלשים, ואoil' עשרים, ואoil' עשרה, וגלו' וידוע לפני המקום שלא היו מעויים שם אפילו שלושה או חמישה, אלא המתין הקדוש ברוך הוא לאברום עד שישים את דבריו, שנאמר "זילך ה' כאשר כילה לדבר אל אברם". וכן מעאננו בחבריו של איוב, שנאמרו: "זיען אויב ויאמר", ומובאים דבריו בהרבה, ולאחר מכן "זיען אליפזו התימני ויאמר", ומובאים דבריו בהרבה, וכן לאחריהם "זיען צופר הנעמתי ויאמר", "זיען אליהוא בן ברcaleל הבוזי ויאמר". וסידורם הכתוב מהגדול לקטן בזזה אחר זה, כדברי כל אחד מובא בפני עצמו בארכיות, להודיע לכל בא עולם, שהחכם אינו מדבר לפניו מי שగודל ממנו, ואיןו נכנס לתוכך דברי חברו, ואיןו נבלה להшиб. וכיוצא בזה, כשהוחכיה הקב"ה לאהרון ומרים שדיברו על משה, "זיאמר שמענונא דברוי...", אמר רבי טמיעון בר יוחאי, ביקשו להכנס לתוכך דברי הקב"ה, כדי להצטדק ולהתחנן, אמר להם המתינו לי עד שאסיים דברי. כל וחומר שלא יכנס אדם לתוכך דברי חברו, שלא יבלבלו. (ספר סוף בהעלותה)

ואינו נבלה להшиб. וכן אמר שלמה בחכמתו (משל כ'): "ח'זית איש איז בךבריו, תקונה לבסיל מפּנוּ", פירוש, יש לכיסיל תקווה להצלחה בעניינו יותר ממנו, אם יעשם במתינותה. על כן לעולם יהיה אדם מתון בדבריו ואין נבלה להшиб. וכן למדנו מדבריו של אליהוא בן

๖ טהרה של הלב

ברכאל שאמור לאיוב וחביריו איוב ל' ח: "צעריך אני ל' מים ואתם יישים, על פון זהלתי ואידרא מהות דעך אתכם. אמרתי ימים ידרשו ורב שנים ידרשו קבורה... הנה הוחלתי לדבריכם איזו עד תבונתיכם, עד תחקרנו מלון. וידיכם אתפנאנ, והנה אין לאיוב מוכית... והוחלתי כי לא ידרgo, כי עמדו לא ענו עוד. עננה אף אני חלקי, אתה דעך אף אני".

ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי... וחילופיהם בגולם. מעשה בגאון אחד שדרש ברבים דרשיה מלאפת. קם כסיל אחד ואמרו: הלא דרשה זו שמענו כבר בשנה שעברה. וייענהו הרבו: הנה רבותינו מנו אחת ממדותינו של החכם, שעל מה שלא שמע אומר לא שמעתי, וחילופיהם בגולם. ויש להבין, אם הגולם, על מה שלא שמע אומר שמעתי, אם כן איננו רק גולם, אלא אף שקרן וכזון. אולם הביאור הוא, שהחכם אף שמע הדרשה הזאת, אם התהדר לו בה אפילו דבר מועט - על מה" שלא שמע, אומר לא שמעתי, כאשרו הכל חדש אזלו, מרוב אהבתו וחיבתו לתוהה. אבל הגולם באופן כזה אומר שמעתי, ואני מבין שאין בית המדרש בלבד.

ומודה על האמת. כמו שדראינו אצל משה רבנו שכادر השיב לו אהרון תשובה, נאמר (ויקרא י: ז): "וישמע משה ויטיב בעיניו", מלמד שהודעה ולא בוש, ולא אמר לא שמעתי, אלא אמר שמעתי ושכחתי" (ביחום ק ע"ב). ובתרגום יונתן בן עוזיאל הוסיף, שכادر שמע משה את דברי אהרן והוטבו בעיני, הילך והוציא קרוז בכל מחנה ישראל, להודיעם: אני הוא שנתעלמה ממוני הלכה, ואחרון אחוי לימדי והצדירני. ומפני מה פירסם כן משה? למדנו שלא היה האדם בוש להודות על האמת אף ב לפניו תלמידיו. ואף מענו שהקב"ה הודה למושה, כי לאחר חטא המרגלים, תחילתה אמר ה' למושה: "עד אנך יגאנני העם הזה, ועוד אננה לא יאמינו... אכפו בךבר ואורשנו, ואעטשה אתך לנו גדור ועתומים ממנהו". ואז: "זיאמר משה אל דה: ושמעו מערדים כי העלית בכח את העם הזה מקרבו... והמתה את העם הזה באיש אחד, ואמריו הגוים אשר שמע לאמור, מבלתי יכלת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישתחם במרקבר". אמר משה לקב"ה שכך יאמרו הגויים: נגדר מלך אחד פירושן יכולת לעמום, ולא לפני שלושים ואחד מלכים שבארץ בנונו. והודעה הקב"ה למושה, שנאמרו: "זיאמר ה' סלחתי בךברך". ותנא דברי ישמעאל, אמר לו הקב"ה למושה, כדבריך עתידיים אומות העולם לומר כן, אשרי התלמיד שרבו מודה לו. "זואלם חי אני", מלמוד שאמור לו הקב"ה, משה החיתני בדבריך. עוד אמרו בירושלמי (הוריות פרק א), "זובני אהרון הכהנים יתקעו בחיצרות", כהנים תמים ולא בעלי מומים, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי טרפון, אני ראייתי בעיני את שמעון אחי אמרה שהיא חוגר ברגלו אחת ועומד בעזורה ותוקע בחיצרות. אמר לו רבי עקיבא, שמא לא ראית אל בשעת יקהלה, ואני לא אמרתי אלא בשעת קרבן. הודה רבי טרפון ואמר, לא התיית ימין ושמאל. אשריך אברם אבינו שעקבבא יצא מחולץ! טרפון ראה מעשה ושכח, ועקבבא דרוש מעצמו ומסכים להלכה. כל הפורש ממך כפורה מן החיים. ע"ב. הנה לנו אף מדרכי התנאים הקדושים שמודים על האמת.

ומעשה בגאון רבי ישראל מסלנט, שעמד על הבמה להגיד שיעור לפני חכמי בית המדרש.

ח שבעה מיני פְּרֻעָנִיות בָּאִין לְעוֹלָם עַל שְׁבָעָה גּוֹפִי עֲבָרָה.
מִקְצָתוֹ מַעֲשָׂרִין וּמִקְצָתוֹ אֵין מַעֲשָׂרִין, רַעַב שֶׁל בְּצָרָת בָּאָה,
מִקְצָתוֹ רַעַבִים וּמִקְצָתוֹ שְׁבָעִים. גַּמְרוּ שֶׁלָּא לְעֵשר, רַעַב שֶׁל
מְהֻומָה וְשֶׁל בְּצָרָת בָּאָה. וְשֶׁלָּא לְטַל אֶת הַחֶלֶה, רַעַב שֶׁל בְּלִיה

כ ט מאיירת עניינים

נותנים, נענש הציבור מידה כנדג
 מידה: רעב של בצורת באה, מקצתן
 רעבים ומקצתן שבעים – ישנה בצורת,
 הגורמת להתייקרות מחירי המזון,
 וכי שאין ידו משנת נשאר רעב, וכן
 חלקם רעבים וחלקם שבעים. גמרו
 שלא לעשר – במצב של הציבור מונע
 עצמו מעשרות, נענסים מידה כנדג
 מידה: רעב של מהומה ושל בצורת באה
 – רעב של מלחמה, שכולם טרודים
 ומבהלים ואיןם עוסקים בעבודות
 השדה, וכך ישנו רעב לכל הציבור. או
 שmagיע רעב של בצורת חזקה שמרעיב
 את העולם כולו. ומכל מקום עדיין
 אינם מותים ברעב, שעדיין עומדת
 להם זכות הפרשת החלה. ואולם: שלא
 ליטול את החלה – אם הציבור אף
 מונע עצמו מלהפריש חלה, רעב של
 קליה באה – רעבכה חזק, שאנשים
 מותים מכנו. "הא למדת שלך שהם
 מחסרים מה שראוי ליתנו, הקב"ה
 מעם נותנים מעשרות וחלקם אינם

ח שבעה מיני פְּרֻעָנִיות בָּאִין לְעוֹלָם
 על שבעה גּוֹפִי עֲבָרָה – במשנה זו
 ובמשנה הבאה מונה המשנה שבעה
 מיני פְּרֻעָנִיות הבאים על הציבור,
 בסיבת שבעה מיני חטאיהם של
 הציבור. [וזואלם אין הפורעניות והחטאיהם
 נמנים אחד נגד אחד, אלא יש חטא שיש
 בו כמה מיני פורענות, ויש כמה חטאיהם שיש
 בהם מין אחד של פורענות. ובsek הכל יונס
 שבעה מיני פורעניות ושבעה גּוֹפִי עֲבָרָה.
מִינֵי הַפּוּרָעָנוֹת הַס: א. רעב של בצורת. ב.
 רעב של מהומה. ג. חייה רעה. ד. דבר.
 ה. חרב. ו. קליה. ז. גלות. גּוֹפִי העבירה
הַס: א. תרומות ומעשרות [ובכללם לח]. ב.
 עבירות שיש בהם מיתות האמורות בתורה
 בחילול שבת ועוד. ג. ביטול השמיטה. ד.
 עינוי ועינוי הדין והחלכה. ה. שבותות שוא. ו.
 חילול ה'. ז. שלוש העבירות החמורות שבגדוד
 "ירhog ואל יערור" (מאירין). **מִקְצָתוֹ מַעֲשָׂרִין**
וּמִקְצָתוֹ אֵין מַעֲשָׂרִין – במצב שלק

כ ט שמחת הלב

באמצע השיעור, הקשה לו תלמיד קושיא עזומה. עמד רבינו ישראלי וחשב מספר דקוט,
 ולבסוף הודה שבקושיא זו נסתור השיעור שלו, ויזוב את הבמונה, ויריד. אחר כך סיפר רבינו
 ישראלי לתלמידיו: האמיןנו לי, כי על במוחי באותה שעה חמשה תירוצים לדוחות את
 הקושיא, שהיו מתגברים לכל אוזן שומעת, אבל בלבי ידעת שבל התירוצים הללו אינם
 נכונים להלכה, וכי הצדק עם המקשה. מוחשיות רבות צפוי ועלו ברעיון, אם לומר את
 התירוצים הללו ולדוחות את דברי המקשה גם שאינם לאמתת של תורה, מפתחת כבוד
 התורה, והשפעה על הקהלה. אך לבסוף נחתתי את יעד הרע, כי אמרתך לעצמי, ישראלי, הרי
 אתה לומד מוסר, אתה במידת מודה על האמת! וכך עשית, וירידתי מן הבמה.

באה. דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין, ועל פירות שביעית. חרב באה לעולם על עוני הדין, ועל עותת הדין, ועל המוראים בתורה שלא בהלכה.

๖ מאירת עיניים

סהורה, ולא הפכו רום כדת, וגרמו בכך לעניינים רבים ברעב. חרב באה לעולם – הרג של מלכמתה, על עוני הדין – שמעכבים לחינם את פסק הדין, ועל עיות הדין – שמצוים את החיב ומחייבים את הזכה, ועל המוראים בתורה שלא בהלכה – שאוסרים את המותר ומתיירים את האסור. כאשר מערכת הדין והמשפט מעוותת, הדבר גורם למריבות ומחולקות וחוסר שלום הציבור, וכן זה אין שלום בארץ ויש חרב מלכמתה.

מענים והארץ משקרת שלא להוציא מה שרואה להוציא" (מאיר). **דבר בא לעולם – מגיפה הנורמת לתמוהה הרבה בתורה שלא נמסרו לבית דין – עבר עבירות שחביבים עליהם מהתורה עונש מיתה בידי בית דין, ואולם בית דין לא הוציאו את העונש לפועל מפאת שלא הייתה תראה, או שהחוטא ברה. וכן עבר עבירות שחביבים עליהם כרת או מיתה בידי שמים. הקב"ה פורע מיתות – אלו על ידי דבר. ועל פירות שביעית – פירות שגדלו בשנת השמיטה ועשו בהם**

๗ שמחת הלב

ח דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין. אמרו חז"ל (סנהדרין לו ע"ב), מיום שחרב בית המקדש, אף על פי שבטל סנהדרין, וארכבע מיתות של בית דין בטלהן, אבל דין ארבע מיתות [בדמי שמים] לא בטלהן, מי שנתחייב סקללה, או נופל מן הגג או היה דורסתו. מי שנתחייב שרפיה, או נופל בדולקה, או נחש מכישו [זהארט שורפן]. מי שנתחייב הריגה, או נמסר למלכתו, או לסתים באים עלייז. מי שנתחייב חנק, או טובע בנهر, או מת באסכרה [חולין בגראן שהוא חונק].

והיום רבו בעונות הרבים תאונות דרכיהם, וגודמות מיתה. וכן ישנם שהולכים לשחות בים וטובעים בו, וזהי מיתה חנק, לעוון אשת איש וכיווץ בה. כי מי יכול לברוח מרדינו של השם יתברך, כמו שאמר אדוננו דוד (תהלים קלט ז): "אנָה אַלְךָ מִרְוחֶךָ וְאַנְהָ מִפְנֵיכָ אֲבָרָת". אם אסק שמיים שם אתה, וציעה שאלה חנק. אSEA בנפי שחר אשכנה באחרית ים. גם שם יזק תגנני ותאחזני ימינך". ומה שרואים לפעמים כמה קופרים בעיקר ועובדיו עבירות חמורות שמתים בדרכם? כתבו התוספות שם, שאפשר שזכות מיטות ברית מילה תוליה להם, וכן שבר מיטות שעשו משלימים להם שכרם בעולם הזה, כמו שנאמר (דברים ז): "וּמְשֻׁלָּם לְשֹׁנָאיו אֶל פָּנָיו לְהִאֲבִידָן, לֹא יַאֲתֵר לְשֹׁנָאוֹ, אֶל פָּנָיו יִשְׁלַּם לו". ופירוש רשי", בחיו משלם לו גמולו. הטוב, כדי להאבדו מן העולם הבא.

ט רעה באה לעולם על שבועת שוא, ועל חילול השם.
גלוות באה לעולם על עובדי עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים, ועל השמטת הארץ. בארכעה פרקים הדבר

ט ט מאירת עיניים

בו ועיין מאיר). גלות באה לעולם על עובדי עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים – שלוש עבירות חמורות אלו שנן בגדיר "יהרג ואל יעבור", מפורש עליהם בתורה עונש גלות על עבודה זרה נאמר: "וְשִׁמְרָתִי אֶת בְּמַתְּקִיכֶם... וְאַתֶּם אֹזֶרֶת בְּגּוּסֶם" – הויאל ואתם רוצים בעבודה זרה, אף אני מגלה אתכם למקומות שיש שם עבודה זרה (ادر'ע לח). על גילוי עריות נאמרו: "וַתְּטַפֵּא הָאָרֶץ... וְאַפְקֵד עֲוֹנָה עַלְيָה, וַתְּקִיא הָאָרֶץ אֶת יְשִׁבְתָּה". ועל שפיכות דמים וזרעים בשנות הארץ – שחורים וזרעים נשניתה. אמר להם הקב"ה: הויאל ואין אתם משמעיטין [עווזבים] אותה, היא תשפט אתכם (ادر'ג לח) **בארכעה**

ט משנה זו היא המשך לשינה הקודמת. רעה באה לעולם – מיini חיונות טורפות ומזיקות, על שבועת שוא – שבואה לבטלה ושלא לצורך, וכן בעוון שבועת שקר. ובכך שנשבע לשוא בשם ה', מחלל הוא את שם ה'. **ועל חילול השם** – שגורם להקל בכבוד ה' ולהחליו, כגון שעושה עבירה בגלוי ביד רמה. או שהוא אדם גדול שבמיוחד, ובכך גורם להם לזלزل במשיעו, ובכך מודים ממנו, ואין זיהיר בתורה ובמצוות. הקב"ה פורע מידת כנגד מידת: כיון שהמלחלים את שמו ולא מכבדים את קדושתו, בעבר זה, אף החיות [אשר הקב"ה הניח בטבעו לירא מצלם האלוקים שבאדם], אין מכבדות את צלם האלוקים שבאדם, ונעשה האדם מחולל בעיניהם, ופוגעת

ט ט שמחת הלב

ט רעה באה לעולם על שבועת שוא. הנה השם יתברך חנן אותנו בכה הדיבור ווזמננו מכל הנבראים בעולם, להתפלל לפני ולברכו, וללמוד תורה הקודשה. על כן, כמה על האדם להיזהר במתנה יקרה זו של הדיבור שלא לכובז אותה בדברים בטלים, וכל שכן בדברים האסורים, בשקר, חנופה, לייצנות, לשון הרע, רכילות, נבלות הפה, וכל שכן בזיוון תלמידי חכמים, שהם עwonות גודלים עד מאר, כי מותות וחווים ביד לטיון. וכן כנרג עון שבועת "שוא" שהוא בפיו ובלשונו, משתלהת רעה, כי אין יתרון האדם על החיים אלא הדיבור. ואם חלילה משותית את דברו, הרי הוא שווה לחיות השדה, ולכן החיים שלטה בו.

לצערנו, אנשים רבים פרוצים בנדרים ושבועות – עולמים לתורה ונודרים, מבטחים תרומות לצדקה, להחזקת בית הכנסת ולימוד התורה. או מציירים באיזו ערלה, ונודרים שם יעוזר ה' ויושיעו כך וכך, או יתרמו כך וכך – ובכוא השעה מסיחים דעתם, שוכחים מהענין. ואינם משערם כמה חמוץ עניין זה! אין יודעים שהמלך שלמה, החכם מכל אדם, הזהירנו

מתרבה, ברבייה, ובשביעית, ובמצואי שבעית, ובמצואי החג שбел שנה ושנה. ברבייה, מפני מעשר עני ששלישית. בשבייה, מפני מעשר עני ששבששית. ובמצואי שבעית, מפני פרות שבעית. ובמצואי החג שбел שנה ושנה, מפני גזל מתנות עניים.

๖ מאירת עניים

עני", וחלפה השנה, והגעה השנה הרביה, ועדין לא נתנו. בשבייה, מפני מעשר עני שבששית – גם בשנה השישית יש חוב לתת "מעשר עני". וחלפה השנה, והגעה השנה השבייה, ולא נתנו. **ובמצואי שבעית, מפני פירות שבעית – בשנת השמיטה היה עליהם להפקיד את הפירות, כדי שיוכלו העניים לקחת, וכיאה השנה ולא נתנו. ובמצואי החג שбел שנה ושנה, מפני גזל מתנות עניים – בכל שנה בקיץ במליך תקופת הקציר והבציר, היה עליהם להותיר לעניים קט שכחה ופאה, ופרט וועלות. וכשהסתיים כבר חג הסוכות, ותמה מלאכת האדמה, ועדין לא נתנו, הרי שנגלו את העניים.**

פרק ה' הדבר מתרבה – בארכעה פרקי זמן מצוי הָכֶר יותר, בעקבות "גzel מתנות עניים", דהיינו כשלא נוותנים לענאים את מה שציוותה התורה לתת להם. זהנה הוא מידת כנגד מידת, כי החסיר חיות העני, וגם חשש שכשיטו שיחסר לו לחמו כשיארכו לו חייו, לכך יחסרו חייו, ותשאר תבואה לאחרים" (עתיק"ט). ברבייה, ובשביעית, ובמצואי שבעית, ובמצואי החג שбел שנה ושנה – ארבעה זמנים אלו הם בתום פרקי הזמן שבהם היו צרייכים לתת מתנות עניים, ומשתמשים הזמן ולא נתנו, והחיזקו הכל לעצםם, מגעה הפורענות. כדלהלן: ברבייה, מפני מעשר עני ששלישית – בשנה השלישית לשמיטה היה עליהם להפריש "מעשר

๗ שמחת הלב

(קהלת ה): "אל תתן זאת פיך לחתיא אתبشرה, ואל תאמר לפניהם הפלאה כי שנגה היא, לפיה יקעד האלהים על קולך ויחבל את מעשיהם יזריך". ואמרו (מסכת שבת ל' ע'ב): בעזון נדרים מטה אשתו של אדם, בעזון נדרים בנימ מתנים כשהם קטנים, הי יצילנו. על כן, יר��ל לשונו תמיד לומר 'בלי נדר', אף כשקונה עלייה לספר תורה וכיוועז בזה, יאמר בלי נדר, ויזדרו לשלם נדבתו.

המניג מודובנא באדר במשל מלאף, מודיע החמיירה התורה כל כך בעונשים קשים על עזון נדרים. משל לארם שהגיע לעיר הגוללה, וזה בידיו פרוטה לפורטה. מימה יהוה? התיעצב בתהנת המשטרה ושאל האם זוקרים הם לשוטר לא היו זוקרים, אבל לשוטר – בהחלט. הוא נכנס לעובודה כסוחר, וההתודע לאסירים ולתנאי חייהם, כלואים בתאים ערים ומיצחנים, נמקים בתנאים איוםים. היה אנט מרוזוח יותר, ובו אסיד אחד שזכה לתנאי רוזחה.

ט ט ט ט מהת הלב

ידיו לא נכללו באזוקים, ורגליו לא הגיעו לנוחותם. שאל לפשר היחס המועדר, ונענה: האסירים האחרים הם חלאת החברה, עבוריינים מועדרים ופושעים מסוכנים. لكن מוחזקים הם בתנאים מגבלים ומתייחסים אליהם בכלל חומר הדין. אבל איש זה היה סוחר נכבד שהורע מזלו ונחפה לעליו הגלגול, הנושאים דחקו בו, והוא לא השיגה לפניו את חובותיו. הוא נכלא כאן למשך שנים מסpter, עד שיבוא לפני השופט ויזכרו רשותם בפושט רג'ל. התענין מividunu: מה פירוש המשפט פושט רג'ל? והסבירו לנו: אדם שאין ידו משגת לשלהם את חובותיו, מוכרנו כפושט רג'ל ופטורים אותו מתשלום. שהרי מה יכולם לעשות לו כשהוא ביכולתו לשלהם, האם יטלו את נפשו?

דברים של טעם הם. אם כך, מה מעשינו פה, בנסיבות האפלוליים של בית הכלא, במישמרות חריגניות תמורה משכורת זעומה? עוד באותו יום הגיע את התפטרותם. פנה לבית מלון יקר, בקש את החדר הטוב ביותר, את האוכל המשובח ביותר, ושבע רוב טובה. לאחר ימים מספר נשאל אודות התשלום. השיב: "את האמת אומרת, אין לי". ולמראה פרצוף הנדהם של בעל המלון, והוסיף ואמר: "ובci מה יעשה לי אם אין ביכולתי לשלהם, האם יטלו את נפשו?!" תבעו בעל המלון למשפט, אך הלה התייעב בשלווה לפני השופט ואמר בשאננותו: "מכבקש אני שיכריזו עלי בעל פושט רג'ל, חד וחילך... עזף השופט וזעם: "הלקחוו מואה מלכות והשליכבו לערינקי!" באן התקומות האיש ומהה: היכן העדק והיושר? הלווא אך לפני שבוע ראייתי אדם שפשת את הרג'ל, בילה כמה ימים ברוחה ושולח לחופשי, פטור מ חובותיו! געד בו השופט: "אין מקום להשוואה! הלה היה סוחר דרך שהמוד לו גורלו והפסיד בעסקי - גלגל הוא שחוזר בעולם, וועלול לקרות לכל אחד. אין מקום להענישו, הוא נענש די באבדן נכסיו. אבל אתה, מי הכריחך להתפטר ממשריך ולהיכנס לבית המלון, להונאות את בעליו ולשכור את הנהה שבחריו וליהנות מבחר מטעמי? אם ידעת שאין ביכולתך לשלהם, היה עליך ללוון בחוזות ולפשט יד להחסבי"

והນמשל: אדם שימעד ויחתא באחת מכל מוצות ה', יכול להעצדק ולומר כי היעדר הסיטו, ובוهوתוبشر ודם נכשל וمعد. כך יכול הוא ליהל לרchromyi שמים, למידת רחמים וחמלת. אבל כאשר הוא עצמו, מיזומתו, נודר ומחייב את עצמו בדבר שאין ביכולתו לקיימו – על כך ייונש בכל החומרה. שכן, מי הכריחו להכנס עצמו בחווב זה?!

נפלאים הדברים, אך הבה נמשיך את קו המחשבה: אדם ההולך לעסקי ונתקל במראה לא צנען, בפריצות חוץות וمتבהמת, ואין לך מראה שאינו מותיר את רישומו, יכול הוא לומר: רכינו של עולם, אנו התייחסו וטרוד במחיה, מחול לוי, העילני מהשפעה מושחתה. אין הבורא בא בטרוניה עם בריותיו, ויתחשב עימיו. אבל אם הוא יוציא מיזומתו לטיפול חוץות, פסע להנתנו בחוץות, משוטט בפארקים וירוד לחות, מכניס לרשותו עיתונים עם פריצות ובהמאות, משתמש במכשירים מושחתים – במה יעדך על המכשולים שייקרו בדרך, מה יכול לומר להנתנו? (מעין השבעה בדבר עמוד תקע)

ו ארבע מידות באדם. האומר שלי שלך שלך, זו מידה ביןונית. יש אומרים, זו מידה סדום. שלי שלך שלך, עם הארץ. שלי שלך ושלך שלך, חסיד. שלי שלי ושלך שלך, רשות.

๖ מאירת עיניים

אני אהנה אותך, ואתה תהנה אותי. **עם הארץ** – זהה תפיסה המונית של העולם, ואומנם אכן יש בכך תועלת לישבו של עולם, אבל אין זו מידה מעולה של "שונא מתנות יחיה". **שלך ושלך שלך** – אין רוצה ליהנות משל אחרים, אבל מהנה ברצון את האחרים משלו וגומל חסד עם הזולת. ואין מדובר שמבזבז כל אשר לו, אלא כפי הרואין. **חסיד** – עושה הוא לפנים משורת הדין. **שלוי שלך ושלך** – נהנה מאחרים ואני רוצה ליהנות אחרים משלו, **רשות** – אניogiיסט. (ברטנורה. עתו"ט. קהתי)

ו ארבע מידות באדם – ארבעה סוגים התנהגות לפני הסובבים, לעניין עזרה והנהה הדידית זה מזה. **האומר שלי שלך ושלך שלך** – כי בתפיסה שככל אחד צריך לחיות לעצמו, כאוטם האומרים "חיה ותן לחיות", "אני רוצה להנותך, והלוואי שלא תהנה אותי" (ברטנורא). **זו מידה ביןונית** – לא צדיק ולא רשע. **יש אומרים זו מידה סדום** – יש בהתנהגות כזוצד שלילי, וקרוב הדבר לבוא לידי מידת סדום, שככל אחד יdag רק לעצמו ולא ייהנה את חברו אף כשהיא מפסיד מכך דבר. **שלוי שלך ושלך שלי** – "תן וקח",

๗ שמהת הלב

ו שלי שלך ושלך שלך חסיד, שלך שלי שלי שלך רשות. כתוב המוגיד מודובנה (בספרו אהל יעקב יריעות האهل פרשת משפטים מה ע"ג), בהיות הממון בראשות העדייך והחסיד, כשהיהה עצלו כל של ספק אם הוא ממונו שלו או של חברו, מוחשבתו הראונה שמסתמא הוא של חבריו, כי אם עוד יאמר, גם אם המעות שלו, טוב לי באופן כזה שינטעו לחבריו, מאשר אשאיר את הסך ההוא לעצמי, ואכנס בספק גזל, שהוא עוזן חמוץ מאד. לא כן הרשע, יכريع בודאות שהמעות שלו, בחשבו, שגם אם אני טועה והמעות של חבריו, יותר נכון שישארו עצלי, למען לא אתן סתום את ממוני לחבריו ללא הוכחה ברורה שהממון שלו. והוא כוונת המאמור "שלוי שלך ושלך שלך חסיד", ככלומר, גם אם המעות האלו שלי הם, כיון שאין הדבר ברור מאד בעיני שהם שלי, יהיו לך אשר לך. וכן שלי שלך ושלך שלך, מחשש ספק גזל. אבל הרשע יכريع להיפך, כי אין ירא מחשש איסור ספק גזל.

מעישה שהיה עם הגאון רבנו משה גלאנטי (תלמידיו של מזון והקווש ובני הבית יוסף ויע"א), שהילד אבל רבנו הארוי בעפת, וכשראו אותו רבנו הארוי, עמד לפניו ואמר לו, מה אני ומה חי שכבוד תורתו טרכ ובאה אליו. אמר לו, באתי לבקש מכבודו שיטכל במעצה ויאמר לי תיקון נפשי, ושלא עצטך אחר דין וחשבונו למעלה לבוא בגנול. אחר שהתנצל רבנו הארוי, אמר לו, יש ספק גזל ביד כבודו. כשמיוע רבנו משה הדבר הזה, הילך אל ביתו סר וזעף, ומיד פשט מלבושים, ויחגור שק ואפה, וישב על הרעפה, ויקונן קינות ברכי גודל, ונחלי דמעות נולו

יא ארבע מדות בדעתך. נוח לכעס ונוח לרצות, יצא שכרו בהפסדו. קשה לכעס וקשה לרצות, יצא הפסדו בשכוו. קשה לכעס ונוח לרצות, חסיד. נוח לכעס וקשה לרצות, רשע.

כט מאירת עניינים

לו רוח גדול יותר, שאינו מגיע בקלות לידיicus. וכיון שדעתו מיושבת בדרך כלל, רוב מעשיו מתוקנים הם. ג. קשה לכעס ונוח לרצות – אמנים כועס הוא לפעמים, שאין לך אדם שלא יкус כלל, אך קשה שיגיע לידיicus כעס, כי הкус הוא ננד טבעו ולמורת רוחו, ולכך גם מתרצה ומתפיש בקלות. חסיד – מושל ברוחו ומתנהג לפניהם משורת הדין. ד. נח לכעס וקשה לרצות – כועס בקלות על כל דבר, ואף עומד על דעתו ואינו מתפיש. רשע – מגיע בודאי לידיicus עבירות וחטאיהם, כמו שאמרו בגמרה (ברכות כת ע"ב): "לא תרתה ולא תחתה", וכן אמרו נדרים כב ע"ב: "כל הкус, בידוע שעוננותיו מרובים מזוכיותיו, שנאמר (משלי כת כב): "איש אף יגירה מזו, ובבעל חמה רב פשע".

יא ארבע מידות בדעתך – ארבע מידות בתכונות נפש האדם. ומידות אלו ביד האדם هو לתוך או לקלקל, כי האדם בחيري לאძיך לעצמו את המדות הטובות, וללא זאת, המתוקן לא היה נקרא חסיד, והמקולקל לא היה נקרא רשע. א. נח לכעס ונה לרצות – כועס בקלות על כל דבר, אך גם מתפיש ומתרצה בקלות. יצא שכרו בהפסדו – אמנים יש לו שכר ורוחה מכך שמתרצה בקלות, אך יוצא הוא בהפסד גדול יותר, כי כל רגע עלול הוא לכעס, ונמצא שרוב מעשיו נפחים ומוקולקלים. ב. קשה לכעס וקשה לרצות – אינו מגיע בקלות לידיicus בעס, אלא לעתים רוחקות, אבל שכועס אינו מתרצה בקלות. יצא הפסדו בשכוו – אמנים יש לו הפסד מכך שמחזיק הוא בכעס, אך יוצא

כט שמחת הלב

מעניינו. ויקרא אל המשם שבבית דין, ויאמר לו לך וקרא לכל הפעלים שבבית החירות של לאריגים. ויאמר אליהם, הגידו לי אם אני חייב לכם דבר מיום שאתה עושם את מלאתך. ענו כולם ואמרו, אין כבודו חייב לנו כלום. אמר להם הוב, דעו נא ורא, כי בשביבכם אני בערה גדולה זאת, כי אמר לי רבנן הארי שיש בידי ספק גזל, ואני אוליך את חרטתי. הנה לפניכם עדרימה של מעות על השולחן, ואני מבקש מכם שבכל מה שתרצו ליטול סך מעות כדיעונכם קחו ולכון, ותצעלו' אותו מדין גיהנם על עזון ספק גזל. ויפצר בהם שיקחו, אך כולם סירכו ולא רצו ליטול דבר, זולת אישא אחת שלקחה כמה פרוטות. הרב בירך אותם, וביקש מהם שיאמרו בפה מלא שם מוחלים לו, אם מגיע להם יותר ולא קבלו, וכן עשו. ומיד חזר ולبس בגדיין, וחזר אל רבנן הארי, ויצא רבנן הארי לקראותו. ויאמר לו רבנן משה, בבקשה מכבודו דאה נא עוד במעיחי, אם הדבר תוקן. ויענהו רבנן הארי, כי נוחה, ולא נשאר בידך שום חטא או עזון, והדבר היה באוון פרוטות שלקחה האשאה מעל

๖ שמחת הלב

השלçon, כי הטוויה שהוא נועשת באמנות רבה, וטויתה דקה ביותר משאר הטווים, ומגיע לה יתרון בשכלה. אז עמוד רבנו משה ונשך את רבנו האר"י על ראשו, ויברכחו וילך לשלום, ויעשה סעודה גדולה, ושם את רבנו האר"י בראש הקוראים, ויכבדהו כבוד גדול.

יא קשה לפבוע ונח לרצונות חסיד. כתוב הרשב"ץ יש לחתמו מה חסידות היא זו, הלווא אמרתו חז"ל (פסכת שבת קה ע"ב) כל הכוועס כאילו עובד בעבודה זהה, וכן אמרתו (פסכת נדרים כב ע"א) כל הכוועס, כל מיני גודנים שלוטנים בו? ויש לומר שמדובר בשכוועס בדברים טראוי לכוועס עליהם, וכגון על בעלי עבריות, ובכפינח שיטים שקיינה את קנאת השם. וכן מעאנן בדור המליך שציווה לשולמה בנו (מלדים א ב ח): "זגמ אתה יזרעט את אשר עשה לך יזאך בן צריה אשר עשה לך שני טרי עבאות ישראלי לאבנער בנו גרא ולעטמאן בן גרא יטר ויתרגם... ועשית בחקכמתך ולא תזרד שיבתו בפלס שאלא. והנה עפה שמעי בון גרא בן הימני מפחרם, והוא קלבני קלאה נמרצת ביום לכת מתחנים והוא ירד לקראת היידן, ואשבע לו בה' לאמר אם אמייתך בחרב. ועתה אל תנתקה כי איש חכם אתה, יזרעט את אשר עשתה לו והוירט את שיבתו בדם שאול".

ואולם גם כעס זה עדיך להיות בмотינות, ויהיה כעס הפנים ולא כעס הלב, כפי שתכתב הרמב"ם (פרק ב הלכות דעות הלכה ג) הכוועס מידה רעה היא עד למאוד, וראוי לארם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר. וילמד עצמו שלא יכעס אפילו על דבר שרואי לכעוס עליין. ואם רעה להטיל אימה על בניו ובני ביתו, או אם היה פרנס על העיבור ורוצה לכעוס עליהם כדי שיחזרו למושב, יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי ליפרט ותיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כארם שהוא מדמה את הכוועס בשעת בעסו והוא אינו כועס. וכן כתוב בספר חסידים (סימן קל), כל אדם ירא שמים כשהוא כועס על עבורי עבירה, ישקול כעס כדי שתאה דעתו מישבת עליו בינו לעצמו. ע"ב. וכך כו, כשמדובר בדברי מוסר לפני קהל, ומבשר עדך בקהל רב, נכוון לדבר בנחת, וכן ומהו דברי חכמים בנחת, נשמעים", ככלומר, כאשר דברי חכמים הם נאמרים בנחת, נשמעים היטב ומתקבלים יפה. והגאנן החפץ חיים היה פונה לדרשנים, שכאשר הם מטיפים מוסר, לא ישתמשו בסגנון של רוגזה וכעס או תרעומת, אלא יתראו בפניהם בנחת ובמתק שפטים את חשיבות התורה ומצוותיה, ועל הברכה העפונה בטוהר המידות.

ומעשה שהיה עם הגאון ורב ישראל מסלנט, בעת שקרה מקרה שתלמידיו התרשלו בלמוד, וכיון שהרמב"ם (פרק ד מהלכות תורה הלכה ה) כותב, אם רואה הרבה שהתלמידים מתרשלים מדברי תורה ומתרפים עליהם, חייב לרוגז עליהם ולהקלים בדברים כדי להדרם ולזרום, ועל זה אמרו חכמים (תובות קג ע"ב) זוק מורה בתלמידים. לכן עמד רבי ישראל וצעק עליהם בדרכי תוכחה ברוגז ובכעס, אך באמצעותו היה שותק ומיסב פניו אל הקיר, ולוחש לעצמו כמה מילים. תלמיד אחד התחבא סמוך לבמה, לשמע מה שלווחש רבי ישראל לעצמו, ושמע שאמר: "לא לכעוס בלבד, אלא רק למראה הפנים", כי כל הכוועס כאילו עובד בעבודה זהה, ושוב חוזר לדברי תוכחתו, אבל לב שקט ושלו. כזה ראה וקדש! (תנועת המיסר ח"א עמוד שלח)

יב ארבע מידות בתלמידים. מהיר לשמע ומהיר לאבד, יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכרו. מהיר לשמע וקשה לאבד, חכם. קשה לשמע ומהיר לאבד, זה חלק רע.

๖ מאירת עיניים

בשכרו – הפסדו שהוא איטי בלימודו, יוצא בשכרו, בתועלת נדולה יותר, כי מה שכבר למד, נשיר מונח היטב בראשו. ג. מהיר לשמע וקשה לאבד – בעל תפיסה מהירה, וגם זיכרונו טוב, שאינו שוכח את אשר למד. חכם – מוכשר להגעה לידי חכמה. ד. קשה לשמע ומהיר לאבד – בעל תפיסה איטית, וגם מה שכבר הבינו ולמד, שוכח בקלות. זה חלק רע – יש לו מגערות קשות בלימודו.

יב ארבע מידות בתלמידים – בכרונוטהיהם של התלמידים: א. מהיר לשמע ומהיר לאבד – יש לו תפיסה מהירה, אך מאידך שוכח מהר את מה שלמד. יצא שכרו בהפסדו – הרוחו שלו מתפיסטה מהירה, יוצא בהפסד, כי במלוא שוכח. ב. קשה לשמע וקשה לאבד – יש לו תפיסה איטית וקשה, וצריך הוא ללמידה שוב ושוב עד אשר מבין וקולט את הדברים, אך אחר שכבר הבין, הדברים נקבעים היטב בראשו ואינו שוכחים. יצא הפסדו

๗ שמחת הלב

יב קשה לשמע ומהיר לאבד, זה חלק רע. ואולם אם ייחפוzen ליבו באמות בתורה, וישקו על דלותות התורה יומם וליליה, תתקיים בו התורה, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה ו ע"ב): "יגעת ומעצתה, תאמין". וכתב בשלשלת הקבלה (דף ס"ב): ראייתי בקונטרס ישן, כי בא בחלום איש אחד לרבי מירימון מהעיר קורדובה, וציווה לו שיקח לאיטה את בת הקعب פלוני, שהיא דר בעדר אחת קרובה לקורדובה, ומתחילה היה מהתל מזה החלום. אך בהישנות החלום פעמים רבות, לכתה לו לאשה ותלד לו בן ויקרא את שמו 'משה', ותקש בולדתת ותמתה. ויקח לו אשה אחרת וייהיו לו בנין ממנה. וזה משה הקטן היה קשה הבנה עד מאה, ובאיו היה מכחו עד כי נואש ממנו, ויקראתו 'בן הקعب' ויזיהו מביתו. וילך משה זה לבית הכנסת ויבק בכפי גדול ויהי שרו בעד על חסרונו בתורה, ווישן ויקץ, ותהי רוח אחרת בקרבו. ויבור מהפני אביו וילך לו אל עיר אשר היה שם הרב רבי יוסף הלוי אבן מגאט, וילמד ממנו תורה ויראה ויגדל בחכמתה עד כי גדל מאד והפליג בחכמתה גדולה. אחר ימים רבים שב אל עירו קורדובה, ולא הלק אל בית אביו. וביום השבת דרש ברבים דברי תורה נוראים, ואחר הדרישה קמו אביו ואחיו וישקווו ויקבלו מהם פנים יפות. והוא הוא רבנו משה בן מירימון המכונה הרומב"ם. ישמע חכם וויסוף לך, כמה צעריך אורך רוח להתנהג עם בניו ותלמידיו, לכל ידחה אבן אחר הנופל.

להלן מדברי מrown הרראשון לעזון זצוק"ל בספרו "מאור ישראלי" – דרושים (עמ"ו וס"ה) על הנהגת הרבה עם תלמידיו: לכל מלמד עדrica להיות סבלנות רבה עם חניכיו. לא כל ילד

๖. שמחות הלב

יש לו חשק ללמידה, אבל צריך לדעת איך להביאו ולמשכו בעבודות אהבה שיאהב ללמידה. zusätzlich במסכת תענית (כ"ע) על האמורא רב שביר ערך את טהירתו שם שנת בעורת, וגורר תענית ציבור להתפלל על הגשם, אך לא הועיל כלום. לעומת זאת ירד לפני התיבה שליח עיבור אחד, אמר "משיב הרוח" והתחילה רוח וולופות, אמר "מוריד הגשם" וירדו גשמי רצון ברכה ונרכה. שאל אותו רב, מה מעשיך, אמר לו מלמד תינוקות אני, וכל תלמיד שאינו רוצה ללמידה, אני נותן לו מתנות ומוגנות ומפיזס אותו שילמד עד שבא ולמד. כך ערך להיות מלמד תינוקות בסבלנות יתרה, ומשיטים הדבר כדי להוציא פרי למעשיהם. גם כשהילד שוכב ונורם הפעעה ללימודו, ערך להתאזר בסבלנות יתרה, כמו אמר חז"ל (בנידון קו ע"ט) שמאל דוחה וימין מקרבת. ובסופה של דבר יعلית המורה להוציא יkr מזולל.

וכتب בקובץ אגדות החזון איש (ח"א סימן טט): **אחוֹשׁובּ לְנָכֹן שָׁאַף אֵם הַתַּלְמִיד שּׂוֹבֵב יִשְׁלַׁגְלֶל עָמוֹ וְלְסָבוֹל אֹתוֹ לְקָרְבּוֹ כִּל מָה שָׁאָפֶשׁ, וְזֹה כִּל פָּרִי הַנְּגָתָה הַיִשְׁיבָה לְתַת לְפָתָאִים עַדְמָה, וְלְתוּעִים בִּנְהָה, וְאֵין לְבָאוֹ בְּטֻעָנָה עַל הַשׁוֹבְבִים, כִּי הַלְּא נָאֵמֶר "יְעִיר פְּרָא אֲדָם יוֹלָד".** ועלינו להשתדל ולסבול ולקרב אותו בכל מחיר, כי שמא לא דוחה וימין מקרבת, ופעמים יש לך רב בשתי ידים, ויזכו לעשות חיל להביא את תלמידיהם אל הדרכך הישרה באהבה. וככתוב עוד (סימן טט) **כָּלַפִּי תַּלְמִיד שׁוֹבֵב:** צדקה להיות סבלנות יתרה, ולקרבו בדרך נועם, ולסבול כל הקשיים, ומון השמיים ירחהמו. גם באגדותיו (ח"ב סימן נג) כתוב: במודומה לי שלعالם לא עשו מעשה להרחיק תלמיד שוכב מלימוד התורה, ועריכים אלו להגנו בכל מקרה, ולהתאזר בסבלנות, וזה יעלה בידינו. ע"ש.

ומספר על הגאון החפץ חיים זצ"ל, שהיה מוסר שיעור לפני תלמידיו בישיבת ראנין, ובמציע השיעור הגיע לשם תלמיד חכם אחד שהיה ראש ישיבת ברוסיה. החפץ חיים הפנה לו עורך והמשיך בשיעורו, והתעלם ממנהו להלטתיו, ואף "שלום" לא נתן לו. התלמיד חכם ההוא נעלב, ויצא משם בbestos פנים סר זועת. לאחר מכן שאלו תלמידי הגאון חפץ חיים את רכם, מדוע התנהג כך עם החכם ההוא, השיב להם הרבה במשמעותה: נעיר יתומם אחד בשם ליבלה ברונשטיין למד בישיבת הניל' ברוסיה, הנער היה עילוי, אך שוכב, וראש הישיבה הזה גידש אותו מיהישיבה, באה אמו האלמנה והתחננה לפניו שישלח לו ויקבל אותו שוכב לישיבתך, והלה הקשה את רוחו ואמץ את לבבו, וסירב בכל תוקף לקבלו. הנער פנה לבתי ספר של הממשלה ברוסיה, ושם יצא לתרבות רעה, ומפני שהוא פיקח וממולח נעשה אחד ממנהיגי הקומוניסטים, והוא רדף באך ובחימה כל אשר בשם ישראל יכונה, ואת הדת היהודית, וגזר כמה גוזרות על שומריו תורה ומצוות, ואסר אותם בבית האסורים, והמושיך בכל מיני תועבות. הנער הזה שמו ליב טורצקי הידוע לשמצעה. ונטפו היה שהסתבר עם ואיש הקומוניסטים סטאלין, ומפני שחשש פן יהרגו ברוח למקסיקו, ושם מעאוותו אנסי סטאלין וחסלו אותו, ונאבל משני עולמות זהה וועלם הבאן). ואילו לא היה ראש הישיבה זהה מקשיה את רוחו ומסרב לקבלו, היה יוצא על כל פנים תלמיד חכם וורא טמים, ורק מפני שהתעקש שלא לקבלו לישיבתך, נעשה כן, וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ומרוב עורי על אובדן הנפש היהיא, נהגתći כן. ישמע חכם יוסף לך. עכ"ז.

יג ארבע מדות בנותני צדקה. הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים לא יתן, עינו רעה בשלו. יתנו ויתנו אחרים, חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים, רשע.

כג מאירת עיניים

אומנם מכיר במעלת הצדקה, ויש בלבו רחמןות על העניים, אך עינו צרה על מmono שללא יחסר ולא יתמעט. ואולם במקורה הצורך כשירה שאף אחד אינו נותן, בודאי שיתן משלו, כי אין הוא אכזרי עתיו". ג. יתן ויתנו אחרים, חסיד – הרוצה לתת בעצמו מכפפו, וגם רוצה ומעודד אחרים לתת, הדבר מראה על גודל רחמנותו וחפציו בטובת הבריות. ד. לא יתן ולא יתנו אחרים, רשע – אדם זה יש לו מין התנגדות עקרונית לצדקה. הוא אינו רוצה לתת, וגם אינו סובל שאחרים נותנים, מפני רשות אכזריותו והיותו מואס במידת הצדקה (ספרוני).

יג ארבע מדות בנותני צדקה: א. הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים – הרוצה שرك הוא יתן, ואחרים לא יתנו, עינו צרה בשל אחרים – אומנם מכיר הוא במעלת הצדקה, ויש בלבו רחמןות על העניים, אך אין זו מידת משובחת, מפני שעינו צרה בנותינטם של האחרים, והוא הוחה את כל התהילה והשבה והתועלת של נתינת הצדקה רק לעצמו (רש"י. ברטנורא). הוא מעדייף להיות הנוטן הבלעדי, כי בכך הוא מרגיש שהעני זוקק לו וכפוף אליו, ועינו צרה بما שיקבל העני מאחרים (ספרוני). ב. יתנו אחרים והוא לא יתן – הרוצה שאחרים יתנו, אך הוא אינו חפש לתת, עינו צרה בשלו – אף הוא

כג שמחת הלב

ומעשה שהיה לפני כשבעים שנה בישיבת "פורת יוסף" בעיר הקודש ירושלים. אחד הרבנין לא חש בטוב ולא יכול להגיע לישיבה למסירות שיעורים. המנהל ביקש ממון הראשון לעזין רבנו עובדיה יוסף זצ"ל בהיותו עזיר לימים שימלא את מקומו הרבה לכמה ימים. קודם שהגיע הרב לשיעור, הודיעו לו כי באotta ביתה ישנו בחור שוכב מאד, אשר מידי פעם דואג גם להצחיק את כל הבחורים בשיעור, כך שידע הרב הייך להסתדר עמו. בהיכנס הרב לשיעור, קרא לאותו תלמיד באהבה וחיבה הושיבו לידיו וביקשו שיקרא את קטע הגמara שליליו הרב יזרבר, התלמיד שמח מאד בכבוד הגדול שקיבל, וכך השתתף יפה כל השיעור, ואתם קרכבו הרב ומאו קיבל חشك לה תמיד בתורה, ועלה והתעללה עד שנעשה לאחד מראשי הישיבות הגדולים בארץ.

יג יתן ויתנו אחרים, חסיד. כתב הגאון רבי יוסף דור (בעל שותה בית דוח) בספריו יקרי דעתכבי (דוח עג דף קnb ע"ג), לכאורה מה שבח הוא זה, ומה שרווצה שיתנו אחרים? ונראה שאין הכוונה "ברצון" בלבד, אלא הכוונה שהולך וטורח כדי טוב יכולתו להשפיע על אחרים, ומעשָׂה אותן למת לעצקה. ועל זה אמרו שהוא חסיד, לפי שמלבד שהוא נותן משלו למצות צדקה, הוא טורח להשפיע על אחרים לשלמת המזווה. וכן מה שאמרו, לא יתן ולא יתנו אחרים,

יד ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עוזה, שבר הליכה בידו. עוזה ואינו הולך, שבר מעשה בידו. הולך ועוזה, חסיד. לא הולך ולא עוזה, רשע.

๑๖ מאירת עיניים

פנימ שבר על הלימוד. ג. הולך ועוזה – מתאמץ לлечת מקום של תורה, למורות שמצליה בלימודו גם בביתו, חסיד – הדבר מראה על אהבתו וחשקו לתורה, וגם שיש בו ענווה שהוא מראה שזוקק הוא לישובים בבית המדרש (עמי"ט). ד. לא הולך ולא עוזה – מונע את עצמו לגמורי מון התורה, רשות – שמבהה את התורה ומתרשך בלימודו. ואמר רבי נהורי מסכת סנהדרין צט ע"א, כל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, עליו נאמר: "כִּי דָבָר ה' בָּזָה". (ማיר. רבב"א)

יד ארבע מדות בהולכי לבית המדרש – ארבע מידות בהליכה לבית המדרש: א. הולך ואינו עוזה – מכתת את רגליו לכלכת מקום של תורה, אך אין לו לומד כראוי, שבר הליכה בידו –אמין אין לו שבר לימוד כל כך, אך שכוו גדול על עצם ההליכה וההתאמצות להיות באוירה של תורה. ב. עוזה ואינו הולך – מתעסק בתורה בביתו ומצליח בלימודו, אך אין מטריה את עצמו לכלכת בית המדרש, למורות שם היה יכול להתעלות יותר, שבר מעשה בידו – הפסיד את התועלת הנדולה והשבר של ההליכה, אך יש לו על כל

๑๗ שמהת הלב

מדובר למי שיכל לדבר עם אחרים ולהשפי עליהם לחת עדקה, ואינו עוזה כו, נקרא רשות. אולם, אם זוכה גם לדבר עם חברי ולהשפי عليهم شيئا גם הם כו, כמו שקרו גדול, וכמו שכתב הרמב"ם (מתנות עינים פ"ח): **הכופה אחרים ליתן עדקה וממעשה אותם [גורם להם לעשותה], שכוו גדול משבר הנוטן.**

לא יתן ולא יתנו אחרים, רשות. כתוב המגיד מוזבנה (בספר אהל יעקב פרשת ורדה יריעת האחל דף מב ע"ב): **דע כי בדבר מי שאינו נותן מעות לעדקה, ולא תפק לרעב נפשך, האחד, שאם ישאלנו איש, מודיע איןנו נותנים עדקה, ולא תפק לרעב נפשך, יתנצל ויאמר, כי אין בכוחו לחת, מפני מעבו הכללי, שהוא דחוק ביזה. והאהר עננה, שהענני השואל אינו ראוי לחת לו, ויתן דופי במעשו. וההבדל ביניהם, כי הראשון אם כי רעה עינו באחיו האבון ולא נתן לו, מכל מקום יתנו לו אחרים, כל שיש להם יכולת לחת, מה שאין כן החני, רבה רעתו שבעתים, שמאחר שיטיל דופי בעני, גם אחרים לאיו לון, ועליו נאמר (טהילים קט טט): "יְעַזֵּר לֹא יִכְרֹעֶת עֲשָׂתָיו בְּעַנִּי וְאֶבְיוֹן וְנִכְאָה לְבָב לְמוֹתָתָךְ", ככלומר שהוא פועל בדיבורו שהענני היה נרדף גם מאחרים, וימות ברעב, ועל זה אמרו: לא יתן ולא יתנו אחרים רשות, כי שלילת נתנתנו, עם ההסביר שלו, היא סיבה הגורמת שגם אחרים לא יתנו, ולכן נקרא רשות.**

יד לא הולך ולא עוזה רשות. כתוב מרן הרראשון לעזון זוק"ל (ונף עז אבות עמוד סס): "וזאין ספק

๖ שמחת הלב

שאלה שמכנים טלויזיה בתחום ומעברים זמינים במראות נגעים ומסירים אזנים משמעו תורה, הרי הם בכלל "כִּי דָבָר הַיְהוּנָה", ועתידים ליתן את הדין. שהרי תהליכי אל, ברוב בתיה הכנסת מותקיים שיעורי תורה, ובנקל יכול לכלכת ולטמעו דברי אלהים חיים, והוא עוזב מקור מים חיים לחזוב לו בורות נשברים אשר לא יכולו חיים. וזהו בכלל "לא הולך ולא עושה, רשען". ואפשר שהוא פסול לעדות, שעובד על "זֶלְאָתָתְהוּרֹ אֲתָתְרֹ אֶלְבָבֵיכֶם וְאֶתְרָבֵיכֶם", שאפיינו העובר על לאו בשב ואל תעשה, פסול הוא לעדות מן התורה". עי"ש.

וכתב עוד (עמ' רז): והנה המסתכל במראות נגעים, הרי הוא בכלל מרגnil עצמו לעורוה, וכן המבאים טלויזיה לתוך ביתם עוברים על "אֶל תִּשְׁבְּכָן בְּאַחֲלֵיךְ עַזְלָה", ועל "לֹא תִּבְיא תֹּעֲבָה אֶל בִּתְךָ", כי מואים שם כל מיני סרטים המלאים דברי זימה והוללות. והועשה כן מוגהה את היצור הרע בעצמו, מהזחות שוא ומודחים, בכל דרכי הפירות והתועבות הרעות אשר שנאה ה', ומשחת נפשו הוא יעשה, והוא שודש פורה ראש ולענה. ועתיד ליתן את הדין, מלבד עזון ביטול תורה ומושב לעצים. וכבר כתוב מrown הקודש בשלוחן עזרך אורח חיים (סימן שי סעיף טז) שאסור לקרוא בשבת בדברי חشك כגון ספר "עמנואל", ואף בחול אסור מושב לצלם, והקורא בהם עוצר מושום "אֶל תִּפְנְנוּ אֶל הָאֱלִילִים", לא תפנו אל מדעתכם. ומוגהה יצער הרע בעצמו,ומי שיחבירו וממי שהעתיקו, ואין צירק לומר מי שהודפסו והפיצו ברבים, מהטניות את הרבים, ואין מספיקים בידם לעשות תשובה. עי"ב. וכל שכן במראות נגעים של הטלויזיה שמלאות כל מיני תועבות רעות, יצער הרע שולט במה שעיניו רואות. וכל שכן מי שיש לו ילדים בבית, שמכשיים ומוציאים לתרבות רעה, ודומים מידיו יבקש.

וכבר הוזכרנו בתורתנו הקדושה "זֶלְאָתָתְרֹ אֲתָתְרֹ אֶלְבָבֵיכֶם וְאֶתְרָבֵיכֶם", ואמרו חז"ל (וימת כט ע"א) הרהור עבירה קשים מעבירה. ובאייר הרמב"ם (מורה הנבוכים חלק ג' פרק ח), כי בשיחתא האדם בפועל בגופו, אמנם ימירה פי השם מעז המקרים הנמשכים אחר חומריותו, ומכל מקום לא המירה אלא רק בבהמיותו, אבל המחשבה היא מטהולות האדם בחלק הכה נכבד שבו, וכשהוא מחרה בעבירה נמצאת שיחטא בשלוחן שהוא חלקו שבבו, ואינו דומה חטא של מי שעבר ושעבד עבור סבל, בחתאו של מי שהעביד שר נכבד וחשוב. עי"ש.

והגאון רבי יוסף הביא מעשה (עד יוסף חי פרשת פינחס בפסוק ל'וב תרבה) בעשיד שהיה רוכב על סוסו בנוסעו לעיר אחת, ובעוודו רוחק משער העיר בשעה אחת, ראה איש חינר יושב על אם הדרך וצועק בקהל בוכים, וביקש מן העשיד לחתת לו במתנת ידו. העשיד ירד מעל הסוס והוציא מכיסו מטבח כסף ויתנה ליד החינר, ו يوسف החינר בדרכי תחינה ובקשה להגדיל חסדו עיניו להרכיבו על סוסו להביאו לעיר, כי הדרך רוחקה ולא יכול ללכת גגלי עד בוואו העירה. העשיד שהיה טוב לב נאות גם זהה, וירכיב את החינר על סוסו, ויתן ביד החינר את רשן הסוס, והعشיר ישב מאחוריו. וכשכננסו לעיר, עצר החינר את הסוס והעמידה, ויאמר אל העשיר, רד עתה מהסוס ולך לשלים. ויאמר לו העשיר, למה תדבר כן, והלא זה סוסי, אתה רד מהר פן אשליך ארעה. ויצעק החינר עזקה גדולה ומורה, והרسن ביזו, ויאמר בקהל בכיו לעוברים ושבים, ראו אנשים טובים מה מתנה לי הרשע הזה, חoso לעזרתי כי איש פיסח

๖ ט מהות הלב

אני, ואני יכול להתקומם נגד הבליעל הזה שאומר לגוזל את סוסי. הלא אני פגשתי אותו הולך במסילה הרחיק בשעה מן העיר, והתacen לי כי עייף הוא, ואעשה לו טובה והרכבתיתו על סוסי, ועתה כופר בטובתי ואומר להשליכני מוסוס ולגוזל ממוני, שהוא כל רכושי, חסנו נא אנשים טובים והושעתם אותו מיד הבלתי הזה: וдумותיו יודרות על לחיזי. כמו רחמי האנשים עליו, כי האמינו לו. והעונשיך אמרו, כל דבריו שקר וכזב, ולהיפך אני רחמתי עלי, והרכבתיתו על סוסי, ועכשו הוא מבקש תואנה לגוזל את סוסי ממוני. לבסוף אמר העשיר, הבה ונישע אל השופט, ונגיש לפניו את משפטינו והוא יוכיח בין שנינו. ויגשו שניהם אל השופט ושתחוו בפניו כל טענותיהם. וייענו השופט אל העשיר, הנה דבריאמת ניכרים, אך מה שעשית אתה עצמן איבדת את זכותך בידך, שכן שחר חסת עליו והסכמה להרכיבו על סוסר, היה לך להרכיבו מואהורי, ורטן הסוס ישאר בידך, ואז לא יהיה יכול לטעון שהסוס שלו, אך עתה שהשליטה אותו עלך נשנת את הרשות בידך, ואתה ישבת מאהורי, הרי זה מעיד שהסוס שלו, וקפח את עצמן בידך. והນמשל, הרוכש מכשידים טמאים כטלוייזיא, אייפון וכיוצא בהם, הרי הוא מכניס בעצמו את הערע לרשותו, ומוסר את שליטתו עליו, ולא יכול לומר ביום פקדוה מהفعשה וינויר גבר עלי, כי הרי אתה בעצמך הבנשת את העיר הרע לביתך, והשלטה אותו עליך, והפסדרת את זכותך בידך.

ומעשה שהיה בהיותי מוסר שיעור לפני שנים בימי העומר בספר "ענף עץ אבות", הבאתי מה שכתב מרון זוקיל על משנה זו, שהמכניס טלוייזיא בתוך ביתו ומעביר זמנו במראות נגעים, פסול לעדות מן התורה, וכמובא לעיל. וכשאמורתי כן לחברי האברכים בכלל, גם אברך בעל תשובה, ואמר שער אחד אחד שלו בחתונה, היה רואה טלוייזיא. והלווא הלהכה פשוטה היא שם עד אחד פסול, הקידושין בטלים, שהרוי עדות שבטליה מקצתה, בטליה כולה. או אז כתבתי את השאלה למון זוקיל, ורמזתי שם למה שכתב בשווית ביבע אומר (להלן) ואורה חיים סימן י' בחומרת המכשירים הטמאים, והוספה: "וכמו שמרן מזיך מידי פעם בלזון בחומרת האיסור בזה". [זהאמת, שמן רב מון לא דיבר על גנות הטלויזיא בלבד, אך כוונתי הייתה לשם שימוש לעזרה על הענין, כדי שמרן ידבר בגנותה שוב ושוב, להסביר ובאים מעוזן.]

שלחתי את השאלה בפקס למון ביום חמישי בשעה שבערב, וביקשתי מאחד המקורבים – אח כלתו של מון שהיו גרים בכיתה מון – שיזור את הענין, כי האברך היקר שלנו אינו יודע מה לעשות בנסיבות. וכך היה, והפקס הונחה מיידית על שלחנו של מון. בשעה עשר בשיעורן לא הגיעו תשובה, ביקש המקורב מהאותו שתשאל את מון על זה. ויען מון: "מה אתם חושבים שימושיים תשובה מהטרויל? צרי לעיין בזה". הדעתתי לאברך והמתנו בסבלנות.

והנה בשיעור במוצאי שבת, אחר שדיבר מון בענייני הלהכה בדרך קודש,פתאום עבר מעבר חד, והחל לדבר בגנות המכשירים הטמאים כטלוייזיא ועוד, ודיבר בארכוה בחריפות הרבה נגד ההסתכלות בהם, וכמה איסורי תורה עבר המסתכל במכשירים אלו, והביא את המשל הנפלא הנ"ל מרבי יוסף חיים. או שמח ליבי ויגל כבודי, שברוך השם המכתר כבר פעעל משה. ולמהורת ביום ראשון לעת ערבית, קבלנו תשובה מכתב יד קרשו של מון, בזו הלשון:

טו ארבע מדות ביושבים לפניהם חכמים. ספוג, משפט, משמרת, ונפה. ספוג, שהוא סופג את הפל. משפט, שמכניס בזו ומוציא בזו. משמרת, שמוציא אותה היין וקולטת את השמרים. ונפה, שמוציא אותה הקמה וקולטת את הסלת.

๖ טו מאירה עיניים

מתוכה את היין הזה, ומותירה בתוכה רק את השמרים. וזה תלמיד רשות, שלמוד תורה, אך נטפס לדברים התפלים והשולאים ומקנתר בהם. ד. נפה, שמוציא אותה הקמה וקולטת את הסלת – מדובר על נפת סולת. הسلط היא עבה וטובה, ומעורב בתוכה קמה דק כעון עפרורית לבנה, ולכך מנפים אותה בנפה שמוציא אותה כל הקמה הדק ומותירה בתוכה סולת נקייה ומשובחת. כך התלמיד הפיקח, לומד תורה, יודע להפריד בין עיקר לתפל וללבן את הדברים CRAV, עד אשר מותיר לעצמו חכמה מבורתה היטב.

(אור"ג פרק מ. ברטנורא)

טו ארבע מדות ביושבים לפניהם חכמים – ארבעה סוגים תלמידים לעניין הבנת הדברים, ובירור העיקר והתפל. א. ספוג, שהוא סופג את הכל – שם שהספוג יכולת לתוכו את כל הנזולים, בין עכורים ובין צלולים, כך תלמיד זה קולט לתוכו הכל, לומד וזוכר היטב את הדברים, אך אין לו את האבחנה הדקה והישרה בין עיקר לתפל. ב. משפט, שמכניס בזו ומוציא בזו – שם שהמשפט יכולת נזולים ומוציא הכל מיד, כך תלמיד זה שוכח מהר כל מה שלומד. ג. משמרת, שמוציא אותה היין וקולטת את השמרים – משמרת היא כיס בד שמסננים באמצעותו את היין מן השמרים. היא מוציאה

๖ טו שמחת הלב

בחיות שמוסתמא האיש שרואה בטלויזיה היה שוגג, ולא קיבל תוכחה מתלמיד חכם, כמו שבtab החזון איש (ירוה דעה ס"ב), ולא שמעיא ליה איסורא, נראה שהוא قادر לעדות בדיעד, ואין ערך קידושין אחרים. עובדיה יוסף.

לאור האמור לעיל, על כל תלמיד חכם המסדר קידושין, ליתן דעתו בזה מראט, ולהזכיר עדים כשרים ללא מכשירים טמאים כלל ועיקר, בפרט שלצערנו הרוב, דבר זה נפוץ היום בעוננות, אף אצל אנשים שנראים שומרין מיעות, ומתקלים שלוש תפילות בכל יום.

טו ארבע מדות ביושבים לפניהם חכמים. כתוב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פ"ד הל' ה. פ"ה הד"ג): לא יאמר התלמיד הבנתי והוא לא הבין, אלא חזור וושאול אפילו כמה פעמים. ואםicus עלינו רבו ורגז, יאמור לו: רבבי, תורה היא, וללמוד אני עריך, ודעתך קערה. ולא יהיה התלמיד בוש מהבריו שהבינו בפעם ראשונה או שנייה והוא לא הבין אלא אחר כמה פעמים, שams נתבישי בדבר זה, נמצוא נכנס ויזע לבית המדרש והוא אינו למד כלום. התלמידים מוסיפים חכמות הרב ומרחיבים לבו, וכשם שעז [גפורה] מಡליק את העץ הגדל, כך תלמיד קטן מחדך את הרוב, עד שיוציאו ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה.

טו פ' אהבה שהיא תלולה בדבר, ביטל דבר, בטל אהבה.
ושאינה תלולה בדבר, אינה בטלת לעולם. איזו היא אהבה התלויה בדבר, זו אהבת אמוןו ותמר. ושאינה תלולה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן.

ט. מארת עיניים (ט)

אמנון ותמר – אמוןו אהב את תמר בגלל יופי ותאהו, ולבסוף שנא אותה שנהה גדולה, כמו שנאמר (שמואל ב יג ט): "וישנאה אמוןו שנאה גדולה מאי", כי גדולה השנאה אשר שנאה מאי אהבה אשר אהבה". ושאינה תלולה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן – אהבת רצון קולם", מה שאחד אותם זה לעשות יחד רצון ה', ולכן אהבתם הייתה שרירה וקיימת על אף שהמלוכה נסובה מיהונתן שהיה בן המלך שאל, אל דוד. (ברטנורא. רב"ץ)

טו ישנים שני סוגים של אהבה: כל אהבה שהיא תלולה בדבר – אהבה שתלויה בגורם חולף שיכול להתבטל, כגון עשר, מעמד, יופי וכדומה, בטל דבר, בטל אהבה – ברגע שגורם זה בטל וחולף, ממילא אהבה בטלת ושאינה תלולה בדבר, אינה בטלת לעולם – אהבה שאינה תלולה בגורם בטל וחולף, אלא בגין שיש לו קיום נצחי, כגון האוחב את חברו בגלל תורתו ומעשי הטובים לעשנות רצונו ה', אהבה זו אינה בטלת לעולם. איזו היא אהבה התלויה בדבר? זו אהבת

ט. שמחת הלב (ט)

טו ושאינה תלולה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן. כמו שנאמר (שמואל א יח א): "זונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד וiahבּהו יהונתן כנפשו, ויכרות יהונתן ודוד ברית באהבתו אותו כנפשיו". ונאמר (שמואל א ב יז): "זונפש יהונתן להשביע את דוד באהבתו אותו, כי אהבת נפשו אהביו". ואף דוד העירץ את יהונתן ורחש לו כבוד, כמו שנאמר (שמואל א כ מא): "זודוד Km מעצל הנגב, ויפול לאפיו ארضا וישתחוו [לפני יהונתן] שלוש פעמים, וישקו איש את רעהו". ואף על פי שלפי הדין, המלכות יורשה היא, שנאמר (דברים ז ט): "למען יאריך ימים על מלכתו הוא ובניו בקרוב ישראל", מכל מקום מאהבת יהונתן לדוד, יותר על המלכות לדוד, כמו שכותב הרמב"ם (פרק א מהלכות מלכי הילכה ז), יהונתן שהיה יורש העצר, יותר על המלכות לטובות דוד, שנאמר (שמואל א כג יז): "זיאמר יהונתן אל דוד אתה המלך על ישראל ואנכי אהיה לך למשנה, וגם שאול אבי יודע כן, ויכרתו ברית שניהם לפני ה'". ועוד שכבר ידע שדוד נמוש למלך בידי שמואל הנביא. ובכלי ספק שאהבתם היה בבחינת (ויקרא יט יח): "זאהבת לרעך כמוך אני ח'". ואהבה כזאת רצiosa ואהובה מואוד לפני ה' יתברך, וגם ה' אהובם, ועליה נאמר (משל ח כא): "להנחיל אהובי יש ואוצרותיהם מלאלא".

גם הזוכה לאחוב את השם יתברך אהבה שאינה תלולה בדבר, דהיינו שאנו אהבו רק כשמיטיב עמו, אלא גם בזמנם שלא חמי נעים לו, אהוב את השם ושומר כל מעוטותיו, זהה אהבה שאינה תלולה בדבר, שאינה בטלת לעולם. וכਮובואר בזוהר הקדוש (הקרמה ה' יא ע"ב)

יז כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושהינה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם

๖ מאירת עינים

זה אומר בכה, אם מטרתם אמיתית לשם שמים, תקוים כוונתם ויזכו להגדיל תורה יותר ויותר. אך אם אינה לשם שמים אלא כל אחד רוצה להגדיל את שמו, לא יגדל שם. כמו כן בחלוקת בלימוד תורה, ככל אחד אומר את סברתו והבנתו בעניין, אם מטרתם לשם שמים לחזור אל האמת, אכן תתריר להם האמת, אך אם כוונתם לשם ניצוח, ימנעם ה' מכבוד. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלו ושמאי - כיון

זו כל מחלוקת שהיא לשם שמים - לא לשם קינטור והתנচות, אלא לכבוד ה', סופה - מטרתה, תכליתה להתקיים - תושג המטרה שלשמה נחلكו, ויזכו להשיג האמת. ושאינה לשם שמים - כשהמחלוקה אינה לכבוד ה', אלא לאינטראסים אישיים, כגון ניצוח, קידום ויקורת, אין סופה להתקיים - לא תושג המטרה, ולא ישיגו ממנה תועלת. לדוגמה, אם נחلكו ביניהם פרנסי העיר באיזה אופן יוכל להרבות תורה בעיר, זה אומר בכה

๗ שמחת הלב

מהי אהבת השם אמיתית? "אמר רבי אלעזר, אהבה רבה הינו אהבה שלימה בשלימות של שני צדדים, ואם אינה נכללה בשני צדדים, אינה אהבה כראוי בשלימות. כי באהבת השם, יש מי שאוהב אותו מתוך שיש לו עוזר, אורך ימים, בניו שביבנו, שלות על טנאיה, דרכיו מתוקנות לו, ומתוך כך אוהב את השם. אבל אם חילתה יתרחף מעבבו, ויגלגל עלייו הקושש ברוך הוא דין קשה, לא יאהב אותו כלל, אהבה זו אינה אהבה שיש לה עיקר. אבל אהבה שלימה, היא אהבה משני הצדדים, בין ברין בין בחסד, וכן שניינו "בכל נפשך", אפילו שנוטל את נשמה ממך, זו היא אהבה שלימה בשני צדדים". ע"ש.

וכיווץ זה כתוב מrown השלחן ערוך (אורח חיים סימן רבכ ס"ג): חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלימה ובנפש חפזה, בדרך שמכבר בשמה על הטובה, כי הדרעה לעובדי השם היא שמהותם וטובתם, כיון שמקבל מהה שגורע עליו השם, נמעא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהוא שמהה לו. ע"ב. ובאר המשנה ברורה: כי כל היסורים, בין בגוף ובין בממון, הוא הכל כפירה על העוונות, כדי שלא יצטרך להתייסר לעולם הבא, שם העונש הוא הרבה יותר גדול. וכך שנאמר (ברוכין ח ט): "לְמַעַן עֲנוּתָךְ וְלִמְעֵן נִסְתָּחָה, לְהִתְבַּךְ בְּאַתְּרִתְךָ". ואמרנו במדרש (בראשית רכה כה ט), עד ימיו של יצחק אבינו, לא היו יסורים בעולם, אך מהמות שידע יצחק את חומרות מידת הדין, אמרו: "רבונו של עולם, אדרם מות בלא יסורים, מידת הדין מותחה כנגדו בעולם הבא, אבל אם אתה מביא עלייך יסורים, אין מידת הדין מותחה כנגדו". אמר לו הקב"ה: "חבירך דבר טוב בקשתי, ומפרק אני מתחילה", שנאמר: "זֶה יְהִי בְּיַצְקָה וְתַכְחֵץ עַיִנֵּי מֹרְאָתָךְ". וכן אמר רוז (תהלים קיט קכ): "סִמְרָר מִפְתְּחָךְ בְּשָׁרִי וּמִמְשְׁפְּטִיךְ יְרָאָתִי", لكن תבע מהקב"ה שיתן לו יסורים, כדי שנזוכה מכל ולא יפחד עוד. (כמוואר במסכת סנהדרין קו ע"א)

שְׁמִים, זו מְחֻלָּקַת הַלֵּל וְשְׁמָאי. וְשָׁאֵנָה לִשְׁם שְׁמִים, זו מְחֻלָּקַת קָרָחַ וְכָל עֲדֹתוֹ.

ט ט מאיראת עיניים ט ט

מטרתם, אלא להיפך, אבדו וכלו מנו העולם. ובמחלוקת זוDKדקה המשנה בלשונה ולא אמרה "מחלוקת משה וקורח", אלא הזכירה רק את הצד של קורח ועדותו, כי משה רבנו אדרבה ניסה למונעה ולבטלה (אור החמה). ועוד, שודאי שכונתו הייתה לשם שמים (עתיה"ט).

שהיתה מטרתם להשתתת האמת, אכן התבררה האמת מתוך מחלוקתם, שהלכה כבית הלל (ברטנורא). ועוד, שדברי שניהם נותרו קיימים בידינו, שהרי "אלו ואלו דברי אלוקים חיים" (ושב"א). **ושאינה לשם שמים, זו מחלוקת קrhoח וכל עדתו –** כיון שהיתה מטרתם להשתתת שרה וcobוד, לא השיגו את

ט ט שמהת הלב ט ט

יז איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי. אמרו חז"ל (מסכת עירובין יג ע"ב): שלוש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו, והללו אמרים הלכה כמותנו. [כלומר היהת מחלוקת יסודית ביןיהם, כי בית שמאי היו מייעוט במספר ביחס לבית הלל, וכן בית הלל אמרו הלכה כמותינו כי אנחנו הרוב, ונאמר "אחרי רבים להastos". ואילו בית שמאי אמרו הלכה כמותינו, שאימתי הלכה כרבבים בזמן שהם שווים בחכמה, אבל אנחנו מוחדים וחופפים יותר]. עזאה בת קול ואמרה, אלו ואלו דברי אלהים חיים חן, והלכה כבית הלל. ואומנם, לאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותם? מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריו בית שמאי, ולא עוד אלא שמקידמין דברי בית שמאי לדבריה. למלודך שככל המשפיל עצמו, הקדוש ברוך הוא מגיביו. וכל המגביה עצמו, הקדוש ברוך הוא משפילו. כל המחוור על הגודלה, גודלה בורחת ממנו. וכל הבורה מן הגודלה, גודלה מהזרת אחרים. וכל הדוחק את השעה, שעיה דוחקתו. וכל הנדרחה מפני השעה, השעה עומדת לו. ע"כ. ופירש מרן רבנו יוסף קארו בכללי הגמורא, שעל ידי שבית הלל היו נוחים ועלובים, שכינה היהת שורה עליהם, והוא מכובנים לאמות, כי מידת הענוה סגולה היא שיזכה האדם לסייעת דשמייא שתפסיק הלכה כמותנו. וכמו שמעצנו אצל דוד המלך שעילו נאמר "זה עמו", שהלכה כמותו בכל מקום, והיה עניינו שנאמר "יאנכי תולעת ולא איש", וכן נאמר "ה' לא גבה לבי" [בשעה שמשתני שמואל למלך], "ולא רמו עיני" [בשעה שהרגתי את גלית], "ולא הלכתי בגולות" [בשעה שהעליתי את הארון] "ובגנפלוות ממני" [בשעה שהחזרוני למלאכותי אחרי מוות אבשלום]. ומהחר"ל ביאר, כי מלבד הדבר הסגול שבח, הרי שזו הייצה עזימות שהענוה יכוננו לאמת תמיד, כיון שאין להם נגיעה להעמיד דבריהם דוקא, שהרי נוחים ועלובים הם, ולא אכפת להם מי יעדק, וממילא אוזנים קשבת לשם גם את חבריהם ולהחכטן ולהבריע לאמת ללא נגיעה שהוא, עד כדי כך שמוכנים אף להקדים דברי בית שמאי לדבריהם.

ושאינה לשם שמים, זו מחלוקת קrhoח וכל עדתו. כתוב הגאון רבנו יהונתן אייבשיץ בספר יערת דבש (חלק בדורש א מדרשות אה"ז), אומנם יוצר הרע מסוית ומודית בכל מחלוקת לומר שהוא לשם

יח כל המזוכה את הרבים, אין חטא בא על ידו. וכל המחתיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה זכה וזפה

כט מאירת עיניים

משמים לחזור בתשובה [ובגמרה וומא פ' ע"א] דיקיו לומר: "במעט אין מספיקין בידו", שאין שלולים ממנו לגמרי את הבcharה לחזור בתשובה, אלא שאין מסייעים לו בכך], וזאת כדי שלא יהיה הוא בנו עדן ותלמידיו בגהינם, וכן שומר הפסוק ממשיל מה יי': "אדם עשה בדם נפש, עד בור ינוס אל יתמכו בו" - אדם שאיבד ועשה נפש, עד בור הגהינם ינוס, ולא יתמכה בו מושמים להצלתו (רש"י). והיכן ראיינו שהמזוכה את הרבים, הרבים נחשים לתלמידיו, וכן להיפך, למי שהחתיא את הרבים? ממשיכה המשנה ואומרת:

יח כל המזוכה את הרבים, אין חטא בא על ידו – המדריך בני אדם בדרך טוביה, הקב"ה שומר עליו שלא יבוא לידי חטא, כדי שלא יהיה הוא בגהינם ותלמידיו בנו עדן. וכך שואמר הפסוק ותלמידיו בנו עדן. וכך שואמר לראות שחתת" – הקב"ה אינו נתן לחסידיו, אלו שאכפת להם ומשפיעים על הרבים ללכת בדרך טוביה, לראות פני גהינם. ולעומת זאת: כל המחתיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה – המתעה את הרבים לחטא ולקלקל מעשייהם, אין מסייעים לו

כט שמחת הלב

שמות, אבל רבותינו נתנו סימן אמיתי לדבר, איזוהי מחולקת שהיא לשם שמם, זו מחולקת בית טמאי ובית הলל, שfat על פי שהיה חולקים בדבר הלכה, נשארו ידים ואוחבים זה זהה. וכדברי חז"ל בקדושים ל"עב": אפילו אב ובנו, رب ותלמידו, שיעוסקים בתורה, נעשים כאוביים זה את זה, שנאמר (במדבר כ"ד): "על כן יאמור בספר מלחיםות ה'", ואף על פי כן אינם זרים משם עד שנעים אוחבים זה את זה, שנאמר (שמ"ט): "את והב בסופה", שבסתוף של דבר נעשים ידים ורועים זה זהה. וכן אמרו ביבמות ז"עב": אף על פי שנהלו בית טמאי ובית הולל, מכל מקום לא מנעו בית הולל מלישא נשים מבית טמאי, למדך שחיבה ורעות היו נהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר (ויריה ח"ט): "זה האמת והשלום אהבו". מה שאין כן במחולקת קורה וערתגו, שהיו מלאים איבה וشنאה למשה רבנו, וזה מחולקת שאינה לשם שמם. וזהו אותן נאמן בכל מחולקת להבין אם היא לשם שמם או שלא לשם שמם.

יח כל המזוכה את הרבים... כתוב רבנו יונה (שעני תשובה שע"ג אות יט): "דע כי נתחייב הנברא להיות עיר נאמן ועובד משכיל בכל מלאכת עבודות אדוניו. והפועל הנאמן יהיה מהיר במלאכתו ויגHIGH על מלאכת הפוועלים חבריו. ועיניו על דרכיהם לראות אם באמונה הם עושים, ויזהרם ויזדרעם את המעשה אשר יעשין. כי חפזו ורצו לנו אשר תיעשה מלאכת אדונינו בלבד רמייה, על כן יחזק ידי עושי המלאכה". וכותב על זה רבי אליהו לופיאן: הרי שלא מספיק אם אמר יאמור האדם די לי להצעיל את עמי ולא ישגיח לזכות גם אחרים בקיים

את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר (דברים ל') **צדקה ה' עשה ומשפטיו עם ישראל.** ירבעם חטא והחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו, שנאמר (מלכים אטו:) **על חטאות ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל.**

כט מאירת עיניים

הרבים, חטא הרבים תלוי בו, שנאמר "על חטאות ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל" - הפסוק אינו אומר "על חטאות ירבעם וחטאיהם ישראל", אלא תולה בירבעם את חטאיהם של ישראל.

משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר "צדקה ה' עשה ומשפטיו עם ישראל" - אכן רואים בפסוק זה, שהתרורה מייחסת ותולה במשה את זכויותיהם של ישראל. ולעומת זאת: **ירבעם חטא והחטיא את**

כט שמהת הלב

רעון השם יתברך, כי רק בכך יקרה עבד משכיל ופועל נאמנו, ולא זולת זה. כי אם יש בכוחך להרכות פעלים לתורה ולמצוות, ואני אתה עושה כן, הרי זאת עדות ברורה כי אין עבודתך לטמיים, ולא לכבוד טמים אתה עוסק בתורה ובמצוות, כי אם להרבות שכך ותו לא. ע"כ.

וכتب המאירי, "אין לך חסידות בעולם כמו המזוכה את הרבים", לפיכך אין הקב"ה מניחו לעשות עבירה שיראה מתוכה שחת, כי אין ראוי לירד לניגיהם מי שזכות הרבים תלוי בו.

והנה חוץ לדרשו על אהרון הכהן את הפסוק (מלachi ב':) "תורת אממת הִתְהַפֵּה גָּפֶה, וְעַוְלָה לְאָנָּה בְּשִׁפְתִּין, בְּשָׁלֹום וּבְמִישֹׁר הַלְּךָ אֶתְתִּי, וַרְבִּים הַשִּׁיבָּמָעָן. וְתַנְאָ דְבֵי אֱלֹהִים (ר' פ"ה י"ג): מה היה עושה אהרן? קשור חבל של ברזל במוותני, ומהחר על כל פתחו ישראל, וכל מי שאינו יודע לקרוא קריית שם, לימדו קריית שם.ומי שאינו יודע להתפלל, לימדו תפילה. מי שאינו נכנס בגופה של תורה, היה מלמדוז. ולא אהרן בלבד, אלא כל המלמד תורה ברבים לישראאל לשם טמים, ואני נושא פנים לעשיר ולענין, מותוךך הקב"ה מרוחם עליו, ונוטן בו רוח חכמה ובינה ודעה והשכל, ונוטן חלקו עם שלושה עדיקים אברהם יצחק וייעקב.

וتنא דברי אליהו (ר' פ"ה ט): מפני מה זכה אלקנה שיצא ממנה בן – שמואל הנביא, שקהל כמשה ואהרן? מפני שהכريع את ישראל לכף זכות, וחינך אותם במצוות, וזכו רביהם על ידו. הקב"ה בוחן לבות וقلוות אמר לו: "אלקנה, אתה הכרעת את ישראל לכף זכות, וחינכתם במצוות, זכו רביהם על ידיך, אני אוועיז מאיך בן שיכריע את ישראל לכף זכות, ויחינך אותם במצוות, ויזכו רביהם על ידיו".

لهן מעשה נפלא במעלת זכוי הרבים שכותב מrown הרראשון לעזון זוק"ל בהקומה לסתפו "טהרת הבית" (חלק ב עמוד ז): אזכור ימים מוקדם, עם לבבי אשיה, ועליה במחשבה לפנוי

๖ ט שמחת הלב

למעט בהופעותיו ברבים כדי להתרשם כל חיבוריו אשר עמי בכתובים, כי מתי העשה גם אנוכי לביתי, ואם אין אני לי מי ליל, ורעניוני על משכבי עלו. והנה בחולמי בלילה ההוא, ראייתי את הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל מבבל, בעל "הבן איש חי", אשר בא לבקר בביתו ופנוי מאידות כזוהר החכמה, נכנס לחדר הספרייה, והתישב ליד השולחן, ראה לפניו אחד מהיבורים, במודרני שוו"ת ביער אמר, והתחילה לעיין בו אחת הנה ואחת הנה, וכשיטים, אמרו, טוב מאד. ושאל אותה, האם אני ממשיך להופיע ולזרושם ברבים דברי תורה ומוסר, כאשר היהתה באמנה אתני? ענתה אמרתך, כי עדין אני ממשיך גם ביום אלה להופיע ברבים בשיעורי תורה ובדרשות באשר תנני ה', ובדרך כלל אני מופיע ביחד עם עמיתיו הרב הגדול רבי יהודה צדקה (שליט"א) שהוא קרובו ושאר בשרו של רבנו יוסף חיים), אך התאוננתי לדבר זה מפרע לי בהמשך הכנס עדיכת חיבוריו להוציאם לאור, "שמוני נוטרה את הכרמים, כרמי שליל לא נטרתי". ענה רודי ואמר לי בסבר פנים יפות, טוב אשר תאהזו זהה וגם מזה אל תנח ידין, כי יש נחת רוח מאד לפני ה' יתרברך בזיכוי הרבים בששומיהם דברי תורה ומוסר וחוזרים בתשובה. וכל אחד שחוור בתשובה הוא עולם מלא. ואיקץ והנה חלום.

והנה אמרת נכוון הדבר, כי כיוועזא בזה אמר לו המלאך המגיד לממן הבית יוסף (יעין מגיד מישרים פרשת שמiot דף ע"ב), ואל תעטער על שאחה מטפל בענייני העיבור ועל ידיך אתה מותבטל מעסק החורה, כי אהזו בזה ונעם מזה אל הנח ידין, כי שניהם כאחד טובים, ועל ידי הכל זוכה להליךך דרבנן [לבוש כבוד לחכמים] וכו', כי עסוק התורה לחוד, וערכי ציבור לחוד, וכן תפילה לחוד, ומוכלים יחד יעשו אותם לבושי כבוד, שייתלבש בהם האדם כשיעזא מהעולם הזה, לכך עסק בכולם. עכ"ד.

וראה עוד להגאון החיד"א (מהזיק ברכה אורחה חיים סימן רצ סק"ג) שכתב: והן כל יקר ראתה עיני ספר חזינות כתובים באבעגע, מטהרתת יד קדרשו של מורהנו הרב רבי חיים ויטאל זצ"ל, בכתב ידו ממש, ושם נאמר שרבענו האר"י היה מזוהירו תמיד לאחר שנטפר ובחולום ידבר בו, שירבה דרישיו להפיכת לעם ולהחיות בתשובה, ובזה תלויות הગואלה וכו'. ואין קץ לשבריו וכמו שהפליגו בזוהר הקדוש בשבח המונגע לモכח את התועים מדרך האמת. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. ע"ב.

והנה בזוהר הקדוש (פרשת תרומה כה ע"ב) אמרו: בא וראה כמה גדול כה האוזו בידיהם של עמי הארץ ומשתדל עליהם לעזוב דרכם הרעה ולהחזרם בתשובה, שהקב"ה מותיקר בו בחדווה שלימה, ומביאים את דיקונו לפני המלך, ומוסרים בידו שבעים מפתחות של כל גנוזי ריבוניו. והמלך מברך את אותו הדיקון בכל הברכות שברך את אברהם בשעה את נפשות הרשעים. והקב"ה רומז לאربعה מהנות עליונות, ונוטלים את אותו הדיקון והולכים עמו, והוא נכנס לשבעים עולמות גנויזים שלא זכה בהם איש אחר, זולת אותו שעושים את נפשות הרשעים. ואלמוני היו יודיעים בני אדם כמה תועלתה זוכות יesh ברדיפה אחר הרשעים להחזרם בתשובה, וכמה זוכים בגלים כמשמעותם, היו הולכים ורודפים אחריהם בכל כוחם כמו שרודף אחר חיים שלו. בא וראה, כי העני שנותנים לו ערצה מזוכה את בני האדם בכמיה טובות, בכמיה

ב' שמחת הלב

גנום עליונים, אבל לא כמו שמצוה את הרשעים. כי מי שמשתדל אחר העני, הוא מישלים חיים לנפשו וגורם לו להתקיים. אבל מי שמשתדל אחר הרשע, הוא מישלים יותר, וגורם להכניית את הסטרא אהרא תחת הקורתה, שיתכופף ולא ישלוט, ומעביר אותו משלטונו, וגורם קיום לעולם, ועשה שמתעללה הקב"ה על כסא כבודו, ועשה לאותו הרשות נפש אחרת. ורואה בנים לבניו עוסקים בתורה, זוכה בעולם הזה ובעולם הבא. ע"ב.

והנה מון זוק"ל בהקרמה לספרו שאלות ותשובות יביע אומר חלק י', לאחר שהאריך והרחיב בשבח מעלה העוסקים בתורה, כתבו ואולם, לمعלה בקדש הו"ז י"ב הרבים", שאין לך מעלה גדולה כמו מי שמצוה את הרבים, שנאמר (דניאל יב): "זה מיטבלים יזיהרו בזיהר הרקיע, ומיצדי כי ריבים בפוכבים לעולם ועד", שם ששבעת כוכבי לכת נראים לנו כניעות קטנות, והאמתתם פ"י כמה וכמה מיליונים מכל כדור הארץ, כך המזוכים את הרבים ערכם גדול אצל השם יתברך, שימושים את אחינו התועים מדרך השם בעבותות אהבה לתוך קדושת התורה, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה. וא ולמוד מה שכח רבני בחיה בספריו חובות הלבבות טיער האבת ה' פ"ק ז: ודע, שאפילו החסיד הגדל ביזור, וגadol בתורה, עד שיגיע לתחכמת השלמיות בתיקון נפשו אצל השם יתברך, ואפילו אם יגיע למדרגת מלאכי השירות במידותיהם הטובות, ובמנוגיהם הנחמים, ובחשידלותם העזומה בעבודת הבורא, ובאהבתם הזוכה בהשם יתברך, עדין לא יגע לבעליות מי שמורה ומדריך את בני האדם אל הדרך הטובה והישראל בעבותות השם, ומישיר אורחותיהם, להטותם לעבותות השם, ולקרבתם לעוד מוחubits, ולהחרורם בתשובה שלימה, שוכנותיו של זה נכפלות שבעתיים, בעבור זכויותיהם של אלו שבמוך כל הימים והזמנים, ובזכויות זרים וזרעים. משל לשני סוחרים שהגינו למדינה אחת למכור שחורתם ולהרוויתם, האחד היהתו לו שחורה אחת שקנהה בעשרה זוהבים ומוכרה פי עשר במאה זוהבים, נמעא שהרוויה תשעים זוהבים. ואילו השני קנה מאה שחורות, כל אחת בעשרה זוהבים, ומוכרן כל אחת רק בעשרים זוהבים, נמעא שהרוויה אלף זוהבים כפול ומכפל מהראשון, עקב שחורותיו הרבות, אף שמכרן בזול. כן הדבר, אהוי, מי שאינו מתקן אלא נשפו בלבד, תהיה זכותו מועטה, אבל מי שמתנקן נפשו ונפשות רבות, הכספי זכותו בפי זכויות כל אותן שתתקנו. ע"ב. והנה בדורנו זה בנקל יכולם להסביר אנשים תמיימים אל דרכי ה', מה טוב ומה נעים גורלם, ומלאה הארץ דעה את ה'. ויש עוד להאריך בכל זה. עד כאן מדברי מון חזקי להבות אש.

לאור האמור, אשרי הזוכה להיות שותף ולקחת חלק מഫעלויות הענפה באמצעות סדרת החברות הללו "בhalbכה ובאגודה", ומצוה בהן את אחינו היקרים שעידן לא זכו להבין במעילות התורה והמעוזות, אם בלבבות שבת ואם בטירה וברשות ועוד, שאין לך הידור עדרה גדול מזיכוי הרבים. ועל אחת כמה וכמה שכרו גדול אם זוכה גם לדבר עם חבריו ולהשפי עלייהם שייעשו גם הם כן, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פרק י הלכה ז): המעשה את אחרים ליתן עדקה [גנום להם לעשיית], שברו גדול משבר הנוטן, ישמעו חכם וויסוף לך.

יט כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינוו. ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינוו. עין רעה, ורוח גבואה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע.

ט ט מאירת עניינים

מן התאותות. ומצביעו זאת באברהם, שנאמר (שם יב יא): "הנה נא יְדַעֲתִי בָּי אֲשֶׁר יִפְתַּח מִرְאָתָּה", שעד עכשו לא נתנו ליבו ליפיה. ולעומת זאת בלעם מתאפיין בשלוש תכונות הפוכות: עין רעה - בטובתם ובממוןם של אחרים, וחומודם לעצמו, שאמר (במדבר כב יח): "אם יתנו לי בליך מלא ביתו כסף וזהב". ורוח גבואה - גאויה ורדיפה

יט מתלמידיו של אברהם אבינוו - למד ממנו והולך בדרכיו. עין טובה - משתמש במוחו שיש לו ואינו חומד ממונו אחרים. שכן מצבינו באברהם שאמר מלך סדום (בראשית יד): "אם מחות ועד שׂרֹזֶךְ גָּעֵל, וְאִם אַקְחֶךְ מִכֶּל אֲשֶׁר לְךָ". ורוח נמוכה - ענווה יתרה. וכן אמר אברהם (בראשית יח כ): "זָאָנָכִי עַפְרֵר וְאָפֵר". ונפש שפלה - זהירות ופרישה

ט ט שמחת הלב

יט רוח נמוכה ונפש שפלה. כתוב הרמב"ם (הלכות דעתות פ"ב ה'): ויש דעות שאסור לו לאדם לנחות בהן בלבינוונת אלא יתרחק عن הקצה האחר, והוא גביה הלב, טאן דרכ הטובה שייהי אדם ענייו בלבד, אלא שיחיה שפל רוח ותיהה רוחו רוחה נמוכה למאוד. ולפיכך נאמר במשה רבנו עניוי מואוד, ולא נאמר ענייז' בלבד, ולפיכך ציוו חכמים מואוד מואוד הוא שפל רוח. ועוד אמרו כל המגביה לבו כפער בעיקר, שנאמר יורם לבך ושבחת את ה' אלוקיך ועוד אמרו בנידוי יהיה מי שיש בו מקצתה. עי"ש.

ורוח נמוכה ונפש שפלה... "לְהַנִּיחֵל אֶחָבֵי יִשְׂרָאֵל אֱמֶלָא". אמרו בירושלמי (נדרים סוף פרק ח), פעם אחת חלה הלל חזק, ונכנסו כל תלמידיו לבקרו, ורבנן יוחנן בן זכאי עמד בחצר [מרוב ענווה]. אמר לרם הלל, היכן הוא הקטן שבכם, שהוא אב בחכמה ובבבון ואב לדורות? אמרו לו, הרי הוא בחצר, אמר לרם הלל ינס, כיון שנכנס קרא עליו הכתוב, "להניחו אהובי יש ואוצרותיהם אמלא". (רבנן בן זכאי עם הכלול [467], גימטריא ל"הניחו אהובי יש").

ואמר רבנן בן זכאי, אם יהיה כל השם ידיעות, וכל האילנות קולמוסים, וכל הימים דין, אין מספיקים לכתוב את חכמת התורה שלמדתי מרבותי, ולא אעתה מחייבת, אלא כזובב הטובל בים הגדול, ומהשוו מהשוו (מסכת ספרות פט"ה ח"ה). ولكن דוקא רבנן בן זכאי אומר (לעיל פרק ב משנה ט) "אם למדת תורה הרבה [כמוהו שזכה להפליג בתורה כל כך], אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נזרחה", בעצם זה תפkidך עלי אדרמות, ואין לך מה להתגאות בזו. והוא עצמו היה נאה דורש ונאה מקיים לחתנהג בענווה (הרשבי). וכן אמרו (מסכת סנהדרין פט ע"ב) אייזהו בן העולם הבא? ענוותן ושפלה ברך, שיף עיל שיף נפיק [כפוף נensus כפוף יוועא], ועיסיק באורייתא תדירא [ועוסק בתורה תדייר], "ולא מוחזק טיבותא לנפשיה" [ולא מוחזק טוביה לעצמו].

מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של אברהם אבינו, אוכליין בעולם הזה ונוחליין בעולם הבא, שנאמר (משלי יט) **להנחיל אהבי יש, ואצרתייהם אמלא.** אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם וירדין לבאר שחת, שנאמר (תהלים נה) **וְאַתָּה אֱלֹהִים תֹּרֵידָם לְבָאָר שָׁחַת,** ומreme'a לא ייחזו ימיהם, ואני אבטח לך.

๗ מאירת עיניים

האדם מן העולם, קנהה [עי' רעה]. תאוה [נפש רחבה] וכבוד [روح נבואה], ואף בעולם הבא יורדין לבאר שחת, שנאמר "וְאַתָּה אֱלֹהִים תֹּרֵידָם לְבָאָר שָׁחַת" – בעולם הבא, "אנשי דמים ומרמה לא ייחזו ימיהם" – בעולם הזה. ואכן ראיינו כי בלעם, לא הגיע לחזי ימיו, שימי שנותיו של האדם הם שבעים שנה, והוא מות לפני גיל שלושים וחמש.

ובאמת, מה שלפעמים רואים שיש צדיק ורע לו בעולם הזה, אין זה סותר, כי שורת הדיו אכן נוננת חיים טובים לצדיקים אף בעולם הזה, אולם יש שהקב"ה משנה זאת, לטובתו של הצדיק – "אבל אל דעתך ה'" ולו נתכונו עלילות להנחilio יותר שכבר בעולם הבא" או לכפר על עבירות שנכשל בהן ועתית". ונitin להמחיש זאת בדוגמא: מי שמקפיד על תזונה נכונה, גופו בריא יותר. ואם כן איך יכול שיש המקפידים על תזונה נכונה והם חוליות? ויש שאינם מקפידים כלל והם בריאות? כי יש לכך סיבות אחרות, אבל אין זה סותר את הכלל, שכן תזונה נכונה גורמת לנו להיות בריאות. אך אם יש צדיק ורע לוי עדין אין זה סותר את הכלל שהצדיק נוחל טוביה הרבה מאד גם בעולם הזה.

כבוד, כמו שאמր אל שרי בלבד "לכדו אל ארצכם, כי מiao ה' לסתמי להלך עמכם", ועל כן צריך שרים גדולים וחוובים מכם. ולכן: "ז'יסף עוד בלק שליח שרים רבים ונכבדים מלאה. ויאמרו לו כה אמר בלק בנו צפור אל נא תמנע מהלך אליו, כי כיבד אכביד מאנ" (ובדבר כב יט). וכן מעיד בלעם על עצמו וסגד צז: "שמע אמרי אל וידע דעת עליון". ונפש רחבה – בעל תאוה, שהרי ייעץ להפקיר את בנות מואב, וזה מראה על שקייעותו וחמדתו לתאה. ואמרו חז"ל (סנהדרין קה ע"א) בלעם בועל אתנו היה. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע? – מה בין גורלים של אלו לגורלים של אלו? תלמידיו של אברהם אבינו, אוכליין בעולם הזה ונוחליין בעולם הבא – יש להם נחת רוח ושמחה בעולם הזה ו"אוכלים" הם מפירות מעשיהם הטובים, וגם נוחליים חי הולם הבא, שנאמר "להנחיל אהבי יש, ואצרתייהם אמלא" – יש לי להנחילים לעולם הבא, ואמלא אוצרותיהם אף לעולם הזה. אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם וירדין לבאר שחת – בעולם הזה חייהם בבחינת הגנים, שלקוויים המש בשלוות הדברים המוציאים את

כ יְהוָה בָּן תִּימָא אֹמֵר, הַוְיַע כָּנֶمر, וְקַל בְּנֶשֶׁר, וְרַץ פְּצַבִּי,
וְגָבוֹר פָּארִי, לְעֹשֶׂת רְצֹן אֲבִיך שְׁבָשְׁמִים. הַוְא הִיא אֹמֵר,
עַז פְּנִים לְגִיהַנָּם, וּבְשַׁת פְּנִים לְגַן עַדָּן. יְהִי רְצֹן מַלְפִנִיך יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׁתַבֵּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֻרָה בִּימֵינוּ
וְתַנוּ חָלֵקָנו בְּתוֹרַתְך.

כט מאירת עיניים נא

אך זאת רק כדי לעשות רצון אביך שבשמי. אבל סתום עוזות פנים הינה מידת רעה בתכלית, של גאות וחוכמה, ובביאה את האדם לידי נהינן. לעומת זאת בשות הפנים מביאה את האדם לגן עדן, כפי שאמרו חז"ל: "כל אדם שיש לו בשות פנים, לא ב מהרה הוא חוטא". ועיקר תכלית המעדן הקדוש של מתן תורה לא היה אלא כדי שיתלבשו ישראל בענוה ובודה, שנאמר שםות כ יז: "זַעֲבּוּר תְּחִיה יְרָאְתּוּ עַל פְּנִיכֶם", ודרשו רבותינו זיל: "בְּלַבְכֶּם" לא נאמר, אלא "על פניכם", זהה הבושה שניכרת בפנים, וכל המתלבש בה הרי הוא מלובש ומכוסה מכל המידות המשובחות ובני חייו. ומסיים התנא בתפילה: **יהִי רְצֹן מַלְפִנִיך ה' אֱלֹקֵינוּ שְׁתַבֵּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֻרָה בִּימֵינוּ, וְשַׁם תַּנוּ חָלֵקָנו בְּתוֹרַתך** – באופן שנבדיל בין העוזות הטובה והעוזות הרעה, וכן בכל התכוונות תהיה לנו אבחנה נכון להשתמש בהם אך ורק לפי רצון ה' [ספרינו]. [ויש אומרים, כי כאן הסתיימה מסכת אבות, ולכן סיימה התנא בתפילה זו. אלא שהוסיפו בה אחר כך תוספות (המאיר)].

כ אומר רבי יהודה בן תימא, כי על האדם להשתדל לעבור את ה' בכל כוחתו. **הַוְיַע כָּנֶמר – "עַזות"** היא היפך הבושה. על האדם להיות עז בעבודת ה', וכגון: שלא יבוש מהחויה את החוטאים, ואפילו שוב ושוב. שלא יבוש לשאל ולהகשות בפניו רבו. וכי שאומר הפסוק ועשה נ א: "עַל בָּן לְאָנָה שְׁמַתִּי, עַל בָּן שְׁמַתִּי פָנִי פְּחַלְמִישׁ וְאֶדְעָכִי לְאָבּוֹשׁ" (רמב"ס. ספרינו). **וְקַל בְּנֶשֶׁר –** להיות קל ורענן ברטנורא. **וְקַל בְּנֶשֶׁר** – לתפקידו של האדם שלא עיף ויגע מלחזר שוב ושוב על תלמודו, כתוב ושעה מ לא: "זָקוּי ה' יְחִילְפוּ כֵת, יָעַלוּ אֶבְרָכְנֶשֶׁרִים, יְרוֹצָוּ וְלֹא יִגְעַוּ" (ברטנורא). ועוד, שען האדם לשאוּר ולעלות מעלה מעלה במידות נעלות ובחכמת התורה. וזהו להיפך מן הכספי אשר הוא "כבד" בכך ומרגיש שחכמת התורה היא למעלה מהשוגתי, כתוב (משל ז): "רְאִמוֹת לְאֹוֵיל חֲכָמֹת" (ספרינו). **וְרַץ כְּצַבִּי –** להיות זריין במצוות. **וְגָבוֹר פָּארִי –** לכבוש את היצר הרע. **הַוְא הִיא אֹמֵר: עַז פְּנִים לְגִיהַנָּם, וּבְשַׁת פְּנִים לְגַן עַדָּן –** אמנים יש להיות עז כנמר,

כט שמחת הלב נא

כ **הַוְיַע כָּנֶמר.** כתוב רבינו יעקב בעל הטורדים (אורח חיים סימן א): פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא יתרוך, והתחיל ב"עַז כָּנֶמר" לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא, לפי שפעמים אדם

๖ ט' שמחת הלב

חפץ לעשות מזויה ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמליעיגים עלייו, ועל כן הזהיר שתעניינו פניך כנגד המליעיגים ואל תמנע מלעשות המזויה. וכן הוא אומר לעניין הבושה שפעמים אחרים מתבישי מפני האדם יותר ממה שיתבישי מפני הבורא יתברך, על כן הזהיר שתעניינו מצחך כנגד המליעיגים ולא תבוש. וכן אמר דוד המלך לעליו השלום "יאדרברה בעודותיך נגד מלכיהם ולא אבוש", אף כי היה נרדף וכורה בין הגויים, היה מוחיק בתורתו ולומד, אף כי היו מליעיגים עליו. וכבר אמרו חז"ל (עדות פ"ה מ"ז): "מוטב שיקרא אדם שוטה כל ימיו, ואל יהיה רשי שעה אחת לפני פניו המקום".

ואמנם השאלה נשאלת, הiarך אפשר לעוזות לאדם שלא יתבישי מפני המליעיגים עליו, והלווא לכואורה אין הדבר בשליטתו כל כך. אפשר אולי לשכנעו שיקיים את המזויה אף שמתבישי ויקבל שבר גדול, אבל לעונתו שלא יתבישי? ויש לבאר על פי מעשה באדם אחד שהתעורר משנתו בשעה שלוש לפנות בוקר. משלא באה לו שנייה, עמד בחלון ביתו והביט אנה ואנה.פתאום הוא רואה לנוג עיניו שני אנשים רעים בהלה עם שיקית אשפטון גדול, וכשהגיעו לפח זבל גדול וזרכו את השקית בחופזה, וברחו מהר. אחר דקוט ספורות הוא רואה נידית משטרת מגיעה לאזרע. הבין האיש שכנראה הם גנבו משיחו, וזרקוו בפה מפהחד המשטרת. הוא הסתקון מאד לדעת מה זרכו שם. בבוקר השכם החלט שהוא הולך להפסיק אחד השקית, ומאהר שלא ראה את השקית בפתח, מרוב סקרנותו, "זיפן זה וכח וירא כי אין איש", החלט ליהיכנס לתוך הפח לבדוק מה היתה תכולת השקית. ויכנס בכבודו ובכעמו אל תוך הפח הגדל, ויחטט פה ושם, ופתאום מעזע שטר של \$100, וישמח מאד, וימשיך להפסיק עוד ועוד, וימצא עוד שטר, ועוד שטר. הבין שזרקו כאן שיקית אשפטון מלאה שטרות כסף. וימשיך עוד ועוד בחיפושו, ומיותר לומר כי בתוך כדי החיפוש נפלו עליו ועל בגדיו קליפות ביצים, תפוחי אדמה, מלפפוןים, עצמות, טיטולים, באופן שכולו נעשה מלוכך ומתונך עד מאד, אך הוא בשלו. אנשים ברחוב עברו והסתכלו, כי מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו ליבו לעשות כן ולהכנס בתוך הפח, ובכיתו אליו כל מסכן שהשתבשה דעתו וילענו לו ויובזו לו, אבל הוא בשלו, לא שם לבו עליהם, וימשיך לאסוף ולקצת את שטרות הכסף.

לאחר שעה אורך שיטים את אסיפה השטרות, עליה לביתו עם כל השטרות, ויקנה את השטרות במוגבונים לחום, וישטה את השטרות בחצר ביתו מול השימוש. ויכנס למקלחת לשטוף ולרחוץ את גופו המטונף. ובסיומו, יצא מן המקלחת שיש ושם, ויספור את הכסף, וירא כי נעשה עשיר גדול בשעה אחת.

ועתה הנה נתבונן, בשעה שהיה זה בתוך הפח, ושמע שלזעיגים לו אנשים ברחוב, האם הוא התבישי? התשובה פשוטה, "לא". ולמה? כי הוא יודע מה הוא אוסף, הוא יודע שיש פה אווצר גדול, הוא מעריך מה יש לו בידים, لكن איינו מתבישי. אדרבה, בלבד הוא לועג להם, בלבבו הוא אומר, אילו הם היו יודעים מה אני עושה כאן, אף הם היו נכנים לפח ואוספים את הכסף. הוא אומר, שכאשר מבינים ומעריכים את הדבר, כבר אין בושה כלל. כך גם במעותות השם יתברך, אדם שידוע להעריך מהyi זכותו הגדולה שזכה לשימוש בקהל השם ולעבוד את השם ולקיים מצוותיו, אדם שמאמין באמות במה שאמור דוד המלך: "הנחמידים

ב' שמחת הלב

מוזהב ומפו רב, ומתקוקים מדבר ונופת צופים", "טוב ל' תורה פיך מאלפי זהב וכסף", אין לו מה להתחביש, כי בכל רגע שהוא עוזה או עוסק בתורה, הוא יותר מאשר אדם שאוסף יהלומים. ואדרבה, אותן המליעגים עלייז' ואינס מקיימים מצוות, הם עצם מסכנים, ערך לוחם עליהם, הם לא יודעים מהי מעלה המצוות ומאייך מהי חומרת המבטלן.

וקל לנשך. כתוב הטור (אורח חיים סימן א): ואמר "כל נשך" כנגד ראיית העין, ודימה ענין הראייה לנשך, כי כאשר הנשך שט באוויר כן העין משוטטה, ואמר "קל", לומר שיחיש מהר להסיד ולעוזם עיניו מראות ברע, כי הראייה תחילת העבירה, שעין רואה ולב חומר וכל המשעה גומרים. וכן התפלל דוד (תהלים קשת ל) "הַתָּלֶפֶל עַל עֲרוֹתָתִךְ... הַעֲבֵר עַיִן מְרָאֹת שְׂוֹא", והצדיר בלב הטיטה ובعين העברה, כי הלב הוא ברשותו להטותו בדרך הטובה או חילילה לרעה אף אחר שראה מעשה השטוא, על כן התפלל שיעזרנו השם להטותו בדרך הטובה. אבל ראות השטוא אינו ברשותו, כי אפשר שיפגע בו פתאום ויראנו, لكن התפלל שיעזר עיניו מראות שוא ולא יזמיןנו לפניו כלל.

ורץ עבבי. כנגד הרגלים, שרגלו לטוב ירצו לקיום התורה והמצוות (הטור טט). וכמו שנפסק בשלהן ערוץ (אורח חיים סימן ז סימן): מעוזה לרווח כשהולך לבית הכנסת, וכן לכל דבר מעוזה, ואפלו שבשבת אסור לפטוע פסעה גסה, מעוזה לרווח. אבל בשיעוצה מבית הכנסת אסור לרווח. וכתוב עוד (שם סימן גו סימן א): ישתדל לרווח כדי ליטמווע קדיש. וכן היה אומר רבנןיא בן הקנה (מקצת ברכות מה עיון): ביציאתי מבית המדרש אני נוותן הוודה להשם על חלקי, שמטת החלקי מושבי בית המדרש ולא חילילה מושבי קרנות, שאני רץ והם רצים, אני רץ לחוי העולם הבא והם רצים לבאר שחת.

וגבור כארוי. כנגד הלב, כי הגבורה בעבודות הבורא יתברך היא בלבד, ואמר שתחזק לך בעבודותנו. על כן יתגבר כארוי לעמוד בבורא לעבודות בוראו. ואף אם ישאננו [יפתחה] יערדו הרע בחוזך, ויאמרו לנו, היזא הקרו גוזל? ובקיים יאמור לנו, היזא תקים ממיטחך? לא ישמעו לנו, אלא יחשוף בלביכו, אילו הייתי עובד בעבודות מלך בשור ודם, והיה מעוזה אותו להשכים באור הבורא לעבודותנו, היזא הייתה זיהיר וזריז לעמנווד לעבודתו כאשר צווני, כל וחומר בן בנו של כל וחומר, שאני קם עתה לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שאיה זהיר וזריז לעמנווד לעבודתו כאשר צווני. ובבר אמר שלמה בחכמתו (משל ו ט): "עד מתי עצל תשכבר, מתי תקים מנטך". (הטור טט)

הוי עז בנמר, וכל נשך, ורץ עבבי וגבור כארוי... עז פנים לגחנים ובושת פנים לגן עדן. מורנו ורבנו הגאון רבי יהודה עזרקה צ"ל בספרו "קול יהודה" עמד על דברי התנא, למה הזכיר דוגמא לכל מידה ומידה, עז "בנמר", קל "בנשר", רץ "כצבי", גבר "כארוי", די היה לו לומר, הוי עז וכל רץ וגבור לעשות רצון אביך שבשמי? אך דבר גדול כיון בדבריו. והוא, כי האדם צריך להשיג את המידות הללו ויתמיזד בהם עד שיהיו קנים לו בטבע בעלי כל התאמצות, כדוגמת הנמר שהוא עז בטבע, וכן הארי שהוא גבר בטבע מבלי כל התאמצות, וכן יתר הדוגמאות. כן צריך האדם להציג המידות הללו בטבעו, מבלי להרגיש שהוא מתאם בהם, וכל זמן שהוא מושג מותוך התאמצות, עדין לא הגיע אל הלימודים האמייתית. כי דבר שבא בכל פעם ופעם בההתאמצות, אין לו קיים, כי לא תמיד יכול האדם

**בָּא הַוְאָ הִיא אֹמֵר, בָּן חֲמִשׁ שָׁנִים לְמִקְרָא, בָּן עָשֶׂר לְמִשְׁנָה,
בָּן שֶׁלַשׁ עָשֶׂרֶת לְמִצּוֹת, בָּן חֲמִשׁ עָשֶׂרֶת לְתַלְמוֹד, בָּן שְׁמֻנָה
עָשֶׂרֶת לְחַפֶּה, בָּן עָשֶׂרֶת לְרַדְף, בָּן שְׁלֹשִׁים לְפָה, בָּן אַרְבָּעִים**

๖ מאיראת עיניים ๗

עשרה למצות – אז הוא כבר בגדר "איש" ומתייחל את בגרותו, וניתנת בו דעה טוביה וראוי לשאת בעול המצאות. בן שמונה עשרה לחופה – הוא הזמן המוכשר לכך. ואומר הפסוק: "טוב לגבר כי ישא על בנעוריו", טוב לשאת בעול אלה כבר בימי הנערים. [כתב המהרא"ס מראטנבורג (תשב"ז קטו תשח) רמזו לזה מהפסוק: "והוא בחתנו יצא מחתתו"] – "זהו" בגימטריה 18] **בן עשרים לרדוף –** בגיל עשרים האדם "מתיחל את חייו" ורודף אחר הישגיו, וזהו הזמן לרדוף אחר הישגים רוחניים ולבקש את ה' בכל ליבו. **בן שלושים לכח –** בגיל שלושים האדם מגיע למילוא כוחותיו, כפי שראינו בלויים שהתחילה בעבודת המשכן בגיל זה. וזהו הזמן שיראה את כוחו ועוצמותו בתורה ובעבודת מתחילים לעבד בפועל. **בן שלוש**

כא האדם משך חייו עבר מסלול של שלבים ושינויים, וצריך הוא בכל שלב לעבוד את ה' בהתאם למצבו. בן חמיש למקרא – בגיל חמיש כבר בשל הוא ללימוד, ויש להתחיל ללימודו חומש בנחת, עד שבגיל שש יוליico אצל מלמד תינוקות. ומסכת כתובות נ"א ותוספות שם. רמב"ם הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ה, פ"ב ה"ב סמ"ג, הגרא"ז **בן עשר למשנה... בן חמיש עשרה לתלמוד –** לומד חמיש שנים מקרא, וחמש שנים משנה, וחמש שנים תלמוד [גמרה], ואחר כך מוסיף והולך בכל מקצועות התורה. חמיש שנים הס פרק זמן שבו האדם מבסס היטב את לימודו, כפי שמצוינו שאף הלוויים, מגיל עשרים וחמש היו לומדים את עבודות בית המקדש, ובגיל שלושים מתחילים לעבד בפועל. **בן שלוש**

๘ שמחת הלב ๙

להתגבר ולהתאמץ. על כן ישתרל שמידות הללו יהיו חוקים לבבו ויתעורו מ Alias מalias כדוגמת הנמר והאריה ודומיהם. ומן תאמר שמידת העוז היא טוביה, لكن סיום התנא ואמר: "זהו היה אומר, עז פנים ליגיננס ובועות פנים לגונן". כלומר מידה זו שמה עוזות, איןנה טוביה, ורק כדי לעשות רצון אביך שבשים תשתחם בה, אבל לא תמיד, אלא תשתדל להתרחק ממנה, ולהגיע למידת הבושה שהיא אחד מן הסימנים היפים שבעם ישראל.

כא בן שמונה עשרה לחופה. חכמינו זכרונם לברכה קבוע ברוח קדשם וברוחם בינתם, כי על הבוחר ליטא אשה בגיל שמונה עשרה שנה, ובשם אופן לא יאוחר מגיל עשרים. ואמרו חז"ל (מסכת קידושין כת ע"ב): **בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהור עבירה.** ועוד אמרו: עד עשרים שנה, הקב"ה מועפה לאדם אמיתי ישא אשה, כיון שהגיע עשרים ולא נשא, אומרים: "תיפח עצמותינו". וככתוב הרמב"ם (פט"ז מהלכות אישות ה"ב), **כיוון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה, הרי זה עבר ו לבטל מצות עשה.** וככתוב בשוו"ת חקרי ל'ב, **ועובר על עשה זה הכל يوم ויום.**

**לְבִנָה, בָן חֲמַשִים לְעֵצָה, בָן שְׁבָעִים לְשִׁיבָה,
בָן שְׁמֹנִים לְגָבוּרָה, בָן תְשִׁיעִים לְשֻׁוֹת, בָן מֵאָה בָּאָלָו מֵת וּבֶר
וּבֶטֶל מִן הָעוֹלָם.**

๑๖ מאירת עיניים

לאחריתו ולשים מוגנתו ביוטר לענייני העולם הבא. בָן שְׁבָעִים לְשִׁיבָה – כבר הלבינו כלל שערות ראשו מלחמת תשישות הנוף, והוא נראה יישש ובעל שיבה. על כן לא יהיה מאותם שנאמר עליהם (הושע ז ט): "גַם שִׁיבָה זָרָקה בָּזָה לְאִזְעָד". ואדרבה ישים כל מגנתו לדעת את בוראו ולהבין לאחריתו. בָן שְׁמֹנִים לְגָבוּרָה – שהగbir והעצים להיות יותר, כמו שנאמר (תהלים צ ט): "יְמִי שְׁנוּתִינוּ בָּהֶם שְׁבָעִים שָׁנָה, וְאֶם בְּגָבוֹרָת שְׁמֹנִים שָׁנָה". וIOSIF אומץ לעבוד יוצרו ביראה. בָן תְשִׁיעִים לְשֻׁוֹת – הולך שחוח וכפוף, וככובול צועד אל שוחת [בור] הקבר. וראוי לו אכן להיות מנוקתק מענייני העולם הזה, ולא לשוט הנה והנה, אלא להתכבד בבתיו ו"לשוח" בתפילה ובדברי תורה כל רגעיו. בָן מֵאָה בָּאָלָו מֵת וּבֶטֶל מִן הָעוֹלָם – שכמעט לא נשארה בו החלוחית של חיים, וכאיilo הוא מות. וכל שכן שם נשארו לו איזה דעת וכח, שלא יוציאם אלא רק לתורה, תפילות ותחינה ובקשה. (מאירי. רבב"ץ וуд)

ה'. בָן ארבעים לְבִנָה – בגיל ארבעים כבר שקט האדם מרחתת נעוריו, והוא נעשה מיושב יותר בדעתו, ובעל מבט ישראל במדבר, אחר ארבעים שנה הגיעו לידי בינה, ואמר להם משה "זֶלֶא גַתְנוּ ה' לְכָם לְבָדְעַת עֲנִינִים לְרָאֹת וְאֶזְנִים לְשָׁמַע עד הַיּוֹם הַהִיא". וזה הזמן שהאדם ישיג לעצמו תבונה ויישוב דעת יותר, בתורה ובבבדות ה'. בָן חמישים לְעֵצָה – בגיל זה האדם כבר "מוריד הילוך" בפעולות ובעשיה, אך יש לו נסיוון רב, ועדין הוא במלוא תבונתו, ולכן עצותיו ראויות ומוסילות ביותר. ואף בזאת יראה האדם להיותו יועץ טוב בעבודת ה' ובתורתו, יודרך ויכוונו אנשים בדרך הטובה. וכן מצינו בלוויים: "וַיָּמְבֹן חֲמַשִים שָׁנָה יִשְׁוֹב מִצְבָא הַעֲבֹדָה, וְלֹא יַעֲבֹד עוֹז, וְשָׁרֶת אֶת אֲחִיו" – ומהו השירות? שיתנו להם עצה. בָן שְׁשִׁים לְזָקָנָה – בגיל זה "עֲנִינִים העולם בורחים ממנו". הוא מתחילה כבר "לצאת מהענינים" ומתחליל לחוש במוחש את אפסיות העולם, וمبין

๑๗ שמחת הלב

וזו לשון מrown השלחן ערוץ (סימן א ס"ג): מוצאה על כל אדם שישא אישת בָן שְׁמֹנִים אשא אשרה בָן שְׁבָעִים עשרה... ובשות עניין לא יעבור מעשרים שנה בלבד אישת.ומי שעברו עליו עשרים שנה ואינו דועצה לישא, בית דין קופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה. ע"ב. ואמנם כתוב הרמן"א, זבולון הזה נהגו שלא לכוה על זה. אך בספר קריית מלך ר' (הלכות אישות פט"ז ח"ב) לגאון רבני יהודת נבון (אך בית הדין של מrown החדי"א, ורבו של מהרי"ט אלגאי) כתוב, דע שкопין בית הדין לרוץ שעברו עשרים שנה לישא אישת, ומכיון אותו בשוט. וכן כתוב הרמן"ש, שהרי זה כאשר מצוות עשה שкопין ומכיון אותו עד שתצא נפשו. וכן פסק מrown השלחן ערוץ. ומה שהרמן"א כתוב, ובזמן הזה נהגו

๖ טהרת הלב

שלא לבוכת, מה מואוד תמהני על המנהג הרע הזה, שאין לו על מה לסתוך, והוא היפך דין תורה שמלבד שטח מנות עשה, עוד בא לידי הרהורים רעים, ולידי הוצאה לבטלה, שאין מספיקים בידו לעשות תשובה, וכל כך החמירו חז"ל בחומרת המאחרים מלישא... ועוזן זה לעניות דעתך גורם לנו אורך הгалות. لكن אף שאיני כדאי, אומר אני כל דין שלא יכול על זה ויעלים עניינו, יודש גהינם. ושותמע לנו ישובן בטח. עכ"ד.

וכתב בשווית שואל ונשאל, בכל מעב חייב לישא אשה עד עשרים שנה, שהרי אמרו: "בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהור עבירה", והיאך ירצה לעצמו להיות כל ימיו בהרהור עבירה, ולהלאה "הרהור עבירה קשים מעבירה" (מסכת יoma כת ע"א). וכן כתוב מופת החדר הגאון החזון איש (קידושין כת ע"ב), אף למי שאומר שלימוד תורה ואחר כך ישא אשה, מכל מקום לא יאהר מעשרותים שנה, שהרי שניינו: "ואם אי אפשר לו בלא אשה, ישא אשה ואחר כך ילמד תורה", ולאחר עשרותים שנה הוא בגין שאי אפשר לו בלא אשה, שהרי שניינו "בן עשרים שנה ולא נשא, כל ימיו בהרהור עבירה", ולפבי זה אין היתר לאחר יותר מעשרות בתשivel תורה. עכ"ב.

ועיין למairy (סוטה ב ע"א) שכתב, שrok על זיווג שקדם גיל עשרים שנה, זוכה אדם לקבל את מה שייחד לו השם יתברך, כפי שאמרו חז"ל שארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יעצצת ואומرت בת פלוני לפלוני. אבל אחרי גיל עשרים, הזיווג הוא לפני מעשין. עי"ש.

צא וראה כמה החמירו רבותינו להזרדו ולישא אשה קודם עשרים, עד שלפני בשלוש מאות שנה עשו גאנוי ירושלים חרם על אותם בחורים שלא ישאו אשה עד גיל עשרים שנה, וכמובא בספר התקנות של ירושלים, וזה תוכן דבריהם: שבטי ישראל הודיעו נאמנה, כי יש הסכמה קדומה עשויה בכל תוקף ההסכם מזמןקדמון לקדושים אשר בארץ המה, שרווק מבן עשרים שנה ומעלה, לא יוכל לדoor בעיר הקודש ירושלים ת"ז, כשהוא שרווי ללא אשה. והנה בקעטה, ראיינו כמה רוקדים מבן עשרים שנה ומעלה, טרודים בלא אשה בעיר הקודש ירושלים ת"ז, וטעננים שאין ידים משות לערכיו החופה ולזון ולפרנס את נשותיהם וכו'. וכן נתוודנו עם אסיפת חכמי ומנהיגי וטובי עיר הקודש, רוב בניין ורוב מנין, וחידשנו ההסכם הקודמה, וכולנו פה אחד עלינו בהסכם שלא יורשה שום בחור רוק מבן עשרים שנה ומעלה לדור פה עיר הקודש ירושלים ת"ז בלא אשה, זמנו קבוע ניתן לרוקדים היושבים בעיר הקודש מיהום ה' באיר עד ראש חודש אלול לישא אשה, ואז יוכל להמשיך לדoor פה כרצונו, ואם לא מצא מנוח לישא אשה, מוחייב הוא לצאת מעיר הקודש. ורשות נתונה לפקידי ירושלים לכל העובר על דברינו לארשו מן העיר ולרדוף אותו עד חורמה בכל מאਮץ כוחם עד מקום שידם מגעת. וכל זה הסכםנו בכל תוקף ההסכםות וכו'. וחתומים על זה הגאנונים: רבינו נסים חיים מזרחי (בעל ארמת קודש), הראשון לעיזון רבוי מיחס בכ"ר שמואל (בעל פרי האדמה), רבינו יישראלי יעקב אלגאי (בעל קהילת יעקב, שמע יעקב, ארעה דרבנן ויוד), רבינו גדליה חיון (ראש ישיבת בית אל), רבינו רפאל יצחק זרחה אוזלאי (אביו של מון החיד"א), רבינו רפאל משה בולח (בעל גת מקשרה) ועוד. עי"ש.

ב' שמחת הלב

וכתב על זה מrown הראשון לציין רבנו עובדיה יוסף צוק"ל (שווית ביע אומר חלק ז יורה דעה סימן ז) וזה עתה, עניינו הראות כמה בחורי חמד הלומדים בישיבות, ועוד בחורים אחרים יראי השם, מבן עשרים שנה ומעלה, אשר לא השיגה ידם לישא אשה, ודרים בעיר הקודש ירושלים, ואין פוצה פה ומיצפץ. ונודעת כי יחד עם ידידי הגאנונים רבי יהודה דרקה ורבו בן ציון אבא שאל, ודנתה עימם על דבר ההסכמה הניל', ושאיפלו לא פשתה התקנה עתה ברוב העיבור אשר פה עיר הקודש ירושלים, ואילו היו חיים עימנו הגאנונים המסכימים ורואים שבדורנו אין אפשרות לעמוד בה, לא היו גוזרים כן, מכל מקום ערך לפחות בבית דין קטן לבטהה, כמבואר ברובים וועוד. והסכםנו פה אחד בביטול התקנה הניל', כדי שלא תהיה התקנה שנעשתה מפני גאנוני ירושלים, לפוקה ולמכשול לבחורים רוקים שלא העלוחו עדין למוציא עוזר כנגדם. עי"ש.

וזו לשון החזון איש באגרותיו (חיב קלחה): רצוני להעירך, כי מן המשנה ומן הגמרא יש להקדים הפרק, ובשמונה עשרה שנה יש חיב, וכן נהגו דורות הרבה. יש מאחרים מפני עsek התורתה, אבל אין דרך זו רק ליחידים, ולכן אם יוזמן לך ענין הנוטן אפשרות [פרנסתך] לקבוע על התורה בעתיד הקרוב, אל תזניחו. ועל העתיד הרחוק, אין ראוי לחזור, שנאמר "תְּמִימִים תַּהֲנֵה עַמְּךָ אֶלְחָזֶק". ע"כ. ובבריו הברורים נכתבו לפני כسمוניהם שנה שהיתה עניות של ממש בארץ ישראל, כל וחומר בזמןנו שהמצב בחסדי השם יתרחק הרבה יותר טוב, ואברכים רבים 'בן פורת יוסף' שעוסקים בתורה ומתרפנסים ממושכות הכלול ועובדות האשא וועוד.

ומוספר על האדרמו"ר מגור בעל ה"בית ישראל", שפגש פעם בחור רוק למלعلا מגיל עשרים, ושאל לו מה איננו מקיים מה שאמרו חז"ל: בן שמונה עשרה לחופה? השיב הבוחר בחיזוק: רבבי, אני מאריך בשמונה עשרה... אמר לו הרב: **בשםאריכים בשמונה עשרה**, מפסיקים את הקדושה...! (בית ומנוחה עמוד ל)

ומעשה בבחור מישיבת "תורה אור", אשר בהיותו בגיל תשע עשרה פנה אל ראש הישיבה הגאון הרב חיים פנחס שיינברג זצ"ל אם מסכימים שיינטא. הרב לא היה דוגל כל כך בנישואין בגיל מוקדם, ואמר שמעידף היה שילמוד, אבל שיטאל את המשגיח רבי זידל אפטstein זצ"ל, גם הוא התהמק מלענות, ואמר לבוחר שיתיעץ עם הרב שלמה ולבה זצ"ל. כאשר פנה הבוחר אל הרב ולבה, שאלו הרב: אתה רוזה להתחתקן? אמר לו: כן. אמר לו: אם כן מה השאלה, בודאי שתתחתקן.

ומעשה בבחור בן תורה ירא שמים בגיל תשע עשרה שקיבל העצת שידוך, אך מואהר ובישיבה שלו לא מסכימים לכך, הילך לשאול דעת תורה מפני הגאון רבי חיים קניגסקי שליט"א, והורה לו הרב שיתחתקן. וכששאל: "אבל יוציאו אותו מהישיבה"? השיבו הרב: "לא נורא אם תלמוד בכלל שלושה חודשים לפני החתונה". ולבחור אחר שטאל, אבל ראה הישיבה לא מסכימים? ענה לו הרב: "אבל הגמרא כן מסכימה" .

ובעוואת רבה של ירושלים הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, ציווה ליוועאי חלציו להשתדל להשיא ילדייהם בטרכם יملאו להם עשרים שנה. (הנחות ופסקים, הנחות נישואין אות ט)

כְּבָן בֶּג בֶּג אָוֵרִיר, הַפּוֹךְ בָּה וַהֲפּוֹךְ בָּה, דָּכְלָא בָּה. וּבָה תְּחִזֵּי, וִסְיִב וַבְּלִיה בָּהּ, וַמְנַה לֹא תְּזֹועַ, שָׁאַיְן לְךָ מִדָּה טוֹבָה הַיְמָנָה.

כְּבָן מַאיַּרְתָּ עִינְיִים

הבדיל ביןיהם קראווה בשם שונה. וקראום כך בכינוי של רמז בלבד, כדי שלא לפרסם את היוטם גרים, מפני המלשינים (מדרש שמואל). **הַפּוֹךְ בָּה וַהֲפּוֹךְ בָּה – תלמיד** את התורה היטב מכל הצדדים, ושוב תחוור ותהפוך בה מכל צדדייה, וכך שוב ושוב, **דָּכְלָא בָּה –** שהכל תמצא בה: כל החכਮות שבועלם אתה מוצאת בתורה, ובכל שעיה תמצאה בה חידושים וטעמים נוספים. **וּבָה תְּחִזֵּי –** בה תורה. כלומר בה יהיה לך מבט אמיתי וישר.

כב לגדל חשיבותה ונחיצותה של משנה זו, אמרה בארמית, שהיתה הלשון המדוברת בשעה מbabel, כדי שכליים יבינו אותה. (מדרש שמואל) ועין עוד לעיל פרק א' משנה יט בשט רשי". **בָּן בֶּג בֶּג –** יש אומרים שהוא ו"בן הא הא" המוזכר במשנה הבאה, היו גרים. ו"בן הא הא" פירושו בן של אברהם ושרה, אשר הוסיף להם ה' את ה"א לשם, שנכנס אברהם בברית ה'. ו"בן בֶּג בֶּג" אף הוא פירושו כן, כי "בֶּג" גימטריה ה"א, אלא שכדי

כְּבָן שְׁמָחַת הַלְּבָב

לאור כל האמור, על הבחוור להזרז ולישא אשה קודם גיל עשרים שנה, ולנגד עיניו יהיה תמייד מה רצון השם מנני, ובuzzורת השם יכה לסייעת דשmania גודלה שתלווה אותו, וכבר אמר הקב"ה לישראל (דברים ר'ב ר'ה): "בָּנִי, שְׁמַעוּ לִי, שָׁאַיְן אָדָם שְׁמַעוּ לִי וּמְפַסֵּיד".

ומכל מקום ברור ופשטן עד מואוד שכל האמור לעיל הוא ברוב הבחרים שבגיג' זה הם בוגרים בדעתם וראויים להקים בית, אבל בחור שעדרין אינו ראוי לכך, בודאי שימיתין עד שיהיה בגור ומתחאים. וכן הורה מרדן זוק"ל לבחוור מוסטומים שכא לשואלו, האם להתחילה בשיזוכין. מרדן שקלט את הבחוור והבחן שעדריןanno בשל כל צרכו, ולא ראוי עדין לנישואין, ענה לו: "וַיַּכְּרַת הַצְּעִיר לְךָ הַצְּעִה?" וכשענה הבחוור לא", אמר לו מרדן: "אם כן מה שאלתך, תשב תלמוד". ועין עד בכל זה בהרבה בחרברת "הנישואין בהלכה ובאגודה", תורה נתה.

בָּן שְׁבֻעִים לְשִׁיבָה. נאמר בתורה (ויקרא יט ל') "מִפְנֵי שִׁיבָה תְּקֻומָ", ופסק מרדן בשלוחן ערוץ יויה דעה סימון רמד ס"א) מיצה לком מלוא קומתו מפני שיבת, דהינו בן שבעים שנה, משיגיע לתוך ארבע עמותתו [2 מטר]. ע"ב. ומצוה לפרסם זאת, כי לצעירנו הרבה רבים לא נותנים דעתם להלכה זו. ומайдך, כדי לומר לזקן שימוחל על כבודו, כדי שחלילה לא יענש מי שלא קם לכבודו. ובכל זה אין הבדל בין ז肯 לזקנה. ועין בהרבה בשות' יהוה רעת חלק ג' סימנים ע-עב]

כְּבָן דָּכְלָא בָּה. במדרש שיר השירים (פרשה א' ט) הובא משל אהובו של מלך שעשה רבות לכבוד המלך. يوم אחד קראו המלך ואמור לו: שאל ממוני מה אתן לך, ואת בקשתר לא אשיב

๖ מאירת עניינים

המידות והמעלות הטובות ערוכות ושמורות בה (ברטנורא. עתי"ט). "הפוך בתורה להבין ולהבהיר נפלאות ממנה, ולא ת策ר לספר פילוסופי האומת מופתים [הוכחות] שכליים על דעות אמריות..." (ספונרו). "שכל זמן שאדם מהפכ בדבורי תורה, שם ימצא שלימות הכל" (רבי חי).

וסיב ובלה בה – "סיב" מלשון שיבת, "ובלה" מלשון בליה וזקנה. כלומר: עמה תזדקן. גם עד זקנה ושיבת לא תעוזבנה. ומהנה לא תזוע – ממנה לא תזוז. שלא תאמר למדתי חכמת ישראל, אלך ואלמוד חכמה יוונית, ואכیر חכמויות נוספות. אין לך לעשות כן שהרי אין לך מידת טובת הימנה – בה תמצאת את כל החכמויות, וההנחות המדיניות והחברתיות הנכונות, כי כל

๗ שמחת הלב

ריקם. חשב האהוב בלבו ואמרו: אם אני שואל מן המלך כסף וזהב – הוא נותן לי. אבני טובות ומרגוליות – הוא נותן לי, אבל כמה עשירים יש בעולם. ואם אבקש ממנו שימנה אותו לש וילבישני בגדי מלכות – הוא ימנה אותו וילבישני, אך כמה שרים יש בעולם. אלא הריני מבקש דבר שהכל ינתן לי. אמרו: אדרוני המלך, שאלה אחת אבקש! יש לאדרוני המלך בת יחידה, תן לי אותה לאשה, ואזכה להיות חתן המלך. נתנה לו המלך, וגם נתן לו נדוניה, אוצר של זהב ומרגוליות, וגם מיניוו שר, וחלביוו בגדי מלכות. הרוי ששיאל בקשה יחידה – אך הכל נכלל בבקשתו. כך שלמה המלך, אמר לו הקوش ברוך הוא: שאל ממני מה אתה לך? אמר שלמה: אם אשאל כסף וזהב ואבני טובות ומרגוליות – הוא נותן לי, ומה בעצם בכספי וזהב? אלא הריני שואל חכמה – והכל בכלל, שנאמר (מלכים א:ג): **ונתת לך** לב שמע ליטפט את עמק להבון בין טוב לרע, כי מי יוכל ליטפט את עמק הփדר הזה. ויטיב הדבר בענייני אדרני כי שאל שלמה את הփדר הזה. ויאמר אליהם אליו, ינו אשר שאלת את הփדר הזה, ולא שאלת לך ימים רבין, ולא שאלת לך עשרה, ולא שאלת נפש איביך, ושאלת לך חכמי לטעמך משפט. הנה עשייתי פרבריה, הנה נתתني לך לב חכם ונבון אשר במוך לא היה לפניך ואחריך לא יקום במוך. וכן אשר לא שאלת נתקתי לה, גם כבוח, אשר לא היה כמוך איש בממלכים כל ימיה. ואם תלך בך רבי לשרמר חקי ומוציאי באשר הלה זwid איביה, והארקטית את ימיה. ויקץ שלמה והגה חלים [הכין שחלומו אמת], שומע ציפור מעיצת, חמור נהקה, כלב נובח ומכין לשונסן, ויבוא ירושלים ויעמוד לפני ארון בricht אדרני, ויעל עלות ויעש שלמים, ויעש מיטה לך עבדיו [משמעותו לבו שהכין שחלומו אמת (רש"י)].

מעשה בפילוסוף אחד ברומי, שעשה מחקר לדעתו לכמה שנים הנחש מוליד, כלומר מהו משך זמן ההריון אצלו. פעם אחת ראה אותם מזודוגים זה עם זו, נטלים ונתנים בשתי חיבות, והיה מספק להם מזונות במשך שבע שנים, עד שהנקבה ילדה. באותו זמן, עלו חכמי ישראל לרומי ושאלו את רבי יהושע "לכמה נחש מוליד?" השיב להם "לשבע שנים". אמרו לנו: "מנין לך?", אמר להם: "הכלב היה טמא וمولיד לחמשים يوم. ובמהות טמאה يولדת לשנים

๖ טהחת הלב

עשור חדש. הרי לנו שהבבמה אדרורה מן החיים פִי שבע. וכותב על הנחשי: 'ארוד אתה מכל הבבמה ומכל חית השדה' – וכשם שהבבמה אדרורה מן החיים פִי שבע, כך הנחש אדרור מהבבמה פִי שבע". לעומת זאת ערך נכנס הפילוסוף, וכששמע את הדברים מפי חכמי ישראל, הטיח ראשו בקירות, אמרו: "כל מה שעמלתי שבע שנים, בא זה והושיטו לי בקנה אחד!" (בראשית רבה כ ב')

אמר מר שמואל, נהירין לֵי שביל' הרקיע, בשם שאני מכיד ובקי בשבייל' עירוי נהרדעא (רכובות נח ע"ז). ומהיכן שמואל ידע כל זה? וכי עליה לרקייע? אלא מותך שיגע ועמל בתורה, למד מהכמתת התורה כל מה שיש ברקיע. (מדרש תהילים יט אות ז)

הגאון החסיד רבינו פנחס שפירא מקוריין – הסתוּפְפוּ בעילוּ אלְפִי חסידים. שני אחיהם מהחסידיין, נפטר להם אב זקן, ולאחר השבעה היה בא להם מידי פעם בחלום וymbeksh מהם שימרו דתם. בער להם, פנו אל רבם בעיניהם זולגות דמעות, ויספרו לו על זאת, ולא ידע הרב להסביר להם. ויתענה ארבעים תעניתות, וייש שאלת חלום, על מה נעשה בכבה. ווידעווהו מן השמיים, כי אביהם של אלו, עבר עבירה שחיבר עליה נידוי, ומית בנידויו, ולכן בא בחלום ככה, ואם יתירו לו את נידויו, ייחל מזה. ויתירו לו את נידויו, ומאו חREL לבוא להטרידם. לאחר זמן הגיע העדריך הגאון רבינו יעקב שמשון משפטוקא אל רב פנחס, וישראלו רב נחמן, מה דעתו על מקרה של חלומות אלו. וייען לאלתר, בתלמוד ירושלמי מבואר שארם שימת בנידויו עשו להראות כן בחלום. כתשמעו כך רב פנחס בכבה ואמרו: למה צדיקים להעתנות ארבעים תעניתות? הללו מוטב ללמוד ולדעת הכל מותך התורה! (דריך גנש עמוד כא)

ומנה לא תזוע, שאין לך מידת טוביה הייננה. כתב בשווית הריב"ש (סימן מה) וכבר שאל הנגיד רבינו שמואל בן חפני הלוי מרבנן האי גאון, אם מותר ללימוד חכמוות חיוניות. והשיב له: תיקון הגוף ווישר הנהגת האדם הוא בעסק המשנה והתלמוד. כי לימוד התורה יועיל לעצמו ולאחר מכן שוכנותו ויעיל לעמיה הארץ, כי ימשיכם לזרכי התורה והמצוות. ואשר יסיר לבבו מה תורה ויתעסוק בדברים ההם, יסיר מעליו תורה ויראת שמים. ומזאת ההסרה יארע לאדם שישב דעתו עד שלא יהוש לעזיבת התפילה. אבל אלה אשר ימסרו עצם ל תורה ויראת שמים, יניחגו כל החמון לאחריות טובה בלבד פkapok, ולא ישימו שום ספק בהקב"ה. ואם יאמרו לך המתעסקים באותו חכמוות, כי דרכם סלולה ובזה ישינו ידיעת הבורא, לא TABA להם. ודע כי יכזו לך באמית, כי לא תמציא יראת שמים ויראת חטא וזריזות במצוות וענוה וטהרה וקדושה אלא במתעסקים במושנה ובתלמוד. ע"כ. ואון להביא ראייה מהרמב"ם שידע כל החכמוות, כי הוא למד קודם לכן כל התורה כולה בשלמות, הלכות וגאנאות תוספתא ספרא וספררי וכל תלמוד בבבלי וירושלמי, כמו שנראה במספר משנה תורה שחיבור. ורק כדי להשיב לאפיקורות, חיבר ספר "מוראה נבוכים" לסתור הראיות שהביא הפילוסוף על קדומות העולם, לפי שהיו בזמןו הרבה מישראל נבוכים בעיקרי התורה, מפני מה שלמדו מן החכמיה ההיא. וכמה וכמה ראיינו פרקו על התפילה, ניתקעו מוסרות התורה והמצוות מעלהיהם בסיבת לימוד אותן חכמוות. ע"ש.

כג בְּן הָאָהָרֹן לְפּוֹם צַעֲרָא אָגָּרָא.

רבי חנניה בן עקשייא אומר, רצחה הקדוש ברוך הוא ליזמות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר: "ה' חפש למען צדקון יגדיל תורה ויאדר".

כט מאירת עניינים

בג לפום צערא, אגרא – לפי הצער השכר. כי אם שיתכח ממנה"ו ורבנו בחיי. וכן הוא ברמב"ט). כיאמין כל מה שיגדל העמל, תגדל מעלה הנפש השכלית לחמי עולם" (ספרנו).

בזה תמה מסכת אבות. וראוי היה היה להיחתם בדברים אלו של בן בג בג ובן הא הא (ושב"א). ואולם מאוחר יותר הסמיכו וצירפו אליה את הפרק הבא, כפי שתיבואר.

בג לפום צערא, אגרא – לפי הצער השכר. כפי רוב המאמץ והकושי בלימוד התורה ועשיות המצווה, יהיה שכרך מרובה (ברטנבוא). וכך כו, ככל שהאדם יגע ומתאמץ בתורה, כך יהיה נחקרת היטב לבבו. "לא נתקיים מנו החכמה אלא מה שאדם למד מתוך התורה והعمل וככיתשת החומר, כמו שאין אדם זוכה לשמו אלא מתוך כתישת הזית... אך לימוד התורה והחכמה מתוך התענווג, אין לה קיום,

כט שמחת הלב

בג לפום צערא, אגרא. במודרש שיר השירים רבה על הפסוק "האלף לך שלמה", ומאתים לנוטרים את פריו", רבי חייא אמרו: העושה בעדר נוטל אלה, שלא בעדר נוטל מאתים בשכו. ממי אתה למד, משbat יששכר ומשבט נפתלי. שבט נפתלי על ידי שהיה עוסקים בתורה בעדר, נטלשו שכר אלה, שנאמר (דברי הימים א יב לה): "וּמִנְפְּתָלֵי שִׁירִים אֶלְהָא", אבל שבט יששכר על ידי שהיה לומדים תורה שלא בעדר, שהרי זבולון היה דואג לכל מchosרhom, נטלשו שכר מאותים, שנאמר (שם לא): "רָאשֵׁיהם מֵאֲתִים".

ומסופר על הגאון רבי שמואל שטרדאשון מוילנא (הורש"ש על התלמוד), שהוקשה לו פעם בלשון התוספות במסכת יבמות (פה ע"ב). והנה נזרמן באותו שעהגאון הנזיע"ב עבר דרך העיר וילנא, והצעע הרש"ש לפניו את שאלתו על דברי התוספות. הנזיע"ב עיין שעיה קללה, והשיב לו את כוונת התוספות, (ראה בחידושי הרש"ש שם). שאל הרש"ש את הנזיע"ב איך העלה לתישב זאת בשעה קללה. ענה לו הנזיע"ב, כבוד תורה לומד תורה מתוך עותר, ואילו אני לומד תורה מתוך עוני ודוחק, ולכך זכתי להבין זאת בשעה קללה, כי לפום צערא אגרא .

๙ פרק 1

פרק זה כולל ברייתות העוסקות בשבחה של תורה ובמעלת העוסק בה, ומכאן שם הפרק: "קנין התורה". פרק זה צורף למסכת אבות בזמן מאוחר, משום המנהג ללימוד פרקי אבות בשבתו שビון פסח לשבועות, והוסיפו את הפרק "קנין התורה" כדי ללמדו בשבת שלפני חג השבועות.

(מילוי דאבות, רבי אברהם פריצל לפניו כ-530 שנה, מדרש שמואל)

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,

שנאמר: ועמדו כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נזר מטעי מעשה ידי להתפאר.

שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם ובעשנותם:

א רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה. ולא עוד אלא שבב העולם כולו כדי הוא לו. נקרא רע, אהוב, אהבת את המקום, אהבת את הבריות, משפטם את המקום,

๘ מאירת עיניים

א זוכה לדברים הרבה – המפורטים להלן ורש"י. ויש מפרשים שמלבד כל המעלוות הרוחניות המפורטוות להלן, זוכה אף בגשמיות להטבות רבות, כגון אריכות ימים, נתת מבנים, פרנסת טובה וכור' (מדרש שמואל). **כל העולם כולו כדי הוא לו –** ראיו כל העולם להיות נברא בשיבו. **נקרא רע –** שותף לקב"ה במעשה בראשית, בהיותו עוזר להביא את הבריאה לתכליתה (ספרות). **אהוב את המקום –** שהרי לומד מתווד אהבת ה'. **אהבת את הבריות –** שמקרבנו לתורה ומדרכינו בדרך טובה כדי

שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם ובעשנותם – פתיחה זו בראש הפרק, באה לצין שמיכאן ואילך אין זה מעצם המסכת שחיבר רבי יהודה הנשיא, אלא "ברייתא" היא השנואה בלשון המשנה. ומובא ב"מדרשי שמואל" שהקדמה זו באה להודיענו, כי הבריות שוות הן במעלתן למשניות, אלא שהמשניות נשנו בבית מדרשו של רבי יהודה הנשיא, והבריות נתנו רבי חייא ורבי אושעיא. [ברייתא – מלשון בר, ברא, שפירשו בארמית – חוץ].

משמח את הבריות. ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישראל ונאמן, ומרחיקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנה עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר (משלי ח) לי

๖ מאירת עיניים

בתשובה ולהתרחק מהטהות, אבל ישאיר רוחם בנפשו, כתוב: "ברחך מזarah ממערב הרחיק מפניו את פשעינו". וכן אמרו בירושלמי וראש השנה פ"ה: "אמר להם הקב"ה: מכיוון שקיבלתם עליהם עול תורה, מעלה אני עליהם כאלו לא חטאתם מימייכם". ומכרבתו לידי זכות - התורה נותנת לו יכולת גודלה מהרגיל להגעה לידי זכות ומצוות, ואף אם המצווה רוחקה ממנו ואינו יכול לעשotta, מקרבתו וזוכה לשוטטה (מדרש שמואל). **ונהנין ממנה עצה ותושיה בינה וגבורה** - בני אדם נהנים למלוד ממנה עצה - עצות טובות ונוכנות. **תוסיה** - עצות יותר עמוקות בעניינים רוחניים וראייתי. **בינה** - להבין ולהתבונן בראשי עינויים של הדברים. **גבורה** - דרכי גבורה והתמודדות מעשית מול היצר הרע. **שנאמר** - בספר משלי, התורה

שייזכו אף הם לרוב טובה. משמה את המקום, משמה את הבריות - שבylimוד התורה הוא גורם להשפייע שפע של הטבה לעולם, ובזה משמה הוא את הבריות וגם את הקב"ה החפץ להיטיב לבריותיו ומדרשו שמואל. **ומלבשתו ענוה ויראה** - התורה מלבישה אותו ונוסכת על פניו ענוה ויראת שמים. **ומכשרתו** - מכירה ומכניה אותו לעולות מחייב אל חיל: תחילת להיות צדיק - לנוהג כראוי בצדק ובמשפט. **וחסיד** - לנוהג אף לפנים מסורת הדין. **וישר** - שהדריך הטובה והישרה מوطבעת בטבעו ממש (ליקוטים זכר חנוך). **ונאמן** - לא ידבר כזב ולא ימצא בפיו לשון תרמית, ולא יגלה סוד, בבחינת "נאמו רום מכשה דבר", "בכל بيיתי נאמו הויא" ורביע ב"ר ממשיו). **ומרחיקתו מן החטא** - אף אם חלילה חטא, התורה מסייעת לו לשוב

๗ שמחת הלב

א כל העוסק בתורה לשמה. יש להתבונן, כי הנה בגמרא ברכות (ז ע"א) אמרו, כל העוסקה לטמה, נוח לו שלא נברא. ואילו בגמרא פסחים (ג ע"ב) אמרו, לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה? ותרצו התוספות שינט שני סוגים שלא לשמה, אחד שלומד לשם הנאה לנוכח כבוד ושיקראותו רבי או כדי ליטול שכר, שבכל אלו אינו מתקoon לחשיים רצון יוצרו שציווה לעסוק בתורה, וכך על פי כן מותר לעשות כן, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. אבל יש סוג אחר שלא לשמה שלומד על מנת לקנתר את חבריו ורבותיו, ועל זה אמרו נוח לו שלא נברא. וכן מה שאמרו בתענית (ז ע"א) כל העוסק בתורה שלא לשמה, תורה נעשית לו סם המות, הוא באופן זה שלומד על מנת לקנתר את חבריו ורבותיו, השם יעילנו. (ובן תירוץ רשי", ר"ש שיריאן, ספר חסידים, הרא"ש הרשב"ץ ויעוד)

כל העוסק בתורה לשמה. כתוב הגאון רבי חיים מווילוזין (נפש החיים שער ג פרק ג), כמעט בלתי אפשרי שיתיכף בתחלת לימודו יגיע למדרגת לשמה כראוי, והעסק בתורה שלא לשמה

עַצָּה וְתוֹשִׁיה אֲנֵי בִּנָה לִי גְבוּרָה. וְנוֹתַנְתָּ לֶךְ מַלְכֹות וּמִמְשָׁלָה וְחַקּוֹר דִין, וּמְגַלֵּן לֶךְ רַזִּי תֹּרָה, וְנָעַשָּׂה בְּמַעַן הַמְתִגְבֵּר וּבְנִהְרָה שֶׁאֲנֵינוּ פּוֹסֵק, וְהַיִּצְנֹועַ וְאָרֶד רֹוח, וּמְוחֵל עַל עַלְבּוֹנוֹ, וּמְגַדְלָתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל פֶּל הַמְעֻשִׁים.

๖๗ מאירת עניים

ונעשה כנהר שכילם שותים ממןעו עוד ועוד והוא אינו פוסק (מדרש שמואל). והוּ צנּוּ – על אף שהוא מפרנס בחכמוֹתוֹ ובמעשייו, הוא צנּוּ ואינו מתחדר. ואורך רוח – יש לו סבלנות לשבול את קושי ועמל הלימוד. וכן יש לו סבלנות כלפי תלמידיו, אף כשהשואלים שלא בעניין וכדומה, ואינו כועס (מדרש שמואל). ומוחל על עלבונו – מעביר על מידותיו מרוב עונשה (רש"י). ומגדלוּתוֹ ומרוממתו על כל המעשים – התורה מגדלה ומרוממתה אותו על הבריאה כולה ועל כל מעשי ה', כתוב: "תִּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעַשֵּׁי יְדִיךְ, כֵּל שְׂתָה [שמחת] תְּמִתָּה רְגִלְיוֹ" (קחתי בשם מנחת שבת).

כבר במאמר על עצמה ואומרת: "לי עצה ותוֹשִׁיה, אֲנֵי בִּנָה לִי גְבוּרָה" – ולכן גם מי שלומד אותה זוכה בתכונות הילל. ונותנת לו מלכות ומשלה – הכל חפצים לעשותו ראש וקצין עליהם וחולקים לו כבוד. וכן אמרו (יגיטי שב ע"ז): מאן מלכי רבען ורב יעקב ב"ר משווין). וחיקור דין – התורה נתנת ללימודיה עמוקה לב, להבין ולהחקור היבט את הדין לעומקו. ומוגליּן לו רזִי תורה – נותנים לו סיוע מן השמים לגנות סודות תורה. ונעשה במעין המתגבר – שמוסיף יותר ממה שלומד מרבותיו, כי מבין דבר מתוך דבר, והולך ומתגבר. וכנהר שאינו פוסק – מזוכה את הרבים,

๖๘ שמחות הלב

הוא מדרגה שמתרוך כך יכול להגיעו לשלמה, ולכן גם הוא אהוב לפני השם יתרבור, כמו שבلتאי אפשרי לעלות מון הקורע לעליה אם לא דרך מדרגות הטסלום, ולכן אמרו "לעלום" יוסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתרוך שלא לשמה יבוא לשמה". ומה שאמרו לעולם, רוזעה לומר בקביעות. דהיינו שבתחלת הלימוד אינו מחייב אלא שילמוד בקביעות ובהתמדה יומם ולילה, ואפילו אם לפעמים יפול במחשבתו בודאי אייזו פניה עצמית לשם גאהו וכבוד וכיוצא זהה, אל ישים לב להתרפות מהתורה בעבור זה חיללה, אלאادرבה יתחזק מאד בעסק התורה, ויהיה ליבו נכון ובוטה שבודאי יבוא מתרוך לכך למדרגת שלמה. ועריך להזהר ולכבד ולຮומם את כל העוסק בתורה אפילו שלא לשמה, כדי שלא יתרפה מלימוד התורה ויוכל להגיע למדרגת לשם. ואולי מי שעסוק בתורה כל ימיו שלא לשמה עד זקנה ושיבתא, חייכים לנ Hog בו כבוד, שכיוון שעסוק בתורת ה', אז ספק שלפעמים היהת כוונתו גם לשמה, כמו שהבטיחו חז"ל שמתרוך שלא לשמה בא לשמה. שאין הפירוש Dok'a שאחר כך יגיע לעסוק בה תמיד כל ימיו רק לשמה, אלא הפירוש שבכל פעם שלומד בקביעות ממש כמו שעשות רצופות, אי אפשר שלא תכנס בלבו באמצעות לימודו אפילו זמן מעט כוונה רצואה לשמה, ולכן כל מה שלומד עד הנה שלא לשמה, נתقدس ונטהר על ידי אותו המועט שכיוון בו לשמה. עכ"ה.

ב' שמחת הלב

כל העוסק בתורה לשמה. עיין לעיל (פרק ג' משנה ייח דקה חכין ישראל) בשם הגאון בעל האגלי טל.

ומלבשתו ענוה ויראה. כי המידות הן כמלבוש האדם, וכמו טנאמר (איוב כט יד): "צַק לְבָשֶׂתִי וַיַּלְבְּשֵׁנִי". ועל כן העוסק בתורה לשמה, רואה את גדולת רבותינו וחריפותם, ומחלבתה בו הענוה, וחשוב שפלותו נגד רומיות רבותינו זיל.

בא וראה כי הגאון בעל החפצ' חיים היה עני עד מואוד, הוא לא ראה על עצמו שום יתרון ומעליה על שאר האנשיים. הוא היה טוענן: "היתכן שאדם יתגאה או יחשוב שמניע לו שבר על שאכל או שתי, והרי הוא אוכל להנאת עצמו כדי شيء בריא! ובמה שונה אפוא המזון הרוחני מן המזון הגשמי, והלייא גם התורה והמעוזות הם לטובתנו, כמו טנאמר (ברrios ו כה): "זַעֲנוּ ה' לְעֹשָׂת אֶת בָּל הַקִּים הָאֱלֹהִים, לְרַקְאָת ה' אֱלֹהִינוּ, לְטוֹב לָנוּ בְּלַהֲמִים, לְמַתִּינָנוּ בְּחִיּוֹם תְּזֻהָּ". אם כן מה יתרון יש לאדם שמקיים את חובתו ותכליתו?! ובוואות שלא הריגש בעומו שום מעלה יתרה משאר העם, התנהג כבעל בית פשוט, לא לבש איצטלא' דרבנן, אלא בגדים פשוטים, ולראשו חבט קסקט כמנהג בעלי הבתים בעירו. בהסתמאות על ספריו לא הרישה לרבניים המסתכניםים לדבר בשבח המחבר, כי אם בשבח הספר ותועלתו לרבים, ובכל הדברים האפשרים השתדל למעט דמותו. גם בדורותיו נמנע מלומר דברי תוכחה קשים, אלא בعين שיחה משותפת להתעדורות, שכלה גם את עצמו. בהקרינה לספריו ליקוטי הלכות הוא כותב: "אני השפל והעוני בתורה ובמעשים טובים, איןני יודע בתורה אפילו הילכה אחת על בוריה, ולא מזווחה אחת בשלימותה, בטל אני באלאך אלפים נגיד הדראטונים, ואני רק כشمיש קטן בבית המדרש, טמבייא ספרי הריף והרמב"ם ושאר ספרים על השלחן ללימוד בהם...". כמה נפלאת ענוותנותו. ואנחנו מה נעה ומה נאמר אחריו, כי דלונו מאד. ולא לחינם זכה שפוסקים הלכה מתוך ספרו הגדול "משנה ברורה", אלא בוכות גדולתו וענוותנותו.

וכתב מrown החיד"א בספריו שם הגדוליים (מערכת ספרים, עיר בית יוסף): שלושה חכמים גדולים בתורה היו בדורו של מrown ה"בית יוסף", רבנו יוסף קארו, רבנו יוסף טאיטצאך [רבו של מוהר"ס], ורבנו יוסף בן לב [מהריב"ל]. וכל אחד מהם ראוי היה למלאכה זו לחבר ספר על הטור המקיף וככלל הפסיקים, אך הסכימו מן השמים ונתנו דת שהחיבור יהיה על ידי מrown הקדוש רבנו יוסף קארו, מפני ענוותנותו הניתרת.

ומורחיקתו מן החטא. רבי שמעון בר יוחאי אומרו: כל הנוטן דברי תורה על לבו, מעבירוים ממנה הרהורי עכירה, הרהורי מלכות, הרהורי שטות, הרהורי יצער הרע, הרהורי זנות, הרהורי אשה רעה, הרהורי עבודת זורה, הרהורי עול בשור ודם, הרהורי דברים בטלים (תנא דבי אליהו זוטא אות ט). וכותב הרמב"ם (הלכות איסור ביאה פ"א הי"ט, וכפ"כ הכא): לעולם יתרחק אדם מן השחוק והשכירות ומדברי עגבים, טאלו גורמים גדולים לאדם לחטוא. ואם בא לו הרהור רע, יסיח את לבו מדברי הבאוי לדברי תורה, שהוא "אילת אחים ויעלת חן". ولעולם יפנה עצמו ומוחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מוחשבת עריות

๙ שמחת הלב

מתגברת על האדם אלא בלב פניו מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משל ה יט): "אֵילֶת אֲהָבִים וַיַּעֲלֵת תְּן, דָּרִיךְ יְרֻזָּךְ בְּכָל עַת, בְּאַהֲבָתֶה תְּשִׁגָּה תְּמִידָךְ".

ומוחל על עלבונו. אמרו חז"ל (מסכת שבת פ"ה ע"ב): הנעלבים ואינם עלבים, שומעים חרופתם ואינם משיבים, עושים אהבה ושמחים ביטורים, לעומתם הכתוב אומר: "וַיֹּאֱהָבָיו כִּיצָאת הַשְׁמִשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ". ועוד אמרו (חולין פ"ט ע"א): אין העולם מותקים אלא בשביל מי שבולם עמו בשעת מריבה, שנאמר (איוב כ"ז): "תְּולָה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה". וכותב מrown החיד"א בספריו דבר ש' (מערכת מה את כ"ג), שמעתי מפני הרב המופלא עיר וקריש כבוד מrown הרב רבי חיים בן עטר זלה"ה, במעשה שהיה, שראה לעשיר אחד תיקף ואלים, שר וגadol בבית המלך, שהיה נזוף בתלמיד חכם אחד ומזול בז. ואחר שהלך, ביקש הרוב מאותו תלמיד חכם בדבריו פיסוס, שלא ישם לבו אליו, וימחול לעשיר הנזורה. והשבו החכם, כי תיקף ומיד מחל לו, מפני שאמרו בזוהר הקדוש (פרשת צו דר כה ע"ב) שהחטאיהם ועוננותם של ישראל מכבדים על בנפי השכינה חס ושלום, ואם לא היה מוחל לו, היה נחשב עוזן לעשיר, והוא נגרם צער לשכינה, ולכן תיקף ומיד מחל לו, טען ידי כך אין צער לשכינה מהמתאות עוזן, והנהאו לדבר זיל. ואחר שהביא את המעשה הנ"ל בספרו בכור לאדן (דר קיה סע"א) סיימ, שכן אמרו (מסכת ראש השנה ז ע"א) כל המעביר על מידותיו, מעבידים לו על כל פשעיו, שזו מידה כנגד מידה, שכשם שהוא מעביר על מידותיו ומוחל למי שמצער אותו, כדי שלא לגרום צער לשכינה בעוזן המצעיר, כך מוחלים לו כל עוננותיו, כדי שלא יהיה צער לשכינה בגלל עוננותיו. אתה הרatas, כמה נכבד האיש ששמע חרפתו ואני משיב, ובלבו מוחל וסולח מייד. אשרי חלקו ומה נעים גולו. ולכן נקרא בכלל "Յְאֹהָבֵי" ביצאת המשט בגבורתו, כי בדבר זהה גילה דעתו שבגלל אהבת השם שבו, לבלי יכuid על בנפי השכינה, הוא מוחל על עלבונו.

ומוחל על עלבונו. מעשה רבבי נחומיקה מהזרונא, שהיה גבאי נדקה לעניין עירו לספק לדם עורכיהם. היה הולך לבתי העשירים, ואף לבתי המלון שבעירו, כדי לאסוף נדקה מאורחיו המלון. פעם דפק באחד מחדרי המלון שיש שם עורך דין מבני עירו והמתיק שיתה עם יהורי בעל משורה ממשלהנית גבוהה מפטרבורג. כשפתח העורך דין את הדלת, וראתה את רבוי נחום ניעב בפתח, הבין את מטרת בזואו, ומיד פנה אליו בזעם: אין לי זמן אליך, לך לשלו! אבל רבוי נחום לא הסתכל, ואמר: יותר מנדרבה לעניין עירך לא אבקש. אולם העורך דין טרך בפניו את הדלת בזעם. הדבר נודע בעיר, והכל קצפו וזעמו על העורך דין, אך העז פניו להתנגד לכך עם רבוי נחום, אך רבוי נחום מוחל על עלבונו ולא דיבר עם איש כל, וכעבור זמן נשכח הכל. לימים, אותו עורך דין היה לו משפט קשה, אשר כל הסימנים הראו שהוא יצא חייב בדין. עזה אחת הייתה לו, לגשת אל ידיו הפקיד הגבואה מהעיר פטרבורג, ולבקש ממנו שיתבדל בעבורו לחלועו מהערה. הוא נסע לפטרבורג, והלך לביתה של מכירו, ותכנן לפגשו בבית בטרם ילך אל לשכת המיניסטרין. הוא מסר לשומר הבית פתק להודיע מי הוא הרוצה להתבלט. השומר חזר אליו והודיע, כי האדון עסוק ואינו לו פנאי לאות פניו. האם אמרת מי אני? שאל העורך דין בתחמהון. כן, ענה לו השומר. הוא תחבק שקל כסף לידי של השומר כדי שישוב ויברור מה העניינים, אך הלה חזרשוב עם אותה תשובה - לאדון אין

๖ שמחת הלב

זמנן. והצעיע לו לנשות שוב אחורי העזריים, אחר שייחזור האדון מהלשכה. הוא חור שוב אחדר העזריים, ושוב געננה: האדון מסרב לקביל. הוא התפלא מואוד, למה בר הוא מותנהג אליזו? אך מאחר שידע כי בלי עוזתו, אין לו עצה אחרת, החליט להשפיל את עצמו, והמתין עד שיצא האדון מביתו, אולי ירחים עלייו. הוא עשה כן, וכעתה האדון מביתו, הוא ניגש אליו, וקרא בקול תחנוןים: הוד מעלהתו, שלום! אבל הלה הסיט את עיניו ממנה, ועשה עצמו כאינו שומע, ונסע. העוזר דין בא במובכה, ולא הבין מדוע יידידו מפנה לו עורת, אבל לא הייתה לו ברירה, והחליט, שכאש ייחזור האדון, הוא יפול לפניו גלilio ברכיות, אולי הוא ירחש עליו. המתין לו, ובשובו מלשכתו, נפל לפניו גלilio ברכימות ובתחנונים שיקבל אותו, כי ערה ממששת ובאה עליו. ואו ענה לו האדון: אם העוזת לסגור את הדלת בפני רבנו רבינו נחום מההורודנא, ראיו אתה שישגנו בערך את הדלת! העוזר דין ניסה להצתק, אך הלה שיסע את דבריו, ואמר לו: לא תוכל לראות פני, בלתי אם תביא לי פתק מרבי נחום, ובו יכתוב שהוא סולח לך! אבל וחפיו בראש עזב את פטרבורג, ונסע חורה להורודנא, כדי להציג את הפתק המבוקש. רבינו נחום קיבלו בסבר פנים יפות, ומיד בשמעו את מבקשו, סלח לו לב שלם ובנפש חפה, וכתב לו פתקה בלטנון זה: "מעולם לא מעטת עמי נעלב ונגע ממושך כתוב זה, וכי לא לחתמי את המקורה ללבבי". עתה כשהפתח בידו, חור שוב לפטרבורג ואו נפתחו בפני הדלותות, וידידו השתדל עבورو, עד שייצא זכאי בדין.

"לי עזה ותוסיה אני בינה לי גבורה". אמרו חז"ל (פסכת טהדרין כו ע"ב): למה נקראת התורה "תוסיה", מפני שמתשת כוחו של אדם. וכותב רבי חיים ויטאל: "בענין עסק הלכה של העיון בישיבה עם החברים. ראיתי למורי הארי זיל, מתגבר בארי בכוח בעת שהיה עוסק בהלכה, עד שהיה נלאה ומוזיע זעה גדולה. ושאלתי את פיו, מדוע טורח כל כך. והשיב לי, כי הנה העיון הוא לשבר את הקלייפה, שהם הקשיות שיש בהלכה ההיא, שאינם מניחים לאדם שיבין אותה. ולכן עירק האדם לטrhoה ולהתיש בותו אז, כי לנו נקראת התורה "תוסיה", שמתשת כוחו של העוסק בה. ולכן ראיו לטrhoה ולהתיש כוחו בהיותו עוסק בהלכה". ועוד כתוב: "אמר לי מורי הארי זיל, כי שורש הכל לענין ההשגה, הוא העיון בהלכה. ואמר לי כי הטעם הוא, כי הנה לענין עיון ההלכה, יכון האדם שיש קליפה אגוז החופפת על המות, שהוא ענין הקודשיה. וזה הקלייפה, הוא ענין הקשייא שיש בהלכה ההיא, כי הקלייפה חופפת על ההלכה, ואינה מניחה אל האדם שיבין אותה. וכאשר האדם מתרץ הקשייא ההיא, יכין לשבר בח הקלייפה ולהסירה מעל גבי הקדושה, ואו יתגלה המות שהוא ההלכה. וنمצא שם אין מתמיד לעיון ולשבך הקלייפה, איך יתגלה לו המות שם רזי התורה ...". (הגהות הארי זיל עד תורה). הובא באורחות צדיקים למקובל רבי חיים שלמה פיראנדריס דיאט זצוק"ל)

ובענין זה כתוב בשווית מן השמים [לובי יעקב מרירוש מבעל' התוספות, לפני כ-800 שנה]: "אוהב ה' שערם המצוינים בהלכה, כشمחדלים חידוש בהלכה ומעמידים אותה על בירור, אותן שערם נאהבים לפני המלך הגדול, יותר מכל משכנות יעקב המקיים בהם שאר המצוות. וכל מי שמחשב מחשבות וסובר סברות, בהלכות החמורות ובפסקים החמורים, נאהב ונחמוד לפני המלך העליזן, וחרדים ומחשבותיהם, הם כמרגליות היקרות בעיניו".

ב אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרת זת ואומרת, אווי להם לבריות מעלבונה של תורה. שפל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף, שנאמר (משלי יא) נזם זהב

๖ מאירת עיניים

لتורה מה שעמilibים אותה הבריות שלא עוסקים בה ואין מקרים בערכה! והרי זה דומה לנזם זהב יקר הערד, שנתו באפו של החיזיר, אשר איינו מכיר כלל במעלותו, ונובר עימיו באשפותו! (עמ"י מדרש שמואל) **בת קול יוצאת מהר חורב** – אפשר שהענין הוא דרך משל, לפי שהتورה ניתנה בהר חורב שהוא הר סיני, ושם נשבעו כל ישראל לעסוק בה יום ולילה, אם כן כשיישראל אינם עוסקים בתורה, כאילו הר חורב בעצמו מכרייז ואומר אווי להם לבריות מעלבונה של תורה (מדרש שמואל). **ו"בת קול" הינו קו הנולד מוקול אחר,** הקול הקטן מהדחד וויצא מהקהל הגדל שנשמע אז בעת מתן תורה (תפארת ישראל). **נקרא נזוף** – שבת קול נזופת בו ואומרת אווי לו (שם). וכמה קשה היא נזיפה זו, המדמה אותו לחיזיר (ספרנו). **נזם זהב באף חזיר**

ב התורה הקדושה היא "חמדת גנזה", אשר הקב"ה היה משתמש בה עוד לפני בריאת העולם, וגם המלאכים התאו עד מאד לקבלה. ואולם במעמד הר סיני הוריד הקב"ה את התורה מון העליונים, ונתנה לבני אדם ילידי אשה, הלווא הם בניו חביבו עם ישראל, כדי שייצכו הם להטעטר במעלותיה. הקב"ה בעצמו יצר את הלוחות וכתב עליהם, ונתן בכבודו ובעצמו את החמדת היקרה זו לעם ישראל, שבה יוכל לעלות ולהתעלות, להיות בני חורין אמיתיים, ולעלות מהיל אל חיל במעלות מרוממות ונשגבות. והנה מי שאינו מכיר בערכה, ומניח אותה בקרנו זית ואינו עוסק בה כראוי, מקבל הוא כביכול נזיפה של בת קול מהחזדה מהר חורב ואומרת: "אווי להם לבריות מעלבונה של תורה"! איזה עילבון גדול הוא

๗ שמחת הלב

ב אווי להם לבריות מעלבונה של תורה. מספר אליו הנקביא: פעם אחת הימי עobar בדרך, ומצאנו אדם אחד והוא מלעיג לי. אמרתי לו: בני, מה אתה מшиб לאביך שבשים ליום הדין? אמר לו: רב, יש לי דברים שאני משיב. אמר אני, בינה ודעה לא נתנו לי מן השמיים! אמרתי לו: בני, מה מלאכתרך? אמר לי, עזיד אני. אמר לך שתבייא פשיטן ותאגוד ממנה רשות ותשיליכו לים ותעלה דגים מן הים? אמר לי: רב, בזה בינה ודעה נתנו כי מן השמיים. אמרתי לו: בני, ומה להשליך מצודות ולהעלות דגים מן הים נתנו בך בינה ודעה? מיד היה מתחנן ומרים קולו ובוכה. אמרתי לו: בני, דע לך כי כל בני אדם שמשיבים כמוני, ממעשי ידיהם יוכחו אותך (תנא רבי אליהו וטא ז). וכבר אמר דוד: "תורת ה... מתקיפות פתיה". שאיפילו הפתיה, אם יקבע לו עת ללימוד תורה, את אט יפתח שכלו ויבין ויחכם, ויכול להגיע למעלות נשגבות עד מאד.

באות ח' זיר אשה יפה וסרת טעם. ואומר (שמות לב) **והלחת מעשה אלhim הימה והמכתב מכתב אלהים הוא חרוט על הלחת, אל תקרא חרוט אלא חרות, שאין לך בןchorין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעללה.**

שנאמר (במדבר כא) **ומסתנה נחליאל ומנהליאל במוות.**

๖ מאירת עניינים

בכבודו ובעצמו, ועשה פלאים עצומים, והלוחות עצמוני, עצם מעשה ידי, והכתב כתבו (מדרש שמואל) אל תקרא חרוט אלא חרות, שאין לך בןchorין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה – הפסוק "חרוט על הלוחות", נדרש גם בשינוי הניקוד "חרות על הלוחות", שהעוסק בתורה העשיה בןchorין על עסוק הלוחות. דהיינו שכל אדם משועבד לחומריות, אך מי שעוסק בתורה נעשה בןchorין, שאינו משועבד ליצרו הרע ולתאות ליבו, אלא הוא שולט עליהם. וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעללה, שנאמר "ומסתנה נחליאל ומנהליאל במוות" – חז"ל דרשו פסוק זה ואמרם: מסתנה נחליאל – כיון שניתנה להם תורה במתנה, נחלו אל, כלומר הביאם ה' בחילקו. ומנהליאל במוות – כיון שנחלו אל, עולמים לנדולה [במוות]. (רש"י).

אשה יפה וסרת טעם – כשם שהחזיר איינו מכיר במעלת נזם הזhab שבאו, ומשתמש בו לחיטוט באשפותו, כן אשה יפה, אם היא "סרת טעם" דהיינו חסרת תוכו, משתמש היא ביופיה לרעה ולא לטובה, לחיטוט באשפותו של חטא והכשלת הרבים. וזה כאמור משל אדם שאינו יודע לתת את הערך הראו לדברים יקרים שחננו ה'. ואומר – עתה מבארת המשנה כמה גדולה היא מעלת התורה וכמה יכול האדם לעלות ולהתעלות בה, ומכאן בין כמה הוא שוטה ונבהה כשעוזב אותה. והלוחות מעשה אלהים הימה, והמכתב מכתב אלהים הוא, חרוט על הלוחות – כשהמלך בכבודו ובעצמו מתעסק בדבר מסוימים, בהשתדלות גדולה ונמרצת, הדבר מראה על גודל השקן ואהבתו לדבר זה. והנה ראיינו שה' יתברך בא למועד הר סייני

๗ שמחת הלב

אויהם לבירות מעלהות התורה (הובא בחפץ חיים שמירת הלשון ח'א שער התורה פ"ד), ועתה, הסכת ושמע, אילו היו מזוכים לאיש שפל אנשי לעבור למלך גדול ונורא, בעבודה שכל גדויל המלכות עושים אותה, בודאי היה אותו האיש שמח שמחה עצומה לאין חכליית, אף על פי שאין מקבל שום שכר על עבודתו, וכל שכן שלא היה מונע את עזמו מלשרות לפני המלך. על אחת כמה וכמה ערך האדם לשמה שזכה למילוד את התורה הקדושה שכל מלאכי מעלה משתענעים בה תמיד, וגם כל הצדיקים שבנו עדרו עוסקים בה, ואיך ימנע עצמו ממנה. ואמרו חז"ל, כשאדם עוסק בתורה, מקיפים אותו מלכים הנבראים מוהבל פיהו ממלוא עין והוא בתוכו.

๖ שמחת הלב

אבל חילתה העוזבת את התורה, מה יענה ליום פקודה, היש קץ לעונשו, וככפי גודל השכה, כן גודל העונש לפורש ממנה. וירמה בנטפו, אילו מלך גדול ונורא ראה אדם אחד מוטל באשפה, מוכחה ומסובב בכל מיני יסורים וחולאים רעים, וחסר בכל מיני חסידנות, ונשא האיש הלוֹן בעיני המלך, וציווה לרחציו מכל טינופת שעליו, וריפאו מכל תחלואין עד שנעשה בריה ושלם בכל אבריו, והלבישו לבוש יקר ועיטרו בכמיה אבנים טובות ומרגוליות, ומסדר לו כל גל גזיו, ומינחו על כל הנחתת המלכות, ונתן לו את בתו לאשה, וגידלו על כל השרים עבדי המלך, עד שעיזה לכל גודלי המלכות לשמש לפניו ב傍גדו יקר ככל אשר יחפוץ. והנה בעוד שעוד שהוא בגודלה זו, וכל גודלי המלכות הולכים לפניו ומארירים לו בפנסים, באותה שעיה והוא ילדים מלקטים אבנים ומשחקים באשפה, והתנקא בהם, והשליך מעליו כל בגדיו היקרים, ומואס בתענוגים שנתגדרל, ויעזב לכל גודלי המלכות שלפניהם ונתתגלל, ונתכלך באשפה כמנגו מואז. היש קץ לעונשו אשר ביה כבוד המלך ומשרתיו עושי רצונו, וטינף בגדיו היקרים וככוי? והנמשל מוקן מלאיו, שעל אחת כמה וכמה מעוטר ומוקן עונשים לעוזבי התורה ופורשים ממנה לטפה באשפה הבלי העולם הזה.

אויהם לבריות מעלבונה של תורה. בהוקרמת ספר לב אליו לופיאן (עמ"ד 22) הובא סיפור זה בשם הרה"ג רב אליהו הכהן רושנער שם שמע מפי הגאון רב אליעזר משה מפינס: איש סוחר היה בקהל, ושמו רב נטע, ולז בת יחידה, והשיאה לבחרו בן ישיבה תלמיד חכם מופלג, ונתן לו נדוניתו כמה אלף רובל, וככמה שנים האיכלים על שלחנו והחthon ישב ועסיק בתורה. כشنשלם הזמן המדורבר וירד הזוג מגע שלחנו, התחליה אשית האברך לטעון טענות של חוסר פרנסת. והבעל ענה לה, שאינו יכול להפריד מהתורה, ולעסוק במסחר, ולהשליך את כל תורהתו לים. עד שהשיאה עזה ואמרה: אנו נkeh את כסף הנדונית ונפתח בית מסחר, ואני לעמוד שם כל היום. חוץ משתי שעות ביום שאתה תעמדו, ושאר השעות תוכל להמשיך ללימוד תורהך במקום. הלה הסכימים ועשו כן. והנה בשלושה חודשים הראשונים אמרנן נהג כה, אבל אחרדי זה הנפקו שתי השעות לארבע שעות, ואחר כך לשמונה וכו'. עד שהשתתקע כולה במסחר, ולא היה לו זמן אפילו לפתוח גمرا. וייה היום במוצעו שבת קודש אחר חצות לילא, ובוחז ירד שלג כבד בסופות וסערות, והאשה יצאה לחוץ לשפוך חבית של מים לא נקיים, והנה חורה כאילו היא נחנקת ואינה יכולה לדבר. בעה רץ מיד והבהיל וופא לבתו, אך הרופא לא ידע מה לעשות. לਮחרת הלך אתה לדופאים רבים ולא הוועיל. התחליו לדבר בעיידה אולי זה דיבוק. ונסעו לעיר שטענין, שם היה מקובל ושם רבי מנחם מנדל, שהיו נסעים אליו בעניינים אלו. כשהבאו לפניו, שאל לדיבוק איזה דבר, ושםעו קול עונה, וכיידוע שכאשר הדיבוק מדבר בין החוליה מתרוממת, אבל השפטים אין מתנענות, והקהל יוציא. ואז נבהלו כל השומעים ואמרו, אהה, הנה הדיבוק. וישאל הצדיק [את הנפש המוגلغ באה], מי הולך אתר? ויאמר, חמישה מלacci חבלה. וישאל אותו, מה שמים. ויאמר לו, כך וכך. אז אמר רבבי מנחם מנדל, כי נכוון אמרו, וזהו דיבוק אמיתי. והתחילה לשאול אותו שיאמר מי הוא, ויאמר: כי מלפני כמה עשרות שנים הוא היה בחור בישיבת בריסק, ואחר כך נסע לאפריקה, וחבריו קלקלוovo שם. ועבר כמעט על כל התורה כולה, ואחר כך היה נסע בעגליה, ונפל ממנה ונחרג, וכך היה מתגלל והולך בעולם עד עכשוו, בלייזוי מלacci חבלה שהיו מלקיים אותו בשבעתים של אט. אמר לו למה לא עשית תשובה

ג הלומד ממחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבר אחד או אפילו אות אחת, צריך לנحوו בו בזוז, שכן מצינו בזוז מלך ישראל, שלא למד מהחיתופל אלא שני דברים

๖ ט מAIRת עניינים

והאדם המכיר בערך כבוד התורה, אז גם 'פסיק קטו' ממנה נחשב בעיניו 'כבוד' ודבר אשר לא יסולא בפז, ועל כן: הלומד ממחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבר אחד או אפילו אות אחת, צריך לנحوו בו בזוז! דבר אחד –இיה דבר הסבר וביאור בתורה. **אות אחת** – לימוד הנלמד מאות אחת [וכגון ר' המוסיף על עניין ראשון. דרשה מכתיב מלא וחסר וכדומה] (תפארת ישראל). **שנין מצינו בזוז מלך ישראל** – אשר היה גדול בתורה ומופלא שבسنודרי, והלכה כמותו בכל מקום, שלא למד מהחיתופל אלא שני דברים בלבד – ואלו הם: א. שלא למד תורה ייחידי ללא חברותה. ב. שיכנס לבית הכנסת ברגש ובאיומה

ג התורה היא לבדה הכבוד האמתי. כי מידת הכבוד היא מידתו של "מלך הכבוד" הקב"ה בלבד, ככתוב (ישעה מב ח): "זקבוזי לאחר לא אפטן". ואין שיעץ כבוד אמיתי לשום דבר בעולם, אלא רק לקב"ה ולתורתו ולמי שעוסק ודבק בתורה. כדברי הרמח"ל (משמעותו רף שאנו מודים וכו"ז) ואלה בנימין. וכיון שהتورה היא כבוד, הרי שכל חלק מהקליה הוא כבוד (ספרנו). [מי הכבוד ראוי הוא אל כל חלקו שלם. ובדרך ממש: אם נניח שנותנים למשפחה מלוכה מסוימת, המונה עשר נפשות, כבוד במדה א, אז גם כשיופיע לפניו רק אחד מבניה, ניתן לו כבוד במידה א ולא עשירית מזה].

๖ ט שמחת הלב

קודם מיתתק? וענה לך, כי מותך הבלה שנבהל בעית נפילתו מיהעגלה, לא הספיק להזרה בתשובה. אחר כך שאל אותו, מה יש לך ולashaota הזאת שגרמת לה יסורים נוראים כל כר, ותחילה לעזוק בקהל, ויאמרו: אמה של איש זה ואמו של בעלה [ששתיהן נפטרו לעולמן], פנו בבקשתה למעלה בשמיים, ודרשו שניiani אכנס בה ואג��ם לה יסורים, כי אם לא זאת, לא היתה לה תקומה, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, מפני שביטלה את בעלה מעסק התורה. כיון ששמעו כר, אמר רבי מנחם מנ德尔 לבעל, שיבטיח לחזור לתורה, וכן עשה. וגם רבי מנחם מנ德尔 הבטיח ללימוד משניות לעילוי נשמהו של החבור הדיבוק, וגם התנדב סכום של נהרות להדריך בבית הכנסת עבورو. אחר כך קיבツ רבי מנחם מנ德尔 בחדרו עשרה אנשים שיאמרו תהלים, והוא עמד מאחוריהם, ובקש מהדיבוק לצאת מן האשה, מן האבעע הקטנה שברגלה, והסכים הדיבוק לעשותות כן, ואז השיבו את האשה על כסא באמצע החדר, ופתאום נפלה והתגלגלת מון הכסא לארצה, ויצא קול אדיר ממנה "שמע ישראל...", עד ששמעו הקול בכל שטוטין, ואחר כך פצע צפון הזרת מרגלה האחת וגם נופעה זוכבית אחת מיהחולון, ולאחר מכן נרפא, וחזר הבעל ל佗ורתו, כהבטחו.

בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר (תהלים נח) **וְאַתָּה אָנוֹשׁ בְּעֲרֵבִי אֶלְוֵפִי וּמִידֵּעַי.** והלא דברים קל וחומר, ומה דוד מלך ישראל, שלא למד מהחיתפל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומידעו, הלומד מ לחברו פרק אחד או הלהכה אחת או פסוק אחד או דבר אחד או אפלו אותן אחת, על אחת פינה ובמה שצורך לנוהג בו בבוד. ואין בבוד אלא תורה, **שנאמר** (משלי י) **כִּבְود חִכְמִים יִנְחַלוּ טֻב,** ואין טוב אלא תורה, **שנאמר** (משלי ז) **כִּי לְקַח טֻב נָתַתִּי לְכֶם תּוֹרַתִּי אֶל תַּעֲזֹבָו.**

๖๘ מאירת עיניים

שאיו כו, למשל, העושר, שככיבור יכול לתת לאדם כבוד, אך העושר עצמו אינו כבוד. וכי ערמות השטרות או ארגזי הילומות יש בהם עצם איזה כבוד? לא, אלא הם גורמים לאדם כבוד בנסיבות מסוימות. ובודאי שטר אחד אין בו כבוד כלל. אבל התורה שהיא עצמה כבוד, כל חלק מחלקה הוא כבוד, מבואר לעיל]. וכןנית שהتورה היא כבוד? **שנאמר** "כבוד חכמים ינחו". והלא פסוק אחר אומר: **"ותמיימים ינחו טוב"**? אלא החכמים הנקראים תמיימים נוחלים 'כבוד' שהוא 'טוב'. ואין טוב אמיתי אלא תורה, שנאמר "כִּי לְקַח טֻב נָתַתִּי לְכֶם תּוֹרַתִּי אֶל תעוזבו". הרוי לנו שהכבוד שנוחלים החכמים הוא טוב התורה. (על פי ספרנו)

ולא בקומה זקופה כפי שהיא רגיל, אף שכונתו הייתה לטובה להטיל אימה על הבריות בתורו שהוא מלך. קראו רבו אלופי ומידיעי – בערבי – אָנוֹשׁ בְּעֲרֵבִי אֶלְוֵפִי וּמִידֵּעַי – כערבי – חשוב כמווני, זהינו רב וגדול. אלופי – שמאלף אותו דעת. ומידיעי – לשון חשיבות וחכמה [כמו בפסוק: "אנשים חכמים וידועים"]. **והלווא דברים** קל וחומר... הלומד מ לחברו... על אחת כמה וכמה – קל וחומר לאדם פשוט הלומד מחבריו איזה דבר תורה, ואפילו מעט מאוד, שצורך לנוהג בו בבוד! ומודיע מה צריך לכבד אדם אף על דבר תורה מועט? מפני שאין בבוד אלא תורה – נזכר לעיל שהتورה אינה רק נوتנת כבוד, אלא היא עצמה כבוד. [מה

๖๙ שמחת הלב

ג "כִּי לְקַח טֻב נָתַתִּי לְכֶם, תּוֹרַתִּי אֶל תַּעֲזֹבָו". מפסוק זה אנו רואים כמה חשובה התורה לאין ערוך ולאין שיור ככל וככל. הללו בנוהג שבעולם, יש אדם שמתפעל מחולצה חדשה, ויש טאיינו מתפעל מחולצה אלא מחליפה חדשה. ויש גם מרכיב איינו מתפעל אלא מרכיב חדש מיוחד. ויש עשיר גדול שגם מרכיב איינו מתפעל אלא מווילה מיוחדת, שלוש קומות, חזע גדולה, מודשאות, מזרקות מים וכו' וכו'. וכן הלאה ככל שהאדם עשיר ומוכבד יותר, איינו מתפעל אלא מדברים מוחדים יותר ויתר, עד שנגע אל המלך טאיינו מתפעל מכל הדברים הללו, אלא רק מנעץן של מדינה גדולה שהיא קשה מאד לכובשה, והנה סוף סוף ניעץ אותה, או אז לבו שמח ומתפעל כולם.

ד ב' היא דרכה של תורה, פת במלחה תאכל, ומים במושורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחמי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עשה כן, (הילים כה) אשريك וטוב לך. אשريك בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

๔ מאיראת עניים

מידה קטנה של נזלים. ועל הארץ תישן – לא כר וכסת. וחמי צער תחיה בדוחק וצמצום. ובתורה אתה עמל – למרות התנאים המצומצמים, אין אתה מתרפה בלימודך, אלא אדרבה למד בעמל ויגעה. **אם אתה עשה כן –** איזי תזכה להרגיש את האושר המופלא שבתורה, שאין למעלה ממנו, ותהי בבחינת אשريك בעולם הזה – מאושר אמיתי מאיין כמוך. ולבד מזאת הלוא כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר. **וטוב לך לעולם הבא –** מה רבי הטוב הצפונו לך לעולם הבא!

(רש"י, מדרש שמואל, תפארת ישראל ועוד)

ד ב' היא דרכה של תורה – התורה אינה צריכה שום תנאים גשמיים להשגתה, מלבד הצרcis הקיומיים הבסיסיים ביותר. אף אם לא יהיה אדם מאומה, אלא הדברים ההכרחיים ביותר בלבד לצורך קיומו, יוכל ללמד תורה, ואף להיות מאושר ושמחת. ואדרבה, דווקא המיוט בדברים הגשמיים מסיע יותר להשגת האושר והתענווג בלימוד התורה. **פת במלחה תאכל –** על האדם לדעת כי אף בתנאים كالו של פת במלחה וכו', יכול וצריך הוא ללמידה. ואף לכתילה ישתדל למעט בתענווגות גשיים ולא יהיה ברוך אחר המותרות והפינוק. **ומים במושורה תשתה –** "משורה" היא

๕ שמחת הלב

מעיטה עא וחשוב, אם כך הוא במלך בשר ודם, אם כן השם יתברך שכרא את כל העולם, והכל שלו, ממה נשאר לו להתפעל?! ואם בכלל זאת הוא מותפע מהתורה הקדושה, ואומר שהיא לך טוב ומשהו מיוחד, מה דעתך יותר מזה?! ואם רואים ערךין בני אדם שאין מותפעלים, סימון שהסר אצלם משהו. הא למה הדבר דומה? לתבשיל מיוחד, טעים ומושבח, שכולם אוכלים ונוהנים ממנו, והגיטשוו לאדם מקור ומעון מואוד, וטועם ממנו ואינו מריגש טעם, והוא תמה: למה נהנים כולם מהتبשיל, הלא אני מרגיש בו טעם טעם! ומה באמתה, האם הבעייה היא בתבשיל או באדם? אין ספק שהבעייה היא באדם זה – הוא חולה, הוא מעון, אף סתום, لكن אינו מריגש בטעם המאכל. כן הדבר בתורתנו הקדושה, מי שאינו מרגיש את מותיקות וערבותות התורה, הבעייה היא אצלו, שהוא חולה בנפשו בהעדר ממשם הרוחני, אבל התורה עצמה אין כמוותה מתוקה מדבש ונופת צופים. וכמו שכתוב אוד חיים הקדוש ודברים כו' ח: "אם היו בני אדם מריגשים במותיקות ועריבות טوب התורה, היו משתגעים ומotalחטים אחרת, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאה, כי התורה כוללת כל הטבות שעולמים".

๖ שמחת הלב

ד'vr ha'aretz shel torah... ish la-hatboun, v'chi vr k'gavim at ha-torah? hal'ah am b'vora uvolim natan la-adam shuf u-mazon tov, v'yish b'vicolato la-akol kol yom yotzer mafet b'melat, v'lashutot m'aym b'shepu, v'bicolato li-shon ul-miyata tovah v'la' ul-haratz, ha'am b'me'ab zo'a eino yekol la-zochot la-drocha shel torah? ha'am vr ha'avirim tsvadi la-zochot la-drocha shel torah, yiztark ha-adam la-heshtafek b'fet b'melat, v'mayim b'midra, v'shina ul-haratz?

הנה בודאי שאין זו כוונת המשנה, כי מי שהקב"ה נתן לו שפע טובות וברכה, אדרבה ישתמש בהם כדי ללמד תורה יותר ויזהה, ויכוון שאוכל טוב ויישן טוב כדי לעשות רצון השם בחשך ובשמחה. אך נקודת המועצה כאן, האם גם במעב שבhora לא היה נתן לך את כל השפע הזה, גם היה נשאר לעסוק בתורה? או שיאז' כבר היה יוצא למסחר ולעסקים, כי חסויות לך ההנאות הללו שהו גולת אליהם? זו נקודת המבחן של האדם אם עתה הוא עוסק בתורה, רק מפאת שיש לו את כל ערכיו וסיפוקיו, אבל אם גיע וום שלא יושלמו לו כל ערכיו, הוא יעזוב את עסוק התורה - הוא לא יזכה לknutot at ha-torah. אבל אם בדעתו טעם אם גיע לקשי פרנסה ולא יושלמו לו כל ערכיו, הוא ימשיך לעסוק בתורה ולא יעזוב, הוא באמת יזכה לknun torah.

נקודה זו מהויקת בלשון התנא שבתחב בלשון עתידי: פת במלח 'תאכל', ומים במשורה 'תשתחה', ועל הארץ 'תישן', ולא אמר בלשון הווה, פת במלח 'אתה אוכל', ומים במשורה 'אתה שותה', ועל הארץ 'אתה ישן', ואילו בתורה אמר בלשון הווה: 'ובתורה אתה عمل', ללמדך טלא' מן ההכרה טעכשו בפועל עירך אתה לאכולך וליישןך, אלא אף שעתה חנוך השם יתבונך בשפע, אל תחשיב שוק במעב זה אתה עוסק בתורה, אלא גם אם חס ושלומ גיע וום בעתיד ולא יהיה לך שפע כמו שיש לך עכשווי, גם אז תשב ותעסוק בתורה ולא תחדל ממנה. ובדרך זו ובחבנה זו, תזכה לדrocha shel torah.

וכتب הרמב"ם (פ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה ג, ז): מי שנשאלו ליבו לךיים מעוזה זו כראוי, וליהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העשור והכבד כאחת. שמא תאמר עד שאקבץ ממון, ואחר כך אחזור ואקרא או עד שיאנה מה שאני עירך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא, אם תעלה מחשבה זו על לבך, אין אתה זוכה לכתורה של תורה לעולם, אלא עשה תורה קבוע ומלאכתך ערדי. ואם הרביה תורה הרביה שבר, והשבר לפי העדר. ואל תאמר לכטאנפה אטנה, שמא לא תפנה.

וכתיב המאירי (McConnell הורווית, ע"ב): הצדייקים אין ראוי להם להיותם הומנו עד שיתרשלו מודברי תורה. רוחק הוא להציג תורה וממון כאחד. חכמי המלצות כתבו במשליהם, ידחוק הוא להטוף שני עבאים במרועזה אחת. ועתה ראה הפלגת המשל שהעבי לרוץ קלותיו לאה הרוצה ללבדו גם באחד, וכל שכן בשניים. כן התורה והமמון, כל אחד מהם קשה להציגו, כל שכן שיבקש להציג שניהם כאחד, ומתוךvr אין ראוי לו להשתדר עלvr עלי".

ה אל תבקש גָּדְלָה לְעַצְמָה, וְאֶל תִּחְמֹד בְּבָזָד יוֹתֵר מַלְפּוֹזֶד.
עֲשֵׂה וְאֶל תִּתְאֹוֹה לְשָׁלְחוֹנָם שֶׁל מַלְכִים, שָׁלְחוֹנָךְ גָּדוֹל מַשְׁלְחוֹנָם,
וּכְתַּרְךְ גָּדוֹל מַפְתָּרָם, וְנָאָמַן הוּא בַּעַל מְלָאכָתָךְ שִׁישְׁלָם לְךָ
שְׁכָר פֻּעַלְתָּךְ.

ט ט מאירת עיניים

מוואלו'ין ובפירושו רוח חיים כאן: "כי הכתוב בעולם הזה ניטל מאחד על חברו זיכול לעבור מאחד לשני", אבל בעולם הבא כל אחד יש לו כתר שלו בפני עצמו, וזהו שאמר "עטרותיהם", שככל אחד לפי מדרגתו יש לו כתר גדול, וכך אמרו חז"ל [ובבא בתורה ע"א]: 'כל אחד נכווה מהופטו של חברו'. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכבר פועלתך – הקב"ה אינו מקפק שכר כל בריה, נאמן הוא למדוד כראוי את פועלותיך ומאמץיך ולתת לך שכרך גדול ומושלם.

וכה כתוב מורהא"ש זצ"ל בספרו נחלת אבות: "עשה, ואל תתאווה לשולחנים של מלכים..." – נותנו לך עצה, לבל تستכל על שום בריה שבעוולם, אלא עשה ותלמוד הרבה תורה לשמה לשם אל עולם, ולא תתאווה לשולחנים של שאר תלמידי חכמים, כי מה יש לך עמהם?!... כי מה אתה יודע עד כמה אתה חשוב למלחה בשמיים עם התורה שאתה סובל עניות וdockות, עלבונות וחלישות הדעת גדולה מאוד, ואתה רואה שלאחרים לא חסר שום דבר... בודאי הקב"ה ישלם לך את שכרך המגיע לך. העיקר ראה לברוח אליו יתברך... ואל תבלבל את עצך משום בריה שבעוולם, כי מה לך עם אחרים?! כי כל אחד יש לו נקודה אשר אין

ה הנה פעמים שבבו האדם ללימוד תורה ולעבד את ה', רואה הוא גדויל עולם וענקיו הרוח, ויש שנחלה תדעתו ורוצה גם הוא בגודלת התורה זו, להיות כה גדול ורם ומוכבד. אולם אומרת לו המשנה, אל תתאווה לגודלה זו לעצמך, ואל תחמוד כבוד תורה כזו יותר ממה שלמדת והשיגت בכוחותיך. עשה, עשה את שלך, עשה את יכולתך, עשה מההמקומ שליך מה שאתה יכול, ואל תתאווה לשולחנים של מלכים, מאן מלכי רבען [המלחמות האומייתים הם חכמי התורה]. שולחן הוא משל לקיבול שכר, אל תתאווה לשכר ולגודלה הרוחנית של הגוזלים ממק', כי שולחן גדול משולחנים, השכר והמעלה הרוחנית שהקב"ה נותן לך בעבר העבודה שאתה עובד אותו מتوزע הכוחות שלך, הוא גדול בעבורך יותר ממה שתקבל את השכר שלהם שהשיגו הם בעבודתם. כי כל אחד יכול להשיג גודלו צוא ששייכת רק בו, ובה הוא גדול יותר מכלם, ושולחנו גדול משולחנים, ואין לו להתאות כלל לשולחנות אחרים, כי באמות שולחנו גדול יותר בעבורו. וכתרך גדול מכתрам – שבעוולם הבא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, וכשאתה עובד את ה', ולומד תורה מتوزע כוחותיך ייכלוןך שלך, בזה מקבל אתה את הכתר הגדול ביוטר בעבורך ואין לך לחמוד כתר אחר! ודברי רבינו חיים

๖๘ מאירת עינים

בעינויו את הטוב בשביבן. וכן אמר דוד: "אך טוב וחסד ירדפוני" - הם רודפים אחרי ולא אני רודף אחריהם. וכן יעקב אבינו לא בקש כי אם "לחם לאכול ובגד ללבוש" שהוא מהדברים ההכרחיים לי, והקב"ה נתן לו עשור וככבוד, מבחינת 'אוכל מפירותיהם בעולם הזה'. אבל כאשר בקש יעקב לישב בשלוחה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, כי אין מנו הדין שיבקש גם עולם הזה. (תפארת ישראל. ליקוטים זכר תנו)

בחברו... ואם תכנס דיבורים אלו לתוך ליבך, אז עליך תראה בחיך". ע"כ. "שפטים ישק מישיב זברים נכהים" (משלוי כד כי).

ביאור נוסף: הנה אמת שבמשנה הקודמת הבטיחונו "אשריך בעולם זהה...", אולם אל לך לחמוד ולרדוף אחר הטובות הללו, ואל תשאל אליה כל הבטחות שהבטיחוני, אלא עשה את שליך, והקב"ה ישלח לך כטוב

๖๙ שמחת הלב

ה ואל תתאווה לשולחנם של מלכים, ששולחן גדול משולחן. מעשה בעשר מופלא וסותר גדול, שהיה לו בית חרושת לארגנים, והוא לו פקידים ופועלים רבים, ובכל יום ויום היה נושא שכמו לשבול טורה המשआ ומיתן, וכתיבת מכתבים, והחשבונות, במשר שעות רבות. יום אחד בא אליו חבר נעוריו לבקרו בשעות העזרה, וימצאהו עסוק מאוד בחשבונתו ומכתבייו, עד שלא היה לו פנאי לאכול את ארוחת העזרה, והמאכל העטן באופן שלא היה ראוי לאוכלו. ויאמר לו אהובו: עד مت תהיה משרת וענין, ולא תשמה בחלקך?! אמר לו: מה אתה שתח, אני עני?! הלווא כל מה שאתה רוצה סביר שלי הוא, ואני אדון על כל הפעולים הללו! אמר לו אהובו: ראהנא יידי, כל הפעולים עובדים לעוזר פרנסתם, וכשהגיעה עת ארוחת העזרה, הם פונים לדריכם לאכול ולשבוע בראווי, ולאחר כך חוזרים איש למלאתנו אשר הנה עושים. אולם אתה נחשב כאילו עני הייתה, כי הלווא העני רעב שאין לך לחם להשביע נפשו, ואף אתה רעב וצמא כי השארת את ארוחתך עד שתתכלקל, ומה בצע בכל מסחרך ופקידיך?! אמר לו: מה עשתה, והלווא העסך רב מואה, ואם אין אני לי מי לי, וכי אשלייך את מסחרי לאיבוד?! אמר לו אהובו: לא כן, אח. אלא עלייך להוסיף עוד פקידים אשר יש לך אמון בהם, ותתן להם משכורותם בראווי, ותתיה אתה יושב ומפקח עליהם, מכלך בגודך, והכל על מקום יבוא בשלום. ועלogenous זה נאמר "אל תתאווה לשולחנם של עשירים", שהם משדרתים של ממון. (כו יהוירע בבא קמא ז ע"א. דף נט ע"ד)

כתב הרשב"ץ במגן אבות, ריבוי הנכסים גורם דאגה רבה, כי קול פחדים באזני, שמא יגלווהו בבית המלך, או יבואו עליו לסתים ויהרגוהו, או פקידי מס הכנסה לחקור אותו על רוכשו, וגם בלילה לא שכב לבו בנחת. וכבר אמר החכם (קהלת ה יא): "קמותקה שנת הדעת אם מעט ולא הרבה יאכל, וחשב לעריר איננו מניפה לו לישון. יש רעה חוליה ראייתי תחת השם, עשר שמור לבעליו לרעטהו". ורק אם מפוזר מממוני לצדקה וחסד בראווי לפֵי מממוני, נכון לבו בטוח בהשם יתרבור וכיושתו שלא יאונה לו כל און.

ו גָדוֹלָה תּוֹרָה יוֹתֵר מִן הַכְהָנָה וּמִן הַפְלָכוֹת, שֶׁהַפְלָכוֹת נִקְנִית בְשִׁלְשִׁים מַעֲלוֹת, וְהַכְהָנָה בְעֶשֶׂרִים וְאֶרְבָעָה, וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְאֶרְבָעִים וְשֶׁמֶנֶה דָבְרִים. וְאֶלְוּ הַו, בְתַלְמוֹד, בְשִׁמְיֻת הָאָזֶן,

ט ט מאירת עניינים

הניתנות לכהנים [המפורטים בגמרה ובaba קמא כי ע"ב], ומהם: לחם הפנים, ביכורים, תרומה, חלה, ראשית השנה, פדיון הבן, פדיון פטר חמור ועוד]. **וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְאֶרְבָעִים וְשֶׁמֶנֶה דָבְרִים** – שביהם צריך להיות מייחד משאר העם. [ואיננס נקרים "מעלות" אלא "דברים", כי הם יותר בגדר חובות ומטלות, ולא זכויות והטבות הבאות מאליהן כבמלכות וככהונה (תפארת ישראל)]. **וְאֶלְוּ הַס: א.** **בְתַלְמוֹד** – לימוד בשקידה ובהתמדה. **ב. בְשִׁמְיֻת הָאָזֶן** – שיקשיב היבט לדברי רבותיו. **ג. בָּעֲרִיכַת שְׁפָטִים** –

ו גָדוֹלָה תּוֹרָה יוֹתֵר מִן הַכְהָנָה וּמִן הַמְלָכוֹת, שֶׁהַמְלָכוֹת נִקְנִית בְשִׁלְשִׁים מַעֲלוֹת – שְׁלֹשִׁים זְכִוּרָה יְשִׁילְמָה לְמֶלֶךְ מִפְאַת חִשְׁבוֹתוֹ וּשְׁרַתְנוֹ [המבואר במשנה (מסכת סנהדרין פרק ב) ומהם: המלך לא דן, ולא דין אותו, לא מעיד, ולא מעיד אותו... ופורך לעשות לו דרך ואין מוחים בידו... וכל העם בזוזין ונוננים לפניו, והוא נוטל חלק בראש... וכותב לו ספר תורה לשמו, אין רוכביו על סוסיו, ואין יושביו על כסאו, ואין משתמש בשרבתו וכוכ']. **וְהַכְהָנָה בְעֶשֶׂרִים וְאֶרְבָעָה – אלּו כ"ד מִתְנּוֹת כְהָנוֹה, דְהִיינוּ הַטּוֹבָת וּמִתְנּוֹת**

ט ט שמחת הלב

ו **בְתַלְמוֹד**. להלן מלל משיעورو של מזרן צוק"ל (معدני המלך ח'ג עמוד 185): אנו מעצים בכיליוון עניינים שהיה לנו מאורות כאלו בדרך הבא! ישנים ערים שקדנים, עוד עשרים שנה לפחות יהיו מאורי הדור, עירק לטפחים לחזקם ולגדלם, לחתם להם את האפשרות שילמדו מתוך עיון ומחשבה, ולא מתוך דאגה על פרנסתא. תורתנו אורה הארץ מארץ מורה ורחה מני ים, אם יעסוק במשך היום לפראנסתו יעצא אדם לפועלו ולעבדתו עדי ערבי, ואחר כך בסוף היום ישאיר זמן ללימוד תורה, כמה שילמוד יתכן שייהי תלמיד חכם, אך לא יוכל להיות מורה הוראות בישראל. המורה הוראות עירק שילמוד דבר מותך בכח שכבותיו, שייהי לו סברותDKות, דבר דבר על אופנייו, זהו דבר שאינו מzeitig אפילו בתלמידי חכמים אמיתיים שכ'ל היום עוסקים בתורה, רק מעתים הם שוכנים להיום מורי הוראות בישראל. בתורה יש כל כך חילוקים דקים, ואם איןנו תלמיד חכם מושלם קשה מאוד לסמוך על ההוראותיו.

בלימוד ההלכה לא רבים ייחסו לדעת מי כן יודע ההלכהomi למי לא. כל שלוקח ספר ולומד, כבר נחשב לידע ההלכה?! אומרים העולם "לא כל מי שימושה את פניו נעשה פחה"... אומנות התורה הינה מיוחדת במינה, רק יהודי סגולה מבנים מי הוא תלמיד חכם שיכל להיות מורה הוראות בישראל. התלמיד חכם אינו יכול להיות "חצוי-חצוי", חצי יום עובד וחצי לומד, לא יצא ממנה מורה הוראות, בקושי נקרא סוחר... לא תען ממנה תועלת לרבים. אך אם ילמד יום שלם, יוכל להגיע לדרגה של מורה הוראות, אף לדרוש ברבים ולהסביר הרבה מעoon.

בעריכת שפטים, בביינת הלב, בשכבות הלב, באימה, ביראה, בענווה, בשמחה, בטהרה, בשימוש חכמים, בדקדוק חברים,

๖๘ מאירת עינים

שכאשר ילמוד בשמחה ובשירים אז ידבק בה, ובאהבתה ישגה תמיד, ולא יעזנה. ועוד, שכך הדברים נקלטים בלבבו היטב. ט. בטהרה – שיטהר עצמו ממחשבות והרהורים רעים. י. בשימוש חכמים – שודוח וונכנס בכל מקום לשמעו דבריהם ולהידבק בהם ולשםם. יא. בדקדוק חברים – שלמוד

שיחזור ויערוך ויוציא בשפתיו את לימודו. ז. בביינת הלב בשכבות הלב – שמתבונן בדברים שלומד ונוטן אל ליבו להבין ולהשכיל בהם כראוי. ה. באימה – שתאה אימת רבו עליו. ו. ביראה – שתאה לו יראת שמים. ז. בענווה – שמתוך ענווה לא ימוש מלימוד גם מהקטנים ממנו. ח. בשמחה –

๖๙ שמחת הלב

בימים האחרונים קיבלתי ספר שאלות ותשובות עמוק, וכותב לי המחבר: "אני הייתי לומד בישיבה תיכונית, ובאתרי פעם לשיעור של כבודו שדריבר בשבח התורה, מיד קמתי ועברתי לישיבה, ועתה נעשית תלמיד חכם בזכות כבודו!" אשרי אבא שזכה לך, אם על ידי לשון רכה תשבר גדם, או אמצעיים אחרים. ויתיעץ עם חכמים מהו ניתן לעשות. שיהיה הדבר נגע לך, לא ישב בביתו כמו אדון, אלא יחוור ויזדורש, והקב"ה ישלח לך את עוזרו כשראה כמה הוא מעטער ורוצה באמות את טובת בנו, יפתח את מוחו לטובה וירצה לлечת לישיבה כשיראה בעדר אבי וענווה. כאשרם מגיע לנצח שאינו יכול בעצמו, הקב"ה עוזרו, יhabא ליתר מוסיעים אותו. ע"ב.

בענווה. בשנת ד' אלף תשין [לפני 1030 שנה] נשבו ארבעה חכמים גדולים שהיה בספינה, בידי שר של מלך יישמעאל: רבני חושיאל [אביו של רבי חננאל], רבני שמריה בר אלחנן, רבני משה ובנו רבי חנוך. השיר מכר את רבי חושיאל באפריקה בחוף הים, והרביבץ תורה במדינת אלקירוא. את רבי שמריה מכר באלאסנדريا של מצרים, ואת רבי משה ורבי חנוך בנו מכר בספרד بعيد קורדובה. שם היה דין בשם רבי נתן מרוביץ תורה וחסיד גדול, ישב בבית המדרש ולמד תלמוד, ורבי משה היה יושב שם בלובוש שק. כשהשיאלו מרבי נתן פירוש ההלכה, ולא היה בידו לענות, ענה רבי משה ופירש ההלכה כהוגן, וכל הספקות ששאלו ממנו, היה מטיב להם ברוב חכמו. כשהראה כך רבי נתן, אמר להם: אני לא יכול להיות דין, האיש הזה הלוכש שк הוא הדין, הוא מורי ורבי ואני תלמידו. וביקש מהפרנסים ומהנוהו לדין עליהם בקורדובה, והלבישו בגדי כבוד והרכיבוו במרכבה חזובה וכבולו עלייהם לראש וקცין. כשהשמע זאת השר היישמעאלי שמכרו, רעה לחוזר בו ממיכירתו, ולא הניתה המלך, כי שמה המלך מאד כשנודע לו שאין היהודים שבמלכותו עריכים יותר לחכמי בבל. והcóל נשמע בכל ספר, והוא באים תלמידים למלוד ממנה והרביבץ תורה בישראל.

בשימוש חכמים. במדרש רבה (פרשת פנחס פרשה כא אות ט) אמרו, שחייב שבניו יירשו את

ובפְלָפּוֹל הַתַּלְמִידִים, בִּישׁוֹב, בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּמִיעּוט סְחוּרָה,

כט מאירת עניינים

דעת. יד. במקרא במשנה – בקי בכ"ד כתבי הקודש [תנ"ך], ובמשנה שהיא יסוד התורה שבעל פה. טו. במייעוט סחורה – שימוש בעסקים ובסחרות, מלבד הצורך הכספי. טז. במייעוט

בחבורה ועל ידי כך מבין כראוי את הלימוד. יב. ובפלפול התלמידים – שעל ידי קשיותיהם ושאלותיהם, לימודו מתחדר יותר. יג. בישוב – להתיישב בדברים ולהשיב במתינות ובשיקול

כט שמחת הלב

כבודו, אמר לו הקב"ה: יהושע בן נון הרבה טרחה לשורת ולשם אשותך, והרבה חלק לך כבוד, הוא היה משכים ומעיריב בבית המודרש שלך, והוא היה מסדר הפסלים ופורס המחצלאות, הויאל והוא שרת אותך בכל כוחו, כי לך את יהושע בן נון, שכך הוא להיות מלך על ישראל, שנאמר (משלי כו' ח): "בֶּן־צָרְתָּא נְאָכֵל פְּרִיה". ע"ב. למדנו מכאן דרך שימוש תלמידי חכמים, וכן אמרו גם כן בברכות ז ע"ב: גודלה שימושה של תורה יותר מלימודה, שנאמר (מלכים ב ג' יא): "פֶּה אֲלִישָׁע בּוֹ שְׁפֵט אֲשֶׁר יַעֲקֹב מִם עַל יְהִי אֲלִיָּהוּ". לא נאמר "למד", אלא "יעזק מים", מלמד שגדול שימושה יותר מלימודה. ובזה פירשו המפרשים מה שאמרו בבבא בתרא (עה ע"א): "ונתת מהודך עליו" – זקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה בפני חמה, פני יהושע בפני לבנה, "אווי לה לאותה בושה אווי לה לאותה כלימה". הם רואו את יהושע משרת את משה בכל לבבו, משכימים קום לסדר את הפסלים ולפזר את המחצלאות, אבל הם לא נקפו עצבע, כי התבישיו להיות כשורות וشمשים, ולבסוף נחל יהושע את המשרה הרמה על ישראל, لكن העטערו על עצם באומרים: אווי לה לאותה בושה ואוי לאותה כלימה שהתבישיו לשמש את משה רבנו, ומחייבת כן פפסנו לזכות בכל האוצרות ההורחות, ולהגיע ל العليיה הרמה בנבואה ובחכמה, כשם שזכה יהושע.

בדקדוק חברי בפלפול התלמידים. חברי הם תלמידי חכמים. ודייק התננא לומר "דקדוק" בחברים, ו"פלפול" בתלמידים. לפי שהחכמים בזכותם שלכלם, לא יעדרכו לפולפולים רבים כדי להבין הדבר לאשווו, כי מיד ירגנשו בדיקת הלשון את אמיתיות העניין להלכה ולמעשה. לא כן התלמידים, שעוזין לא הגיעו לכך, וככל לימודם בפלפול ובאריכות לבירור הדברים. ועיין בשווית מהר"י מברונא (סימן ט) שכחוב, שלענינו פסק הדין, אין לעשות כן על ידי פולפולים, כי הן אמת שבשעה שאנו לומדים עם התלמידים אנו מפלפלים בחדריפות, ורגילים להקשות ולתרץ בחילוקים דקים כימייל פילא בקובפה דרמאתא' [מכובנים הפליל בחור המחת, דהיינו חילוקם דחוקים עד מאוד שאינם נראהם להלכה למעשיהם], אבל לפסק דין להויתר או לאיסור, אין להתייר אל-א בדיעות ברורות ומלובנות ומהוורות, מתוך הבנת המשפט. ע"ב. וכיוצא בזה הובא בכנסת הגדולה (וירה דעה סימן רmb ס"ק ע"ה): כתוב מהר"ר אבטלון בספר פלגי מים, וזה לשונו: שמעתי מפי מורי הגאון מהר"יך [רבב שמואל יהודה אצנלביגין, בנו של מוהר"ס פאדווה, ברוזו של מון הבית יוסף] שהיה אומר: ربיכם מן החכמים והגדוליים בדורנו טועים בחברים פסקים על פי החדריפות והפלפול, ולא כן היא המציאות, כי הפסיקים עריכים להיות נעשים על פי יושר העין וההיקש

๖ טהרת הלב

הנuron, ללימוד דבר מדבר בדברים ישדים ופשיטים, ולא בפלפולים בארכות עקלקלות. ע"ב. ועיין במאירי (וימא כי ע"א) שכתבת, ראיינו תלמידי הכהנים גדולים בחכמת התלמיד, ואינם יודעים לכזון שמוועה אחת להלכה, ולמה שרואוי להורות, וכמה מהם מוחזקים לבקיאות בחדרי התורה, וכשבאה הוראה לידם, אף את הפתח איןם מוציאים. ע"ב. גם הריב"ש בתשובה סימן ריעא כתבת, ועינינו הרוזאות כמה הכהנים מופלגים טמפלפלים בהווית דאבי ורבא, ועל כל קוז' וקוז' אומרים עלוי תלי תילים קושיות ותירוצים, ולפום חורפא לא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלהתא [ולגודל חrifותם, לא זוכים לכזון להלכה ולמעשה], ואומרים על אסור מותר, ועל מותר אסור. ע"י"ש.

וזו לשון הטשאגת אריה (תשיבות החדשנות קונטרוס חוברת קראע סימן ג): ואני איini מכenis דאסוי בפלפולים כאלה, שאין זו דרכה של תורה, ולא דרכו בהם רבותינו הגדולים הקריםונים, רק דקדוקים קלוזים הם שלימדו את עצם בדורות אלו, לחדר את התלמידים משנתמעתו הלכבות וננעלו שעורי בינה, והרגילו את עצם בהם עד שהרגל נעשהطبع, ומשתמשים בדרך זו גם בפסק הלכה ודינים, ומיעתה בטל כבוד התורה, שככל חכם בעיניו מהבר היבורים וכותב תשיבות והלכות על דרך פלפולים אלו, ובוראי שהتورה חוגרת שיק עלייהם, וראוי לקרוע על זה כמו על ספר תורה שנטרף. ע"ב. ועל כן זה אמרו (כבא מעיעא ע"ב) לפום חורפא שבשתא. ועיין בפירוש רש"י (חילין פ"א ע"א ד"ה הדראה ספק) "ופירוש משובש הוא מארם חריף ומפלפל". ובשותית חות יאיר (סימן קכט) כתבת, ואל יבללה זמנו בחילוקים וחrifות של הבעל נשפטו בדורות אלו בעונות הרבים, כי אווי ואובי על מבחן הזמן, שמובלים לעפומים רוב הימים בחילוקים אלו, ובמקרים זה היו יכולם למלוד כמה דפים בש"ס ובפוסקים. ע"ב. ועיין עוד בארכות צדיקים (שער כד). ישמע חכם ויוסף לך.

ובזה ניתן לפרש מה שאמרו בוגمرا (הgingה ה ע"ב), שלושה הקדוש ברוך הוא בוכה עליהם בכל יום: על שאפשר לו לעסוק בתורה ואיןו עוסק, "ועל שי אפשר לו לעסוק בתורה וועסק", ועל פרנס המתגאה על העצבור [שלא לשם שמיים]. ולכואורה יש לשאל, מפני מה הקדוש ברוך הוא בוכה על שי אפשר לו לעסוק בתורה וועסק, הלא אדרבה יש לשמחה על זה? והנה לא לפרש שלשין עוסק בתורה, היינו שלומד בעיון נמרץ בשביב להוציא ההלכה למעשה. וכמו שאמור יוסף לאחיזו (תענית י ע"ב) "אל תרגזו בדרכך", אל תתעסקו בדבר הלכה, שמא תרגז עליכם הריך, ובארה הגمرا שאמר להם לא לעסוק בעיון בדרכך, שמא תבלבלו בה. והנה מי שי אפשר לו לעסוק בתורה בעיון להלכה ולמעשה, כלומר, שאינו ראוי להורות הלכה, כי כלו מלא בפלפולים כמעיל פילא בקפא דמחטא' וככני', ובכל זאת הוא תוקע עצמו לעסוק בהלכה ומתרנשא לאמר, אני יורה הלכה למעשה, הקדוש ברוך הוא בוכה עליו, מפני שהוא עלול לשבע ולומר על אסור מותר, ועל מותר אסור, ועלז נאות לומר "יורה יורה ומלקוש". וכמו שאמרו (סוטה כב ע"א) "כי רבים חיללים הפליח", זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. אולם הנה והיאה לו שילמוד על מנת שלא להורות הלכה למעשה, וקיים בענינו מאמר התנא "אייזהו חכם המכיר את מקומו". וכן מבואר במאירי (מסכת הוריות י ע"א) שכתבת, מי שירק סוגיות התלמוד סודורה בפיו, אך אין לו דרך פסק ובוחינה בדミニונות ובחינתה דבר מתווך דבר,

במיעוט דרך ארץ, במעטות תענוג, במעטות שינה, במעטות שיחה,

ט בעיראת עיניים

ישן יותר מכפי צורכו, כי מלבד בזבוזו הזמן, הדבר מביאו לידי עצולות וריפוי בתורה. יט. **במייעוט שיחה** – שימושם כפויים גופניים, שימושם טוב ורבויים רע. יט. **במייעוט שינה** – שלא

דרך ארץ – שלא יהיה מצוי עם בני אדם בשוק. יז. **במייעוט תענוג** – שימושם בתענוגים גופניים, שימושם טוב ורבויים רע. יט. **במייעוט שינה** – שלא

ט ט שמחת הלב

איןנו בכלל בעל הוראה, ולא עוד אלא שעריכים להזהר מההוראותיו הרובה, עד שיפליטה מי שמאזני מעוניינות [שколоות], ושבלו זו להכריע את הcape לאחד מעדדיו. ומכל מקום אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. עי"ש. [עיין לעיל פרק ב' משנה יב דיה אם היה כן]

במקרא. פסק מרין בשלוחן עדרוך (יורה דעה סימן רמו ס"ד): **חייב אדם לשלש לימודו, שליש בתורה שבכתב, דהינו הארבעה ועתיריהם כתבי הקודש. שליש במשנה, דהינו תורה שבבעלפה, ופיירושי תורה שבכתב בכלל זה. שליש בתלמוד, דהינו שיבין וישכיל אחרית דבר מראשתו, ווועיזא דבר מתוך דבר, וידמה דבר לדבר וידון במדות שהتورה נדרשת בהם עד שידע הייאר עיקר המצוות, ודיאר ייזא האסור והמותר וכיצא בזה, דברים שלמדר מפי השמועה.** כיצד? היה בעל אומנות וועסוק במלאכתו שלוש שעות ביום ותעש שעות בתורה, קורא שלוש מהם בתורה שבכתב, ושלוש בתורה שבבעלפה, ושלוש בין דבר מתוך דבר. בכמה דברים אמורים, בהחילה לימודו של אדם. אבל כשיגיריל בתורה ולא יהיה צוריך ללימוד תורה שבכתב, ולא לעסוק תמיד בתורה שבבעלפה, יקרה בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי תורה שבבעלפה, כדי שלא ישכח דבר מדיני התורה, ויפנה כל ימיו לתלמיד בלבך לפאי רוחב לבו וישוב דעתו. עכ"ל. נמצינו למדוים כי חובה קדושה על כל אדם ואדם למלוד תנין, שכלי יסוד התורה נשען על המקרא. ומכאן למלמדים תלמידים שמולמדים תלמוד לנערים, להקרים להם לימוד הפרשיות הנוגעות לנושא הנלמד, עם פירוש רשי"י מתוך החומש, כדי שיבינו וידעו מקור דבריו התלמוד וביאוריו. וגם כל תלמיד חכם המבשיר צדק בקהל רבי, עליו להיות בקי היטיב בתנין, ובדרשותיו ישbez פסוקי המקראות, ויהיו הדברים ערבים על אוזן שומעיהם, וימצאו מסילות בלבם.

ואשרי המדבר על אוזן שומעת, כי לא עזרנו לא רבים ייחומו להשكيע בלימוד הנכאים והכתובים אפילו מעט זמן בכל יום, וחושבים זאת חיללה בכיטול תורה או למינഗ בעלי בתים וכיוועא בזה, ולא ידעו ולא יビינו שכלי התורה שבבעלפה, וכל דרישות חכמוני זכרונם לברכה הקדושים והטהורים, אשר השכינה מדברת מתוך גורנים וכל דבריהם ברוח הקודש, מוקром טהור בעשרים וארבעה כתבי הקודש. על כן עעה טובה לכל אדם, שיתסתדל להתחילה ללימוד בעשר דקות וארבעה בפרק אחד בנכאים עם פירוש רשי"י או מעוזות להבנת פשט הדברים, וקובץ על יד ירבה ואת אט ייסים הנכאים, וימשיך כן בכתובים פרק אחד בכל יום, והולך בדרך זו יזכה לראות ברכה בעמלו.

๖ טהרת הלב

במיועוט תענוג. אין דברי תורה מתקיימים למי שמרפה עצמו עליהם, ולא באלו שלומדים מהדור עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא למי שסמיות עצמו עליהם, ומיוצר גופו תמיד, ולא יתן שינה לעיניו ולעיפויו תנומה (ומכ"ם פ"ג מהלכות תלמוד תורה היב). אמרו חכמים: "עד שיתפלל שיכנסו דברי תורה לגופו, יתפלל טאל יכנסו מעדנים לגופו". (תוספות כתנות קד ע"א)

על התורה נאמר (איוב כה יג): "**לֹא יָדַע אָנוֹשׁ עֲרָבָה, וְלֹא תִּמְצֵא בָּאָרֶץ הַחַיִם**", ושאלו במדרש תנומוא (נה סימן ז), מיה זה "**לֹא תִּמְצֵא בָּאָרֶץ הַחַיִם**", וכי היכן תמצא התורה, באארץ המתים?! אלא, שלא תמצא תורה שבבעל פה אצל מי שבקש חי העולם הזה, תאווה, כבוד, וגדולה, אלא למי שסמיות עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהלה", שסמיות עצמו עליה. וכווייצא בזה, מסופר בגמרא (פסכת סנהדרין קיא ע"א) על רב שראה את תלמידיו رب כהנא שחף את ראשו ועיניו את עצמו, בשעה שהיא לו ללימוד תורה. לאחר מכן שבא רב כהנא ללימוד, קרא לו את הפסוק: "**וְלֹא תִּמְצֵא בָּאָרֶץ הַחַיִם**". אמר לו, כבודו מקלל אותה שלא תמצא באלא ליעולם הבא?! אמר לו: חס וטלאם, אני לך אומר לך מיה שהפסוק אומר, שלא תמצא התורה למי שסמייה את עצמו עליה.

מסופר על הגאון רבי אליהו מנינו צ"ל שעלה מבגדד לדור בארץ ישראל, וכשהגיע להתיישב בעיר האבות – חברון, הבחן בעזובה הרותנית השוררת בעיר, באשר לא היו בה לא תורה ולא יראה, ועל כן את כל מרoco הקדיש והشكיע לשם הפחת רוח התורה בעיר. עברו המוכשרים והחרואים, הקים אוחלה תורה אשר יסתופפו בהם, ועברו העוסקים בסחרורה ולבעלי אומנויות שבה, ייסר שיעורדים לקביעה עיתים לתורה. העלהתו זו הנקתה לו מבונו גם מתנגדים לא מעטים, אשר התנצלו להפריעו במלאת הקודש, ובפרט שלחם במיסדיות נש נגד זום ההשכלה אשר החינוך הטהור והקדוש.

לימים עלה לביקור בארץ ישראל ידיו גאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף חיים ז"א, והשתטח בקבורות העדיקים בצפפת, מירון, עמקה, ירושלים, ולאחר מכן הגיעו לחברון שם התארח אצל ידידו רבי אליהו מנוי. רבי אליהו כיבדו כבוד מלכים, ולאחר שאכלו ושתו, אמר רבי יוסף חיים חידושי תורה כמעין המתגבר, מגמורא בבבלי לירושלמי, לוזהר ולמודרים, וכל כך התפעל רבי אליהו מדבריו עד שהחל לבכות מרוב התרגשות. לשאלת רבי יוסף חיים, מדוע כבudo בוכה? אמר לו רבי אליהו, תאמר לי את האמת, לפני מספר שנים באט לבקר כאן, ולא ראננו בר גדלות כל בר כמו עכשו, איך זכית עתה להגען לדרגות גדולות ונפלאות כאלו?! בתחילת ניסחה רבי יוסף חיים לחתמך, אך משלא היה לו ברירה, אמר לך, בזכות שקיבל על עצמו מעט בתענוגות העולם הזה.

כי ידוע שרבנו יוסף חיים הרבה בתענוגות, ואף בזקנותו נהג להתענוגות ארבעה ימים בחודש אב, בתוקף החום ובבגדאד, ערבית ראש חודש, ה' באב יום פטירתה האר"י, ז' באב יום פטירתם אמו, ותשעה באב. והuid עליי רבי בן ציון חזן צ"ל שהיה מסגנת עצמו בסיגופים גדולים ומניינת תענוגות, עד שלא היה אוכל אכטיח בכל ימות הקיץ, והוא ממתין עד ראש השנה

במעוות שחוק, באך אפים, בלב טוב, באמונת חכמים, ובקבלה היסורין, המפир את מקומו, והשמה בחלקו, והועשה

๖๖ מאירת עינים

לבו רחב לקל דברי תורה. גג. באמונה חכמים – שמאנו בדברי חכמים על אף שאיןו מושגים בשכלו. כד. ובקבלה היסורין – שמקבל את יסוריו באהבה, ואיןו זונה תלמודו בגללים. כה. המפир את מקומו – יודע ערכו ומיקומו ואיןו נדחק למקום שאינו ראוי לו.כו. והשמה בחלקו – שמח וمستפק במה שהוא, חכמו מסתלקת ממנו. כב. בלב שיש לו, ואיןו מתבטל מלימודו כדי

שהשחוק מייעטו טוב, כפי שמצוינו שהיו החכמים משתמשים ב"מיili דבדיחותא" [דברי בדיחות] להרחיב דעתם של התלמידים. אך ריבוי רע כי שחוק וקלות ראש מרגילים לערווה [לפריזות]. כא. באך אפים – שיתרחק מידת הensus, שכל הкус, אם חכם ממידת הensus, שכל הкус, אם חכם הוא, חכמו מסתלקת ממנו. כב. בלב טוב – שליבו פניו מקנהה ושנאה, ואז

๖๗ שמחת הלב

ומברך עליו ברכת "שהחיני", והלא ידוע כמה דבר זה קשה מותקף החמיימות בבל. ובמכתבה לידיו מעד רבי יוסף חיים, כי נגען כליל משתיתת מני משקאותיהם, אפילו בשבתו ומועדיהם. ירושלים של מעלה חייה 227. בן איש חי תולדותיו וקורותיו (108)

באמונה חכמים. מעשה שהיה עם הגאון רבינו מנדל מלובאויטש בעל העמיה עדק, שנכנס אצל סבו הגאון רבנו זלמן בעל התניא לבשו על אידוטו בטעה טובה. הסתכל הסבא וראה את נכדו חגור אבנט מוזהב, שאל אותו, האם החותן שלך נתן לך אבנט זה במתנה? אמר לו כן. וכמה נדוניא נתן לך? אמר לו, עשרה אלף רובל. ומה תעשה בהם? אמר לו, אתנים לטוחר עשיר נאמן לעיסקה, ואדרוייך אחווים לפראנסת ביתך. אמר לו: ואולי העשיר הזה ייפשוט רgel ויהיה עני, ותפסיד גם את הקרן וגם את הרוחך? אמר לו הננד, והוא עשיר גדול, ואני לחשוש להזה. אמר לו הדבר, אני מיעץ לך שתפקידך את הכסף בקופה גמלות חסדים שלו, וכשתרצה אותן בחזרה, אחווים לך, ואז ישארו בשלימות. הננד התבישי לסרב בפירוש לסבו, וחמק והלה, ומסר את כל הכסף של הנדוניא לעשיר הסוחר, שהיה נאמן מאוד. בעבור חודשיים ימים פתואום נשוף כל רכושו של העשיר, ונעשה עני מזור, מובן מאוד. מאלו שכל כסף הנדוניא יזרט לטמיון, ויצטער רבינו מנהם מאד על זה. לימים נכנס אצל סבו, ולא אחרת שאלת הסבא להגיעה, האם הרוחות בסוף מהנדוניא שלך, סיפר לו רבינו מנהם את האמת שהכל יזרט לטמיון.ナンח הסבא ואמר, חבל שלא שמעת בקהל לחת את המעוות לkopfat גמלות חסדים, והוא הקרן והרוחות בשלימות, חבל מאד שאין לכם אמונה חכמים ברכחותיכם. בא ואספר לך מעשה מהודור הקודם על גודל אמוןיהם של אנשי זההין בחכמי ישראל.

פעם אחת בימות ההורף נסעה אל מורי ורבוי המגיד ממזורייטש, והוא הקור גדור ושלג כבד,

๖ טהרת הלב

הגעתי לאכשניה אחת של איש שמי, וסיפרתי לו שאני תלמידו של המגיד, וקיבלי בכל הכבוד והשיב את רוחי במשקה חם. שאלתיו, היש לכם מניין להתפלל בשבת ולקרוא בתורה? השיבני, לא, עשרות שנים. שאלתו, היש לכם מניין להתפלל בתורה עד לאחר החגים. אמרתי לו, וכי כך נא שיהודי יתפלל תמיד ביחסות, ללא קדיש, קדושה וברכו, למה לא תרך לדור בעיריה ההיא? השיבני, ומماין תהיה פרנסתיך? שאלתיו, כמה בעלי בתים יש בעיריה ההיא? אמר לו, יותר ממאה משפחות. אמרתי לו, מהא משפחות יש להקב"ה לפרנסת, ובשבילך אין לנו? הדא רהיטים וחפצים ומטלטלים, שאלתי אותו, מה זה? אמר לו, שמעתי בקול כבוזו, ואני מיד נסע אל העיירה לדור שם. וכן עשה. ואולם, חזק אמונה חכמים של בעל המלון העולדות מלאות שתק, לנוית שם בלילה ההוא, ובבקור השכם ואיתי שעל יד המלון עמודות ענגולות מלאות רהיטים וחפצים ומטלטלים, שאלתי אותו, מה זה? אמר לו, שמעתי בקול כבוזו, ואני מיד אב כי הייתה עייר לימים, בכל זאת תיכף בששัญ שאני תלמיד רבנו, השלך את נפשו מננד לע考ר מיד את דירותו שהיתה לו פרנסה ממנה בכבוד עשרה שנים, ולנסוע לעיריה שאין כל בטחון שוכן להתרפרנס שם כראוי, ובתח בה' ומיד שמע לעצתי. אתה שמעת ממני שיש חשת שתפסיד את הקרן והרוות, ולא האמתת לדברי.

המזכיר את מקומו. יש לפרש, כי תלמיד חכם שנתרך בחכמה ובתבונה בפלפול ובסברא ישרה להלכה ולמעשה, ובמדרש ובאגדה, בבואה לבשר עדק בקהל رب, חייב להכיר את קהל מקומו, אם הם אברכים תלמידי חכמים, יעניק להם מוחכמתו פלפל عمוק לאמיתה של תורה עד גיע לחקרי הלכה. ואם הקהל הוא מהמוני העם, ולא ישכלו להבין עמוק דבריו, יעניק להם מאמרותיו בדברי הלכה למעשה ובדברי מוסר ומעשיות, למשוך לבבם לראת הי' טוהרה, בכל מקום ומקום כפי הרואיו לו.

המזכיר את מקומו. יש לפרש כי הנה חכם הבא לכתוב דבר בהלכה נגד מה שהעללה באחד מספר רבוינו האחוריים, לא תזה דעתו עליו חלילה, ויזכר מאמר חז"ל וירושלמי פ"א שבת ה"ב, "יראה כאילו בעל השמועה עמדו בנהגו". וכמו שכתב הגאון ובי חיים מווולזין ברוח חיים (אבות פ"א מ"ד), אף על פי שניตน לנו רשות ללחות מלחתמה של תורה, עם כל זה יזהר בנפשו מלדבר בגואה ובוגודל לבב, כאשר מצא מקום להשיג על מחבר הספר הזהוא, אלא ידבר ויכתוב רק בעונוה יתירה. עי"ש. وكل וחומר לבבiley עי"ש. טובות גבואה נגד גדויל עולם, אשר קטעם עבה ממתניתנו. ובמאמר חז"ל (מכחת ימא ס ע"ב) טובות ציפורנים של ראשונים מכוסם של אחרוניים. ואמרו עוד (פסכת שבת קיב ע"ב) אם ראשונים כמלאכיהם אנו כבני אדם, ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים. והכוונה בזה, שאמם אנו מערכיכם את גודל מעלה הראשונים כמלאכיהם, או סימן יפה הוא לנו שאנו בני אדם, בעלי דעתה נכוונה, שידענו להכיר רוב ערכם ותפארת גודלם, אבל אם אנו חושבים בדעותנו שראשונים כבני אדם, ובבשרם ודם העופי לשגיאות, כמונו כמוהם, סימן שאנו כחמורים נבערים משבל אונוש הקромה לשוט ובעילים חלק א'. ומפני גודל כהגןון רב עקיבא איגר, ובכל קושיותו והערותיו כותב בעונוה יתרה, בלשונו: "לא זכיתי להבין דבריו הקדושים". ומה אנחנו לעומת הגאון הזה, אשר מה מעד עמקו מהשבותין, ועם כל זה היה כותב בעונוה יתרה כלפי קודמי.

סיג לדבריו, ואין מחזיק טובה לעצמו, אהוב, אהוב את המקומות, אהוב את הבריות, אהוב את המזדקות, אהוב את המישרים, אהוב את התוכחות, מתרחק מון הכבוד, ולא מגיס לבו בתלמידו, ואין שמה בהוראה, נושא בעל עם חברו, מכיריעו לבך זכות, מעמידו על האמת, ומעמידו על השלום,

๖ מאירת עניינים

мотוך אהבת התורה. לה. ולא מגיס לבו בתלמידו – גם בתוך ליבו אין מתגאה בילמדו. לו. ואין שמה בהוראה – אם באה הוראה לידיו וצריך להוציא פסק דין, אין שמה על כך, כי יראה שמא חיליה יכול ויתעה בדיון. לו. נושא בעול עם חברו – משתתפי בצערו של חברו ועובד לו בין בגופו בין בממוני ובין בעצה והדרכה נכוונה. **מכיריעו לבך זכות** – מטה את לב חברו לזכות ולעשית טוב. לט. **מעמידו על האמת** – אם חברו חולק עליו וועמד על סברתו, עד שמתעוררת בינו לביןם מלחמת דעתות, הרי הוא מעמידו על יחסיו השלים שבינוים, שלא מותוך קינטור והתנচות בא לחלק עליו, אלא מותוך אהבת התורה והשאיפה לברר את האמת לאמתה.

להשיג ממו וצדומה. בז. והעושה **סיג לדבריו** – זהיר במעשיו לבב יבוא לידי מכשול וטעות. בת. **ואינו מחזק טובה לעצמו** – אין מתגאה על שלמד תורה, שהרי לכך נוצר. בט. **אהוב – שמיישר אורחותיו בחן ובחסד וברחמים**, ועל ידי זה יאהבו הכל, ומהיקים ידו לעסוק בה. בל. **אהוב את המקומות – מותוך שהוא לומד מהבת ה'**, רזי תורה שהוא לומד מהבת ה' / תפארת מתגלים לו. לא. **אהוב את הבריות – ומשתף ליבו בשמחתם ובצערם** ותפארת ישראל). **אהוב את הצדקות – לעשות צדק**. [ולפי רשי' והר"א אין גורסים פסקה זו], לב. **אהוב את המישרים – הולך בישרות ולא מחניף**. לג. **אהוב את התוכחות – מקבל דברי מוכיחו באהבה**. לד. מתרחק מון הכבוד – אם רוצים הבריות לכבדו בגל תורתו, מתרחק הוא מזה, כי אין לו למד בשביל הכבוד אלא

๗ שמחת הלב

אהוב את התוכחות. כמו שכותב (משל ט ח): "אל תוכח לך פו ישנאך, הוכח לךם ויאחכמך". ונאמר (משל כ): "טובה תוכחת מגלה מאהבה מסתורת". ובמסכת תמיד (כח ע"א), רבי אומר, אין זו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, יאהוב את התוכחות, שכל זמן שתוכחות בעולם, נחת רוח באה להולם, שנאמר (משל כד כה): "זילמויכחים ינעם, וועליהם פבואה ברפת טוב". ובאר המהירוש"א, שמתוך שמקבלים את התוכחות, חזורים לモטו, ונחת רוח באה להולם. משל אדם שיש לו מראה, ומובילו בה לראות אם יש דבר שלא כהונן בפנוי או על כובען, במקום שאנו דואנו בעצמו. ואם יראה דבר שאינו הגון, יתקן עצמו לבליה להלעג וקלס בפי הבריות. וכזה הוא עניין התוכחה, כי בדרך כלל אין אדם רואה חובה לעצמו' (שבת קיט וע"א), ורק חברו המרגישי בו איזה חיסרון, מוכיחו כדי לישיר דרכיו ולתקן מעשייו. ובודאי שעליו

מתישב לבו בתלמודו, שואל ומшиб, שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכונן את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו, הא למדת שבל האומר דבר בשם אומרו מביא גאלה לעולם, שגאמר (אסתור ותאמר אסתור לפאלך בשם מרדי).

๖ מאירת עניינים

ידי כך מוכחה הרב להעמיך בעניין כדי להשיב לו כהלה, וזה מוסיף לו חכמה. מז. והמכונן את שמועתו – שמעמיך להבין כוונת הדברים ששמע מפי רבותיו ולישבם זה עם זה. מה. והאומר דבר בשם אומרו – שכך אמרו והחלת רבה ב': "אם אין התלמיד רגיל לומר שמוועה משמו של רבו, למהר תורתו משתכחת". **הא למדת** – שהרי כבר למדות ונוכחתי לראות, שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנאמר "ויתאמר אסתור למלך בשם מרדי" – שעיל ידי שאסתור גילתאת מזימותם של בגנות ותרש בשם מרדי ולא בשם עצמה, התגלגה ובהא גאולה לישראל. (מדרש שמואל וקחותי)

מא. **מתישב לבו בתלמודו** – לומד מתוד ישוב הדעת ודרך קבוע, ולא מתוד פזיות ודרך ארעי. מב. **שואל ומшиб** – יודע להקשות ולהעלות את כל השאלות הנכונות, ואחר כך למוצא להן תשובה, ובכך להבין וללבן את הדברים היטב. מג. **שומע ומוסיף** – בכל מה ששמע, מוסיף נוף משלו. מעבד את הדברים ששמע ומוסיף עליהם, בבחינת "ישמע חכם ווסף לך". מד. **הلومד על מנת ללמד** – ומתוך שמלמד לאחרים, תלמידו מתקיים בידו. מה. **והلومד על מנת לעשות** – כשייש ללימוד משמעות מעשית, הוא נחקר טוב יותר, עם כל פרטיו ודקדוקיו. מו. **המחכים את רבו** – בשאלות של טעם, שעיל

๗ שמחות הלב

להחזיק לו טובה, שעיל זה אמרו "זקנה לך חבר" למען שלימונות נפשו, וימצא חן ושבכל טוב בעניין אלוקים ואדם. וכן אמרו באבות דרבי נתן (פרק נט), אהוב את המוכחים, שהוא מביאך לחחי העולם הבא, וشنא את המשבחך. [委副书记 בספר הכר לארון (דר רנן ע"א) לאו דוקא לשנואה, אלא יהודה בו לכל יוסיפה לשבחו בפניו, שאם לא כן יפרוש ממנו].

מספרים על הגאון רבי יהודה אריה ליב בעל ה"שפת אמת", שבצעירותו לא היה מגיע בבית המדרש לפנות בוקר בכל חבריו, והוא מאחר קצת. הדבר נודע לסבו הגאון רבי יצחק מאיר אלתר (בעל "חוויות הרום" ומייסד חסידות גור), שנולד את רבי יהודה כבן, כי ابوו נפטר בילדותו והוחיכון על קר בדרכם קשים. רבי יהודה שמע תוכחתו בהקשה ושתק. לאחר מכך נודע לרבי יצחק שנחדו למד כל הלילה, ומהמתן לנו יכול לא לברוא לפנות בוקר לבלילה, והקשבת לתוכחתי מבלי להפסיקני ולומר לי את האמת? השיב הנכבד: האמת שחייב היה לי להפסיק אפילו מילה

ב' שמחת הלב

אחת מדברי תוכחתו של סבא, ולכנן לא הפסיקו להצדיק את עמי. ואף מעאננו כן בתורה, שכאשר הוכיח משה רבינו את בני גד ובני רואבן, על שרווצים לנחלתם בעבר הירדן ולא בארץ ישראל, דבר עמהם בלשון קשה: "זוהגה קמץם תחת אבתיכם תרבותת אנשיים חפאים...", ובני גד ובני רואבן האזינו לדבריו בקשך רב, ורק לאחר שסימן תוכחתו, ענו: "זאנחנו נחלץ חסימ לפנינו בני ישעאל... לא נטוב אל בתיינו עד התנמל בני ישעאל איש נחלתו". ומודע לא אמרו זאת מיד למשה רבנו שזו כוונתם? אלא מכאן שהיתה אהובנה עליהם תוכחתו של משה רבונו, כי נאמנים פערוי אהוב, ואף אני נהגתין כן.

אהוב את התוכחות. אין ספק שהרגיל בספרי מוסר מידי יום, הריווח בוגדר אהוב את התוכחות, כי בכריך יכול לראותו במה לתקון עצמו בתורה וידעת שמים ומידות טובות. וכמו שאמרו חז"ל (ספר פרשת יעקב) על הפסוק: "כִּי אִם שָׁמֹור תְּשֻׁמְדֹן אֶת כָּל הַמְּעוֹת הָזֹאת לְעַשּׂוֹתָה", שמא תאמר למודתי הלכות דידי לך? תלמודו לומר "את כל המוצה הזאת", כל המצוות למודו, מדרש, הלכות ואגדות. ואם רצונך להכיר את מי שאמר זה היה העולם, למוד אגדה, שמתוך כך תדבק בדרכיו ובמידותיו. ואמרו באבות דרבנן (פרק כת), כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש, לא טעם טעם יראה חטא. וכל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות, לא טעם טעם חכמה. הוא היה אומר כל שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות, זה גיבור ואינו מזוין. כל שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש, חלש וזיין בידו. יש בידו זה זהה, גיבור ומזוין. ע"כ. ומובואר שאפילו העוסק בתורה, אם אינו לומד בדברים המביאים ליראת חטא, הריווח בוגדר חלש עם כל זיין, שאם חילתה יבוא הגיבור להילחם בו, יוכל אף לחוטף לו את כל הזיין ולניצחו. כך מי שלומד תורה בלי יראת שמים, אם יבואו לו ניסיונות, בין בעניינים שבין אדם לחברו ובין בעניינים שבין אדם למקום, חילתה יוכל ליפול מטה מטה.

לא לחייבם מביאים לנו חז"ל (מסכת ברכות ז ע"א) את אשר היה שגור בפי אביהם: "לעולם יהיה אדם ערום ביראה [יהיה חכם לפועל נגד צער הארץ בכל מני ערמה, כדי לירא מבוראו], מענהךך, מישיב חמה, ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק, כדי שייהיה אהוב למעלה ונחמד למטה, והוא מקובל על הבריות". ובפי רבא היה שגורו: "חכלית חכמה תשובה ומעשים טובים [עיקרה של תורה שיהיה עמה תשובה ומעשים טובים]. ריש[...], שלא יהיה קורא ושונה, ובוועט באביו ובאמו וברבו ובמי שగודל ממנה בחכמה ובמנין, שנאמר ראשית חכמה יראת הה". ע"כ.

ונתבונן, הללו מי כאבוי ורבא שהיו שוקעים בעסק התורה תמיד [ע"ז מסכת עירובין וסה ע"א, סה ע"א], וכמעט אין שנים או שלושה דפים בתלמוד שלא מוזכרים בדבריהם. ואם היו שואלים אותנו, אלו הנחות טובות היו שגורות בפיהם? הינו עונבים, לעולם ישקיע האדים בלימוד וילמוד כך וכך דפים ביום, ויחזור כך וכך. אבל חז"ל מלומדים אותנו שלא זה מה שהיה שגור בפיהם, אלא דברים שלכאורה נראים לנו أولי שלויים, אבל הם העמידו על האמות שלהם מרכזיות: חיזוקים ביראת שמים, חיזוקים בetween אדם לחבירו, תזהר איך שאתה מדבר עם חברך, תענה לו ברפות, תшиб את חמתו מעלייך, תרבה שלום עם קרוביך וחבריך ועם כל אדם ואפילו עם גוי. כי עיקר התורה הם המידות הטובות שיתנהג בהן האדם, לא יהיה כפיו טובה, לא יבעט בגודלים ממנה, וכל כיוועא בזה.

๖. שמחת הלב

כמו הדברים הללו אמתיים ונכונים, וכבר הובא לעיל (בפירוש "מאיר עיניים" פרק ג' משנה ז), "אם אין דרך ארץ אין תורה", כלומר, הלומד תורה, אך איןנו משתמש בתיקון מידותיו והנהוגתו עם הבריות, אין שלימות לתרבותו, והרי היא דומה לנו מושובה הנתון בכל מיאס. וכתיב רבנו יונה, על כן, ערך תחילת לתקן עצמו במידות, ובזה תשכנן התורה עליון, שאינה שכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות. ואמר הגאון מווילנא: "עיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשירות המידות, ואם לאו למה לו חיים?" (עיין אבן שלמה פרק א' אות ב)

וא וראה מה כתוב הגאון החיד"א בספרו "דבש לפיה" (מערכת ת' אות מא): עיקר הלימוד שיעדר ללימודו מוסר, ועל ידי זה יהיה לימודו בהרהור תשובה והכנעה, ויבטל את היצר הרע. וגם המלך הזהיר את מון רבנו זיסך קארו זיל' שילמד מוסר. והגאון מהרש"ל מינה לעצמו מוכיה שיזוכיחו על מעשינו, וגזר עליו שיזוכיחו כמו שמוכחים את ההידוט. והאדם עצמו בלומדו מוסר, יראה תועלת והתעוורויות הנפש, שזו עיקר הלימוד להכניע עצמו ולהתעורר ביראת ה', כמו שנאמר: דاشית חכמה יראת ה'. וכן שניינו (פרק ג' משנה ט): כל שיראת חטא קודמת לחכמתו, חכמתו מתקימת. הבט ימין וראה במדרש שוחר טוב: "לא נתן הקב"ה תורה לישראל, אלא כדי שלא יעסכו בלשון הרע ודברים בטלים". ועל ידי תוכחות המוסר, יזכה להיות עניינו ויבוא ללימוד תורה לשם. ומכאן תוכחה לאותם שאינן רועים למדוד כי אם גמרא ופסקים, ומbezים בלבד לאותם שלומדים הנ"ז ומשניות וסדרי מוסר. וזה בעונן לא יבינו, כי האף אם שylimוד הגמרא יקר מאד, ואין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, מכל מקום כל זה לomidת תורה לשמה בעונוה ונזהר בדקוק מזאות כמו הדורות הראשונות שהיו קדושים עד מאד, אבל בדרך יהום זה שగברה הסטריאו אחרא וייצר הרע רודף ביותר את לומדי התורה, עניינו הרוות כי אם אינם לומדים מוסר, על הרוב הם מהתגאים בלימודים וחושבים שהם חכמים גדולים ומובאים את הוקנים וגדיי דרום, וגם הפילהם אינה כהונן ובלי כוונת, ופוגמים בברית הלשון והראיה, ולמן אין תורה רצואה כי אינה לשמה. על כן, אותן אשר נגע אלוקים בלבד, ימוחרו לשוב בתשובה וילמדו מוסר, ותיכף יכירו בגאוותם ומהות לימודם, ואשר נכשלים בכמה עניינים וישבו אל ה', ואו לימודם יעלח לרעון לפני ה' ונשלח להם. ע"ב.

וכתיב הגאון רבינו חיים פלאני בספרו כף החיים (ט"מ כ' אות ד): **לא יעבור עליו يوم אחד מבלי** שילמד מוסר לפחות חצי שעה קודם שיתחיל ללימוד עמוק ההלכה, וכל שכן אם מלמד לתלמידים שידרכם ללימוד תחילת בספר הקושesh "ראשית חכמה" מעט בכל יום החל וגמור, וכן על זה הדרך בספר הטהור נורא ונשגב "שבט מוסר" ובdomה להם ספרים הרבה הרבה אין קץ. וכן היה מנהגנו בישיבתנו בית יעקב. וכתיב עוד (ט"מ לא' אות ד): **חם ליבי בקרבי כי אזכרה ימים מוקדם**, בכל יום אחר תפילה שחרית היינו בעזותא חדא עם מורהנו ורבנו הרב החסיד הפרד"ס והרב מוחארם רבוי זיל', לומדים בספר הקושesh "ראשית חכמה" פרק אחד בכל יום, בהתלהבות ובהתבודדות, והוא עניינו מקור דעתה, ובמעט לא היו מרגנישם בעזמננו על מה אנחנו יושבים. ע"ב. **ואם גדול עולם ארזים אלו, הקפידו על לימוד המוסר בכל יום, מה** הענה אנחנו אוזבי הקיר, אחרים.

ג גְּדוֹלָה תֹּרֶה שַׁחַיָּא נוֹתַנְתָּ חַיִּים לְעֵשִׂיה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שנאמר (משלי י) **בַּי חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיכֶם וְלִכְלֵב בְּשֶׁרֶוּ מְרֻפָּא.** ואומר (שם י) **רְפָאוֹת תְּהִי לְשֶׁרֶד וְשָׁקוֹי לְעֵצְמוֹתִיךְ.** ואומר (שם י) **עַצְמִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּה וְתִמְכִיתִים מְאֹשֶׁר.** ואומר (שם י) **בַּי לְוִיתָ**

ט ט מאירת עניינים

לדבר מסויים בגוף, אך מזיקה היא לדבר אחר. ולעומת זאת "הקב"ה נתן תורה לישראל - סט חיים לכל הגוף, שנאמר ז'כל בשרו מרפא!!! ואומר: **רְפָאוֹת תְּהִי לְשֶׁרֶד וְשָׁקוֹי לְעֵצְמוֹתִיךְ** – "לשֶׁרֶד" הוא המעיים או הטבור [כעיו הפסוק "שרוך און הסחר"], והיינו שהتورה מרפאה גם את אבריו הפנימיים של האדם, ומהוות היא שיקוי מרפאה וחיזוק לעצמות. ומפסוקים אלו למדנו שהتورה נותנת חיים ורפואה בעולם זהה. ואומר: **עַצְמִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּה וְתִמְכִיתִים מְאֹשֶׁר** – על עצ החיים נאמר "ז'אכל וחיה לעולם", כמו כן על ידי התורה יקנה האדם חיים שלא ימות בסופם, שהם חייהם העולם הבא, ואף יהיה מאושר בחים אלו ותתעלת שם

ג גְּדוֹלָה תֹּרֶה שַׁחַיָּא נוֹתַנְתָּ חַיִּים לְעֵשִׂיה וְלִמְדִימָה וְלִמְקִימָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא! מבחינת "אוכל מפירותיהם בעולם הזה, והקרנו קיימות לו לעולם הבא", ועל אחת כמה וכמה במצות לימוד תורה שעלית על כולנה, ותלמוד תורה נגד כולם". והמשנה מביאה פסוקים שונים, שבהם רואים כמה התורה מיטיבה לאדם. וכל הלומד תורה מشيخ טובות הלו "כפי טוב כוונת העוסק בה, וכפי רוב השתדלתו [בתורה]" (ספרונה). שנאמר: **בַּי חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיכֶם וְלִכְלֵב בְּשֶׁרֶוּ מְרֻפָּא** – המוצא את חכמת התורה, היא בעבورو סט חיים. ואמרו חז"ל: "מידתبشر ודם, אדם נותן לחברו סט – יפה זה וקשה לזה", דהיינו שבכל תרופה יש תועלת

ט ט שמחת הלב

ואחר שהביא זאת מרדן זצוק"ל (הילכות עלם ח"ה עמוד של) כתוב: גם אני אזכיר ימים מוקדם, ביום חרפי מקדרמוני, שדיינו משבחים לком לבית הכנסת "אוהל רחל" לעדת הפרושים, כשהעה לפניו תפילה שחורת, כדי ללמוד מוסר בחדרת הקדוש "ראשית חכמה", בזעותא חדא עם ידיך נפשי החכם המופלא, בכתם פז לא יסולא, ממעדקי הרובים, עדיק ונשגב, רודף צדקה וחסד, רבי יעקב דוויק הכהן זצ"ל, ועפערינו ילו מים לב נשבר ונרכבה. וגם ביום העוזר של הבריטים, לא נמנענו מלлечת לבית הכנסת ללימוד המוסר, והשם יתרברך העילנו מידם, והיינו מרגשים התעלות רוחנית מדברי הראשית חכמה הקדושים. ע"ב. ישמי חכם יוסף לך.

מספרים כי פעם בא רבינו מפשיסחה אצל רבנו החוזה מלובלין, והוא עניינו של רבינו בונם אדומות ודומעות מוככי. לתחמיהת רבנו מה זה ועל מה זה? ענהו, איש אחד העלה אותו. שאלו הרב, ומה עשית לו? ענה לו, נש��תיו. לפליאת הרב, ביאר רבינו בונם את דברינו, למדתי בספר "שבת מוסר", לרבענו אליו הכהן, דבריו נגעו לליבי ולכך בכיתתי, וכטסיימתי, נשתקתי את הספר והחוורתי למקומו.

חן הם לראשך וענקיים לגורגורייך. ואומר (שם^ד) תנתן לראשך לוית חן עטרת תפארת תמגנץ. ואומר (שם ט) כי בירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים. ואומר (שם^ט) ארך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד. ואומר (שם^ט) כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך. ואומר (שם^ט) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

๖ מאירת עניינים

הבא היא מרפאת אותו ומגינה עליו מפני המזיקים. (תפארת ישראל. מדרש שמואל) ואומר: ארך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד – מלבד חיים ואורך ימים, עוד יש עימה הטבות נוספות של עשור וכבוד. ואומר: כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך – שما אמר, לחיים וועשר וכבוד זוכה, אבל לא לשלום? לפיכך בא פסוק זה ומוסיף "ושלים" (רש"י).

נשמותו לאין סוף. ואומר: כי לוית חן הבא התורה תעטר אותו בתכשיטים יקרים ותנתן לו חן וכבוד ויקר. ואומר: תנתן לראשך לוית חן, עטרת תפארת תמגנץ – מלבד לוית החן, עוד גם תהיה לו התורה למגוון מפני החיצוניים הרוצחים להזיק לו ולאבד ממנו את כבודו. וכן מהתורה בעולם הזה נותנת לאדם רפואה אם יחלה, כך בעולם

๗ שמחת הלב

ז' גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה. אמרו חז"ל (מכפתת תמיד רב ע"א) מה יעשה אדם ויהיה? ימית את עצמו. ומה יעשה אדם וימות? יהיה את עצמו. ויש לפרש על פי מה שאמרו בגמרה (McConnell ברכות סג ע"ב), אין התורה מתקיימת אלא במי שסמיית עצמו עלייה, שנאמר "זאת התורה, אדם כי ימות באלה". והיינו, שהרוצחה להיות חיים ונעלם גם בעולם הזה, וכל שכן בעולם הבא, ימית את עצמו באלה של תורה, גם בשעות הקשות לו לעסוק בתורה, וכגון פועל שעבד כל היום ובא לקראות ערב לביתו, והולך ללימוד תורה, הרי בכך מミית את עצמו באלה של תורה, שמוסר נש וGBT מבטל רצונתו ותאותיו למען הרים. אין ספק כי בכך יזכה שהתורה תיכנס בו ותשפיע עליו להדריכו לחיים טובים ולהנחות טובות וישראלים בעולם הזה. (ויעין עוד לעיל פרק א' משנה ט)

גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה. כתב המאירי (מסכת סנהדרין כ ע"א): "לעולם תהא כל מחבתו של אדם לעסוק בתורה, ולא ימנעווה לא טредת מללחמות ולא מבוכת העוני והדורות ושאר הסיבות המונעות, וכל שמקיימה מתוך הטרדה, שכרו בפועל ומכופל". ומעשה שהיה בשנת היתרצ"ד באחד העربים התחוללה בירושלים הפגזה קשה מאובייננו העربים ימה שם, ובגין המכב הקשה שורה בכל שכונות ירושלים בית יעקב" שמעיל בית הכנסת המרכזי בשכונות בית ישראל בירושלים ביום למדרש בית יעקב מוחלתת. הנער העזיר בן השלוש עשרה, עליה כבר בשעות היום לבית המדרש בית יעקב של עטוק בתורה, ובידו האחת מחזיק נר להאיר לו את החשכה. מספר בחורים צעירים שעברו ברוחב, ראו את אור הנר

๖ שמחת הלב

הדורך בבית המדרש למעלה, וחשם עליה שמא ניצלו גנבים את החשיכה ונכנטו למקום. וימהרו להזעיק את רב השכונה הגאון רב שמשון אהרון פולנסקי זצ"ל הנודע בשם הגאון מטפליך. הרב עליה חיש לבית המדרש, ולעיניו נגלו מראות אלוקים, נער רכון על ספרין. כדי שלא יבהל, נגע בו הרב ברוך בכתפו ואמר לו, שעת סכנה היא עתה מחשש הפוגות מהאויבים ולא עת ללימוד. לקחו הרב יד ביד לבית הוריו. באotta עת, חיפשו אותו ואחיו והתרוצזו בכל דוחות השכונה למוועאו מחשש לשולם. כאשר נראה הרב פולנסקי עם הנער, כעס עליו אביו וביקשו להוכיחו על פניו בעת כזו. אך מיד עזרו הרב ואמר לו, איני נתן לך אותו אלא אם תבטיח לי שלא תכה אותו ולא תבעס עליו, כי הוא עתיד לנצח גדול בישראל. וכן במסירות נפש עילאית כזאת, זיכינו למון מלכא מאור ישראל הראשון לעזון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל. (מלך בייפוי) ⁽²⁹⁾

מעשה שישפר הגאון רב יהודה עדקה על מון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל. בעירותו שלמד בישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה בירושלים, והפגיזו העربים ימה שם את בנין הישיבה, הרבניים והתלמידים כולם ברחו למקום מסתור. והנה ראש הישיבה הגאון רב עזרא עטיה זצ"ל כשראה טחכם עובדיה איינו עם כלם, אמר להרב עדקה, רוץ לישיבה ותביא את חכם עובדיה. כשהחל הרב, והוא שוקר ומוכר בylimוזו ולא הרגיש ברעש הפוגות כלל. והנה אך כשייעאו, נפל פג זבדיק במקום שהרב למד. (שות' יוסניטם קניינים טנו)

מן הראשון לעזון זצ"ל התגורר בשנים תש"י-ח-תשכ"ט עם הגאון רבנו בן עזון אבא שאול באותו בניין. ומספר כי במלחמות ששת הימים, כל המשפחות הדרות בבניין ירדו יחד למקלט, כשהירודנים מודיעים את ירושלים בהפגנות נוראיות ומחרידות, ועסקנו עם חכם בן עזון גמורה מסכת יבמות בהתלהבות רבה, ולא שמננו לב להפגנות הנוראיות אשר סביבנו. (חזה עובדיה ארבע תעניות עמוד תפט. מראה האש עמוד 21)

בשנת ה'יתשנ"א בاميין חודשי החורף פרצו במצרים התיכון המאורעות הידועות בשם "מלחמות המופץ" שנמשכו כחודש ימים. העורר מבגדד סdem חוסן ימה שמו, התקיף או את היהודים בארץנו הקדושה וביקש להשמידנו בפצעות טילם שנקרו בשם סקאים, ורק בהשיגחת הבורא יתברך נצלנו ממותם לחיים. באותו ימי אימה וחרדה-scalable ישוב בארץ ישראל נתקף בפחד נורא, יזהודרים [האטומים] אימה, בא מנהלי וראשי תלמיד תורה "סוכת דוד" בירושלים, לשאול את רבנו יהודה עדקה זצ"ל האם ושאים אנחנו להמשיך בylimוזים כרגיל גם ביום החרום? האין זו סכנה להזעיא ילדים לעת כזאת ולטלטלים דוד הרחוב אל התלמיד תורה? הם סיפרו לו שלמעשה כבר שאל אט פי גודלי ישראל, איך לנוהג בשעה כזו, והווו להם במפורש שלא לבטל תורה, אבל מי מסוגל לקחת על עצמו אחריות כבידה זו. הקשי לדבריהם הרוב וענה בהחלהיות: אני לוקח על עצמי את האחריות, בהושפה: עליכם לזרא שהילדים ימעאו למקום המוגן והבטוח ביזור, ואין לכם בכלל מה לפחד. תשובה זו ענה הרב למנהיגים נספחים שבאו לשאול עזיה ותושיה בימים טורפים אלו. ההחלהיות בה דבר, הפתיעה את האנשים. הוא שכב על ערש דוד, מטופל ומהוחרד לאביזרים רפואיים בבית החולים, אך כרב חובל אמיתי בגבורתו נשפת בעליל

๖ טהרת הלב

בעת הסכנה, לפקח בעת כזאת את האחריות על עצמו, כי גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעשייה, ומרבבה תורה מרובה חיים, כי הם חיינו ואורך ימינו, ובهم נהגה יום ולילה. (זהיא ליהודה" עמוד 415)

גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעשייה. מעשה בבחור מנותנית שעה לירושלים כדי לשבות שבת בישיבה לבבלי תשובה "אור החיים" בראשות הגאון רבי ראובן אלבז שליט", וראה היאך מענוגים את השבת בדברי תורה וחכמה וננהנה מאוד, הוא החליט להתעלות בתורה ולהישאר בישיבה בירושלים. כעבור שנה נזכר בחבריו ילדותו שנשאו שם לא תורה ולא מעוזות, נסע אליהם וביקש שיוכאו עמו לשבות שבת בישיבה, ובכך יטמעו טעםם של תורה, בבחינת "טumo וראו כי טוב ה". אבל הם דחווהו לפעם אחרת, כי בשבת ההיא התקיים משחיק כדורגן עם נבחנת רוסיה. לשבת הבאה חזר לבקש לבוא עמו, אך שוב דחווה בעינה שיש מסיבת יום הולדת של חבר במועאי שבת, ואינם רוצחים להיעדר ממש, אך הבטיחו שיוכאו עמו בשבת שאחריה. ושוב מצאו תרצו בשבת השלישי שקרוביו של אחד החברים, חוגגים מסיבת בר מצווה לבנים, ואמרו לו שיוכאו אליהם ביום ראשון בבוקר, ואו יוכאו עמו לירושלים. כשהוזר ביום ראשון, לתדרמתנו הוא רואה את הוריהם יושבים לארץ ובוכים. שאל מה קרה, אמרו לו: בלילה כשחזרו הבוחרים מהתוסיבה, סטהה מכוניותם מן הדרך והתנגשה בעמוד חשמל, וכולם נהרגו בתאונת. התאונון החבר ואמר: אבל, אין החאים עמי לישיבה היו נשאים בחיים, כי גדולה תורה שנותנת חיים לעשייה בעולם הזה ובועלם הבא.

ולכל בשרו מרפָא. ואומרו: רפאות תהיו לשְׁרָך וְשַׁקּוֹ לְעַצְמֹתֶיךָ. אמר רבי יהושע בן לוי: החש בראשו – יעסוק בתורה, שנאמר: כי לנִתְתֵּן תְּן הַם לְרֹאשֶׁךָ. החש בגרונו – יעסוק בתורה, שנאמר: וְעַנְקִים לְגִרְגְּרַתְיכָה. החש במעינו – יעסוק בתורה, שנאמר: רפאות תהיו לשְׁרָך. החש בעצמותיו – יעסוק בתורה, שנאמר: וְשַׁקּוֹ לְעַצְמֹתֶיךָ. החש בכל גופו – יעסוק בתורה, שנאמרו: ולכל בשרו מרפָא. אמר רב יהודה: בא וראו, שלא במידת הקב"ה מידתבשר ודם. במידתבשר ודם, אדם נותן סם [תרופה] לחברו – זה מועל הסם, ולזה יכול להזיק. אבל הקב"ה אינו כן, נתן תורה לישראל, היא סם לכל הגוף, שנאמרו: "ולכל בשרו מרפָא" (ירובין נ ע"א). ואמר חזיה, דברי תורה רפואה ללב, שנאמרו: "פקודו ה' ישראלים משמשי ללב". ויקולוין הם לעיניהם, שנאמרו: "מעות ה' בורה מאירת עיניים". (ילקוט שמעוני טמיין תקכח)

רפאות תהיו לשְׁרָך וְשַׁקּוֹ לְעַצְמֹתֶיךָ. בغمרא (חולין נ ע"ב) שניינו, אם יצאו בני מעינו של העוף, וחושו מאליהן, כשרה. אולם אם היפק בהם, טריפה, שנאמר (דברים ל' כ): "הוא עשם ויכונן", מלמד שהוא הקב"ה "כונניות לארם", שאם נהפק אחת ממן אינו יכול להזיק. נכלמוד ברא ה' בסיס לישב עלייו, ואם ירדו המעיינים מבסיסם,שוב אינם מתישים כראוי, והעוף טריפה. ומעשה באחד שנפל מן הגג לארץ, ונבקעה בטנו, ויצאו בני מעינו חוץ. ובא גוי הקב"ה באחיזות עיניים, והביא את בנו יחיזו של הנופל, ועשה אליו הוא שוחט, וזה זה האיש אנחנו אגחות דבות עד שנכנסו בני מעינו פנימה [כי לא היה רוצה לנגע במעינו שלא יתהפכו בזיה], ואחר כך תפר את קרסו, ונתרפא. נמצא שתודופת בני מעינים היא על ידי אנחה, ואילו תודופת חיזוק העזמות על

**ח רבי שמעון בן יהודה מושום רבוי שמעון בן יוחאי אומר,
הנוי והפה והעשר והכבוד ותחכמתה והזקנה והшибה והבניהם**

ט מאירת עיניים

שיוכל ללחום מלחתה של תורה לעשות משפט וצדק ולהציל עשוק מיד עושקו. והעשור – מועיל לצדיקים לעשות צדקה וחסד. וגם שייחו דבריהם נשמעים יותר. והכבוד – כבוד הצדיקים מגדיל את ערך התורה בעיני ההמון. ותחכמתה – ללימוד ולמד דעת את העם. והזקנה והшибה – שכן זקני תלמידי חכמים, כל זמן שמדובר, דעתם מתווספת עליהם, ויכולו ללמד את העם מניסיונים הרבה. והבניהם – שנוטעים הם נטיות יפות רבות בישראל, לעשות פרי ולהפיץ דעת ה'

ח הנוי, והפה, והעשר, והכבוד, והחכמתה, והזקנה והшибה, והבניהם – נאה לצדיקים ונאה לעולם – שייהיו לצדיקים אלו החצחות, כדי שיוכלו להיטיב לאולותם. מה שאין כו הרשעים שימושים בהצלחות הללו להרעה. לכן ראוי להתפלל על צדיקי הדור שישיגו כל ההצלחות הללו, לטובתם וلتועלת בני דורם (ספרנו). הנוי – זיו פנים, והולך בהדרת קודש של יופי וקדושה, ודבריו נשמעים יותר. ותכח – חזוק הגוף, מועיל לצדיקים ללימוד התורה המתשתת כוחו של אדם. ועוד,

ט שמחת הלב

ידי שמחה וחודה, שנאמר (משלי טו ל): "שמעועה טובת תדרשן עזם". וזה טרם אמר, "רפאות תהו לשקר", זה הטברור, שאם חיללה יפתח הטברור ויעזאו בני מעיים, יתרפא. "וְשָׁקֵוי לְעַצְמֹתִיךְ", שאף את העצמות הרופפות התורה תרפא, כי בתורה יש שתי הסגולות לרופאך, אף שהן הרכויות זו מזו. ולא כתורפת בשר ודם שהסם מועיל להן ומויק להן.

"כִּי לְוִית חָן הָם לְדָאֵשׁ וְעַנְקִים לְגֶגְרוֹתִיךְ". אמר רבי שמואל בר נחמני: מה ביאור הפסוק (משלי ה ט): "אֲצַלְתָ אֶחָבִים וַיַּעֲלֵת חָן, דִּבְרָה וַיַּזְבַ בְּכָל עַת, בְּאַהֲבָתָה תְשִׁגָה תְמִיד". ומה נמשלו בדברי תורה לאילת? לומר לך: מה איליה רחמה ער, ותביבה על בעלה כל שעיה ושבעה כשבעה ראשונה, אף דברי תורה חביכים על לומדיםם כל שעיה ושבעה כשבעה ראשונה. ויעלת חן – שמעלה חן על לומידיה. דדריה ירווק בכל עת – למונה נמשלו דברי תורה כד? מה דד זה, כל זמן שהתינוק מושמש בו מוציאו בו חלב, אף דברי תורה, כל זמן שאדם הוגה בהם, מועצא בהם טעם. באהבתה תשגה תמיד – שמרוב אהבתו לתורה, הוא מבחינת "כי חולת אהבה אני", ולא שם לבו לעניינים אחרים, וכרבבי אלעוזר בן פרת שהיה עוסק בתורה בשוק התהנתן של צפורי, ומאהבתו לתורה שכח את בגדו מונח בשוק העலין. ופעם בא אדם לחתת את בגדו, ומעז נחש טהיה שומר על הבגד שלו יגנבווה. (מסכת עירובין ניד ע"ב ורבנו חנן אל שם)

ח הנוי נאה לצדיקים. כמו שנאמר (קהלת ח א) "חִכְמָת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו", שעל ידי הארת פניו, חכמתו ותורתו מתקבלים יותר. וכן מעאננו בכמה עדיקים שהיו יפי תואר, כמו שאמרו

נָאָה לְצִדְיקִים וּנְאָה לְעוֹלָם, שֶׁנָּאָמֵר (שם ט') עֲטַרְתָּת תִּפְאָרָת שִׁיבָּה בְּדִידָךְ צִדְקָה תִּמְצָא. וְאָמֵר (שם כ') תִּפְאָרָת בְּחוּרִים פְּחָס וְהַדְרָה זָקְנִים שִׁיבָּה. וְאָמֵר (שם י') עֲטַרְתָּת חִכְמִים עַשְׂרָם. וְאָמֵר (שם יי') עֲטַרְתָּת זָקְנִים בְּנִים בְּנִים וְתִּפְאָרָת בְּנִים אֲבוֹתָם. וְאָמֵר (ישעיה יי') וְחַפְרָה הַלְבָנָה וּבָוֶשֶׁה הַחֲמָה, כִּי מֶלֶךְ ה' צָבָאות בַּהַר צִיוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם וּנְגֻדְזָקְנִיו בָּבּוֹד. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסִיא אָמֵר, אַלְוָן שְׁבַע מִדּות שָׁפְנוּ חִכְמִים לְצִדְיקִים, כָּלָם נִתְקִימּו בָּרְבִּי וּבָבְנִיו.

๖. מאירת עיניים

הכבד? – מהפסוק "וּנְגֻדְזָקְנִיו בָּבּוֹד". ומניין נלמודת החכמה? מני הפסוקים שמזכורות בהם זקנה [עטרת זקנים], הדור זקנים", "וּנְגֻדְזָקְנִיו", שהרי זקו הוא זה שקנה חכמה. (רש"י וביואר משנת ראובן). רבי שמעון בן מנסיא אומר – מעיד כי אין זו מציאות רוחקה שימיצאו כל ההצלחות הללו יחד בצדיקים, שהרי אלו שבע מידות שמנו חכמים לצדיקים, כולם נתקימו ברבי ובבניו – מעיד הוא שנמצא כן בדורו, ברבי יהודה הנשיא ובניו (ספרינו).

בعالם. וכעת מביאה המשנה ראיות מן הפסוקים, על מעלת הימצאות ההצלחות הללו בצדיקים: שנאמר "עֲטַרְתָּת תִּפְאָרָת שִׁיבָּה בְּדִידָךְ צִדְקָה תִּמְצָא" – מפסוק זה לומדים על כמה מעלות הנמצאות "בדיד צדקה" דהיינו בצדיקים: "עֲטַרְתָּת חִכְמִים עַשְׂרָם". "תִּפְאָרָת" – זה העושר, כמו שנאמר: "עֲטַרְתָּת תִּפְאָרָת בְּחוּרִים פְּחָס". "תִּפְאָרָת" – זה נוי, כפשוטו. וגם בנים שהרי כתוב "תִּפְאָרָת בְּנִים אֲבוֹתָם". וגם כח שהרי כתוב "תִּפְאָרָת בְּחוּרִים פְּחָס". "שִׁיבָּה" – כפשוטו. הרי שמשפט זה נלמדו: עושר, נוי, בניים, כח, שיבה. ומניין נלמד

๗. שמחת הלב

בגמרא (מסכת ברכות ה ע"ב) שכתחלה רבי אלעזר בן פדת, בא לבקש רבי יהנן, וראה שהוא שכוב בבית חזור. גילה רבי יהנן את זרועו, ונעשה אוור בבית.פתאום רואה רבי יהנן את רבי אלעזר בוכה. אמר לו מודיע הנך בוכה? אמר לו רבי אלעזר, אני בוכה על גורל, אלא על היזופי שלך שעטיך להתבלות בעפר. וכן ראיינו בגמרא (כما מעיטה פ"א) שאמר רבי יהנן, אני נשארתי מיהאנשים היפים ביותר שהיה בירושלים בבניינה. והסבירה הגמרא, הרוצה לדעת כיצד היה נראה קירון עוד פניו של רבי יהנן? יכח כוס כסף מיד כשהוא יעצץ מבית האמן, שאז היה עדין צחוב ממראה ללב האש, וימלאו גרעיני רימון אדומים. ויעטה שפה על פי הocus סביב, מוווד אדום, וישים את הocus בין המשמש לצעל. ומראה הזוהר הנשקף מהocus על פני הארץ, הוא ורק מעין היזופי של רבי יהנן, ועדין לא כל יוופו. וכן אמרו שם, שופריה [יזפי] דרב כהנא, מעין שופריה דרב אבהו, ושופריה דרב אבהו, מעין שופריה דיעקב אבינו, ושופריה דיעקב אבינו, מעין שופריה דарам הראשון. ומוסיפות הגמרא שרבי יהנן, היה רגיל לשבת בשער בית הטבילה. והסביר, שכאשר תעלינה בנות ישראל מטבחית

ב טהרת הלב

מצווה, יראו אותה, ויסתכלו בזופי, וכן يولידו בנם יפים כמותי, ולומדי תורה כמותי. וכן מעאננו בגמרא (נדפס מט ע"ב) על יופיו של רבי יהודה ברבי עלי ועוזה. [ניעין במהרש"א (ברכות ה ע"ב), ובמסכת עבודה זורה (ב ע"ב) ובבא בתרא (כח ע"א) ועוד]

העושר. בסוף ספר מהרי"ל כתבו: מיעדים על רבנו تم, שכאשר היה לומד סוגיא עמוoka, היה שם לפניו קערה מלאה DINARI זהב, ומשתמעו בהם בשיטת לימודו, להרחבת לבנו. וכן היו כמו מגודולי ישראל שזכו לשני שלוחנות גם לעושר וגם לתורה.

תפארת בניים אבותם. כתב הפלא יועץ (עד "תורה"): מי ימלל שבת ה תורה כי טוב סחרה מסחר כסף, וכבר אמר המתנא הקדוש רבי נהורי, מניה אני כל אומנות שבעולם, ואני מלמד את בני תורה. והתלמוד והמדרשים והזהר הקדוש וכל ספרי הקודש מלאים זיו, הם המודברים בשבח ה תורה, אבל אין כל איש שם על לב למסור נפשו ומואדו ללמד את בניו תורה כמו שצדיק לעשות. והנה כי כן האיש אשר הוא טהור, וידע שבחה של תורה, ובשרו עליו יכاب ונפשו עליו TABEL על שלאזכה להיות חלקו מישיבי בית המדרש, יהוס על נפש בניו וימסור נפשו על כל בניו, שייהיו תלמידי חכמים, ולא יניחם שייהיו עמי הארץ, אלא יהיו יודעי ספר ומלאים יראת השם. ולא על נפש בניו בלבד הוא חס, כי אם גם על נפשו רוחו ונשנתו, כי רבה התועלת שעשושים הבנים לאביהם בהיותם תלמידי חכמים על ידי תורתם ועבדותם להשם יתברך שמו. ומתוך שם תלמידי חכמים, זהירים בכבוד אביהם בחיהם ובמותם, ותמיד כל הימים עושים כל אשר בគותם למונחות ולעלילויות נשמתם, באופן שימושיים אותם מגיהנם ומצילים אותם מכל דינים ומעלים אותם במעלות, מעלה אחר מעלה, עד שיעמדו במחיצתם של צדיקים. ולא על נפש בניו ועל נפשו בלבד הוא חס, אלא העיקר הוא שיחוס על כבוד קונו, כי זה העיקר שיתאותו לבנים שייהיו עושים רצון קונויהם, לעשות נחת רוח ליזכרנו, כי בלי זה מה יתן ומה יוסיף הבנים. ואם הם בנים רעים, ההעדר טוב ממיציאות הרע.

ולא טוב עשו איזה תלמידי חכמים שאינם רוצים ללמידה עם בנייהם ועם תלמידים קטנים, מפני שזומה בעיניהם כביטול בית המדרש, שכשלומדים לעצם יכולם ללמידה ביום אחד כמה דפי גמרא ופוסקים ולכתוב רובי תורה, לא כן עם התלמידים צרכי להוציא זמן זמני שמיים לעשות נחת רוח ליזכרנו, לא יחוש על כל זה, רק יבחר לו את אשר יותר נחת רוח ליזכרנו.

וזה כלל גדול, שאליתי אדרם מן הרחמים כמנהג איזה אנשים שאומרים, זה הבן בודאי לא יצא חכם, ואם אניחו בתלמוד תורה, יהיה קרח מכאן ומכאן, הלווא טוב שאוציאנו למשא ומתן שילמד להביא טرق לבתו. וזה הבל, שככל אשר ישב על התורה בודאי ירואה ולא יפסיד, שאם לא יצא חכם, לפחות יהיה יודע ספר ולא עם הארץ, אבל ללמידה להיות סוחר אוון צדיק חכמה וזמן, כי במהרה למד, והוויזים הם זרים מאליהם, ואפשר שמלאכתו

๖ ט מהות הלב

תהיה נעשית על ידי אחרים. ויתארמז על זאת, כי אף אם לא יגיעו בניו ליהوت חכמים גדולים מורי הוראות בישראל, על כל פנים יוכל להיות חונים ומלמדי תינוקות ויהיו מעדייק הרבים ככוכבים, ויהיו עוסקים במלאת שמיים ויהיה חלכם מישובי בית המדרש ולא מישובי קדנות. ע"ש.

מעשה שהיה בעת אשר שהה החפץ חיים בעיר וינה. הבית הקטן בו התאכטן היה הומה אנשים, פשטוי עם עצם תלמידי חכמים, מובגרים גם עירירים, עברו על דלת הבית, תושבי וינה ניצלו הזדמנויות זו, כדי לזכות בברכה מגודל הדור הגאנן החפץ חיים זצ"ל. "אני אני רבבי", אמר הרב, אך התושבים הפעירו רבות עד שבלית ברירה נעה להם והחל לברכם. והנה הגיע תורו של איש אחד, אשר עמו התלווה נער עזיד. "רצונני לקבל ברכה מכבוד הרב", אמר האיש ביראה כבוד. החפץ חיים, שלא הכירו מוקדם, התבונן בו ביריכוז, ואחר נעה ואמור: "אני יודע מה אתה מבקש ממני ברכה. אם אתה שולח את בך לשיבתך, איןך זוקק לברכתך, ברכتك מפורשת בתורה (דברים כו יט) בשעמדו כל ישראל על הר גרייזים והדר עיבל עם הכהנים והשכינה וארון הברית וענו ואמרונו: "ברוך אשר קיים את דברי התורה הזאת". אבל אם אתה נותן את בך בבית ספר ללא יראת שמיים, אין אוכל לחתך לך ברכה? אני יכול להגיד את התוכחה הכתובה בתורה!!! היהודי רעד, שינוי נקשו זו לו, מנין ידע החפץ חיים" לומר לו זאת?!

אין ספק שאב ואם "הזרעים בדמותה" בקטנותם של הילדים, ובعودם רכים מותאמצים להנכם בבתי ספר תורניים אמיתיים, ולא במקומות שלענרכנו רואים את תלמידיהם, כמו מהם נשאים שומרין שבת, וכמה מהם הולכים בדרך השם באמות, או "ברינה יקצورو". אמנים בתחום הדורך, מוטל על ההורים להשתגיח ורבות: על לימודם, על שמירת המצוות, על דרך ארץ ומדות טובות, כבוד לזרות ועוזר ועוד, אך לאחר שגדלו בדרך זו, ליבם סתום ובתויה שבניהם הולכים בדרך ה', אשר סללו אבותינו קדושים.

להלן מלל משיעורו של מרכז הראשון לעזין זוקל (מיירני המלך" ח'ג עמוד 188) כמה על האדם לעשות מסירות נפש למען חינוך טהור לילדים: הנביא זכריה (פרק ג') אומר: "זיראנgi את יהושע הכהן הצעיר עמד לפניו מל'אה ה', והשפט עמד על ב'מיינו לטשנו. ויאמר ה' אל השפט יגער ה' בך ה' השפט ויגער ה' בך הבהיר בירושלם, ה'זא זה איז מצל מאש. ויהושע היה ללבש בגדים צואים ועמד לפניו המל'אה. ויען ויאמר אל העמידים לפניו לאמר: ה' סייר ה' בגדרים הצעאים מעיל', ויאמר אל'ז: ראה העברתי מעיל'ך עונך ולהלבש אתה מוחל'עות". אמרו בגמרא מסכת סנהדרין (בג ע"א): וכי דרכו של יהושע היה ללבוש בגדים צואים? אלא מלמד שבנינו נשאו נשים שאינן הగונות לכהונה, ולא מיהה בהם כהוגן. וזה הבגדים הצעאים שנחרכו, מפני שלא חינך את בניו. מכאן מוסר השכל איך צריך למסור את נפשו לחינך את בניו לתורה. לפעם יישילד שובב שאינו רוצה ללמידה, עיריך לשחד אותו לחתך לו בסוף ושותולד עד שישכבים ללמידה, ידבר אותו בטובות וישפיע עליו, יביא אנשים מבוז, רבני חשובים שישפיעו עליו עד שישכבים ללמידה, ואז יהיה לו בן חכם ישמה אב, רק יעשה כל מא Miz.

๖ ט שמחת הלב

הганון רבי יהודה עזרקה עליו השלום סיפר לי, היה אדם אחד מבאי שיערו שהתייעץ עמו: אני רוצה לשים את בני בישיבה, אך אשתי מותנגת, מה עשה? אמר לו הרב, העיטה בכל כחך שבנק יכנס לישיבה. אחריו כמה ימים ראה אותו, שאל מה עם בנק? – אשתי גברה על, אני יכול עלייה. – בשאmrת לה שאתה רוצה שילך לישיבה, עשית איזה איום, שams לא ילך לישיבה, לא תאבל מהתבשיל שלווה? – לא עשתי כלום. – סימן שלא כואב לך, אם היה כואב לך היה מועלף! ראה שהרב עוזק, חזר לביתו והודיעו: לא אוכל ולא אשתח מהאוכל שלך עד שבנו יהיה בישיבה! ראתה כך, השתקנה, אמרה לו: קחחו لأن שתרצה. לך אותו לישיבה ונעשה תלמיד חכם.

לلمודך שלא יתיאש אדם תיכף ומיזד כשאשתו אינה מסכימה. למה אתה מבטל דעתך? תעשה איזומים "אני אוכל עד שתסתכמי שבנו יהיה בישיבה", וכשתדראה שפעם פעמיים אינו יוכל אלא לחים ומרגרינה, לחם ופלאף, יכאב לך. מי לנו יותר עדיק מיהושע הכהן גדול שנגען על דבר זה, על גדולתו נאמר (בריה ג:ח): "שְׁמַע נָא יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲתָה וּרְעֵיק הַיִשְׁבִּים לְפָנֶיךָ בַּי אֲנַשֵּׁי מִזְפַּת הַבָּהָה", חביריו היו חנניה מישאל ועזריה ולמד עימים תורה, לא בחינם עשווהו כהן גדול. ובוודאי שיחנק את בניו ואמר להם, והם לא שמעו לו, אך לא עשה אמענים של איזומים.

על ידי שיחנק את בניו, תהיה נשטו בוגן עדן עללה מעלה מעלה, 'ברא מזוכה אבא'. כמו מפליג בזוהר הקדוש על הזכות של אדם שמניה בנימ תלמידי חכמים, איך מקבלים אותו ומעלים אותו ממודרגה למודרגה בזכות בניו, זה לא רק לטובת בניו אלא גם טובתו האישית. לכן כל אדם יתאמץ לא ירפא, שבנו ילו בדרכי טובים לישיבה ויגדלו בתורה. עכית"ר.

מעשה ששמעתי ממון זוק"ל, כי פעם הוזמן לאיזו חתונה וישב על ידו עשיר מופלג. מפעם לפעם היה העשירナンחה אונחה עמוקה ומרה. שאלו הרב אויל' זילל לעוזר לו. אמר לו העשיר, לא תוכל לעוזר לי. בכל זאת – הפער הרב – דאגה לבב איש ישיחנה. והלה ספר כי בן יחיד יש לו, ומקنته דאג לו לכל מחסותו ביד רחבה ומיני תפנוקים כיאות לבן יחיד. לאחרונה כל לילה הולך הוא עם חבריו להעביר את הזמן מהשעונים, וחוזר בשעות הלילה המאוחרות 12:00, 1:00 וANI ממתין לו עד בואו מದאגתי אליו. אמר המתנתתי לו עד שעה 2:00, ועדין לא הגיעו, ולבי דואג. לפטע בשעה 2:30 אני רואה אותן מרווח כשחבריו תופסים אותו משני ידיו והוא מיטלטל מצד לצד, הבנתי שהוא שיכור. החברים הביאו עד פתח הבית, זdkו אותו והלכו. ואני בוכה על מר גורלי, מודיע קרה לי כן, אחר שבלן הרט השדרתי עבורה, ודאגתי לו לכל צרכיו מעל ומעבר, האם מגיע לי קר? אמר לו הרב, תאמר לי באיזה בית ספר חונכת אותה? אמר לו בית ספר "קעלנסון", [המפורסם והידוע לפני ארבעים שנה בירושלים, בבית ספר שאין בו לא תורה ולא יראת שמיים, ככל בתיה הספר שאינם שומרים תורה ומצוות שיש ביום בעונות הרבים]. אמר לו הרב, עכשיין כבר אין טלה למה יצא לך בן כוהה. אם הייתה שומע להקב"ה ומהן את בך בתלמוד תורה עם יראת שמיים, היה מאושר היום מאין כמיין, אך לא השבלת עשה, ולכן לא פלא כי אלו הן התוצאות.

**ט אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחחת הייתי מיהלך בדרכך
ופגע بي אדם אחד, וננתן לי שלום, והחזרתי לו שלום. אמר לי,**

ט מאירת עיניים

אמר "זפוגעתني באדם אחד", כי היה שקווע בלימודו, ולא פינה לבטו להסתכל אנה ואנה, לכן לא הבהיר באותו אדם, עד אשר פנה אליו הוא ואמר לו שלום. ואילו היה מבחין בו בתחליה, היה מקדים לומר לו שלום, כמו מגאנשי התורה והחסידות וננתן לי שלום, והחזרתי לו שלום - ולא

ט אמר רבי יוסי בן קסמא - שהיה מגולי דورو והרבץ תורה בקיסרין שבצפון הארץ. פעם אחחת הייתי מיהלך בדרכך - אין זה מדרכי ליכת ולסובב בדרכם, אולם קרה פעם אחחת שהלכתי בדרכך. ופגע בי אדם אחד וננתן לי שלום, והחזרתי לו שלום - ולא

ט שמחת הלב

כיום ברוך הוא, בנין בית הספר קעלנסון נחפה לתלמידי תורה "יקירי ירושלים", המונה למילוא מאלף תלמידים, בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, בן ירבו בעוזרת ה'. ובנו שם עוד שתי ישיבות ברוח פאר והדר, אשר מונים למעלה משבע מאות בחורי חמד העוסקים בתורה יומם ולילה, בן ירבו, ועוד רבים הם המקומות שהיו בתה ספר ומתרנ"סים למיניהם שלא על פי התורה והמצוות, וכיום נהפכו לתלמידי תורה וישיבות קדושות. כפי הבחתה חז"ל: "עתידים בתני קרקסאות ובתי תיאטראות ליהפוך לבתי כנסיות ולבתי מדרשות".

"עשרה זקנים בני בנים ותפארת בני אבותם". אומר הזוהר הקדוש (שלח לך קעג סע"ב) "וכמה בכוד על כבודו, ועתירה על עטרתו, מעטרים את אביו של אוטו אדם המחדש חידושים תורה, ובאותה שעה אומר הקב"ה לפמלילא שלו, התאספו לשמעו חידושים בתורה של פלוני בן פלוני, ומנסקים את האב על ראשו בזכותו בנו. אשרי חלכם של העוסקים בתורה, ובפרט ביום השבת יותר משאר הימים". עי"ש.

ט רבי יוסי בן קיסמא. מעשה ברבי יוסי בן קיסמא שנשבו שני ילדיו בידי שר אחד מגולי רומי, בזמן חורבן בית המקדש השני. לימים כשנודע לרבי יוסי מקום המעצם, הלק' אצל אותו השיר ואמר לו, טול ממוני מהנה, והחזר לי את שני הילדיים. סירב השיר, ולא רצה להחזירם. כשהשיב רבי יוסי ריקם, התענה והתפלל להשם יתברך להוציאו ולהשיב לו את בניו. שלח הקדוש ברוך הוא מלאר, והכח את השיר בחוליו כבד בבטנו, והשר נצעדר מאר וצעק ממוכאו, כי גדל הכאב מואד. אמרו לו אהבי, שמא חול' זה בא עליך בסיבת אותו חכם יהודי, שבא לפדות את בניו מהשבוי, וסירבת לו. שלח השיר אחר רבי יוסי, וכשנכנס אל חדרו של השיר, מיד הפסיק הכאב אצל השיר. אמר לו השיר, תן לי מהנה שאמרת, בפדריו בניך, וטול את שני הילדיים. אמר לו רבי יוסי, לא אתן אלא חמשים מנה,icus בעס עלינו השר וגירשו מביתו. לאחר שיצא רבי יוסי, גבר חוליו של השיר, וכמעט התעלף מדורב כאב. חזר ושלהך אחר רבי יוסי, ויבא אליו, ויאמר לו, תן לי חמשים מנה וקח את שני ילדיך. אמר

רבי, מאי זה מקום אתה. אמרתי לו, מעיר גודלה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי, רבי, רצונך שתזרע עמנו במקומנו, ואני אתנו לך אלף אלפיים דינרי זהב ואבני טובות ומרגליות. אמרתי לו,بني, אם אתה נותן לי כל כסף זהב ואבני טובות ומרגליות שבעולם, אין לך אלא במקומות תורה. ולא עוד, אלא ששבועת פטירתו של אדם אין מלאין לו לא כסף ולא זהב ולא אבני טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים

๖ מאירת עניינים

לו רבוי יוסי בשלילה מוחלתה: אמרתי לו,بني, אם אתה נותן לי כל כסף זהב ואבני טובות ומרגליות שבעולם, אין לך אלא במקומות תורה: כי תלמידיך חכמים מחדדים זה את זה, ובמקומות של תורה ישיג יותר שלימות לנפשו. ולא עוד – לא רק שהتورה חשובה ויקרא יותר מכסף, אלא, ששבועת פטירתו של אדם אין מלאין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבני טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד – הتورה היא נצחית ותעמוד לימיini תמיד, ואילו הכסף יאביד ממי ולא ישאר עמי כלל! שנאמר...

המקודמים בשלום כל אדם. אמר לי, רבי, רצונך שתזרע עמנו במקומנו, ואני אתון לך אלף אלפיים דינרי זהב ואבני טובות ומרגליות – משאלתו ניכר כי לא הייתה כוונתו שיבוא להיות להם רב ולמורה, אלא "עמנו במקומנו", להיות חלק מהם, וזאת מפני שרבי יוסי היה מכובד אצל השליטונות, ורצה אותו איש את רבוי יוסי עליהם לכבוד ולתפארת עירם, שייהיה אצלם כשריר יצוגו ויגדיל את שמותם. ועל כן הוכחה לפתו במלינו דינרי זהב: המשענו כי רב הכהן גדול קיבל מיליון דינרי זהב? (ענף עץ אבוח). ולפיכך השיב

๗ שמחת הלב

לו רבוי יוסי, אני רוצה לחתת כלום, אלא אני לזכה את הילדיים בחינם. געד בו השר, ויעז משם רבוי יוסי בידיים ריקניות. והוא אף יעצה רבוי יוסי, מיד קפץ החולץ והcab על השר ביתר שאת. שלח השר וקרא לרבי יוסי, אמר לו, טול ילדיך בחינם, אמר לו, אין זו מוכאן עד שתתשלם לי את שכר עבודתם של שני בני, אשר עבדת בהם משעה שבשנתם אוטם עד היום הזה, ישבו ועשו חשבון, ועלה שכר עבודתם שמאניםמנה, נאלץ השר לשקלול לידו של רבוי יוסי שמאניםמנה, עברו שני הילדיים, ואז לקח רבוי יוסי את בניו והלך לו לשлом.

אילו היה השר מסכימים לחתת מיד את הילדיים שנשבו אצלו, היה מרווח מהה מנה, והיה חוסך את היסורים והמכאותים שקיבל, אך השם יתרברך חזיק את רוחו ואמץ את לבבו, עד שנאלץ לשחרורם בחינם, ועוד שיטלים מכיסו שכר עבודתם, כאשר עשה הקדוש ברוך הוא לפרעה.

בלבד, שנאמר (משלי י) **בהתהלך תנחה אתה, בשכבר תשמר עלייך, והקיצות היא תשיחך.** **בהתהלך תנחה אתה, בעולם הצעה, בשכבר תשמר עלייך, בקרבר, והקיצות היא תשיחך, לעולם הבא.** וכן פטוב בספר תהילים על ידי דוד מלך ישראל (טהילים קיט), טוב לי תורה פיך מאלפי זהב וכסף. ואומר (אי) לוי הפסוףiglioli ולי הזהב אמר ה' צבאות – לנו ברצות ה', יתנו לי מכספו ומזהבו במקום שאני נמצא, ואני צריך לעזוב מקום תורה בשביל כסף וזהב. (קחתי)

๖๘ מאירת עיניים

תהלים על ידי דוד מלך ישראל – אשר היה בעצמו מלך עשיר, ובכל זאת קבוע ואמר: טוב לי תורה פיך מאלפי זהב וכסף! ואומר: לי הפסוףiglioli והذهب אמר ה' צבאות – לנו ברצות ה', יתנו לי מכספו ומזהבו במקום שאני נמצא, ואני צריך לעזוב מקום תורה בשביל כסף וזהב. (קחתי)

בהתהלך תנחה אתה, בעולם הזה – התורה תנחה ותוכו אותך בדרכיהם טובות ושירות ונעימות בעולם הזה. בשכבר תשמר עלייך, בקרבר – תנן عليك מפני הרימה והתולעה. והקיצות היא תשיחך, לעולם הבא – בתחום המתים היא מתגלת אליך בכל סודותיה, כאילו משיחה עמוק. וכן כתוב בספר

๖๙ שמות הלב

אמר רבי יוסי בן קיסמא פעם אחת הייתה מהלך בדרך... כתוב במודרש שמואל, כי כל ימיו היה רבי יוסי יושב באלהה של תורה, ופעם אחת כשיצא לדרכ, תיכף בא יציר הרע לפתוונו על ידי ממון רב [מיליון דינרי זהב!] שיעזוב מקור מים חיים זו התורה, להוציאו מעריר גדולה של חכמים ושל טופרים. וסיפר לנו, שאותו אדם שהצעע לו דבר זה, היה איש מנומס, והקדים לו שלום בסבר פנים יפות, למשון אותו בעבותות אהבה, אל עירו ולא שער מקומו. אבל רבי יוסי לא נפתחה, כמו שאמր, אני/dr אלא במקומות תורה. ולכאורה יש להבini, למה לא הסכים רבי יוסי לילך למקום ההוא ולעשותו מקום של תורה, על ידי הרבעת תורה ופתיחת שערוורי תורה? אלא בחזרה רבי יוסי טאן מגמותו להגדלת התורה והאדמתה, אלא כדי שיהיה שגריר יצוגי אצל מלכים ושרים לנורך עסקיו של איש זה, כי גודלה היה החשיבותו של רבי יוסי אשר לפניו מלכים יתיעצ, וכמו שאמרו (עבורה זה ע"א), שכאשר נפטר רבי יוסי בן קיסמא הלו כב גדול רומי אחר מיטתו והספידוהו, כי היה לו כסם על שפטיו עד שאפילו הגויים היו מכבדים ואוחבים לשמו עותה. והבין כן רבי יוסי מדבריו שביקש לשלם לו אלף דינרי זהב, ואילו מטרתו היתה באמות להגדלת התורה, הנשמע בדבר הזה הרבה וכי גדול יקבל משכורת של אלף אלפיים דינרי זהב?! מובן מה שאן מגמותו לתורה, אלא ליצוג בפני השלטונות, ולכן רבי יוסי לא היה מוכן ליותר על התורה אפילוبعد כל הון שביעולם.

"**זהקיצות היא תשיחך.**" על הפסוק (ישעה כו יט): "זיהו מיתקה נבלתי יקוםון, הקיצו ורגענו שכני עפר, כי טל אוות טלה, וארך רפאים תפיל," דרשו חז"ל (מסכת כתובות קיא ע"ב): כל המשמש באור תורה [שעוסק בתורה] – אור תורה מחייה, אבל כל שאין משתמש באור תורה – אין

๙ טומחה הלב

אור תורה מוחיהו. ועמי הארץ שלא לעסוק בתורה, באיזו זכות יקומו בתחום המתים? אלא ממה שנאמר (דברים ד: ז): "זאתם תדקיכם בה' אליהם חיים בלבם היום" – וכי אפשר להידבק בשכינה, והלא נאמר (שם): "כי ה' אליך אש אכללה הוא"? אלא כל המונה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה, ובזה שנדבק בשכינה יש לו חלק בלימוד התורה, זוכה לkiem בתחיית המתים, כפי שנאמר בהמשך הפסוק: "תְּחִיָּם בַּלְבָדֶם הַיּוֹם".

"טוב לי תורת פיך מאלפי זהב ובסקף". תלמידו של הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, הראה לו פעם את שעון הוחב שקיבל ממתנה מכלהתו. התענין הרב, "מה מהירו של השעון?" "חמש מאות דולר", השיב התלמיד. רבי יחזקאל התבונן בשעון שעיה ארוכה, ואמור בהתרגשות: "עכשיו תוכל להבין את כוונת הפסוק 'טוב לי תורה פיך מאלפי זהב וכסף', מילה אחת של תורה שווה הרבה יותר מאלפי שעונים כאלו...". (הפתחה בכל יום, ד' בטבת תשע"ט)

"טוב לי תורת פיך מאלפי זהב ובסקף". "שמי גולן ואני עוד מעט בן שמונה עשרה. רציתי לספר לכם על ניסיון עזום שעמדתי בו, ושגרם לי לאחוב את הבורא ואת תורה בעורה אדריה שקשה לי להגדיר אותה במיללים. לפני כשנתים שכנוו אости שני חברים לבוא לשמעוע שיעור תורה. זה לkah להם זמן רב, כי אני בן למשפחה חילונית רוחקה לחולין מתורה ומצוות. הורי היו אנשים אמרדים מואד, ואנחנו, הורי ואחיה הקטן, מתוגדרים באחת השכונות היוקרתיות בירושלים. משפחתי עונה בגודל על התואר "שני ילדים וכלה". הייתה רוחק כל כך מותרה, שאסדר נסכת לבית הכנסת בעפומ האשונה בחו"ל, רציתי מיד לברוח. הרבענים, היכנות, ארון הקודש, הספרים, האוזירה, הכל דמה בעני למקום שאין לי קשר אליו, וכאיינו שתי ידיים ענקיות דחפו אותה החוצה. חברי הושיבו אותה בכתה, תקעו לי כיפת קרטון על הראש, ואז לדאשנה בחיה שמעית שיעור תורה. למחורת, מסקרנות, באתי שוב ושוב, עד שלבי נפתח לזרבי תורה והלבנה. מובן שהסתורתי מהורי שאני לומד תורה, משום שהם ממש אני, ומדוברים לא יפה על הדת. לא מזמן אבא שלי חפס אותה "על חם". הוא עבר במכוניתו בכਬיש הסמוך לבית הכנסת, וקלט בעיניו שאני נכנס לשם עם כיפה על ראשו. אני לא הבנתי בו. למחורת ערב, בשעמידתי לעצאת שוב, אבא פנה אליו רגוע ושלוי וביקש לשוחח איתי. פניו היו רענניות מותמייד, וחשתתי שהוא שמע משחו על תחילת החזרה בתשובה שלו. אכן כן. הוא סיפר לי ששאמש הוא ראה אותי נכנס לבית הכנסת וחקר אותי. סיפרתי לו את האמת, אני אוהב ללמידה תורה, יש בה דברים אמיתיים, ולמדתי להתחפלל.

אבא שתק, וראיתי שהוא פגוע או מבוהל, וכמובן מאוד לא מרווחה. ואז אבא אמר לי בשיא הנעימות והחביבות, בקור רות, את המילים: "גולן, אני ואמא אהובים אותך, ולא רוצים לאבד אותך. אנחנו בפידוש לא רוצים שתחזר בתשובה. אני מצעיך לך העעה שבזודאי תש晦 אוטך. לא מזמן עשית רשיון נהיגה, החלנו אמא ואני לkenot לך מוכנית חדשה, הכי טובה שיש, אבל בתנאי אחד, אתה מפסיק את הקשר שלך עם הדתים והלימוד שלהם. אנחנו יודעים שמכונית תש晦 אוטך, ובשם שאתה רוצים לשמה אתה, أنا תש晦 אותן, ותפסיק ללמידה שם".

וְחִמְשָׁה קְנִינִים קָנָה לוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּעוֹלָמוֹ, וְאֶלְוּ הוּא תּוֹרָה קָנֵנוּ אֶחָד, שָׁמִים וְאָרֶץ קָנֵנוּ אֶחָד, אֶבְרָהָם קָנֵנוּ אֶחָד,

๖๗ מאירת עיניים

על הפסוק "עם זו קנית" - חבתת יותר מאשר אמות, חփח הקניי בדים יקרים, שחייב על האותן, כי בהם מושגת תכלית הבריהה ובשבילים העולם מתקיים. ואלו הוא - מובאים הם לפיו סדר הזמן: תחילת התורה שקדמה

וְחִמְשָׁה קְנִינִים קָנָה לוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּעוֹלָמוֹ - העולם וכל אשר בו של הקב"ה, כתוב "לה הארץ ומלאה", אך רק על חמישה דברים החשובים וחביבים אצל הקב"ה מאוד, נזכר לשונו "קנו", על דרך מה שפירש רשי"

๖๘ שמחת הלב

הרגשתי באותו דקוט שאני נקרע לגורדים. כמו רעם ביום בהיר. אני אוהב מאוד את הורי ומכבד אותם, אבל אני אוהב את התורה ומאמין בקב"ה. אינני רווח לעצר את הורי, אבל לא רווח לעצר את הקב"ה. מה עושים? ואני בהחלט מעוניין במוכנות חדשה. אינני אחד כזה שמתנוז מהתעוגני העולם הזה, אבל איך אפשר בלי שיעור תורה? כמה קשה. אבל הידר הרע גם הוא לא הרפה. מוכנות חדשה? איךו מותנה. אולי אעשה הפוגה קצרה משיעור התורה. לא נורא. "גולן",ABA היה תקין, "תחלת עכשווי, מוכנות חדשה או שיעור תורה".

עמתי את העיניים חזק כדי לעוזר את הדמיות, לחטעי על החזה כדי שהלב לא יפרוץ ממש. רציתי לבכות, להניח את הראש על הכתף של אבא ולהחות לו: "אבא, התורה היא גם שלנו, יש בורא בשמות. גם אתה הבן שלו. אנחנו רחים עליו ו吞 לילכת על פי שכלי ורגשותי. פניתי להשם יתברך וצקתי בשקט מותך ראותה: "אבא שבשמי, תן לי אומץ לעונות לאבא". ואו פקחתי את עיני והזודעת לאמא: "אני מצטער. אני אוהב אתכם, אני רווח מאוד מוכנות חדשה, אבל אני לא מותר על שיעור תורה ואמונה בה. أنا תבין אותי".

חשת רוגע עצום ושמחה פנימית רקרה בתוכי لأن שיעור.ABA הורה לי לעזת. נכנסתי אחר כך לשיעור גמור והרגשתי אוור עצום בלב ובscal. הבנתי כל מילה, הקשייתי קושיות, שמחה אינסופית מילאה את ליבי. עמדתי בניסיון, וידיו של הבורא ליטפו את פני.

אחרי חעות נכנסתי הביתה, וחשתי מיהנורא מכל. מצוקות, מobicיות, מהאשומות. וכך קיבלתי הפתעה. הורי ישבו בסלון, קמו, נישקו וחיבקו אותי, ואמרו לי במפורת: "גולן, אם זו הדרך שבחרת, שתנצליה".

ומה לגבי המוכנות החדשיה? מי עיריך מוכנות חדשה, אם הדרך שאתה נוסע בה מקובלת על הורי, ושמחה את מלך מלכי המלכים?! (מכתב מגולן בעל המעשה. במה מדליקין)

וְחִמְשָׁה קְנִינִים... תורה, שָׁמִים וְאָרֶץ, אֶבְרָהָם, עַמִּים יִשְׂרָאֵל, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. אפשר שרמוני בחמשה דברים הללו שהם הם העולם ועמדו יומיומי, על דרך שאמר התנא טमען העדיק

ישראל קניון אחד, בית המקדש קניון אחד. תורה מניון, דכתיב (משליך), ה' קניין ראשית דרכו קדם מפעליו מאז'. שמים וארץ קניון אחד מניון, דכתיב (שבעה ט), ביה אמר ה' השמיים בסאי והארץ קדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי, ואומר (תלילים קד) מה רבו מעשיך ה' בלם בחכמיה עשית מלאה הארץ קניינך. אברהム קניון אחד מניון, דכתיב (בראשית יד), ויברכו ויאמר

מוארת עיניים

כביבול את כסאו של ה', דהינו מכוננים את מלכותו בעולם, כשהশמיים הם כביבול מושב הכסא, והארץ היא תחתיתו - "הדים רגלי". כלומר השמיים והארץ ייחדו הם העמודים המקיימים את העולם. אך עדין לא ראיינו בהם לשונו קניון, ולפיכך בא פסוק נוסף: "מה רבו מעשיך ה' בלם בחכמיה עשית מלאה הארץ קניינך" - הארץ נקראת כאן "קניון", וכל שכן שגם השמיים הם בגדר קניון, שהרי ראיינו בפסוק הקודם כי השמיים והארץ מהווים חטיבה אחת ומשלימים זה את זה להיות כסאו של ה' ולכונן את העולם. אברהム קניון אחד - שהוא הראשון

עלולם, אחר כך שמים וארץ, אחר כך אברהם אבינו, עם ישראל, ובית המקדש. תורה מניון - היכן רואים בה לשון "קניון", והיכן רואים שבשבילה העולם מתקיים? דכתיב: "ה' קניין ראשית דרכו קדם מפעליו מאז'" - התורה אומרת שהקב"ה קנהה עוד לפני שברא את העולם, והוא סיבת קיומו. כפי שאמרו חז"ל: "תשע מאות שבעים וארבעה דורות קודם שנבראה העולם הייתה התורה כתובה ומונחת בחיקו של הקב"ה". שמים וארץ קניון אחד, מניון: דכתיב: "כה אמר ה' השמיים בסאי והארץ הדם רגלי..." - מפסוק זה רואים שהশמיים והארץ ייחדו מהווים

שמחה הלב

(פרק א משנה ב), "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמilot חסדים". והיינו השמיים והארץ שהם העולם, עומדים על התורה, ועל העבודה זה בית המקדש, ועל אברהם אבינו שהוא עמוד החסד, ועל ידי ישראל שהם מקיימים את שלושת הדברים הללו.

"ה' קניין ראשית דרכו קדם מפעליו מאז'". בוגרמא מסכת שבת (פח עט): אמרו: בשעה טעה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם, מה לילוד אשיה ביןינו? אמרו להם, לקבל את התורה בא. אמרו לפניו, חמודה גנזה, שגוזה לך תתקע"ז [974] דורות קודם שנבראה העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם?! מה אנט כי תזכרנו, ובן אדם כי תפקורנו?!... "תנה הודך על השמיים" [כלומר תנן את התורה למלאכים שהם בשםים]: אמר לו הקב"ה למשה, החזר להם תשובה. אמר לפניו, רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישפטני בהבל שכפייהם. אמר לו, אחו צבאס כבודיו והחזר להם תשובה. אמר לפניו, רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתוב בה? "אנכי ה' אלהיך אשר הוציאتك מארץ מצרים", אמר להם למלאכים, וכי למצוירים יודתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכט?! ועוד,

ברוך אברם לאל עליון קינה שמים וארץ. ישראל קניון אחד מבינו, דכתיב (שמות ט), עד עבר עמד ה' עד עבר עם זו קנית, ואומר (תהלים ט) לקדושים אשר בארץ המה ואדייריכ כל חפצי בם. בית המקדש קניון אחד מבינו, דכתיב (שמות ט), מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' פוננו ידיך. ואומר (תהלים עח) ויביאם אל גבול קדשו מר זה קניתה ימינו.

๖ מאירת עינים

חשיבות קניון. ישראל קניון אחד, מבינו? דכתיב: "עד עבר עמד ה' עד עבר עם זו קנית" – ומפורש "קניון" עם ישראל. אך עדין היכן רואים שהעולם מתקיים בשביבתו? לכך בא פסוק נוסף: "לקדושים אשר בארץ הפה ואדייריכ כל חפצי בם" – מכאן רואים שהקדושים שהם עם ישראל, הינם הדיריים העיקריים של הארץ, וכל חפצו של הקב"ה – בם. בית המקדש קניון אחד, מבינו? דכתיב: "מכoon לשבתך פעלת ה' מקדש ה' פוננו ידיך" – מפסוק זה רואים כי בית המקדש הינו מכון לשנתו של ה', הוא מכון את שבתו ומהווה בסיס לקיום העולם. אך עדין לא מצאנו לשון קניון, לכך בא פסוק נוסף: ואומר: "ויביאם אל גבול קדשו מר זה קניתה ימינו" – מהמיילה "קדשו" ניתן להקיש כי מדובר על בית המקדש, והרי לנו לשונו קניון. ורש"ג. מדרש שמואל)

שהכיר את ה' והפיקו בעולם החושן והאפל. מבינו? שכאר מלכי צדק מברך את אברהם, כתוב: "ויברכו ואמר ברוך אברם לאל עליון קינה שמים וארץ" – ולכאורה מה המקום להכנס בתקדש שבחו של אברהם את שבחו של ה' ה"קונה שמים וארץ", והלווא לאחר מכון הוא מדבר בנפרד שבחו של ה', וממשיך ואומר: "ויברך אל עליון אשר מגו צריך בידך?" אלא המילים "אל עליון קונה שמים וארץ" הם שבחו של אברהם, שהוא הוא קונה שמים וארץ, כי בזכותו ולמענו ברא ה' שמים וארץ! וכך שכתב במדרשי בראשית רבה יב ת. וזהו הקדוש לד לד פ"ע: "אללה תולדות השמים והארץ בהבראם" – באברהם, שנבראו הם למען אברהם. ואט השמים והארץ החשובים כ"קניון", נבראו בשביב אברהם, כל שכן שאברהם בעצםו

๗ שמהת הלב

זרה? ועוד מה כתוב בה? זכור את יום השבת לקדשו", וכי מלאכה אתם עושים, שעריכים לשבות? עוד מה כתוב בה? "לא תשא", וכי משא ומתן יש ביןיכם? עוד מה כתוב בה? "כבר את אביך ואת אמך", וכי אב ואם יש לכם? עוד מה כתוב בה? "לא תרצה", "לא תנאף", "לא תגנוב", וכי קנאה יש ביןיכם? יער הרע יש מיד הודה לו להקב"ה, שנאמרה: "ה' אדונינו, מה אדריך שマー בכל הארץ", ואילו "תנה הודך על השמים" – לא אמרו. ע"ב.

ומעתה, אומר החפץ חיים, דבר המובן הוא, כי מאחר והتورה היא כולה רוחנית, הרי המלאכים שמורכבים מרוחניות בלבד, היו הם המבינים ביותר בערכה של התורה. אם כן, מה גודלה עריכה להיות שמהתנו שםשה רבנו ניעח את המלאכים וקיבל את התורה בשביבתו.

יא כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא בראשו אלא לבבדו, שנאמר (ישעה מ) כל הנקרה בשמי ולכבודי בראשתו יCREATEך אף עשיתיו. ואומר (שמות טו) ה' ימלך לעלם ועד.

רבי חנניה בן עקשייא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזוות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר: "ה' חפש למען צדקנו יגדיל תורה ואדריך".

๖ מאירת עיניים

חוקריהם היה קתנה ברוחב שערה, שיש לה כ"ד רגלים, שיש לשאול אותה מקום לרווח שערה שיכיל כ"ד רגלים על רוחבו! והרי זה יותר פלא מבריאות היפל! וכיון שנברא כל אחד כל כך בדקוק וחrixות גדוֹל, מזה תדע כי ככלם לתכליות גדוֹל נבראו! ואומרה: "ה' ימלך לעלם ועד" – דהיינו שכעת נעלם מבני העולם תכליתן של כל אחד ואחד מhabרויות. ומתי ה' ימלך, ככלומר, אימתי יפתח עינינו להציג קצת ממחשובות ה' לעולם ועד! דהיינו באחריות הימים, שייטהרו הלבבות כולם לעובדו שכם אחד, ואז הקב"ה יערה עליהם רוח ממרום, לידע קצת מהתכלית הנדוֹל הנעלם, הוא החוט החורז את כל הבראים כולם יחד, כי נורא וקדוש הוא! וימלא כבudo את כל הארץ אמן ואמן!

יא כהמשך למשנה הקודמת, אומרת כאן המשנה כי אמנים נמנעו חמישה דברים עיקריים מהווים את עיקר תכלית קיומו של העולם, אולם למעשה כל מה שברא הקב"ה בעולמו, בראשו לבבדו, ועל ידי כל אחד מהבראים נוכל להציג בואר כבudo יתברך. שנאמר: "כל הנקרה בשמי ולכבודי בראשתו יCREATEך אף עשיתיו. בראשתו – שהקב"ה היה אותם, יCREATEו – נתנו להם צורה נאותה, עשיתיו – תיקו והשלים את צורתם בתכליות השילומות, עד אשר כל חוקרי הטבע משתוממים ומתפעלים אף מן הייצורים הקטנים ביותר, כמה הם "עשויים!" כמה עשייה יש בהם! וכותב בתפארת ישראל, ויש להיפלא על היותר קטן של כל הבראים יותר ממה שיש לתמורה על היותר גדוֹל שבhem, וכפי שראו

๗ שמחת הלב

יא כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא בראשו אלא לבבדו. כתוב הרמח"ל בתחילת ספרו מסילת ישרים (פרק א) יסוד החסידות ושורש העבודה התמיימה הוא, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובהו בעולמו, ולמה ערך שיטים מבטו ומוגמותו בכל אשר הוא عمل כל ימי חייו. והנה מה שהרנו חכמנו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזו שביבתו שזו התענג האמיתית והheidון הגדוֹל מכל העידונים שיכולים להמעז. ומקום העידון הזה באמות הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המunterכת לדבר הזה. אך הדרך כדי להגיע אל מהוז חפצינו זה, הוא זה העולם. והוא מה שאמרנו (אבות פ"ד מ"ז): העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא. והאמצעים המוגעים את האדם לתוכליות הזה, הם המיעות אשר עיננו עליהן האל יתברך טמו. וمكانם עשיית המיעות הוא רק העולם הזה. על

๖ טהרת הלב

כן הושם האדם בזיה העולם בתקילה, כדי שעל ידי האמצעים האלו המזדמנים לו כאן, יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לדורות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעיים אלו. ע"כ. נמצא שככל מטרת הבריאה היא להיטיב עם הבוראים להתענג על השם, וכמו שכתב הרמח"ל בספריו דעת תבונות, כי מהוק הטוב הוא להיטיב, ואם כן היא נבادر את משנתנו שככל מה שברוא הקב"ה בעולמו הוא לבבוזו? ואפשר לפרש על דרך משל מלך רם ונישא אשר מלאו ליבו להיטיב עם בני מדינתו, ויישר להם נשף נכבד במיטב המאכלים ובמיטב הנגנים והפייטנים, ויאכלו ווישתו וישמו עד מאד. הנה אין ספק כי המלך התכבד במעשהיו, בראוותם את מידת טובו עליהם. נמצא שמטרתו להוטיב לבני מדינתו, אך בבד ניכר בזיה כבבוזו וגודולתו, כי כאשר הטוב מיטיב לאחרים, זה עצמו כבבוזו. אף כאן בודא עולם ישתחבה שמו ויתעללה כסא הדרו, ברא את העולם להיטיב עם בריותיו, כמו שנאמר "עולם חסד יבנה", "חסד אל כל היום", ועל בן ברא שמש, ירח וכוכבים וכל עבאה השמים וכי' וכו', להיטיב לבריותיו, אך אין ספק שהוא גם כבבוזו שלג, וכמו שנאמר (תהלים לג:ה) "חסד ה' מלאה הארץ", ונאמר (הבקב ג:ג) "זאת הלאה הארץ", והיינו שביעם חסדו וטבו של השם יתברך להיטיב לנו ברייתיו, הוא כבבוזו ותהייתו.

בדרכ'Aחרת אפשר לבאר, כי הקב"ה ברא את עולמו לכבודו לשם בקהלו ולקיים מעותתי, רק שם נקיים באמת כאשר ציינו בהתלהות ושםחה, נזכה להטבות גדולות ונשגבות, ובכך יתגלה חסדו וטבו עם בריותיו, מבחינות מה שאמרו תורה (דברים ז כה) "זיענו ה' לעשיות את כל החקים האלה ליראה את ה' אל תהנו לטוב לנו כל הרים לחיקתנו בזמנים תהה".

וכיוצא בזיה כתוב רבנו האר"י ז"ל (שעור המצוות ד): "דע כי העיטה מצוה, אין מספיק לו בימה שיעשה אותה. שהרי מעינו בדברי חז"ל (קידושין לט ע"ב) שאמרו, כל העיטה מצוה אחת מטיבים לו ומאריכים לו ימי. וכיוצא בזיה אמרו, כל המקיים מצוה פלונית, יש לו שכר כך וכך. והנה אנחנו ראיינו כמה וכמה מצוות שעושים בני אדם ואני מתקיימים דברי רבותינו חס ושלום בענין גודל טברם אפילו בעולם הזה. אך דע כי השורש שהכל נשען עליו הוא, שבישית המצוה אל יחשוב שהוא עליון במשאל, וממהר להסתיר מעליון, אלא יחשוב כאילו בעשותו אותה המצוה, ירווח אלף אלפיים דינרי זהב, ויהיה שמה בעשותו אותה המצוה, בשימחה שאין לה קץ, מלב ומונפש ובחשך גדול, כאילו מושב בפועל נתנות לו אלף אלפיים דינרי זהב, אם יעשה אותה המצוה וכו'. וכך גודל שמחתו באמת ובטוב לבב הפנימי, כן יזכה לקבל אור עליון. ואם יתמיד בזיה, אין ספק שישרה עליון רוח הקודש, וענין זה נהוג בזמנים כל המצוות כולם, ובעת שעוסק בתורה, שייהיה בחשך גדול נמרץ בהתלהבות עצום, כאילו עומד לפני המלך ומשרת לפניו בחשך גובל למצוותן בעיני, לקבל ממנו מעלה יתרה וגודלה. עכ"ל.

תמה ונשלמה מסכת אבות, בעניינים מאירות זיו יקרים, לשם לבבות החביבות,
בדברות החובי להבות, שבhalb לאל רוכב ערבות, הגומל להיבים טובות.

๗ טהרת הגוף

נקודות מפידה לדפיקת החברות:

אור יהודה: 052-7141907*	אור יהודה: 054-8438347	אור יהודה: 054-185545
גבעת מדרבי 053-2476758*		
ארמן הניב 0506-518504*	אלעד*: 03-5233303* 054-8422891*	אלעד*: 054-8422891*
כפר סבא: 050-4143094 .	אשדוד: 054-8447156* 052-7667048*	אשדוד: 054-8447156*
כרמייאל: 052-5705148	אשקלון: 08-6722103 , 052-7689873	אשקלון: 054-8447230*
לוד: 0504-107540	באר שבע: 054-8447230* 052-7183329	באר שבע: 054-8447230*
מגדל העמק: 0506-830791	בית שאן: 02-9995076 , 0528-985558	בית שאן: 052-7183329
מודיעין: 08-9725742 , 054-7794793	ביתם: (A) 02-5807463* (B) 02-5802398*	ביתם: (A) 02-5807463* (B) 02-5802398*
מצפה רמון: 052-4619144	בני ברק: [18:00-20:00] 0504-174567*	בני ברק: [18:00-20:00] 0504-174567*
נחריה: 053-4322936	054-8438347*	054-8438347*
נתיות: 05271-53938 , 077-5504905	בת ים: 0504-126566* 054-2491168*	בת ים: 0504-126566* 054-2491168*
נתניה: 0527-632800* 053-4112422*	גדרה: 054-7429955	גדרה: 054-7429955
עכו: 052-4317340 . 055-6700579	גַּן יְבָנָה: 052-5454211 , 052-4315009	גַּן יְבָנָה: 052-5454211 , 052-4315009
עפולה: 054-5288797	דִּימוֹנָה: 054-8427237	דִּימוֹנָה: 054-8427237
עתלית: 0546-303926 , 054-8590068	הַרְצָלִיה: 052-8046337	הַרְצָלִיה: 052-8046337
פתח תקווה: * 054-3346241	זכרון יעקב: 052-7129661	זכרון יעקב: 052-7129661
0527603435* 054-8439076*	חדרה: 052-7117668	חדרה: 052-7117668
צפת: 0504-121786	חיפה: 054-8499504* 052-5114046*	חיפה: 054-8499504* 052-5114046*
קריות: 04-8492473 , 0504-102069	חַצּוֹרָה: 052-7636768* 052-7657756*	חַצּוֹרָה: 052-7636768* 052-7657756*
קרית אטא: 050-5908868	חַרְשָׁה: 052-7383715	חַרְשָׁה: 052-7383715
קרית ארבע: 054-4441495	. 052-7161207	. 052-7161207
קרית גת: 052-4830879	טְבֻרִיה: 0508-361166	טְבֻרִיה: 0508-361166
קרית מלאי: 054-7429178	טִירֵת הַכּוֹרְמֶל: 0522-753310	טִירֵת הַכּוֹרְמֶל: 0522-753310
. 0504-172416	יַבְנָה: 08-6757677* 052-7129739	יַבְנָה: 08-6757677* 052-7129739
קרית טרפ: 05271-92976	יַד בְּנִימָיוֹן: 0525454211 , 0524315009	יַד בְּנִימָיוֹן: 0525454211 , 0524315009
ראש ח'ווון: 054-2260186* 0545-250370*	יִהְוָדָה: . 052-7010722 , 053-4158435	יִהְוָדָה: . 052-7010722 , 053-4158435
ראשל'ץ: 054-7917777* . 0503332293*	יקנעם: 054-3320744	יקנעם: 054-3320744
05484-98449* . 0533-000093*	ירוחם: 052-7115988	ירוחם: 052-7115988
רחובות: 054-7429955* 052-7153567*	ירושלים: * 052-7114363 בית וגן	ירושלים: * 052-7114363 בית וגן
052-6575529*	050-2290082* 02-5827008*	050-2290082* 02-5827008*
רעננה: 054-7444103	גילה: 0545-810328*	גילה: 0545-810328*
רכסים: 077-3005038 , 054-8408840	קריית יובל: 077-3396020*	קריית יובל: 077-3396020*
רملחה: 053-8270570*		
שדרות: 053-3131382		
תל אביב: . 052-7661162		

מפני? כמה גם אף עגיין...!